

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ELVERUM

EN BYGDEBESKRIVELSE

AF

S. H. FINNE-GRØNN

MED TALRIGE PORTRÆTTER
PROSPEKTER OG KARTER

I.

GAARDHISTORIE MED ÆTTETAVLER

CHRISTIANIA
FORLAGT AF CAMMERMEYERS BOGHANDEL
[SIGURD PEDERSEN OG EISTEIN RAABE]
1909

ELVERUM

ELVERUM

EN BYGDEBESKRIVELSE

AF

S. H. FINNE-GRØNN

MED TALRIGE PORTRÆTTER, PROSPEKTER OG KARTER

I

GAARDHISTORIE MED ÆTTETAVLER

KRISTIANIA

FORLAGT AF CAMMERMEYERS BOGHANDEL

[SIGURD PEDERSEN OG EISTEIN RAABE]

1909

4.

Hans Müntze

I

GAARDHISTORIE MED ÆTTETAVLER

FORORD

I et festlig bryllup, som et ungt Elverum-par feirede i Christiania vaaren 1901, vakte daværende oberstløjtnant i ingeniørbrigaden Hartvig Munthe den første motion om en bygdebeskrivelse for Elverum — varmt hengiven, ja begeistret som han var for denne sin fødebygd, hvor hans far havde øvet et livs velsignelsesrige virksomhed som læge, og hvortil han selv følte sig inderlig knyttet ved kjære barndoms minder. Forslaget vandt udelte bifaldt blandt de mange mænd og kvinder af bygden, som der var samlet, og ikke mindst hos stedets daværende myndige og indflydelsesrige sogneprest, provst Strømme, som endog lovede sin bistand til ordning af sagens økonomiske side, saasnart en plan kunde foreligge. En saadan blev da taget under overveielse af oberstløjtnanten i forbindelse med undertegnede, der af professor dr. Ludvig Daae og senere afdøde rigsarkivar Huitfeldt-Kaas var bleven ham anbefalet som den, de ansaa i besiddelse af de nødvendige forudsætninger til eventuelt at forfatte denne bygdebeskrivelse, og allerede 3 juni s. a. kunde Munthe meddele provsten de nærmere enkeltheder i en udførlig skrivelse, der slutter saaledes:

« — Foreløbig har jeg nu Intet videre at tilføie i Anledning af denne Sag, hvis Forberedelse jeg hermed anser som afsluttet, forsaavidt den staar til mig. Iøvrigt faar jeg — som foran nævnt — anbefale dens videre Fremme, tørst og fornemmelig til Hr. Provstens og dernæst til andre interesserede og indflydelsesrige Elverumssogningers velvillige Omsorg i det Haab, at de fornødne Midler til Planens Virkeliggjørelse vil kunne skaffes tilveie. Dette burde — forekommer det mig — ikke være forbundet med uoverkommelige Vanskeligheder inden en Bygd, der omfatter saamegen Intelligents, Oplys-

ning og Velstand som Elverum, — en Bygd, hvis Fortid vistnok vil afgive et ikke ringe Stof og flere interessante Momenter for en historisk Skildring, — en Bygd, som fra fordums «pauvre og ringe Vilkaar» er naaet frem til i Nutiden at være en blandt de mest velsituerede Bygder i vort Land, og som — efter Alt at dømme — kan regne paa en fortsat lykkelig Udvikling ogsaa i Fremtiden.

Det synes mig, at denne min kjære Fødebygd — Alt taget i behørig Betragtning — virkelig har en vis Forpligtelse til ogsaa i ovenomhandlede Henseende, og naar det gjælder at bevare Bygdens Minder og samle dens Historie, at gaa foran det store Flertal af vore Landsbygder, hvis Kaar er saameget ringere og som aldrig kan vente at naa frem til, hvad Elverum længe har været. — —»

Til sin store glæde modtog Munthe efterretning fra provst Strømme 30 aug. næstefter at den økonomiske side af sagen var sikret ved bidrag af interesserte mænd, blandt hvilke Helge Væringsaasen gik i spidsen med et ganske betydelig beløb, og arbeidets udførelse blev derpaa overdraget undertegnede.

Efter den plan, der fra først af blev lagt for «Elverum i gamle dage» — Munthe foreslog foreløbig denne titel —, skulde bygdebeskrivelsen foruden de nødvendige topografiske oplysninger væsentlig dreie sig om de tre store hovedmomenter, der unægtelig har præget denne bygd fremfor nogen anden, nemlig Grundset marked, Christiansfjeld fæstning og skogen. Hertil skulde der naturligvis gives efterretning om embedsmænd, der har været knyttet til Elverum, om kirke- og skolevæsen og — forsaavidt første halvdel af det 19de aarhundrede angik — de kommunale institutioner. En videre ramme for bogen fandt oberstløjtnanten dengang ikke at turde opstille, fordi allerede uddybningen af disse momenter krævede gennemgaaelse af et meget betydelig arkivmateriale, der saa at sige skulde pløies op for første gang, men samtidig foreslog han dog forfatteren i al korthed at notere, hvad der herunder maatte komme for dagen «af interesse forøvrigt».

Omtrent paa denne tid begyndte interessen for bygdebeskrivelser at vaagne til nyt liv i landet, og af den diskussion, historisk interesserte mænd førte om, hvad der i vore dage burde og maatte forlanges paa dette omraade, fremgik, at skulde bygdebeskrivelserne faa virkelig værdi og tjene den almindelig historiske forskning, saa maatte den enkelte gaard behandles for sig saavel økonomisk som lokalhistorisk i snevreste forstand. Derved kunde tilveiebringes et korrekt og fuldstændig billede af den hele bygd — men ogsaa først derved.

Allerede fra begyndelsen af havde undertegnede havt sin opmærksomhed rettet paa disse krav udenom arbeidets ramme, i haab om at kunne fyldestgjøre dem om end med nogen forøgelse af bogens omfang, saa dog uden nævneværdig forsinkelse af arbeidet og ihvertfald uden yderligere pekuniært tilskud. Det viste sig imidlertid efter et par aars forløb, at de enkelte gaardbeskrivelser med dertil knyttede ættetavler krævede et saa betydelig detaljarbejde, at bogens udgivelse derved vilde blive adskillig forhalet. Spørgsmaalet om dets fortsættelse blev derfor forelagt oberstløjtnant Munthe, som saa vel forstod den store nytte og interesse, dette frembød, at han strax og med iver sluttede sig til forfatterens forslag om at søge rette vedkommendes bifald i Elverum til at give arbeidets ramme denne betydelige udvidelse.

I Elverum var imidlertid provst Strømme afgaaet ved døden allerede i december 1901, men det indbyderkollegium, han havde havt ved sin side og som bestaar af herrerne Otto Aakrann, politimester Andreasen, G. A. Dahl, dr. Tage Petersson og Peder Østmo — Helge Væringsaasen ønskede af flere grunde ikke at tiltræde, hvad han ellers var selvskreven til — dette indbyderkollegium konstituerede sig som «bogkomité» med dr. Petersson som formand, og under en sammenkomst med forfatteren gav det sit udelte bifald til at der ved siden af den egentlige bygdebeskrivelse ogsaa udarbejdedes en særskilt del, indeholdende de enkelte gaardes historie med ættetavler, ført frem til nutiden. Det blev ligeledes bifaldt at den gaardbeskrivende del skulde udgives først, dels fordi denne jo danner det egentlige grundlag for den bygdebeskrivende del, og dels fordi den vilde kræve den drøieste arbejdstid, saa selve udgivelse af de to dele paa denne maade vilde kunne ske med kortere indbyrdes tidsafstand end om rækkefølgen blev den omvendte.

Naar det foreliggende bind af «Elverum» nu udgaar som det første resultat af saavidt lang tids arbejde, maa bemerkes, at der — bortset fra nogle skindbreve [diplomer] og Ryghs «Norske Gaardnavne» — ikke fandtes en eneste trykt kilde, som paa forhaand kunde lette dette arbejde. Hver eneste oplysning maatte søges i utrykte kilder, det være data til gaardenes eiendomsforhold, det være data til ættetavlerne. De allerfleste af disse kilder beror i Rigsarkivet og vil findes nærmere opregnet nedenfor, en del blev beredvillig skaffet tilveie under forfatterens besøg paa de enkelte gaarde og bestod i skjøder og skiftebreve, og endelig stillede saavel sorenskriver som sogne-

prest sin embedsarkiver til disposition. De til de forskellige gaarde knyttede ættetavler er alle ligeledes udarbejdet efter utrykte kilder, de anførte data hentet fra skifteprotokoller og kirkebøger, kun en forsvindende del er meddelt fra vedkommende inden bygden og selv da konfereret med de offentlige protokoller.

Mange vil maaske finde at gaardhistorierne i det hele taget er givet en udførlighed, der kunde have været mindre, enkelte vil nære tvil om sol og vind er skiftet saa lige mellem de forskellige gaarde omfangsmæssig seet, og nogen vil kanske studse ved at finde en eiendom behandlet, medens en anden, der kunde synes lige berettiget dertil, søges forgjæves.

Til den første indvending bør det blandt andet bemærkes, at skulde gaardhistorierne alene indeholde eier-forholdet og opsidder-rækken med samt matriklernes tørre oplysninger, vilde det blive magre skeletter, bogen kom til at fremvise, og skulde det indsamlede materiale af økonomisk og personalhistorisk art ikke dennegang udnyttes, havde det neppe udsigt til nogensinde at blive frugtbargjort. Den større eller mindre udførlighed i de enkelte gaardes historie er først og fremst begrundet i den rolle, gaarden selv eller den dertil knyttede slegt paa en eller anden vis har spillet i bygden, uden hensyn til størrelse, og dernæst har kildernes rigdom eller magerhed paa det enkelte hold gjort sig gjældende. Som regel er — endelig — de gaarde, der opføres som særskilte matrikel-nummere i matriklen af 1723 behandlet hver enkelt og af senere udskilte matrikel-nummere de, der enten ved sin størrelse eller ved specielt interessante momenter vilde have indflydelse paa bygdens totalbillede.

Hvad gaardnavnene angaar er professor Rygh's skrivemaade som regel befulgt; kun hvor den i noget større mon afviger fra den ældre skrivemaade — uden at denne afvigelse har nogen indflydelse paa navnets betydning — er den sidstnævnte bibeholdt, f. ex. Hvarstad, Grøtting. Nogen reform af gaardnavnene henimod «den nye retskrivning» ligger helt udenfor dette arbejdes ramme og stemmer heller ikke med dets karakter.

Hvad personnavnene angaar er saavidt mulig bibeholdt den skrivemaade, der synes at have havt fast rod inden vedkommende æt, f. ex. Eigner paa Opsal og Torkild paa Ljømo, medens baade Einer og Torkel vil forekomme ellers i bygden. Af samme grund bibeholdes Opsahl og Schulstad som slegtsnavne, medens gaardene naturligvis skrives Opsal og Skjulstad.

En redegjørelse for tilveiebringelsen m. v. af bogens billedstof vil indtages i 2den del tilligemed oversigt over de med bogen forbundne udgifter.

Sluttelig er det forfatteren en overmaade kjær pligt at bevidne alle dem sin taknemmelighed, der paa mange vis har ydet bistand under dette arbeide: den høitærede, altid generøse og velvillige bogkomité, dens formand dr. Petersson, hvis byrder desværre har været altfor mange, men som dog aldrig har taget et «nei» i sin mund, bygdens gaardbrugere og skogeiere — ingen nævnt, men heller ingen glemt — der paa beredvilligste og venligste maade har bidraget med de oplysninger, de sad inde, Elverums sogneprest og sorenskriveren i Søndre Østerdalen, som begge godhedsfuldt har besvaret brysomme forespørgsler, samt stedets aviser, der gjentagende har vist sagen sin interesse. En tak ogsaa for østerdalsk gjestfrihed under mange og og tildels ikke ganske kortvarige besøg, som dette arbeide nødvendigvis førte med sig lige over for en forfatter, der paa forhaand var fuldstændig fremmed for bygden.

Den mand, der var dette arbeides «primus motor» og senere fulgte det med stigende interesse, skulde desværre ikke opleve at se det foreligge i bogform. Oberst Hartvig Munthe afgik ved døden i Christiania d. 17 juni 1905. I taknemmelig erindring om hans høisindede personlighed og dybe hengivenhed for sin fødebygd og dens befolkning fæstes hans billede til første side i denne bog.

Christiania 1 december 1909.

S. H. Finne-Grønn.

KILDER

1. Trykte:

Diplomatarium Norvegicum [Samlinger af oldbreve].

Norske Regnskaber og Jordebøger IV.

O. Rygh: Norske Gaardnavne III. — Hvilken kilde er benyttet ved navnforklaringen til hver enkelt gaard uden hvergang at blive anført.

2. Utrykte [beroende i Rigsarkivet]:

Akershus lensregnskaber 1557—1661. [Tildels i dansk Rigsarkiv.]

Landkommissariatets regnskaber 1661—1665.

Akershus stiftamtstues regnskaber 1666—1715.

Solør, Øster- og Odalens fogedregnskaber 1678—1763.

Østerdalens fogedregnskaber 1764—1811.

Rentekammerets jordebøger 1615, 1624, 1652.

Rentekammerets matrikler 1667 og 1723.

Titus Bulches mandtalslister for Elverum 1664.

Folketællingslisterne for Elverum for aaret 1801.

Thingbøger for [Solør og] Østerdalens sorenskriveri 1633—1814 [ialt 82 protokoller]. Enkelte aargange mangler.

Pantebøger for [Solør og] Østerdalen 1712—1764 [6 protokoller.]

Pantebøger for [Solør og] Østerdalen 1744—1798, for 1744—1790 i to serier [6 protokoller].

Panteregistre for Elverum ca. 1780—1853, med koncept til samme.

Extraretsprotokoller for [Solør og] Østerdalens sorenskriveri 1739—1855 [29 protokoller.] Aarene 1773—1779 mangler.

Skifteprotokoller for [Solør og] Østerdalens sorenskriveri 1675—1677 og 1712—1823 [28 protokoller.]

Oplandenes lagthingsprotokoller 1611—1613 og 1696—1798.

Ministerialbøger for Elverum 1751—1814 samt klokkerbog 1815—1829 i Rigsarkivet; fra 1815 ved embedsarkivet.

De i bogen jævnlig forekommende forkortelser er: † = død, begr. = begravet, db. = døbt, f. = født, samt Chr.ia = Christiania.

I ættetavlerne er af praktiske aarsager den person blandt flere søskende, fra hvem ættens hovedlinie stammer, anført som den sidste af disse uden hensyn til rette nummerplads i søskendeflokken.

Da datum for thinglysninger, skifter, retssager etc. regelmæssig anføres i bogens text, er det anseet overflødig at tilføie pagina-henvisninger til de respektive protokoller.

ELVERUM,

Østerdalens sydligste prestegjeld, nævnes ikke mange gange i de fra Middelalderen bevarede historiske aktstykker og pergamenter. Der eksisterer fra Østerdalen i det hele forholdsvis endog meget faa middelalderske skindbreve og det første, der omhandler nogen gaard i Elverum, er dateret 12 oktbr. 1346 og gjengives under gaarden Ljømo s. 216. I dette nævnes «sira Þorer prestr a Alueræimi». Halv hundrede aar senere oplyser den fortegnelse over alt geisilig gods i Oslo lagdømme, som biskop Eystein Aslakssøn lod indrette mellem aarene 1394–1401 og i 1879 er trykt under titelen «Biskop Eysteins Jordebog» [Den røde bog], at gaarden Hvarstad «j Øystræ dolum j Alfræims hærade» tilhørte det saakaldte Ulvin præbendes gods. Derefter følger paa 1400'tallet nogle faa skindbreve, som alle gjengives i nærværende bog under de gaarde, de vedkommer. Saaledes: under Østre Sætre et skindbrev af 10 april 1409, hvori nævnes Reten «a Hernesium», som ligger «j Alfæreimms sokn», under Finstad et skindbrev skrevet 3 mai 1417 paa denne gaard «a Hærneso j Alwereims kirkiu sokn j Austedalumæ», fremdeles under Finstad et skindbrev af 20 jan. 1462, hvori denne gaard siges at ligge «i Alffvereimssokn paa Hernes», under Løken et skindbrev¹ af 31 marts 1471, der nævner lagrettesmænd «j Alffræims sok[n]», og under Baanerud «i Østherdallen ij Allffuerems sokn» et skindbrev af 6 novbr. 1497. — Hertil kommer

¹ Afskrift i Rigsarkivets samling «Indlaante diplomer».

et skindbrev¹ af 27 febr. 1425 indeholdende en «j prestagardhin j Alfuareim» oprettet kontrakt.

Fra 1500'tallet merkes et skindbrev² af 14 marts 1509, der nævner en lagrettesmand i «i Alfuereim sogn», samt det skindbrev³ af 9 aug. 1527, der citeres under Lillehof og omhandler en gaard «Hoff ligendis i herradet i Alffuereimss prestegiell». Ved siden heraf kan sluttelig nævnes et skattemandtalen over gjengjerdens af Østerdalen af 1528, der meddeler en gaardrække i «Elffwrem» [og Elffuerem]⁴.

Efter de her meddelte oplysninger maa sognets gamle navn være Alfareimr. Det 1ste led er utvilsomt «alfar», en ældre eiendomsform af «elfr», elv, hvilket ord i det gamle sprog kun brugtes om meget store elve, indenfor Norges daværende grænser om Glommen og Götaelven. Først mod slutningen af Middelalderen blev ogsaa mindre betydelige elve kaldet «elfr». Det 2det led er «heimr», der betyder bosted, tilholdssted, og de med dette ord sammensatte navn har sin oprindelse fra en tid, der ligger forud for vikingetidens begyndelse.

Efter i sine «Norske Gaardnavne» III s. 306 paa denne maade at have forklaret betydningen af «Elverum», fortsætter professor O. Rygh saaledes: «Navnet kan være oprindeligt Bygdenavn; der er ialfald intet Spor bevaret til, at det nogensinde har været brugt som Gaardnavn. Isaaftald kan det efter sin Mening sammenstilles med det vistnok adskillig yngre Navn Elvedalen længere nord i Østerdalen, der ligeledes alene betegner en enkelt Del af Elvens Dal, og med Odalen længere syd, med hvilket Navn det samme er Tilfældet». —

Under indsamlingen af materiale til nærværende arbeide har det imidlertid lykkedes ikke alene at finde spor til at Alfareimr, Elverum, oprindeligt har været et gaardnavn, men ogsaa at godtgjøre at det har været navnet paa sognets gamle prestegaard, forinden den blev delt i den nuværende prestegaard og gaarden Gaarder, og at det efter denne uskillelse endnu en tid lang blev brugt om den nuværende prestegaard alene.

¹ Diplomatarium Norvegicum III nr. 677.

² Diplomatarium Norvegicum II nr. 1031.

³ Diplomatarium Norvegicum VII nr. 641.

⁴ Norske Regnskaber og Jordebøger IV.

Det er i de gamle thingbøger for Østerdalen, der gaar saa langt tilbage som til 1633, at «Elverum» forekommer som gaardnavn, sidste gang i en proces, som den daværende sogneprest i Elverum hr. Christopher Knutssøn Hæmmer førte mod prestesønnen Niels Borch ved thinget 16 og 24 april 1672. Niels havde af sin far, den tidligere sogneprest hr. Alexander Borch og derefter af dennes søn og efterfølger hr. Jens Borch faaet tilladelse til paa prestegaardens enemerker at rydde og bebygge en plads «Fossum» og ligeledes at opsætte en sæter i prestegaardens sætermark. Fra begge dele vilde nu hr. Christopher fordrive ham og i den anledning førtes forskjellige vidner, blandt hvilke Halvor Sørmerud provede «oc tilstod gamle Lars Huarstads ord at hand tient paa Elffuerumb oc er død ved 12 eller 14 aar siden offuer 70 aars alder, oc at da stod der i Raasten ved Tuffuene ved Elffuen oc en anden længer op imellem Prestejordene og haugen . . . ». Endvidere «sagde Niels Borch att Sl. Her Jens gaff hannem forloff at oprette sig Setterboel i Storberget oc dereffter der at opsatt it ildhuus oc En liden bo hos oc i liden hølade paa ødetuffte uden for Elffrumbs Settervold».

Havde Halvor Sørmerud eller Lars Hvarstad eller begge været udenbygds mænd, saa havde det kunde tænkes at udtrykket «paa Elffuerumb» var deres naturlig betegnelse for denne dem fremmede bygd, men begge var indfødte Elverumsogninger og havde alle dage havt sin bopæl inden bygden, saa her kan ikke reises tvil om at det jo var gaarden Elverum, de mente. Og dette vil, som det ogsaa fremgaar af selve prøvet, atter sige prestegaarden. Til afgjørende bekræftelse herpaa tjener Niels Borchs udtrykkelige benævnelse «Elffrumbs Settervold» i Storberget, for denne var netop prestegaardens sætervold, som det til overflod ogsaa fremgaar af de begrædelige klager, samme Niels gav tilbedste et par aar senere, da hans «setterbol» var gaaet op i luer.

At det er den gamle prestegaard «Elverum», som har givet sognet sit navn, stemmer ogsaa meget vel med alle forhold forøvrig. Paa dennes grund stod nemlig sognets kirke, og hvor her i landet sognenavnet oprindelig er hentet fra en gaard, er det netop fra den, paa hvis grund kirken har staaet. Dette er saaledes tilfældet med alle de gamle sognenavne i det nuværende Hedemarkens amt — Odalen hed i middelalderen Straums

sokn og Romedal Vangs sokn — undtagen i Nordre Østerdalen, hvor de er dannet af elvenavne. Endvidere var «Elverum» med sin daværende udstrækning i Middelalderen vistnok bygdens største gaard, paa et lavt, jevnt og bredt terræn ved Glommens østre bred, lige ved alfarveien og nær det gamle sundsted, hvor færdselen til Hedemarken gik. Kirken havde her en central beliggenhed, naar de daværende befolkningsforhold tages i betragtning. Indtil $1/2$ mils vei søndenfor den tætbebyggede Heradsbygd, $1/2$ mils vei i nordost den ligeledes tæt bebyggede Hernebygd, forøvrig en række gaarde nordover langs Glommen og en faatallig og meget spredt bebyggelse østover de nuværende Skogbygder. Trysil og de svenske grænsebygder Idre og Särna var dengang annexer til Elverum og havde sine egne kirker.

Som allerede nævnt blev gaarden «Elverum», delt i to brug, den nuværende prestegaard og gaarden Gaarder. Sidstnævntes oprindelige navn «Garðar» betyder, som s. 41 nærmere meddelt, indgjærdede jordstykker og indebærer saaledes en udskillelse fra en større eiendom, hvad ogsaa bevislig fremgaar af de s. 55 meddelte oplysninger fra mandtallet af 1664 og matriklen af 1723. Dertil kommer at der lige til de senere aar i Gaarders nærmeste indmark strax nordenfor den nuværende indkjørsel er fundet talrige levninger af ligkistebeslag, der viser at sognets kirkegaard her i sin tid har strakt sig indover lige til udhusenes nordøstre hjørne, og under de gravninger, der paagik i 1905 i anledning af den nye vandledning, stødte arbeiderne paa den tidligere kirkes grundmur lige i hovedveien nogle faa meter nordenfor Gaarders indkjørselsport. Sognets nuværende kirke blev opført i 1735 omtrent 250 m. længere i sydlig retning for dette punkt.

Tidspunktet for «Elverums» oprindelige deling i de to brug Prestegaarden og Gaarder lader sig ikke med sikkerhed bestemme. Det maa, som s. 41 paapegt, ligge foran aar 1500, men maaske ikke ret langt foran. Erkebispens i Trondhjem har utvilsomt eiet det hele — endnu i jordebogen for 1593 kaldes Gaarder «erkebispens gods» — og da Christian III efter reformationen uden videre inddrog bispegodset under Kronen, blev udskillelsen af «Elverum» i to brug fuldstændig, den ene halvdel beneficertes sognepresten og danner den nuværende prestegaard, medens den anden halvdel bortbygledes til Kronens leilændinger og danner den nuværende gaard Gaarder. Denne partering maa have givet

«Elverum» dødsstødet som gaardnavn. Det var jo heller ikke længer nogen adæqvæt betegnelse. Prestens brugsgaard blev naturlig hedende «Prestegaarden» og har senere maattet nøie sig med det, men da begge brug kom ind i det 16de og 17de aarhundredes jordebøger, blev det Gaarders navn, som slugte det hele. Det faldt jo saa naturlig, siden prestegaarden nu officielt var navnløs. Men det hændte dog som meddelt endnu i 1672 at dens gamle navn «Elverum» blev brugt af bygdens mænd.

Elverum bestaar af følgende bygdelag:

«Leiret» strax nordenfor hovedkirken.

«Heradsbygden» søndenfor paa begge sider af Glommen, nævnes i ældre tid i det under Lillehof citerte skindbrev af 9 aug. 1527 og senere i det under Øvre Løken s. 164 meddelte skindbrev af 12 marts 1639. Navnet sigter formodentlig til at denne grænd engang har været anset for hovedbygden.

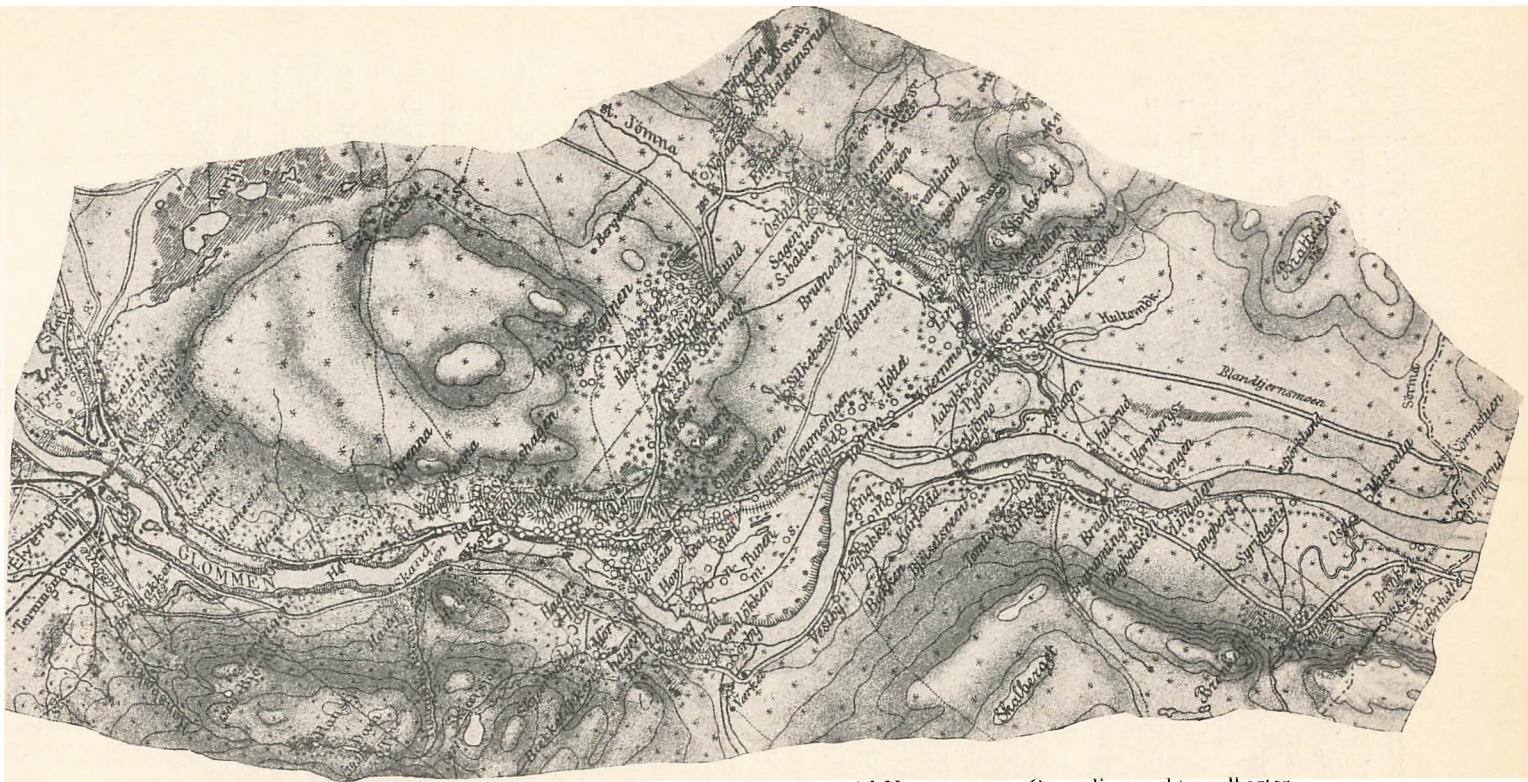
«Strandbygden» nordenfor Leiret paa begge sider af Glommen.

«Hernes» eller «Hernesbygden» i øst for Leiret, med sognets frugtbareste gaarde. Navnet, opr.: Hernesjar, forekommer i de under Sætre meddelte skindbreve af 10 apr. 1409 og ca. 1420, i de under Finstad meddelte skindbreve af 8 decbr. 1396, 3 mai 1417 og 20 jan. 1462. Da Sætre ligger i Søndre Skogbygd, viser de to første skindbreve at «Hernes» dengang betegnede et betydelig videre bygdelag end nu.

«Søndre Skogbygd» i sydost for Hernes [med Sætre kapel, opført 1869].

«Nordre Skogbygd» i nordost for Hernes [med Nederberg kapel, opført 1869].

I det følgende skal de enkelte gaarde blive omhandlet hver for sig i en rækkefølge, der tager sin begyndelse i Leiret, gaar derfra sydover Heradsbygden først paa Glommens østside til Vaalers herredsgrænse, saa over paa vestsiden, nordover og op gjennom Strandbygden til Aamots herredsgrænse, derfra atter over Glommen og gjennom Strandbygdens østside sydover, indtil bygdeveien til Hernes tager af ved Leiret. Derfra gjennom Hernes til Søndre Skogbygd og sluttelig til Nordre Skogbygd.

Af Norges geogr. Opmaalings rektangelkarter.

Brudstykke af kart over ELVERUM

visende beliggenheden af de i nærværende bog omhandlede gaarde i LEIRET og HERADSBYGDEN.

[Nordlinien falder lodret paa gaardnavnene.]

Leiret.

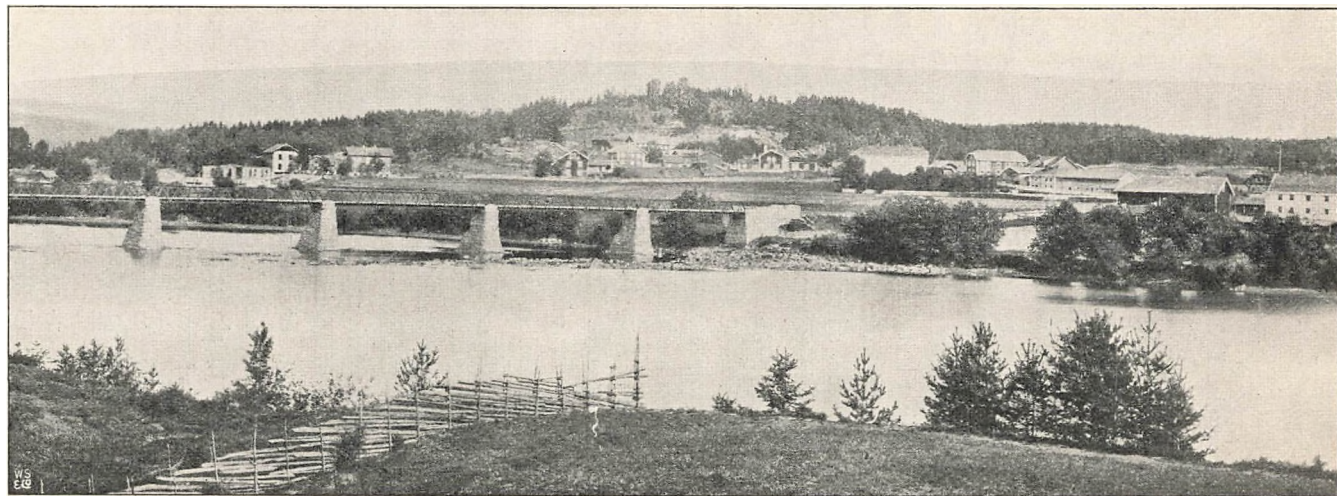
«Det Elverumske Leir», kort og godt kaldet «Leiret», er en nu bymæssig bebyggelse lige nordenfor Elverums hovedkirke, der skylder den tidligere fæstning Christiansfjeld sin oprindelige tilblivelse og har faaet navn efter selve sin beliggenhed ved foden af denne fæstning. Paa grund fra Prestegaarden og Gaarder blev den saakaldte «Hammersberg skanse» paabegyndt i 1683 og allerede i 1684 istandbragt med skydetaarn og magasiner af grev Wedel og ved Christian d. V's besøg i 1685 «aller-naadigst befalet herefter at skulle kaldes Christiansfjeld». Fra 1684 kom der fast garnison og samtidig fik fæstningen sin første kommandant. Dette trak til at begynde med en del haandverkere og kræmmere til stedet, der mod grundafgift til Prestegaarden og Gaarder opførte sine smaahuse nær under fæstningen, soldaterne fik sine familier installert og «det saakaldte Elverumske Leir» var dermed grundlagt.

Nogle oplysninger om disse forhold og om de trætter, der senere paagik mellem kommandanterne og Gaarders eiere om grundafgiften¹, giver den danskfødte Jens Bondorff, der havde været fuldmægtig hos foged Jens Juell, i en forestilling til Kammerkollegiet i Kjøbenhavn, dat. Kongsvinger 17 septbr. 1754. Han gjør der opmærksom paa forskellige misbrug, som Kronens eiendomme i Søndre Østerdalen, specielt almenningerne, efter hans mening var gjenstand for, og redegjør samtidig for de foranstaltninger, der i den anledning burde iverksættes for at øge Kronens indtægter. Den mest effektive vilde naturligvis være at han selv blev udnævnt til kgl. skoginspektør for fogderiet².

«Jeg finder i Elverum» skriver han, «største Anledning til at beskrive den overflødighed af Ejendom, gaarden Gaarder per fas et nefas [o: med ret og uret] besidder paa 9 skinds skyld følgelig En underrettsdom, Amtmand Wærnschiold skal i værende tid, hand deraf var Ejere, til sin faveur som Een i Landet bekiendt Mægtig Mand have erhvervet, at Lejret og Huusenes grund under Fæstningen Christiansfjeld skulle ligge under Gaarder og Præstegaarden, som af effterfølgende Commendanten skal være

¹ Se forøvrig herom Elverum II under Christiansfjeld.

² Beror i «Almenninger» pakke 11 b i Rigsarkivet.

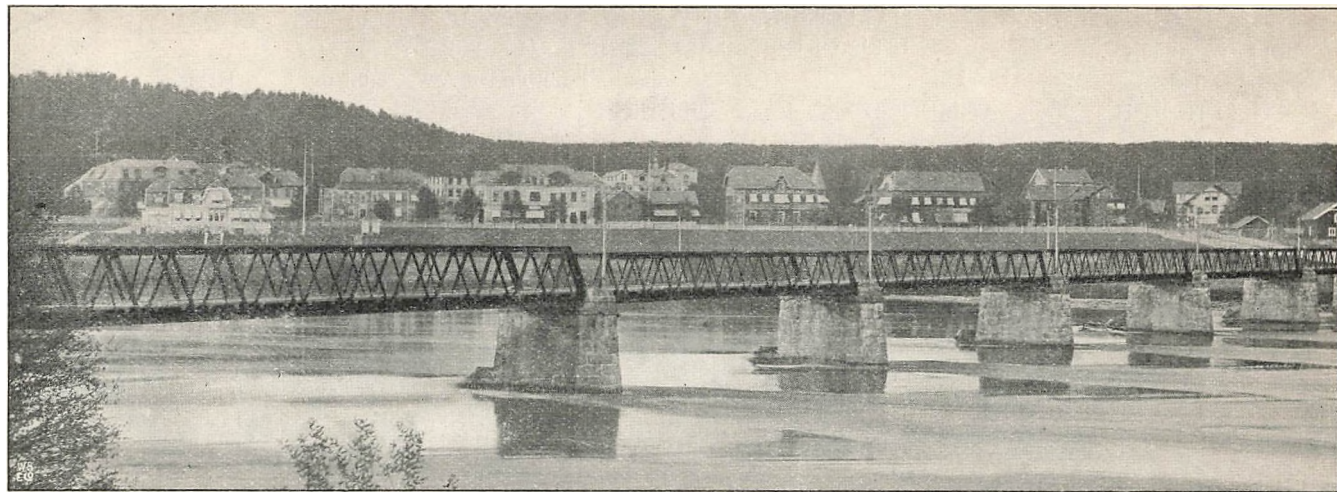

Lien.

Lillebæk,	Skaugsminde.	Nydal.	Hummel-	Hummeldals-	Gaarder-	Bakstuen.
Bæk.		dalen.	bakken.	bakken.	Udhuse paa Gaarder-	
					bakken.	Gaarder.

LEIRET 1875.

[Seet fra Glommens vestre bred. I baggrunden Christiansfeld fæstning.]

Vestre Hummeldalen.
Evje.

Hotel St. Olaf.
Tingby.

Borgen. Gaarderbakken.
Hotel Central.

LEIRET 1900.
[Seet fra Glommens vestre bred.]

Vaage.

Sterud.

Lund.

Udhuse
paa Gaarder.

Fot. af I. Lomo.

Fot. af I. Lomo.

Fram, Gaarder, Bakstuen, Gaarderbakken, Hummeldalsbakken.
 Skjæret, Sterud, Udhuse paa Bakstuen, Dal,
 Parti af øvre **LEIRET** 1905. Sett fra sydost.
 [I baggrunden aasene mod Hedemarken.] Udhuse paa Lien.

modsaagt og under Fæstningen henlagt, der bestaar i 18 Huuse og 2 Qvernebruge, 12 paa Nordre og 6 paa Søndre Side Fæstningen beliggende, Item [5: ligeledes] Et Huus bygt i Selve Fæstningen af Een gammel Gevaldigier effter at den var Sløiffet [i 1742].

Ungefæhr aaret 1680 skal Fæstningen Christiansfeld være anlagt, hvorpaa 1. var Commendant Budde¹, som ventelig tildeels har foranstaltet Lejerns Bygning; dernæst 2. Kreitz² tildeels fuldført Resten; 3. Floer³ som har været Een fornufftig Mand, foruden sin Metie hafft god Indsigt udi Civile Sager i saa Maade er af hannem bleven Moveret dispute med Gaarder om Lejret, Neml. Grunden, som Gaarder tilegnede sig følgelig den ergangne Dom, at tage grundleje, derved Hans grundige forestilling skal ved Ergangne Kongl. Resolution være fratagen Gaarder og tilagt Commendanten at nye under Fæstningen, hvilke Documenter effter hans Død [1710] hans Kone skal have lagt Dølgmaal paa og skiult, at samme ikke er bleven meddelt de andre Commendanter til effterretning; effter ham kom 4. Foerentreten⁴, 5. Kopmann⁵, 6. Wiborg⁶[!], 7. Gielhorn⁷, 8. Aamodt⁸, og endelig 9. Parelus⁹, som ved det at Gaarder loed sine Sviin gaa op under Fæstningen at Roede, lod hand nogle af dem Ihielskyde, som skal have foraarsaget Klage, at derom Een Kongl. Resolution skal være falden, hvor mange Hundrede Allen Fæstningen skulde have sin frihed og strækning, hvor ikke nogen anden sig grunden hafde at bemægtige, som ventelig med meere herom i Commendant Floers tid passeret i Et af De Høye Collegier maa findes¹⁰. Alt det uagtet har Gaarder og Præsten, som har Een part i Gaarder[!], effter at Fæstningen var Sløiffet, igien bemægtiget sig Lejren og grunden, som De ikke har opsadt et Huus paa. Alligevel af de 18 Huuse oppebær aarlig grundleje over 160 rdl., foruden hvad de 2de Qvernebruge importerer,

¹ Jonas Budde, kommandant 1684–1688.

² Berent Kretz, kommandant 1688–1695.

³ Jens Flor, kommandant 1695–1710.

⁴ Wilhelm Ernst Levin von Treiden, kommandant 1710–1716.

⁵ Andreas Nielssøn Wiborg, kommandant 1717–1718.

⁶ Conrad Kaufmann, kommandant 1719–1720.

⁷ Joachim Frederik von Gelhorn, kommandant 1720–1727.

⁸ Jens Olsen Aamot, kommandant 1727–1729.

⁹ Hans Parelus, kommandant 1729–1742 [1745.]

¹⁰ Se Elverum II under Christiansfjeld.

ia ydermeere har været saa nærsøgende og urimelig, at Gaarder har paastaet grundleje 1 rdl. 48 sk. aarlig af det Huus, som den gl. Gevalgier har gjort Rødning til, i og paa Selve Fæstningens grund at have opbyggt, som hand og et Aar betalte med $1\frac{1}{2}$ rdl. Hvor jmidlertid General Bygmester Oberste Eichsted kom til Fæstningen Christiansfield, da bem.te Gevalgier for hennem beklaget den uret, hand af Gaarder herudjnden skeede, at maatte saaledes betale grundleje, uagtet Huuset staar paa Kongens virkelig Fæstning og grund, som Obersten da forestilte Opsidderen paa Gaarder med fyndig ord ikke i mindste maade at kunde tilkomme, som det var Kongens grund med meere at have sig forbeholden om fornødiges derpaa at bygge Fæstning igien [hvilket skede i 1811], har Gevalgieren siden for grundleje været befriet Naar Kongswinger Lejer Svarer grundleje til Kongen, som Fogden aarlig oppebær og hans Regnskab udviiser, følgelig formeener Jeg Christiansfields Lejer er pligtig til det samme, saa Gaarder, som har aarlig leje af Grundset Marked, der bliver holdt paa Hendes grund, over 200 rdl. aarlig, kunde nock dermed være fornøiet, samt gode gaard, ja tacke til, om Hun samme uden Indskrænkelse og gaardens forhøyelse i skyld fremdeeles saaledes maa beholde» —

Da det i 1742 blev bestemt at fæstningen skulde nedlægges, og Generalkommissariatet i den anledning foreslog at de der-værende vaaningshuse, «som deels af massiv Graa-Muur og deels af Tømmer er opbygde», skulde bortsælges ved auktion, kunde det intet oplyse om, hvorvidt grundene tilhørte kongen eller private, «men da General-Major von Sundt formelder, at denne Grund skal altsammen være et tørt og flatt Berg, som hverken Eders Kongl. Mayt. eller nogen anden kunde have ringeste Nøtte af, uden for den Tiid Husene staaer derpaa, ja Grunden i sig selv ikke at være af een Skillings Værdi», vilde kommissariatet tilraade at grunden skulde følge med i salget, saafremt den maatte være kongen tilhørende, hvorefter Rentekammeret fik at ilægge kjøberne «en passende grundskat». Skulde det derimod vise sig at grundene var privat eiendom, fik husenes kjøbere se til at affinde sig med grundeieren.

Dette Generalkommissariatets forslag bifaldtes ved kgl. resolution af 13 juli 1742, og i den nærmest følgende tid blev de i og ved fæstningen staaende huse solgt ved auktion. Blandt kjø-

Fot. af Wilse.

Tingby. Borgen. Central. Vaage.
Parti af Leiret. «Hovedgaden» seet fra syd.

berne var major Felber, der lod flytte en tømmerbygning op til sin gaard Rogstad. Grundene medfulgte ikke i salgene, men hjemfaldt under Gaarder.

Paa den gamle fæstningstomt blev i 1811 atter reist et forsvarsverk, som igjen nedlagdes i 1815, hvorefter sluttelig «glaciet» ved kongeskjøde af $10/7$, thl. $17/8$ 1850 efter en s. a. afholdt skyld-sætning solgtes til sorenskriver Erichsen, af hvem denne eiendom i 1853 blev tilskjødet P. Wæringsaasen, som i 1879 overdrog den til sin søn, den nuværende eier Helge Væringsaasen.

«Det Elverumske Leir» udvidede sig paa Prestegaardens og Gaarders grund fra en beskeden bebyggelse lige indundet fæstningen temmelig snart nordover og fik her en foreløbig grænse

i bækkedraget og den fremspringende lave aaskam strax ovenfor den nuværende gaard Bæk.

Bæk, der saaledes kom til at ligge indenfor det egentlige «Leirets» omraade, var sidst paa 1600'tallet en plads, «Smedstuen eller Østgaarden kaldet», under Prestegaarden. Navnet «Smedstuen» havde den efter sin rydningsmand, garnissonssmeden Willum Larsen Bech, der $\frac{5}{4}$ 1690 havde faaet behørig bygselseddel af presten Hemstrup. Efter ham fulgte sønnen Hans Bech, konstabel ved det Oplandske artillerikompani, med bygselseddel fra Presten Leigh af $\frac{32}{11}$ 1730, og derpaa dennes søn igjen Peder Bech, der $\frac{13}{11}$ 1750 fik «sin ærlige afsked» efter ni aars tjeneste som korporal ved Skiløberne. Til ham udstedte presten Grüner bygselseddel thl. $\frac{15}{7}$ 1761, hvorved han — «saalænge jeg ved Guds og Kongens naade lever in officio» — overdrog Peder brugen og beboelsen af «en engeplads og dertil hørende lidet stykke braateland, indgjærdet af Prestegaardens eiendele, kaldes Ødegaarden, beliggende ved Glommen elv, som strækker sig fra Gaarders jorde og op til Hagens jorde, sønden og norden evjen, dog evjen mig selv forbeholden — hvilken plads . . . Peders far, som endnu lever, Hans Willumsen Bech, har holdt i god og forsvarlig stand og med huse forsynet Intet udengjærdes i skogen og marken i nogen maade at bemægtige sig uden brændefang og sommerbeite til 4 à 5 store kreature samt fornøden løv at bryde om høsten og nogen slaattemyr at bruge, som ei til Prestegaarden fornøden gjøres».

Under $\frac{9}{12}$ 1771 ansøgte tømmermerker Anders Petersen, som i 1762 havde frakjøbt Gaarder eiendommen Hagen [Grindhagen], om kgl. bevilling til at mageskifte Ødegaarden med pladsen Moen under Nedre Skjefstad i Heradsbygden, som han havde erhvervet $\frac{18}{9}$ 1771. Ødegaarden grænsede i nord lige ind til Hagen, og han ønskede nu at slaa disse eiendomme sammen «for at bruge min gaard til fuldkommenhed og ernære mig med familie deraf — ikke for at profitere derved, da jeg vist ved, at det beneficerte gods har langt større fordel, saasom Moen har en skyld paa 3 skind og dertil kommer at eiendomme i Heradsbygden fast ikke er at faa tilkjøbs». Prest og foged, som væsentlig ved at stille de 3 skind op mod det i'ne ligeledes fandt mageskiftet fordelagtig for det offentlige, gav det sin anbefaling,

og Anders Petersen fik kgl. bevillig $\frac{5}{3}$ 1772, hvorefter han udsagde den gamle bygselmand Peder Bech. Denne vilde dog først vige efter en af fogden foretaget almindelig udkastelsesforretning, og i berettiget harme over paa denne vis at blive berøvet sit retmæssige bygselsæde indgav Bech en forestilling til kongen, dat. $\frac{23}{4}$ 1772, hvori han oplyser at han nu var den tredie generation i familien, der med lovlige bygselsedler havde drevet Ødegaarden frem til det, den var, «med 15 forsvarlige bonde-

Opført 1775–76.

Façaden mod Glommen.

Bæk.

huse af smaat og stort», og at han vilde lide betydelig tab, hvis han nu istedet var nødt til at flytte over paa Moen, da Petersen havde faaet mageskiftet istand «paa mislige grunde». Til bevis herfor vedlagde han en af talrige gaardbrugere bevidnet erklæring om at «Ødegaarden er af anseelse og tjenlig til en arbejdsom bondefamilies underholdning baade i henseende til jordvei og bygninger, at den var mange gange bedre end pladsen Moen, at den snarere kunde sættes i skyld til 6 skind end Moen til 3, at Moen aldrig var bleven skyldsatt, men at skylden var tagen under Nedre Skjefstad, og endelig at der paa Moen heftede odel for løsningssum 200 rdl. og et anseelig søderaad». Bech androg derfor om at mageskiftet maatte annulleres og tilbød at betale 600 rdl. for Ødegaarden; skulde dette tilbud ikke blive

modtaget, begjærede han ny skyldsætning afholdt, hvorved Ødegaarden blev at ansætte til 6 skind.

Specielt for fogden var dette en kjedelig affære, og striden søgtes derfor bilagt ved et tilbud fra Petersen om at indtage Bech som husmand, hvad denne dog betakkede sig for, hvorefter sagen vedlagt meget forsigtige embedserklæringer, blev fremmet med den følge at amtmand, baron Holch fik kgl. ordre $\frac{23}{6}$ 1773 «Bech igjen at indsætte udi hans forhen beboede gaard»¹. Og siden levede han i fred og ro som bygselmand.

Neppe havde imidlertid Bech² i 1807 forladt det timelige og Petersen derved faaet fuld raadighed over Ødegaarden, før

August Christiansen.

han ved skjøde thl. $\frac{26}{9}$ s. a. solgte den søndenfor evjen liggende del, den nuværende gaard Bæk, med skyld 2 ort 19 sk. til Ole Larsen Grindhagen. Petersens svigersøn, lensmand Tollef Strand tog den imidlertid igjen paa odel i 1812 og solgte den saa i 1819 for 500 spd. til Gunder Pedersen. Af Gunder blev Bæk ved skjøde thl. $\frac{6}{7}$ 1835 solgt til P. Wæringsaasen, og fra ham ved skjøde dat. $\frac{4}{7}$ 1849, men først thl. $\frac{2}{9}$ 1867, til den svenske brukspatron C. J. Tjäder, der dog snart maatte overlade eiendommen til kjøbmand Hans Gulbranson i Christiania. Af ham blev den ved skjøde thl. $\frac{16}{4}$ 1855 solgt for 2200 spd. til John Aakrann paa Gaarder, af hvem

¹ Cancelli-Indlæg 23 juni 1773, Rigsarkivet.

² Willum Larsen Bech, garnissonssmed ved Christiansfjeld og bygselmand paa Bæk 1690, † 1730, havde med hustruen Kirstine Hansdtr. fire børn [A—D].
A. Lars Willumsen Bech, f. 1690 og † $\frac{2}{8}$ 1766, kræmmer i Leiret, eiede en tid en anpart i Væringsaasen. Uden børn med hustruen Marit Pedersdtr., hvis arvinger levede i Särna i Sverige.

B. Hans Willumsen Bech, f. 1692 og begr. $\frac{20}{4}$ 1772, artillerikonstabel og bygselmand paa Bæk. Havde med hustruen Ragnhild Pedersdtr. Grøtting, enke efter Ole Nielsen Lien, fire børn [1—4]:

1. Ole Bech, f. 1722, gardist i Kjøbenhavn i 1750.

2. Kirsti Bech, f. 1723 og gift $\frac{28}{12}$ 1761 med enkemand Ole Eriksen Søndre Houm.

3. Peder Bech, f. 1724, skiløberkorporal og bygselmand paa Bæk, begr. den $\frac{22}{2}$ 1807; gift $\frac{12}{6}$ 1758 med Maren Olsdtr. Gaarder.

trælasthandler August Christiansen [se s. 37] købte den for 4400 spd. ved skjøde thl. $\frac{25}{9}$ 1876, og af Christiansens konkursbo blev Bæk solgt til den nuværende eier, brugseier Gud or Dahl af slegten paa Vesterhaug for 26 000 kr. ved skjøde thl. $\frac{9}{1}$ 1888.

Den nuværende hovedbygning er opført i aarene 1875–76.

Bæk, gl. matr.-nr. 115, løbe-nr. 77, er nu gaards-nr. 29 brugs-nr. 1 med skyld 2 mark 46 øre; brugs-nr. 3, Bæks garveri, med skyld 9 øre, blev i 1885 solgt til garver Amund Lunke, som her har grundlagt en ganske betydelig bedrift.

Paa grunde, udgaaet fra Gaarder, kan merkes følgende eiendomme i Leiret:

Evje, overretssagfører Smitt Amundsens trævilla strax søndenfor Bæk bygget i 1901, se nærmere s. 54. Ret overfor paa gadens opside blev det storartede kommunelokale «Elvarheim» opført i 1905 for et beløb af ialt 112 000 kr.

Hummeldalen, vistnok Leirets tidligst bebyggede plads, var lensmand Gunder Johsen Bjølsets bosted fra 1764. Af ham fik sønnen John Gundersen skjøde paa husene thl. $\frac{18}{3}$ 1801 og efter Johns død solgte hans søstre bygninger og brugsret til Ole Wilhelmsen Løgting for 300 spd. ved skjøde thl. $\frac{7}{2}$ 1820. Syv aar senere blev Berger Pedersen «Udhuslien» eier ved skjøde thl. $\frac{11}{6}$ 1827, og han købte den tilhørende grund fra Gaarder ved skjøde

4. Birthe Bech, f. 1728 og begr. $\frac{1}{12}$ 1789; gift $\frac{17}{1}$ 1752 med sergeant Størk Povlsen Glad paa Terningen.

C. Marichen Willumsdr. Bech, f. 1705 og begr. $\frac{1}{10}$ 1775; gift med Hans Olsen Løken [Mikkelstuen] s. 170.

D. Adam Willumsen Bech, næstyingst, f. 1694, blev $\frac{15}{8}$ 1718 fændrik i Ytre Sogn'ske komp. af 1. Bergenh. regim., secondløitn. $\frac{18}{2}$ 1719, premierløitn. $\frac{30}{6}$ 1727; forsat $\frac{25}{7}$ 1732 til Søndre Søndfjordske komp., blev $\frac{4}{11}$ 1743 kapteinløitn. ved førstn. komp., $\frac{19}{4}$ 1744 kaptein og chef for Nordfjord'ske komp., og $\frac{3}{11}$ 1759 major. Afgik ved arméreduktionen i 1765 med 175 rdl. pension og † omkr. 1766 i Gloppen. — Gift omkr. 1725 i Fredrikshald med Kirstine Andersdr. Høeg. f. 1700 og begr. $\frac{18}{10}$ 1752 i Gloppen. Af deres børn blev to sønner officerer. Den yngste:

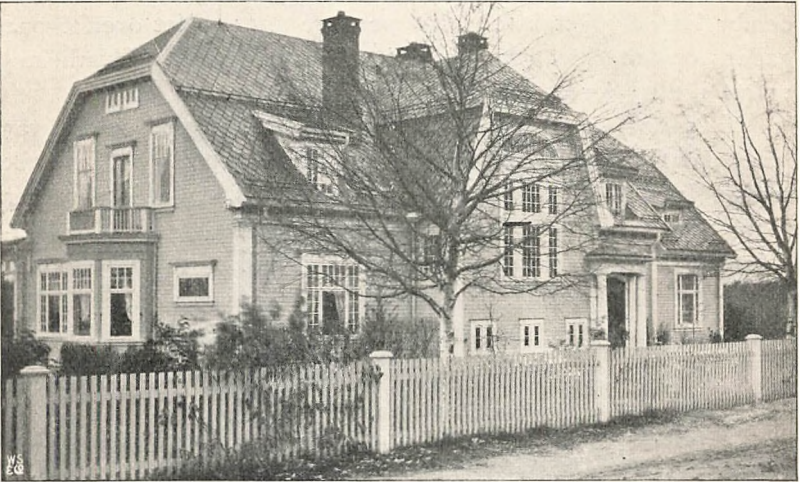
Wilhelm Bech, f. 1738 i Gloppen, hvor † $\frac{28}{6}$ 1783 som premierløitn., havde med hustruen Anne Marie Nagel, en prestedatter fra Skjold, flere børn, hvoraf: 1. major Adam Bech blev far bl. a. til sorenskriver i Solør 1847–69 Wilhelm Josias Fietzentz [antog sin mors familienavn] og til resid. kapellan til Modum Alexander Nicolay Bech, hvis søn igjen var lagmand Axel Bech — og 2. kaptein Dominicus Nagel Bech, hvis datterdatter blev gift med den bekendte sangerhøvding Johan Diderik Behrens.

Façaden mod Glommen.

Evsje.

«Elvarheim».

Façaden mod gaden.

Evsje.

Hummeldalen 1909. [Carl Amundsens eiendom.]

fra John Aakrann thl. $\frac{7}{7}$ 1846 efter at Hummeldalen under $\frac{7}{11}$ 1845 var bleven særskilt skyldsat for 51 sk. Berger, som saaledes blev den første selveier paa Hummeldalen, var født $\frac{14}{2}$ 1799 paa Østre Sætre og døde $\frac{15}{2}$ 1886 paa Fjeldset¹. Han lod afholde flere skyldsætningsforretninger, hvorved en del parceller efterhaanden udskiltes og frasolgtes Hummeldalen.

Hummeldalsbakken, skyldsat $\frac{24}{9}$ 1875 for 12 sk., blev af John Aakrann paa Gaarder solgt med havneret i Leirets udmark for en sum af 1300 spd. til Hans Haagensen. Husene

Hummeldalsbakken [Hotel St. Olaf].

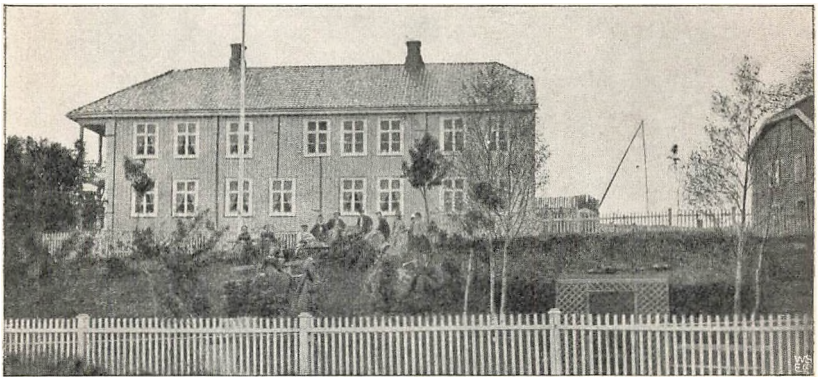
havde da i mange aar været eiet og beboet først af hans farfar Ole Haagensen, der betalte grundafgiften til Gaarder i skrædderarbejde, og derpaa af hans far, den i sine sidste aar blinde organist Haagen Olsen, som i 1877 ved hjemmelsdokument thl. $\frac{26}{11}$ 1879 overdrog brugsretten samt huse og løsøre til Hans for 1800 kr. I 1878 lod Hans afholde en række skyldsætningsforretninger, hvorefter pladsene Østli, Dal og Moløkken blev frasolgt. Han var en meget foretagsom mand, der bl. a. oparbejdede et velanskrevet gæstgiveri til hotelmæssig drift. Dette, «Hotel St. Olaf», blev med Hummeldalsbakken senere overtaget af hans svoger H. D. Hertzberg².

¹ Han var søn af Peder Larsen Østre Sætre og gift først $\frac{26}{11}$ 1823 med Oleanie Nielsdtr. «Pladsbakken», db. $\frac{23}{12}$ 1798 og \dagger $\frac{1}{12}$ 1830; og derpaa ægtede han $\frac{21}{7}$ 1831 Johanne Gundersdtr. Dammen, f. $\frac{9}{9}$ 1808 og \dagger $\frac{13}{6}$ 1892.

² Haagen Olsen Øxset, f. 1734 og begr. $\frac{12}{6}$ 1808, husmand med jord paa Helset; gift $\frac{12}{6}$ 1758 med Birthe Jensdtr. Bakstuen, f. 1735. Af deres børn var [I–IV]:

Lund blev skyldsats $11/9$ 1861 for 4 sk. og s. d. solgt af John Aakrann paa Gaarder til daværende handelsfuldmægtig Enok Grøtting, efter hvem landhandler Andreas Grøtting købte eendommen for 3410 spd. ved auktionsskjøde thl. $15/8$ 1874. Sex aar senere, da Oluf Grøtting og Mathias Olsen købte Lund ved auktionsskjøde thl. $24/9$ 1880, var prisen 30 000 kr.

Gaarderbakken «med nogle hustomter i den saakaldte Kirkeløkke» og tomt til varebord paa markedspladsen blev skyldsats $28/8$ 1847 for tils. 6 sk. og ved skjøde thl. $18/8$ 1848 solgt af John Aakrann paa Gaarder til daværende landhandler-fuldmægtig

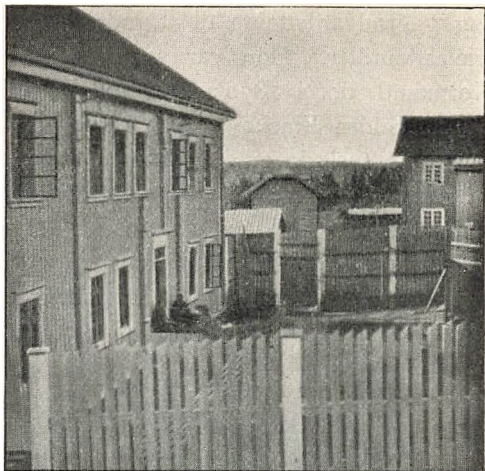

Gaarderbakken. Før branden $22/1$ 1898.

Jacob Christiansen. Hertil fik denne i 1865 yderligere et jordstykke i «den saakaldte Christiansbakke»; se forøvrig s. 50.

- I. Birthe Haagensdr., db. $27/2$ 1763 og gift $30/3$ 1788 med Gunder Olsen Østre Berger, husmand med jord paa Indset.
- II. Jens Haagensen, db. $23/6$ 1765, skrædder paa Helset.
- III. Knut Haagensen, db. $24/8$ 1778, en tid bosat paa Finstad; gift $27/12$ 1809 med Oleane Pedersdr. Finstad.
- IV. Ole Haagensen, ældste søn, f. $2/5$ 1759 og † $2/10$ 1810 «af mangeaarig gigt», skrædder, bosat paa Hummeldalsbakken; gift $5/1$ 1787 med Birthe Nielsdr. Rustad, f. $1/6$ 1764 og † $13/4$ 1845. Af deres børn var [A–E]:
 - A. Birthe Oldstr., f. $9/6$ 1788 og † $21/3$ 1863; gift $13/6$ 1807 med Ole Arnesen Øxset paa Graf.
 - B. Dorthe Oldstr., f. $27/3$ 1792 og gift $10/3$ 1815 med skiløberkaptein Holger Bierch Matheson, f. $27/1$ 1785 i Orkedalen og † $27/10$ 1858 paa Gulla i Surendalen.
 - C. Helene Oldstr., db. $1/4$ 1793 og gift $11/4$ 1828 med Hans Nielsen Lindberget [Herstad].

Christiansen kom i ung alder i Thomas Sabro og Harald Wegners landhandleri¹ paa Vestre Frenning i Romedal og lagde saa megen duelighed og forretningskjon for dagen at han snart blev den egentlige styrer af hele geskjaften, som i denne tid ogsaa havde sin glansperiode. Sidst i 30'aarene kjoebte han Andreas Krabbes landhandleri paa Gaarderbakken og drev dette

Fra det gamle Gaarderbakken.
[Indre gaard.]

ved energi og omsigt frem til en efter forholdene betydelig bedrift. Sin ubestridelige forretningsdygtighed fik Christiansen i

D. Inger Olsdr. db. $17/8$ 1805 og † $1/10$ 1863; gift $10/12$ 1835 med Peder Hjelgesen Wæringsaasen.

E. Haagen Olsen, næstyingst, f. $20/10$ 1797, organist, bosat paa Hummeldalsbakken; gift $22/2$ 1837 med Maren Sørensdtr. Dahl [Berger]. Af deres børn var [1-4]:

1. Søren Dahl [Haagensen], f. $0/0$ 1839 og † $27/12$ 1886 i Storelvedalen, hvor han ved ægteskab med Anne Torgalsdr. Møkleby, blev gaardbruger paa Knuts-Møkleby. Blandt deres børn er sagfører Haakon Dahl i Christiansund og Marie Dahl, gift med Jens Hals paa Aaset i Aainot.

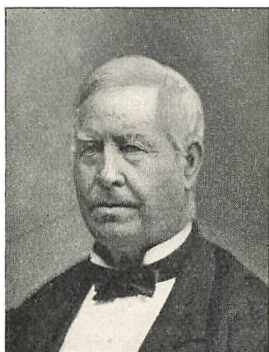
2. Hans Haagensen, f. $20/0$ 1849 og † 1886, eier af Hummeldalsbakken; ugift.

3. Beate Haagensen, f. $0/3$ 1854 og gift 1882 med eier af Hummeldalsbakken, hoteleier og samlagsbestyrer Harder Dorotheus Hertzberg, f. $10/10$ 1852 i Sande, Jarlsberg.

4. Ole Haagensen, ældste barn, f. $0/11$ 1837, organist, bosat paa Moen i Leiret; gift $5/12$ 1861 med Ragnhild Pedersdr. Storberget, f. $10/4$ 1837 og † $13/12$ 1903. Af deres børn er: Minda Sophie Haagensen, f. $10/8$ 1862 og gift $10/0$ 1891 med disponent P. A. Grindalen. — Hans Peter Haagensen, f. $7/11$ 1863, gaardbruger paa Tangnes i Løiten. — Olaf Haagensen, f. $22/2$ 1868, eier af «Hotel Central» i Leiret; gift $8/0$ 1896 med Ingeborg Aslakrud, se s. 262.

¹ Thomas Sabro var f. $27/12$ 1789 i Chr.ia og † $8/0$ 1880 paa Frenning; blev gift $0/0$ 1814 i Chr.ia med Helene Marie Dahl, der tidligere havde været gift $5/3$ 1797 med prokurator Ole Wegner [begr. $28/3$ 1807, 40 aar gl. i Chr.ia], med hvem hun bl. a. havde sønnen ovenn. Harald Wegner, der † $0/3$ 1878, 78 aar gl. i Romedal.

særlig grad anledning til at godtgjøre ved sine dispositioner som trælasthandler. Han var saaledes deltager i det konsortium af Normænd, der i 1870'aarene for en billig pris købte Lethafors bruk i Södra Fjnskoga i Sverige, nær den norske grænse, udhug flere tusinde tylvter tømmer og solgte derefter bruget for 130 000 kr. til en del forretningsmænd i Tønsberg. [Til trods for svær udhugst opnaaede Lethafors for et par aar siden en pris af 550 600 kr.!] Christiansens væsentligste skog- og tømmerhandler var dog knyttet til Østerdalske eiendomme, og han udfoldede her efterhaanden en virksomhed, der gjorde ham til den største forretningsmand i Elverum i sin tid.

Jacob Christiansen og hustru Jemima, f. Næser.

Med hans tidligere principaler Sabro og Wegner gik det efterhaanden ud; som gamle hvidhaarede mænd besøgte de Christiansen paa Gaarderbakken, som da var til velstand kommen og saa at sige pensionerte dem. Omtrent samtidig med ham skulde de ogsaa lukke sine øine, Wegner aaret før og Sabro aaret efter Christiansen, der afgik ved døden i 1879, efterladende en betragtelig formue.

Sønnen Johan Frederik Næser Christiansen, der i 1873 havde nedsat sig i Elverum som overretssagfører, opgav ved faderens død mere og mere sin praxis for at overtage bestyrelsen af sin mors eiendomme og formue. Paa Gaarderbakken førte han et meget gjestfrit hus, og hans mange venner gjemmer sikkert paa lyse minder fra deres besøg der. I senere aar led han under tiltagende sygelighed, og da Gaarderbakken ^{22/1} 1898 blev øde-

lagt ved ildsvaade trak han sig tilbage fra enhver selskabelighed. Den $^{28}/_1$ 1904 afgik sagfører Christiansen ved døden¹.

Efter tegning af arkitekt Emil Christiansen blev den nuværende vaaning opført i 1898.

Paa grunde, udgaaet fra Prestegaarden, kan merkes følgende eiendomme i Leiret:

Dammen blev skyldsat $^{4}/_6$ 1858 for 21 sk. og ved skjøde thl. $^{19}/_7$ s. a. solgt til Arne Gundersen, der i 1844 havde faaet overdraget brugsret og husbygninger af sin far Gunder Arnesen.

Damlagen blev skyldsat $^{4}/_6$ 1858 for 17 sk. og ved skjøde thl. $^{19}/_7$ s. a. solgt til Størk Glad, som i 1822 havde kjøbt bygninger og brugsret af skiløberkaptein Holger Bierch Matheson. Pladsen var midt i 1700'tallet bebygget med en mængde smaa-

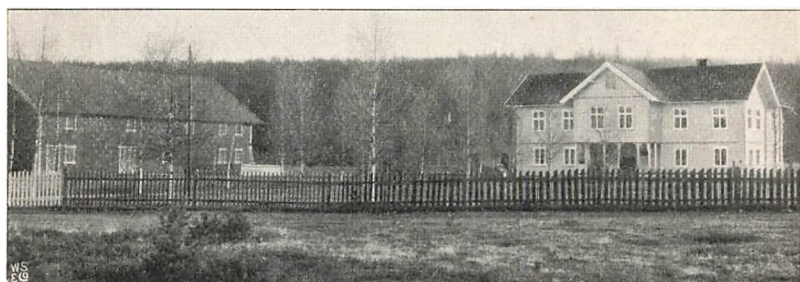
¹ Jacob Christiansen, f. $^{22}/_2$ 1805 i Nittedalen og søn af Christian Olsen Ødegaarden og Inger Pedersdtr., landhandler i Elverum. † $^{18}/_{11}$ 1879. Gift $^{4}/_{10}$ 1841 i Alstadhaug, Skogn, med Jemima Marie Næser, f. $^{24}/_1$ 1815 i Stange og † $^{25}/_{11}$ 1895, dtr. af oberstløitn., krigskomm. Johan Frederik Næser [f. $^0/_1$ 1781 i Kjøbenhavn og † $^{26}/_3$ 1845; søn af regimentschirurg og landphysicus i Fredrikssted paa St. Croix Johan August Næser fra Anhalt Zerbst og Jemima Nissen, der siden ægtede general Knut Andreas Gyldenstjerne Meyer] og hustru Mette Marie Grüner [f. $^{24}/_3$ 1781 i Romedal og † $^0/_3$ 1862 i Elverum]. Christiansen havde flg. i Elverum fødte børn [a—e]:

- a. Johan Frederik Næser Christiansen, f. $^{9}/_8$ 1842 og † $^{28}/_1$ 1904, overretssagfører i Elverum; ugift.
- b. Jacob Emil Christiansen, f. $^0/_1$ 1844, arkitekt, bosat i Leiret; ugift.
- c. Mette Marie Grüner Christiansen, f. $^{21}/_1$ 1846 og gift $^{18}/_6$ 1872 med overretssagfører i Bergen Carl Ludvig Stoud Platou, f. $^{17}/_{11}$ 1841 i Chr.ia, hvor † $^{27}/_1$ 1898.
- d. Frederik Wilhelm Adolph August Christiansen, f. $^{18}/_6$ 1850 og † $^{7}/_{12}$ 1890, student 1870: trælasthandler i Elverum og eier af Bæk; gift $^{14}/_7$ 1875 med Oline Mathilde Graff, f. $^{18}/_7$ 1852 paa Herstad, bosat paa Strand. Ni børn.
- e. Valborg Christiansen, f. $^{27}/_{10}$ 1855 og † $^{27}/_2$ 1909; ugift.

Jemima Christiansen, f. Næser, havde bl. a. brødrene: 1. August Isak Meyer Næser, f. $^{18}/_2$ 1811 og † $^{17}/_{11}$ 1856 som lensmand i Løiten, hvis datter Mette Marie Petersen Grüner Næser, f. $^{13}/_3$ 1839 i Løiten, døde $^{27}/_6$ 1869 i Elverum, hvor hun blev gift $^{21}/_6$ 1865 med sagfører Georg Ferdinand Norsted paa Stensby i Leiret. — Adolph Grüner Næser, kaptein, f. $^8/_8$ 1820 paa Toten og † $^{18}/_{12}$ 1863 paa Taarnborg i Leiret; gift $^2/_6$ 1847 med sorenskriverdatteren Christiane Torberta Heggje Klykken, f. $^{14}/_3$ 1824 og † $^{26}/_2$ 1896 i Elverum; deres datter er Johanne Fredrikke Marie Næser, f. $^{18}/_4$ 1848 og gift $^5/_10$ 1876 i Elverum med stationsmester paa Rena Hakon Isachsen.

Dammen. 1907.

Fjeldmora. 1909.

Taarnborg. 1907.

huse, som mellem aarene 1776 og 1810 tilhørte organisterne Hans Hermansen Jessen og Herman Jessen, far og søn.

Fjeldmora [Nordre Fjeldset] blev skyldsat $^{10}/_{11}$ 1868 for 21 sk. og solgt ved skjøde thl. $^{1}/_{5}$ 1878 til Johan Randulf Thorsteinssen for 350 spd. — *Østre Fjeldset* [Fjeldmora] blev skyldsat $^{10}/_{11}$ 1868 for 1 ort 2 sk. og ved skjøde thl. $^{1}/_{6}$ 1869 solgt til Berger Pedersen.

Taarnborg blev skyldsat $^{4}/_{6}$ 1858 for 1 ort 6 sk., i 1860 rettet til 1 ort 3 sk., og ved skjøde thl. $^{11}/_{6}$ 1858 solgt til August Lindstad. Ved skyldsætningsforretning i 1877 blev bl. a. udskilt Haakonsborg og Alfarheim, hvorefter Lindstads enke solgte Taarnborg ved skjøde thl. $^{24}/_{9}$ 1877 til doktor Hans Dørum for 14 000 kr.

Kontrakt om delingen af Leirets sameie blev thl. $^{18}/_{8}$ 1841.

Leiret, som efter det foran meddelte egentlig kun er strøget mellem Gaarder og Bæk, er nu navnet paa hele den bebyggelse, der efter aabningen af Hamar—Elverum'banen i 1862 og Elverum—Aamot'banen i 1871 har skudt og fremdeles skyder rask vext saavel nordover paa gaarden Grindhagens grund lige til Sagtjernet og Bækkelund som sydover forbi kirken til Fossum og Grøndalen, indenfor en byggegrænse paa 3.4 km.'s længde og 1.6 km.'s bredde. For denne byggekommune blev reguleringsplan approbert ved kgl. resolution af 6 oktbr. 1899. Hjemmehørende folkemængde i 1900 var 1708 personer, fordelt paa 182 beboede huse.

I Leiret ligger sognets hovedkirke, Elverum kommunale høiere almenskole, Elverum Apothek, oprettet med personlig privilegium $^{21}/_{10}$ 1869, og Elverum Sparebank, stiftet $^{19}/_{11}$ 1846. Her har foruden sogneprest og lensmand ogsaa sorenskriveren i Søndre Østerdalen og politimesteren i Glommedalen sin bopæl; endvidere landhandlere og haandverkere, tandlæge, sagførere og et par praktiserende læger.

Af industrielle anlæg kan sluttelig nævnes Elverum bryggeri, Sagaaen mølle, Bæk garveri og Bækkevold snedkerverksted.

Om den paa vestsiden af Glommen omkring Elverum jernbanestation opstaaede bebyggelse, der gjerne, om end med urette, regnes med til Leiret, se under Vestad.

I forgrunden tilvenstre bøier veien
fron til jernbroen over Glommen.

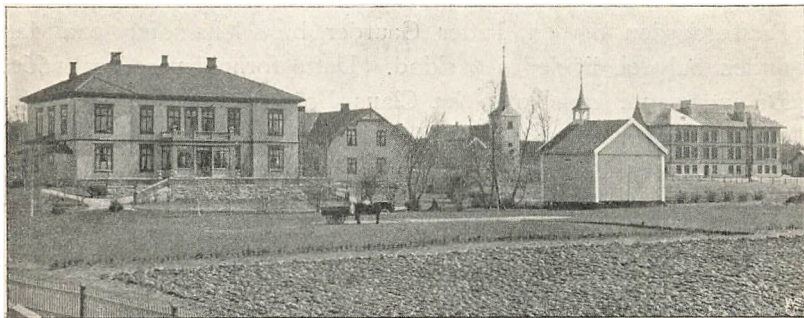
GAARDER 1908.

Fot. af I. Lømo.

Gaarder.

Lige ved Elverums kirke ligger denne nu saa herskabelig bebyggede gaard, vel den smukkeste i bygden, med hovedfaçaden mod Glommen, der her flyder bred og rolig forbi mellem jernbroens mægtige kar. Paa Gaarders grund er for den væsentligste del den bymæssige bebyggelse voxet frem, der kaldes «Leiret» og strækker sig fra foden af den gamle Christianstjeld fæstning nordover til Bæk, og til Gaarder hører fremdeles den gamle markedsplads 1 km. nordenfor kirken, hvor veien til Hernesbygden tager ud fra hovedveien.

«Gardar», flertal af hankjønnsordet «gardr», betyder oprindelig gjærder, men dernæst ogsaa indgjærdede jordstykker, og maa

Fot. af I. Lemo.

Hovedbygningen 1895. Føderaadstuen. Kirken.

Folkeskolen.

Gaarder 1900, seet fra vest.

have den sidste betydning her, idet disse stykker fra først af er udskilt fra den gamle prestegaard «Elverum» [Alfareimr], som i indledningen nærmere omtalt.

En saadan udskillelse maa allerede have fundet sted før aarhundredskiftet 1500, for i et skattemandtal for gjengjerden af Østerdalen af 1528 opføres «Gannild[!] paa Gaardo», og navnet «Gaarder» træder i stedet for det middelalderlige «Elverum», som efterhaanden helt forsvinder som gaardnavn.

I den katholske tid var Gaarder uden tvil i sin helhed biskopsgods og ved sekulariseringen efter reformationen, da Christian III inddrog dette gods under Kronen, gik Gaarder over til krongods med én halvdel, medens den anden halvdel forblev prestebolet

beneficert. Navnet skrives i sidste halvdel af 1500'tallet enkelte gange: Gorde og fra 1593 sees til stadighed det nuværende: Gaarder.

Gaarder var paa 1500'tallet en halvgaard med en samlet skyld paa 3 huder [5 pund smør]. Af disse 3 huder tilhørte halvparten, $1\frac{1}{2}$ hud eller 18 skind, prestebolet og blev brugt af Elverums sogneprest, hvorfor den vil findes omtalt under Prestegaarden.

Den anden halvdel, ligeledes paa $1\frac{1}{2}$ hud eller 18 skind, tilhørte samtidig Kronen. Denne del er den nuværende gaard Gaarder og dens historie er i hovedtræk følgende:

Fra 1537 at regne—1662 var Gaarder krongods.

I denne periode blev gaarden fæstet af leilændinger under Kronen. Omkring 1615 blev den saaledes brugt af en Niels Gaarder, derefter fik den to leilændinger, idet sognepresten hr. Alexander Borch fæstede halvdelen eller 9 skind ved siden af Prestegaarden og en Peder Gaarder blev leilænding paa den anden halvdel, ligeledes 9 skind. Dette forhold varede til 1660. Da indtraadte kapellanen hr. Claus Borch i faderens sted, men allerede inden udgangen af 1661 havde hr. Claus fulgt sin far i graven, og da Peder Gaarder omtrent samtidig afgik ved døden i høi alderdom, havde Kronen atter Gaarder disponibel. Fra januar 1662 kom da som ny leilænding sorenskriver Liv Alexanderssøn Borch, og han svarede 15 rdl. aarlig afgift af hele krongodset paa $1\frac{1}{2}$ huds skyld.

1662—1733 var Gaarder udenbygds borgeres gods.

Ved skjøde af $18/9$ 1662 solgte Kronen 9 skind i Gaarder til den tidligere foged i Østerdalen, nu lagmand i Fredriksstad Christen Jensen, som ved denne tid erhvervede sig en mængde gods i sit tidligere fogderi, hvori han delvis havde faaet pant for sine forstrækninger til Kronen i feidetiden. Alene i Elverum besad han saaledes størsteparten af Løken, Sæteren, Strand, Grøtting, Møystad, Torge, Hovin, Rogstad, Nøtsel og Nordby, havde omkr. 1668 over 100 gaarde og gaardparter med tilliggende skogarealer i fogderiet og raadede desuden over betydeligt jordegods i Smaalenene, bl. a. den adelige sædegaard Borregaard, som han købte i 1664.

Ved skjøde af $14/11$ 1668 solgte Kronen ogsaa sin anden halvpart i Gaarder, ligeledes 9 skind, til oberst ved det Vesterlenske regiment Ditlev Brockdorff, og ved hans død i 1674

kjøbte lagmand Christen Jensen tillige denne del af Gaarder, og blev saaledes nu eier af hele det tidligere krongods med en skyld af $1\frac{1}{2}$ hud.

Da Christen Jensen var død i 1683 og hans enke Maren Madsdr. i 1692, gik hans eiendomme og deriblandt ogsaa Gaarder som arv over til hans eneste datter Helvig Christensdr., hvis ægtefælle Werner Nielsen paa Hafslund foruden det kolossale jordegods ogsaa arvede svigerfaderens lagmandsembede. Ganske vist frasolgte han tid efter anden en hel del gaardeparter, men besad dog foruden det betydelige af ham erhvervede Hafslund brug hele 80 gaarde i Østerdalens fogderi, da han afgik ved døden i 1696. Boet blev opgjort med en reel formue paa 90 332 rdl. «rede penge og myntet guld ikke medregnet»; gjelden beløb sig til 7 686 rdl. Som eksempel paa datidens luksus kan meddeles, at der blandt «pretiosa» fandtes en diamantkjæde til 900 rdl., et kronet smykke til 800 rdl., to armbaand hver til 500 rdl. etc. og af sølvtøi ikke mindre end 23 sølvkander, der tilsammen veiede $1\ 766\frac{1}{2}$ lod, loddet vurderet til 1 mk. 16 sk. Til sammenligning kan tjene at en hest i den tid var værd sine 5 à 6 rdl.

Fra denne rige og mægtige mand gik Gaarder arvelig over til hans søn Niels Wernersen, der i 1697 «frakjøbte sig den borgerlige stand, hvori naturen havde været uheldig nok til at lade ham fødes», og ophøiedes i adelsstanden med navnet Werenskiold. Han blev amtmand i Smaalenene, storkors af Dannebrog og døde 1741 efter i 1733 at have solgt Gaarder, der fra nu af kom over i dygtige bondemænds hænder, og hvis leilændingstid dermed var forbi.

Ligesom kronen før 1662 saa havde nemlig saavel de to lagmænd som amtmand Werenskiold bortfæstet gaarden til leilændinger. Liv Borch vedblev naturligvis fæstet ogsaa efter Gaarders overgang fra kronen til Christen Jensen og til oberst Brockdorff og sad som leilænding paa det samlede Gaarder paa $1\frac{1}{2}$ huds skyld, indtil han i 1677 forlod Elverum for at overtage Stjørdalens fogedembede. Om hans lidet hæderlige adfærd som sorenskriver i Østerdalen, der medførte hans afsættelse i 1774, vil der gives meddelelse under distriktets embedsmænd; her skal alene bemerkes, at han, afskediget ogsaa fra sit sidste embede i Stjørdalen, som en økonomisk forkommen mand søgte

tilbage til Elverum og indlod sig i frugtesløse trætter og retstvister med flere af sine tidligere sambygdinge. Nogen hygge af disse kunde han saaledes ikke skaffe sig, og vendte dem da ogsaa efter et par aars forløb atter ryggen, slog sig ned i Trondhjem og døde her i 1698.

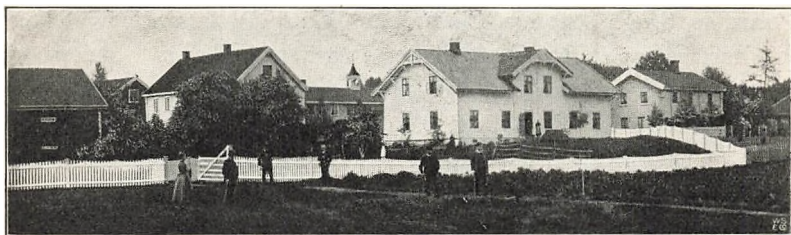
Efter Liv Borchs fraflytning i 1677 bortfæstedes gaarden til sognepresten hr. Christopher Hammer, der brugte den ved siden af Prestegaarden til sin død ²⁸/₁₁ 1688, da blev «*kgf. May.s bestalter cornet*» mons. Jens Jensen leilænding, og i den anledning blev der ¹¹/₉ 1689 afholdt aabodsforretning «*forsaavidt de huse angaar som Werner Nielsen er tilhørende og som er separeret fra de andre*». Det viste sig da at de fleste af de mange smaahuse, der indrammede det firkantede tun, var gamle og faldefærdige. Datidens primitive bebyggelse staar i grel modsætning til den nu saa statelige gaard. Foruden en stolpebod og en kjælder, der begge var opført af sorenskriver Borch, var det kun et stabur, et lidet grisehus og to boder, der var i orden; «*den gamle stue med derhos et kammer eller rum kaldendes*» — sorenskriverens bolig — «*er ganske fordærvet og forraadnet og kan ikke igjen repareres*», badstuen var «*ganske fordærvet*», en gammel smedje forraadnet, kjælderboden fordærvet og kjælderens indfalden, laden manglede nævertækning, en stald med fem spiltaug, der tilhørte begge gaardparter i fællesskab, trængte reparationer, og fjøset var ganske forraadnet. Omkostningerne ved opførelse af nyt ijøs beregnedes til 8 rdl. for 8 tylvter tømmer, 3 rdl. for 3 skp[⊗] næver, 2 rdl. for torv at kløve og paalægge, 4 rdl. for baaser og gulv og 4 rdl. for selve bygningsarbeidet, tils. 21 rdl., der i nuværende pengeværdi svarer til omtrent 550 kr.

Som leilænding paa Gaarder efter mons. Jens kom korporal Ole Eriksen, der skrev sig fra Fillinsø i Vaage og giftede sig i Elverum med Kirsten Paulsdr., der blev ham en meget «*for-synlig*» hustru. Hun var søster af sergeant ved Østerdalske kompani Størk Christophersen Glads hustru Maren Paulsdr. og datter af Paul Halstensen paa Terningen, hvis bror Ole Halstensen brugte Søndre Strand. Ole Fillinsø var en strævsom og vindskibelig leilænding, som ved sin død i 1716 efterlod den nette sum af 864 rdl. til enke og fire børn¹. Allerede samme

¹ Sønnerne var: Hans Gaarder, født 1689 og død som skiløbersergeant 1717 i Eidsvold, og Paul Gaarder, født 1691 og død som kaptein 1745 i Odalen;

aar 1716, indgik Kirsten Paulsdr., der var født 1674 og blev begr. $\frac{6}{10}$ 1732 i Elverum kirke, nyt ægteskab med Christopher Hals, der samtidig indtraadte som ny leilænding paa Gaarder¹.

Denne da 20-aarige mand var søn af kaptein Knut Jensen Hals i Aamot, der en tid eiede Lille-Rustad i Elverum, og han tjenstgjorde nu som underofficer; i 1718 blev han løjtnant, fik 1732 kapteins karakter og inspektionen over de 200 mand stærke søndenfjeldske skiløbere, blev 1742 chef for Østerdalske kompani, som han «kjøbte» ved at betale forgjængerens, kaptein Niels Helms enke en livsvarig pension paa 24 rdl. I det følgende aar forflyttedes han til chef for østre Hedemarkske kompani, steg til oberstløjtnant i 1756, afgik med pension i 1765 og døde $\frac{8}{11}$ 1775 i Fron². Hals var en militær «høy af Statur og maa-

Hovedbygningen 1850.

Føderaadstuen.

Gaarder omkr. 1870, seet fra syd.

delig Exterieur. Fører sig temmelig vel op og ej viiser nogen Laster. Langsom af Begreb», heder det om ham i konduitelisterne af 1739, og i 1764: «Besidder ingen særdeles Fortieneste eller Science. Er af temmelig god Conduite. Han har nok inclineret noget til Drik, som dog efterhaanden synes at ville ophøre; er ellers ikke hengiven til nogen onde Egenskaber. Er fattig og i gjældbundne Omstændigheder».

døtrene var Anne Cathrine Gaarder, født 1704 og senere gift med løjtnant Walter, og Johanne Gaarder, født 1712.

¹ Naar der andetsteds har været meddelt, at Hals fik Gaarder til eiendom som «medgift» etc., da forholder dette sig ikke saaledes.

² Med Kirsten Paulsdr. havde han sønnen Knut Hals, født 1723 og død 1770 i Grue som løjtnant ved skiløberne. Med sin anden hustru Karen Bruun [en søster af provstinde Leigh], hvem Hals ægtede i Elverum $\frac{18}{6}$ 1733, havde han en mængde børn.

Hals sad paa Gaarder indtil 1733 og var den sidste leilænding, som residerte der. Ifølge matriklen af 1723 hørte der dengang under Gaarder 3 husmænd «uden sæd» og en del militærbetjente ved fæstningen, der ingen grundleie betalte. Der var skog til brændeved, gjærdefang, hustømmer og lidt til sagtømmer, kvern alene til husnytte, ingen sæter. Jordarten var temmelig god, dog noget frost- og tørlændt, i sollien letvunden. Besætningen bestod af 1 hest, 7 storfæ, 7 faar og 7 gjeder; udsæd: 1 td. byg, 1 td. blandkorn, 5 td. havre; avler 10 læs hø.

1733— Gaarder bruges af selveieren.

Ved skjøde thinglyst ^{24/11} 1733 solgte Werenskiold Gaarder, 1^{1/2} hud, «med husmandsstuer i det saakaldte Leir ved Christiansfjeld fæstning» og kramboder paa markedspladsen, «som jeg af Gaarders bruger captein Christopher Hals og hans sal. kjærestes [o: hustrus] arvinger til og under gaarden indløser», løkker og grunder med indkomster af huse og boder, til Gulbrand Jensen Aamot og Christen Amundsen Løvberget. Salget omfattede desuden den underliggende Østre Tingby eng i Hernes paa 6 skind og den tidligere under Gaarder liggende nu særskilt skyldsatte «gaardeplads» Hagen eller Grindhagen paa 2 skind — alt med bygsel og herlighed tils. for 1200 rdl. Dette skulde snart vise sig at være en fordelagtig handel.

Ved skjøde thingl. ^{28/3} 1735 solgte de nyere eiere Gaarder med Tingby og Grindhagen til Gulbrands svigerfar lensmand Tollef Gundersen Houm for 1600 rdl. c., men allerede i 1738 kjøbte Gulbrand Aamot tilbage 9 skind i Gaarder og 3 skind i Tingby, og i 1750 erhvervede han sig den resterende halvdel af disse eiendomme og dertil Grindhagen af Tollefs søn Ole Tollefsen Houm og svigersøn Ole Olsen Skjefstad. Ved skjøde af ^{18/12} 1738 havde Gulbrand desuden kjøbt Nypen eller Ulvaasen¹ i Skogbygden med 2 husmandspladser og underlig-

¹ Nypen eller Ulvaasen [ikke «Ultaas»] sæter blev tilskjødet Kirsten Paulsdr. Gaarder ^{27/9} 1719 fra kancelliraad Peter Vogt i Christiania for 40 rdl., og hun bragte den til sin anden mand Christopher Hals. I hans tid havde den to smaaplads, der hver saae ^{1/2} skip. blandkorn. Nypen havde i 1723 skog til eget behov og lidt sagtømmer, «ingen sæter, mens aparte engeslaat paa 1 læs hø»; i sollien letvunden, jordarten slet og frostlændt; udsæden var 6 skipper byg, 1 td. og 2 skip. blandkorn; høavlingen var 10 læs og besætningen 1 hest, 7 nød, 6 faar og 6 gjeder, — en uforholdsmæssig bestand!

gende eng Krogen, ialt paa 2 skind, af Christen Løvberget og ved en transaktion noget senere erhvervet sig Vestre Tingby eng i Hernes, 6 skind.

Samtlige disse eiendomme besad nu Gulbrand Aamot til sin død i 1751 og derefter hans enke Anne Tollesdtr. til 1761. Under det efter hende afholdte skifte, der begyndte $\frac{3}{7}$ 1761 og sluttede $\frac{3}{10}$ 1763, blev eiendommene udlagt til Gulbrands to efterlevende børn Jens og Birthe Aamot efter følg. taxt: Gaarder, Nypen med Krogen og Østre Tingby for 1 340 rdl., Grindhagen med pladsen Støa og sætervolden Rølsaasen for 400 rdl. og Vestre Tingby for 80 rdl. Boet blev opgjort med 5 083 rdl. formue og 3 949 rdl. gjeld; 1 134 rdl. netto. Vestre Tingby¹ blev solgt ved auktionsskjøde thl. $\frac{15}{3}$ 1764 til Gunder Olsen Berger for 162 rdl., Grindhagen til tømmermerker Anders Petersen og Rølsaasen til dennes svoger Christen Løvberget. Den $\frac{16}{7}$ 1764 thinglystes Jens Aamots «declaration», at Gaarder, Nypen med Krogen samt Østre Tingby skulde indløses for 2 000 rdl. af hans søster Birthe Aamots ægtefælle Ole Olsen Øvergaard, idet han som academicus ikke fandt at kunne benytte sin odels- og aasædesret, og Ole fik det fornødne skjøde thinglyst $\frac{27}{11}$ 1765.

Ole Øvergaard, der skrev sig fra Koppang Øvergaard i Storelvedalen og tidlig var bleven Christianiakjøbmanden James Colletts tømmermerker i Trysil, havde før købt engen Gobakken i Hernes ved auktionsskjøde thingl. $\frac{16}{3}$ 1762, og brugte nu Gaarder, Nypen og Østre Tingby til sin død i 1770, derefter sad enken Birthe Aamot paa eiendommen, indtil hun afgik ved døden i 1774. Ved det $\frac{27}{5}$ s. a. afholdte skifte taxertes samtlige eiendomme til 2 610 rdl., hvoraf 110 rdl. faldt paa Gobakken, og boet blev opgjort med 6 443 rdl. i formue og 2 197 rdl. gjeld; netto 4 246 rdl. til tre efterlevende børn.

Gaarder, Nypen eller Ulvaasen med engen Krogen, samt Østre Tingby, markedspladsen etc. blev derefter ved auktion

¹ Navnet: Tingby staar uden tvil i forbindelse med det gamle thing og marked paa gaarden Torge i Hernes. — Østre Tingby med 6 skinds skyld og en avling paa 6 læs hø eiedes i 1660-aarene af sorenskriver Liv Borch, fra hvem det kom i amtmand Werenskiolds eie og af ham bortfæstedes til leilændinger. Vestre Tingby, af samme skyld og avling, deltes 1702 i to halvdele, hvoraf Storeng paa 3 skind [se Kirkenær]; den tilhørte i over 100 aar militærfamilien Glad.

solgt for 3 000 rdl. til Christopher Augustinussen Dahl [se Vesterhaug], der fik skjøde thinglyst $\frac{24}{8}$ 1775, men ni aar senere overlod han eiendommene ved skjøde af $\frac{15}{6}$ 1784 til Ole Øvergaards eneste efterlevende søn:

Ole Olsen Øvergaard, der ved skjøde af $\frac{13}{11}$ 1812 atter overdrog dem for 1 200 rdl. courant samt føderaad til sin ældste søn Ole Olsen Øvergaard jr. Denne nye eiers ubefæstede karakter og hang til flot levemaade undergrov efterhaanden hans økonomiske stilling og gjorde ham uskikket til selv at styre sine eiendomme, hvorfor han efter eget ønske blev umyndiggjort i 1824.

Nicoline Christine Gude
* Ole Øvergaard jr.

Swogeren sogneprest Smith, der blev beskikket til værge, fandt snart situationen saa mislig, at han lod boet overgaa til skifterettens behandling. Løsøret bortsolgte og kreditorerne pressede de faste eiendomme til auktion, uden at der dog blev givet antageligt bud. Først i 1825 kom en tilfredsstillende ordning istand, idet Ole Øvergaards yngste bror Gulbrand Olsen Øvergaard erklærede sig villig til at indfri de paa de faste eiendomme hvilende panthefstelser paa tils. 2 434 spd. mod en kjøbesum af 4 000 spd. for samtlige eiendomme og føderaad til broderen og dennes hustru. Dette bud blev antaget, og Ole

Øvergaard tilflyttede derpaa Lille-Grindalen, som han ved skjøde thl. $\frac{6}{2}$ 1826 kjøbte af Johan Peter Glad for 600 spd.

Ved skjøde af $\frac{15}{12}$ 1825, thinglyst $\frac{6}{2}$ 1826, overtog derpaa Gulbrand Øvergaard for nævnte sum følg. eiendomme:

1. Gaarder, matr.-nr. 34, skyld i hud $5\frac{3}{4}$ skind med Grundset markedsplads og privilegium, øvrige herligheder og tilligelser, hvoriblandt husmandspladsene Lillebakken, Bakstuen, Pladsen, Kulbrænderstuen, Snedkerstuen, Lien, Skjæret, Hummeldalen, Hummeldalsbakken og Tangen samt rettighed til grundafgift af et til Kirkenær forlængst indlagt stykke og $\frac{1}{2}$ delen i et møllebrug i Sagaen i øvre Leiret.

2. En part af matr.-nr. 82, østre Tingby i Hernes med tilligg. almennings- og anden skog, skyld 6 skind.

3. 1 $\frac{1}{2}$ skinds skyld i matr. nr. 61 Kolstad i Hernes med tilligg., hvoriblandt anlod for 1 skind i Elverums forrige kongealmenning; og

4. Matr.-nr. 56 Nypen eller Ulvaasen, skyld 2 skind, med tilligg. sæterhavning og anlod i Elverums almenning; hermed fulgte ogsaa slaatengene Krogene.

«Samtlige anførte eiendomme har fra lang tid tilbage været samlede og udgjort èt brug med gaarden Gaarder».

I hened tyve aar brugte Gulbrand Øvergaard Gaarder og holdt den i god hævd, indtil hans hustru Kari Galgums stadige ønske om at komme tilbage til sin fødebygd Romedal i forbin-

Gulbrand Øvergaard og hustru Kari Galgum.

delse med et godt bud paa gaarden bevægede ham til at sælge den til sin bror Oles svigersøn John Aakrann i 1845, hvorefter han købte gaarden Melby i Romedal og bosatte sig der.

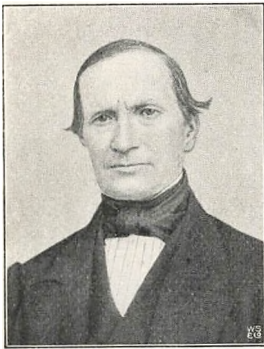
John Clemetsen Aakrann fra Tønset, gift med Birthe Olsdr. Øvergaard, fik for en købesum af 14000 spd. skjøde udstedt og thingl. $\frac{7}{7}$ 1845 paa samtlige ovennævnte eiendomme, der ved den nye matrikulering fik nyt nr. 30 løbe-nr. 78 med skyld 8 dl. 1 ort. 18 sk.¹ Besætningen var i Aakranns tid 3

¹ Heri var dog indbefattet pladsen Bakstuen, der forinden var solgt til Morten Andersen, og pladsen Lien, som Gulbrand Øvergaard forbeholdt sig til eiendom, hvilke pladse altsaa var undtagne fra salget.

Indbefattet i salget var foruden den ovennævnte $\frac{1}{2}$ del i møllebruget i Sagaen ogsaa den anden resterende $\frac{1}{2}$ del, som Gulbrand havde købt paa auktion i landhandler Ole Kynsbergs dødsbo, og det hele brug var derpaa

heste, 16 storfæ, 20 faar og 4 svin, udsæden: 1 td. rug, 1 td. byg, 6 td. blandkorn, 3 td. havre, $\frac{1}{2}$ td. erter og 10 td. poteter.

Det var en ikke almindelig lod, der skulde blive John Aakrann beskikket i livet. Mellem den dag, den $\frac{23}{7}$ 1828, da han som 19 aars gut med en morsarv paa 80 spd. i lommen traadte ind paa sorenskriver Randulfs kontor paa Kirkenær som skriverkarl, og den $\frac{14}{7}$ 1889, da han lukkede sine øine paa Gaarder, ligger et liv i alle dets overgange fra kampen med de trange kaar gjennem strengt arbeide og frem til velstand og formue, men der ligger ogsaa et liv med tilfredshed over, hvad arbeidet bød, og i glæde ved de goder, det bragte.

John Aakrann og hustru Birthe Aakrann, f. Øvergaard.

Med den tarvelige og dog mere end almindelige skolelærdom, han havde, tjente Aakrann det første aar for kosten, det andet for klæderne og saa for 60 spd. og nogle sportler aarlig hos Randulf, indtil denne strenge herres død i 1837. «Jeg var

afstaaet som arvefæste til Morten Ottersen Skavhaugen og efterkommere mod 20 spd. aarlig afgift.

Indbefattet var ligeledes den del af pladsen Bakstuen, der kaldes Gaarderbakken [tilligemed et indhegnet jordstykke af den saakaldte Kirkeløkke], og som var afstaaet som arvefæste til davær. handelsfuldmægtig Jacob Christiansen og efterkommere mod 10 spd. aarlig afgift til Gaarders eiere.

Ved skjødets affattelse «blev det forglemt», at den saakaldte Skjærløkke under pladsen Østhagen, «for tiden kaldet Stensby», var afstaaet til sælgerens bror, kaptein Hans Øvergaard, mod mageskifte i dennes eiendom LilleEngen, løbe nr. 64, udgaaet fra Baanerud. Tillæggsdokument blev i den anledning opsat og thingl. $\frac{30}{100}$ 1851.

da saa svag og udmattet af et stillesiddende liv», skriver han senere for sine børn, «at jeg et halvt aars tid maatte afholde mig fra stadigt contorarbeide». Saa tog han atter fat først hos konst. sorenskriver Bugge, saa hos sorenskriver Heiberg i Rendalen og fra 1839 hos daværende prokurator Paus paa Østerhaug. I 1843 kjøbte han en del af den skog, Paus eiede under Østerhaug, for 3 500 spd. og blev nu tømmermerker og sin egen herre. Han tjente 1 000 spd. paa handelen og havde da med morsarven og hvad han havde sparet sammen af sin knebne kontorløn lagt sig op — 3 000 spd., der stod paa gode renter hos den kjendte diskontør, bankfuldmægtig Jens Jahrmann i Christiania. Med denne kapital i baghaand, kaution fra tre af sine brødre og fem gode mænd i Tønset og mod pantsikkerhed i gaarden vovede han derpaa i 1845 at kjøbe Gaarder for 14 000 spd. 4 % rente og 1 000 spd. aarligt afdrag. Det var en dengang uhørt svær pris, og neppe nogen troede paa at Aakrann skulde kunne greie sine forpligtelser. Men under strengt og paapasseligt arbeide og med et lykkeligt greb paa sine foretagender lykkedes det ham jevnt at frigjøre sig for økonomisk afhængighed. Ved fordelagtigt skogbrug og en betydelig indtægt af markedspladsen m. v. øgedes efterhaanden hans velstavn, og med de glimrende trælastpriser i 1870-aarene skabte John Aakrann sig sluttelig en ikke ubetydelig formue. Som klog og indsigtfuld mand blev han meget benyttet i kommunen; han var tid efter anden formand i sparebankdirektionen, medlem af matrikelkommissionens forberedende komité, overformynder, forligelseskommissær og ordfører i formandskabet, og særlig gjorde han sig fortjent ved sit arbeide for anlægget af jernbanen Hamar-Elverum i 1857. Aakrann kan trygt siges at have taget initiativet hertil, og hans pekuniære bidrag var ved siden af landhandler Jacob Christiansens det største i bygden, idet hver tegnede 20 aktier til beløb 2 000 spd., hvad der var dobbelt saa meget som det, næstemand skrev sig for.

Efter John Aakranns død i 1889 overtog hans ældste søn brugseier Otto Aakrann Gaarder. Medens ny stald og fjøs blev bygget af hans far i 1864, opførte Otto Aakrann i 1895 efter arkitekt Emil Christiansens tegning den nuværende herskabelige hovedbygning, der i sin enkle og rolige stil harmonerer saa fortræffelig med omgivelserne. I 1900 opførtes endelig dreng-

stue, bryggerhus og vognremisse og omtrent samtidig tilendebragtes haveanlæggene; birkealleen, der danner indkjørselen, plantedes i 1884. Af husnandspladserne er nu kun to, Østhagen og Solum, ikke frasolgt. Gaarder har nu gaards-nr. 30, brugs-nr. 1 med skyld 24 mark 68 øre.

Efter fot. af I. Lomo.

Gaarder 1900. Indkjørselen fra øst.

Kort ættetavle vedkommende Gaarder.

Gulbrand Jensen Aamot, f. 1704 og begr. $\frac{3}{5}$ 1751 i Elverum, eiede Gaarder fra 1733 til 35 og 1738 til 51. Hans hustru Anne Tollefsdtr. Nordre Houm, f. 1710 og † $\frac{10}{4}$ 1761, besad Gaarder 1751 til 61. De havde to børn [A og B]:

A. Jens Aamot, f. 1741, blev student og byskriver i Holstebro; med sin hustru Tøgerine Christiane Rosenberg havde han sønnen Gulbrand Aamot, db. $\frac{16}{4}$ 1779 i Holstebro, der var sorenskriver i Nordfjord fra 1813 til sin død 1824.

B. Birthe Gulbrandsdtr. Aamot, f. 1743 og † $\frac{26}{5}$ 1774. Hun blev gift $\frac{29}{2}$ 1762 med Ole Olsen Øvergaard, der var f. $\frac{5}{6}$ 1722 paa Koppang Øvergaard i Storelvedalen. Han var søn af Ole Taraldsen Koppang og Siri Halstensdtr. Møkleby, gennem hvis ældste søn Tarald Olsen Øvergaard og hustru Rønnaug Simonsdtr. den anseede Øvergaardslegt i Storelvedalen nedstammer. Ole Olsen Øvergaard besad Gaarder fra 1765 til sin død $\frac{28}{4}$ 1770. Af deres fire børn blev to gifte: Karen Mathea Øvergaard, db. $\frac{3}{7}$ 1769 og gift $\frac{23}{10}$ 1786 med Peder Olsen Baanerud, og:

Ole Olsen Øvergaard, f. $17/7$ 1763, eiede Gaarder 1784 til 1812; druknede i Glommen $7/12$ 1822 og blev begr. $19/12$. Han blev gift $21/6$ 1785 i Aamot med Kirsti Alme, f. $1/8$ 1764 paa Alme i Aamot og \dagger $25/3$ 1810, datter af gaardbruger Peder Hansen Alme og Ragnhild Johnsdtr. Af Oles otte børn blev sex gifte:

1. Ragnhild Øvergaard, f. $3/11$ 1790, gift $21/3$ 1807 med Ole Andersen Sæteren.
2. Peder Øvergaard, f. $2/12$ 1792, kasserer ved Norges Banks afdeling i Christiania; gift med Stine Ørum, f. 1800 og \dagger $4/1$ 1882, uden børn.
3. Hans Øvergaard, f. $5/11$ 1795, infanterikaptein, \dagger $17/5$ 1840 paa Christiansfjeld fæstning; var Elverums første og høit fortjente ordfører og vil som saadan blive omtalt senere. Gift $29/12$ 1829 i Ullensaker med Minda Constance Sophie Malthe, f. $12/10$ 1804 i Skien og \dagger $20/1$ 1853, datter af foged Christopher Malthe [se Embedsmænd]. Af deres børn er generalmajor Alexander Bretteville Øvergaard f. $7/10$ 1836.
4. Jens Øvergaard, f. $4/12$ 1797, meget betroet bordskriver ved Hafs-lund, \dagger $5/12$ 1835; gift og senere fraskilt Margrete Larsen, med hvem han havde sønnen August Conrad Øvergaard.
5. Gulbrand Øvergaard, f. $14/3$ 1802, eiede Gaarder 1825 til 45 og senere Melby i Romedal til sin død $12/12$ 1851. Gift $20/3$ 1828 i Romedal med Kari Galgum, f. der $4/5$ 1805 og \dagger $17/4$ 1895 paa Hamar; datter af Lars Tollefsen paa Søndre Galgum og Kari Amundsdr. Af deres børn er Hanna Minda Constance Øvergaard f. $1/8$ 1846, gift med bankkasserer Jonas Schiøtz paa Hamar, Jens Øvergaard, der overtog Melby, og Kirsti Øvergaard, gift med gaardbruger Jens Arnt Hansen.
6. Ole Olsen Øvergaard, det ældste barn, f. $11/11$ 1788, eiede Gaarder 1812 til 25 og var senere bosat paa Lille-Grindalen; druknede i Glommen nat til $22/8$ 1835 og liget gjenfandtes $11/9$ ved Engmoen. Gift $8/5$ 1812 med Nicoline Christine Gude, f. $12/10$ 1793 i Nittedalen og \dagger $14/4$ 1855, datter af senere sogneprest til Elverum hr. Hans Gude og Helene Dorothea Høegh. Af deres otte børn blev sex gifte:
 - a. Ole Øvergaard, f. $6/4$ 1813, bordskriver paa Borregaard 1836, kjøbmand og fra 1886 havnefoged i Sarpsborg, hvor han døde $4/8$ 1894. Gift $17/10$ 1836 i Tune med Christiane Elsasser, f. $20/5$ 1813 i Chr.ia og \dagger $18/5$ 1886, datter af murmester Thomas Elsasser og Birthe Christine Olsen. 9 børn.
 - b. Helene Dorothea Øvergaard, f. $23/2$ 1815, blev gift $24/2$ 1838 med overjæger Ole Arnesen Liømo.
 - c. Hans Gude Øvergaard, f. $6/2$ 1818, kjøbmand i Sarpsborg, senere bordskriver ved Greaker, hvor \dagger $27/6$ 1874. Gift $5/12$ 1838 i Tune med Louise Georgine Elsasser, f. $6/5$ 1819 i Chr.ia og \dagger $21/10$ 1899 paa Greaker, søster af ovenn. Christine Elsasser.

- d. Oline Christine Øvergaard, f. $19/10$ 1822, gift $23/12$ 1841 med Morten Reiersen Lille-Grindalen.
- e. Ove Peter Øvergaard, f. $8/6$ 1825 og † $5/3$ 1881 som skibsrheder i Göteborg; gift med Ida Gjerulfsen.
- f. Birthe Øvergaard, f. $17/5$ 1829, paa hvilken dag der traditionelt er aabent bord og talrigt aftenselskab paa Gaarder. Gift $1/6$ 1852 med John Aakrann, f. $23/7$ 1809 paa Aakrann — en del af Østby — i Tønset¹, eiede Gaarder fra 1845 til sin død $14/7$ 1889. Af deres 9 børn er 5 døde ugifte, deraf kunstmaleren Olaf Engebret Aakrann, født $3/9$ 1856 og † $1/5$ 1904, og de øvrige er:
1. Otto Clemet Aakrann, f. $16/7$ 1853, brugseier paa Gaarder, gift $24/9$ 1894 i Chr.ia med Gunda Hansen, f. $10/11$ 1858 i Romedal, dtr. af ovenn. J. A. Hansen og Kirsti Øvergaard.
 2. Ingeborg Dorothea Aakrann, f. $4/7$ 1859.
 3. Marie Kirstine Aakrann, f. $10/9$ 1868, gift $28/7$ 1891 med overretssagfører fra 1890 i Elverum Jonas Anton Smitt Amundsen, f. $19/7$ 1864 i Drammen, søn af skibsrheder Thorger Amundsen og Anne Marie Aas. Han opførte efter tegning af arkitekt Wilhelm Norsted sin villa «Evsje» i Leiret i 1901 paa tomt frakjøbt Gaarder, omkr. $7\frac{1}{2}$ maal jord for kr. 5 000.
 4. Gulbrand Øvergaard Aakrann, f. $1/4$ 1872, høiesteretsadvokat 1905.

Prestegaarden.

Som foran meddelt dannede Elverums prestegaard sammen med Gaarder en eiendom tilhørende den katholske kirke indtil reformationen, da kronen lagde kirkegodset ind under sig. Der-

¹ Om Aakrannslegten af Tønset kan meddeles følgende:

Clemet Olsen Østby blev gift 2den gang $2/8$ 1740 med Alet Mortensdtr. Brekken og havde med hende børnene [1 og 2]:

1. Marit Clemetsdtr. Østby, db. $2/12$ 1742 og gift $9/5$ 1765 med Embret Andersen Østby, f. 1736 og † $10/10$ 1825. Deres søn var:

Clemet Embretsen Aakrann, db. $25/12$ 1768 og † $19/4$ 1853 paa Aakrann, en del af Østbye, som han dels havde arvet efter faderen, dels kjøbt af broderen Mads Embretsen og ved skjøde thl. $18/7$ 1808. Gaarden taxertes i 1817 for 700 spd. Gift først $11/5$ 1798 med Ingeborg Mortensdtr. Utgaarden, f. 1774 og † $1/11$ 1816 [boet blev opgjort med 974 dl. netto], og derpaa $8/1$ 1818 med Marit Embretsdtr. Brekken. Af 1ste ægteskab var ovennævnte søn:

John Clemetsen Aakrann paa Gaarder, f. $23/7$ 1809 og døbt s. d.

2. Ole Clemetsen Østby, db. $20/12$ 1744 og gift $21/7$ 1768 med Berit Olsdtr. Brandvaal, havde sønnen:

Clemet Olsen Østby, db. $22/2$ 1772, blev gift $23/11$ 1798 i Elverum med Kari Olsdtr. Sætre og kjøbte efter forlig af $1/5$ 1799 og skjøde $4/4$ 1803 Vestre Sætre i Søndre Skogbygd.

efter kom den ene halvpart, Gaarder, i privat eie, medens den anden halvpart blev brugsgaard for Elverums sogneprester.

Efter denne udskillelse forsvandt efterhaanden den samlede eiendoms middelalderlige navn *Elverum* [*Alfareimr*], som i indledningen omtalt, og opslugtes af «Gaarder», indtil dette sidste navn sluttelig fæstedes til den foran omhandlede gaard, medens prestens brugsgaard slet og ret kaldtes «Prestegaarden». At forholdet maa være saaledes fremgaar ogsaa af mandtallet af 1664 i forbindelse med matriklen af 1723. I det førstnævnte er navnet Gaarder fremdeles anvendt paa prestens brugsgaard, og i det sidstnævnte opføres endnu prestegaarden som et særskilt brug af Gaarder.

Beliggende lige ved den vei, der paa østsiden af Glommen fører op gennem Østerdalens dalføre var Elverums prestegaard et beleiligt herberge for middelalderens veifarende, hvad enten det var pilgrime, der vandrede ad Nidaros til, eller reisende, der over Grindalssundet agtede sig i ærende til det fede Hedemarken. De var dengang henvist til den private gjestfrihed og da først og fremst til den katholske geistligheds; senere efter reformationen blev der nogen forandring i dette, men i Østerdalen holdt det gamle forhold sig længer end i de andre hoveddalfører med deres fjeldstuer og herberger. Saaledes beretter Elverumpresten hr. Lauritz Christensen i 1578 i en klage over sin ringe indtægt «at hand skall szide paa enn almindelig veig for stoer gesterj», og saa sent som i 1720 er der adskillig indryk paa prestegaarden af veifarende, som da hos hr. Jens Ring fandt en venlig modtagelse.

Som nævnt kaldes prestens brugsgaard i 1664 endnu «Gaarder», og der oplyses da, at der paa denne gaard med $1\frac{1}{2}$ huds skyld «kunde saaes 10 td. blandkorn og havre tilsammen, eng findes ikke der til saa meget, at man kan føde 1 hest med til jul om vinteren, mens 10 eller 12 stk. kjør kan holdes derpaa; skog og fisk findes ikke dertil.»

Til prestebolet laa samtidig den aarlige landskyld af følgende eiendomme:

9 skind i Strand, 3 skind i Vestre Nøtsel, 3 skind i Møystad, 6 skind i Skjefstad, 2 skind i Nordre Opsal, 1 skind i Søndre Opsal, 1 sold rug i Løken'gaardene samt i Aamot sogn 9 skind i Berge og i Rendalen 15 sikfiske af Aakre, alt uden bygsel.

Endvidere: Kirkeberg $1\frac{1}{2}$ hud med bygsel [tidligere i Stor-

hof i hud], «hvorpaa kan saaes 5 td. sæd, mest havre; ikke eng at holde i hest paa, kan holde 5 eller 6 stk. fæ og nogle faa sauer og gjeder. Er ellers til gaarden ingen skog, fiskeri eller anden herlighed».

I Hofsløkken 2 skind med bygsel, «som er et lidet stykke ager særliggende, kan saaes nogle sætting korn paa, dertil ingen anden herlighed».

«Lekendals eng, som bruges under Baanerud, skylder 3 skind med bygsel, derpaa kan somme aar avles 6 eller 8 læs hø og somme aar af vand dets aarsvext ganske fordærvet».

I Trysil annex: Prestegaarden i hud og i kiste fisk med bygsel; «kan saaes 2 td. korn, men høster mesten aarlig halm formedelst frost og misvext; kan holdes 5 eller 6 kjør og i hest.

Fot. af I. Lomo.

Prestegaarden.

Til gaarden ligger tilfjelds noget ringe fiskeri samt dyreskog, ved hvilket brug samme annexes indvaanere sig opholde dog i stor armod. Ellers dertil ingen anden herlighed; kan og holdes derpaa nogle sauer og gjeder». Samt i Sørby en eng 6 skind.

For prestebolet i dets helhed opgiver presten hr. Jens Borch i 1664, at udsæden var «henved 24 td. blandkorn og havre, dog den største part havn-eng, kan avles derpaa hø ungefærlig over alt 40 smaa læs, og kan derpaa fødes 40 stk. fæ stort og smaat foruden $\frac{1}{2}$ snes sauer og ligesaa mange gjeder, desligeste 4 eller 5 hester. Ellers er til prestebolet aldeles ingen til sært brug tjenlig skog beliggende uden saavidt til bygnings og brændefangs fornødenhed af furu og gran samt birk, som til kvægets en del ophold om vinteren fornødiges — ellers er skogen nok ved magt, mens unyttelig». — Saa helt «unyttelig» maa hr. Jens imidlertid ikke have anseet den alligevel, da han fem aar senere klager til statholderen over at almuen tilføiede prestebolets skog stor overlast ved tømmerhugst aar efter andet. Fogden Stein-

kuhl fik i den anledning ²/₁₁ 1669 befaling «at maintenere og forsvare prestebolens jorder» og tiltale dem, der ulovlig huggede, «dog presten selff at indstaae dend paaløbende omkostning, med mindre schyldige der till ved dom blifver tilfunden». —

I 1667, da hr. Jens Borch brugte Prestegaarden og broderen sorenskriver Liv Borch var leilænding paa Gaarder, hver med 1½ huds skyld, opføres i matriklen begge gaarde i forening saaledes: saar 20 tdr., føder 20 stk. fæ og 2 hester; 1 bækkvern og 1 sag; gilderskog og fiskeri ved Osen, skog til gaardsnytte, sommerbeite i Rølsaasen; svag eng.

I 1723 opføres derimod Prestegaarden med særskilte opgaver: udsæd byg 1 td. 1 skp., blankkorn 1 td. og havre 7 td. — altsaa temmelig nøiagtig som i 1664 — høvling 2 læs; der holdtes fremdeles ingen hest og kun 3 kjør, 7 faar og 7 gjeder. Jorden, der alene brugtes til aker, var som paa Gaarder 3: temmelig god, dog noget frost- og tørlændt; ingen sæter, men slaatter paa 1 læs hø «i sætervangen forhen, mens nu ligger under fæfod;» skog til gjærdefang, brændeved og hustømmer og lidt til sagbrug. Af husmandspladser var der «en del Christiansfjelds garnisonsfolk, hvoraf intet aarlig oppeberges.»

Af de mange pladser, der har tilhørt prestegaarden, er Øxenville den, der tidligst nævnes, men ogsaa den, hvis navn først forsvinder. Den ovenfor nævnte Elverumsprest hr. Lauritz Christensen «haver ladet den opryddede, saa den kan bruges til et lidet sæterbol», og i 1587 fik han kgl. brev paa at «han, hustru, børn og arvinger maa denne øde plads beholde, dog for den rettighed [3: afgift] deraf bør at gange.» Paa thinget ⁵/₁₀ 1663 oplyser Sten Stensen Sæteren at «pladsen Grundsetsæter af hans forfædre er af raa rod næsten optagen» og at der «ingen anden plads var mellem Øxne og Grundset uden denne, som kan eragtes at kan have navn Øxen Qvihle.» Senere forsvinder dette navn «Øxenville», hvis første led er elvenavnet Øxna og andet formentlig flertal af «kvisl», der betyder gren, forgrening.

Pladsen Fossum under Prestegaarden blev i 1650-aarene «af raa rod opryddet» af presten hr. Alexander Borchs søn Niels Borch, der bygslede den af sin far, byggede sig hus og brugte samtidig den del af Lindberget i Søndre Skogbygd, der efter ham har faaet navnet Borkbrenna¹. Fossum blev mod en aar-

¹ Jfr. Rygh: Norske Gaardnavne III s. 325.

lig afgift af 3 spd. til presten overdraget til skolested for den ved foged Rolsdorps legat oprettede skole og har senere været klokkergaard.

Efter at de fornødne skyldsætninger var afholdt $\frac{4}{6}$ 1858, blev i henhold til kgl. resolution frasolgt prestegaarden følgende pladser, ved skjøder af $\frac{6}{7}$ thl. $\frac{19}{7}$ 1858: Nedre Sandbakken til Lars Andersen, Moen [Lapstuen] til Ole Pedersen, Søndre Nyborg til Niels Engebretsen, Øvre Sandbakken til Oluf Hansen, Østre Nyborg til Hans Olsen, og ved skjøder af $\frac{16}{7}$ thl. $\frac{19}{7}$ 1858: Mellem Hanstad til Ole Nielsen Imeslund, Dammen til Arne Gundersen, Damhagen til Størk Glad og Taarnborg til August Lindstad. Salget indbragte ialt 320 spd. Ved kgl. resol. af $\frac{20}{4}$ 1861 frasolgtes pladsen Frederiksberg, $\frac{5}{4}$ 1862 Sydengen, Stor-

Fot. af I. Lømo.

Fossum, klokkergaard.

engen og Langengen, $\frac{21}{3}$ 1863 Storberget for 1300 spd., $\frac{22}{10}$ 1864 Østre Fjeldmora, Nordre Fjeldmora, Bakken og en ø i Glommen og endelig ved resol. af $\frac{12}{9}$ 1868 pladsen Søndre Hanstad.

Salget af samtlige pladser tillagt erstatninger for nogen skade, Prestegaarden led ved stenbrydning til Elverum ølbyggeri og ved broanlægget over Glommen, indbragte ialt et beløb paa 4 395 spd., hvoraf sognepresten oppebar renterne.

Tilbage under prestegaarden blev pladsene Nordre Hanstad, Grøndalen og Grøndalstuen, Søndre Fjeldet, Kristenstuen — alle huse eies af brugerne — Fossum, forsaavidt den svarer 3 spd. afgift, og den sydlige del af den gamle exercerplads.

Prestegaarden med en indmark paa omtr. 250 maal avlede i 1865 38 td. rug, $2\frac{1}{2}$ td. hvede, $4\frac{1}{2}$ td. erter, $47\frac{1}{2}$ td. blandkorn, $38\frac{1}{2}$ td. havre, 80 td. poteter, 150 td. turnips og 225 sk[⊗] hø. Besætningen var 3 hester, 18 storfæ, 3 faar og 3 svin. Nettoudbyttet af gaardsdriften, uberegnet afdrag og renter af

paahvilende laan, blev til samme tid opgivet til 358 spd. Skogen, der ligger fra $\frac{1}{8}$ til $\frac{1}{2}$ mil fra Prestegaarden, bestaar af gran og furu, omtr. 4569 maal, men er temmelig udhugget; bunden er dyrkbar sandjord.

Aabodshuse, som eiedes og vedligeholdtes af menigheden, var: hovedbygningen, stald med foderrum [nordre del af ladebygningen indtil laavebroen] og den nordre stolpebod. Aabodshuse, som vedligeholdtes af presten, var: fjøs for 17 kjør, lade, vedskur, drengestue med rullebod og bryggerhus.

Hovedbygningen, som nu staar paa Prestegaarden, blev nyopført omkr. 1830¹ efter at den ældre bygning, der egentlig bestod af to dele, som laa klods optil hinanden, var bortflyttet, den større del til Grindalen og den mindre del til Hummeldalsbakken i Leiret.

Med Prestegaardens inventarium [o: det gaarden, ikke presten, tilhørende løsøre] stod det i gamle dage temmelig bedrøvelig til. I krigen 1563—70 blev det «berøffuidt aff fienn denn the Suensche» tilligemed kirkens altersager, og «deraf jeg ikke egentlig ved eller mig forefundet til viss efterretning, skriver hr. Jens Borch i 1664, «mens saa vidt mig tilleveret er: 1 harv, 1 plog, 1 gammel underdyne, 8 sold havre og 11 sold byg«. Senere bestod det af 5 kjør, 5 gjeder, 3 td. byg og 6 td. havre.

Prestegaarden, gl. matr.-nr. 34, har nu gaards-nr. 31 brugs-nr. 1 med en skyld paa 19 mark 62 øre.

Kirkenær.

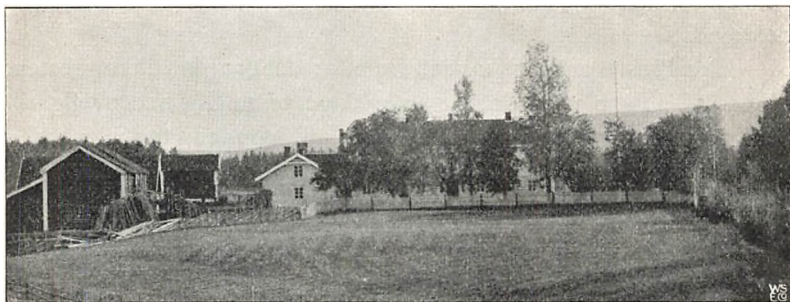
Sorenskrivergaarden Kirkenær er ikke gammel, hverken af navn eller bebyggelse. Udgaat fra Prestegaarden blev den ryddet og indhegnet ved midten af 1700-tallet. Trønderen holtzfører Tarald Ross Bie², som i 1760 og 70-aarene opgik og kartlagde en stor del af sameieskogene i Elverum, opførte her «en liden stuebygning», fjøs og stald, og betalte grundleie til Prestegaarden. I denne stue blev de udført de mange karter,

¹ Gamle Ole Husa, født paa Søberg [Søndre Berge] $\frac{1}{1}$ 1814, der endnu lever i Heradsbygden, deltog i snedkerarbeidet.

² Bie, db. $\frac{2}{10}$ 1734 i Trondhjems Frue kirke, blev gift $\frac{12}{10}$ 1763 i Elverum med Marthe Marie Flyg, der † $\frac{16}{4}$ 1794 paa Kongsberg, 48 aar gl. Deres datterdatters dattersøn er statsminister Michelsen.

der bærer den dygtige og flittige tegners navn i zirlige snørkler. Da han skulde fraflytte bygden, lod han afholde auktion over rydningen med indhegning og huse ¹⁶/₁₀ 1776, og daværende kaptein Wilhelm Christopher Glad af militærslægten paa Terningen fik tilslaget for 160 rdl. Skjødet blev først thingl. ²⁴/₈ 1779 og samtidig med et kjøbebrev af ⁸/₁ s. a., hvorved han for 35 rdl. erhvervede sig Kirkenærs grund og saaledes frigjorde pladsen for leieafgiften.

Da Glad i 1781 købte Rogstad i Hernes, hvor han døde som major i 1789, og flyttede didop fra Kirkenær, udbød han snart denne eiendom tilsalgs. Ved auktionsskjøde ²³/₁₂ 1784 blev Jens Sormerud eier, men solgte igjen allerede dagen efter

Kirkenær, sorenskrivergaard.

for 450 rdl. til Christopher Dahl, som netop da skulde fraflytte sin tidligere eiendom Gaarder. Dahl, der først lod skjødets thinglyse ²⁴/₈ 1785, gik strax igang med opførelse af nye, rummeligere bygninger. En hovedbygning «med stue, kammer, kjøkken, spisekammer og 3 værelser ovenpaa» blev færdig til indflytning samme sommer, dertil kom to bygninger «over gaarden» hver med stue og kammer, boder og stabur og desuden forbedrede han fjøs og stald. Han ryddede ogsaa et stykke jord til agerland af Prestegaardens og Gaarders udmark «henimod pladsen Grøndalen og ved gaden» mod en ved kontrakt, thl. ⁵/₇ 1792, fastsat aarlig afgift af 3¹/₂ rdl., og endelig købte han fra Søndre Houm en sætervold med havn i Agaasen paa ¹/₂ skinds skyld ved skjøde thl. ⁵/₂ 1787. Heller ikke Dahl blev imidlertid længe boende paa Kirkenær. I 1791 og 1792 købte han gaarden Vesterhaug, som han og hans efterkommere senere har

eiet og brugt, og ved skjøde thl. $\frac{5}{2}$ 1794 solgte han saa Kirkenær med tilliggelser for ialt 1099 rdl. til fogden Christian Lind, som her tog bopæl.

Ved auktion erhvervede fogden sig den halvdel af Vestre Tingby eng i Hernes, Storengen, paa 3 skinds skyld, der havde tilhørt sergeant Størk Glad og havde anlod i Elverums almenning. Den har senere fulgt Kirkenær¹ og var saaledes indbefattet i handelen, da Lind solgte denne eiendom ved skjøde thl. $\frac{5}{2}$ 1820 til sorenskriver Johan Randulf. Senere har Kirkenær stadig været bopæl for Søndre Østerdalens sorenskrivere, først som eiendomsgaard, idet Randulfs arvinger ved skjøde thl. $\frac{25}{2}$ 1839 solgte den til sorenskriver Erichsen, der atter solgte den ved skjøde thl. $\frac{9}{6}$ 1854 til sorenskriver Hansteen for 2600 spd., og derpaa som embedsgaard, hvortil den blev indkjøbt af Justitsdepartementet med skjøde fra Hansteen thl. $\frac{11}{12}$ 1854.

Særlig i Randulfs tid var der megen selskabelighed paa Kirkenær. Sorenskriveren, der var pebersvend og ivrig kortspiller, passede paa ved kirken og nødte med næsten paatrængende gjestfrihed sine bekjendte til at kjøre ind paa Kirkenær. Her havde han en meget stilfuld stue med krystalkrone og gamle familieportræter, der nu befinder sig i hans frænde rentier Wilhelm Holsts eie. Senere blev Kirkenær adskillig modernisert af sorenskriver Major, der bl. a. lod forhøje hele 2den etage og indsætte kamin; søstersønnen arkitekt Herman Schirmer var hans konsulent og ham skyldes Florafiguren i den lukkede vindusnische.

Kirkenær, gl. matr.-nr. 81, har nu gaards-nr. 33 brugs-nr. 1 med en skyld paa 2 mark 59 øre.

Helset.

Navnet skrives i 1616: Helßett, i 1624: Hellsett, i 1667: Helsæt og i 1723: Helset. Da det udtales Hæ'llset med ll, kan det ikke være sammensat af mandsnavnet Helgi eller kvindenavnet Helga, men formodentlig af et mandsnavn som Herleifr; 2det led er det oldnorske «setr», der betyder bosted.

Helset, en ødegaard paa 4 skinds skyld, tilhørte bonden paa Vesterhaug og brugtes af dennes leilændinger — i 1646 af

¹ Vestre Tingby skog blev dog frasolgt af sorenskriver Erichsen med skjøde thl. $\frac{12}{8}$ 1844 til Johan Møystad paa Rogstad.

en John og i 1652 af Peder Helset — helt til Knut Vesterhaugs søn Ole Knutsen fik gaarden til eiendom efter sin far omkr. 1658. I 1667, da Ole var en mand paa 43 aar, oplyser matriklen, at han holdt 7 stk. fæ og saaede 4 td. korn, og der var da «skoug til gaardsnøtte». Oles datter bragte gaarden til sin første ægtefælle Sten Helset, der tilhørte slekten paa Sæteren, og da hun efter hans død giftede sig i 1702 med nævnte Peder Helsets søn Michel Pedersen, som til den tid havde været tjenestekarl paa gaarden, blev han bruger.

Med velstanden var det noksaa daarlig bevendt paa Helset dengang; Sten havde optaget laan hos den rige by- og raadstueskriver Mogens Larsen i Christiania, der var en af byens fornemste lastehandlere og fik sine fingre i mangfoldige eiendomme i Solør og Østerdalen, og havde herfor stillet Helset i pant. Michel strævede redelig for at blive gjelden kvit, men ved hans hustrus død i 1712 stod der dog fremdeles 12 rdl. tilrest, og i de følgende aar forfaldt gaarden efterhvert under det skifte af eiere, der foregik, da Stens sønner naaede myndighedsalderen og gjorde sin odelsret gjældende overfor stiffaderen.

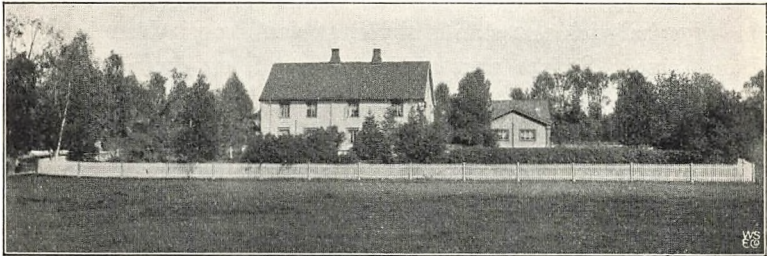
Den ældste af sønnerne, Knut Stensen Helset, tilskjødede ved thinget $\frac{28}{3}$ 1718 sin yngre bror Ole Stensen sin odel til gaarden, og ved kontrakt thl. $\frac{21}{11}$ s. a. skulde Michel fravige Helset førstkommende faredag til fordel for stiftsønnen Ole, der istedet bød ham fremtidig at bruge og bebo husmandspladsen under gaarden, hvad Michel dog betakkede sig for, da han «med anden leilighed er forsynet». Han fik sit afdrag paa gaardens gjeld erstattet med 33 rdl.

Allerede inden et aars forløb afgik imidlertid Ole Stensen ved døden uden børn, og broderen Knut, der nu atter var nærmest til gaarden, overdrog den ved thinget $\frac{17}{3}$ 1719 til Oles enke Else Olsdatter, der ved sit andet ægteskab 1721 med Gunder Johnsen Østerhaugs søn Strømme Gundersen bragte den til ham. Ved den besigtelse, der saa afholdtes $\frac{19}{6}$ 1721, erklæres det at Helset var «i stor vanmagt baade paa ager, eng, huse og gjærders forraadnelse og englandets tilgroelse med skog».

Det følgende aar kommer Knut Stensen igjen, kjøber Helset tilbage af Strømme $\frac{3}{8}$ 1721, thl. $\frac{1}{3}$ 1723, og laaner penge af ham for at drive op gaarden, men det varer ikke længe før han finder det «for svært og bekosteligt» og ved

thinget ^{15/11} 1723 overdrager han atter og sluttelig Helset til Strømme Gundersen til brugeligt pant for laante — 580 rdl., saaledes at Strømme skulde faa pantet til eiendom, ifald pengene ikke var betalt inden 15 aar.

Tilrods for sin «vanmagt» havde Helset ifl. matriklen af 1723 den uforholdsmæssige store besætning af 1 hest, 11 kjør, 10 faar og 10 gjeder, medens høavlingen kun var 10 læs og udsæden 1 skp. rug, 1 td. byg. og 1 td. blandkorn. Den var «i sollien letvunden, jord temmelig, dog noget tørlændt og lidt frostlændt». Skog til gaardens brug og lidt til sagtømmer; sæter med god havn og slaatter paa 2 læs hø. I husmandsplads hørte til med udsæd paa 1 skp. blandkorn.

Efter fot. af I. Lømo.

Helset, seet fra hovedveien.

De 15 aar gik tilende uden at pantesummen blev erlagt, og Strømme Gundersen døde som eier paa Helset i 1739. Enken Else Olsdr. blev med bevill. af $\frac{3}{5}$ s. a. siddende i uskiftet bo indtil $\frac{7}{8}$ 1755, da hun «formedelst tiltrædende alderdom og vedhængende svagheit» lod afholde skifte. Det viste sig da at Strømme havde været en duelig gaardbruger. Helset var kommen i god hævd, besætningen var yderligere øget til: 1 hest, vurderet til 16 rdl., 18 storfæ til gennemsnitlig værdi 4 rdl., 4 kalver, 6 faar, 14 gjeder og 5 svin. Et sølvlaaget krus af 1728 og 5 sølvskeer af 1721 er talende vidner om velstand, da sølvtøi i de tider var sjeldenheder paa større gaarde end Helset. Tømmerhandel paa Trysil havde kastet vel af sig, saa gaarden og boet var uden gjeld. Løsøret indbragte 180 rdl. netto og Helset blev overdraget for 400 rdl. til sønnen Tollef Strømmesen, der allerede havde faaet skjøde af moderen $\frac{8}{7}$ 1754. Den ældste søn Ole Strømmesen havde samtidig, og senere gjen-

taget til thinge $^{15}/_7$ 1762, afstaaet sin bedre ret til broderen Tollef for 300 rdl., «siden mine omstændigheder ei ere saaledes, at jeg trøster mig til gaarden at antage». Ole havde betalt gjeld for ham baade her og der og nu skulde han ogsaa give ham underhold for fremtiden, «hvis han i enlig stand forbliver og skikker sig som vedbør.» — Hvilket han ikke gjorde.

Tollef Strømmesen brugte Helset indtil to aar før sin død, da han ved skjøde thl. $^{5}/_2$ 1787 overdrog gaarden til sin ældste søn Strømme Tollefsen, der baade efter sin mor Birthe Berger og med sin hustru Kari Grøtting fik gode midler, der bragte yderligere velstand paa Helset. Han fik indsat kakelovne fra Bærum og Odals verk, holdt kariol «med hjul og blaa grunding» og drev adskillig trælasthan del. Saaledes købte han $^{20}/_6$ 1772 halvdelen, 2 skinds skyld, af den skog i Vesterhaug, der tillaa Carsten Smiths part af denne gaard, og drev den ud med 30 tylvter furu sagtømmer. Ved skiftet efter ham $^{1}/_6$ 1791 var der en besætning paa 3 hester, 13 stk. storfæ, 5 kviger, 4 kalver, 10 faar, 13 gjeder og 4 svin; gaarden Helset blev vurderet til 800 rdl. og skogparten i Vesterhaug til 200 rdl., og boet gav 951 rdl. til deling mellem enken og to børn.

Efter en kortvarig enkestand af fire maaneder indgik Kari Grøtting nyt ægteskab 1791 med lensmand Ole Pedersen Trønnes, der med hjemmel af $^{27}/_7$ 1791 og kvittering af $^{4}/_7$ 1793 overtog Helset og brugte gaarden til sin død i 1810. Det viste sig ved skiftet at Ole var en vel situeret mand, der efter fradrag af en gjeld paa 2838 rdl. efterlod 4394 rdl. til enken og en efterlevende datter Inger. Enken foretrak imidlertid at dele sin part 1202 rdl. mellem samtlige sine tre børn, hvorved Inger yderligere blev et godt parti med 3492 rdl. i lommen. Allerede i 1806 havde Ole Trønnes truffet aftale med sin stiftsøn Tollef Strømmesen om Helset og ved skjøde thl. $^{16}/_{12}$ s. a. bestemt, at han skulde have gaarden samt Vesterhaug skogpart for 3000 rdl. Imidlertid brugte enken fremdeles gaarden, og Tollef tiltraadte først ved myndighedsalderen i 1811. Han blev en meget dygtig gaardbruger, men døde allerede i 1826, hvorefter hans enke Johanne Hovin lod eiendommen gaa til auktion: ved skjøde thl. $^{19}/_3$ 1832 købte distriktslæge Peter Frellsen gaarden Helset for 595 spd., og lensmand C. N. R. Holst købte Vesterhaugskogen ved skjøde thl. $^{12}/_{12}$ 1826.

Da doktor Frellsen, der var altmulig undtagen læge, i 1845 kom over i toldetaten som overtoldbetjent i Skien, solgte han Helset ved skjøde dat. og thl. $\frac{30}{9}$ 1845 til prokurator Peter Mathias Bugge for 2 500 spd., efterat 3 skogteige, særskilt skyldsatte $\frac{29}{9}$ s. a., var afhændet til Johan Møystad og Thore Værlien. Bugge, der har megen fortjeneste af sit arbejde med sorenskriveriets panteregistre, blev foged i Orkedalen i 1858 og solgte derfor Helset ved skjøde thl. $\frac{2}{8}$ s. a. for 3 700 spd. til prokurator Niels Treschow Heyerdahl, som atter, da han $\frac{21}{8}$ 1860 var bleven udnævnt til foged i Nordre Østerdalen, solgte gaarden ved auktionsskjøde $\frac{18}{10}$ 1860 for 4 425 spd. til foged Nicolai Ramm Østgaard paa statens vegne.

Ved dette kjøb, approbert ved kgl. resol. $\frac{6}{6}$ 1861, blev Helset embedsgaard for fogderne i Søndre Østerdalen og var dette, indtil konst. foged Aanund Bøe som følge af lov af $\frac{21}{7}$ 1894 om delvis omordning af det civile embedsverk [hvorved fogedembederne ophævedes] paa statens vegne solgte gaarden ved skjøde thl. $\frac{1}{4}$ 1898 til Ole Olsen Skavhaugen for 34 800 kr.

Den nuværende vaaning paa Helset er opført af dr. Frellsen omkr. 1835; før den tid boede gaardbrugeren i den gamle østerdalsstue, «Dølstua», hvori foged Steenbuch over vinduet paa nord-siden lod infælde en trætavle med følg. inskription i guld paa blaa bund:

Denne Stue | som gammel og forfalden stod paa | Gaarden Helset i 1863, blev da flyttet og fra | Nyt indredet af Nicolai Ramm Østgaard | Foged i søndre Østerdalen fra 1859 til 1873 | og Hustru Anna Gunhilda Nergaard.

Helset, gl. matr.-nr. 49, er nu gaards-nr. 34 brugs-nr. 1 med en matrikelskyld paa 6 mark 89 øre.

Kort ættetavle vedkommende Helset.

Knut Vesterhaug eiede Helset i første halvdel af 1600-tallet; fra ham kom gaarden omkr. 1658 til sønnen:

Ole Knutsen, der var f. 1623, tog bolig paa Helset og døde omkr. 1695. Han efterlod Helset til en datter:

Kari [?] Olsdr., † 1712, gift to gange: først omkr. 1690 med Sten Sæteren, † 1701, med hvem hun havde sønnerne Knut, Ole og Sten, og derpaa i 1702 med sin tjenestekarl, soldat Michel Pedersen Helset, der blev stamfar for Nedre Løken-slegten.

Ole Stensen, f. 1693, eiede og brugte Helset fra 1718 til sin død 1719; hans barnløse enke Else Olsdr., f. 1689 og begr. $\frac{28}{11}$

1762, var datter af Ole «Kortstøen» og Gunhild Johnsdr., og eiede en tid Graaberget; hun blev gift paany 1721 med Strømme Gundersen fra Østerhaug, der beboede og brugte Helset til sin død 1739. Strømme Helset og Else efterlod tre børn:

1. Ole Strømmesen, f. 1722, blev husmand paa «Pladsen strax ved Helset», begr. $^{27}/_{10}$ 1788; gift $^{13}/_{11}$ 1762 med Birthe Hansdr. Nordre Berger, f. 1722 og begr. $^{16}/_{3}$ 1800. Ved skiftet $^{26}/_{11}$ 1788 efter Ole levede kun en datter: Else Olsdr., db. $^{23}/_{11}$ 1763, der blev gift $^{29}/_{12}$ 1794 med Amund Helset, db. $^{6}/_{8}$ 1758 og søn af Peder Andersen Tuven og Gunhild Mortensdr.
2. Jens Strømmesen, f. 1729, drog til Christiania 1752, derfra til sjøs og opgives forsvundet 1762.
3. Tollef Strømmesen, db. $^{24}/_{9}$ 1731, gaardbruger paa Helset, begr. den $^{27}/_{11}$ 1789. Gift $^{10}/_{6}$ 1755 med Birthe Olsdr. Nordre Berger, født $^{16}/_{4}$ 1735 og begr. $^{22}/_{9}$ 1786, med hvem han efterlod tre børn:
 - a. Strømme Tollefsen, db. $^{7}/_{6}$ 1756, se nedenfor.
 - b. Ole Tollefsen, db. $^{11}/_{2}$ 1759, † $^{30}/_{10}$ 1829 ugift.
 - c. Marthe Tollefsdr., db. $^{13}/_{12}$ 1763, blev gift $^{6}/_{1}$ 1785 med Ole Knutsen Liømo.

Strømme Tollefsen blev gaardbruger paa Helset, begr. $^{14}/_{5}$ 1791; gift $^{8}/_{8}$ 1785 med Kari Thorsdr. Grötting, der var db. $^{7}/_{9}$ 1766 og † $^{25}/_{5}$ 1827 efter nyt ægteskab $^{23}/_{9}$ 1791 med lensmand Ole Pedersen Trønnes, der † $^{24}/_{12}$ 1810, 62 aar gl., paa Helset. Med Trønnes havde Kari datteren Inger Trønnes, db. $^{19}/_{1}$ 1796, gift $^{28}/_{12}$ 1820 med Peder Johnsen Schulstad. Strømme efterlod to børn:

Tollef Strømmesen, db. $^{30}/_{4}$ 1786 og † $^{16}/_{10}$ 1826, gift $^{2}/_{11}$ 1826 med Johanne Pedersdr. Hovin, og Birthe Strømmesdr., f. $^{18}/_{5}$ 1789 og gift $^{29}/_{11}$ 1810 med Torkild Gundersen Kvernmoen paa Øvre Skjefstad.

Østerhaug.

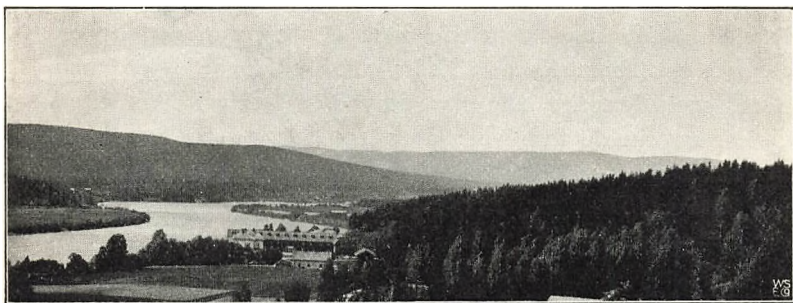
Paa det lave plateau, der under Hvithammerberget strækker sig ned mod Glommen, ligger den smukke gaard Østerhaug med en kort nedkjørsel fra hovedveien og ret overfor Vesterhaug paa vestsiden af elven, med hvilken gaard navnet ogsaa maa sees i forbindelse. Ordet «haug» bruges baade om naturlige høider og om saadanne, der skylder mennesker sin tilblivelse, og skjønt det her uden tvil har den første betydning, mangler der i omgivelserne ikke paa gamle gravhauger, der ogsaa kunde berettigede den sidste. I hjørnet af det store jorde omkr. 400 m. i sydost for vaningen ligger der saaledes en stor haug, hvorpaa gamle birketrær danner en liden lund¹, og paa den fra

¹ I sin tid grov foged Paus en poteteskjælder ned i denne haug, og senere har Henrik Opsahl pudset denne fordybning til i aaben firkant med jordbænke.

Østerhaug udgaaede gaard Skanshagens grund sees fremdeles større og mindre gravhauger, hvori der er fundet baade vaaben og sadeltøi: Sagnet fortæller om en blodig kamp paa Østerhaug, hvor smaakongen med mange tapre mænd maatte bide i græsset under et uventet overfald af svorne fiender.

Gaardens navn skrives i 1578 og 1593: Øster Hoff, i 1604: Østerhoff og i 1616 og senere: Østerhoug og Houg østre.

Paa 1500-tallet var Østerhaug en halvgaard med en skyld paa 2 huder 10 skind, hvoraf kun en liden del, 6 skind, var bondegods, medens 1 hud 7 skind tilhørte kronen og 9 skind Maria-kirkens provsti i Oslo. — Kronen satte snart sin anpart i pant for pengelaan til Osloborgere, og i mange aar stod den saaledes

Fot. af I. Lumo.

Østerhaug, seet fra sydl.

hos den store jordegodseier, raadmand Lauritz Hansen og efter hans død omkr. 1635 hos hans arvinger.

I 1618 sad Strømme Østerhaug som odelseier paa 6 skind i gaarden og var kronens leilænding paa alt det øvrige; efter ham kom i samme forhold først Thore Østerhaug, der i 1624 fik skylden paa sin odelspart forhøiet fra 6 til 9 skind, hvorved gaardens samlede skyld for eftertiden blev 3 huder 1 skind, og derpaa Børge Østerhaug. Børges enke Karen Olsdr. ægtede i 1639 John Gundersen, og han købte omkr. 1657 kronens del af Østerhaug 1 hud 7 skind. Snart skulde ogsaa gaarden i sin helhed samles under ham.

Strax efter enevoldsmagtens indførelse 1660 lod kronen nemlig bortsælge en stor mængde af det tidligere kirkegods, for at betale sin gjeld til private laangivere i feidetiden, og oberst ved Smaalenske regiment Otte Skade fik til vederlag for penge-

forstrækning kgl. skjøde $\frac{7}{12}$ 1665 bl. a. paa de 9 skind i Østerhaug, der fremdeles kaldes Mariakirkens provstis gods, men var inddraget under kronen, og han solgte den igjen i 1667 til John Gundersen. Matriklen af s. a. viser, at gaarden dengang havde 2 hester og 20 stk. fæ, udsæd paa 14 td., skog til gaardsnytte, sommerbeite i Myrsæter, en bækkesak og som særlig herlighed en humlehave.

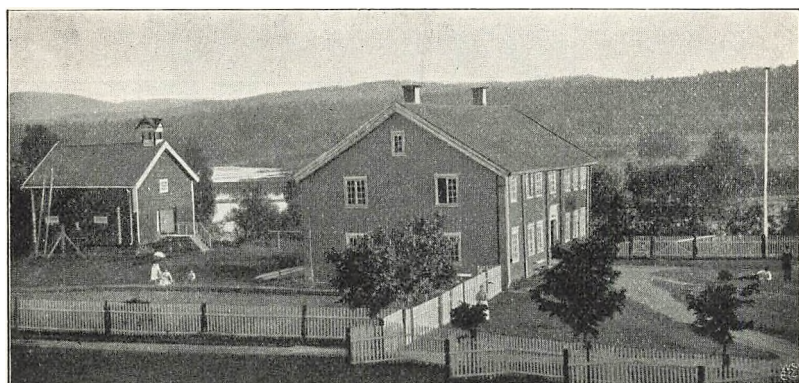
Den mand, der saaledes nu sad som eier af hele Østerhaug paa 3 huder 1 skind, skrev sig vistnok fra Herstad i Grue, hvor han iallefald havde odell til 9 skind, som han solgte til sin frænde Gunder Kjeldsen Herstad, da han sluttede sine handler i Elverum. John maa have været en dygtig gaardbruger, for Østerhaug var i særlig god hævd i hans tid, men længe skulde han ikke faa drive den. Allerede i 1668 afgik han ved døden, 59 aar gl., og enken Karen Olsdtr. blev siddende igjen med tre børn, som dengang alle var umyndige, men i hvis efterslegt Østerhaug skulde forblive i over 100 aar, og fra hvem en stor del af Heradsbygdens største gaardbrugere skulde udgaa.

Omkr. 1680 blev Johns ældste søn Gunder Johnsen overdraget gaarden i sin helhed af sin mor og søskende og brugte den til sin død i 1722. I hans tid blev den plads ryddet paa opsidens af veien, der efter befæstningerne paa Hvithammerberget fik navnet Skanshagen med særskilt skyld paa 3 skind. Da Gunder i 1713 mistede sin hustru Maren Tollesdtr., viste boet ved det $\frac{9}{10}$ s. a. afholdte skifte adskillig velstand: gaardens værdi bliver vistnok ikke anført, men løsøret alene udbragtes til 578 rdl., hvoraf de 100 laa i kontanter; der var 2 hester og 1 fole, 20 kjør, hvoraf «Store Rusken» kom op i 3 rdl., 7 kviger, 4 kalver, 22 faar, 6 lam, 30 gjeder og 3 svin. Bondens formue kan beregnes efter dynerne, siger et gammelt ord, og Gunder havde god forsyning baade paa dyner og fælder, pude-træk saa fint som «liinvare og knippels» og endog 8 lærredshaandklæder, der var ligesaa meget værd som «Lille Rusken», $2\frac{1}{2}$ rdl. Af sølv nævnes 4 skeer til vel 1 rdl., og to svære kobberkjædler til brændevinsbrænding var sine 5 og 6 rdl. værd.

Medens boet efter Gunder endnu stod uopgjort i 1723, anfører matriklen for dette aar, at gaarden var «i sollien letvunden, jordarten temmelig god, dog paa en del steder lidt tør-lændt», udsæden 1 skjæppe rug, 1 td. byg, 7 td. blandkorn og

6 td. havre, høvling 18 læs og besætningen var 2 hester, 14 køer, 10 faar og 10 gjeder. Der var skog til ved, hustømmer og lidt sagtømmer, maadelig sæter og havnslaatter paa 2 læs; en kværn var «ikkun til husnøtte» og en husmandsplads havde udsæd paa 1 td. blandkorn.

Ved skjøde thl. $\frac{22}{11}$ 1726 fik Gunders ældste søn John Gundersen sine søskendes arveparter til indløsning for 6 rdl. pr. skind og eiede derefter Østerhaug til sin død 1748, efter kort iforveien at have afstaaet en anpart, Tuven¹, til sin yngre bror lensmand Tollef Gundersen paa Nordre Houm. I den an-

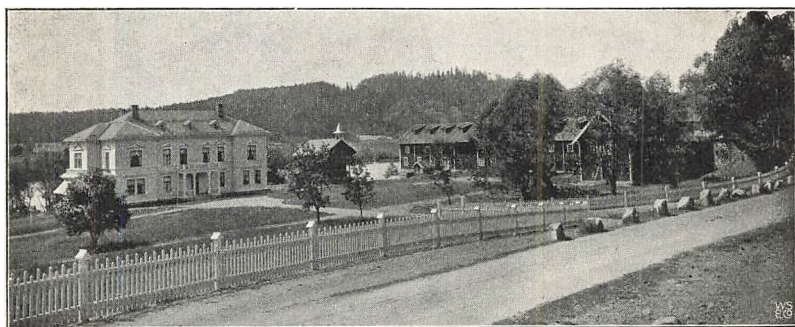
Østerhaug 1885. Vaaningen fra c. 1795.

ledning blev der proces kort efter Johns død, da Tuven ikke var særskilt skyldsæt og Tollef søn Ole Tollefsen derfor nægtede at bestride nogen del af skatterne, men ved et «aparte forlig» af $\frac{20}{6}$ 1754 endte det med at Tuven blev sat i en skyld af 7 skind. Johns eneste søn Gunder Johnsen, der med

¹ Tuven kom fra lensmanden til sønnen Ole Tollefsen N. Houm, der ogsaa var lensmand, og saa til hans søn løjtnant Tollef Oppen, der ved skjøde thl. $\frac{20}{9}$ 1777 frasolgte en plads «Knappen» paa 1 skind til Strømme Gundersen, der var ovenn. John Gundersens sønnesøn. Efter løjtnantens død blev «Tuven» paa 6 skind, ved auktionsskjøde thl. $\frac{24}{8}$ 1781 købt af Hans Eriksen fra Nordre Opsal; efter ham blev sønnen Erik Hansen eier for 500 rdl. ved skjøde thl. $\frac{5}{9}$ 1808, og han solgte den tilhørende skog til landhandler Christiansen i 1847 og jordveien til garver Oluf Sorme-rud i 1848. Tuven har nyt matr. nr. 54.

skjøde thl. $\frac{28}{11}$ 1750 fra sin eneste søster paa hendes arvepart havde overtaget Østerhaug paa 3 hud 1 skind, havde saaledes nu tilbage 2 huder 6 skind, og da han atter overlod gaarden for 999 rdl. til sin søn John Gundersen ved skjøde thl. $\frac{25}{8}$ 1777, forbeholdt han sig foruden et rummeligt føderaad husmandspladsen «Skansstuen» til eiendom. Denne plads havde en skyld paa 1 skind, der da fragik Østerhaug, hvorved gaarden fik i behold en skyld paa 2 huder 5 skind.

Den unge John var ikke rette mand til at styre bruget; helbredden svigtede og med den arbejdskraften og det gik hurtig tilbage med velstanden. Til at begynde med afhændede han løsøre, men snart gik det alvorligere løs. Allerede 1783, ved

Fot. af I. Lemo.

Østerhaug.

skjøde thl. $\frac{12}{3}$, solgte han 2 skind til Anders Petersen paa Hagen, ved skjøde thl. $\frac{24}{3}$ 1785 gik 1 skind, Engbakken, til nordfløter Carsten Smith og endelig solgte han hele 18 skind ved skjøde thl. $\frac{5}{7}$ 1787 til Christopher Dahl¹. Skjønt han paa denne vis fik mange penge ind, havde han dog en gjeld paa 200 rdl., da han i 1787 afgik ved døden. Boets aktiver bestod i en nys falden arv efter svigermoderen paa 68 rdl., løsøre for 61 rdl. og hans beholdne anpart i Østerhaug paa 8 skind, værdsat til 300 rdl.

¹ Ved husmandskontrakt thl. $\frac{22}{8}$ 1782 havde John Gundersen «oprettet Bækken at rydde» for Hans Iversen Pladsen. Denne «Bækken» er det senere Alfheim, skyldsatsat $\frac{10}{12}$ 1849 for 2 ort, som foged Paus frasolgte Østerhaug ved skjøde thl. $\frac{11}{12}$ 1849 til distriktslæge Christopher Muntche, som her var bosat og opførte den nuværende vaaning, hvis fløi kom til noget senere, da barneflokket blev for stor.

Denne anpart blev ved skjøde thl. $\frac{1}{8}$ 1788 overladt Morten Gundersen Skjærbæk til brug, efter at han havde ægtet Johns enke Dorthe Halvorsdtr., men da hun kort efter afgik ved døden, blev den bortsolgt ved auktion, og dermed var Østerhaug udgaet af den gamle æt, opstykket paa flere hænder. — Den skulde dog atter blive samlet, om end af fremmed mand.

Kjøberen af de 8 skind var prokurator Frantz Wilhelm Dorph¹, der i denne tid gjorde gode forretninger i Østerdalen, og han fik auktionsskjøde thl. $\frac{5}{2}$ 1789. Samme Dag fik han ogsaa thinglyst et skjøde af $\frac{22}{1}$ 1789, hvorved Petersen, Smith og Dahl samtidig sælger ham sine anparter, og derved blev Dorph eier af hele Østerhaug med skyld 2 huder 5 skind. Hertil erhvervede han sig efterhaanden nogle smaapladser, Ulvengbakken under Skanshagen, Rotberget under Nordre Opsal samt halvparten af skogen Hakaskallen under Nedre Skjefstad, der alt tilligemed Østerhaug ved den gamle prokurators død i 1820 overgik til sønnen løjtnant Peter Amund Dorph ved skjøde fra medarvingerne paa deres $\frac{2}{3}$ -dele for 2 553 spd., thl. $\frac{5}{7}$ 1821.

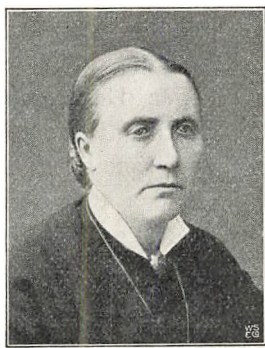
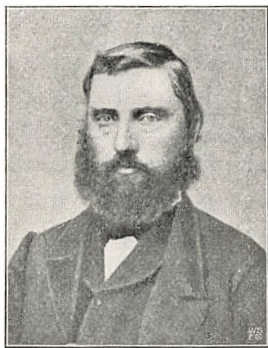
Da denne letsindige fugl blev forflyttet til Hedemarken, solgte han Østerhaug ved nævnte pladser og skog til daværende prokurator, fra 1843 foged Henrik Johan Paus for tils. 5 000 spd. ved skjøde thl. $\frac{18}{12}$ 1834. I de følgende aar afhændede Paus en hel del pladser og skogdele, og da han i 1858 blev forflyttet til Øvre Romerike, solgte han Østerhaug for 7 500 spd. til Elverum kommune efter formandskabets beslutning af $\frac{1}{9}$ 1859.

¹ Frantz Wilhelm Dorph var f. $\frac{30}{5}$ 1753 i Land, hvor faderen Peder Frantzen Dorph var foged, og † $\frac{8}{11}$ 1820 paa Østerhaug. Gift $\frac{7}{4}$ 1785 med Birthe Amundsdr. Ødegaarden, f. 1750 og † $\frac{9}{12}$ 1814, der tidligere havde været gift, $\frac{2}{7}$ 1773, med Amund Pedersen Grundset, hvis tre døtre antog stiftaderens navn Dorph. De efterlod fire børn:

1. Peter Amund Dorph, db. $\frac{11}{8}$ 1787, løjtnant og gaardbruger paa Østerhaug, † $\frac{27}{7}$ 1837 ugift i Stange; havde med Kari Olsdtr. Skjærbakken to uægte sønner: Bernt Dorph f. $\frac{11}{2}$ 1826, postmester paa Kongsvinger, og Christian Dorph f. $\frac{21}{2}$ 1828, farver s.steds.
2. Anne Benedicte Dorph, db. $\frac{3}{7}$ 1788, † $\frac{21}{6}$ 1845 i Vang; gift $\frac{7}{7}$ 1807 med løjtnant Eilert Ditlev Todderud, db. $\frac{2}{7}$ 1773 i Vang, hvor † $\frac{25}{3}$ 1838.
3. Bernt Anker Dorph, db. $\frac{13}{6}$ 1793, † $\frac{17}{3}$ 1861 i Faaberg som oberstltn.
4. Francisca Vilhelmine Birgitte Dorph, f. $\frac{27}{6}$ 1797 og † $\frac{5}{1}$ 1867 i Løiten; gift $\frac{6}{3}$ 1820 med Johannes Matthias Hansteen, sogneprest til Løiten 1832-69.

Distriktslæge Munthe ivrede stærkt for at kommunen skulde indrede Østerhaug til fattiggaard og vandt ogsaa mange for dette fremsynte forslag, men det fandt dog ikke tilstrækkelig stemning for sig — hvad der senere blev beklaget — og kommunen solgte gaarden igjen for 8000 spd. til Jens Helgesen Bergers enke Olia Tollefsdatter, der s. d. transporterte den til sin svigersøn Henrik Opsahl ved skjøde thl. ²⁵/₁₁ 1862.

Født paa Nordre Opsal i 1835 havde Henrik Opsahl faaet en fortrinlig uddannelse som praktisk skogkyndig mand af sin far Henrik Johnsen Opsahl, hvis energi og dygtighed han ogsaa tog i arv og fik rig anvendelse for som bruger paa Østerhaug.

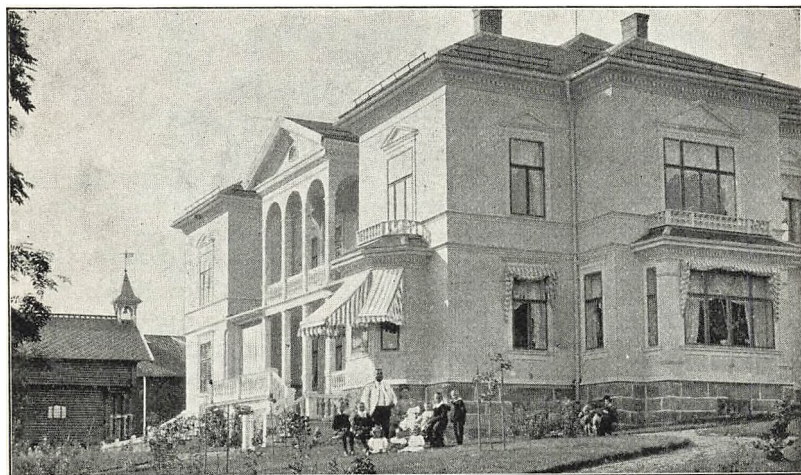
Henrik Opsahl sen. og hustru Thea Jensdr. Berger.

Fremsynt og interessert i skogspekulationen blev her det felt, hvor Opsahl satte ind sin intelligens og arbejdskraft. Foruden i Elverum kjøbte han sammen med andre skogeiere arealer i Brandvaal, Eidskogen og Hof; senere erhvervede han sig adskillig skog i Sverige, var parthaver i det overmaade betydelige, af ham og flere forretningsvenner i Elverum stiftede «Halla Aktiebolag», Kolka i Finland, til forædling og export af trælast, og deltog ligeledes i kjøbet af Odals verk. — I kommunen blev der saa at sige paa alle hold lagt beslag paa Opsahls indsigtfulde dygtighed; han var formandskabets ordfører, overformynder og i flere perioder valgmand og nød fra alle sider udelt agtelse og anseelse.

Ved sin død i 1883 efterlod Opsahl en formue paa vel 250000 kr. Hans søn Henrik Opsahl jr. overtog Østerhaug med skoger.

Hvad selve bebyggelsen angaar staar der nu paa Østerhaug fra ældre tid kun tilbage et sommerfjøs af stort tømmer, der ligger lige ved hovedveien og i lang tid har tjent som materialhus; over døren er indhugget: «Bygget 1671, flyttet 1796». Denne flytning stod vistnok i forbindelse med den om ikke fuldstændige saa dog væsentlige nybygning, som prokurator Dorph foretog paa Østerhaug, hvorved vaningen fik det udseende, billedet s. 69 viser. Da denne blev nedrevet i 1902, stod der paa bagsiden af et vindusgericht paa salen; 2den etage at læse:

«Houg d. 25de Iulii 1794 | Her et Vindue er, en Hver kun med sit Øye | kand se vor Dagen er! og Solens blide Straale. | Af Maleren Amund Knudsen Rudstad | I Elverum.»¹.

Fot. af I. Lømo.

Østerhaug, façaden mod Glommen.

I aarene 1872–74 opførte Henrik Opsahl sen. den imponerende ladebygning med fjøs og stald etc., der indvendig har en kjørebros paa 65 m. og er sine 14 m. bred med derhos en fløibygning paa 33 m. Det er den største i Elverum. I 1902–03 lod Henrik Opsahl jr. opføre den nuværende prægtige vaaning paa Østerhaug efter façadetegninger af arkitekt Emil Chri-

¹ Amund Knutsen, søn af gaardbruger Knut Gudmundsen Rustad, var dengang svend og fik samtidig med sin yngre bror John bevilling af amtmanden ²⁴/₈ 1803 som maler i fogderiet.

stiansen; den $^{22}/_9$ 1903 flyttede den talrige familie ind og blev samme dag forøget med en søn.

Østerhaug, gl. matr.-nr. 43, har nu gaards-nr. 36, brugs-nr. 1 med en skyld paa 17 mk. 49 øre.

Kort ættetavle vedkommende Østerhaug.

John Gundersen, f. 1609, gaardbruger paa Østerhaug, † 1668. Gift 1639 med Karen Olsdr., der var enke efter Børge Østerhaug, og John fik da stifbørn, som i 1655 havde odel til $1\frac{1}{2}$ skind i «Houg»; hun døde omkr. 1680 og havde med John børnene [A–C]:

A. Ole Johnsen, der brugte Skanshagen.

B. Birthe Johnsdtr., f. $^{5}/_2$ 1665, gift $^{28}/_{12}$ 1687 med Gunder Olsen Nordre Berger.

C. Gunder Johnsen, det ældste barn, f. 1653, gaardbruger paa Østerhaug, † 1723; gift 1681 med Maren Tollefsdr., skifte $^{9}/_{10}$ 1713, med hvem han havde otte børn [1–8]:

1. Tollef Gundersen, gaardbruger paa Nordre Houm.

2. Kirsti Gundersdr., gift med Erik Torkildsen Liømo.

3. Strømme Gundersen, gaardbruger paa Helset.

4. Karen Gundersdr., gift først med Hans Nielsen Møystad og derpaa med Ingvald Iversen Sørperud, efter hvem skifte $^{29}/_4$ 1748.

5. Ole Gundersen, f. 1697, bosat paa Graverbakken, begr. $^{9}/_5$ 1755.

6. Maren Gundersen, f. 1700, gift med Ole Eignersen Søndre Houm.

7. Anne Gundersdr., f. 1703, gift med Amund Olsen Liømo.

8. John Gundersen, ældste barn, f. 1684, gaardbruger paa Østerhaug, hvor † $^{19}/_{12}$ 1748. Gift med Marit Gudmundsdtr. [Finstad?], f. 1691 og begr. $^{16}/_8$ 1766; to børn: datteren Kirsti Johnsdtr. gift med Peder Halvorsen Schulstad, og sønnen:

Gunder Johnsen, f. omkr. 1717, gaardbruger paa Østerhaug, kaarmand $^{26}/_8$ 1777 og † $^{15}/_7$ 1780. Gift $^{19}/_2$ 1749 med Birthe Olsdr. Hagen, f. 1721 og begr. $^{28}/_2$ 1808. Børn [a–d]:

a. Strømme Gundersen, db. $^{7}/_1$ 1751, husmand paa Knappen, se s. 69, og begr. $^{14}/_{11}$ 1813; gift $^{1}/_{12}$ 1786 med Birthe Michelsdr. Storhof, f. 1741 og begr. $^{15}/_1$ 1809.

b. Marthe Gundersdr., db. $^{2}/_8$ 1753, gift $^{26}/_8$ 1788 med Halvor Johnsen Nøtsel, murmester og husmand paa «Halvorset» under Østerhaug.

c. Birthe Gundersdr., db. $^{9}/_5$ 1762, gift $^{22}/_2$ 1783 med Hans Olsen Løken.

d. Jon Gundersen, det ældste barn, f. $^{20}/_{10}$ 1749, gaardbruger paa Østerhaug, † $^{13}/_5$ 1787. Gift $^{9}/_5$ 1777 med Dordi Halvorsdr. Østre Schulstad, db. $^{21}/_3$ 1751 og begr. $^{6}/_8$ 1788 efter nyt ægteskab $^{18}/_2$ 1788 med Morten Gundersen Skjærbæk, der † $^{7}/_{12}$ 1823, 78 aar gl. som lægdslem. John efterlod fem børn: Gunder db. $^{7}/_2$ 1777, Birthe db. $^{30}/_5$ 1779, Gurine db. $^{18}/_2$ 1781, Marthe db. $^{24}/_8$ 1783 og Halvor db. $^{16}/_8$ 1785.

Om Opsahl-slegten se ættetavle under Nordre Opsal.

Skanshagen.

Som allerede nævnt er Skanshagen udgaet fra Østerhaug. Den $14/8$, thl. $8/12$ 1690 udgav Gunder Johnsen Østerhaug «skjøde» paa en liden part af sin gaard lidt søndenfor denne og paa op-siden af hovedveien til sin yngre bror Ole Johnsen, og $8/7$ 1692 fik Ole den fornødne bevilling af fogden Jørgen Jørgensen «at rydde og indhegne» dette stykke, der i Gunders nærvær blev skyldsatsat $12/8$ 1705 for 3 skind og kaldet «Skanshougen» efter sin beliggenhed under de gamle skanser paa Hvithammerberget. Af disse 3 skind var $1/2$ skind Oles arvudlæg efter faderen, men i dokumentet af 1690 blev retshandlen i sin helhed betegnet som «skjøde», medens den i virkeligheden kun var en fæste-seddel for de $2\frac{1}{2}$ skinds vedkommende, som Gunder fremdeles vedblev at eie og kun bortfæstede til Ole som en brugsret for ham og efterkommere. Denne uheldige betegnelse gav senere anledning til langvarig trætte mellem frænder.

Ole Johnsen opførte for sig baade vaaning og udhuse paa Skanshagen, men det synes dog som pladsen har været bebygget i en fjernere tid. Ved thinget $12/8$ 1708 blev der nemlig under en retstvist ført et par vidner. «der siger at have hørt at det sted, Ole Skanshagen bebor, havde fordem været et rydningsstød og at tomten efter husene var seet». Hvorom alting er laa den imidlertid helt øde og uryddet i 1690, da Ole tog fat og han brugte og beboede den til sin død mod en aarlig afgift til Østerhaug. Tæt ved siden af Skanshagens huse paa nordsiden opdyrkede og bebyggede Oles yngre søn Isak Olsen en liden plads, der fik navnet Lille-Skanshagen og svarte i størrelse til det $1/2$ skind, som var Oles arveudlæg efter faderen¹, men brugsretten gik iøvrigt fra Ole over til hans ældste søn John Olsen, der ligeledes betalte aarlig afgift til Østerhaug.

Om Skanshagens «situation og beleilighed» oplyser matriklen 1723, at «jordarten var temmelig god, dog noget tørlændt, i sol-

¹ Lille-Skanshagen blev ogsaa særskilt skyldsatsat for $1/2$ skind i 1781, da Isaks søn Ole Isaksen fik skjøde paa denne anpart for 109 rdl. thl. $24/8$ 1781. Fra ham kom pladsen til sønnen Jens Olsen, der opførte ny stuebygning, efter at den gamle var nedbrændt $25/4$ 1806. Jens' søn John Jensen solgte endelig pladsen til Gjert Andreas Bay ved skjøde thl. $11/12$ 1845.

lien letvunden»; udsæden var 1 skjæppe rug, 1 td. 4 skjæpper byg, 1 td. blandkorn og 4 skjæpper havre. Høvling 10 læs og besætning: 1 hest, 6 kjør, 7 faar og 7 gjeder. Der var skog til ved, gjerdefang, hustømmer og lidt sagtømmer; maadelig havn og slaatter paa 1 læs hø.

Da Gunder Johnsen Østerhaug var død i 1723, blev hans næstældste søn lensmand Tollef Gundersen Houm udlagt til eiendom $\frac{1}{2}$ skind i Skanshagen og fik derhos af sine søskende skjøde thl. $27\frac{1}{2}$ 1731 paa deres arveparter 2 skind, hvorved han blev eier af de $2\frac{1}{2}$ skind. Fra Tollef gik denne eiendom ved skjøde fra medarvingerne $\frac{6}{4}$ 1750 over til hans søn lensmand Ole Tollefsen Houm, der allerede døde i 1755, hvorefter enken giftede sig med løjtnant Christopher Oppen. I hele denne periode havde John Olsen havt brugsretten til Skanshagen, men da han ved kontrakt af $\frac{7}{6}$ 1759 overdrog den til sin søn Ole Johnsen, bragede en trætte om eiendomsretten for alvor løs efter at nogle hidsige forpostfægtninger var udkjæmpet i Ole Tollefsens tid med en paafølgende udmattelse af stridskræfterne:

Ole Johnsen nægtede kort og godt at betale afgift til Ole Tollefsen Houms arvinger, idet han paastod det gamle «skjøde» af 1690 bogstaveligt forstaaet saaledes, at hans farfar ved det var bleven eier af Skanshagen og ikke bare bruger. Hertil svarer løjtnant Oppen paa arvingernes vegne at «hvorvidt det fremlagte skjøde kan medføre rigtighed, lader comparenten være uexamineret. Den første Adam haver og hjemmelsbrev om eiendomsret til den ganske verden, men comparenten som en descendent af ham maa ikke desmindre lade enhver af verdens andre indbyggere beholde, hvad de siden har faaet lovlig adkomst og hævd paa.» Denne salve synes dog at have gjort mindre indtryk paa Ole Johnsen end en regnskabsbog, hvoraf det bevistes, at Oles far og farfar havde betalt aarlig afgift af Skanshagen først til Østerhaug og siden til Tollef Houm. Dette var ved thinget $24\frac{1}{5}$ 1762, og det blev da afsagt, at Houmsfolket var rette eier, medens Ole Johnsen havde brugsretten mod aarlig afgift 1 mk. 6 sk. Hermed blev der om ikke forsoning saa dog fred, indtil Ole Johnsen i 1777 nedlagde vaabnerne for dette liv. Men da bar det igjen løs. Ved skiftet efter Ole lod nemlig hans enke Birthe Olsdatter føre Skanshagen til indtægt for boet som eiendom for 400 rdl., men saa greb Ole Tollefsen Houms søn

løjtnant Tollef Oppen offensiven og hævdede ikke alene sin eien-
domsret, men paastod endog at afdøde Ole Johnsen ved sin tid-
ligere vægring for at betale den aarlige afgift havde forspildt
brugsretten for sine arvinger, nu repræsenteret ved hans enke
Birthe Olsdtr. og hendes nye ægtefælle John Michelsen. Sagen
blev sluttelig behandlet af kommissarier, og ved deres dom af
 $13/3$ 1780 fik den samme udfald som i 1762.

Nogle maaneder forinden var imidlertid løjtnant Tollef Oppen
paa Houm afgaaet ved døden, og værgerne for hans børn fandt
nu, at disse «var meget ufordelagtig stedt» med en saa ringe
afgift som 1 mk. 6 sk. af Skanshagen. Ved skjøde thl. $24/8$

Fot. af I. Lomo.

Skanshagen.

1781 solgte de derfor pladsen for 350 rdl. til John Michelsen,
hans hustru Birthe og hendes børn med Ole Johnsen.

Skanshagen var fra nu af selvstændig gaard.

John Michelsen brugte gaarden indtil sin hustru Birthe
Olsdatters død i 1796. Ved det efter hende $15/10$ s. a. af-
holdte skifte var der 2 hester, den ene værd sine 32 og den
anden 25 rdl., 15 køer, vurdert fra 6 til 10 rdl., 3 stk. ungfæ,
10 faar med 5 lam, 11 gjeder med 6 killinger, og 2 svin à 2 rdl.
Af løsøret, der ialt taxertes for 873 rdl., kan ellers nævnes
smedjeredskab for 16 rdl., ikke mindre end fem kobberkjedler
til brændevinsbrænding, «en blaamalet agen-slæde» til 10 rdl. og
et slaguhr i sort og forgylt kasse til 16 rdl. Skanshagen blev
dengang anset værd 800 rdl., hvoraf de 466 faldt paa boets
part. Efter fradrag af en gjeld paa 300 rdl. var der i behold
1 089 $1/2$ rdl. til arvingerne, Ole Johnsens børn. Af disse fik

sønnen John Olsen af sine medarbejdere kvitteringsskjøde paa Skanshagen thl. $\frac{5}{7}$ 1797 og erhvervede sig hertil engen Storengen fra Østre Lindberget ved skjøde thl. $\frac{7}{7}$ 1806 samt ved forlig thl. $\frac{8}{5}$ 1812 efter sameieudskiftning med Torkild Gundersen Skjefstad en skoglod af Øvre Skjefstad mod at svare aarlig skat af 4 skind i hans anpart af denne gaard.

Ved skiftet efter John $\frac{20}{8}$ 1818 blev Skanshagen med skogstykket vurdert til 1350 spd., Storengen til 150 spd., korn og avling til 300 spd., hvorhos løsøret ved auktion indbragte 778 spd. Aktiverne ialt 2830 spd. med fradrag af en gjeld paa 684 spd. gav 2146 spd. i behold til fem børn, hvis morbror Arne Amundsen Ljømo skulde drive gaarden og sørge for deres underhold og opdragelse, indtil den ældste søn Ole Johnsen naaede 18-aarsalderen, men da Arne opførte sig mindre korrekt, blev han ombyttet med Strømme Gundersen Melaasberget i 1819.

Fra høsten 1826 overtog Ole Johnsen Skanshagen og Storengen, men solgte allerede eiendommen ved skjøde thl. $\frac{5}{2}$ 1827 til foged Gerhard Hofgaard, og giftede sig senere til Søndre Houm, hvor han tog bopæl, og Skanshagen var dermed udgaaet af den gamle slekt fra Østerhaug.

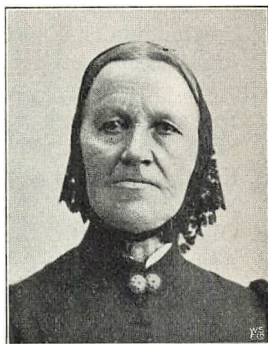
I de følgende aar skiftede gaarden hyppig eiere. Fogden Hofgaard solgte den allerede ved skjøde thl. $\frac{11}{12}$ 1829 til løjtnant Christopher Oppen jr. af slekten paa Nordre Houm, og paa auktion efter ham blev Skanshagen med Storengen samt en plads Stensløkken kjøbt ved skjøde thl. $\frac{29}{9}$ 1837 af Gjert Andreas Bay¹, der s. d. frasolgte Storengen til Knut Engebretsen Lindberget.

¹ Gjert Andreas Bay, bror af prokurator, senere foged paa Hedemarken, Carsten Johannes Bay paa Hvarstad, var døbt $\frac{18}{5}$ 1798 i Skjeberg og søn af brugsfoged paa Borregaard Christian Emabus Bay og Inger Cathrine Carstensdr. Hjersing. Ved skjøde thl. $\frac{0}{7}$ 1847 kjøbte han Kilde i Heradsbygden, hvor † $\frac{8}{11}$ 1872; gift $\frac{3}{4}$ 1837 med Anne Sørensdtr. Dahl [se Vesterhaug], db. $\frac{28}{12}$ 1806 og † $\frac{11}{1}$ 1873 i Aamot. Deres børn:

1. Julie Cathrine Bay, f. $\frac{10}{11}$ 1839, gift $\frac{10}{1}$ 1872 med Peder Gundersen Vollum.
2. Søren Christian Bay, f. $\frac{17}{4}$ 1843, skydsskaffer 1869 i Aamot, gift $\frac{15}{6}$ 1871 med Anne Amundsdr. Schulstad, f. $\frac{12}{6}$ 1847.
3. Gerhard Frederik Bay, f. $\frac{12}{7}$ 1852 paa Kilde, smed paa Folkvang.

Nævnte Inger Cathrine Hjersings brorsøns datter: Albertine Hjersing, f. $\frac{1}{10}$ 1835 i Tune, er gift $\frac{0}{8}$ 1871 med fløtningsinsp. fra 1874 i S. Øster-

Fra Bay kom Skanshagen ved skjøde thl. $11/12$ 1845 til Peder Halvorsen Siljuberget, derpaa ved auktionsskjøde thl. $18/8$ 1849 til Nils Halvorsen Hagen af Søndre Skogbygd og endelig ved skjøde thl. $30/9$ 1857 til Embret Eriksen Nyborg fra Risberget i Vaaler. Efter hans død i 1869 vedblev enken Karen Mathisdtr. gaarden til 1873, da hun solgte den til sin svigersøn Adolf Liberg fra Opsal i Aasnes, der imidlertid først fik skjøde udstedt $20/4$ 1897.

Karen Mathisdatter.

Vaaningshuset paa Skanshagen er opført af foged Hofgaard i 1827. Som under Østerhaug nævnt er der fra flere gravhauger paa Skanshagens grund fremgravet adskillige spyddele, bidseltøi m. v., der nu forefindes paa gaarden. Her er der ogsaa ellers samlet endel gamle gjenstande, hvoriblandt det første firehjuls kjøretøi, der skal være kommet til Elverum og i sin tid tilhørte doktor Frellsen. Fra Embret Nyborgs forældre skriver sig derhos en række større meget smukke sølvsager.

Skanshagen, gl. matr.-nr. 98, er nu gaards-nr. 37 brugs-nr. 1 med skyld 5 mark 95 øre.

Kort ættetavle vedkommende Skanshagen.

Ole Johnsen af Østerhaug ryddede Skanshagen 1690 og fik herpaa arvefæste for sig og efterkommere. Med sin hustru Kari Isaksdtr. Berger, f. 1660 og begr. $3/2$ 1754, havde han sønnerne [A. og B.]:

A. John Olsen, arvefæste paa Skanshagen, f. 1691 og begr. $16/8$ 1772; havde med hustruen Kirsti Olsdtr. Søndre Berger, f. 1701 og begr. $30/7$ 1758, ét barn:

Ole Johnsen, arvefæste paa Skanshagen, f. 1730 og † $11/6$ 1777. Gift $27/4$ 1759 med Birthe Olsdtr. Kvernmoen, f. 1737 og begr. $25/9$ 1796 efter nyt ægteskab $8/10$ 1778 med John Michelsen af Nødaasen, f. 1738 og † $30/8$ 1815 som kaarmand under Skanshagen. Ole havde følgende gifte børn:

dalen Peter Simonsen paa Søbakken i Elverum, f. $25/4$ 1839 i Rakkestad, og deres søn er lensmand, cand. jur. Carsten Simonsen.

1. Kirsti Olsdtr., db. $27/1$ 1760 og begr. $26/12$ 1795, gift $6/6$ 1786 med Amund Arnesen Ljømo.
2. Birthe Olsdtr., db. $23/3$ 1769, gift $11/11$ 1796 med nævnte Amund Arnesen Ljømo.
3. Johanne Olsdtr., db. $5/3$ 1775, gift $17/10$ 1800 med Jørgen Jensen Braaten under Bjølset.
4. John Olsen, selveier paa Skanshagen, db. $15/3$ 1772 og \dagger $7/7$ 1818; gift $14/8$ 1801 med Jøran Amundsdr. Ljømo, db. $27/5$ 1781 og \dagger $20/1$ 1817, med hvem han efterlod fem børn:
 - a. Birthe Johnsdtr., db. $30/1$ 1803, gift $21/10$ 1825 med Erik Tuven.
 - b. Kirsti Johnsdtr., db. $23/8$ 1805, gift $7/11$ 1828 med Ole Pedersen Nedre Løken.
 - c. Ole Johnsen, f. $10/9$ 1808, gaardbruger paa Søndre Houm.
 - d. Amund Johnsen, f. $13/1$ 1812, kom til Roko i Løiten.
 - e. John Johnsen, f. $21/3$ 1815, kom til Sveen i Løiten.

B. Isak Olsen, f. 1695, ryddede Lille-Skanshagen, der fulgte hans slegt. Med sin hustru Birthe Christensdtr., f. 1704 og begr. $8/10$ 1784, havde han datteren Kari Isaksdtr., f. 1728 og begr. $22/1$ 1809; gift $17/3$ 1764 med Ole Eriksen Aarnes, og sønnen:

Ole Isaksen, f. 1731 og begr. $12/3$ 1795, gift $4/4$ 1759 med Marthe Olsdtr. Graverbakken, f. 1730 og begr. $1/8$ 1813, med hvem han havde børnene:

- a. Birthe Olsdtr., db. $17/3$ 1764, gift først $19/8$ 1791 med Hans Halvorsen Schulstad, og derpaa $21/11$ 1800 med Ole Ottersen Herstad.
- b. Jens Olsen, eier af Lille-Skanshagen, db. $9/12$ 1759, gift $18/3$ 1791 med Siri Olsdtr. Kynberget, db. $25/3$ 1770 og \dagger $16/7$ 1829, der efterlod to børn: Olia Jensdtr. db. $15/1$ 1797, og John Jensen, db. $6/5$ 1804, der solgte Lille-Skanshagen 1845 og \dagger $20/9$ 1870 som inderst paa Knappen.

Embret Eriksen Nyborg, f. $12/3$ 1832 paa Risberget i Vaaler, gaardbruger paa Skanshagen 1857, blev som sindssyg indsat $1/12$ 1868 paa Gaustad asyl, hvor han \dagger $11/2$ 1869. Hans hustru Karen Mathisdtr., datter af Mathis Pedersen Gjuvberget i Aasnes og Lisbeth Olsdtr., var f. $12/3$ 1827 i Aasnes og \dagger $7/3$ 1907. Deres datter:

Agnete Embretsdtr., f. $7/1$ 1851 i Vaaler, blev gift $22/10$ 1872 med Adolf Liberg, f. $6/2$ 1846 paa Opsal i Aasnes; søn af handelsmand Axel Liberg, f. $16/3$ 1807 og \dagger $7/2$ 1895 [hvis forældre var Ole Andersen Bakken under Trangsrud og Kajsa Eriksdtr. Hedberg fra Boda sogn i Sverige, der angives beslegtet med digteren Gustaf Fröding], og Oleane Svenneby, f. $1/6$ 1811 og \dagger 1897 [hvis forældre var Ole Olsen Berg paa Svenneby, der faldt i kampen ved Kongsvinger 1808, og Karen Marie Ebbesen, datter af Hans Christian Ebbesen og Birthe Marie Dahl i Hof; se Vesterhaug].

Adolf og Agnete Liberg har af 13 børn 11 ilive, hvoraf Kolbein Liberg f. $18/9$ 1876, og Alv Liberg f. $12/11$ 1879 er gaardbrugere paa Bronken.

Vollum.

Ødegaarden Vollum, hvis navn er flertal af vøllr, der betyder vold, græsbevoxet slette, er udgaaet fra Storhof, hvis eiere bortfæstet den indtil 1779. Matriklen af 1723 oplyser, at den var «letvunden i sollien, jordarten sandig og meget tørlændt»; ud-sæden 1 td. 6 skp. blandkorn, høvling 1 læs, besætning 4 kjør 4 faar og 5 gjeder. Paa denne tid havde Lars «Svenske» fæstet den, efter ham kom sønnen John Larsen Vollum med fæsteseddel af 1740 og saa hans søn igjen, Amund Johnsen, med fæsteseddel af $16\frac{2}{3}$ 1769.

Ved skjøde af $26\frac{1}{4}$ 1779, thl. $12\frac{1}{2}$ 1780 solgte Tollef Amundsen og Peder Jørgensen Øvre Skjefstad samt Reier Christensen Storhof gaarden Vollum for henholdsvis 80, 80 og 160 rdl., tils. 320 rdl., til John Olsen Nedre Løken, der $28\frac{1}{2}$ 1778 havde ægtet Amunds enke Anne Pedersdr. Nedre Løken. Og senere har Vollum været selvstændig gaard. Idet han forbeholdt sig en løkke paa $\frac{1}{4}$ skinds skyld, solgte John ved skjøde thl. $5\frac{1}{2}$ 1789 Vollum $1\frac{1}{4}$ skind for 380 rdl. til Amunds yngre bror Ole Johnsen, og ved skjøde thl. $18\frac{3}{8}$ 1804 solgte han derpaa løkken til Morten Mortensen. Ved skjøde thl. $5\frac{1}{2}$ 1811 overdrog Ole gaarden til sin eneste søn Torkild Olsen, der eiede den i mange aar.

Vollum, gl. matr.-nr. 91, er nu gaards-nr. 38 med hele 18 brugs-nr.

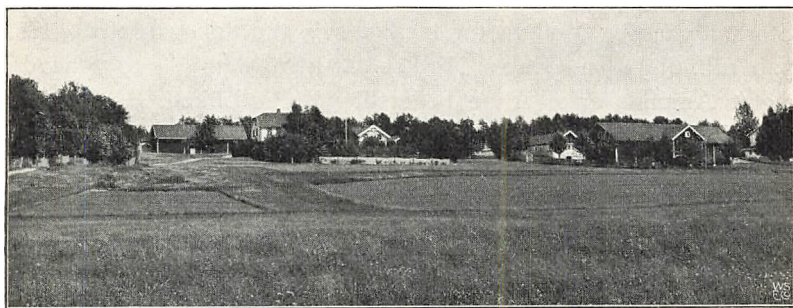
Opsal, Nordre.

Opsal hører til Elverums ældste gaarde. Navnet lyder oprindeligt: Uppsallir og dets sidste led: salr betyder egentlig en sal, stort lokale, men kan i denne forbindelse neppe have anden betydning end opholdssted, gaard. I 1528 skrives: Wpsall, i 1575: Opsall, i 1578: Aspell [!], i 1604 og 1647: Opball, i 1667: Opsall og i 1723: Opsahl, hvilken sidste skrivemaade er bibeholdt for familienavnet for den fra Nordre Opsal udgaaede æt, medens gaardsnavnet nu er: Opsal.

Allerede meget tidlig maa Opsal have bestaaet af to gaarde, Nordre Opsal og Søndre Opsal, hvis bebyggelser har ligget ligesaa nær op til hinanden, som de nu gjør. Ganske vist fore-

kommer ikke disse betegnelser i stiftsjordebogen af 1575 over de gaarde, der betalte landskyld til Elverums prestebol, men her opføres dog: «Opsall 2 skind, end Opsall 1 skind», hvad der netop svarer til den landskyld, henholdsvis Nordre og Søndre Opsal betalte til prestebølet frem gennem tiden, og desuden opføres i et skattemandtal af 1625 et «Opsall» og et «Sønnder Opsall», og senere findes altid en fuldgaard [Nordre] Opsal og en halvgaard [Søndre] Opsal samtidig med at stiftsjordebogen af 1644 fremdeles gjentager ordlyden fra sin forgjænger af 1575.

I et skattemandtal for gjengjerden af Østerdalen af 1528 nævnes tre bønder paa Wpsall: Michil og Hokenn med hver $\frac{1}{2}$ lod sølv og Lauris med 12 sk.

Efter fot. af I. Lømo.

Nordre Opsal. Seet fra hovedveien.

Nordre Opsal var paa 1500-tallet en fuldgaard paa 3 huder 2 skind, hvoraf 3 huder var bondegods og de 2 skind tilkom Elverum prestebol. Det synes som bondegodset væsentlig har tilhørt forskjellige gaardbrugere i Heradsbygden og kun for en liden del gaaet som odel i opsidderens familie.

I 1618 er Otter Opsal eier af en anpart i gaarden, men sidder som leilænding paa det øvrige og betalte i 1627 $\frac{1}{2}$ dl. i leilændingskat. Kort efter er han flyttet til Storhof, hvor han var lodeier, og sønnen Colbjørn fik Nordre Opsal, som dog nu snart kom i Christiania-borgeres hænder. Saaledes tilhørte gaarden i 1640-aarene enken Maren Nielsdatter og derpaa hendes søn raadmand Niels Hansen.

Maren frasolgte 9 skind til Iver Mellum [p: Mellem-Enger] i Grue sogn og besad saaledes tilbage 2 huder 3 skind i Nordre

Opsal, som var delt paa denne vis indtil 1742, da gaarden atter blev samlet. Som største lodeier raadede hun imidlertid byg-selen, og hendes leilænding var Otter Opsals søn Colbjørn Ottersen paa Storhof.

Raadmand Niels Hansen, der ligeledes havde Colbjørn til leilænding, solgte i 1665 de 2 huder 3 skind i gaarden til Michel Opsal, og dermed kom den for en stund atter i bondens eie. I hans tid oplyser matriklen af 1667 at besætningen var 2 hester og 20 stk. fæ og udsæden 14 td. Foruden til gaardens behov fandtes der nogen tømmerkog; der var sommerbeite i Hvarstad-sæter, men «voxer ingen humle». Af en engeslette «Elverums-engen» og af «Waldstad wolde» avledes 4 læs hø. — Ved sin død omkr. 1673 efterlod Michel enke, der snart ægtede John Ellefsen af Søndre Opsal, og flere børn, hvoraf den ældste søn Michel Michelsen endnu var umyndig. John blev da bruger først paa sin hustru og stiførns vegne og, da Michel Michelsen efter et ganske kortvarigt ægteskab pludselig afgik ved døden, fremdeles paa hans arvings vegne, ialt i omtr. 25 aar. Derpaa kom presten hr. Søren Hemstrup i besiddelse af Nordre Opsal og han efterlod den ved sin død i 1708 «i slet tilstand» til sin enke Kirsten Aagaard, som med børn og sin bror Niels Aagaard havde bopæl her, indtil hun salig hensov i 1723.

I matriklen for sidstnævnte aar opføres Nordre Opsal med en besætning paa 2 hester og 1 søl, 14 kjør, 10 faar og 6 gjeder; udsæden var 1½ skp. rug, 1 td. 6 skp. byg, 2 td. blandkorn og 7 td. havre. Gaarden var i «sollien letvunden, jordarten temmelig, dog noget tørlændt for en del og koldlændt for en del.» Der var skog til gjærdefang og hustømmer, maadelig sæterhavn med slaatter paa 4 læs hø, og en husmandsplads saadede 4 skp. blandkorn. En bækkervein, der anføres i 1692, sees nu ikke længer nævnt.

Saa vel presten Hemstrup som hans enke efterlod sit bo i en yderlig miserabel forfatning, men til værge for børnene blev beskikket en mand, der var forretningsmand paa sin hals. Det var den rige kjøbmand i Christiania Erik Mogensen paa Linderud, hvis far er nævnt s. 62, og hvis mor var prestens halvsøskendebarn. Allerede som ung mand havde Erik Mogensen gjort sig fortrolig med skogforholdene i Solør og Østerdalen,

Erik Mogensen til Linderud.

særlig i Elverum, hvor han endog havde bod paa Grundset markedet, og før han endnu havde fyldt sine 18 aar oprettede trælaskontrakter og købte skoge. Han staar som en af hovedstadens mest energiske og dygtige handelsmænd, noget haardhændt og paagaende, men visselig retskaffen og almindelig respektert. Han greiede op i boets affærer og bragte aktiverne tilveirs, saa der blev en liden arv for de umyndige, og selv overtog han gaarden Nordre Opsal. Da hans far, den gamle Mogens Larsen, var død i 1726, tiltraadte han ogsaa dennes eiendomme i

Elverum, og i de følgende aar drev han her meget betydelige trælaskforretninger, hvad der igjen medførte, at han tid efter anden havde adskillige gaardeparter i pant for laan og misligholdte kontrakter.

Ved skjøde thl. ^{22/11} 1742 købte Erik Mogensen af Povl Sørensen paa Holstad i Hof de 9 skind i N. Opsal, der tidligere havde tilhørt Iver Mellum i Grue, og saaledes var nu gaarden samlet i sin helhed med skyld 3 hud 2 skind, hvoraf dog prestebølet fremdeles tilkom de 2 skind.

Elverum kirke havde i mange aar en synlig erindring om Erik Mogensen i et «smuk rødt skarlagens alterklæde med brede guld- og sølvkniplinger om», som han skjænkede i 1707 tilligemed et «alterklæde syet med hvid søm» og et par tinlysestager.

Johan Neve Monsen til Grorud.

Da Erik Mogensen i en alder af 55 aar afgik ved døden $14/3$ 1742, eiede han foruden Opsal Nøtsel, Kynberget og Svan-aasen, og efterlod en meget betydelig formue til enken Johanna Neve og fem børn, hvoraf Johan Neve Mønsen blev udlagt Nordre Opsal. Han var sin fars modsætning. Forretninger laa ikke for ham, og han holdt sig helst i sit studerkammer eller podede i sine venners haver. Ved skjøde thl. $15/3$ 1756 solgte han Nordre Opsal med besætning 4 kjør og 10 stk. smaafæ for 1000 rdl. til major Johan Felber paa Rogstad, men allerede aaret efter, ved skjøde thl. $15/3$ 1757, solgte majoren gaarden med samme besætning til leilændingen Erik Eriksen ligeledes for 1000 rdl., idet han dog forbeholdt sig en tilliggende andel i Risberget samt Storengen i Hernes.

Erik Eriksen, der hidtil ligesom tidligere sin far Erik Olsen havde været leilænding paa Nordre Opsal, var selveier i kun fem aar, idet han allerede $15/7$ 1762 overlod gaarden for 1000 rdl. til sin ældste søn John Eriksen. Ved det skifte, Erik lod afholde i levende live $23/4$ 1765, var der derfor kun løsøre at registrere. Det blev ansat til 316 rdl. og gav med fradrag af gjeld etc. 210 rdl. netto. Heller ikke John blev gammel paa Opsal. Han afgik ved døden $5/11$ 1765 og efterlod aktiver til 1948 rdl., der dog kun gav 478 rdl. i behold, naar gjelden var betalt. Denne var saavidt stor, 1472 rdl., at kreditorerne fik udlæg i N. Opsal, men da Johns enke Inger Bjørnsdtr. i 1767 indgik nyt ægteskab med Henrik Olsen fra Nøkleby i Løiten, solgte de i fællesskab gaarden til ham for 1000 rdl. ved skjøde thl. $28/11$ 1768.

Henrik Olsen var en bemidlet mand og en overmaade due- lig mand, der forstod at bringe eiendommen paa fode efter en i de tidligere eieres trykkende formuesforhold begrundet forfalds- periode. Ved skjøde af $27/11$ 1769 frasolgte han Tuven, 3 skind, til sin formands bror Peder Eriksen, og Nordre Opsal fik saa- ledes for eftertiden en skyld paa 2 huder 9 skind samt bygsel over de 2 skind, prestebolet fremdeles tilkom. Paa thinget $24/8$ 1781 deltager han med eierne af Søndre Opsal, Nordre Houm, Hvarstad, Nedre Løken m. fl. i grænseopgangen af sameieskogen og i kontraktmæssig fastsættelse af en forholdsvis tømmerhugst; i 1783 købte han en sæter i Svartholtet af Ole Hvarstad, i 1786 nok en sæter der, Snedkervolden, og i 1787 pladsen Tuven

paa Langengen af Embret Houm og pladsen Korslunden af Otter Skjefstad. Med betydelig fordel afsatte Henrik Opsahl sit tømmer til lastehandlerne i Christiania og sees tillige at have virket baade som deres tømmermerker og kommissionær. Han var en af Heradsbygdens bedste mænd og stod i anseelse maaske kun tilbage for sin hustru.

Inger Bjørnsdatter var afholdt for sin godhed. En sex aar ældre bror Ole Bjørnsen, der var epileptiker, havde hun fra barn af været en uadskillelig og varsom pleierske. Da hun giftede sig, tog hun ham med til Opsal, og et vidnesbyrd om det smukke søskendeforhold gives i de udtryk, hvormed den ulykkelige bror ved thinget ^{15/3} 1764 skjænker hende sin halve hovedlod 138 rdl. «for de allerstærkeste prøver paa et retskaffent velment hjerte, allermest naar sygdom har mig angrebet under den svaghed og skrøbelighed, mit legeme følger.» Inger døde i 1788, og ved det efter hende ^{12/12} s. a. afholdte skifte viste boet megen velstand. Gaardens besætning var paa 4 hester, hvoraf to kom op i 16 rdl., 14 køer gjennemsnitlig værd sine 7 rdl., 2 kviger og 2 kalver, 12 faar, 20 gjeder og 1 svin. Af løsøret, der ialt udbragtes til 592 rdl., nævnes messing- og kobbertøi og af sølv 8 spise- og 6 theskeer samt 1 stenkrus med drevet laag og forgyldt medalje til 10 rdl. Det faste gods taxertes ialt til 1200 rdl., hvoraf de 900 faldt paa Opsal, men hvad der særlig springer i øinene, er de betydelige tilgodehavender hos bønder, mest i Heradsbygden. Saaledes hos Ole Hvarstad 699, hos Otter Skjefstad 457 og hos Tollef Skavhaugen ikke mindre end 759 etc., ialt hele 4184 rdl. Boet blev opgjort med 5975 rdl. aktiver, der med fradrag af gjeld og udgifter 335 rdl., gav 5640 rdl. i behold.

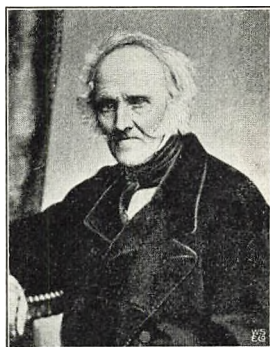
I en alder af 72 aar nedlagde Henrik Opsahl øx og spade og tog kaar hos sin ældste søn John Henriksen Opsahl, hvem han overlod ovennævnte eiendomme for ialt 1499 rdl. ved skjøde ^{20/9} 1800, thl. ^{30/4} 1804.

Denne lovende unge mand, der hidtil havde brugt og beboet ^{3/4}-parter i gaarden Lille-Hvarstad, som var ham udlagt for gjeld hos Haagen Amundsen, hvis enke Kari Jensdtr. han ægtede, døde allerede i 1804, og ved det efter ham afholdte skifte spores den kommende store pengekrise i de betydelig forhøiede værdisættelser. Nordre Opsal blev nu taxert til 2600 rdl. Besæt-

ningen: 3 hester, fra 18 til 23 rdl. pr. stk., 12 kjør gennemsnitlig til 10 rdl., 3 ungnøt, 12 gjeder, 15 faar og 3 høns. Af sølvtøi var der 4 spiseskeer og 1 sukkerklype, og det foran nævnte krus stod nu i 17 rdl.; forøvrig bør her nævnes 1 merskumspibe med beslag og af lintøi: 9 «salveter». Mandens garderobe var ganske betydelig. Efterat en del sager var udtaget af børnenes værger, blev alting solgt ved auktion $\frac{8}{5}$ 1804. Løsøret indbragte da 1261 rdl. og Nordre Opsal kom op i 2870 rdl.; boet blev opgjort med ialt 5061 rdl. aktiver, der med fradrag af gjeld m. v. gav 3092 rdl. i behold til fire forældreløse børn.

Den følgende eier af N. Opsal var Jørgen Olsen Grundset og efter ham Jens Engebretsen Herstad, der købte gaarden ved auktionsskjøde thl. $\frac{26}{9}$ 1812, men havde meget vanskeligt for at klare sine forpligtelser.

Ved auktionsskjøde thl. $\frac{11}{12}$ 1835 blev endelig John Opsahls eneste søn Henrik Opsahl eier af sin fædrengaard, og senere har den fulgt hans familie. Som ung underofficer deltog han i krigen 1814 ved Lier skanse, var senere som sin far og farfar en energisk og strævsom gaardbruger og Christiania-grossererens Gulbransons betroede tømmermerker. I fremtrædenne grad skog-

Henrik Johnsen Opsahl.

kyndig forudsaa han den enorme betydning, trælasthandelen vilde faa for distriktet, og indrettede sig derefter, saa han i 1870-aarene kunde se sig i besiddelse af en betydelig formue. Gjen-nem mange aar forligelseskommissær, klog og retsindig og interessert i sin bygds fremgang var Henrik Opsahl i sin tid en af Elverums mest repræsentative mænd. Efter hans død i 1876 blev den ældste søn John Opsahl eier og bruger af Nordre Opsahl. Ogsaa han havde udpræget interesse for skogbrug, besad betydelig erfaring og kundskaber paa dette omraade og erhvervede sig værdifulde skøgeiendomme. Ved sin død 1908 efterlod John Opsahl en anseelig formue.

Hvad bebyggelsen angaar er den 2-etages vaaning antagelig opført i 1790-aarene. Opsahl, Nordre, gl. matr.-nr. 3, har nu gaards-nr. 39 brugs-nr. 1 med skyld 13 mark 74 øre.

Kort ættetavle vedk. Nordre Opsal.

Erik Olsen, f. 1668, tjente paa S. Houm 1696, blev Erik Mogensens leilænding paa N. Opsahl og † omkr. 1749. Var gift med en datter af Otter Colbjørnsen Storhof og havde børnene [I–IV]:

- I. Otter Eriksen, f. 1708, købte ved skjøde thl. $28/11$ 1746 Flobakken, 1 skind, af Bjørn Johnsen Vesterhaug; begr. $12/1$ 1787.
- II. Ole Eriksen kom til Snarvold i Vaaler og havde sønnen Knut.
- III. Siri Eriksdtr. gift først 1732 med Peder Olsen Hvarstad † 1748, og derpaa $31/3$ 1758 med Amund Eriksen Hagen [Murud].
- IV. Erik Eriksen Opsal, f. 1710, leilænding og fra 1757 eier af Nordre Opsal, begr. $20/5$ 1768. Havde med hustruen Eli Johnsdtr., født 1711 og begr. $11/8$ 1795, børnene [A–G]:
 - A. Ole Eriksen, f. 1738, kom til Elset i Vaaler 1785.
 - B. Peder Eriksen, f. 1741, gaardbruger paa Tuven, Nygaarden, † $28/4$ 1815 «malet sig ihjel ved Holtkvernen»; gift $16/11$ 1775 med Marthe Torkildsdtr. Vesterhaug.
 - C. Christian Eriksen, f. 1744, fragtemand «i en enlig stue» paa Nedre Skjefstad, † $11/1$ 1812 ugift.
 - D. Erik Eriksen, f. 1748, gaardbruger paa Nedre Skjefstad.
 - E. Hans Eriksen, db. $31/1$ 1751, købte Tuven 1781, se s. 69, og † $23/9$ 1809. Gift $28/10$ 1779 med Olia Torkildsdtr. Vesterhaug.
 - F. Marthe Eriksdtr., db. $23/9$ 1753, gift først $27/12$ 1775 med Ole Olsen Søndre Berger, † 1791, og derpaa $15/11$ 1793 med Mens Johnsen Kirkeberg paa S. Berger.
 - G. John Eriksen Opsal, det ældste barn, f. 1736 og † $3/11$ 1765 som gaardbruger paa N. Opsal. Gift 1762 med Inger Bjørnsdtr. Vesterhaug, f. $3/7$ 1744 og begr. $9/11$ 1788. «Hun indgick i Evi heden med Sit Tanche Spraag» efter nyt ægteskab $8/1$ 1767 med Henrik Olsen Opsahl, der var f. $2/11$ 1728 paa Nøkleby i Løiten, gaardbruger paa N. Opsal 1788, kaarmand 1800, hvorefter han $11/7$ 1812 flyttede til datteren paa Skjærbæk, hvor † $4/4$ 1818; han var søn af Ole Hansen Nøkleby, f. 1703 og † $25/8$ 1788 i Løiten, og hustru Birthe Henriksdtr., † 1777.

Med John Eriksen efterlod Inger døtrene: Birthe Johnsdtr., db. $18/9$ 1763 og gift $14/5$ 1790 med Jørgen Arnesen Aarnes, og Anne Johnsdtr., db. $24/2$ 1765 og begr. $1/10$ 1797, gift $29/10$ 1789 med Amund Olsen Engmoen.

Med Henrik Opsahl havde Inger følg. gifte børn [1–6]:

1. Kari Henriksdtr., f. $15/8$ 1769, gift $31/3$ 1795 med Ole Andersen Grinden.
2. Birthe Henriksdtr., f. $1/6$ 1773, gift $19/2$ 1796 med Børre Embretsen paa Grundset.
3. Olia Henriksdtr., f. $1/10$ 1776, gift $24/2$ 1797 med Anders Olsen Hovin paa Skjærbæk.

4. Marthe Henriksdtr., f. $14/6$ 1779, gift $10/10$ 1800 med Ole Amundsen Ljømo.
5. Inger Henriksdtr., f. $9/5$ 1784, gift $22/6$ 1804 med Knut Engbretsen Sæteren.
6. John Henriksen Opsahl, det ældste barn, f. $24/12$ 1767 og † $14/4$ 1804 som gaardbruger paa N. Opsal. Gift $9/6$ 1789 med Kari Jensdtr. Øxset, db. $15/2$ 1767 og begr. $24/5$ 1800, der tidligere havde været gift $26/10$ 1786 med Haagen Amundsen Lille-Hvarstad, begr. $3/1$ 1789. Af fire børn døde to døtre ugifte, datteren Inger Johnsdtr., f. $23/7$ 1790 og † $30/9$ 1816, blev gift $24/10$ 1812 med Anders Pedersen Hovin, og sønnen:

Henrik Johnsen Opsahl var f. $8/10$ 1797 og † $14/2$ 1876 som gaardbruger paa N. Opsal; gift $11/1$ 1831 med Helene Halvorsdtr., db. $25/5$ 1801 og † $13/3$ 1850, datter af gaardbruger Halvor Halvorsen Breum og Siri Pedersdtr. Ifarneset. 6 børn [a-f]:

- a. John Opsahl, f. $8/3$ 1831 og † $10/4$ 1908, gaardbruger paa N. Opsal, gift $17/7$ 1866 i Chr.ia med Kari Christiansdtr. Østmoe, f. $26/6$ 1841. Otte gifte børn: Henrik f. $24/8$ 1866, sagfører i Chr.ia, gift $4/11$ 1891 med Oline Berger; Helene Augusta f. $13/8$ 1868, gift $14/10$ 1893 med direktør for Elverum sparebank Peter Ødegaard; Caroline Sophie f. $22/5$ 1870, gift $10/8$ 1896 med overlærer Anton Løken; Johan Burchardt Opsahl f. $7/4$ 1872, ingeniør i Chicago, gift $16/8$ 1902 med Lovise Ødegaard; August Christian f. $30/9$ 1874, trælastforretn. i Chr.ia, gift $10/6$ 1902 med Anna Wiese; Ole Ødegaard Opsahl f. $23/3$ 1876, landhandler, gift $7/11$ 1902 med Marthe Mostu; Carsten Johannes f. $21/8$ 1878, gaardbruger, gift $4/6$ 1906 med Sofie Wiese; og Søren Wiese Opsahl f. $29/12$ 1880, arkitekt i Bodø, gift $2/11$ 1905 med Olga Skavhaugen.
- b. Henrik Opsahl, f. $19/8$ 1835 og † $10/6$ 1883 som gaardbruger paa Østerhaug, gift $2/9$ 1862 med Thea Jensdtr. Berger [Væringsaasen], f. $2/9$ 1832 og † $8/3$ 1895. Børn: Hilda f. $14/5$ 1864, Olea Opsahl f. $8/3$ 1866, gift $2/2$ 1895 i Chr.ia med folkeskolelærer Peter Burull, Henrik Opsahl f. $7/3$ 1868, student 1886, brugseier paa Østerhaug, gift $27/10$ 1893 i Chr.ia med Louise Sætersmoen, Josefine f. $2/5$ 1870, gift $30/7$ 1906 i Chr.ia med gaardbruger Nils Dørum i Vang, Oline og Henriette f.f. $1/2$ 1872, Gunda f. $27/10$ 1874, gift $28/10$ 1896 i Chr.ia med ingeniør Ole Østmo, Jens f. $4/11$ 1876, og Hilmar Torleif f. $13/3$ 1879, ingeniør i Amerika.
- c. Kirstine Opsahl, f. $11/2$ 1837, gift $11/2$ 1869 med fanejunker Hans Olsen Lømo.
- d. Sophie Opsahl f. $6/8$ 1840.
- e. Andrea Aagaard Opsahl, f. $11/2$ 1843, gift $9/8$ 1887 med klokker Ole Wethall.
- f. Christian Rummelhoff Opsahl, f. $29/12$ 1845, amts- og kommune-revisor, bosat i Leiret.

Opsal, Søndre.

Medens Nordre Opsal, som berettet, var i Christiania-borgeres hænder i længere perioder og da brugtes af leilændinger, har nabogaarden Søndre Opsal altid været brugt af selveieren.

Søndre Opsal nævnes sidst paa 1500-tallet som en halvgaard paa 1 hud 5 skinds skyld, hvøraf 1 skind da og senere tilkom Elverums prestebol. Det øvrige, 1 hud 4 skind, var bondegods og dets historie er i korthed følgende:

Strax paa 1600-tallet brugte Eigner Opsal gaarden. I 1624 havde han odel til 6 skind samtidig med, at Trond Opsal besad en mindre del og desuden eiede en anpart i Storhof. Aaret efter blev Elling Eignersens, der vel var Eigner Opsals søn, eier af 1 hud og tillige bruger af de resterende 4 skind, som da tilhørte Peder Løken og Embret Sormerud med hver 2 skind. Det synes som Elling har havt økonomiske vanskeligheder, siden han i aarene omkr. 1647 gav en Ellef Opsal, hvis søn John Ellefsen kom til Nordre Opsal, pant i gaarden for et mindre laan, der dog snart blev indfriet, og Elling sad som bruger indtil sønnen Eigner Ellingsen i 1662 overtog gaarden under sin frænde Ole Eignersens værgemaal. Kort efter indløste han fra Ole Hvarstad og Ole Sormerud de 4 skind, som tidligere havde tilhørt Peder Løken og Embret Sormerud, og besad nu hele Søndre Opsal 1 hud 4 skind, hvorhos han bygsløde prestebølets anpart 1 skind. Paa denne tid, oplyser matriklen af 1667, var besætningen 2 hester og 15 stk. fæ, udsæden 12 td.; der var «skog til gaardsnytte, voxer ingen humle», sommerbeite og sætervold i Galberget, hvor der avledes 3 læs hø.

Efter Eigners død ved aar 1690 brugte hans enke Ingeborg Olsdtr. Østre Sætre gaarden, indtil sønnen Eigner Eignersens blev myndig; han døde imidlertid allerede i 1707 efterladende enke, der kort efter ægtede Peder Amundsen, og et lidet barn Anne Eignersdtr., paa hvis vegne Peder blev bruger af gaarden. Denne mand synes at være kommet op fra Vaaler, hvorfra han i 1711 i ethvert fald blev stillet kaution og forstrakt med penge «til sin paaboende gærds odelsindløsning».

Ved skjøde thl. ^{20/1} 1720 oplod Peder Amundsen hele Søndre Opsal til «velfornumbstige» Anders Hansen Skjefstad, «som nu har min kjære stiftatter Anne Eignersdatter til ægtehustru»,

for en løsningssum af 140 rdl. Matriklen af 1723 anfører, at gaarden var «letvunden, tildels jordarten sandig og tørlændt», udsæden 1 skjæppe rug, 1 td. byg, 1 td. blandkorn og 5 td. havre; høavlingen var 18 læs, besætningen 2 hester, 12 kjør, 10 faar og 8 gjeder; skog til brændved, gjærdefang og hustømmer; sæter god havn med slaatter paa 3 læs hø, «kværn ikkun til husnøtte, en husmandsplads saar 3 skp. havre».

Ved skjøde thl. $27/3$ 1730 solgte Anders Hansen først den ene halvpart i Søndre Opsal, eller 8 skind og bygsel over $1/2$ skind prestebolet tilhørig, til John Gundersen Berger for 300 rdl. og derpaa ved skjøde thl. $24/11$ 1741 den anden halvpart af nøiagtig samme skyld samt dertil en halvpart i husmands-

Søndre Opsal.

pladsen Brenden til Hans Olsen af Øvre Løken for 275 rdl. Tre aar senere købte Hans Olsen Johns part for 400 rdl. ved skjøde thl. $3/3$ 1744 og blev saaledes eier af hele Søndre Opsal, som han derpaa brugte til 1766. Under $3/11$ d. a. overdrog han gaarden til sin ældste datter Birthe og hendes ægtefælle Peder Helgesen fra Viken i Aamot for 600 rdl. og føderaad for sig og hustru Margrete Pedersdtr., og samtidig lod han afholde skifte, hvorved boet med aktiver 1024 rdl., fradraget en gjeld paa 64 rdl., gav 960 rdl. i behold til tre børn.

For at kunne indløse de arveparter, der faldt paa sin hustrus to søstre, optog Peder Helgesen laan hos Berger Messelt i Stor-elvedalen, hvem han ogsaa paa forhaand skyldte en del penge, og nu viste det sig snart, at han ikke kunde klare sine forpligtelser, der løb op til 736 rdl. Han holdt det dog gaende under

pinagtige vanskeligheder indtil 1777. Da brast det. Løitnant Tollef Oppen af Nordre Houm overtog Søndre Opsal mod at betale gjelden til Berger Messelt 736 rdl., forskjellige hos Peder indestaaende arvemidler, der tilkom Hans Olsens ugifte datter Marthe, ialt 346 rdl., samt til Hans Olsen og hustru en sum paa 350 rdl., hvortil deres føderaad blev kapitaliseret; derhos blev Peder Helgesen og hustru forbeholdt for tre aar brugen af pladsen Brenden med Lundteigen og Nestadjordet paa Langengen og under disse tre aar at rydde en husmandsplads «oppe i marken» til brug for deres levetid, hvorefter den mod erstatning skulde falde tilbage til gaarden. Et forlig om dette blev opsat $\frac{23}{8}$ 1776. Allerede $\frac{19}{9}$ s. a. transporterte imidlertid Oppen gaarden for 1483 rdl. til sorenskriver Johan Christian Schultz, «som dertil har persvaderet mig, efterdi den bopæl, han nu for tiden haver [o: i Aamot sogn], er ham til besvær og ikke ligger ham saa beqvem formedelst hans embeds reiser, at han dermed er tilfreds.» Saavel forliget som skjødet blev thinglyst $\frac{25}{8}$ 1777, og s. a. flyttede Schultz sorenskriverkontoret til sin nye eiendom.

Søndre Opsal var paa denne tid i gode hænder. Schultz opførte en ny vaaning i to etager, lod de øvrige bygninger udbedre og bragte jordveien i god hævd. Han var en efter forholdene meget velstaaende mand, der synes at have næret interesse for jordbrug. Ved sin død i 1795 eiede han foruden denne gaard, der ved det $\frac{26}{10}$ s. a. afholdte skifte vurdertes til 2400 rdl., pladsen «Berget», 200 rdl., og sæteren Agaasen, 50 rdl., der begge havde ligget under Søndre Houm, samt $1\frac{1}{2}$ skind i Mo i Trysil, vurdert til 350 rdl. Boets aktiver blev opgjort med 7242 rdl., der med fradrag af gjelden 308 rdl. gav 6934 rdl. i behold til enken Maren Christine Colbjørnsen og deres ni umyndige børn samt en datter af hans første ægteskab med Anne Elisabeth Kreutz. Ved skjøde thl. $\frac{6}{2}$ 1796 solgte enken Søndre Opsal, pladsen Berget etc. til prokurator Johan Eilert Fougner¹,

¹ Fougner, søn af dragonkaptein Ellef Simonsen Fougner og 1ste hustru Barbara Christine Eliasdr. Hoel, blev døbt $\frac{20}{6}$ 1770 i Gausdal og gift $\frac{14}{10}$ 1795 i Elverum med Karen Dorph, db. $\frac{20}{12}$ 1774 og begr. $\frac{21}{4}$ 1802 i Chr.ia, dr. af Amund Pedersen Grundset og Birthe Amundsdr. Ødegaarden, der senere ægtede prokurator Dorph, se s. 71. Uden børn. Med Karen Marie Bjørnson, en faster af digteren, havde Fougner senere en uægte søn Johan Eilert Fougner, der blev hattemager i Bergen og stamfar til den Bergenske familie Fougner.

en lystig fætter, som beboede gaarden til 1800, da han ved skjøde thl. $20/12$ s. a. solgte den til sorenskriver Andreas Aagaard Kjønig, og dommerens embedskontor blev saaledes atter aabnet paa Søndre Opsal. Her havde Kjønig, skjønt ungkarl al sin tid, en stor husholdning: fuldmægtig, i mange aar den senere prokurator Johan Jahrman, «skriverdreng», husbestyrerinde, husjomfru, tre mandlige og fire kvindelige tjenere, og som pensionert tilbragte her hans gamle far foged i Solør Jens Christian Kjønig sine sidste leveaar i sønnens hus.

Sammen med amtmand Bendeke og lensmand Ole Evenstad repræsenterede Kjønig Hedemarkens amt i rigsforsamlingen paa

Gl. staldbygning.

Føderaadstuen af 1875.

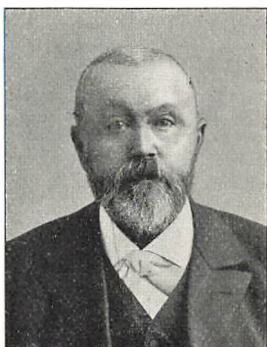
Søndre Opsal.

Eidsvold i 1814 og blev i dette aar udnævnt til assessor i rigets høiesteret. Han skilte sig dog ikke fra sin gaard, men tog atter bopæl her efter sin afsked som assessor i 1837 og døde paa Opsal $1/3$ 1856 som en fra alle sider respektert og høiagtet mand, der var varmt interessert for bygdens vel og særlig søgte paa alle maader at fremme ædrueligheden. Nogen duelig gaardbruger havde Kjønig imidlertid ikke været; saavel huse som jordvei var i temmelig daarlig forfatning, da dødsboet satte det hele til auktion $13/2$ 1857.

Ved skjøde thl. $22/9$ 1857 blev eiendommene kjøbt af landhandler Jacob Christiansen for 24015 spd. samt føderaad til «gamle Skriver-Ola», og ved skyldsætning $21/9$ 1858 lod han

udskille en del skog, som han forbeholdt sig, da han ved skjøde thl. $\frac{2}{5}$ 1859 atter solgte Søndre Opsal m. v. til Karen Olsdtr. Berger og ægtefælle dyrlæge Anders Findsen.

Karen Berger var en meget formuende enke efter gaardbruger og skogeier Gulbrand Eriksen paa Østre Berger, da hun i 1858 ægtede Findsen, som to aar i forveien havde nedsat sig som dyrlæge i Elverum. Efter en tids kontortjeneste hos lensmand Hals i Romedal drog Findsen i 1853 fra sin fødebygd Tomter til Stockholms veterinærinstitut, blev herfra udeksaminert med bedste karakter $\frac{1}{7}$ 1856 og samme aars høst ansat som den første amtsdyrlæge i S. Østerdalens distrikt, omfattende Elverum, Aamot, Storelvedalen, Osen og Trysil. Fra denne

Dyrlæge Findsen og hustru Karen Berger.

stilling tog han afsked i 1861 væsentlig paa grund af de lange og besværlige reiser ad de dengang daarlige veie, men fortsatte med privatpraxis og tillige som dyrlæge paa exercerpladsen Terningmoen lige til de sidste aar. Findsen har i lang tid været medlem af herredsstyret og indehavt adskillige kommunale hverv som medlem af lignings-, fattigkommissionen m. v.

Kort efter sin tiltrædelse af Søndre Opsal lod Findsen den af sorenskriver Schultz opførte hovedbygning, hvis søndre del skal være fløtet efter Glommen fra Ilsaas i Aamot, gennemgribende restaurere i 1859. De øvrige bygninger blev dels nyopført, saaledes føderaadstuen i 1875, dels udbedret, og alt kom i det hele i udmerket stand.

I 1892 overdrog dyrlæge Findsen gaarden til sin yngste søn Adolf Henrik Findsen. Søndre Opsal, gl. matr.-nr. 40, er nu gaards-nr. 40 brugs-nr. 1 med skyld 9 mark 89 øre.

Kort ættetavle vedkommende Søndre Opsal.

Eigner Opsal var odelsmand til en anpart af Søndre Opsal og brugte hele gaarden 1624. Hans søn var formentlig:

Elling Eignersen, der besad Søndre Opsal fra 1625 til ca. 1662; hans søn igjen var:

Eigner Ellingsen, f. 1645, gaardbruger paa S. Opsal til sin død ca. 1690. Med sin hustru Ingeborg Olsdr. Østre Sætre havde han fire efterlevende børn [1-4]:

1. Elling Eignersen, f. 1676, tjente 1725 paa Houm, hvor † $^{22}/_6$ 1756.
2. Ingeborg Eignersdr., gift med Ole Pedersen Nedre Løken.
3. Karen Eignersdr., gift først med Anders Eystensen Herstad, † 1717, og derpaa med klokker Peder Mortensen Herstad.
4. Eigner Eignersen, ældste søn, f. 1672 og † 1707, gaardbruger paa Søndre Opsal; hans enke Guri Andersdr., f. 1680 og begr. $^{14}/_{11}$ 1756, blev gift paany 1707 med Peder Amundsen, formentlig fra Hofs prestegjeld, der brugte gaarden til 1720. Et barn:

Anne Eignersdr., gift omkr. 1720 med Anders Hansen Skjefstad, gaardbruger paa S. Opsal.

Den følgende eier Hans Olsen af Øvre Løken var f. 1708 og † $^{21}/_5$ 1789 paa S. Houm; hans hustru Margrete Pedersdr., f. 1709 og † $^{30}/_{12}$ 1781 paa S. Houm, var tidligere gift omkr. 1730 med Embret Olsen Skjefstadoen, med hvem hun havde tre børn, hvoraf en datter Anne Embretsdr. blev gift $^{1}/_4$ 1761 med Amund Jørgensen paa S. Houm. Hans Olsen Opsal efterlod tre børn, hvoraf to blev gifte:

1. Birthe Hansdr., gift $^{27}/_{12}$ 1764 med Peder Helgesen Viken af Aamot.
2. Kirsti Hansdr., f. 1746 og gift $^{20}/_{12}$ 1768 med Michel Simonsen paa Øvre Løken.

Find Andersen, db. $^{17}/_5$ 1798 [søn af husmand under Trauten Anders Findsens og Gro Pedersdr.] i N. Odalen, hvor han som rokke-dreier blev gift $^{20}/_{10}$ 1822 med Eli Findsdr., f. $^{29}/_1$ 1804 paa Søndre Rasen i Tomter, Romedal, [dtr. af Find Sørensen og Olia Olsdr.]; Find flyttede i 1826 til søndre Rasen¹ og † 1864 som kaarmand paa Toppen i Romedal. Sønnerne [1-2]:

1. Fin Finsen Rosen, f. $^{20}/_2$ 1826 i Tomter, opholdt sig lang tid i Texas og kaldte sig Rosen, som faldt Amerikanerne lettere at udtale end Rasen, slog sig efter tilbagekomsten ned i Elverum som landhandler, kjøbte Opset under Søndre Opsal og † $^{3}/_2$ 1893; hans hustru Serine Oudensdr. Udneset var f. $^{21}/_5$ 1834 i Aasnes og † $^{27}/_8$ 1905 paa Opset uden børn.

¹ Samtidig drog ogsaa hans to brødre ud: rokke-dreier Anders Andersen til Ringsaker og Amund Andersen til Christiania i bøsse-magerlære.

2. Anders Findsen, dyrlæge og gaardbruger paa S. Opsal, f. $15/2$ 1834 paa S. Rasen. Gift $19/7$ 1858 med Karen Oldstr., f. $18/7$ 1827 paa Udneset i Aasnes og † $13/3$ 1898 [datter af Ole Oudensen og Johanne Henriksdtr.]; tidligere gift $12/9$ 1845 i Aasnes med Gulbrand Eriksen Østre Berger, f. $3/5$ 1823 og † $23/6$ 1856, med hvem hun havde datteren Oline Gulbrandsdtr., f. $4/5$ 1848 og † $27/9$ 1884, der blev gift $17/11$ 1871 med Oluf Olsen Søndre Houm paa Store-Hvarstad. — Findsen havde sex børn, hvoraf to lever:
 a. Guido Johan Fredrik Findsen, f. $6/2$ 1861, sømand.
 b. Adolf Henrik Findsen, f. $15/5$ 1870, gaardbruger paa S. Opsal; gift $16/6$ 1893 med Olea Enersdtr. Lømo, f. $3/5$ 1874 paa Løken.

Skjefstad, Øvre.

Sammen med Løken-gaardene, Storhof, Lillehof og Hvarstad udgjør Skjefstad-gaardene den egentlige «Heradsbygd», en tæt-bebygget og veldyrket grænd paa den flade og brede landtunge, der dannes ved den store bue, hvori Glommen her svinger mod øst og derpaa lidt nordlig for saa atter at fortsætte sit løb mod syd over grænsen til Vaaler.

Gaardsnavnet Skjefstad er sandsynligvis oprindeligt: Skeifstaðir, hvori første led er mandsnavnet: Skeifi, en sideform af Skeifr, og andet led flertalsordet: staðir, hvis betydning i sammensætninger som denne rimeligvis skal være: bosted. I 1575 skrives Skuuestad, i 1593 Schiffstad, i 1604 Skibsta, i 1624 og 1647 Schibstad, i 1655 Schieffstad, i 1667 Skieffstad og i 1723 Skiefstad.

Saa langt der kan følges tilbage har der været to Skjefstad-gaarde, begge fuldgaarde: Øvre Skjefstad med en skyld paa 6 huder og Nedre Skjefstad paa $4\frac{1}{2}$ hud.

Øvre Skjefstad med sine 6 huders skyld var allerede fra før reformationen delt i to lige store brug, alt bondegods med undtagelse af 6 skind, der tilhørte Elverum prestebol og var lige delt paa de to brug. Bondegodset bestod saaledes af to brug, hvert med en skyld paa 2 huder 9 skind, hvortil der laa bygsel over 3 skind prestebolet tilhørig. Som ingen anden gaard i Elverum har Skjefstad været gjenstand for omsætning og fra det 18de aarhundrede af tillige for en saadan udstykning, at der af de to gamle eiendomme nu saa at sige kun er tilbage det fælles navn «Øvre Skjefstad», omfattende ikke mindre end

100 brugsnummere. For her at kunne give en kort oversigt over gaardens historie vil det være nødvendig at følge de to brug hver for sig, og da disse ikke svarer til et bestemt antal af de nuværende brugsnummere, omhandles de i det følgende under betegnelserne: Øvre Skjefstad A. og Øvre Skjefstad B.

Øvre Skjefstad A. med skyld 2 huder 9 skind [samt bygsel over 3 skind prestebolet tilhørig].

Paa reformationstiden eiede brødrene Erik og Seming Skjefstad dette brug, og besad dertil en halv hud i Andraa i Ytre Rendalen. Allerede omkr. 1545 pantsatte Erik sin part; senere fulgte Semings datterbørn dette eksempel og satte sin arvelod i pant til hr. Oluf Hansen, der var sogneprest til Grue 1596–1631, og endelig solgte Eriks datterbørn Sigrid Uthus og Nils Nilsen Finstad 6 skind til hr. Oluf, som i 1625 raadede hele bruget med 6 skind som eiendom og 2 huder 3 skind som brugeligt pant. Han bortfæstede det hele til Semings dattersøn Anders Olufsen Skjefstad som leilænding. I samme forhold gik godset over til hr. Lauritz Grue, der i 1631 efterfulgte sin far i presteembedet, og han synes at have faaet pantegodset overdraget til eiendom, hvad der vel gav anledningen til den strid om odels- og aasædesretten, der blev reist af leilændingen Anders Skjefstad i 1638 og endte med et forlig ²⁶/₉ 1640, hvorved retten tilkjendtes at følge Anders og hans arvinger.

I hr. Lauritz's tid oplyser matriklen af 1667, at hele Øvre Skjefstad, altsaa begge brug tilsammen, havde en besætning paa 4 hester og 26 kjør; udsæden var paa 4 td., «voxer moxen ingen humle», skog til gaardsnytte, sommerbeite i «Flotten»; Siljuberget og «Flotten» sætervolde avler 6 læs hø.

Faa aar efter overdrog hr. Lauritz eiendommen til sin søn vicepastor i Grue hr. Ole Lauritzsen Grue og svigersøn Morten Nielsen, der 1661–65 havde været foged i Østerdalen og senere bosat i Stange. Disse svogre var ivrige forretningsmænd. Hr. Ole drev betydelig gaardhandel ikke mindst i Elverum, og Morten var en hidsig skogspekulant, men kompaniskabet var ikke af fineste sort og ingen af dem var genert med nogen strengere moral. Mortens embedstid blev som anført af kort varighed — hans hjertens søn Rasmus var bevæbnet hesterrøver og «hr. Ole en løgner og drukkenbolt, der ikke burde

betjene det hellige presteembede», siger foged Steinkuhl til thinge 1672. I begyndelsen af 1680-aarene, formødentlig ved hr. Oles død i 1683, blev Skjefstad solgt: 6 skind til Einar Gjerdrum i Aasnes og 2 huder 3 skind til assessor i overhofretten Anders Simonsen, der ved ægteskab med en datter af den bemidlede sogneprest til Hof, senere til Rakkestad, mag. Erik Madsen Grønvold havde grundlagt en betydelig formue. Assessor Simonsens anpart gik i arv over til hans datterdatter Henrika Maria Lachman, der i 1719 ægtede trælasthandler i Christiania og assessor i overhofretten Dominicus Vogt.

I hele den tid, Skjefstadgaarden var i disse presters og Christiania-borgeres hænder, var den bortfæstet til leilændinger. Efter Semings dattersøn nævnte Anders Olufsen Skjefstad fulgte som leilænding hans søn Ole Andersen omkr. 1647, og saa hans søn igjen Ole Olsen Skjefstad. Til denne mand pantsatte assessor Simonsen sin anpart paa 2 huder 3 skind i 1699, og ved skjøde thl. $\frac{4}{7}$ 1701 købte Ole de 6 skind af Einar Gjerdrum, hvorved han nu sad som bruger af hele det gamle ættegods. Ved sit ægteskab 1681 med den velstaaende Karen Lauritzdatter kom han formentlig i besiddelse af de 9 skind i gaarden Hof i Løiten, som han senere eiede, men maatte ved hendes død i 1701 skifte det halve bo med fire børn, forinden han igjen giftede sig med en velstandspige Siri Arnesdatter Braskerud af Vaaler. Ved sin død i 1717 var Ole Olsen en velholden mand. I boet, der blev behandlet $\frac{20}{5}$ d. a., fandtes 268 rdl. i kontanter; besætningen var 2 hester, 12 køer, 7 kviger, 13 faar, 12 gjeder, 10 store og smaa svin. Løsøret udbragtes til 731 rdl., og med fradrag af gjeld og udgifter paa 144 rdl. blev der 587 rdl. i behold. Jordegodset opføres ikke vurdert, men saavel eiendoms- som pantegods blev udloddet til arvingerne, paa hvis vegne enken Siri Arnesdr. overtog og med sin nye ægtefælle Torsten Knutsen Hagen fortsatte brugen af det hele.

I 1720 forlangte imidlertid Dominicus Vogt at indløse de 2 huder 3 skind, som assessor Simonsen i 1699 havde pantsat, og ved dom af $\frac{26}{11}$ 1720 blev han kjendt berettiget hertil, hvorefter han ved skjøde thl. $\frac{18}{7}$ 1721 solgte hele dette gods til nævnte Torsten Knutsen for 420 rdl.

Paa denne tid er da forholdet saa, at Torsten eier 2 huder 3 skind kjøbegods og Ole Olsens arvinger resten, 6 skind odels-

gods. Besætningen paa den samlede gaard, hvis skyld saaledes fremdeles er 2 huder 9 skind [tilligemed bygsel over 3 skind prestebolet tilhørig], var ifl. matriklen af 1723: 2 hester, 14 kjør, 7 faar og 7 gjeder; udsæden 1 skp. rug, 1 td. byg, 2 td. blandkorn og 7 td. havre. Gaarden var i «sollien letvunden, jordarten temmelig god, tager dog skade paa en del sine agre af elvflod»; høavlingen var paa 18 læs og paa sæterslaattene 2 læs, der var skog til brænde, gjærdefang og hustømmer, og sæter med god havn.

Ved skjøde thl. $12/7$ 1726 solgte Torsten 1 hud $1\frac{1}{2}$ skind for 214 rdl. til sin formand Ole Olsens ældste søn Ole Olsen Skjefstad «den ældre», og efter stridigheder og proces overlod han ved skjøde thl. $4/3$ 1744 resten af sin eiendom, ligeledes 1 hud $1\frac{1}{2}$ skind, til sin formands svigersøn Christen Olsen Ljømo for 260 rdl. Disse svogre havde ogsaa overtaget odelsparten paa 6 skind efter den gamle Ole Olsen i 1717 og sad nu som selveiere med hver sin halvpart paa 1 hud $4\frac{1}{2}$ skind af Skjefstadbruget. Fraseet nogle smaahandler dem imellem var bruget delt paa denne vis til 1782 [I og II]:

[I] Ved skiftet $23/3$ 1750 efter Christen Olsens hustru Anne Olsdtr. blev hans part i Skjefstad, 1 hud 3 skind, vurdert til 290 rdl. Han holdt da 1 hest, 11 kjør, 13 faar, 12 gjeder og 3 svin, og boet gav med fradrag af udgifter paa 17 rdl. ialt 483 rdl. i behold. Ved skjøde thl. $16/3$ 1759 gik jordegodset, hvis skyld nu atter var 1 hud $4\frac{1}{2}$ skind, over til hans søn Ole Christensen Skjefstad for 796 rdl., og fra ham ved skjøde thl. $28/3$ 1761 til svogeren Peder Jørgensen [se Øvre Skjefstad B.], der igjen solgte det ved skjøde thl. $12/2$ 1779 til:

[II] Efter Ole Olsen «den ældres» død i 1757 gik hans part «Nystuen» kaldet ved skjøde $2/3$ 1759 fra enken over til sønnen Arne Olsen, fra hvem den i 1768 med fradrag af 1 skinds skyld kom til svogeren sergeant Paul Trondsen Skatved paa Uthus, og han solgte denne part ved skjøde thl. $18/9$ 1771 til Amund Amundsen Ljømo for 800 rdl. Faa dage efter ved skjøde, der først thinglystes $24/3$ 1773, solgte Amund atter til sin ældre bror Tollef Ljømo, og han overdrog Nystuen med skyld 1 hud $3\frac{1}{2}$ skind ved skjøde thl. $12/2$ 1782 til:

Gunder Torkildsen Kvernmoen, der saaledes blev eier af hele Øvre Skjefstad A. med skyld 2 huder 8 skind. Han

besad ogsaa mere. I skjødets 1779 fra Peder Jørgensen var nemlig tillige indbefattet en anpart paa 1 huds skyld i nabobruget Øvre Skjefstad B., hvorved Gunder Kvernmoen i 1782 blev eier af ialt 3 huder 8 skind i den gamle gaard Øvre Skjefstad.

Denne mand tilhørte ætten paa Ljømo og var født «af retsindige forældre» paa pladsen Kvernmoen $\frac{7}{2}$ 1723. Den $\frac{12}{7}$ 1767 blev han indrullert som skiløber, «70 $\frac{1}{4}$ tomme høi, maadelig af skuldre og ben, med brunt haar og blaa øine», kantonerte ved Kongsvinger 1772 og befordredes til sergeant. Ved sit giftermaal 1775 med den velholdne Strømme Grøttings datter Kirsti fik han arvemidler, der satte ham istand til at købe Skjefstad, og her blev han efter at have taget afsked fra krigstjenesten $\frac{1}{10}$ 1787 med de bedste skudsmaal en til det yderste arbeidsom jordbruger. I 1793 nedbrændte den ene stuebygning, men opførtes igjen i 1794, i hvilket aar hans far Torkild Eriksen Kvernmoen lod skifte sit bo, hvorved der faldt 1000 rdl. paa Gunders part.

Ved det skifte, Gunder og hans hustru lod afholde $\frac{26}{10}$ 1810, bestod besætningen af 2 hester, værd henholdsvis 40 og 100 rdl., 8 kjør til gjennemsnitlig 22 rdl. stykket, 5 ungnøt og 2 kalver, 13 faar à 2 rdl., 11 gjeder à 2 $\frac{1}{3}$ rdl., 1 purke til 10 rdl. og 2 smaasvin. Af løsøret, der ialt gik op i 1305 rdl., kan ellers nævnes «et høisæde eller fremmeskab i vinterstuen» til 6 rdl., 6 spiseskeer og 6 theskeer af sølv samt en sølvsukkerklype. Boet havde tilgodehavender paa 1036 rdl. og Øvre Skjefstad vurdertes til 3000 rdl. Da der ikke fandtes gjeld, blev der saaledes i behold 5341 rdl. til tre børn. Samtidig overdrog ægtefællerne gaarden til den ældste søn og flyttede ind i føderaadstuen, hvor Gunder afgang ved døden $\frac{25}{3}$ 1812 «som en gammel, hæderlig og ærværdig mand, der med ømhed og kjærlighed levet med sin ægtefælle, med forsigtighed opdrog sine børn; ja», heder det i provst Gudes gravtale, «hans hele liv var en række af dyder».

Allerede i 1804 og 1805 havde Gunders søn Torkild Gundersen kjøbt nogle parceller af Viken og Talhaugen under Øvre Skjefstad B. og i 1807 den gaarden Øvre Løken tilfaldne anlod paa 9 skind i Elverums almenning, og da han nu ved skjøde thl. $\frac{7}{11}$ 1810 overtog sin fars eiendom i Skjefstad, blev han en af Heradsbygdens betydeligste gaardbrugere.

Som sin far og farfar havde Torkild tjenstgjort i Elverumske skiløberkompani som sergeant «66 tommer høi med mørkt haar

og blaa øine, spæd af skuldre» fra 1798 til $\frac{30}{3}$ 1810 og havde saaledes deltaget i krigen 1808 og 1809. «Ved pladsen Nyen stod han $\frac{11}{4}$ 1808 første gang overfor Svenskerne og skjød paa hinanden», var med ved Stalbukilen, ved Trangen og ved Mobæk, og at han her kom fra det bare «med et svedent maveskind» kunde han takke sin tykke notisebog, som før bataljen blev lagt foran hjertet, men i kampens hede gled ned i buxen og her afbødede en fiendtlig kugle¹. I 1814 maatte han ud igjen og tjenstgjorde da med kommandersergeants grad.

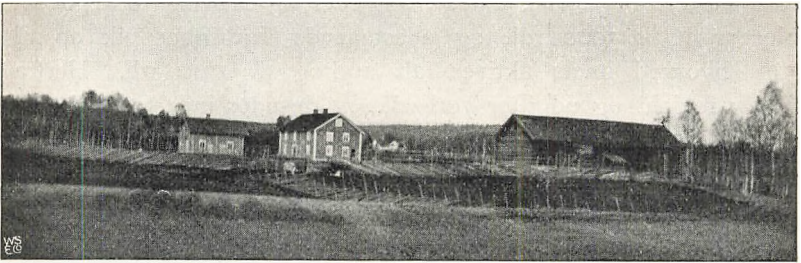
Som gaardbruger gik Torkild Gundersen en trang og vanskelig tid imøde. Allerede i 1811 mistede han sin hustru Birthe Helset og maatte skifte sit bo. Der registrertes da løsøre for ialt 1172 rdl., hvoraf de 507 faldt paa besætningen, bestaaende af 2 hester, 11 storfæ, 8 faar, 4 gjeder og 2 svin. Jordegodset blev ansat til 3000 rdl. og udestaaende fordringer gik op til 540, hvorved boets aktiver ialt androg til 4712 rdl. Herfra fragik i gjeld og udgifter 706 rdl. og desuden indestod et beløb paa 2440 rdl., der var Torkilds sindssyge bror Christopher Gundersens arvelod og rentepenge, saa der tilbage i behold blev 1566 rdl. Under den økonomiske misære i 1813 og 1814-aarets politiske vanskeligheder med krig og dyrtid i sit følge led bønderne i Elverum haardt, og Torkild var yderligere trykket af de store forpligtelser, der paahvilte ham. Hans gamle mor var betinget et betydeligt føderaad, væsentlig i naturalier, som det i hine barkebrødsdage faldt tungt at udrede, flere brødløse slegtninge havde sit ophold hos ham² foruden den sindssyge bror, hvis arvemidler ved myntreduktionen 1813 og loven af 1816 vistnok blev reduceret til 311 spd., men som dog Torkild med sin strenge retsindighed og æresfølelse altid søgte at forrente efter den oprindelige værdi. Aldrig svigtede han sine pligter, selv efter at han i 1828 havde faaet et legemligt knæk, og hans færd og karakter forblev lige uplettet under alle økonomiske gjenvordigheder, og der er vistnok ikke mange af hans hjem-

¹ Den gennemskudte i skind indbundne notisebog, hvori han har berettet om sin deltagelse i krigen og forøvrig meddelt talrige lokale oplysninger, der andetsteds skal meddeles, beror fremdeles paa Skjefstad i den ivrige og forstaaelsesfulde samler Gunner Søbergs eie.

² Ved skjøde $\frac{20}{3}$ 1815 købte han den ubeheftede plads Melaasberget og overlod den til sin bror Strømme Gundersen ved skjøde $\frac{28}{4}$ 1816.

bygds mænd, der har nydt en saa udelt agtelse og hengivenhed. Bevistheden herom tør maaske i nogen grad have mildnet ham den ublide skjæbne, der tidlig lagde et vemodigt drag over hans sind.

«De pligter, han havde at opfylde, var vanskelige og tunge», udtalte presten Stenersen ved hans baare $\frac{1}{10}$ 1836, «de møisommeligheder, han havde at bekjæmpe, var svære. Sandelig jeg vil ikke tage meget feil, naar jeg siger, at det var bekymring for disse, der dag og nat hvilede trykkende paa hans hjerte, der dag og nat lig en orm gnavede paa hans helbred og blegede hans hovedhaar før tiden. Hvilken uro det var, hvormed han blev mættet, hvilke byrder det var, som trykkede ham saa saare, det er noget, som er saa bekjendt for Eder alle, . . . at jeg ikke behøver at gjentage det her. Men lige saa vist er det Eder alle bekjendt, at han . . . bar alle sine lidelser taalmodig. Han har derfor ogsaa efterladt et eksempel, der er værd at efterfølge for os alle, thi med fuld over-

Amatørfot. af O. T. Lomo.

Carl Lindstads parcel af Øvre Skjefstad seet fra vest.

bevisning tør jeg sige, at dette var en meget retskaffen mand. . . . Saa meget det stod i en svag dødeligs magt belfittede han sig for at opfylde sine pligter som menneske og som kristen, thi han var en duelig borger i staten, en god kristen, en lydige søn, en øm ægtefælle, en samvittighedsfuld far. Hvad hans forhold som borger i staten angaar, da maa dette bedst kunne bedømmes af Eder hans naboer og venner . . . I have seet, med hvilken flid og omhu han bestyrede sin fædrenegaard, med hvilken klog husholdning han vidste at slippe ud, endskjønt tiderne var trykkende. Han stod vist aldrig tilbage med at svare sine pligter og dog havde han stedse noget tilovers til den trængendes tarv og til andre milde gaver. Han var en god kristen, derom vidnede hans hele liv. Jeg tør med vished sige, at kirken i ham har tabt sin ivrigste besøger, ordets læreres deres andægtigste tilhører . . . Kristendommens store dyder: ædruelighed, arbejdssomhed, nøisomhed, barmhjertighed og taalmodighed var hans idelige ledsagere gennem livet . . . Ja, den vi her skulle gemme, var mange dyders bolig . . .»

Efter Torkild Gundersens død $\frac{30}{8}$ 1836 solgte hans enke og to børn Øvre Skjefstad ved skjøde thl. $\frac{7}{2}$ 1837 til Jens Helgesen Væringsaasen, der atter afhændede den største

del af eiendommen, skatlagt $\frac{6}{11}$ 1838 til 3 dl. 40 sk., til Hans Jensen Hovin ved skjøde thl. $\frac{11}{12}$ 1838. Senere er Øvre Skjefstad bleven opstykket i stadig flere parceller med matrikel-skyld fra omtr. 1 mk. og ned til et par øre, som dels er underlagt de større gaardbrugere i Heradsbygden og dels figurerer som smaabrug, som det her vilde føre for langt at redegjøre for; det største tilhører nu Ole M. Løken paa Moen og Carl Lindstad.

Øvre Skjefstad B. med skyld 2 huder 9 skind [samt bygsel over 3 skind prestebolet tilhørig], hvorunder indgaar det senere Østre og Vestre Skjefstad.

Bønderne paa Hvarstad og Storhof synes ved udgangen af 1500-tallet at have eiet størsteparten af dette brug og da at have bortbygset det til leilændinger. Medens 3 skind vedblev at følge Hvarstad til omkr. 1700, samlede Gjetvold Storhof i 1620-aarene det øvrige med en skyld paa 2 huder 6 skind paa sin haand, og fra ham gik det omkring 1635 over til sønnen Jover Gjetvoldsen Skjefstad, der selv brugte og beboede bruget, om hvis daværende beskaffenhed opgaver er meddelt s. 97 under et med nabobruget Øvre Skjefstad A. I hans tid, 1674, nedbrændte saavel vaanings- som udhuse, og da Jover dengang var en mand paa 66 aar og trængte yngre kræfter til at tage fat, var det vel denne «uløchelige waadeild», der bragte hans paa-rørende Peder Skjefstad ind som medeier. Ved et skifte, der nævnes afholdt $\frac{3}{8}$ 1692 rimeligvis efter Peder selv, erfares det at han ved sin død eiede hele bruget, som blev udlagt til hans børn, og af disse var det da sønnen Peder Pedersen og svigersønnen Otter Pedersen, der i første hold overtog det, men ved en række transaktioner i 1726 og 1729 blev det hele atter samlet af Peder Pedersens datter Anne og hendes ægte-fælle Jørgen Jørgensen Opberg [ø: Nordre Berger]. Bruget var ifl. matriklen af 1723 paa denne tid af beskaffenhed som Øvre Skjefstad A og havde en besætning paa 2 hester, 14 kjør, 8 faar og 8 gjeder, udsæden var 1 td. byg, 2 td. blandkorn og 7 td. havre, høavlingen 18 læs og paa den tilliggende sæter 4 læs; en husmandsplads uden sæd.

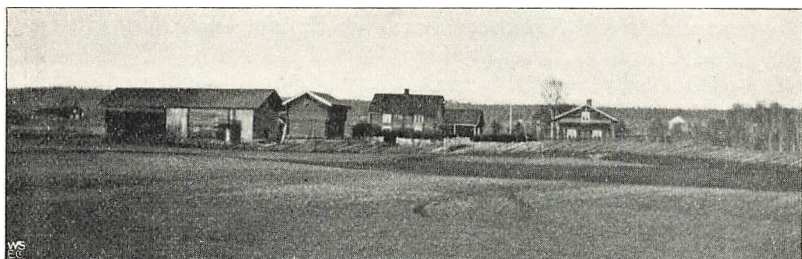
Jørgen Jørgensen var gaardbruger i mange aar, men brugte selv kun det halve brug, medens han bortbygsete den anden halvdel til ovennævnte Otter Pedersens svigersøn Embret Olsen,

der en tid ogsaa havde den i pant. Det var Jørgens ønske at sikre sin yndlingsdatter Joran og hendes ægtefælle Arne Amundsen Ljømo det halve brug, og han havde ogsaa faaet istand et skjøde $^{26}/_{11}$ 1757 til fordel for dem, men sønnerne satte sig bestemt herimod og det blev efter den venskabeligste forhandling mellem alle parter annullert til thinge $^{15}/_{3}$ 1759. Faa aar efter solgte Jørgen «hovedbølet», 1 hud 3 skind samt bygsel over $1\frac{1}{2}$ skind prestebølet tilhørig, til leilændingen Embret Olsens søn Otter Embretsen for 800 rdl. ved skjøde thl. $^{13}/_{7}$ 1761, men da denne unge mand bosatte sig i Vaaler, overdrog han eiendommen ved skjøde thl. $^{27}/_{11}$ 1766 for 650 rdl. til Jørgen Jørgensens søn Peder Jørgensen, der i 1779 frasolgte 1 huds skyld til Gunder Kvernmoen paa Øvre Skjefstad A, i hvilken gaard den da indgik, som meddelt s. 100. Resten, de 3 skind, nemlig pladsen Viken med Dalsjordet etc., kjøbte samtidig Hans Olsen og efter ham har den hyppig skiftet eier udenfor slegten.

Hvad Jørgen Jørgensen i 1761 havde tilbage af Øvre Skjefstad B. var saaledes en halvpart paa 1 hud 3 skind samt bygsel over $1\frac{1}{2}$ skind prestebølet tilhørig, «der i langsommelig tid havde været et særskilt aasæde», og dette overdrog han ved skjøde thl. $^{27}/_{11}$ 1762 med samtlige medarbejders bifald til sin anden søn Amund Jørgensen, der brugte det til sin død i 1770. Ved det $^{8}/_{5}$ d. a. afholdte skifte viste boet ganske god velstand: jordegodset blev taxert til 800 rdl., løsøret til 326 og udestaaende fordringer væsentlig paa svogeren kaptein Oppen løb op til 669 rdl.; ialt aktiver paa 1795 rdl., der fradraget gjelden 546 rdl. gav 1249 rdl. i behold til enken og to sønner, hvoraf den ene blev født under skiftet. Efter sørgeaarets udløb giftede enken Marthe Ottersdatter sig med Ole Olsen af Nedre Skjefstad og han overtog gaardsbruget ved skjøde thl. $^{12}/_{2}$ 1772 med udtrykkeligt forbehold for stiftsønnerne som odelsprætendenter i sin tid at indløse det. Dette skulde dog kun delvis ske, da Amunds søn Ole Amundsen kom til skjels aar og alder og forlangte en halvpart i 1791, og derved blev brugt delt i: [I.] Vestre Skjefstad og [II.] Østre Skjefstad.

I. Vestre Skjefstad [løbe-nr. 114] paa $7\frac{1}{3}$ skind samt en halvpart i pladsen Vollum indløste nævnte Ole Amundsen ved skjøde thl. $^{7}/_{2}$ 1791 for 478 rdl., hvad der var en høi pris. Han havde sin bror Amunds arvelod paa 600 rdl. indestaaende

og havde meget vanskelig for at klare sig. Ved skiftet efter hans første hustru Johanne Johnsdtr. Murud i 1811 var der kun 240 rdl. tilbage i boet, naar gjelden 1060 rdl. var betalt, og i 1820 fandt han at burde skille sig af med en del af bruget og snart fulgte resten efter, saa han blev den sidste af den gamle slekt, som residerte der. Ved skjøder thl. $11/12$ 1820 og $5/2$ 1824 solgte han Vestre Skjefstad til skomager Christian Eriksen af Nedre Skjefstad, en af 1814-aarets tapre soldater, der til erindring om sin krigertid havde en kugle i armen, som særlig paa hans gamle dage var ham til megen plage, «skjønt den indbragte ham en liden aarlig pension.» Han solgte igjen ved skjøde thl. $5/7$ 1837 til sin forgjængers halvbror Jørgen Olsen,

Amatørfot. af O. T. Lømo.

Østre Skjefstad, seet fra vest.

der i 1820 havde kjøbt $4\frac{1}{8}$ skind i Østre Skjefstad, og nu besad disse brug til 1849, da han overlod dem til sin søn Ole Jørgensen ved skjøde thl. $5/7$ d. a.

II. Østre Skjefstad [løbe-nr. 113] paa $8\frac{1}{4}$ skind solgte Ole Olsen «gammel og mæt» ved skjøde thl. $5/7$ 1820 til sine sønner Jørgen Olsen og Christen Olsen med en halvdel eller $4\frac{1}{8}$ skinds skyld til hver. Jørgen overlod sin part, som ovenfor bemærket, sammen med sin eiendom Vestre Skjefstad til sønnen Ole Jørgensen i 1849, og Christens part blev af hans arvinger solgt til John Jensen Skjefstad ved skjøde thl. $12/12$ 1836.

Senere er Øvre Skjefstad B. efterhvert bleven udparcellert i en hel del smaabrug og brugsnavnet «Vestre Skjefstad» er herunder atter forsvundet.

Den oprindelig betydelige gaard Øvre Skjefstad med en samlet skyld paa 6 huder, gl. matr.-nr. 8, har nu gaards-nr. 48 med nøiagtig 100 brugsnummere.

Kort ættetavle vedk. Øvre Skjefstad [A].

Brødrene Seming og Erik eiede Øvre Skjefstad omkr. 1540. Erik efterlod kun en datter Gollaug, der i 1570-aarene var gift med Nils Uthus. Seming efterlod med sin hustru Kirsten tre døtre: Martha Semingsdr., der først med Simen Holmen i Hof havde eftersegt der paa gaarden og dernæst af et senere ægteskab flere børn, der kom til Kokkind i Aasnes og Sparby i Hof, Ragnhild Semingsdr. gift med Gunder Olsen Baanerud og Randi Semingsdr. gift med Oluf Skjefstad, med hvem hun havde børnene Anders, Jens, Ingeborg, Kirsten, Aase og Sigrid; det ældste af disse:

Anders Olufsen, † ca. 1647, var leilænding paa Skjefstad og havde med hustruen Borild sønnen:

Ole Andersen, f. 1620, ligeledes leilænding paa Skjefstad 1672, havde i ægteskab med en datter af Gjetvold Bjølset tre børn [I—III]:

I. Marit Olsdr., f. 1660 og † ca. 1740, gift med Ole Embretsen, husmand under Grundset; deres søn Embret Olsen blev gift med Anne Ottersdr. Øvre Skjefstad B.

II. Borild Olsdr., † ³¹/₁ 1732, gift med Jover Oudensen Ljømo.

III. Ole Olsen, † ²⁰/₅ 1717, leilænding og fra 1701 parteier i Skjefstad. Gift først med Karen Lauritzdr., skifte ²³/₇ 1701, og dernæst i 1701 med Siri Arnesdr. Braskerud af Vaaler, der i 1718 ægtede Torsten Knutsen Hagen paa Skjefstad, f. 1683 og begr. ¹⁷/₇ 1763. Med 1ste hustru efterlod Ole fire og med 2den hustru fem børn [A—I]:

A. Karen Olsdr., gift med Alf Halvorsen Lundebø i Vaaler.

B. Ole Olsen «den ældre», f. 1686, begr. ¹⁸/₆ 1757, gaardbruger paa Skjefstad; gift med Torgun Pedersdr., f. 1695 og begr. ²¹/₃ 1780. Af deres børn var: en datter gift med Iver Hansen Øvre Løken husmand paa pladsen Viken, Jens, Arne og Anne Olsdr. gift ²⁰/₄ 1752 med sergeant Paul Trondsen Skatved paa Uthus, eiede en tid en part af Skjefstad.

C. Anders Olsen f. 1697, tjente hos presten i 1733.

D. Marthe Olsdr. gift 1720 med Hans Olsen Øvre Løken.

E. Arne Olsen f. 1706 og begr. ¹⁰/₆ 1758 i Vinger, hvor han i 1753 købte Søndre Traastad; med første hustru Kari Knutsdr. Hvaleby efterlod han to døtre: Karen gift ¹⁷/₈ 1758 i Vinger med Gudmund Torkildsen Nyhus, der overtog Traastad, og Olea, f. 1751. Hans anden hustru Gunne Thorsdr. var tidligere enke efter Ole Eriksen Pramhus og † ¹⁹/₁₁ 1759, 49 aar gl., uden børn med Arne og efterlod 1888 rdl.

F. Anne Olsdr. f. 1709 og † ²⁶/₂ 1750, gift med Christen Olsen Ljømo, gaardbruger paa Øvre Skjefstad A, f. 1701 og begr. ¹²/₆ 1774. Se ættetavle under Ljømo.

G. Karen Olsdr. f. 1711 og † ¹⁷/₂ 1772, gift først med Bjørn Johnsen Vesterhaug i Leiret, f. 1701 og begr. ¹⁰/₁₂ 1752, og derpaa ¹⁰/₁ 1754 med Peter Holmsted i Leiret, f. 1719 og begr. ³/₂ 1782.

H. Jens Olsen, f. 1716, levede i 1734.

I. Ole Olsen, næst yngste søn, f. 1714, druknede $12/9$ 1763, gaardbruger paa Vesterhaug; gift med Maren Tollesdtr. Houm, f. 1719 og begr. $11/12$ 1796 efter nyt ægteskab $1/12$ 1771 med Christen Pedersen Nødaasen paa Østmo. Af deres syv børn døde tre ugifte, hvoraf Jens Ring Olsen, f. 1761 og † 1785, eiede en anpart af Nedre Løken; de øvrige var:

- a. Olia Olsdtr., f. 1749 og begr. $1/4$ 1798, gift $20/5$ 1777 med Embret Olsen Tuven, S. Houm.
- b. Sille Margrete Olsdtr., f. 1750 og † $4/12$ 1774, gift $22/10$ 1773 med Ole Nielsen Øgle i Leiret.
- c. Birthe Olsdtr., db. $23/7$ 1752 og † $10/2$ 1783, gift $25/3$ 1775 med Jens Petersen Holmsted paa Nedre Løken.
- d. Ole Olsen, db. $23/1$ 1757, kom til Knøsen i Vaaler.

Om Kvernmoen-slegten se ættetavle under Ljømo.

Kort ættetavle vedk. Øvre Skjefstad [B].

Peder Skjefstad, gaardbruger paa Øvre Skjefstad B, vistnok † 1692, havde foruden døtrene Maren og Randi, der døde ugifte, to børn [I og II]:

I. Anne Pedersdtr., gift med Otter Pedersen, der bygslede en part af Skjefstad og † omkr. 1718 i trange kaar efter nyt ægteskab med Anne Einersdtr., † $24/4$ 1717. Af hans børn blev sex gifte [A–F]:

- A. Anne Ottersdtr., f. 1697 og begr. $20/5$ 1762, gift med Embret Olsen [søn af Ole Embretsen og Marit Olsdtr. Øvre Skjefstad A], leilænding paa halvdelen af gaarden, f. 1700 og begr. $26/9$ 1762 efterladende to sønner, der hver fik 330 rdl. efter forældrene: Otter Embretsen, eiede 1761–66 halve Skjefstadbruget og bosatte sig paa Vaaler i Vaaler ligesom broderen Ole Embretsen, f. 1722 og † $22/6$ 1760 paa Vaaler i ægteskab med Kari Hansdtr. Olsen af Øvre Løken, f. 1717 og † $6/12$ 1765 paa Vaaler efter nyt ægteskab $28/12$ 1763 med Arne Olsen Østby.
- B. Peder Ottersen, f. 1700 og begr. $17/4$ 1759, brugte Høibakken og havde med Siri Knutsdtr. to døtre, hvoraf Anne blev gift med Jørgen Ottersen Høibakken af Nedre Løken, f. 1717 og begr. $19/8$ 1781.
- C. Einer Ottersen, f. 1703 og begr. $30/11$ 1755, brugte Mellem-Moen under Nedre Skjefstad og havde med Kirsti Olsdtr. Nedre Løken tre børn: Otter f. 1734, nybygger under Skanshagen 1801, Ingeborg f. 1737 og † $24/6$ 1809, gift $28/11$ 1766 med Hans Olsen Viken, og Anne f. 1741.
- D. Karen Ottersdtr., f. 1708 og begr. $12/3$ 1766, gift med Amund Torkildsen Kilde, f. 1703 og begr. $21/7$ 1776 efter nyt ægteskab med Dorthe Olsdtr., der anden gang $2/1$ 1777 ægtede Ole Jørgensen Houm paa Kilde, f. 1745 og † $26/2$ 1808.

E. Erik Ottersen, f. 1709 og † $^{22}/_{10}$ paa Tuven under Nordre Houm efterladende enke Marthe Hansdtr. Øvre Løken, † $^{25}/_{11}$ 1750, og børnene: Otter f. 1743, husmand paa Sveen under N. Houm, Anne, Hans og Marthe.

F. Kirsten Ottersdtr., f. 1712, gift med Ole Jørgensen, husmand under Ø. Skjefstad.

II. Peder Pedersen eiede størsteparten af Øvre Skjefstad B. og efterlod bruget omkr. 1725 til sin datter:

Anne Pedersdtr., f. 1705 og begr. $^{30}/_{9}$ 1785, gift med Jørgen Jørgensen, der omkr. 1729 blev eier af hele Øvre Skjefstad B, f. 1696 og † $^{14}/_{10}$ 1770 og søn af Jørgen Iversen Opberg [o: N. Berger], efter hvem skifte holdtes 1717. Foruden en datter gift med Jens Pedersen «Krogo» og en søn Jørgen, der døde 25 aar gl. i 1755, havde de flg. børn [A–D]:

A. Anne Jørgensdtr., † $^{25}/_{4}$ 1784, gift først 1746 med Ole Tollefsen Nordre Houm og dernæst $^{4}/_{10}$ 1756 med løjtnant Christopher Oppen.

B. Peder Jørgensen, f. 1732 og begr. $^{4}/_{11}$ 1789, gaardbruger paa en halvpart af Øvre Skjefstad B; gift $^{21}/_{4}$ 1756 med Kari Christensdtr., f. $^{2}/_{2}$ 1736 og † $^{25}/_{11}$ 1818, dtr. af gaardbruger Christen Olsen Ljømo paa Øvre Skjefstad A. Syv børn [1–7]:

1. Anne Pedersdtr., db. $^{5}/_{12}$ 1756 og gift $^{28}/_{12}$ 1775 med Arne Knutsen Kvernbakken af Ljømo; 2. Olea Pedersdtr., db. $^{19}/_{3}$ 1763 og gift $^{5}/_{9}$ 1780 med Hans Halstensen Øvre Løken, db. $^{10}/_{12}$ 1752 og † $^{1}/_{4}$ 1816 paa Teppen; 3. Kari Pedersdtr., db. $^{13}/_{11}$ 1763; 4. Sille Pedersdtr., db. $^{9}/_{4}$ 1769 og gift $^{4}/_{10}$ 1794 med John Olsen af Søndre Berger, der købte Talhaugen $^{18}/_{9}$ 1793; 5. Arne Pedersen, db. $^{8}/_{12}$ 1771, skiløber † $^{28}/_{2}$ 1809 paa Kongsvinger; 6. Jens Pedersen, db. $^{30}/_{4}$ 1775; 7. Christen Pedersen, db. $^{7}/_{3}$ 1779.

C. Amund Jørgensen, f. 1734 og † $^{11}/_{4}$ 1770, gaardbruger paa en halvpart i Øvre Skjefstad B.; gift $^{21}/_{10}$ 1761 med Marthe Ottersdtr. Flobakken, f. 1741 og † $^{18}/_{2}$ 1809 efter nyt ægteskab $^{21}/_{5}$ 1771 med gaardbruger Ole Olsen Stortuven, Nedre Skjefstad. Amund efterlod to børn: Amund Amundsen, db. $^{26}/_{12}$ 1770 og † $^{4}/_{11}$ 1847 som kaarmand, og

Ole Amundsen, db. $^{7}/_{8}$ 1768 og † $^{2}/_{8}$ 1847, gaardbruger paa paa Vestre Skjefstad; gift først $^{11}/_{11}$ 1790 med Johanne Johnsdtr. Murud, db. $^{18}/_{12}$ 1768 og † $^{13}/_{7}$ 1807, og derpaa $^{7}/_{9}$ 1811 med Marthe Christensdtr. Aarnes, db. $^{18}/_{11}$ 1781 og † $^{5}/_{7}$ 1850. Sex børn voxte op [1–6]:

1. Birthe Olsdtr., db. $^{3}/_{5}$ 1793 og † $^{30}/_{4}$ 1824, gift $^{17}/_{8}$ 1816 med smed Ole Olsen Løken [Perstuen] paa Bakken, se s. 116; 2. Marthe Olsdtr., db. $^{26}/_{12}$ 1795, gift med Even Lille-Bergseie i Romedal; 3. John Olsen Skjefstad, db. $^{12}/_{8}$ 1798, flyttede til Christiania; 4. Ole Olsen, db. $^{11}/_{4}$ 1802, bosat paa Opberget;

5. Jørgen Olsen, db. $\frac{19}{7}$ 1807 og \dagger 1840 af kopperne; 6. Anne Olsdr., db. $\frac{3}{1}$ 1805, gift med Engbret Sagbakken.
 D. Joran Jørgensdr., f. 1739 og begr. $\frac{15}{2}$ 1778, gift $\frac{13}{1}$ 1757 med Arne Amundsen Ljømo.

Skjefstad, Nedre.

Som side 96 nævnt var Nedre Skjefstad en fuldgaard paa $4\frac{1}{2}$ huds skyld. Heraf var de 4 huder bondegods, og Elverum kirke tilkom resten, $\frac{1}{2}$ hud eller 6 skind; bygselen tilkom saaledes gaardbrugeren.

I den sidste menneskealder paa 1500-tallet eiede Otter Olufsen som det synes hele bondegodset og brugte det ogsaa et godt stykke ind i det næste aarhundrede, til han begyndte at trække noget paa aarene. Som «en henved 100 aar gammel mand» nævnes han i 1649, da han ved thinget $\frac{26}{5}$ føres som vidne ved siden af sin jevngamle nabo Lauritz Hvarstad og tre syttiaaringer fra Berger, Hagen og Løken, hvis fædre samtlige havde naaet de hundrede aar! Endnu et par aar har han levet, for i marts 1652 klager en kreditor over at svigersønnen Siver Berger havde bemægtiget sig en del af Otters løsøre, forinden der var gjort udlæg for boets gjeld; han er vel saaledes først død i 1651. Omkring 1620 havde han imidlertid afstaaet gaarden til sine børn og i den følgende tid var den delt mellem arvingerne i tildels mindre lodder.

Den ene halvdel, 2 huder, var saaledes omkr. 1650 delt mellem Lauritz Skjefstad med 1 hud, Siver Berger, Gunder Østerhaug, Anders Lille-Hvarstad og Gudmund Skramstad i Aamot. Af disse var det Lauritz, født i 1618, som beboede og drev bruget, en som det synes virksom mand, der i 1653 blev skydsskaffer og hyppig optræder ved skjøn og grænsetvister i Heradsbygden, men ogsaa en egenraadig kar, der af og til fik lide for sin grove mund og ubetænksomme fremfærd. Saaledes kom han engang ilde ud for sin nabo Anders Lille-Hvarstad, der meldte ham for «med vilje og vred hu» at have sat fyr paa hans skigar, «saa gaarden tilvisse var nedbrændt, om ikke folk var kommet til.» Lauritz forsikrede om sin uskyldighed: «han og Jover Storhof sade och drach tobach och der effter ild opstendden,» men retten fandt uagtsomheden saa grov

at den ilagde ham drøie bøder $16/9$ 1652. Ni aar senere kalder han Halvor Nødaasen for «en skjelm» og faar sig i den anledning et smek over fingrene. Efter Lauritz's død omkring 1670 blev Guri Andersdatter og hendes søn Anders Lauritzsen en tid siddende med bruget, men solgte derpaa til leilendingen paa nabobruget John Johansen. Fra ham kom det omkr. 1695 til Halvor Løfsgaarden i Aasnes, der ogsaa erhvervede sig de andele, der havde tilhørt Siver Berger og John Østerhaug, saa han ialt blev eier af $1\frac{1}{2}$ hud i dette brug, medens resten paa $\frac{1}{2}$ hud fremdeles fulgte Anders Lille-Hvarstad og Gudmund Skramstads arvinger lige til 1721, da de solgte sin anpart til Halvors svigersøn Siver Hansen ved skjøde thl. $22/7$ d. a. Halvor Løfsgaarden og Siver Hansen skulde efterhaanden erhverve sig hele Nedre Skjefstad gaard.

Den anden halvdel, ligeledes 2 huder, kom kort efter Otter Olufsens død i hans ældste søn Iver Ottersens eie, og han brugte den til sin død kort før 1640. Ved lagthinget $8/12$ d. a. verserte en proces, som hans svigersøn Siver Berger anlagde mod sine medarvinger, fordi ved skiftet efter Iver kun hans arvelod paa 1 hud var taget til indtægt for boet, «medens 1 hud var fordulgt,» som Iver havde afkjøbt «sin bortdøde broder Tarald i Telemarken boendes.» Dette blev nu rettet paa og de 2 huder udlagt til Ivers sønner Otter Skjefstad og Gunder Kveset i Hof med hver $\frac{1}{2}$ hud og til hans døtre Gunhild Berger, Sigrid Glorviken i Aasnes, Taran Houm og Ambjør Skjefstad med hver 3 skind. Da Otter Iversen imidlertid arvede sin fars eiendom i Lille-Hvarstad, indløste Gunder Kvesets søn Ole Gundersen Kveset de respektive anlodder i Nedre Skjefstad og blev derved eier af de 2 huder.

Paa denne tid oplyser matriklen af 1667 at hele garden Nedre Skjefstad paa tils. $4\frac{1}{2}$ huds skyld — opgaver for de enkelte brug foreligger ikke — havde en besætning paa 2 hester og 20 stykker storfæ og en udsæd paa 20 td. Dertil hørte en bækkervejn, sætervolde i «Aggeraasen» paa 3 læs hø og sommerbeite i Agaasen; «engen er skrenn, lider aarlig elvebrud af Glommen.»

Fra Ole Kveset kom bruget omkr. 1672 til Kjeld Løfsgaarden i Aasnes og dernæst $19/5$ 1686 til Halvor Olsen Løfsgaarden, der som ovenfor meddelt omkr. 1695 havde

erhvervet sig $1\frac{1}{2}$ hud i nabobruget. Saavel Halvor som hans hustru Gunne Arnesdatter døde i 1718 og ved det da afholdte skifte eiede boet saaledes ialt $3\frac{1}{2}$ hud, der blev udlagt til deres sex børn, men da to sønner døde ugifte 1724, skede der nogen forskyvning i eiendomsforholdet, saa det endelige resultat blev, at hele gaarden Nedre Skjefstad i 1728 befandt sig delt i to lige store brug mellem Halvors søn Bent Halvorsen Løfsgaarden og svigersøn Siver Hansen Skjefstad, hvilken sidste jo paa forhaand eiede $\frac{1}{2}$ hud kjøbegods. Paa denne tid var Nedre Skjefstad ifl. matriklen af 1723 «i sollien letvunden, jordarten temmelig god, tager dog skade paa en del sine agre af elvflod, tilmed og noget vanbrugt.» Udsæden var 2 skp. rug, 2 td. byg, $1\frac{1}{2}$ td. blandkorn og $6\frac{1}{2}$ td. havre; høavlingen 39 læs og besætningen 4 hester, 24 kjør, 24 faar og 12 gjeder. Der tilhørte sæterslaatter paa 6 læs hø og en husmandsplads med udsæd paa $1\frac{1}{2}$ skp. blandkorn. Gaarden havde skog tilfælles med Storhof: til brændeved, gjærdefang og hustømmer, men det i 1667 opførte lille kvernbrug var «forlængst ødelagt».

Forholdet ved aar 1728 var saaledes dette:

[A.] Siver Hansens brug paa 2 huder [samt bygsel over 3 skind kirken tilhørig], bestaaende af den nuværende gaard *Moen*, se Skjefstadmoen s. 117, i dens helhed, og af den nuværende gaard *Nedre Skjefstad* for en integrerende del.

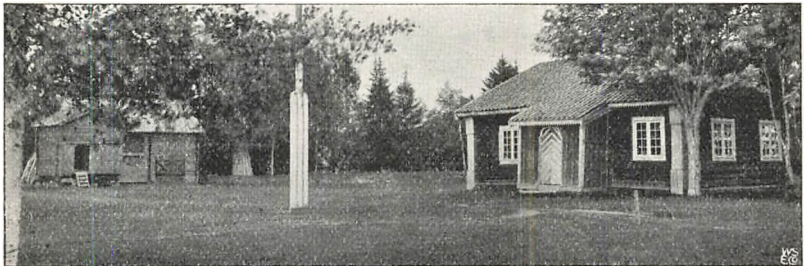
[B.] Bent Løfsgaardens brug ligeledes paa 2 huder [samt bygsel over 3 skind kirken tilhørig], bestaaende af det nuværende *Mellem-Moen* under Skjefstadmoen s. 119 og *Hakaskallen* skog i sin helhed samt den nuværende gaard *Nedre Skjefstad* for en integrerende del; derhos er udgaaet nogle parceller, indlagt under gaardene Østerhaug, Aarnes og Søndre Houm m. fl., og endelig smaabrugene Silkebækken, Jevnaker og Kollerud.

De to brugs videre historie er i korthed følgende:

A. *Siver Hansen* og hustru Ragnhild Halvorsdtr. Løfsgaarden drev sit brug til 1757, da Siver «formedelst tiltrædende alderdom» overdrog det til deres ældste søn Halvor Siverson for 700 rdl. og et rundeligt kaar ved skjøde thl. ^{28/11} 1757. «Efter indtrængende anmodning» afstod imidlertid Halvor ved skjøde thl. s. d. halvparten eller 1 hud for 350 rdl. til sin yngre bror Ole Siverson, der lod opføre nye huse paa denne eiendom,

som fik navnet *Moen* [Skjefstadmoen] og videre omhandles s. 117.

Ved skiftet efter sin i 1763 afdøde hustru Ingrid Svenkerud «foregav Halvor at være saa svag og skrøbelig», at han ogsaa vilde fravige den halvdel paa 1 hud, han havde tilbage i bruget, og ved auktion $\frac{25}{4}$ 1764 blev broderen Ole Siverson høistbydende paa denne for 320 rdl. og kaar. Boet gav forøvrig efter fradrag af en gjeld paa 126 rdl. ialt kun 347 rdl. i behold. Da Halvors eneste barn, datteren Ragnhild, i 1778 giftede sig med Erik Eriksen af Nordre Opsal, indløste de denne gaardpart ved skjøde thl. $\frac{24}{8}$ 1779, og da Erik dernæst ved skjøde thl. $\frac{24}{8}$ 1786 købte 11 skind af nabobruget B for 482 rdl., blev disse

Efter fot. af I. Lømo.

Nedre Skjefstad.

«Den enlige stue», bygget 1796.

anparter slaaet sammen til èt brug paa ialt 1 hud 11 skind, der i alt væsentlig udgjør *den nuværende gaard Nedre Skjefstad*. Erik drev denne gaard til 1805, da han ved skjøde thl. $\frac{20}{12}$ overlod den til sin søn Embret Eriksen og flyttede over i føderaadstuen, hvor han døde 76 aar gl. i 1824; paa begravelsesdagen $\frac{6}{8}$ «under stort geleide af sambygdinger baaret ind i sanghuset, hvor presten gjorde en tale». Ligesom sin far nedlagde Embret Eriksen meget arbejde paa sit jordbrug, opførte tildels nye huse og havde bragt det hele i god hævd, da han ved skjøde thl. $\frac{5}{2}$ 1835 overlod gaarden til sin svigersøn Arne Sørensen fra Lille-Sønsterud i Aasnes. Denne mand fortsatte driften og alt gik godt og vel, indtil han blev grebet af den i 1852 almindelige udvandringsfeber, solgte Nedre Skjefstad til Martin Olsen Andset fra Aasnes ved skjøde thl. $\frac{11}{12}$ 1852 og drog til Amerika med hustru og otte børn. Efter i nogen tid at have været i Ole Østhagens og dernæst i Per Bronkens

ei blev gaarden kjøbt i 1873 af Ole Johnsen Søberg¹, som flyttede hertil fra Tuven, og efter ham fulgte derpaa sønnen Gunner Søberg, der i 1908 overdrog den til sin fættersøn Ole Jakob Søberg.

Hvad bebyggelsen paa Nedre Skjefstad angaar blev den s. 112 afbildede «enlige gamle stue» opført i 1796 af Christian Eriksen, se ættetavlen s. 88, og gik fra ham i 1812 i arv til brorsønnen skomager Christian Eriksen Skjefstad og hustru Elisabeth Smith, som begge døde her i 1871. Staburet blev bygget i 1801, og omkr. 1840 opførte Arne Sørensen den søndre halvdel af vaningen, der blev fuldbygget omkr. 1867 af Ole Øst-hagen; i den anledning blev en gl. østerdalsstue flyttet bort fra tomten og omgjort til bagerstue. I de senere aar har det lykkedes den for sin bygds historie varmt interesserte gaardbruger Gunner Søberg ved opofrende arbeide, omsigt og skjønsomhed at samle en stor del gamle brugsgjenstande, husgeraad, redskab og metalarbeider m. v. fra Elverum, der vedblivende vil have betydelig lokalhistorisk værdi.

B. *Bent Løfsgaarden* brugte ligesaa lidt som faderen og de tidligere lodeiere sin eiendom paa 2 huder i Nedre Skjefstad personlig, men bortfæstede den til leilændinger. Som saadanne fulgte efter forannævnte John Johansen hans søn Ole Johnsen omkr. 1700 og derpaa dennes søn igjen Ole Olsen. Til ham solgte Bent bruget for 330 rdl. ved skjøde thl. $\frac{26}{11}$ 1728, og derved kom det tilbage til bygdens egen gaardbrugerstand. Omtrent samtidig begyndte imidlertid en udstykning med fra-

¹ John Olsen Søberg af Løken [Svenstuen], f. $\frac{1}{10}$ 1786, deltog i kampen ved Midtskog kirke $\frac{5}{8}$ 1814 og † $\frac{14}{10}$ 1874; gift $\frac{1}{4}$ 1820 med Pernille Oldstr. Søberg, f. omkr. 1790 og † $\frac{27}{11}$ 1879. To børn:

1. Ole Johnsen Søberg, f. $\frac{21}{1}$ 1822 og † $\frac{4}{11}$ 1904, kjøbte løbe-nr. 130, Tuven, af Ole Pedersen Løken ved skjøde $\frac{29}{8}$ 1851 og blev i 1873 gaardbruger paa N. Skjefstad; gift $\frac{27}{11}$ 1853 med Ragnhild Gundersdtr. Husa, f. $\frac{10}{1}$ 1825, datter af nævnte Pernille Søbergs søster Inger Oldstr. Søberg og Gunder Olsen Hagen [Husa]. Deres søn er:

Gunner Søberg, f. $\frac{20}{1}$ 1854 paa Tuven, gaardbruger paa Nedre Skjefstad.

2. Oleana Johnsdtr., f. $\frac{22}{1}$ 1822 [tvillingsøster] og † $\frac{8}{6}$ 1893, havde i ægteskab med Ole Reiersen Storhof bl. a. sønnen:

John Olsen, f. $\frac{9}{6}$ 1849, gift med Gurine Hansdtr. Karlstad, f. $\frac{24}{11}$ 1853. Deres søn:

Ole Jakob Søberg, f. $\frac{18}{3}$ 1881, gaardbruger paa N. Skjefstad.

salg i parceller, der hyppig skiftede eiere, hvad der ikke var til gavn for jordbruget. Værre var det dog, da det store skogbrug blev særskilt bortsolgt, thi derved berøvede bonden sig selv adgangen til at reise nødvendige kontante hjælpemidler uden at maatte gaa til behestelser.

Det første frasalg foregik i 1735, da Ole Olsen udgav skjøde thl. $\frac{19}{11}$ paa en anpart paa 3 skind, nemlig *Mellem-Moen*, «engstykket Tueteigen og Elverumsengen ved Ljømaaen» til Einer Ottersen af Øvre Skjefstad. Efter hans død i 1755 gik det over til sønnen Otter Einersen, der solgte pladsen til Anders Petersen paa Grindhagen for 280 rdl. ved skjøde thl. $\frac{3}{7}$ 1772. For at kunne lægge den Prestegaarden beneficerte plads Ødegaarden [Smedstuen] ind under sin tilgrænsende gaard Grindhagen fik den nye eier kgl. approbation af $\frac{15}{3}$ s. a. paa et mageskifte med Moen, som derved blev kronens eiendom og vel femti aar senere ved skjøde af $\frac{26}{11}$ 1824 frasolgtes Prestegaarden til Engbret Gudmundsen af Opsal for 303 spd. Efter hans død blev Moen ved skjøde thl. $\frac{17}{11}$ 1835 solgt af datteren Kirsti Engbretsdr. og hendes 2den ægtefælle Ole Jørgensen til lensmand Holst og indlagt under hans eiendom Moen, se Skjefstadmoen s. 117 flg.

Hvad Ole Olsen i 1735 havde tilbage var saaledes 1 hud 11 skind. Heraf solgte han yderligere 1 hud ved skjøde thl. $\frac{27}{11}$ 1750 til sin svoger Peder Knutsen Kilde og efterlod resten, 11 skind, til sønnen Erik Olsen, der udløste sine to søstre. I de følgende aar gik disse anparter endel paa handel, ved salg og ved pant, mellem flere af den gamle Oles slegtninge, der alle bar navnet Ole Olsen og findes opført paa hostaende ættetavle, men samledes saa atter ved skjøder af 1761 og 1769 paa Ole Eriksen Opsals haand og fik med tillæg af nogle smaaparcer en samlet skyld af 2 huder. Da den nye eier imidlertid bestemte sig til at blive bosiddende paa Elset i Vaaler, solgte han kort efter hele eiendommen ved skjøde thl. $\frac{18}{9}$ 1772 for 750 rdl. til gaardspekulanten Christen Amundsen Løvberget, som uddrev en god del tømmer og derefter atter solgte den ved skjøde thl. $\frac{25}{8}$ 1783 til Ole Olsen Stortuven af Nedre Skjefstad for 708 rdl. At dette var et godt kjøb skulde snart vise sig.

Allerede samme dag thinglyses Oles skjøde paa hele sæter-

skogen *Hakaskallen*¹, i hud, til Otter Jørgensen Høibakken og Erik Ottersen Flobakken for 660 rdl. og dernæst frasolgte han yderligere 11 skind for 399 rdl. ved skjøde thl. $\frac{24}{3}$ 1785 til Erik Eriksen Opsal paa nabobruget *Nedre Skjefstad*, hvorunder det nu blev indlagt som s. 112 meddelt. Hermed havde Ole tjent 351 rdl. og besad desuden tilbage en liden anpart paa 1 skind, nemlig *Silkebækken*, som han forbeholdt sig til brug og bolig og som senere har fulgt hans efterslegt.

Nedre Skjefstad, gl. matr.-nr. 7, er nu gaards-nr. 49 med 14 brugs-nummere, hvoraf brugs-nr. 1 har en skyld paa 6 mk. 77 øre. Silkebækken har nu gaards-nr. 64 med 1 brug paa 96 sk., Jevnaker gaards-nr. 68 med 7 brugs-nummere og Kollerud gaards-nr. 81 med 8 brugs-nummere.

Kort ættetavle vedk. Nedre Skjefstad.

John Johansen, f. 1634, var først leilænding og derpaa gaardbruger paa halvparten af N. Skjefstad til omkr. 1695; han var gift med en datter af Siver Berger og Gunhild Iversdr. Skjefstad og efterlod fire børn [A–D]:

A. Birthe Johnsdr., f. 1680 og begr. $\frac{10}{10}$ 1762, var gift først med Paul Paulsen Storhof og derpaa med John Eriksen Lillehof paa Storhof, f. 1702 og † $\frac{1}{1}$ 1762; uden børn ved skiftet sl. $\frac{1}{3}$ 1767, hvorved 193 rdl. deltes mellem arvingerne, som paa Johns side var børnene efter hans søstre Gunne Eriksdr. gift med Ole Eriksen Graverbakken og Gunhild Eriksdr. gift med Ole Olsen Lillehof.

B. Gro Johnsdr. var gift med Ole Hansen Løken paa Tuven, efterlod ét barn: Randi Olsdr., gift med Jon Jørgensen Risberget i Vaaler f. 1699, bror af Jørgen Jørgensen Øvre Skjefstad, se s. 108.

C. Ole Johnsen, leilænding og eier af en liden anpart i Nedre Skjefstad, efterlod med Kari Mathisdr. tre børn [1–3]:

¹ Hakaskallen skogstrækning ligger paa en grænseaa mod Vaaler. Navnet er dannet af: skalle, en hovedskalle, her brugt om en høide, og som første led formentlig: haki, en hage, krok. Efterat Otter Jørgensen havde udløst sin medeier Einer Flobakken i 1788, solgte han Hakaskallen ved skjøde thl. $\frac{5}{2}$ 1793 til Jens Petersen Torkelsby og Berger Knutsen Oudenby af Vaaler hver for en halvdel.

Jens Torkelsbys part blev i 1805 kjøbt af prokurator Dorph, i 1834 af prokurator Paus og i 1843 af John Aakrann paa Gaarder som meddelt er s. 51.

Berger Oudenbys part blev i 1794 kjøbt af Ole Pedersen Eig i Hof, i 1834 af Brede Olsen Svenneby og i 1846 af bankierfirmaet Tho. Joh. Heftye & Søn.

1. Jørgen Olsen, bosiddende under S. Opsal, efterlod med Maren Bjørnsdtr. to børn: Ole Jørgensen Moen, f. 1710 og begr. $\frac{9}{4}$ 1734, husmand under Storhof, og Peder Jørgensen Tuven f. 1712, husmand paa Kalvvadet under Nedre Løken.
2. Ole Olsen, f. 1690 og begr. $\frac{12}{6}$ 1763, gaardbruger paa N. Skjefstad 1728-50; gift med Maren Eriksdtr., f. 1696 og begr. $\frac{19}{10}$ 1752, efterladende børnene: Ingeborg Olsdtr., f. 1723, der eiede Nordre Moen 1768-79, Gunhild Olsdtr., f. 1726, og Erik Olsen, f. 1738, gaardbruger paa N. Skjefstad 1769, gift $\frac{28}{12}$ 1765 med enken Dorthe Ottersdtr. Lillehof.
3. Gunhild Olsdtr., f. 1700 og begr. $\frac{6}{10}$ 1785; gift med Peder Knutsen Kilde, gaardbruger paa N. Skjefstad 1750-52, senere paa Storhof.

D. Ingeborg Johnsdtr. havde med husmand Ole Nielsen Lillehof en uægte søn:

Ole Olsen, alm. kaldet «Ola Tambur», f. 1707 og † $\frac{3}{1}$ 1762, gaardbruger paa Nedre Skjefstad 1758-61 og en tid eier af anpart i Øvre Storhof; gift med Taran Christensdtr. Storhof, f. 1702 og begr. $\frac{15}{1}$ 1785, efterladende fire børn, hvoraf ældste søn var:

Ole Olsen Stortuven, f. $\frac{3}{2}$ 1739 paa Storhof og † $\frac{10}{10}$ 1846, gaardbruger paa N. Skjefstad og en tid paa Øvre Skjefstad B. Gift $\frac{21}{5}$ 1771 med Marthe Ottersdtr. Flobakken, enke efter Amund Jørgensen Øvre Skjefstad, se s. 108. Fire børn [a-d]:

- a. Ole Olsen Skjefstadmoen, db. $\frac{20}{12}$ 1772 og † $\frac{11}{3}$ 1814 som snedker paa Kvernstuen ved Ljømo; gift $\frac{24}{8}$ 1799 med Olia Pedersdtr. Storhof, med hvem han havde børnene: Marthe db. $\frac{6}{10}$ 1799, Olaug db. $\frac{17}{1}$ 1802, Peder db. $\frac{26}{12}$ 1803, og Ole db. $\frac{14}{9}$ 1810 og gift $\frac{19}{9}$ 1825 med Guri Gundersdtr. Bronken.
- b. Jørgen Olsen, db. $\frac{16}{7}$ 1775 og † $\frac{24}{4}$ 1858, gift $\frac{8}{11}$ 1816 med Olia Olsdtr. Løken [Svenstuen], db. $\frac{9}{5}$ 1790.
- c. Christen Olsen, db. $\frac{28}{2}$ 1779 og † $\frac{13}{7}$ 1836.
- d. Marthe Olsdtr., db. $\frac{26}{12}$ 1783, gift $\frac{1}{1}$ 1828 med enkemand Ole Olsen Løken [Perstuen], smed paa Bakken, Smedbakken, se s. 108.

Siver Hansen Skjefstad, søn af leilænding paa Skjefstad Hans Hansen og [Birthe?] Siversdtr. Berger, var f. 1681 og begr. $\frac{21}{2}$ 1762, gaardbruger paa halve N. Skjefstad og senere paa Moen, se s. 117; var gift med Ragnhild Løfsgaarden, f. 1697 i Aasnes og begr. $\frac{15}{1}$ 1775, søster af Bent Halvorsen Løfsgaarden og Gunne Arnesdtr. Tre børn [A-C]:

A. Halvor Siversen, f. 1718 og begr. $\frac{29}{8}$ 1789, var gaardbruger paa Moen; gift $\frac{7}{6}$ 1758 med Ingrid Haagensdtr. Svenkerud, f. 1734 i Aasnes og begr. $\frac{18}{3}$ 1763. Ét barn:

Ragnhild Halvorsdtr., db. $\frac{24}{2}$ 1760 og begr. $\frac{13}{11}$ 1803, blev gift $\frac{22}{1}$ 1778 med Erik Eriksen af Nordre Opsal, gaardbruger fra 1786 paa N. Skjefstad, f. 1748 og † $\frac{29}{7}$ 1824. Af deres børn var [1 og 2]:

1. Embret Eriksen, db. $\frac{6}{12}$ 1778 og † $\frac{24}{8}$ 1856, gaardbruger paa N. Skjefstad; gift $\frac{8}{11}$ 1805 med Marthe Pedersdr. Storhof, db. $\frac{12}{11}$ 1786 og † $\frac{9}{8}$ 1855. Datteren:

Ellen Embretsdr., f. $\frac{21}{11}$ 1810, blev gift $\frac{21}{10}$ 1828 med Arne Sørensen fra Lille Sønsterud i Aasnes, hvor db. $\frac{26}{12}$ 1801, gaardbruger paa N. Skjefstad fra 1835 til 1852, da de $\frac{25}{8}$ d. a. med otte børn udvandrede til Amerika; her deltog deres søn Anton i borgerkrigen.

2. Christian Eriksen, db. $\frac{23}{2}$ 1774 og † $\frac{13}{10}$ 1871, gaardbruger paa Vestre Skjefstad 1824-37 og beboede siden som skomager den enlige stue paa N. Skjefstad, som han i 1812 arvede efter farbroderen Christian Eriksen af N. Opsal. Gift $\frac{12}{4}$ 1818 med presten Smiths datter Elisabeth Smith, db. $\frac{22}{2}$ 1784 og † $\frac{2}{10}$ 1871. Deres 2 sønner Carsten og Eilert døde begge i 1844 paa Skjefstad som skomagere.

B. Ole Siversen, gaardbruger paa Moen, var f. 1730 og † $\frac{16}{11}$ 1812; gift $\frac{25}{4}$ 1753 med Maren Pedersdr. Nordre-Moen, f. 1724 og begr. $\frac{12}{9}$ 1813, dtr. af Peder Pedersen af Nedre Løken, der var bruger paa pladsen Moen under N. Skjefstad. Af deres børn var:

1. Sille Olsdr. db. $\frac{24}{2}$ 1760 og gift $\frac{15}{12}$ 1782 med Jens Pedersen Rustad, f. 1747 og † $\frac{12}{5}$ 1805, gaardbruger paa Moen. Deres søn Peder Jensen, db. $\frac{10}{2}$ 1788 og † 1834 var gaardbruger paa Moen 1810-31.

2. Hans Olsen, db. $\frac{8}{4}$ 1765, husmand under Moen, gift $\frac{18}{11}$ 1796 med Marthe Olsdr. N. Løken, db. $\frac{24}{11}$ 1771.

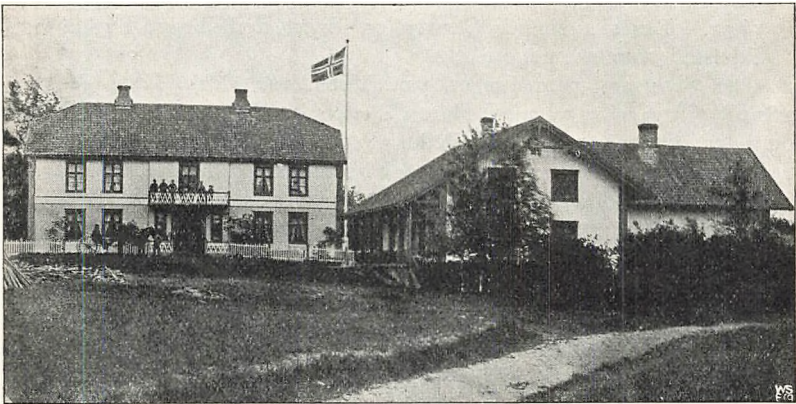
C. Birthe Siversdr., f. 1734 og begr. $\frac{20}{8}$ 1774, blev gift med Ole Olsen Lien.

Skjefstadmoen, Moen.

Som meddelt s. 111 købte Ole Siversen i 1757 en anpart paa 1 huds skyld af det brug i Nedre Skjefstad, som havde tilhørt hans forældre Siver Hansen og Ragnhild Løfsgaarden. Denne anpart kaldtes almindelig Moen og blev bebygget af Ole, men atter solgt af ham ved skjøde thl. $\frac{24}{8}$ 1774 til «velagte unge karl» Arne Thoresen Vesterhaug¹ for 620 rdl. Da Oles datter Sille Olsdatter imidlertid havde naaet myndighedsalder og giftet sig med Jens Pedersen Rustad, tog disse eiendommen tilbage paa odel for en lønsningssum af 670 rdl. ved skjøde thl. $\frac{25}{8}$ 1783. Jens maatte laane til denne handel, hele 700 rdl., af sin frænde Peder Larsen Rustad mod pant i Moen

¹ Se ættetavlen s. 135.

og havde siden vanskelig for at greie sig, al vindskibelighed tiltrøds. I 1792 frasolgte han en liden parcel paa $\frac{1}{8}$ skind, *Hogset*, til Ole Olsen Ulvengbakken [død $\frac{10}{3}$ 1822, 89 aar gl.] og fik lidt kontante penge, men gjelden var dog paa 1077 rdl., da han døde i 1805, og kort efter havde enken den ulykke, at stuebygningen og et par skur gik op i luer lige indunder jul, $\frac{19}{12}$. Den ældste søn Peder Jensen overtog nu gaarden ved skjøde thl. $\frac{7}{11}$ 1810 for 1200 rdl. og kaar til moderen, saa boet derved gav et lidet overskud paa 123 rdl. Ved skjøde thl. $\frac{30}{9}$ 1831 solgte Peder Jensen gaarden til lensmand C. N. R. Holst¹

Moen, «Lensmandsmoen» 1885.

og omkom tre aar senere paa en reise til Sverige «under mystiske omstændigheder: han fandtes $\frac{30}{9}$ 1834 ihjelslaet mellem Udneset og Flisen eller Rønesæteren.»

Lensmand Holst kom i 1820 fra sit fødested Gjørø paa Inderøen til sin morbror sorenskriver Randulf paa Kirkenær og var

¹ Gaardbruger Claus Holst, db. $\frac{28}{4}$ 1767 paa Røros [søn af oberstiger Claus Paulsen Holst og 2den hustru Anne Margrethe Irgens], havde begyndt at studere, men brød oververt og købte 1792 Gjørø paa Inderøen af sin halvbror Theodorus Bergman Holst; tilflyttede i 1834 sin s. a. for 800 spd. købte gaard Vennerslyst i Løiten, hvor han † $\frac{13}{2}$ 1847. Gift $\frac{31}{10}$ 1794 i Sparbu med Johanne Sophie Randulf, f. $\frac{5}{9}$ 1768 og † $\frac{7}{8}$ 1854 i Løiten [dtr. af kaptein Nils Randulf og saaledes søster af sorenskriver i Østerdalen Johan Randulf, af Maren Rebekka Randulf gift med lensmand Tollef Hals i Romedal og af Bolette Dorothea Randulf gift med auditor Wilhelm Garben, hvis søn var general B. N. Garben]. Deres søn var:

paa hans kontor til 1830, da han efter lensmand H. J. Paus' udnævnelse til prokurator $^{23}/_3$ 1830 blev konstitueret og $^{12}/_3$ 1831 beskikket til lensmand i Elverum. Et par aar efter at have tilflyttet Moen $^{27}/_4$ 1832 erhvervede han sig ogsaa nabobruget *Mellem-Moen*, løbe-nr. 105, ved skjøde 1835 fra Ole Jørgensen, og senere flere andre smaaeiendomme, der alle udgik fra Nedre Skjefstad, saaledes en del af *Søndre-Moen* i 1847, *Nordre-Moen* i 1853, «Sophie-Moen» og «Skræddermoen», og lagde disse ind under førstnævnte gaard, løbe-nr. 106 a, der nu dagligdags kaldtes *Lensmandsmoen*. I 1856 frasolgte Holst til Hans Olsen Fjeldet en parcel, *Karenslyst*, der s. a. blev skyldlagt for 2 sk. og nu eies af Oluf Sæther.

Lensmand Christian Holst og hustru Dorothea, født Wessel.

Den ene af Moen-eiendommene, som Holst lod bebygge og kalde «Fredheim», blev efter hans død i 1876 overtaget af sønnen Fridtjof Holst, der døde i 1878, og senere har stedet gjen-tagende skiftet eier. Fra sit lensmandsombud tog Holst afsked i

Lensmand Christian Nicolai Randulf Holst, f. $^{20}/_8$ 1801 paa gaarden Gjørsv og † $^{23}/_6$ 1876 paa Moen, blev gift $^0/_6$ 1832 i Stiklestad kirke med Anna Margrete Dorothea Wessel, f. $^8/_6$ 1804 paa Værnes i Stjørdalen og † $^{18}/_3$ 1887 paa Moen; dtr. af Tordenskjolds brorsøn major William Wessel paa Stiklestad og Dorothea Jensine Bolle. Tre sønner:

1. Wilhelm Christian Wessel Holst, f. $^7/_10$ 1833 paa Moen, rentier i Elverum, hvor gift $^{10}/_7$ 1875 med Maren Norman Mack, f. $^{14}/_3$ 1852 paa Tromsø, dtr. af bager Ludvig Mack og Christine Holst. Deres søn:

Georg Christian Mack Holst, f. 1878, eier af Moen.

2. Johan Claudi Holst, f. $^{25}/_8$ 1837, rentier, bosat paa Vestad.

3. Fridtjof Randulf Holst, f. $^{15}/_6$ 1840 og † $^{23}/_6$ 1878.

1864 og overlod da samtidig gaarden Moen til sin ældste søn Wilhelm Holst og tog føderaad hos ham. Paa denne tid havde Moen en besætning paa 3 hester, 12 kjør, 6 faar og 2 svin og udsæden var $1\frac{3}{8}$ td. rug, $\frac{1}{2}$ td. byg, $4\frac{1}{4}$ td. blandkorn, $14\frac{1}{2}$ td. havre, $1\frac{1}{2}$ td. erter og 13 td. poteter. I 1899 solgte W. Holst gaarden til sin søn Georg Holst og flyttede over til Vestad, hvor han i sit hjem har samlet en række gamle por-træter og inventar fra sin farmors slekt Randulf.

Skjefstadmoen, som nu omfatter alle Moensbrugene und-tagen gl. matr.-nr. 7 Søndre-Moen, har nu gaards-nr. 46 med 18 brugsnummere, hvoraf nr. 2 Georg Holsts, nu Ole M. Løkens gaard Mellem-Moen har en skyld paa 1 mk. 37 øre.

Lillehof.

Lillehof og Storhof har oprindelig været en gaard *Hof*, som efter navnet at dømme er af de ældste i Elverum. Ordet: hof brugtes nemlig i oldtiden om et hedensk tempel, og at et saadant har dannet det centrale punkt i den tæt befolkede bygdegrænd Heradsbygden er meget naturligt. Af et skindbrev af $\frac{9}{8}$ 1527, hvorved biskop Mogens af Hamar mageskifter hvad Christkirken eier i Skillingstad i Løiten, 3 skind, til Olaf Pedersen og hans hustru Ragnhild Olafsdatter mod deres eiende 5 skind «i Hoff legindes i herradet i Alfuerims prestegiell», synes det endnu at være en stor gaard med dette navn. Det samme er ogsaa tilfælde i 1528, hvor Hof opføres i et skattemandtal for gjengjerden af Østerdalen, men nu med to brug: Enngelbrett Hoff med 12 sk. og Niels Hoff med $\frac{1}{2}$ lod sølv, og heri ligger maaske den første antydning til udskillelse i Storehof og Lillehof, der som navne paa to særskilte gaarde første gang paa-træffes i et skattemandtal fra 1578. Efter dette aar skrives: Lillehoff og: Lille Hoff om hinanden indtil 1700-tallet, da: Lillehoff bliver det almindeligste, og først langt ned i det 19de aarh. forenkles det til: Lillehof.

Som en halvgaard paa 2 huders skyld var Lillehof paa 1500-tallet biskopsgods, kom derpaa i kronens besiddelse og blev af denne tillagt Oslo, senere Christiania lagstol som et beneficium for lagmanden, der bortbygslode gaarden til leilændinger. Dette forhold vedvarede i henved 200 aar.

Ifølge matriklen af 1667 havde Lillehof dengang en besætning paa 1 hest og 12 stk. fæ, udsæden var 8 td. korn; der var humlehave, skog til gaardsnytte, sæter i Melaasen og det tilføies, at gaarden «ligger vdj aarlig elfflueflomb». Vel halvhundrede aar senere, i 1723, var besætningen: 2 hester, 13 kjør, 12 faar og 10 gjeder, udsæden: 2 fj. rug, 1 td. byg, 1 td. blandkorn, 6 td. havre og høvlingen 18 læs; der var skog til brænde, hustømmer og lidt sagtømmer, sæter med maadelig havn og slaatter paa 2 læs hø. Gaarden var «i sollien letvunden, jordarten temmelig god, dog tager skade af elvbrud».

Da kongen havde bestemt, at enhver national kompanichef skulde tillægges en bygselgaard af de beneficerte eller kongen

Amatorfot. af O. T. Lamo.

Lillehof.

[o: staten] tilhørende gaarde, blev Lillehof ved reskr. $\frac{2}{9}$ 1791 udlagt til chefen for Elverumske kompani af Østerdalske nationale Jægerkorps. Af de officerer, som i det følgende fik sit ophold paa gaarden, kan særlig nævnes kaptein og chef for skiløberkompaniet Niels Gran¹. Han kom til Elverum i 1819

¹ Nils Gran var f. $\frac{1}{4}$ og db. $\frac{12}{4}$ 1784 i Eidskogen, Vinger, hvor faderen Sr. Ole Nilsen Gran, f. 1755, var jordbruger paa Sæteren, som efter ham fik navnet «Gransætra»; moderen Anne Dorothea Henriksdtr. var f. 1762. Nils blev fændrik i Nordenfj. inf.-reg. $\frac{2}{11}$ 1804, secondltn. $\frac{28}{6}$ 1805 og premierltn. $\frac{15}{8}$ 1808; kaptein i Akershuske Skarpskytterreg. $\frac{10}{3}$ 1815 og blev $\frac{1}{1}$ 1818 chef for Elverumske kompani af Østerdalske nat. Jægerkorps, forfl. 1839 til Follooske komp. med bopæl paa chefsgaarden Vaal i Kraakstad og 1844 til 1ste komp. af Fredriksstadske korps, tog afsked $\frac{20}{6}$ 1848 og \dagger $\frac{10}{11}$ 1871 paa Skjelver i Grue. Gift $\frac{14}{10}$ 1814 i Høland med Helvig Nicolava Abelsted, f. $\frac{25}{2}$ 1790 i Ringsaker og \dagger $\frac{27}{5}$ 1872 i Grue. Blandt deres børn var: 1. Oline Fredrikke Gran, f. $\frac{0}{7}$ 1815 i Aremark og \dagger $\frac{8}{10}$ 1886, gift $\frac{1}{10}$ 1834 paa Lillehof med lensmand Arne Rolsdorph i Grue, og 2. oberst i artilleriet Maximil Gran, f. $\frac{12}{10}$ 1821 i Elverum og \dagger $\frac{11}{6}$ 1907 i Chr.ia.

og tog først ophold paa Opsal, medens der blev repareret og tildels nybygget paa Lillehof, hvor de gamle og primitive huse var yderlig forfaldne under den lange leilændingsperiode. I 1820 tilflyttede han chefsgaarden og drev denne i tyve aar. Gran deltog med iver og interesse i jordarbeidet, saae selv alt korn og udførte personlig, hvad der forefaldt af smedarbeide; om vinteren istandsatte han sommerredskaben og havde i dette øiemed indredet drengestuen med alt tilbehør. Der gaar endnu frasagn i bygden om «den sidste skiløberkaptein» og hans svære legemskræfter: Uden vanskelighed kunde han i favnen bære en sæk salt op trappen til staburloftet, og en flok fulde bønder,

Efter malerier.

Kaptein Nils Gran og hustru, f. Abelsted.

der kjørte grassat fra Grundset marked, fik af Gran en korporlig behandling, der høilig imponerte baade dem og tilskuerne. Som officer var han en hardhaus, der just ikke sparede sine gutter, og helt ugrundet var det vistnok ikke, naar gaardbrugerne af og til indfandt sig hos ham for at beklage sig over, at han før for stridt frem med sønnerne deres. Naar han om høsten drog afsted paa mandskabstegning en 14 dages tid — med endestation paa Heggeriset øverst i Trysil — siddende i sin spidsslæde med arkivskrin og niste, var han ikke god at komme iveien for, men indenfor den barske mine slog der et varmt hjerte, og naar han kom hjem igjen med en sæk ryper i dumpen, blev der baade liv og moro paa Lillehof.

Gran forlod Elverum i 1839 som chef for Follokke kompani, og da hans efterfølger fandt chefsgaarden saa slet, at han frasagde

sig brugen af den, blev Lillehof af det offentlige bortforpagtet paa ti aar fra $14/4$ 1841, approbert $19/7$ s. a., mod en aarlig afgift af 2 td. byg, til løjtnant F. E. Gløersen¹. I den beskrivelse over gaarden, som i denne anledning blev udfærdiget, heder det, at dens indmark udgjør 70 maal jord og «udmarken er af betydelig udstrækning, men bestaar for det meste af mose- og sandmoer. Gaarden føder sjelden mere end 1 hest, 4 kjør og 8 faar. Jordbunden er forsaavidt akerlandet betræffer god, derimod er englandet yderst maadeligt. Af hø maa desaaarsag aarlig en del indkjøbes uagtet gaardens ringe besætning, og hvilket tildels har sin aarsag i, at vinterfodringen vedvarer i fulde 8 maaneder.

Krigskommissær Gløersen og hustru, f. Bassøe.

Skogen, som er beliggende paa den anden side af Glommen, afgiver det fornødne brænde og gjærdefang, der dog bliver kosteligt formedelst dets lange og besværlige transport. Havnegangene er af mindre end god bonitet, men dog tilstrækkelige. Til gaarden hører desuden en husmandsplads samt sæter. Husene bestaar af en hovedbygning med 4 værelser foruden andre bekvemmeligheder, der er i ret god stand og afgiver nogenlunde

¹ Fredrik Emil Gløersen, f. $20/12$ 1812 i Laurvik og † $9/6$ 1882 i Chr.ia, blev secondlt. i 1ste Akershuske inf.-brig. $10/2$ 1835, premierlt. $10/6$ 1837, kaptein $17/11$ 1847, kompanichef $11/1$ 1851, oberstlt. og chef for Østerdalske Jægerkorps $25/4$ 1857, krigskommissær i Bergens distrikt $12/11$ 1864, forfl. til Christiania distrikt $20/4$ 1871; ridder af svensk Sværdorden. — Gift $5/5$ 1842 i Elverum med Henriette Bassøe, f. $22/1$ 1814 i Trysil og † $20/3$ 1898 i Chr.ia, dtr. af sogneprest til Trysil, fra 1817 til Elverum, hr. Andreas Bassøe og 3die hustru Maren Carstensdtr. Smith. Uden børn.

passende lokale for besidderen, bryggerhus, stald, fjøs, ladebygning med laave, vognskur, badstue og smedje; dertil huse paa pladsen og sæteren». Desuden var der en halmlade, et gl. stabur, grisehus og vedskjul, som alt tilhørte kaptein Gran og var værd 50 spd., «for hvilken sum de sandsynligvis vil blive afhændet til forpagteren, der vanskelig kan undvære dem.» Endelig tilføies at gaarden «flere gange har været udsat for oversvømmelse af elven, der i 1827 ei alene ødelagde avlingen, men tillige beskadigede de fleste af husene.»

Det var efter dette ikke at undres over at staten indgik paa et mageskifte $\frac{16}{5}$, thl. $\frac{5}{7}$ 1854, hvorved foged i Hedemarken C. J. Bay¹ blev overdraget Lillehof til eiendom, medens den paahvilende aarlige afgift 3 spd. 56 sk. til statskassen overgik paa gaarden Hvarstad, som nu blev chefsgaard. Allerede ved skjøde $\frac{27}{5}$, thl. $\frac{19}{8}$ 1854 solgte Bay Lillehof til sin svoger, nævnte F. E. Gløersen, der som chef fra 1851 for Elverumske kompani nu tilkom brugen af den nye chefsgaard Hvarstad. Her var han ogsaa bosat, indtil han i 1857 som oberstløjtnant og chef for Østerdalske Jægerkorps flyttede tilbage til sin eiendomsgaard Lillehof, som han derpaa brugte til 1864, da han befordredes til krigskommissær i Bergens distrikt og fraflyttede Elverum.

Ved skjøder thl. $\frac{6}{7}$ 1866 solgte Gløersen den Lillehof tilhørende skog for 3 500 spd. til P. P. Walmsneset og O. K. Nordby og samtidig gaardens jordvei med huse og løsøre for 2 000 spd. til kommandersergeant Julius Aarnes. Ved skjøde thl. $\frac{25}{4}$ 1878 solgte Aarnes Lillehof for 14 000 kr. til Christopher Dahl paa Vesterhaug, efter hvis død i 1892 gaarden har været brugt af hans enke Birthe Dahl, der afgik ved døden i 1907.

Den nuværende hovedbygning paa Lillehof er opført af Gløersen, fjøset, drengestuen og bryggerhuset af Aarnes og laden blev ombygget af Christopher Dahl.

Lillehof, gl. matr.-nr. 42, har nu gaards-nr. 50 brugs-nr. 1 med en skyld paa 3 mk. 67 øre. Af de ialt 12 brugsnummere har nr. 10 Lillehof skog, nu tilhørende Jørgen Arnesen, en skyld paa 4 mk.

¹ Se under Skanshagen og Hvarstad.

Storhof.

Oprindelig sammen med Lillehof udgjørende en gaard Hof synes Storhof som s. 120 bemærket at kunne datere sin selvstændighed fra tiden omkring 1528. Fra dette århundrede af var i ethvert fald Storhof en fuldgaard paa 5 huder 4 skinds skyld, hvoraf de 3 huder 4 skind oprindelig var biskopsgods og svarer til det senere Øvre Storhof, medens resten paa 2 huder var bondegods, det senere Nedre Storhof.

Øvre Storhof paa 3 huder 4 skind. Af dette biskopsgods solgte kronen efter reformationen de 2 huder 4 skind til foged i Borgesyssel, senere lagmand i Oslo, 1581, Peder Knutsen Maaneskjold; resten 1 hud var Elverum prestebol beneficert, indtil kronen mellem 1575 og 1625 overflyttede beneficiet paa gaarden Kirkeberg og saaledes frigjorde anparten i Storhof, som den derpaa bortbyggede og sluttelig solgte $\frac{2}{10}$ 1663 til kjøbmand Arne Torstensen i Christiania.

Peder Maaneskjolds andel gik efter hans død i 1607 over til sønnen Knut Maaneskjold, der i 1609 androg om at mageskifte sit oplandske jordegods mod en del krongods i Baahuslen, hvad der vilde falde den unge adelsmand bekvemmere, saasom hans ættegods Odsnes og Akervik laa der i lenet. Dette mageskifte kom visselig ogsaa istand, thi i de følgende år synes de 2 huder 4 skind i Storhof at være bortbygset af kronen og kom derefter i de rige Christiania-borgere Ole Bentsen og Claus Trondsens besiddelse med hver en halvpart, indtil Ole blev eneeier omkr. 1660.

I hele den tid, kronen og de udenbygds borgere eiede bruget, var det bortbygset til leilændinger. Saaledes nævnes Peder Engebretsen, der vel har været en efterkommer af den s. 120 nævnte Enngelbrett Hoff [1528], som leilænding under Maaneskjold'erne og kronen fra før 1607. Han blev paa sine ældre dage eier af 1 hud i Diset i Aamot og var en tid ogsaa eier af en anpart i Storhof. Efter ham fulgte som leilænding først lensmand Halvor Storhof [Nedre Storhof] og derpaa Peders søn Jover Pedersen paa den nordre halvdel og Colbjørn Ottersen af Nordre Opsal paa den søndre halvdel.

Jover Pedersen, født paa Storhof i 1624, var en driftig mand, der fra leilænding i beskedne kaar slog sig op til selv-

eier og lensmand og ved sin død i 1674 efterlod megen velstand. Ved dom paa Gaarder thingstue $\frac{29}{6}$ 1664 blev han tilkjennt eiendomsret til den hud i Diset, som hans far havde eiet, og ved skjøde $\frac{14}{13}$ 1670 kjøbte han 1 hud 2 skind i Storhof af Ole Bentsens enke Else for 46 rdl. Dette var den søndre part af Storhof, som Colbjørn Opsal hidtil havde brugt, og der reiste sig senere en proces mellem Jovers enke og Colbjørn, som mente at godset først burde været ham tilbudt, men ved dom $\frac{10}{7}$ 1675 blev det tilkjennt at følge Jovers enke, fordi Colbjørn kun havde brugt det «for aarlig afgift og ikke i bøxel»; han vedblev dog at bruge det som før¹. Ved skjøde $\frac{6}{3}$ 1672 kjøbte Jover yderligere Arne Torstensens anpart paa 1 hud for 40 rdl. og endelig kjøbte Jovers enke Marthe Thoresdatter 1 hud 2 skind i Storhof ved skjøde $\frac{12}{3}$ 1676 fra sorenskriver Liv Borch, der aaret i forveien havde erhvervet denne anpart af Ole Bentsens søn Bent Olsen i Christiania.

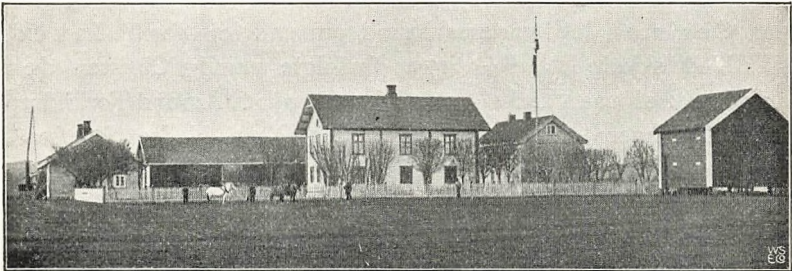
Marthe sal. Jovers sad saaledes nu med hele det tidligere biskopsgods paa tils. 3 huder 4 skind eller hele Øvre Storhof og dertil 1 hud i Diset; hun blev af fogden beskikket til gjestgiver i Heradsbygden og havde nok raad til at tillade sig et bidrag paa 1 rdl. til en ny altertavle!

Ved denne tid havde Øvre og Nedre Storhof tilsammen ifl. matriklen af 1667 en besætning paa 4 hester og 36 stk. fæ og en udsæd af 24 td. korn; der var humlehave, skog til sagtøm-

¹ Efter solnedgang 2den pintsedag 1679 udspandt der sig i Colbjørns stue paa Storhof en trætte mellem et par soldater og en del Heradsbønder, der sad og raadslog om deres sæterfærd og hvorledes de bedst kunde sikre sit fæ, «at det ei af de svenske fiender inere skulde berøves». Trætten udviklede sig til en fuldstændig regulær kamp paa Storhofjorden. Bønderne sloges med kaarder og «sterke staure», og den af soldaterne tilkaldte militærvagt, som da stod paa Murud hinsides elven, gik løs med skarpe sværd, saa kampen fik en meget tragisk udgang. Medens skydsskafferens Anders Skjefstad slap med et slemt hug i venstre albue og Tarald Hvarstad med et i højre skulder, blev Ole Siverson Berger liggende paa valpladsen med hanesaar og døde 4de pintsedags morgen.

En kamp som denne er heldigvis enestaaende i distriktets historie, og dens dybere liggende aarsag maa visselig søges i den uvilje, for ikke at bruge et stærkere udtryk, som Østerdølerne fra gammel tid nærede overfor sine grander paa det fede Hedemarken, i hvem de saa sine udsugere. Soldatervagten paa Murud bestod nemlig af Hedemarkinger, og det spændte forhold kunde nok gjøre disse noget øntaalige for ære og værdighed.

mer og anden gaards nytte, «dog lider skade af elffuebrud», sommerbeite i Storhof sæter, og «Storhofs volden agerslet» gav en høavling paa $3\frac{1}{2}$ læs. Nogle særskilte opgaver for Marthes brug, Øvre Storhof, ansøres ved det skifte, der holdtes kort efter hendes død $15/3$ 1677 under èt for begge ægtefæller. Besætningen bestod da af 2 hester, 11 kjør vurdert à 3 rdl., 5 kviger, 3 kalver, 8 faar, 12 gjeder og 6 svin. Blandt løsøret var 6 sølvskeer og som vanlig paa de større gaarde en rigelig forsyning af kobberkar til brændevinsbrænding. Iberegnet værdien af jordegodset i Storhof og Diset blev boets aktiver paa 589 rdl., der fradraget gjeld og udgifter 137 rdl. gav i behold 452 rdl., hvad der i nuværende værdi svarer til omtrent 12 000 kr.

Fot. af E. Fahlström.

Storhof 1880, seet fra syd.

Eneste arving til denne velstand var Jovers datter Taran Joversdatter, der i 1686 ægtede Ouden Olsen Ljømo og derved bragte gaarden til ham. Ouden var fogden Steinkuhls betroede mand, uden at dog dette synes at have havt sin aarsag i særlig alment skattede egenskaber. Da han saaledes engang i fogdens ærende skulde drage over Rokoskogen til Hedemarken i 1681, blev han fjerde juledags aften paa Murud mindre høflig behandlet af Ole Kirkeberg, «der lagde sin næve ved Oudens mund og sagde: «Du est en hundsvaat, saa er Din fader og; I farer ikke andet end med skjelmeri og snilderi over bygden»». En mand, der som Ouden stod i sær gunst og dertil var lensmannsøn, var det imidlertid ikke raadeligt at «tractere saa ildeligen», og Ole indfandt sig da ogsaa yderlig angergiven ved thinget $27/10$ 1682 og fik forlig istand «efter godtfolks flittig forbøn». Efter Tarans død indgik Ouden nyt ægteskab og havde to gange holdt skifte, da han afgik ved døden i 1723. Matrik-

len af dette aar oplyser, at hans eiendom 3 huder 4 skind i Storhof, hvoraf da endel var tilskiftet børnene, ialt havde en besætning paa 2 hester og 1 føl, 17 kjør, 20 faar og 6 gjeder; udsæden var $1\frac{1}{2}$ td. byg, 4 fj. rug, 1 td. blandkorn og 9 td. poteter, høvlingen 24 læs. Gaarden var «i sollien letvunden, jordarten temmelig god, dog tager stor skade af elvflod»; der tilhørte skog til brændeved, gjærdefang og hustømmer, sæter med god havn og slaatter paa 3 læs hø samt en husmandsplads i sameie med Nedre Storhof.

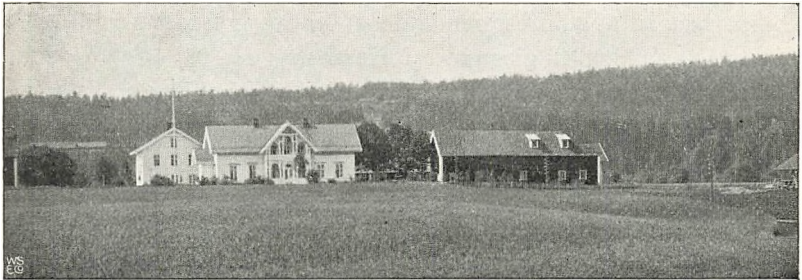
Efter Oudens død var Øvre Storhof først delt mellem hans søn Jover Oudensen Ljømo og svigersøn Christen Reiersen Torge af Hernes, der i 1701 havde ægtet Oudens datter Marit, men da Jover døde barnløs i 1732 samledes atter hele Øvre Storhof paa Christen Reiersens haand om end kun for en kort tid.

Ved skjøde thl. $22\frac{2}{11}$ 1734 frasolgte nemlig Christen den søndre del paa 1 hud $1\frac{1}{3}$ skind for 200 rdl. til Amund Torkildsen Kilde, fra hvem den først kom til Ole Olsen Nedre Skjefstad, blev saa i 1757 indløst af Christens søn Ouden Christensen Storhof, der i 1779 solgte den til Michel Simonsen Løken og fra ham kom den i 1789 til Gudmund Eriksen Løken, der endelig i 1796 solgte den til Christens sønnesøn Peder Reiersen Storhof. Under denne vandring var bruget frasolgt $1\frac{1}{3}$ skind, saa dets skyld nu var reduceret til 1 hud.

Den nordre del paa 2 huder $2\frac{2}{3}$ skind vedblev Christen Reiersen og hustru at bruge til $15\frac{1}{5}$ 1737, da de lod afholde skifte og overdrog bruget til sin ældste søn Reier Christensen for $226\frac{1}{3}$ rdl. Besætningen var da 2 hester, 16 kjør, 3 kalver, 7 faar og 3 svin. Sølvtoi nævnes ikke, og boet gav med fradrag af en gjeld paa 280 rdl. kun 22 rdl. i behold. Reier havde saa meget lettere for at udløse sine søskende, som han i 1736 havde faaet 200 rdl. med sin hustru Olaug Pedersdr. Nøtsel, og denne kapital dannede ogsaa grundlaget for den efter forholdene betydelige velstand, han som dygtig jordbruger og skogmand arbejdede sig frem til og kunne efterlade sig, da han i 1775 bestemte sig til at træde tilbage til fordel for sin søn og i den anledning lod afholde skifte. Boets aktiver løb op til 998 rdl., og da gjeld og udgifter kun var paa 48, blev der 950 rdl. i behold.

Sønnen Peder Reiersen fik skjøde af faderen thl. $13\frac{3}{2}$ 1775 paa den nordre del, «der var rette aasæde», for 900 rdl.

og udløste sine to søstre; dernæst købte han som ovenfor bemærket ogsaa den søndre del paa 1 hud af Gudmund Løken ved skjøde thl. $\frac{6}{2}$ 1796 og blev saaledes eier af hele Øvre Storhof med daværende skyld 3 huder $2\frac{2}{3}$ skind. Heraf frasolgte han dog samtidig for 300 rdl. en parcel paa 2 skind, *Aaengen* og skog i *Svartholtet*, der overgik til handelshuset John Colletts eiendom i Nedre Storhof, og tilbage havde han saaledes 3 huder $\frac{2}{3}$ skind, der ved hans død i 1796 blev taget boet til indtægt for 1 200 rdl. Ialt efterlod han 1 800 rdl. aktiver og en gjeld m. v. paa 900 rdl., hvorved der blev i behold 900 rdl. til enken Marthe Olsdtr. Hvarstad og fem børn. Formyndere for disse blev Marthes 2den ægtefælle Peder Pedersen Nedre Løken,

Fot. af I. Læmo.

Storhof 1908, seet fra øst.

der i 1797 tilflyttede og brugte Storhof, indtil stiftsønnen Reier Pedersen tiltraadte gaarden i 1801, og to aar efter lod Peder og Marthe skifte sit bo, hvis samtlige aktiver bestod i fordringer paa tils. 1 374 rdl. og fradraget udgifter paa 36 rdl. blev opgjort med 1 338 rdl. netto.

Ved skjøde thl. $\frac{5}{2}$ 1802 overtog Reier Pedersen Øvre Storhof for tils. 1 050 rdl. samt kaar til stiftfaderen og brugte gaarden i 30 aar, idet han dog i 1826 frasolgte jordstykket *Kjernshagen*. Af ham fik sønnen Peder Reiersen skjøde thl. $\frac{12}{12}$ 1831 for 1 200 spd. og kaar til forældrene paa 60 spd. aarlig, men ved skjøde thl. $\frac{7}{7}$ 1835 overdrog han gaarden for 1 100 spd. og kaar til sin yngre bror Gunder Reiersen, og da han ved skjøde thl. $\frac{12}{6}$ 1844 solgte den til Otto Søberg for 2 000 spd. blev han den sidste mand af den gamle æt, der havde været knyttet til Øvre Storhof i fire aarhundreder.

Nedre Storhof paa 2 huder tilhørte i ethvert fald fra slutten af 1500-tallet odelsbønderne paa Opsal. Omkr. 1618 flyttede Otter Nordre Opsal over til Nedre Storhof, hvori han havde odel til $\frac{1}{2}$ hud og som saaledes paa denne tid maa have været bebygget. Hans sønner Colbjørn, Jover og Amund og svigersøn Torgeir Storhof arvede ham, men størsteparten af N. Storhof kom omkr. 1639 paa den ældste søn Colbjørn Opsals haand, og han fæstede den til lensmand Halvor Storhof, der var hans frænde og selv havde odel til en andel. I 1660-aarene overlod Colbjørn 1 hud 4 skind af bruget til sine sønner Otter og Gjetvold, men ikke længe efter sees anparten at være pantsat til Christiania-borgeren Peder Hansen Leth, hvis datter Marthe skulde blive foged Christian Juells hustru. Selv fortsatte Colbjørn brugen af den resterende del af N. Storhof, blev i en alder af 73 aar beskikket til gjestgiver i Heradsbygden $\frac{14}{8}$ 1677 og døde i 1681. Hans næstældste søn Paul Colbjørnsen, f. 1640, foretog sig «paa egen haand» at behandle skiftet, men da han glemte at gjøre ret og rigtighed overfor kreditorerne, fik han en bod paa 4 mk. sølv ved thinget $\frac{30}{6}$ 1682. Samme aar indløste Paul sine søskende Jørgen, Marthe og Elses anlodder i N. Storhof og vedblev derpaa brugen af den del, som faderen havde besiddet. Efter Paul gik den over til hans tre børn Paul, Peder og Else.

Som ældste søn udløste Paul Paulsen sine to søskende, og derpaa gjorde han sin odelsret gjældende ogsaa til den anpart paa 1 hud 4 skind, der var pantsat til Peder Leth, fra hvis enke den i 1680 var transporteret til ovennævnte Colbjørn Opsals brorsøn Jørgen Amundsen Englaug i Løiten og nu befandt sig paa Hans Pedersen Vesterhaugs haand. Ved at betale 82 rdl. i indløsning fik Paul pantet aflyst til thinge $\frac{23}{11}$ 1716 og besad saaledes nu sin odelsjord hele Nedre Storhof paa 2 huders skyld. Ifl. matriklen af 1723 var der dengang en besætning paa 2 hester, 14 kjør, 7 faar og 4 gjeder, udsæden var 1 skp. rug, 1 td. byg, 1 td. blandkorn og 5 td. havre og høavlingen 18 læs; der var skog til gaardsnytte og hustømmer, god sæterhavn med slaatter paa 2 læs hø og bruget havde en husmandsplads i sameie med Øvre Storhof.

Omkring 1743 afgik Paul Paulsen ved døden efterladende enken Birthe Johnsdtr. Nedre Skjefstad med en søn, der døde

kort efter faderen, og Pauls søstersøn Ole Gundersen begjærte da i 1746 som sin morfar Paul Colbjørnsens eneste igjenlevende efterkommer at indløse Nedre Storhof. Enken Birthe havde imidlertid indgaaet nyt ægteskab med John Eriksen Lillehof, og det hele endte med at hun med sin nye ægtefælle overtog bruget, som de dog allerede ved skjøde thl. $\frac{27}{11}$ 1752 solgte for 300 rdl. og kaar til Peder Knutsen Kilde paa Nedre Skjefstad, der var gift med Birthes brordatter Gunhild Olsdtr. Skjefstad. Den nye eier fik laane 290 rdl. til handelen af John Bjølset, men med saa stor behestelse paa bruget kunde han ikke slaa sig igjennem og overlod det derfor ved skjøde thl. $\frac{27}{11}$ 1759 til sin svigersøn Ole Haagensen Sjøli af Hof prestegjeld for 300 rdl. Denne mand, hvis mor var en datter af Ole Bjølset, var lidt bedre udstyret med pengemidler, men maatte dog baade laane for at faa betalt svigerfaderens gjeld og senere konvertere forskjellige laan. Efterhaanden kom han dog nogenlunde rimelig fra det og brugte Nedre Storhof til sin død $\frac{15}{4}$ 1782. Ved det s. a. afholdte skifte blev gaardsbruget vurdert til 320 rdl. og pladsen *Vollum*, «som derunder har ligget», til 110 rdl. Besætningen var 1 hest, 5 kjør, 4 gjeder, 6 faar og 1 svin. Løsøret indbragte 159 rdl., hvorhos enken forbeholdt sig til eget brug for 67 rdl., og boet androg ialt til 680 rdl., der med fradrag af endnu paahvilende gjeld 410 rdl. gav 270 rdl. i behold til enken og syv børn, hvoraf sex sønner voxte op.

Ved overenskomst afstod Oles ældste søn Haagen Olsen sin førstefødselsret til sin yngre bror Peder Olsen, som derved skulde overtage Nedre Storhof efter faderen, medens Haagen alene skulde være berettiget til pladsen *Vollum*, «hvis han den fra vedkommende [paa odel] kunde indløse». Ikke desto mindre uddrev Haagen Olsen sin bror kort efter og lod skjøde thl. $\frac{7}{2}$ 1784 for allerede i det følgende aar ved skjøde thl. $\frac{21}{3}$ 1785 at sælge bruget¹ til sin nabo Peder Reiersen paa Øvre Storhof for 799 rdl.

¹ Haagen forbeholdt sig dog pladsen *Bakken*, ageren Moen m. v., som han derefter solgte ved skjøde thl. $\frac{6}{7}$ 1791 til sin fjerde bror Gunder Olsen, men «siden min bror Haagen, der sidder med kone og mange børn, mere er trængende til bopæl end jeg som enlig», solgte Gunder ham dette med visse forbehold tilbage for 160 rdl. ved skjøde thl. $\frac{6}{7}$ 1792. *Bakken* er nu gaards-nr. 47 med to brug.

Nu optræder Ole Haagensens tredje søn Ole Olsen med krav paa som næste odelsmand at indløse Nedre Storhof, dog ikke for 799 rdl., men kun for 510 rdl., idet han mente, at dette var hvad Peder Reiersen i virkeligheden havde betalt, medens det overskydende var et fingert beløb, som Peder havde anbragt paa kjøbekontrakten efter at handelen var afsluttet! Der reiser sig nu en proces med fuld musik. Prokuratorerne sparer i sine indlæg saavist ikke paa konfekten og synes at nyde en kjærkommen anledning til personlige udfald. Peder forlangte sine 799, men «nei», siger prokurator Dorph, «det er ikke odelspræ-
tendentens leilighed at skjænke ham 200 rdl. og mere, men vil

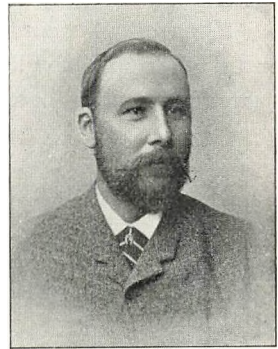

Otto Gudmundsen Søberg og hustru Anborg Grøtting.

han lade sig udløse efter skjøn af lovligt og upartisk lagrette, da er pengene rede, men det vil Peders begjærlighed og animositet mod en fattig familie vel ikke tillade ham; han haabede at faa lagt indstevntes karakter og hvad han farer med for dagen inden sagens slutning». Under den derpaa følgende nærgaaende examination om det angivelig fingerte høiere beløb forduftede Peder, efter Oles ubarmhjertige iagttagelse paa et stille vink fra sin prokurator! Skjønt Peder visselig ikke havde rent mel i posen, kunde Ole dog ikke bevise sin paastand, og paa thinget $\frac{3}{10}$ 1786 blev løsningssummen fastslaaet til 799 rdl., som Ole med tillæg af udbetalte føderaad 140 rdl. maatte erlægge inden førstk. faredag, ifald han vilde overtage bruget. Og dette vilde han. Med odelsdommen thl. $\frac{5}{7}$ 1787 flyttede han ind i de gamle og faldefærdige huse paa Nedre Storhof og forblev her i 28 aar.

Ved skjøde thl. $27/9$ 1799 solgte Ole Olsen *Storhof skog* til handelshuset John Collett i Christiania, fra hvis bo denne eiendom i stærkt udhugget tilstand kom til George Pelly & Co. og efter flere transaktioner blev kjøbt af Otto Søberg for 100 spd. ved skjøde thl. $25/2$ 1848. Tilbage beholdt Ole Olsen jordveien paa 1 huds skyld til 1815, da han ved skjøde $15/3$ d. a., thl. $5/2$ 1821, solgte den for 500 spd. og kaar til sin yngste bror Ole Olsen d. yngre, der atter solgte den til Henrik Johnsen Opsal for 400 spd. i 1828. I den følgende tid gik eiendommen endel paa handel, indtil ogsaa den blev kjøbt af Otto Søberg ved auktionsskjøde thl. $24/2$ 1853.

Da Otto Søberg i 1840 var bleven tilloddet det i 1826 fra Øvre Storhof udgaaede brug Kjernshagen for 2000 spd. ved skiftet efter sine forældre, dernæst i 1844 havde erhvervet sig Øvre Storhof og nu i 1848 og 1853 kjøbte Nedre Storhof, var han dermed bleven eier af hele gaarden Storhof, som aldrig tidligere vides at have været i én mands besiddelse. I en alder af 79 aar overdrog Søberg denne betydelige eiendom, der siden den tid har været den største i Heradsbygden, til sin ældste søn Gustav Søberg for 51000 kr. og føderaad og døde paa Storhof $21/4$ 1903 som en fra alle hold anseet mand, der baade som kommunens mangeaarige ordfører og som borger i staten havde gjort sig fortjent til sine medborgeres erkjendtlighed.

Gustav Søberg.

Samme aar som faderen døde ogsaa Gustav Søberg og af hans bo blev Storhof — 3: brugs-nr. 1 Øvre Storhof med nuvær. skyld 15 mk. 5 øre, brugs-nr. 14 Nedre Storhof med skyld 5 mk. 96 øre, brugs-nr. 4 Storhof skog med skyld 1 mk. 63 øre og brugs-nr. 16 Kjernshagen med skyld 63 øre — solgt til hans søstersøn Otto Svenkerud ved skjøde thl. $1/4$ 1905 for 168000 kr., hvori dog er medregnet kjøbesum for Gustav Søbergs eiendom *Lille-Hvarstad*, gaards-nr. 55 brugs-nr. 8 med skyld 3 mk. 13 øre.

Den nuværende vakre bebyggelse ligger paa det gamle Øvre Storhofs grund. Medens udhusene er af ældre dato og i ethvert-

fald mere end 100 aar gamle, blev den 2-etages vaaning opført omkr. 1850 og kort efter noget paabygget. Ved siden af denne laa en ældre bygning, som blev nedrevet i begyndelsen af 1890-aarene og sidst i samme tjaar erstattet med den nuværende 1-etages hovedbygning, som Gustav Søberg lod opføre paa den ældres tomt, men med noget større grundflade.

I sydvestlig retning ca. 200 m. herfra laa det tidligere Nedre Storhof, hvis faldefærdige bygninger forsvandt omkr. 1830 og kun har efterladt spor i de stenhobe, som her findes i den ellers stenfrie jord. Omtr. 150 m. nordenfor disse findes et lignende spor til den bebyggelse, som i sin tid tilhørte Colbjørn Storhof.

Storhof, gl. matr.-nr. 6 [løbe-nr. 119-121], nu gaards-nr. 51, er tid efter anden tilkøbt en hel del mindre eiendomme, saa gaarden for tiden har ialt 32 brugs-nummere.

Kort ættetavle vedkommende Storhof.

Christen Reiersen, f. 1683 paa Torge i Hernes, gaardbruger paa Øvre Storhof, begr. $\frac{1}{6}$ 1751; gift 1701 med Marit Ljømo, dtr. af Ouden Olsen Ljømo og 1ste hustru Taran Joversdtr. Storhof. Sex børn [I-VI]:

- I. Taran Christensdtr., f. 1702 og begr. $\frac{15}{1}$ 1785, gift med Ole Olsen Nedre Skjefstad.
- II. Magnhild Christensdtr., f. 1706 og begr. $\frac{1}{6}$ 1785, gift 1735 med Michel Knutsen Nødaaskvernen, † $\frac{12}{12}$ 1748. Af deres børn var John Michelsen paa Skanshagen og Birthe Michelsdtr. gift med Strømme Østerhaug.
- III. Marit Christensdtr., f. 1712 og begr. $\frac{24}{5}$ 1796, gift med Peder Olsen Nedre Løken.
- IV. Sigrd Christensdtr., f. 1718 og † $\frac{3}{1}$ 1773, gift først med Peder Helgesen Aarnes, f. 1713 og begr. $\frac{15}{12}$ 1766 [søn af Helge Kjeldsen Flobakken og Anne Olsdtr. Kilde], og derpaa $\frac{13}{1}$ 1769 med Ole Jensen Aarnes, f. 1747 og † $\frac{8}{11}$ 1829 efter nyt ægteskab 1774 med Kirsti Syversdtr. Bjølset. Hendes søn Peder Pedersen blev gaardbruger paa Murud.
- V. Ouden Christensen, f. 1722 og begr. $\frac{26}{6}$ 1803, postdrager og inderst paa Storhof; gift $\frac{28}{12}$ 1761 med Gjertrud Olsdtr., f. 1723 og begr. $\frac{31}{7}$ 1803. Uden børn.
- VI. Reier Christensen, ældste søn, f. 1710 og begr. $\frac{7}{4}$ 1787, gaardbruger paa Storhof; gift 1735 med Olaug Pedersdtr. Nøtsel. Tre børn [A-C]:
 - A. Marthe Reiersdtr., f. 1741 og begr. $\frac{20}{6}$ 1812, gift $\frac{28}{12}$ 1767 med Ole Pedersen Nedre Løken.

- B. Ingeborg Reiersdtr., f. 1747 og gift $^{10}/_{11}$ 1774 med Arne Thoresen Vesterhaug paa Skjefstadmoen, f. 1748 og \dagger $^{1}/_{10}$ 1797 paa Skjærbæk.
- C. Peder Reiersen, db. $^{8}/_{9}$ 1754 og begr. $^{13}/_{7}$ 1796, gaardbruger paa Storhof; gift $^{13}/_{11}$ 1776 med Marthe Olsdtr. Hvarstad [der blev gift 2den gang $^{1}/_{12}$ 1797 med Peder Pedersen Nedre Løken paa Storhof, f. 1752 og \dagger $^{19}/_{11}$ 1806 uden børn]. Fem børn [1–5]:
1. Olia Pedersdtr., db. $^{10}/_{6}$ 1777, gift først $^{24}/_{8}$ 1799 med Ole Olsen [Skjefstad]Moen og derpaa $^{1}/_{4}$ 1815 med husmand John Jensen Bjølset.
 2. Olaug Pedersdtr., db. $^{31}/_{10}$ 1784, gift med Ole Olsen Løken [Svenstuen].
 3. Marthe Pedersdtr., db. $^{12}/_{11}$ 1786, gift $^{8}/_{11}$ 1805 med Embret Eriksen Nedre Skjefstad.
 4. Inger Pedersdtr., db. $^{8}/_{3}$ 1789, gift $^{6}/_{4}$ 1816 med Jørgen Ottersen Høibakken paa Skjelmoen, db. $^{12}/_{9}$ 1784.
 5. Reier Pedersen, næstældste barn, db. $^{12}/_{12}$ 1779 og \dagger $^{9}/_{3}$ 1836, gaardbruger paa Storhof; gift $^{10}/_{10}$ 1804 med Anne Gulbrandsdtr. Østre Berger. Fem børn [a–e]:
- a. Peder Reiersen, db. $^{10}/_{3}$ 1805 og \dagger $^{20}/_{5}$ 1881, gaardbruger paa Storhof; gift $^{23}/_{10}$ 1830 med Kirsti Olsdtr. Amundsen Ljømo. Deres fleste børn emigrert, en søn Reier bosat i Heradsbygen.
 - b. Anne Reiersdtr., f. $^{19}/_{1}$ 1807 og \dagger $^{26}/_{11}$ 1884, gift $^{31}/_{10}$ 1829 med kontorist, senere lensmand i Tønset Engbret Enoksen Grøtting.
 - c. Marthe Reiersdtr., f. $^{1}/_{6}$ 1810 og gift $^{12}/_{11}$ 1831 med Embret Pedersen af Nedre Løken.
 - d. Gunder Reiersen, f. $^{17}/_{5}$ 1813 og \dagger $^{16}/_{4}$ 1883, gaardbruger paa Storhof og Lille-Hvarstad; gift $^{12}/_{2}$ 1836 med Ingeborg Andersdtr. Hovin. Ingen efterslegt.
 - e. Ole Reiersen, f. $^{14}/_{9}$ 1814 og \dagger $^{6}/_{11}$ 1866, gaardbruger paa Søberg; gift $^{24}/_{11}$ 1843 med Oleane Johnsdr. Søberg, se s. 113 noten.

Peder Knudsen Kilde, f. 1700 og begr. $^{12}/_{6}$ 1776, gaardbruger paa Nedre Skjefstad 1750 og paa Nedre Storhof 1752; havde med hustruen Gunhild Olsdtr. Nedre Skjefstad kun en datter:

Rønnaug Pedersdtr., f. 1734 og begr. $^{2}/_{6}$ 1814, gift $^{11}/_{11}$ 1756 med Ole Haagensen Sjøli af Hof prestegjeld, f. 1727 og \dagger $^{15}/_{4}$ 1782, søn af Haagen Knutsen Sjøli og Gunvor Olsdtr. Bjølset. Sex sønner voxte op:

1. Haagen Olsen, db. $^{19}/_{7}$ 1757 og \dagger $^{25}/_{6}$ 1823, gaardbruger paa N. Storhof, senere husmand paa pladsen Bakken; gift $^{24}/_{8}$ 1780 med Eli Andersdtr. Østre Berger.
2. Peder Olsen, db. $^{23}/_{12}$ 1759, husmand under Storhof; gift $^{24}/_{4}$ 1783 med Gjertrud Gudmundsdtr. Finstad.
3. Ole Olsen, db. $^{6}/_{3}$ 1763, gaardbruger paa N. Storhof; gift først $^{23}/_{10}$ 1788 med Inger Knutsdtr. Nødaasen, db. $^{22}/_{1}$ 1764 og begr. $^{7}/_{10}$ 1804, og derpaa $^{20}/_{4}$ 1805 med Kari Eriksdtr. Flobakken.
4. Gunder Olsen, db. $^{9}/_{2}$ 1766, husmand under S. Opsal; gift $^{14}/_{11}$ 1794 med Eli Eriksdtr. Moen.
5. Christian Olsen, db. $^{28}/_{1}$ 1770 og \dagger $^{4}/_{8}$ 1860, bruger paa Nordbæk; gift $^{7}/_{11}$ 1801 mod Inger Hansdtr. «Vesterhaug».
6. Ole Olsen d. yngre, db. $^{1}/_{12}$ 1776, gaardbruger paa N. Storhof; gift $^{27}/_{12}$ 1800 med Marthe Gundersdtr. Moen, db. $^{20}/_{2}$ 1775.

Gudmund Eriksen, f. $^{4}/_{11}$ 1762 paa Bjørnstad i Aamot og \dagger $^{24}/_{4}$ 1842 som gaardbruger paa Søberg [o: Søndre Berger] i Elve-

rum, gift $\frac{9}{11}$ 1815 med Marthe Pedersdtr., f. $\frac{26}{5}$ 1782 paa Nygaarden i Aamot og † $\frac{10}{7}$ 1839 paa Søberg. Af deres fælles børn blev to gifte [A og B]:

A. Gurine Marthea Søberg, f. $\frac{1}{6}$ 1808 paa Nygaarden og † $\frac{28}{11}$ 1883 paa Bjølset, gift med Ole Christensen Nedre Løken, gaardbruger paa Bjølset.

B. Otto Gudmundsen Søberg, f. $\frac{19}{10}$ 1816 paa Søberg og † $\frac{21}{4}$ 1903, gaardbruger paa Storhof; gift $\frac{10}{1}$ 1840 med Anborg Enoksdtr. Grøtting, f. $\frac{16}{2}$ 1819 paa Fredriksberg i Leiret og † $\frac{8}{4}$ 1892. Otte børn:

1. Marthe Søberg, f. $\frac{6}{3}$ 1841 og gift $\frac{29}{12}$ 1869 med gaardbruger i Veldre Anders Johannesen Asla, f. $\frac{3}{8}$ 1841.
2. Andrea Søberg, f. $\frac{26}{1}$ 1843 og † $\frac{1}{1}$ 1889; gift $\frac{9}{4}$ 1869 med gaardbruger i Vaaler Halvor Christiansen Svenkerud, f. $\frac{27}{1}$ 1837. Deres søn Otto Svenkerud, f. $\frac{30}{12}$ 1873, gaardbruger paa Storhof og Lille-Hvarstad, gift $\frac{11}{8}$ 1900 med Ingeborg Væringsaasen, f. $\frac{22}{12}$ 1875 paa Korsbakken.
3. Emilie Søberg, f. $\frac{13}{12}$ 1844 og gift $\frac{28}{12}$ 1874 med Gulbrand Søberg, gaardbruger paa Rømmen i Løiten; brænderi- og bryggerieier.
4. Petronelle Augusta Søberg, f. $\frac{20}{1}$ 1847 og gift $\frac{27}{12}$ 1872 med fhv. gaardbruger paa Kilde Anton Arnesen, rentier paa Lillehammer.
5. Gusta Ovidia Søberg, f. $\frac{21}{6}$ 1850 og gift $\frac{10}{5}$ 1878 med fhv. stationsmester Ludvig Jensen Julsrud af Eidsvold, bosat paa Lillehammer.
6. Emma Constance, f. $\frac{20}{5}$ 1854 og † $\frac{2}{11}$ 1880, gift $\frac{19}{10}$ 1877 med disponent for Løitens brænderi og destillation Peder Søberg i Chr.ia, f. $\frac{18}{1}$ 1852 i Løiten og søn af Einar Gudmundsen Søberg og Inger Haraldsdtr. Sigstad.
7. Gustav Edmund Søberg, f. $\frac{24}{8}$ 1856 og † $\frac{29}{3}$ 1903, gaardbruger paa Storhof og Lille-Hvarstad; gift $\frac{19}{11}$ 1900 i Chr.ia [Uranienborg] med Ovidia Christine Olsen, f. $\frac{22}{4}$ 1868 i Trænen, Helgeland.
8. Olaf Arnold Søberg, f. $\frac{17}{6}$ 1858, overretssagfører i Chr.ia, gift $\frac{18}{12}$ 1889 i Oslo med Sophie Thronstad.

Løken, Nedre.

Løken-gaardene hører til de ældste i Elverum. Det ældgamle navn: Leikvin, der allerede i middelalderen var gaaet over til: Løykin og nu oftest skrives: Løken, bestaar som 1ste led af ordet «leikr», der betyder leg og sigter til stedets brug i fortiden som samlingsplads til leg af forskjellig art, f. ex. brydning. Det andet led «vin» betyder rimeligvis havnegang.

Gaardsnavnet skrives i 1471: [Store] Løyken, i 1528: Løcken, i 1578: Løckim, i 1593: Løchken, i 1604: Løkenn, i 1625: Løgenn, i 1639: Løgen, i 1667: Løchenn og i 1723: Løcken.

Løken findes første gang nævnt i et skindbrev af 31 marts 1471, der lyder saaledes:

Ollom monnom them som thette bref see ellyr høyre sender Iwer Øysteinson Haftor Torgarsson Peder Torgarsson logrettis men j Alfræimssok[n] qvediu Guds ok sinæ kunikt gorandis ath mitt varo j Store Løykene som liger j fornde [sokn] kæerssle sunedag anno domini medlxxi sagom ok boordom handbandh tæjris Botolf Botolfsson ok Gaadæ Amundsdotter æjngen kona hans gaffvæ ok vnttæ Otter Aslaksson Amundrrud som ligger j Valesokn fore vestan ælfvenæ j Sooløoom fra sek og ærvingom sinom vnder Otter ok hans ærvingæ med lutum ok lunninom som tiil liger ok leget haffver fra forno ok niyo vtan garz ok innan Ok til sanendæ her vm settom mitt vorth insiglæ fore thette bref som goorth [var] degi ok aare som foore sæger¹.

Efter dette har der saaledes før 1471 været flere Løken-gaarde, idet «Store Løyken» jo nødvendigvis forudsætter ialfald én mindre gaard af samme navn. I et skattemandtal af 1528 opføres da ogsaa flere gaardbrugere: Niels Løcken med $\frac{1}{2}$ lod sølv, Gunner med 12 sk. og Anders, der staar paa restancelisten uden tilføjet beløb. Niels' gaard maa saaledes formentlig høre til «Store Løyken». I et skindbrev af $\frac{12}{8}$ 1639 heder det videre, at Taran Olufsdatter Berg i Løiten sælger sin odelsgaard «kaldis Løgen och legendis . . . blandt dj større Løgensgaarde i Herritt i Østerdalen», og denne hendes eiendom var Øvre Løken halvgaard, som det s. 164 paavises.

I skattemandtal for 1604 opføres 4 Løken-gaarde, hvoraf 1 fuldgaard og 3 halvgaarde, men vel tyve aar senere er der 2 fuldgaarde og 2 halvgaarde²:

Nedre { 1 fuldgaard med skyld 2 huder 3 skind ɔ: gl. matr.-nr. 5.
Løken { 1 halvgaard med skyld 2 huder 1 skind ɔ: gl. matr.-nr. 38.
Øvre { 1 fuldgaard med skyld 3 huder 6 skind ɔ: gl. matr.-nr. 4.
Løken { 1 halvgaard med skyld 2 huder ɔ: gl. matr.-nr. 45.

¹ ɔ: Alle de mænd, som dette brev ser eller hører, sender Iver Eysteinsøn, Haftor Torgarssøn [og] Peder Torgarssøn, lagrettesnænd i Elverum sogn, Guds og sin hilsen, kundgjørende at vi var paa Store Løken, som ligger i fornævnte [sogn] kerslu søndag i det Herrens aar 1471, saa og hørte det haandslag, hvorved Botolf Botolfsson og Gaada Amundsdotter hans hustru gav og undte Otter Aslaksson [gaarden] Amundrud, som ligger i Vaalesogn vestenfor elven i Solør, fra sig og sine arvinger under Otter og hans arvinger med lodder og herligheder, som tilligger og ligget har fra gammel tid og ny udengaards og inden. Og til sandhed herom sætter vi vore segl for dette brev, som gjort [var] dag og aar som foran siges.

² I Rygh's «Norske Gaardnavne» III s. 313 er efter matriklen af 1667 ved en inkurie opført 5 Løken-gaarde, idet Hofsløkken feilagtig er medregnet.

Til hver af disse fire gaardes skyld kom desuden i løs landskyld 3 setting rug til Elverum prestebol¹.

Det vil her bemærkes som en besynderlighed, at en gaard paa ikke mere end 2 huder 3 skinds skyld opføres som «fuldgaard», hvortil der jevnlige krævedes 4 huder, ligesom det ogsaa synes liden føie til her at udsondre særlige «store Løgensgaarde», hvor forskjellen ikke er betydeligere. Løken-gaardene var imidlertid ved sin beliggenhed paa den lave flade nede ved Glommen i fortiden udsat for voldsomme oversvømmelser af elven, som her under vaarflommen løste og bortførte det udsaaede korn, og disse ødelæggelser paa akrene har vistnok til sine tider medført en nedsættelse i gaardenes skyld. Desuden led Heradsbygden og særlig disse eiendomme megen skade under den store nordiske syvaarskrig 1563–70, hvorom thingbogen for $\frac{3}{5}$ 1641 beretter, «at gaarden [Øvre] Løken blev afbrændt i den svenske feide, kom da de folk af Hedemarken og saaede selv deres part og kongens part laa øde.» At der ogsaa da er foretaget nogen lettelse synes rimeligt. I 1647 er prestebolets rente helt udeladt i skattemandtallet, medens den samtidig nøie anføres ved andre gaarde i bygden, og først fra 1652 bliver de 3 setting igien opført.

Nedre Løken, fuldgaard, 5: det senere *Kristenstuen* løbe-nr. 124, med skyld 2 huder 3 skind [samt i løs landskyld 3 setting rug til prestebolet], var ved udgangen af 1500-tallet i sin helhed bondegods og tilhørte da Amund Løken, der endnu levede i 1641 som en 81 aar gl. mand. Han var i mange aar lensmand og havde i 1630, kort før han vilde fratræde, den tort, at «ehn misdædere, som for sine misgerninger skulle haffue verit rettet, vnkam fra hannom». — Det kostede ham en bod paa hele 30 rdl., som noksom viser at han var en velstandsmand, skjønt den var «effter yderste formue».

Midt i 1630-aarene overtog Jørgen Amundsen sin fars gaard og brugte den til sin død omkr. 1660. Hans enke Inger Gjetvoldsdatter Bjølset giftede sig kort efter med Ole Johnsen²,

¹ 1 setting = $\frac{1}{6}$ fjerding = $\frac{1}{24}$ tønne. Elverum prestebol tilkom saaledes ialt i Løken-gaardene 12 setting = 1 sold = $\frac{1}{2}$ tønne korn [Ivar Aasen].

² Ole Johnsen, hvis far John Løken i 1655 eiede en anpart i gaarden Sætre i Trysil, døde 52 aar gl. i 1676, efterladende en datter Marthe Olsdr. Det ^{18.} i 1676 efter ham afholdte skifte er kun delvis og uopgjort taget til proto-

og da hun døde ²⁸/₁₀ 1672¹ blev Nedre Løken udlagt til Jørgens endnu umyndige børn Amund, Haagen, Olaug, Ragnhild og Marthe. Ved denne tid var ifl. matriklen 1667 besætningen 2 hester og 20 stk. fæ og udsæden 18 td.; der tilhørte sommerbeite og sætervolde i Borgaasen paa 4 læs hø, en bækkekværn og skog til gaardsnytte.

Som ældste søn tiltraadte Amund Jørgensen sin fædrengaard, men kom snart i vanskeligheder og søgte støtte hos sin yngre bror Haagen Jørgensen paa Ljømo, der nu i 1680-aarene flyttede tilbage til Nedre Løken og fik brugen af en anpart. Det vedblev dog at gaa den gale vei. Amund døde i stor gjeld og Haagen købte da gaarden af kreditorerne ved skjøde thl. ⁴/₇ 1696. Han drev saa med laan og pantsættelser til sin død i 1702, og da hans enke Kirsti Olsdtr. i det følgende aar ægtede Amund Andersen Lille-Hvarstad, som var betydelig kreditor i boet, blev disse siddende paa gaarden indtil 1710. I henhold til underrettsdom af ⁹/₅ d. a. indløste Amund Jørgensens søn Jørgen Amundsen Nedre Løken, men maatte til indfrielse af de betydelige heftelser laane hele 590 rdl. af købmand Erik Mogensen i Christiania, en entreprenant herre, der ved obligation thl. ¹⁸/₇ 1710 fik gaarden til brugeligt pant «først uigjenløseligt paa ti aaremaal og siden til betaling sker i samlet sum.» Erik transporterte i 1711 pantet til Guttorm Olsen Nordre Houm, som hertil blev forsynt med fornødne midler af sin velstaaende svigersøn lensmand Tollef Gundersen Houm, der saaledes blev den virkelige eier. Guttorm tilflyttede imidlertid Nedre Løken og brugte eiendommen til 1724, da han takkede Tollef saa meget for sig, og i 1726 «som en gammel og bedaget enlig mand, der ikke længer formaar at holde egen husholdning» overlod han hvad han eiede mod 100 rdl. kontant udbetalt til sin afdøde datters søn Ole Jørgensen og dertil et føderaad saa rum-

kols, men maa dog være formeligt afsluttet, da Oluf Skarderud af Hof stevner Oles stiftsøn Amund Jørgensen til thinget ¹⁸/₁₁ 1695 for 20 rdl. 10 sk., som han efter dette skiftebrev er skyldig til Olufs hustru. Oluf har da formentlig været gift med Marthe Olsdtr.

¹ Det efter hende oprettede skiftebrev blev forlangt fremlagt i retten ²/₆ 1676, men sønnen Amund Jørgensen oplyste at «det var iblandt andet hans løsøre, som han formedelst frygt for fiendens [o: Svenskernes] overfald har bortflyttet og ei saa hastig kan komme til for retten at fremvise».

meligt, at «jeg Guttorm kan tage en god ven med mig til mad og driks nydelse undertiden og i tilfælde jeg derudi kunde finde behag — som jeg dog skal vide at bruge med maade.»

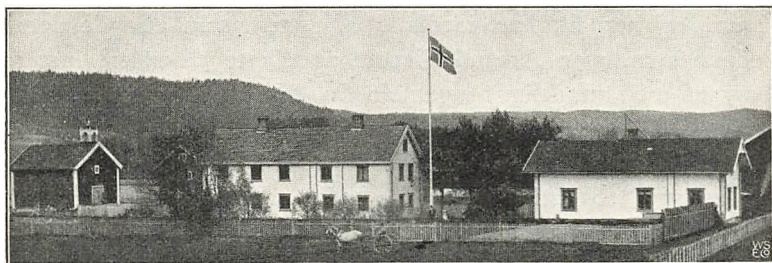
Ved denne tid havde Nedre Løken ifl. matriklen af 1723 en besætning paa 2 hester, 1 føl, 18 stk. fæ, 16 faar og 6 gjeeder, udsæden var 2 skp. rug, 1 td. byg, 2 td. blandkorn og 8 td. havre, og høavlingen 23 læs. Gaarden var «i sollien letvunden, jordarten temmelig god, dog tager skade af elvflod paa agre og enge og hele gaardens eiendeler, saa opsidderen undertiden maa flytte fra sine huse for vandets skyld». Der var skog til brændeved, gjærdefang og hustømmer, sæter med god havn og slaatter paa 10 læs hø, en husmandsplads med udsæd paa 1 skp. blandkorn samt kvern «ikkun til husnøtte».

I det følgende blev Nedre Løken som pantegods gjenstand for gjentagne overdragelser. Ved thinget ^{18/7} 1735 overdrog Tollef Houm det saaledes til sin frænde Hans Gundersen Berger med den aftale at «engesletten syd paa Langengen tilligemed to tuvteiger — Løkenengen kaldet» for fremtiden skulde underhøre Tollefs gaard Nordre Houm, medens Nedre Løken til vederlag skulde tillægges den af Tollef indkjøbte Østerhaugseng. Efter Tollefs død fik hans søn lensmand Ole Tollefsen Houm skjøde af sine medarvinger paa Nedre Løken, men overdrog gaarden kort efter ved skjøde thl. ^{15/7} 1750 til Ole Embretsen Øvre Skjefstad, og nu tager de odelsprocesser sin begyndelse, som den gamle Amund Jørgensens efterkommere anlagde først mod «de fremmede der gennem pantsættelsen var indkomne som eiere» og derefter mod hinanden indbyrdes, odelsprocesser, der blev drevet gennem alle instanser lige til høiesteret og blev de stridende parter en dyr fornøielse.

Allerede i 1733 ved retten ^{27/5} var den oprindelige pantsætter Jørgen Amundsen og hans bror Ole Amundsen Finstad kommet overens med sin søster Inger Amundsatters mand Michel Christensen, at han skulde indløse den gamle fædrengaard, men der skulde mange penge til, som Michel havde vanskelig for at reise, og da Tollef Houm tilbød sig at købe pladsen *Sveen* under Nordre Løken, der var paa 1 skinds skyld og kostede 120 rdl., og forære den til Michel mod at han afstod sin odelsprætention til Nedre Løken, gik han ind herpaa og fik skjøde paa Sveen thl. ^{16/6} 1742. Her paa pladsen slog Michel

Christensen sig da til ro med sit lille gaardsbrug paa 1 ko, 3 faar og 3 gjeder for resten af sit liv og døde i 1747. Hans enke Inger Amundsdatter, der angav sig at være «en aldrende og svag kvinde» — hun levede dog endnu i tyve aar — oplod derpaa Sveen til sin datter Marthe og svigersøn Peder Michelsen af Helset; den stod nu i 100 rdl., men med fradrag af gjeld paa 19 fik Inger kun 99 rdl. tilbage ved opgjøret af Michels bo.

I 1754 indstevnte nævnte Peder Michelsen opsidderen Ole Embretsen og Ole Tollefsen Houm [som eier af engsletterne] til at fravige Nedre Løken til fordel for ham og hustru Marthe Michelsdatter, der som Jørgen Amundsens søsterdatter var odelsberettiget til gaarden, og processen begyndte ved extrathing

Nedre Løken, Kristenstuen, seet fra vest.

²¹/₆ s. a. De to Ole'r paastod at Peder ingen odelsret kunde gjøre gjældende, fordi hans svigerforældre havde gjort afkald paa sin, da de fik Sveen 1742 af Tollef Houm, men Peder mente, dette ikke kunde have nogen virkning overfor hans hustru. Heri gav ogsaa retten ham medhold og de indstevnte blev dømt til at fravige mod en løsningssum af tils. 1723 rdl. ∴ det oprindelige pantebeløb 590 rdl. med renter siden 1710, men fradraget landskylden, og dertil de 120 rdl. for Sveen samt procesomkostninger. Ole'rne appellerte, men ved lagthinget ¹⁴/₁ 1757, overhofretten ⁷/₆ 1758 og høiesteret ¹²/₁₁ 1759 blev underrettsdommen opretholdt, dog saaledes at løsningssummen blev fastsat til 710 rdl. ∴ det oprindelige pantebeløb, de 120 rdl. for Sveen samt procesomkostninger.

Kort forinden havde imidlertid Ole Embretsen solgt gaarden [ved skjøde thl. ²⁷/₁₁ 1759] til løjtnant Christopher Oppen, som her mente at gjøre et godt kup, idet han ikke tænkte sig mulig-

heden af at løsningssummen kunde blive reducert. Da han nu blev sat paa dør berøvet den forventede gevinst paa over 1000 rdl., svor han at gjøre det saa broget for Peder Michelsen som vel muligt. Han gik da til Amund Olsen Finstad, hvis far Ole Amundsen Finstad var en ældre bror af den tidligere odelseier Jørgen Amundsen Løken og af søsteren Inger, og fik ham til at anlægge odelssøgemaal mod Peder Michelsen, for Amund maatte jo være nærmere odelsberettiget til Nedre Løken end Peders hustru, som var en datter af Inger. Den nye proces begyndte for underretten i 1759. Peder mente, at Amund var berøvet enhver adkomst til gaarden ved den aftale af 1733, hvorved hans far Ole Amundsens farbror Jørgen Amundsen havde overdraget svogeren Michel Christensen at indløse Nedre Løken fra Tollef Houm, og heri fik han medhold af retten, som afsagde dom i Peders favør, men Amund Finstad appellerte til højere instans, forsynet med rundelig pengehjælp fra løjtnant Oppens velfyldte pung, ialt 850 rdl., for hvilke dog løjtnanten lod sig give sikkerhed i Finstad og pant i Amunds odels- og løsningsret i Nedre Løken ved obligation thl. ^{28/11} 1761. Lagthingsdommen ^{30/7} 1763 gik Amund imod, men i overhofretten ^{12/4} 1764 blev denne dom underkjendt og Peder Michelsen dømt at fravige gaarden til næste faredag mod at Amund erlagde 590 rdl. i løsning, betalte procesomkostningerne og desuden edelig bekræftede at «det er sig selv til odel og ikke til nogen anden han løser gaarden.» Nu blev det Peder Michelsens tur at appellere; men ved høiesteretsdom ^{16/12} 1765 blev overhofrettens dom opretholdt, og i præmisserne udtales udtrykkelig at «er her dolus malus [ond tro] under sagen for at vinde lieutenant Oppen gaarden til under indstevntes navn, forekommes denne ved den ed, som oberhofretten har paalagt».

Hermed var sagen retslig bragt til afslutning, men kravet paa at Amund Finstad skulde aflægge ed paa at ville indløse gaarden for sig selv slog spillet overende for løjtnant Oppen, og hensigten med hele komedien var saaledes fuldstændig forfeilet. Thi nogen ed var det ikke raadeligt for Amund at indlade sig paa, helt og holdent som han var i Oppens lomme, og medens forholdet dem imellem blev gjenstand for særskilt opgjør, fik han bide i det sure æble og forlige sig med Peder Michelsen, som nu efter alle viderværdigheder omsider fik blive i fred paa Nedre Løken.

Her nedlagde han i løbet af de følgende aartier et overmaade dygtig arbeide, til udbedring af den skade, Glommen i tidligere aar havde forvoldt baade paa jordvei og huse, og til forebyggelser saavidt mulig var af fremtidige ødelæggelser. Ved siden af nødvendige reparationer lod han ogsaa opføre et par bygninger fra nyt af, saaledes et rummeligt stabur, og den under processernes gang vanbrugte eiendom kom i god hævd i løbet af de 23 aar, han drev den. Den $\frac{10}{6}$ 1788 lod ægtefællerne «i god alder og vel bedagede» afholde skifte og herunder fremlagde Peder et skjøde af $\frac{7}{6}$ næstfør, hvorved han overdrog gaarden til sin ældste søn Christen Pedersen for 1100 rdl. og føderaad. Dette lod til at være en mindre behagelig overraskelse for hans yngre søn Peder Pedersen og svigersøn Jens Holmsted, der fandt Christen utilbørlig begunstiget; de kom i harnisk og fik prokurator Hans Hjort til at varetage deres tarv. Hjort nedlagde da ogsaa strax en meget indignert protest mod denne transaktion, «der var egenmægtig og dispotisk og undertrykker lovens aand, retfærdighed og billighed, thi gaarden var langt mere end de 1100 rdl. værd». Baade Peder og Jens «deklarerede enhver for sig at de med fornøielse og tak vilde give 1300 rdl. for denne gaardepart og desuden opfyldte ret efter føderaadskontrakten, vel derhos anseet, at den har kostet Peder Michelsen 1500—2000 rdl.» Hjort mente at skjødets datum tydelig nok viste, at det just var hensigten at begunstige den ene søn og Christen havde desuden faaet god betaling for sit arbeide paa gaarden, skjønt han jo drev for sig selv etc. — Peder Michelsen optraadte med megen værdighed: han vilde ikke svare noget til disse beskyldninger, men begjærede to lagrettesmænd til at besigtige gaarden. Dette blev da ogsaa gjort og de satte den til en værdi af 1200 rdl. «dog uden at samme skal blive til nogen følge her for boet», og dermed var sagen afgjort, til ufordulgt ærgrelse for de misfornøiede arvinger.

Gaardens besætning var ved skiftet 2 hester à 25 rdl. og 1 tyveaarig til 4 rdl., 10 kjør à 7 rdl., 1 oxe, 4 kviger, 17 gjeder, 8 faar og 2 svin. Som en sjeldenhed, der bør noteres, nævnes en fæhund, hvis værdi eragtedes lige med en gjed eller 1 mk. Boets aktiver løb op i den respektable sum af 1664 rdl. og fra draget en gjeld m. v. paa 1221, der ialt væsentlig skrev sig fra processerne, blev der tilbage 443 rdl. netto. Det gamle ægtepar

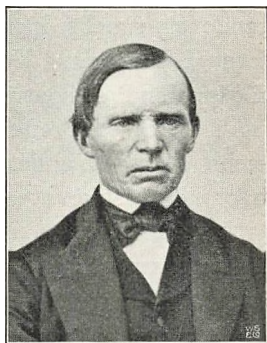
tog føderaad hos sønnen paa Løken og her døde Peder Michelsen i 1802 efter et langt og smertefuldt sygeleie, 90 aar gl. Ved det s. a. afholdte skifte udbragtes hans efterladenskaber til 103 rdl., der fradraget 38 rdl. i udgifter m. v. gav 65 rdl. i behold.

Sønnen Christen Pedersen overtog ved skjøde thl. $\frac{1}{8}$ 1788 Nedre Løken, som efter ham dagligdags kaldtes «Kristenstuen», et navn der fremdeles bruges uden dog at være indtaget i matriklen. Ved skjøde thl. $\frac{5}{2}$ 1808 frasolgte han pladsen *Skjærmoen* til Peder Gundersen; den var bleven særskilt skyldsat i 1798 og havde da faaet matr.-nr. 80 med skyld paa 3 skind. Og i 1811 solgte han den tilliggende almenningsskog til Søren Dahl. Skogmand var han saaledes ikke, men derimod en duelig jordbruger, der drev gaarden frem i ypperlig stand, saa hans søn Peder Christensen, der fik Kristenstuen ved skjøde thl. $\frac{27}{4}$ 1812, blev en af de yderst faa gaardbrugere i Heradsbygden, der stod rustet til at modtage de uaar og trængsels-tider, der fulgte. Da blev der ikke spørgsmaal efter skog, men paa korn var der nød allevegne og priserne paa det steg i rivende fart. Takket være faderens arbeide kunde dengang Peder Christensen ved sin kornhandel ikke alene bevare sin velstand, men ogsaa være niansgens hjelper i nøden. Til jorden, fandt han, maatte bonden sætte sin lid, og paa gaardens drift anvendte han al sin energi under et strævsomt og nøisomt arbejdsliv. Ved delingskontrakt thl. $\frac{11}{12}$ 1818 blev forholdet ordnet mellem Løkens og Aarnes sæterskog, og paa hans initiativ foretog eierne og opsidderne paa Nedre Løken-gaardene deling og udskiftning af den største del af ager og engmark, som hidtil havde været inddelt i teiger under en indhegning. I 1840 gav han endelig sin eiendom en ikke ubetydelig forøgelse, idet han ved skjøde thl. $\frac{30}{9}$ d. a. kjøbte en del af Øvre Løken, løbe-nr. 125, og dertil $\frac{1}{6}$ 'del af løbe-nr. 128 Løken Østgaarden, der senere blev indlemmet i Kristenstuen og derved ophørte som eget brug. Gjennem mange aar arbeidede Peder Christensen paa ved volde og grave at forebygge Glommens ødelæggende oversvømmelser, men først under hans søn og sønnesøn blev der truffet foranstaltninger af helt effektiv art.

Ved skjøde thl. $\frac{11}{12}$ 1848 indløste Christen Pedersen som ældste søn Kristenstuen for 4500 spd. og fortsatte driften nøiagtig efter samme principer som faderen, udrustet som han

ogsaa var med dennes solide egenskaber, viljestyrke og handlekraft. I guttedagene lærte han sig at skrive ved hjælp af en kjæp i sneen, naar han om vinteren gik efter læsset, og senere søgte han at erhverve sig de kundskaber, der kunde hentes af de udtjente underofficerer, som dengang var ungdommens be-
drøvelige undervisere i Heradsbygden. Bevistheden om mangelfuld viden vedblev ogsaa altid siden at holde den af naturen indesluttede og meget faamælte mand tilbage fra offentlig optræden, skjønt han besad varm interesse for kommunale gjøremaal og var en for sit retsind og grundighed respektert personlighed, hvis meninger gjerne hørtes med opmærksomhed. Udgaet fra et haugiansk hjem og senere yderligere paavirket af sin dybt religiøse ægtefælle blev Christen Løken's hus udgangspunktet for en sund og frimodig kristelig bevægelse, der satte sine gode frugter ogsaa udenfor bygdens grænser. Sjælen i denne bevægelse var hustruen Marie Løken, en usædvanlig begavet gaardmandsdatter fra Asla i Veldre, en livlig og elskværdig husmor, hvem husbonden med glæde overlod ordet i deres harmoniske hjem og hvis dygtige arbeide indendørs ikke mindst bidrog til en stadig voxende velstand.

Ligesaa lidt som sin far og farfar indlod Christen Løken sig i trælastforretninger; han syntes ikke selv at besidde forudsætninger hertil og et eneste forsøg, han gjorde, faldt ogsaa uheldig ud. Det var da han deltog i dannelsen af den saakaldte «Brandvaalsforening», en forening til forædling og salg af trælast, hvis fleste aktionærer var bosat i Brandvaal. De byggede sag der, hvor Lillestrøm dampsgag og høvleri nu ligger, og en saadan forretning burde dengang have været glimrende, men manglen paa effektiv kontrol førte til at de deltagende gaardbrugere for største delen gik konkurs. Løken

Christen Pedersen Løken
og hustru

Marie Løken f. Asla.

fik kjøbt sig ud itide og gjentog ikke senere experimentet. Derimod var han en foregangsmand paa jordbrugets omraade: dyrkede op myr og indførte racehuse, hvilket sidste dog ikke dengang førte til noget heldigt resultat; vexelbruget gav imidlertid rigt udbytte. Ved taxtforretning $\frac{26}{1}$ 1860 blev gaardens indmark med havnegang ansat til 2500 spd., skogen for 5000 spd. og bygningerne for 1500 spd., tils. 9000 spd., der ansaaes som passende og rimelig kjøbesum for hele eiendommen efter bygdens forhold dengang. Ved kongeskjøde thl. $\frac{7}{6}$ 1864 kjøbte Christen Løken den Prestegaarden tilhørende udslaat *Langengen* for 500 spd., og i 1870, kort efter hans død, sammensluttedes med Kristenstuen en større andel af Løken Østgaarden, nemlig løbe-nr. 128 a, hvorved sidstnævnte gaard forsvinder som eget brug.

I sin lange enkestand forestod Marie Løken med stor dygtighed gaardsbruget, støttet af sin ældste søn, og vaagede omhyggelig over sine mange børns opdragelse og solide uddannelse. Hun fulgte flere af sønnerne til Christiania og holdt her hus for dem under deres studier, og senere var hendes hjem paa Løken et kjært mødested for den store søskendeflok, som hun havde den glæde at se voxe frem til dygtige og anseede medlemmer af samfundet. I 1905 afgik hun ved døden og blev under stor deltagelse begravet $\frac{17}{2}$ fra Elverum kirke¹.

I 1879 overtog Peder Christensen Løken som ældste søn den gamle fædrenegaard, der nu har en besætning paa 3 hester og 15 kjør. Under $\frac{8}{6}$ 1887 indløste P. C. Løken for sin gaards vedkommende samtidig med alle brugerne paa Øvre Løken den disse eiendomme paahvilende løse landskyld, tils. 9 setting rug, til Elverum prestebol for ialt kr. 244,08, der aflystes ved thinget $\frac{1}{8}$ s. a. [kun paa Nedre Løken halvgaard vedblev der fremdeles uindløst at hvile 3 setting rug til prestebølet]. Hvad bebyggelsen angaar blev husene flyttet af hans farfar fra et jordstykke, der endnu kaldes «Gammelgaarden», til det sted, hvor de nu ligger omkring et firkantet tun, der med sine 61 m.s vidde vel er det største i dalen. Vaaningen er antagelig bygget omkr. 1820.

Nedre Løken, Kristenstuen, gl. matr.-nr. 5 [løbe-nr. 124] har nu gaards-nr. 52 brugs-nr. 16 med skyld 20 mk. 34 øre.

¹ Biografi med portræt i «Bymissionæren» 1905 nr. 13 og 17 af H. G. H[eggveit]. Marie Løken har været model til en af hovedpersonerne i forfatterinden Margrethes [s: fru Gjør f. Nissens] bog «Anna Helsing», hvori der gives et overmaade smukt og i sine hovedtræk korrekt billede af hende.

Nedre Løken, halvgaard, bondegods paa 2 huder 1 skinds skyld [samt i løs landskyld 3 setting rug til prestebolet], synes allerede sidst paa 1500-tallet delt mellem flere af Heradsbygdens gaardbrugere, et forhold der vedvarde i alt væsentlig til 1700. I tiden 1620—40 var opsidderen Thore Løken eier af en anpart; han var 70 aar gl. i 1649 og hans far oplevede de 100 aar. Eftermanden Amund Pedersen Løken eiede selv kun 1½ skind, medens gaarden forøvrig tilhørte bønderne paa Opsal og Sørperud og paa Kveset i Hof. I sidstnævnte gaard havde den gamle Thore Løken havt en andel, saa disse parteiere har formentlig været indbyrdes beslegtede. Ved Amunds død omkr. 1660 var der hele sex medeiere i Nedre Løken, men gaarden var paa to særskilte brug: det ene brugte og beboede hans enke Helle med sønnerne Ole og Peder Amundssønner, og det andet hans svoger Nils Nilsen, som i 1664 var en sexti aar gammel mand med en tyveaarig søn Nils.

I matriklen 1667 anføres gaardens samlede besætning at være 2 hester og 18 stk. fæ og udsæden 14 td.; der tilhørte sommerbeite i Borgaasen, sætervolde i Galberget paa 1½ læs hø og skog i Heradsbygdens sameie.

I 1670-aarene lykkedes det Ole Amundsen, f. 1634, og den yngre Nils Nilsen at underlægge sig en større del af Nedre Løken, men i det følgende tjaar blev det atter splittet for endelig i 1690-aarene i alt væsentlig at samles af ovennævnte Peder Amundsen, der var f. 1639 og omkr. 1675 havde ægtet den bemidlede Kirsti Halstensdr. Øvre Løken. Der vedblev dog at være to brug: [I] Nordre Løken og [II] Søndre Løken, om hvis «situation og beleilighed» matriklen af 1723 anfører at de var «i sollien letvundne, jordarten temmelig dog noget tørlændt, tager og skade baade paa ager og eng saavel som huse af elflod».

I. *Nordre Løken*, alm. kaldet *Perstuen*, løbe-nr. 122 med 11 skinds skyld [samt i løs landskyld 3 setting rug til prestebolet], kom i begyndelsen af 1700-tallet til Peder Amundsens søn Ole Pedersen, der i sin tid var «fløtningshusbond i Heradsbygden» for trælasthandlere i Christiania¹. Han holdt ifl. matriklen 1723

¹ Denne stilling var ikke altid af behageligste art. Ole Pedersen udlod sig en dag paa Øvre Skjefstad med det hjertesuk, at «aldrig vilde han paatage sig husbondskab i fløtning mere, for der er saa mange lade og hver gaar paa sin haand og vil ikke arbeide». Herover følte Halvor Michelsen Sveen

en besætning paa 1 hest, 1 fæl, 10 kjør, 10 faar og 7 gjeder. Udsæden var paa samme tid 1 skp. rug, 4 skp. byg, 1½ td. blandkorn og 4 td. 1 skp. havre, høavlingen 14 læs af hjemmarken og 2 læs af slaatterne, og der var skog til brænde, gjædefang og lidt sagtømmer. Ved skjøde thl. ^{18/11} 1735 overlod Ole brugtet til sin eneste søn Peder Olsen, vistnok for 400 rdl. Til dette beløb blev det ialfald vurdert ved skiftet efter Peders første hustru i 1748, og forholdene var da med hensyn til besætning og avling ikke synderlig forandrede. Der nævnes i skiftet «en bækkekværn med tilbehør» til værdi 6 rdl. og boet fik efter fradrag af gjeld og udgifter paa 45 tilbage i behold 379 rdl.

Amatorfot. af O. T. Lømo.

Løken Perstuen.

Halvdelen af gaarden blev udlagt til sønnen Ole Pedersen, medens faderen, der strax efter giftede sig paany med Marit Christensdtr. Storhof, vedblev brugen af det hele indtil 1767. I dette aar lod ægtefællerne afholde skifte, da de syntes de var i den alder, at de burde tage føderaad. Deres halvdel i Nordre Løken blev værdsat til 200 rdl. og den dertil hørende besætning bestod af 1 femaars hest til 18 rdl. og 1 attenaars til 2 rdl., 3 kjør, 5 faar og 3 gjeder. Løsøret indbragte ved auktion 278 rdl. og Peders

sig ilde berørt, sinnet fór i ham, han gik løs paa Ole og drog ham i nakkehaaret, saa begge tumlede om paa gulvet. Der laa de og baskede. Oles mor peiste paa dem med et vedtræ, men først efter tilkaldt hjælp fik man dem fra hinanden. Halvor blev af retten ^{18/7} 1721 ilagt bøder paa 3de 6 lod sølv og har vistnok været en stridbar herre, for samme dag idømmes han en lignende bod for «at have stødt Ole Thoresen Løken paa en stok, saa blodet flød ham af ansigtet og ar endnu efter skal sees». Bøderne havde dog neppe den tilsigtede virkning, for Halvor forlod retten «med halstarrig og dumdristig at sige, at han har gaaet saa før og tør gaa endnu — hvilket er et slet forsæt.»

tilgodehavender lød paa 109 rdl., saa boets aktiver ialt blev 587 rdl., der med fradrag af gjeld m. v. paa 56 gav 531 rdl. netto.

Ved skjøde $^{15}/_7$ 1768 indløste sønnen Ole Pedersen hvad hans søskende var udlagt i Nordre Løken og blev derved eier af hele fædrenegaarden, som han siden brugte til sin død i 1791. Hans enke Marit Reiersdtr. Storhof hensad i uskiftet bo til $^{8}/_5$ 1799, da hun lod afholde samfrændeskifte, ved hvilket boet blev opgjort med 700 rdl. aktiver og 300 rdl. gjeld og udgifter. Den ældste søn Peder Olsen overtog gaarden ved skjøde thl. $^{5}/_7$ 1799 og drev den i 48 aar. Fra denne tid skriver sig navnet «Perstu-Løken» eller blot «Perstuen», som denne gaard til dagligdags kaldes. Ved skjøde thl. $^{28}/_4$ 1807 frasolgte Peder Olsen «Teppen» til broderen Ole Olsen og ved skjøde thl. $^{26}/_2$ 1846 overdrog han gaarden med besætning og øvrigt løsøre for 1200 spd. samt føderaad til sin søn Reier Pedersen. Efter hans død i 1877 hensad enken med gaarden til 1886, da brugte sønnen Peder Reiersen den en kort tid, derpaa hendes svigersøn Embret Gjerdrum fra Vaaler, men da han og hustru drog til Amerika i 1887, blev Reiers ældste svigersøn August Olsen Østby eier af Perstuen. Stuebygningen med laave og stabur skriver sig fra tiden omkr. 1760.

Nordre Løken, gl. matr.-nr. 38 [løbe-nr. 122], er nu Nedre Løken gaards-nr. 52 brugs-nr. 1 med skyld 5 mk. 59 øre.

II. *Søndre Løken*, alm. kaldet «*Andersstuen*», løbe-nr. 123 med 1 hud 2 skinds skyld, blev af Peder Amundsen Nordre Løken [Perstuen] bortfæstet til leilændingen Otter Eriksen, og han købte dette brug ved skjøde thl. $^{17}/_{11}$ 1699 af Peders arvinger Anders Lille-Hvarstad, Amund Pedersen Sørperud og Amund Olsen Grundset «med konsorter». Otter var kirkeværge i aarene 1701–03. I hans tid var ifl. matriklen 1723 besætningen: 1 hest og 1 føl, 10 kjør, 10 faar og 7 gjeder, udsæden: 1 skp. rug, $^{1}/_2$ td. byg, $1^{1}/_2$ td. blandkorn, $2^{1}/_2$ td. havre, nok paa en underliggende løkke 4 skp. havre, og forholdet var forøvrig som paa Nordre Løken med hensyn til skog og slaatter. Den nævnte løkke er vistnok «den nye agerløkke østenfor gaarden kaldet *Sveen*», der var ryddet af Otter og sammen med «en liden sætervold med huse i Galberget liggende kaldet Tuvvolden» blev pantsat for 40 rdl. til Erik Opsal i 1737. I dette aar lod Otter og hustru afholde skifte, hvorved gaarden blev værdsat til 91 rdl.

og for denne pris indløst af deres søn Ole ved skjøde fra søskenderne thl. $27\frac{1}{2}$ 1739; besætningen var 2 hester, 9 køer og 1 kalv, 7 faar, 11 gjeeder og 3 svin. Det værdifuldeste stykke indbo var «en gammel strie vaahres underdyne» taxert til 3 rdl. eller akkurat saa meget som den bedste ko. Med fradrag af udgifterne 13 rdl. blev der i behold 160 rdl., men desuden udtog de gamle folk endel løsøre til sin fornødenhed og forbeholdt sig for livstid brugen af Sveen og Tuvvolden, halvdelen af hampageren og kaalhaven m. m., og saalænge de brugte dette vilde de svare renterne af de 40 rdl. til Erik Opsal.

Ole Ottersen laante mynt af Jon Bjølset for at klare sig og pantsatte gaarden til ham i 1740. Dernæst frasolgte han

Amatørfot. af O. T. Lømo.

Løken Andersstuen.

ved skjøde thl. $17\frac{1}{7}$ 1742 ovennævnte plads Sveen paa 1 skinds skyld til Michel Christensen, som meddelt er s. 140, men blev siddende som bruger paa Søndre Løken til sin død i 1755. Ved skiftet efter ham blev der kun 100 rdl. tilbage, naar gjelden 224 rdl. var fratrukket aktiverne. Gaarden blev værdsat til 160 rdl., og da Oles enke i 1758 ægtede Torkild Eriksen fik han transport paa pantet af Jon Bjølset og brugte eiendommen, indtil den unge Otter Olsen indløste sin fædrenegaard ved skjøde thl. $15\frac{1}{3}$ 1769. Den kaldes nu jevnlig «Otterstuen», blev adskillig beheftet, og Otter havde en gjeld paa omtr. 600 rdl., da han døde i 1776. Noget forinden havde han solgt pladsen «Kalvøadet» til Peder Jørgensen Nedre Skjefstad, saa Søndre Løken nu havde en skyld paa 1 hud 1 skind og værdsattes til 500 rdl. Boets formue blev ialt paa 757 rdl., men gjeld og udgifter løb op til 623, saa der kun blev tilbage 134 rdl. til enken Ingeborg Sommerud og tre børn. Og disse maatte nu fra gaarden, da kreditorerne forlangte den under auktionshammeren.

Jens Petersen Holmsted i Leiret blev høistbydende for 440 rdl. og fik skjøde $\frac{1}{5}$ 1783. Pengene laante han af sin hustru Birthe Skjefstads bror snedker Jens Ring Olsen [se s. 107], som derfor fik behørig pant, men da Birthe døde medens handlen stod paa, saa overtog Jens Olsen gaarden for pantesummen ved det efter hende $\frac{17}{6}$ 1783 sluttede skifte; boet blev opgjort med 599 rdl. aktiver og 453 passiver. I 1785 døde pludselig ogsaa den nye eier og hans børn solgte da Søndre Løken tilbage til Jens Holmsted, som nu eiede den til 1794. Den kom da i nogle dage paa Jens Sormeruds haand og blev saa af ham solgt ved skjøde thl. $\frac{5}{7}$ 1794 til Otter Olsens svigersøn Gunder Johnsen Kirkeberg, der tilflyttede og i nær 30 aar drev denne gaard, som efter ham en tid kaldtes «Gunderstuen». I 1825 solgte han eiendommen for 800 spd. og føderaad til sin svigersøn Ole Olsen Sveen [«Ola Sjøl»] ved skjøde, der blev thl. $\frac{18}{8}$ 1826, men s. d. thinglyses ogsaa Oles transport til Henrik Johnsen Opsal for 600 spd. efter at «Kalveløkken» og en skogteig var frasolgt, og ved skjøde thl. $\frac{7}{2}$ 1832 blev Søndre Løken kjøbt for 300 spd. og føderaad af Anders Menssen¹ fra Solberg i Løiten. Efter ham blev gaardens navn forandret til «Andersstuen», som den endnu i daglig tale kaldes. I 1863 afgik Anders ved døden og faa maaneder senere ogsaa hans ældste søn Martinus Andersen, hvorefter gaarden gik over til sidstnævntes enke og 2den ægtefælle Ener Eriksen Lømo.

Bebyggelsen paa Andersstuen er over sine 100 aar og blev af Gunder Johnsen flyttet fra den sydligste kant af eiendommen til den nordligste, hvor den nu ligger.

Søndre Løken, gl. matr.-nr. 38, løbe-nr. 123, har nu gaardsnr. 52 brugsnr. 9 med skyld 3 mk. 75 øre.

¹ Anders Menssen, db. $\frac{10}{6}$ 1792 i Løiten [søn af Mens Andersen og Ingeborg Stenersdtr. paa Solberg] og † $\frac{12}{3}$ 1863 paa Løken, blev gift $\frac{10}{8}$ 1823 i Løiten med Gunvor Solberg, f. $\frac{24}{12}$ 1787 s.steds [dtr. af Hans Olsen Solberg og Marthe Eriksdtr.] og † $\frac{24}{12}$ 1861 paa Løken.

Sønnen Martinus Andersen, f. $\frac{14}{7}$ 1823 i Løiten, † $\frac{17}{7}$ 1863 paa Løken, blev gift $\frac{24}{11}$ 1859 i Løiten med Gurine Gundersdtr. Sveen, f. $\frac{2}{5}$ 1835 s.steds [dtr. af Gunder Engebretsen og Anne Syversdtr. Solbergseie] og gift 2den gang $\frac{12}{8}$ 1864 i Elverum med Ener Eriksen Lømo, f. $\frac{5}{3}$ 1831.

Ener Lømos far Erik Pedersen Tuven, db. $\frac{2}{4}$ 1786 og † $\frac{12}{4}$ 1849 [søn af Peder Eriksen paa Nygaarden s. 88], blev gift $\frac{4}{11}$ 1817 med Olia Jensdtr. Hagen, db. $\frac{10}{2}$ 1792 og † $\frac{28}{8}$ 1869 [dtr. af Jens Pedersen Hagen s. 154].

Kort ættetavle vedk. Nedre Løken.

Kristenstuen.

Peder Michelsen, f. 1712 paa Helset [og søn af Michel Pedersen], † $^{16}/_3$ 1802 paa Nedre Løken, gaardbruger; gift ca. 1743 med Marthe Michelsdr., f. 1721 og begr. $^{16}/_4$ 1793, dtr. af Michel Christensen paa pladsen Sveen [af Søndre Løken] og Inger Amundsdr. Nedre Løken, der blev begr. $^{1}/_2$ 1767, 84 aar gl. Børn [I–III]:

- I. Inger Pedersdr., f. 1745 og † $^{27}/_{11}$ 1819, gift først $^{8}/_{11}$ 1781 med Gunder Embretsen Tuven, husmand under N. Løken, f. 1732 og begr. $^{3}/_6$ 1795 [før gift $^{23}/_{11}$ 1758 med Borild Olsdr. Lillehof] og derpaa $^{29}/_{12}$ 1795 med Otter Hansen Øvre Løken.
- II. Birthe Pedersdr., f. 1750 og gift $^{29}/_{12}$ 1783 med Jens Petersen Holmsted paa Søndre Løken, tidligere gift med Birthe Olsdr. Skjefstad, s. 107.
- III. Christen Pedersen, ældste søn, f. 1748 og † $^{16}/_{10}$ 1824, gaardbruger paa Kristenstuen; gift $^{22}/_5$ 1788 med Anne Knutsdr. Nød-aasen, db. $^{20}/_{12}$ 1761 og † $^{23}/_2$ 1851. Fire børn [A–D]:
 - A. Kari Christensdr., f. $^{20}/_4$ 1792 og † $^{22}/_4$ 1862, gift først $^{17}/_{11}$ 1815 med snedker Gunder Pedersen Nygaarden, † $^{15}/_6$ 1818, og derpaa $^{12}/_{11}$ 1819 med dannebrogsmænd Ole Halvorsen Nyberget af Nedreberg, db. $^{12}/_4$ 1784.
 - B. Marthe Christensdr., db. $^{28}/_9$ 1794 og † $^{11}/_6$ 1852, gift $^{4}/_4$ 1820 med Ole Pedersen Murud.
 - C. Ole Christensen, f. $^{8}/_6$ 1799 og † $^{3}/_{11}$ 1883, gaardbruger paa Bjølset, gift $^{27}/_{10}$ 1832 med Gurine Marthea Søberg af Storhof, f. $^{1}/_6$ 1808 og † $^{28}/_{11}$ 1883¹. Børn: 1. Anne f. $^{18}/_5$ 1833 og gift $^{28}/_{12}$ 1858 med Jens Pedersen Ljømokvernen, 2. Marthe f. $^{11}/_9$ 1835 og gift $^{10}/_{12}$ 1867 med Oluf Jensen Engmoen paa Glorvigen i Aasnes, 3. Kirstine f. $^{30}/_6$ 1840 og † $^{3}/_1$ 1883, gift med Johan Østmo, 4. Gudmund Olsen f. $^{9}/_{11}$ 1843, gaardbruger paa Bjølset, gift med Oline Lindstad, 5. Ole Olsen f. $^{7}/_7$ 1846 [ifl. kirkebogen], gaardbruger paa Skavhaugen, gift $^{28}/_{12}$ 1874 med Karen Oline Ottersdr. Skavhaugen, og 6. Petronelle Gusta Olsdr. f. $^{19}/_8$ 1850 og gift med Knut Olsen Glorvigen paa Nygaarden ved Sønsterud i Aasnes.
 - D. Peder Christensen, ældste barn, f. $^{27}/_7$ 1789 og † $^{13}/_8$ 1848, gaardbruger paa Kristenstuen; gift $^{17}/_{11}$ 1815 med Johanne Olsdr., db. $^{25}/_9$ 1791 og † $^{26}/_{11}$ 1858, dtr. af Ole Olsen Søndre Berger og Marthe Eriksdr. Nordre Opsal. Sex børn blev gifte [1–6]:
 1. Martinus Løken, f. $^{25}/_9$ 1820 og † $^{26}/_3$ 1896, gaardbruger paa Østre Grundset; gift $^{17}/_6$ 1857 i Veldre med Agnete Bjørge, f. $^{14}/_8$ 1830 i Veldre og † $^{3}/_8$ 1898; dtr. af gaardbruger Amund Bjørge og og Sidsel Stenberg. To børn blev gifte:

¹ Ifl. gravstenen var hun f. $^{2}/_6$ 1808.

- a. Anton Løken, f. $14/6$ 1860, cand. real., overlærer ved Elverum kom. høiere almenskole, gaardbruger paa Østre Grundset; gift $10/8$ 1896 med Caroline Olsahl af Nordre Opsal.
- b. Sophie Løken, f. $21/4$ 1866 og \dagger $20/5$ 1896 i Elverum; gift $16/3$ 1895 med ingeniør Christian Sundt, f. 1861 i Rømedal.
2. Anne Løken, f. $5/7$ 1823 og \dagger $21/2$ 1890 paa Hamar; gift $18/10$ 1845 med gaardbruger Christen Olsen Økelsrud i Ringsaker.
3. Peder Løken, f. $6/10$ 1826 og \dagger $17/2$ 1909, gaardbruger paa Berger i Aamot, hvor gift $19/10$ 1855 med Marthea Johnsdtr., f. $28/3$ 1830 i Aamot og \dagger $3/4$ 1905. Af deres syv gjenlevende børn er infkaptein Peder Løken, f. $14/9$ 1858.
4. Martne Løken, f. $26/8$ 1829 og gift $28/10$ 1851 med gaardbruger Mathias Christiansen Sund paa Alm i Stange.
5. Johan Løken, f. $29/12$ 1832, grosserer i Christiania, hvor gift $24/4$ 1865 med Christiane Frederikke Sophie Schmidt, f. $7/10$ 1843 i Chr.ia. Tre børn.
6. Christen Pedersen Løken, ældste barn, f. $11/7$ 1816 og \dagger $30/5$ 1869, gaardbruger paa Kristenstuen; gift $5/6$ 1849 i Veldre med Marie Johannesdtr. Asla, f. $10/5$ 1827 i Veldre og \dagger $6/2$ 1905. Ni børn:
 - a. Johanne Løken, f. $28/7$ 1850, gift først $22/8$ 1871 med gaardbruger Anton Johannesen Skaaden i Øier, \dagger $17/5$ 1873, og derpaa $6/10$ 1876 med landhandler Lemmik Berg i Stange.
 - b. Eline Løken, f. $24/2$ 1852 og \dagger $28/10$ 1908; gift $5/6$ 1873 med gaardbruger Halvor Bergersen Lunke i Øier, f. $21/11$ 1841 og \dagger $21/10$ 1907.
 - c. Peder Christensen Løken, f. $3/3$ 1855, gaardbruger paa Kristenstuen; gift $15/10$ 1907 i Chr.ia med Gyda Marie Bodding, f. $15/10$ 1871 paa Gjøvik.
 - d. Johan Christensen Løken, f. $4/1$ 1857, gaardbruger paa Hvarstad; gift $3/11$ 1881 i Chr.ia med Anna Bjerke, f. $16/8$ 1858 paa Bjerke i Hof.
 - e. Karl Løken, f. $2/3$ 1859, prakt. læge i Ringsaker; gift $7/9$ 1889 i Furnes med Thora Elisabeth Grüner, f. $24/4$ 1868 i Ringsaker.
 - f. Marie Løken, f. $15/2$ 1861, gift $21/6$ 1887 med statskonsulent Bernt Casper Tøsti, f. $12/3$ 1854 i Rømedal.
 - g. Olav Løken, f. $16/4$ 1863, distriktslæge i Gloppen; gift $17/9$ 1892 i Chr.ia med Helga Andrea Marie Olsen, f. $5/12$ 1867 i Chr.ia.
 - h. Lina Løken, f. $27/11$ 1864, gift $23/6$ 1891 i Chr.ia med fætterten, gaardbruger Olaf Sund paa Alm i Stange.
 - i. Anton Løken, f. $25/11$ 1867, amtsdyrlæge, bosat paa Kongsberg; gift $6/6$ 1894 i Kjøbenhavn med Lilli Nicoline Johanne Munch, f. $30/12$ 1873 i Vejle.

Perstuen.

Peder Amundsen, f. 1639, gaardbruger paa Nedre Løken halvgaard, gift ca. 1675 med Kirsti Halstensdtr. Øvre Løken; havde børnene [I—III]:

- I. Peder Pedersen, † $16/4$ 1750 paa Skjefstadmoen, som han havde fæstet af Siver Hansen Nedre Skjefstad; efterlod med hustruen Marit Olsdr. Søndre Berger sønnerne: Peder og Ole og døtrene Maren, gift med Ole Siverson Skjefstadmoen, og Kirsti, f. 1721 og begr. $1/7$ 1769, gift med Ole Embretsen af Søndre Houm paa pladsen Tuven under Nordre Skjefstad.
- II. Ole Pedersen, kom til Øverby i Vaaler [1721].
- III. Ole Pedersen [den ældre], f. 1678 og begr. $2/3$ 1755, gaardbruger paa Perstuen; gift med Ingeborg Eignersdr. Søndre Opsal, † vaaren 1735. To børn: datteren Kirsti Olsdr., gift med Einer Ottersen af Øvre Skjefstad, og sønnen:
- Peder Olsen, f. 1712 og begr. $2/8$ 1786, gaardbruger paa Perstuen; gift først med Marthe Olsdr., † $5/8$ 1748 og datter af Ole Embretsen og Marit Olsdr. Øvre Skjefstad, og derpaa 1749 med Marit Christensdr. Storhof. Fem børn [A-E]:
- A. Ole Pedersen, f. 1742, kom til Berset i Løiten.
- B. Christen Pedersen, f. 1749 og † $3/5$ 1798, gaardbruger paa Aarnes.
- C. Peder Pedersen, f. 1751 og † $19/11$ 1806, gaardbruger paa Storhof.
- D. Jens Pedersen, db. $21/3$ 1756 og begr. $27/12$ 1793, gaardbruger paa Hagen i Heradsbygden; gift $19/2$ 1781 med Olia Olsdr. Hagen [der 2den gang $28/2$ 1795 ægtede Gunder Olsen Mørk-hagen]. To børn voxte op: Marthe f. $14/12$ 1788 og Olia f. $17/2$ 1792.
- E. Ole Pedersen d. ældre, ældste barn, f. 1739 og begr. $11/10$ 1791, gaardbruger paa Perstuen; gift $28/12$ 1767 med Marthe Reiersdr. Storhof. Fem børn [1-5]:
1. Marthe Olsdr., db. $24/11$ 1771 og gift $18/11$ 1796 med Hans Olsen Moen s. 117.
 2. Reier Olsen, db. $29/2$ 1775, smed og bosat paa Pladsen under Aarnes; gift $28/12$ 1804 med Marthe Arnesdr. Kvernbakken.
 3. Olia Olsdr., db. $5/11$ 1780, paa Aarnes 1801.
 4. Ole Olsen, db. $12/4$ 1784, smed paa Bakken, s. 108 og 116.
 5. Peder Olsen, ældste barn, db. $4/12$ 1768 og † $2/6$ 1850, gaardbruger paa Perstuen; gift $9/11$ 1798 med Kari Eriksdr., db. $26/11$ 1775 og † $13/9$ 1849, dtr. af Erik Olsen Lilleberg. Af deres ti børn blev flg. gifte [a-g]:
- a. Ole Pedersen, db. $14/10$ 1798 og † $1/3$ 1850 som inderst paa Flobakken; gift $7/11$ 1828 med Kirsti Johnsdtr. Skanshagen.
 - b. Marthe Pedersdr., db. $15/12$ 1799 og † $12/8$ 1882; gift $10/11$ 1826 med Ole Engvaldsen Gjerdrum [af Vaaler] paa Vadet.
 - c. Embret Pedersen, db. $9/8$ 1801 og † $10/2$ 1862 som inderst paa Skjefstad; gift $12/11$ 1831 med Marthe Reiersdr. Storhof. Af deres børn er flere emigrert til Amerika, en søn Embret Løken, f. $19/5$ 1849, er smed paa Ringen i Heradsbygden.
 - d. Kari Pedersdr., db. $28/4$ 1805 og † $12/8$ 1892; gift med Torkild Houm, f. $15/2$ 1817; søn af Torkild Olsen Kvernmoen.

- e. Peder Pedersen, f. $2\frac{1}{3}$ 1807 og gift $5\frac{1}{1}$ 1847 med Marthe Enersdr. Støen; uden børn.
- f. Karen Pedersdr., f. $1\frac{1}{7}$ 1814 og gift med John Andersen Rustad.
- g. Reier Pedersen, f. $11\frac{1}{5}$ 1817 og † $6\frac{1}{7}$ 1877, gaardbruger paa Perstuen,; gift $24\frac{1}{9}$ 1852 i Østre Toten med Johanne Jensdr. Gryttenholm, født $11\frac{1}{4}$ 1817 paa Østre Toten og † $24\frac{1}{2}$ 1901. Tre gifte børn:
1. Karen Beate Reiersdr., f. $4\frac{1}{11}$ 1854, gift $15\frac{1}{2}$ 1877 paa Toten med August Olsen Østbye, f. $30\frac{1}{8}$ 1853 paa Østre Toten, gaardbruger paa Perstuen; deres søn Harald Løken se s. 172.
 2. Petronelle Reiersdr., f. $22\frac{1}{12}$ 1856, gift $29\frac{1}{4}$ 1884 med Engbret Gjerdrum fra Vaaler; brugte Perstuen en kort tid.
 3. Peder Reiersen, f. $20\frac{1}{5}$ 1859 og † $15\frac{1}{7}$ 1900 i Amerika, brugte Perstuen en kort tid efter moderen.

Søndre Løken eller Andersstuen.

Erik Knutsen, leilænding paa Løken Lundstuen, f. 1616 og † ca. 1680, havde fem gifte børn [I–V]:

- I. Maren Eriksdr., gift med Gunder Pedersen Nødaasen.
- II. Anne Eriksdr., gift med Gjert Nielsen under Elset i Vaaler.
- III. Amund Eriksen, gaardbruger paa Løken Lundstuen, blev gift i 1701 og efterlod et barn: Anne Amundsdr., f. 1705 og † $12\frac{1}{3}$ 1777 som enke efter Ole Iversen, gaardbruger paa Lundstuen.
- IV. Ole Eriksen, efterlod kun en søn: Erik Olsen Brenden under S. Opsal, der † $23\frac{1}{4}$ 1748 og med hustruen Guri Andersdr. Moen efterlod to børn: Ragnhild Eriksdr. f. 1714 og gift med Bernt Michelsen Brenden [der † $6\frac{1}{3}$ 1769], og Kari Eriksdr. f. 1720 og gift $27\frac{1}{12}$ 1771 med Erik Mathiesen Bronkepladsen [f. 1699 og begr. $11\frac{1}{2}$ 1788].
- V. Otter Eriksen, gaardbruger paa Søndre Løken 1699, † ca. 1739; gift med Kari Ottersdr. Fire børn blev gifte [A–D]:
 - A. Maren Ottersdr., f. 1698 og begr. $15\frac{1}{12}$ 1771, gift med Jon Olsen og efterlod datteren Marit gift med murmester Zimmerman.
 - B. Ingeborg Ottersdr., f. 1711, efterlod med Thore Pedersen datteren Kari.
 - C. Jørgen Ottersen paa Høibakken, gift med Anne Pedersdr. Øvre Skjefstad, s. 107.
 - D. Ole Ottersen, ældste søn, f. 1709 og † $14\frac{1}{5}$ 1755, gaardbruger paa Søndre Løken, gift 1739 med Karen Johnsdtr. Vesterhaug, der blev gift paany $30\frac{1}{1}$ 1758 med Torkild Eriksen paa S. Løken, f. 1721 og begr. $6\frac{1}{3}$ 1774. Fire børn [1–4]:
 1. Hans Olsen paa Kvernbakken, f. 1743 og gift $32\frac{1}{2}$ 1783 med Birthe Gundersdr. Østerhaug.
 2. John Olsen, f. 1746, gaardbruger paa Vollum, gift $28\frac{1}{12}$ 1778 med Amund Johnsen Vollums enke Anne Pedersdr., med hvem to børn: Kari db. $3\frac{1}{3}$ 1779 og Ole Johnsen db. $21\frac{1}{10}$ 1787.

3. Ole Olsen, f. 1749 og † ¹⁵/₁₁ 1810, gaardbruger paa Løken-Svenstuen, s. 171.
4. Otter Olsen, ældste barn, f. 1740 og begr. ¹²/₅ 1776, gaardbruger paa Søndre Løken, gift ²/₃ 1768 med Ingeborg Olsdr. Sormerud, f. 1739 begr. ²¹/₃ 1792. To børn blev gifte:
- a. Kari Ottersdr., db. ¹⁴/₁₀ 1770 og gift ²/₅ 1794 med Gunder Johnsen Kirkeberg af Skjærbæk, db. ¹⁹/₁₂ 1768 og † ¹⁴/₆ 1852, gaardbruger paa Søndre Løken. Af deres børn flyttede John Gundersen til Nygaarden i Søndre Skogbygd og har eftersegt der, Inger Gundersdr. db. ³¹/₅ 1795, blev gift ²³/₁₀ 1819 med Ole Olsen [Prestegaarden] Sveen [«Ola Sjøl»], der i et aars tid eiede Søndre Løken, og Amund Gundersen drog til Amerika. [Se s. 191 og St.tavle over Fam. Jarmann s. 23].
- b. Olea Ottersdr., db. ²⁶/₁₂ 1772 og † ²⁷/₁₀ 1809, gift først ¹²/₂ 1796 med Arne Jensen Fossum af Ljømo-ætten, db. ²⁵/₁₁ 1764 og † ²⁴/₁₁ 1800, og derpaa ⁷/₅ 1803 med Ole Thoresen Fossum fra Solør.

Løken, Øvre.

Øvre Løken bestod strax paa 1600-tallet som s. 137 bemærket af en fuldgaard og en halvggaard. I begge eiede kronen en betragtelig del, som vel oprindelig skrev sig fra det ved reformationen inddragne geistlige beneficalgods. Størsteparten i begge gaarde var dog bondens egen odelsjord. I 1607 nævnes Peder og Hans som gaardbrugere paa Øvre Løken og i 1624 var «Peder og hans søskende» eiere af 2 huder og «Inger Iversdatter og hendes søstre» 9 skind og dertil 9 skind i gaarden Murud, men til hvilket af brugene hver enkelt var knyttet lader sig ikke med vished afgjøre. Først fra 1640-aarene kan de to gaarde følges side om side.

Øvre Løken, fuldgaard, gl. matr.-nr. 4 med skyld 3¹/₂ hud [samt i løs landskyld 3 setting rug til prestebolet], hvoraf de to huder var bondegods og 1¹/₂ hud krongods.

Kronens andel var bortbygset til leilændinger indtil den blev solgt ved kongeskjøde ¹⁸/₈ 1662 til lagmand Christen Jensen, der er nærmere omtalt under Gaarder, og gik fra ham i arv til svigersønnen lagmand Werner Nielsen. Under disse fremmede herremænd var det fremdeles leilændinger, som brugte gaarden, og først efter Werners død i 1696 blev den i sin helhed kjøbt af opsidderne til odel og eie.

Bondens andel paa 2 huder tilhørte i 1640-aarene Lauritz

Johnsen, der vistnok var fra Løiten, hvor han ialfald havde nær slegt. Han pantsatte i 1661 eiendommen til Siver Berger for 80 rdl. uden atter at tilveiebringe løsningssummen, og levede siden som leilænding baade paa kronens og sin egen tidligere andel.

Ifl. matriklen af 1667 havde Øvre Løken fuldgaard paa denne tid en samlet besætning paa 3 hester og 28 stk. fæ og udsæden var 21 td.; der tilhørte sommerbeite og engeslaatter i «Flotten» paa 2 læs hø, skog til gaardsnytte og som synderlig herlighed en humlehave. Eierne var samtidig lagmanden og Siver Berger, der begge bortbygslode sine gaardeparter, men kort efter fik Sivers svigersøn Hans Hansen Skjefstad transport paa pantedogset og solgte det lidt senere til sin svoger Ole Siversen Berger. Nogle aar efter hans død i 1679 skilte arvingerne sig efterhaanden af med dette gods, og det vexlede nu gjentagne gange eiere uden at nogen rigtig vilde slaa sig til ro; først efter at ogsaa Werner Nielsen havde solgt sin part, blev hele Øvre Løken fuldgaard brugt af selveiere. Dette var omkring aarhundredskiftet 1700.

Fra denne tid er gaarden delt i tre brug, hvis fælles «situation og beleilighed» i matriklen af 1723 beskrives saaledes: «i sollien letvunden, jordarten temmelig god, dog tager skade af elvflod paa deres agre og enge og hele gaardens eiendele, saa de undertiden maa flytte fra deres huse for vandets skyld.» Gaardens samlede besætning var samtidig 4 hester, 28 kjør, 28 faar og 20 gjeder, udsæden: 6 td. blandkorn og 12 td. havre, høavling: 38 læs; der var skog til gjærdefang, brændevad og hus-tømmer, sæter med god havn og slaatter paa 8 læs hø. En fælles husmandsplads havde udsæd paa 1½ skp. blandkorn.

De tre brug omfatter de senere Løken-gaarde: *Mikkelstuen*, *Svenstuen* og *Hansstuen* med de fra disse igjen frasolgte parceller, der dels er indgaaet under andre gaarde f. ex. Søndre Houm og Nødaasen og dels danner selvstændige smaagaarde f. ex. Teppen og Sveen.

1. *Mikkelstuen*, løbe-nr. 125 med skyld 2 huder 1 skind [samt i løs landskyld 1½ setting rug til prestebolet], kom efter flere transaktioner tilbage til den gamle odelsbonde Lauritz Johnsens familie, idet hans datter Thora, som eneste gjenlevende af tre søstre ægtede Bjørn Ottersen af Vesterhaug, og han kjøbte

denne Løken-gaard, som paa nogle parceller nær blev i hans efterslegt i de følgende 150 aar. Omkr. 1697 afgik han ved døden før børnene havde naaet fuldmyndig alder, men hans yngre bror Ole Ottersen, som i 1701 blev lensmand i Elverum, paatog sig at drive gaarden for dem, «og da Olé døde kom en mand ved navn Ole Thoresen i ægteskab med hans enke, som havde Bjørns børn hos sig, og paa den maade kom Ole Thoresen til at bo her og brugte hele gaarden.» I 1713 fremstod derpaa Bjørns søn Ole Bjørnsen med krav paa som rette odelsmand at indløse eiendommen, og det kom da til et venskabeligt forlig mellem ham og Ole Thoresen ved thinget ¹⁵/₇ s. a., hvorved

Amatorfot. af O. T. Lømo.

Løken Mikkeltuen.

sidstnævnte skulde faa bruge og beholde halvdel, «saa længe hans hustru levede og derefter indtil han havde høstet to aars afgrøde» mod at betale 55 rdl. 2 ort og forpligtede sig til at «holde husene draabeløs det meste mulig være kan.»

Kort efter blev en parcel med $1\frac{1}{2}$ skinds skyld bortfæstet til Ole Larsen paa Svenstuen og en anden ligeledes med $1\frac{1}{2}$ skinds skyld til Hans Hansen paa Hansstuen¹, saa gaarden havde tilbage i hud 9 skind for de to opsiddere, og heraf faldt de $10\frac{1}{2}$ skind paa Ole Bjørnsens part og $11\frac{1}{2}$ paa Ole Thoresens. Paa denne vis vedblev gaarden at være delt i to brug [I] og [II] til 1759.

[I.] Ved det efter Ole Bjørnsen den ²¹/₁₀ 1718 afholdte skifte «var boet med stor gjeld beheftet saa gaarden, med $10\frac{1}{2}$ skinds skyld, blev taxert for 67 rdl. 2 ort, da den paa husbygningerne var meget beclærvet og jorden i slet tilstand.» Besætningen be-

¹ Disse parceller blev senere udskilt til smaabrug og indgaar ikke atter i Mikkeltuen.

stod af 1 hest, 2 kjør og 4 ungnøt, 1 gjed og 1 tjorgris og boet blev endelig opgjort med 88 rdl. aktiver og 84 rdl. gjeld og udgifter. Oles enke Mette Knutsdatter indgik endnu i 1718 nyt ægteskab med Svend Eriksen og han fik brugen af eiendommen for panthaversken Anne Larsdatter Sørperud, indtil Oles eneste barn Kari i 1733 blev gift med Simon Michelsen og disse betalte løsningssummen. Svend blev da husmand paa pladsen Sveen. Den nye eier fik orden i finantserne, besætningen øgedes med en del smaafæ og ved hans pludselige død i 1737 kunde gjelden 75 rdl. dækkes af løsøret, hvoraf sidste aars avling taxertes til 20 rdl. Gaardparten blev udlagt med en halvdel til sønnen Michel Simonsen og en halvdel til enken Kari, der i 1739 bragte den med i ægteskabet til sin anden mand i Knut Engebretsen af Diset i Aamot, og da han døde i 1758 i gjeldfrie kaar blev den indløst af Michel.

[II.] Ole Thoresens brug paa 11½ skind blev solgt til hans søn Hans Olsen, men han formaaede ikke at holde sig oven vande og maatte gaa fra det hele. Det blev saa solgt til Ole Hansen [af Hansstuen] ved skjøde thl. 18/7 1735, og ved dom 28/1 1788 tog ovennævnte Michel Simonsen denne gaardpart tilbage paa odel.

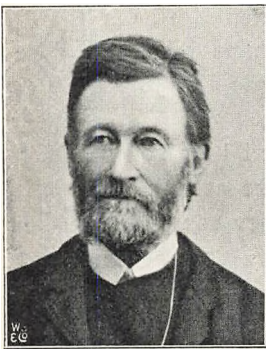
Fra 1759 af er saaledes begge brug igjen samlet til en gaard med skyld i hud 9 skind under Michel Simonsen, efter hvem den fik navnet «*Mikkelstuen*». Gjennem et langt og arbeidsomt liv som gaardbruger og som tømmermerker for stiftamtmand Rosenkrantz bragte Michel jorden i god hævd, nedrev en del daarlige og nu overflødige smaahuse og udbedrede de øvrige. Da han efter en smertefuld sygdom døde i 1807 fik enken Kirsti Hansdatter uskiftebevilling og først i 1812 lod hun deres bo tage under skiftebehandling. Besætningen var da 2 hester à 300 og 400 rbd., 5 kjør à 50 til 80, 3 kviger, 4 faar, 6 gjeder og 3 svin. En kakelovn til 30 rbd. var det værdifuldeste stykke «indbo», dernæst fulgte en række dyner fra 25 til 16, et chatol til 12 og et stueuhr «med viser og kasse» til 10 rbd. Mikkelstuen med tilhørende almenningsskog blev ved auktion 2/1 1813 kjøbt af enken for 2383 rigsbankdl. [14000 rdl. dansk] og boet blev opgjort med ialt 3171 rbd. i aktiver og 1095 i gjeld og udgifter; 2076 rbd. netto.

Ved skjøde thl. 5/7 1814 overtog imidlertid svigersønnen Strømme Gundersen gaarden og fra hans fallitbo gik den

ved skjøde thl. $\frac{5}{7}$ 1830 over til Ole Olsen Bronken efter $\frac{2}{7}$ s. a. at være skyldsats til 1 dl. Senere blev gaarden solgt til Ole Olsen Løken Svenstuen, gik efter ham over til sønnen Ole Olsen d. yngre, der døde i 1905, og derpaa til dennes svigersøn Dyre Berg. Om disse eiere henvises til ættetavlen s. 171.

Den Elverum prestebol tilkommende løse landskyld i Øvre Løken-gaardene blev som s. 146 meddelt indløst i 1887.

I det 19de aarhundrede er Mikkeltstuen blevet stærkt opstykket i smaabrug og der hviler f. t. kun en skyld af 2 mk. 5 øre paa dette tidligere løbe-nr. 125, nu gaards-nr. 53, brugs-nr. 4.

Ole Olsen Løken
Mikkeltstuen, † 1905.

2. *Svenstuen*, løbe-nr. 127 med skyld 9 skind [samt i løs landskyld $\frac{3}{4}$ setting rug til prestebølet], hvortil senere kom $1\frac{1}{2}$ skind fra Mikkeltstuen, blev kjøbt af leilændingen Ole Larsen, der med hustru Marit Pedersdatter i 1725 overdrog gaarden til sin eneste søn Lars Olsen mod føderaad og derunder forbehold af nogle akre, «Stuejordageren» og «Smalteigen» m. v., som efter deres død skulde falde tilbage; desuden skulde Lars udbetale 50 rdl. til sin eneste søster Marit, der med ægtefælle Hans Michelsen var bosat under

gaarden. Allerede i 1728 afgik Lars ved døden og hans bo blev opgjort med 64 rdl. i aktiver, der gik op i op med gjelden. Gaarden, hvis besætning da var 1 hest, 5 køer, 3 faar og 4 gjeeder, blev imidlertid ikke medtaget i beregningen, men udlagdes til Lars' enke Birthe Olsdtr. og deres søn Lars Larsen med en halvpart paa $5\frac{1}{4}$ skind til hver. Inden aarets udløb giftede Birthe sig paany med Christen Michelsen af Nedre Løken, og han overtog føderaadet til det gamle ægtepar Ole og Marit ved kontrakt thl. $\frac{27}{11}$ 1728 og brugte derefter eiendommen til sin død i 1742. Ved det efter ham $\frac{4}{8}$ s. a. afholdte skifte blev Birthes andel atter delt mellem hende og deres eneste fælles barn Ole Christensen med $2\frac{5}{8}$ skind til hver, og da endelig den unge Ole døde i 1758 faldt hans lille part tilbage til moderen og halvbroderen, saaledes at Birthe derved blev eier af $3\frac{15}{16}$ skind og Lars Larsen af $6\frac{9}{16}$ skind. Ved skjøde af $\frac{7}{7}$ 1759, thl. $\frac{15}{3}$

1762 overdrog Birthe sin del til Lars, og han blev da eier af hele den oprindelig gaardpart paa $10\frac{1}{2}$ skind¹, men da han var «et vansørt menneske», hvem moderen trods velmente bestræbelser ikke kunde skaffe nogen hustru, og Birthe selv var gammel og skrøbelig, fandt de det raadeligst at sælge eiendommen. Kjøber blev Ole Svendsen Kilde, der betalte den med 590 rdl. og fik skjøde thl. $\frac{15}{7}$ 1761.

Efter denne nye eier, der i almindelighed blev kaldt «Vetle Svendsen», er det gaarden siden har havt navnet *Svenstuen*. Vørsønnen Ole Olsen af Søndre Løken fik den efter ham; det var en overmaade paapasselig og strævsom mand, der nedlagde meget arbeide paa gaarden. Ved sin død i 1810 blev

Amatorfot. af O. T. Lomo.

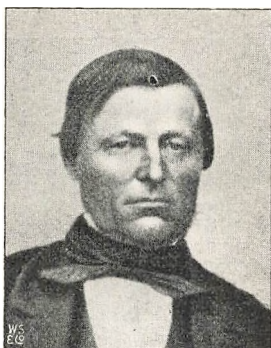
Løken Svenstuen.

hans bo udbragt til 743 rdl., som fradraget udgifter etc. 56 rdl. gav 687 rdl. i behold, og heri var ikke medregnet Svenstuen, idet han ved skjøde thl. $\frac{5}{2}$ 1805 havde overladt den faste eiendom til sin ældste søn Ole Olsen for 900 rdl. og kaar. De kommende aar blev en vanskelig tid for den unge Ole; i 1808 og 1809 maatte han i felten og led her som mange af sine sambydinger meget ondt under mangel baade paa mad og klær. Hans hustru Olaug Storhof drog selv afsted til Trangen med

¹ Ved kontrakt af $\frac{9}{7}$ 1759, thl. $\frac{15}{8}$ 1762, fæstede Lars Larsen afgiftsfrit og paa livstid til ovennævnte Hans Michelsen en del smaapladser, som denne havde ryddet og bebygget «paa det Hans som en duelig rydningsmand des mere kan animeres til dette sit begyndte rydningsverks fremdeles befordring saavel som at han kan være forvisset om at høste den deraf ventende frugt». De bestod i et stykke akerland, ryddet i Lars' eiende kalveløkke i Kjærshagen, en sætervold i Flotsberget, hvor han havde bygget fjøs og lade [hvilke nu paa 16 aars tid var brugt af Lars' husmand Hans Olsen Moen, der † $\frac{21}{4}$ 1765, 58 aar gl.] og desuden «en liden bopæl», stue og og fjøs, paa selve gaarden. Efter Lars Larsen fik en del af gaarden navnet «Larsstuen».

niste til ham, og det fortælles endnu at hendes madbommer bragte baade ham og andre forsultne soldater mod og kræfter under den kamp, som her rasede. Efter krigens slut tog han atter fat paa gaardsbruget og drev dette til 1846, da hans yngste søn Martinus Olsen købte det, og han opførte de nuværende bygninger paa Svenstuen. Den $\frac{3}{6}$ 1886 nedbrændte uassuret en næsten fuldført føderaadstue, hvortil Martinus da havde tænkt at trække sig tilbage, og den nye blev da opført af sønnen Ole M. Løken, der i 1887 købte gaarden. Samme aar indløste han den Elverum prestebol tilkommende løse landskyld som s. 146 meddelt.

Svenstuen, løbe-nr. 127, nu gaards-nr. 53 brugs-nr. 31 med

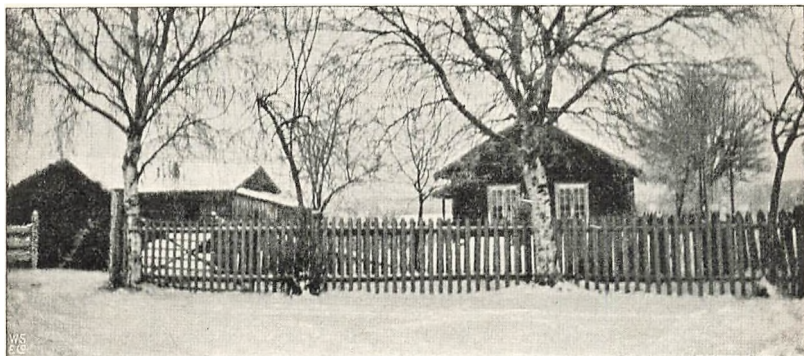
Martinus Olsen Løken og hustru Oline Ljømo.

skyld 7 mk. 22 øre, bestaar af flere jorder, der ligger adskillig spredt mellem de tilgrænsende Løken-gaarde og synes bestemt til ved eventuelt salg at indgaa i disse og derved forsvinde som særskilt gaardsbrug. Den nuværende eier købte i 1905 og tilflyttede gaarden Moen.

3. *Hansstuen*, løbe-nr. 126 med skyld 9 skind [samt i løs landskyld $\frac{3}{4}$ setting rug til prestebolet], blev ved skjøde $\frac{12}{1}$ 1702 kjøbt af leilændingen Hans Amundsens søn Hans Hansen, og da han som enkemand skiftede med sine børn i 1714, fik den ældste søn Hans Hansen d. yngre gaarden med overdragelse fra medarvingerne thl. $\frac{17}{1}$ s. a. for tils. 45 rdl. og føderaad. Forgjeldet, som han til permanens var, fik han stadig pinagtigheder med at greie for sig; i 1731 maatte han saaledes ty til sin unge søn Ole og mod pant i gaarden laane 31 rdl., «som Ole selv

havde erhvervet sig ved aars tjeneste hos godtfolk og ved tømmerfløtning», og da han døde i 1733 var gjelden paa 78 rdl. Den blev dækket af jordeiendommen, som i behestet stand blev overtaget af ældste søn Otter Hansen ved skjøde thl. $16\frac{2}{3}$ 1736. Besætningen var da 1 hest, 5 kjør og 3 kviger, 5 faar og 2 svin, og boet blev opgjort med kun 43 rdl. netto.

Otter fik bødet noget paa økonomien, men gjelden var dog endnu ubetalt, da han døde i 1769. Gaardens værdi var imidlertid øget til 350 rdl. og der blev 442 rdl. i behold¹, da skiftet sluttedes samtidig efter ham og hustruen $10\frac{10}{10}$ 1769. Deres eneste barn Hans Ottersen fik Hansstuen, men kunde i længden

Amatorfot. af O. T. Lømo.

Løken Hansstuen.

ikke klare heftelserne, og Jens Olsen Torge fik ved execution udlæg i gaarden, som derpaa kom under auktionshammeren $26\frac{10}{10}$ 1784. Ved samtidigt forlig blev Hans Ottersen forbeholdt et akerstykke Kalvadet, en anpart i Sveen m. v., til en skyld af ialt $1\frac{1}{2}$ skind, og denne lille eiendom overdrog han ved skjøde thl. $23\frac{4}{4}$ 1798 til sin yngste datter Inger Hansdr., der bragte den til sin ægtefælle Erik Olsen Teppen. Ved skjøde dat. $18\frac{4}{4}$ 1797 lykkedes det Hans Ottersens næstældste søn Embret Hansen at indløse sin odelsjord fra kreditorerne; han tog sin far i føderaad og sled sig fremover under tungt og haardt arbejde, der gjorde ham til en økonomisk uafhængig mand, men ogsaa knækkede hans kræfter og lagde ham i en tidlig grav, i 1814.

¹ Heraf tilfaldt hustruens uægte døtre Mari Andersdr., gift med Jens Knutsen Bakstuen, og Marthe Gundersdr., f. 1720, hver 54 rdl. efter moderen.

Ved det efter ham i 1816 afholdte skifte blev gaarden vurderet til 2660 rbdl. og boet udbragtes til ialt 3176 rbdl., der med fradrag af passiver paa 510 gav 2666 rbdl. i behold til enken og fire børn. Datteren Marthe ægtede i 1829 Gunder Olsen Silkebækken og ved skjøde thl. $\frac{5}{7}$ 1831 overtog disse gaarden, som de brugte til Gunders død i 1869, hvorefter deres to sønner Ole og Christopher Gundersen købte den i fællesskab $\frac{1}{10}$ 1872 og delte den saaledes, at Christopher beholdt hovedbølet, løbe-nr. 126 a, og Ole fik den del, hvorpaa den gamle bebyggelse stod og byttede den senere med Martinus Olsen Løkens eiendom Søndre Tuven.

Løken Hansstuen, tidligere løbe-nr. 126, er i lighed med de andre Øvre Løken-gaarde efterhaanden opstykket i flere smaabrug; hovedbølet er nu gaards-nr. 53 brugs-nr. 15 med skyld i mk. 46 øre.

Øvre Løken, halvgaard, med skyld 2 huder [samt i løs landskyld 3 setting rug til prestebølet], hvoraf 1 hud bondegods \circ : det senere *Ostgaarden* og 1 hud krongods \circ : det senere *Lundstuen*.

Det ældste skjøde vedkommende denne gaard er et skindbrev af $\frac{12}{3}$ 1639, hvorved Taran Olufsdtr. Berg i Løiten sælger sin odelseiendom til Jacob Simonsen. Det lyder saa:

Kindis Jeg Mig Taren Olluffs Datter Berig i Løften Sogenn paa Hedenarcken och gör hermed witterligt, att ieg haffuer Soldt Ifra mig och Alle mine Arffuinger och till Jacob Simenson och hans Sande Arffuinger min Odelsgaard Kaldis Løgen och Legendis stengit och Rengit Iblandt dj Søndere større Løgensgaarder I Herritt I Østerdallen till Ewindelige Odell och Eygendomb, Huorforre hand haffuer mig giffuen och betalt Fulde Odels Wer, Som dett ehr werdt, Eller Nogen tj kunde bliffue werdt, tj skall hand be.te gaard beholde med bygsell och All des till. Lunder, herlighet och Rett, Som dertil ehr, haffuer werritt Eller till windis kand wed huad Naffn dett Neffnis kand, Som ieg schall holde hannom frelst och hiemmelst for huer mand, och Schade lost I Alle maader, des till Windisbyr haffuer ieg wenlig tilbedet min Søn Olluff Gunderson min Suoger [\circ : svigersøn] Olluff Sista [\circ : Sigstad] och Joen Kiødtsta, Olluff Taarso, Kiel Ennger och Arnoll Dyren, Edtsorne Laugrettis mend I be.te Løfftingsogen dette mit Skøde for mig att for Zegele, Actum Berrig den 12 Martj Anno Christj 1639¹.

Hvad Taran Olufsdtr. Berg ved dette brev solgte til Jacob Simonsen var hendes odelsgoods paa 1 hud eller bondegodset i

¹ De fire sidstnævnte personer, lagrettesmænd af Løiten, er: John Kvæstad, Oluf Torshof, Kjel Enge og Arnold Dyri. Af de indkapslede voxsegl vedhænger endnu fire \circ : Oluf Gundersens med bogstaverne O. G., Johns med I. M., Olufs med O. M. og Arnolds med A. S. — Skindbrevet beror i Rigsarkivet.

denne Løken-gaard. To aar senere, ved thinget $\frac{3}{5}$ 1641, anlagde nemlig den nye eier Jacob Simonsen søgsmaal mod leilændingen paa kronens andel Lauritz Michelsen, fordi han havde tiltaget sig bygsel over bondegodset «og det af den aarsag at kongen var i gaarden eiende i hud og de havde været mange om den anden hud.» Lauritz var nu en mand paa 60 aar «og havde bygget samme hud bort til Thore Løken», der samtidig indstevnes «fordi han bruger adskillige teiger og ikke deraf giver første-bygsel til dennom, godset tilforn haver været raadig, efter som Jacob sig det tilforhandlet haver». Jacob fremlagde to breve, «hvorefter bygselen tilforn havde fulgt bondeparten og dog uden dom den fratagen», og heri samstemmede da ogsaa de aldrende vidner: «Der havde ligget en fuldkommen rein fra den grindstolpe ved staldvæggen og til en liden rangkjær [ɔ: krat] ved Kolgaard staaendes og paa samme rein stod en gaard [ɔ: skigard] og paa den nordre side var bondeparten, som Ole Sigstad, som jorden eiet, selv brugte i aar, og tilforn sad hans halvsøster Rønnaug derpaa og det henved 40 aar siden eller mere; samt ligesaa i de andre teiger fulgte Ole Sigstad den nordre part og kongen den søndre, og var i de dage en paa kongens part hed Cemet, og bygde Ole Sigstad siden hans far Halvor Tjøstelsen samme sin hud.» Den otti-aarige Otter Nedre Skjefstad oplyste at han havde leiet kronens part af Cemet, som var hans stiffar, og at odelsmændene til den anden hud selv havde brugt sin part. Ved denne leilighed er det ogsaa at Amund Opsal vidner «at for 16 aar siden taltes Halvor Løken og Otter Opsal tilsammen, sagde de da, at efter som gaarden Løken blev afbrændt i den svenske feide, kom da de folk af Hedemarken og saaede selv deres part og kongens part laa øde». — Den $\frac{3}{6}$ 1641 faldt underrettsdommen: ganske vist var kongen eier af i hud alene, medens der havde været mange om den anden hud, dengang Lauritz Michelsen tilegnet sig bygselen, men bondens andel havde været tydelig adskilt fra kongens, og kongen havde ikke raadet bygselen over bondegodset førend Lauritz tiltog sig den paa hans vegne, «derfor bør ogsaa samme bondepart nyde sin bygsel som tilforn». — Efter denne dom hersker der ikke senere nogen tvil om udstrækningen af enhver eiers ret og raadighed.

De to brug anføres i matriklen 1667 med en samlet besætning paa 2 hester og 18 stk. fæ og en udsæd af 12 td.; der tilhørte

en bækkervejn, humlehave, skog til gaardsnytte, sommerbeite i Flotten og Flotten sætervolde paa 2 læs hø. I matriklen af 1723 anføres de ligeledes under èt med besætning: 3 hester, 16 kjør, 12 faar og 12 gjeder, udsæd: 1 td. byg, 3 td. blandkorn, 6 td. havre, «nok paa løkken Kalvedalen 1 td. havre» og høvling 27 læs. Der var skog til brændeved, gjærdefang og hustømmer, sæter med maadelig havn og slaatter paa 4 læs hø samt en husmandsplads med udsæd paa 4 skp. blandkorn; en kvern til husnytte [brugtes af Østgaarden alene]. Begge brug var «i sollien letvunden, jordarten temmelig god, dog tager skade af elvens overskyllelse paa ager og eng og husebygning». Senere følges de to brug hver for sig: *Østgaarden* og *Lundstuen*:

Østgaarden, løbe-nr. 128 med skyld 1 hud [samt i løs land-skyld $1\frac{1}{2}$ setting rug til prestebolet], kom fra Jacob Simonsen i 1655 som brugeligt pant til Halsten Michelsen Strand, og han købte ved skjøde thl. $\frac{4}{1}$ 1667 denne eiendom, som der-efter fulgte hans slegt indtil 1820. Ved skjøde fra medarvingerne thl. $\frac{8}{7}$ 1685 gik den over til ældste søn Ole Halstensen, der var tømmermerker for Gregers Jensen Plate i Christiania og en duelig kar, som fik gaarden i god hævd og efterlod meget paa kistebunden, skjönt han i tre ægteskaber havde skiftet to gange og neppe giftet sig til nogen velstand. Han døde i 1716, og da boet blev opgjort det følgende aar indbragte løsøret 323 rdl. Gaarden blev ikke medtaget i beregningen, men besætningen var paa 2 hester, den ene værd sine 7, den anden 2 rdl., 12 kjør à 3 til 4 rdl., 2 kviger, 2 oxer og 3 kalver, 18 faar med 2 lam, 12 gjeder samt 1 stort og 2 smaa svin. Gjeld var der ikke værd at nævne og fradraget udgifter blev der 280 rdl. i behold foruden jordegodset.

Den ældste søn Hans Olsen, der var faderens eneste barn af første ægteskab og i boet efter moderen $\frac{9}{8}$ 1690 havde faaet udlagt en anpart i gaarden, var nu ved skiftet svag og senge-liggende, men lod ved sine venner begjære sig ogsaa den resterende del overdraget. Heri samtykkede enken, idet hun dog forbeholdt sig kaar samt engen «Løfteigen» med udsæd paa 5 kvarter og 2 kjørs hold, og Hans fik skjøde fra medarvingerne thl. $\frac{23}{11}$ 1717 «paa det gaarden igjen kan komme underèt og til rette odelsmand»; betalingen var omtr. 42 rdl. eller 5 rdl. pr. skind. Den svagelighed, han til en begyndelse led under,

synes snart at være overvundet og han opnaaede endog en alder af 88 aar ved sin død i 1773.

Ved aar 1763 havde han imidlertid trukket sig tilbage fra gaardsbruget til fordel for sine børn, som da alle forlængst var myndige og skiftede privat med faderen. Resultatet blev at den ældste søn Ole Hansen fik $3\frac{6}{7}$ skind i Østgaarden og broderen Halsten Hansen $9\frac{9}{14}$ skind; herpaa thinglystes skjøder $16\frac{1}{8}$ 1764 og $25\frac{1}{8}$ 1777.

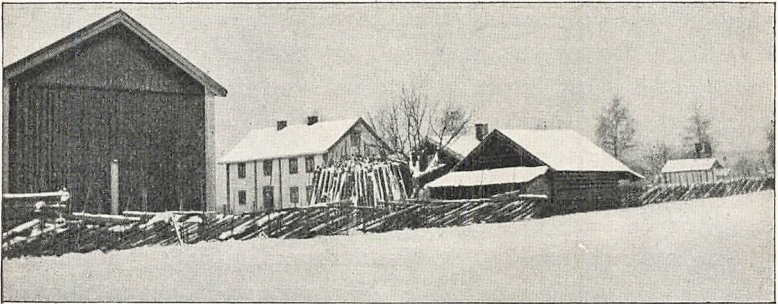
Allerede i 1782 ved skjøder thl. $12\frac{1}{2}$ afhændede imidlertid begge de nye eiere sine andele: «Ole saa sig formedelst alderdom og andre omstændigheder ikke istand til med fordel at bruge sin jordepart» og solgte den til sin søstersøn Embret Olsen for 240 rdl. og kaar, og «Halsten ønskede at faa sin gjeld betalt» og solgte sin del til samme søstersøn Embret Olsen og til Ole Torkildsen Kvernmoen hver med en halvpart, hvorhos Halsten forbeholdt sig og hustru i føderaad «en liden tæppe liggende strax ved Erik Gundersen Sveens plads [Lundstuen], hvor jeg selv skal bygge fornødne vaaningshuse m. v.» Ved skjøde thl. s. d. overdrog Ole Kvernmoen sin part for 395 rdl. ligeledes til Embret Olsen, som derved blev eier af hele Østgaarden.

Embret var søn af Ole Embretsen Skjefstad paa Vaaler i Vaaler og Kari Hansdtr. Løken, han gik under opnavnet «Lang-Embret» og opholdt sig paa Løvberget, da han købte og tilflyttede Østgaarden. Ved skjøde thl. $5\frac{1}{2}$ 1708 fraselgte han for 40 rdl. den «lille tæppe», ovennævnte Halsten Hansen var forbeholdt i føderaad, til Halstens søn Hans Halstensen, der dog først efter føderaadsenkens død skulde tiltræde denne plads, som nu kaldes *Teppen*¹ og udgik som særskilt gaard fra Østgaarden. Sidstnævnte eiendom brugte Embret til $17\frac{1}{12}$ 1815, da han i en alder af 66 aar overdrog den ved skjøde først thl. $18\frac{1}{3}$ 1817 til sin eneste søn Ole Embretsen, der dog døde et halvt aars tid efter, og den gamle Embret maatte saa atter staa for bruget indtil det ved auktionsskjøde thl. $11\frac{1}{12}$ 1820 blev købt af Ole Olsen paa Svenstuen, Ole Gundersen paa Lundstuen og Strømme Gundersen paa Mikkeltuen med $\frac{1}{3}$ paa hver. Sidstnævntes

¹ Teppen, løbe-nr. 136 med skyld 2 mk. 19 sk. gik efter Hans Halstensens død over til sønnerne Ole og John Hansen i 1825. Det er nu gaards-nr. 59, hvori er indgaaet parceller af Øvre Løken løbe-nr. 137, med skyld 3 mk. 22 sk. og gaarden bestaar af 14 brugsnummere.

part blev i 1840 atter delt og hovedbølet indgik i 1870 i Christen Pedersen Løkens gaard Kristenstuen. Hermed forsvinder Østgaarden som selvstændigt brug.

Lundstuen, løbe-nr. 129 med skyld i hud [samt i løs landskyld $1\frac{1}{2}$ setting rug til prestebølet] blev af kronen solgt ved skjøde $18\frac{1}{9}$ 1662 til den s. 42 omtalte rige lagmand Christen Jensen og var paa denne tid bortbygset til leilændingen Erik Knutsen. Efter lagmanden og hustrus død gik bruget i 1692 over til svigersønnen lagmand Werner Nielsen, og hans søn igjen Otto Wernersen solgte det ved skjøde thl. $3\frac{1}{7}$ 1700 til Erik Knutsens søn Amund Eriksen. Dermed var det slut med fremmedherredømmet og bonden raader grunden alene¹.

Anatorfoto. af O. T. Lømo.

Løken Lundstuen.

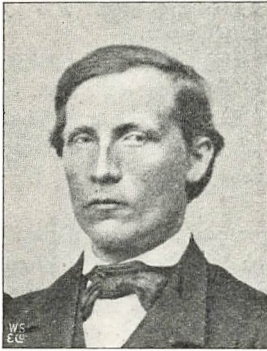
Den nye eier, der havde sin bror Otter Eriksen paa nabo-gaarden Søndre Løken, var en velsituert mand, som i 1701–03 fungerte som kirkeværge. Hans eneste barn, Anne Amunds-datter arvede gaarden og bragte den til sin ægtefælle Ole Iversen² fra Lunden [i Vaaler], der skal have overført dette navn paa Løken-gaarden, som i ethvert fald siden almindelig er kaldt «Lundstuen». Han levede imidlertid i barnløst ægteskab og solgte derfor gaarden ved skjøde $\frac{1}{4}$ 1775, thl. $12\frac{1}{2}$ 1776 til Gunder Eriksen Sveen for 400 rdl. og føderaad. Kort efter døde Ole og efterlod ved skiftet $8\frac{1}{2}$ 1776 ialt 413 rdl., der med fradrag af 52 i gjeld og udgifter gav 361 rdl. i behold til hans i Vaaler

¹ Opgaver fra matriklerne 1667 og 1723 over besætning, udsæd m. v. er med-delt s. 165 under èt med Østgaarden.

² Han var f. 1697 og † $10\frac{1}{12}$ 1775; hans far var maaske Iver Amundsen Løken, der ialfald en tid var bosat paa Lunden i Vaaler.

bosatte søskendes børn og arvinger; aaret efter afgik hans enke ved døden og efterlod 150 rdl. til deling mellem en mængde udarvinger.

Gunder Eriksens far Erik Gundersen var bygselmand paa pladsen *Sveen*, der eiedes i fællesskab af flere af Løken-gaardene. En $\frac{1}{4}$ af pladsen tilhørte saaledes Lundstuen og de øvrige $\frac{3}{4}$ kjøbte Gunder ved skjøde thl. $\frac{5}{2}$ 1799. Lundstuen og Sveen blev vurdert for tils. 700 rdl. ved det samfrændeskifte, der holdtes efter Gunders død i 1810; løsøret indbragte 485 rdl. og boet blev med fradrag af passiver paa 604 rdl. opgjort med 581 rdl. i behold. Ældste søn Ole Gundersen overtog Lundstuen og

Gunder Jensen Løken og hustru Oline Sophie Østmo.

brugte den til 1828, da han ved skjøde thl. $\frac{18}{3}$ solgte garden til broderen Erik Gundersen, der som gammel pebersvend afhændet Lundstuen i 1863 til sin søstersøn Gunder Jensen. Hos ham havde de siden et sorgfrit føderaad i mange aar baade Erik og Ole, ja Oles enke endog helt til 1884¹.

Løken Lundstuen, tidligere løbe-nr. 129, har nu gaards-nr. 53 brugs-nr. 41 med skyld 8 mk. 53 øre.

¹ Erik Gundersen Sveen, begr. $\frac{13}{4}$ 1797, 83 aar gl., havde med hustruen Mette Gundersdtr., begr. $\frac{14}{11}$ 1788, 80 aar gl., børnene: Kari Eriksdtr. gift med Ole Paulsen Viken og:

Gunder Eriksen, f. 1743 og begr. $\frac{16}{4}$ 1809, gaardbruger paa Lundstuen; gift $\frac{9}{11}$ 1779 med Olie Olsdtr. Pedersen Hvarstad, db. $\frac{3}{2}$ 1760 og $\frac{7}{4}$ $\frac{23}{4}$ 1825. Deres børn var [a—f]:

a. Marthe Gundersdtr., db. $\frac{9}{10}$ 1780 og gift $\frac{24}{4}$ 1810 med Peder Olsen Viken, begr. $\frac{14}{3}$ 1813, 32 aar gl.; søn af ovenn. Ole Paulsen Viken, s. 173.

Kort ættetavle vedk. Øvre Løken.

Mikkelstuen og Svenstuen.

Bjørn Ottersen af Vesterhaug¹, gaardbruger paa Øvre Løken Mikkelstuen, f. 1648 og † ca. 1697, havde med Thora Lauritz-dtr. Løken sønnen:

Ole Bjørnsen, gaardbruger paa Ø. Løken [Mikkelstuen], † 1718; gift 1709 med Mette Knutsdtr. Kilde [søster af Peder Knutsen paa Nedre Storhof], f. 1688 og begr. $\frac{1}{6}$ 1760 efter nyt ægteskab 1718 med Svend Eriksen, se s. 171. Æt barn:

- b. Ole Gundersen, db. $\frac{1}{11}$ 1789 og † $\frac{7}{1}$ 1871, gaardbruger paa Lundstuen; gift $\frac{27}{12}$ 1817 med Inger Jørgensdtr. Aarnes.
- c. Erik Gundersen, db. $\frac{4}{11}$ 1792 og † 1879 ugift; gaardbruger paa Lundstuen
- d. Peder Gundersen, db. $\frac{8}{3}$ 1795, bosat paa Gropen.
- e. Anne Gundersdtr., db. $\frac{5}{11}$ 1797 og gift med Gunder Olsen Bækken, selveier paa Øverjordet under Lundstuen, † $\frac{31}{5}$ 1869, 60 aar gl.
- f. Inger Gundersdtr., db. $\frac{20}{1}$ 1805 og † $\frac{21}{4}$ 1871, gift med Jens Johnsen Sveen, db. $\frac{9}{11}$ 1805 og † $\frac{20}{10}$ 1845, søn af John Andersen Rotberget under Skansbagen og Inger Jensdtr. Af deres børn var John Jensen, f. $\frac{18}{3}$ 1833; husmand paa Sveen under Lundstuen, og:

Gunder Jensen f. $\frac{28}{7}$ 1835, gaardbruger paa Lundstuen; gift $\frac{28}{10}$ 1864 med Oline Sofie Østmo, f. $\frac{21}{11}$ 1843 og † $\frac{24}{12}$ 1898, dtr. af gaardbr. Christian Larsen Østmo og Anne Olsdtr. Deres sønner er Johan Løken paa Lundstuen, Christian Løken paa Kilde og amtsdyrlæge Ole G. Løken.

- ¹ Broderen, lensmand Ole Ottersen † $\frac{14}{5}$ 1706 paa Øvre Løken [Mikkelstuen], efterladende tre børn, hvoraf to blev gifte:
 - a. Birthe Olsdtr., f. 1691 og begr. $\frac{7}{12}$ 1766, gift først med Lars Olsen og derpaa med Christen Michelsen, begge gaardbrugere paa Øvre Løken [Svenstuen].
 - b. Hans Olsen, en kort tid gaardbruger paa en part af Øvre Løken [Mikkelstuen] og senere husmand; gift med Marichen Bech, f. 1705 og begr. $\frac{1}{10}$ 1775, dtr. af garnisonssmed Willum Larsen Bech paa Christiansfjeld. Fem børn blev gifte:
 1. Kirsti Hansdtr., f. 1722 og begr. $\frac{13}{10}$ 1782, gift $\frac{16}{11}$ 1752 med Ole Svendsen paa Øvre Løken [Svenstuen], s. 171.
 2. Anne Hansdtr., f. 1728 og † $\frac{1}{8}$ 1807, gift $\frac{16}{2}$ 1760 med Gunder Johnsen Bjølset.
 3. Willum Hansen, f. 1730 og † $\frac{8}{2}$ 1827 som kaarmand paa Strand.
 4. Marthe Hansdtr., gift $\frac{31}{3}$ 1772 med Jens Andersen Vollum.
 5. Ole Hansen, f. 1737 og begr. $\frac{10}{12}$ 1797, købte 1764 pladsen «Sveen eller Moen» under Svenstuen, gift først $\frac{10}{12}$ 1774 med Gunhild Olsdtr. Tuven under N. Opsal, f. 1743 og begr. $\frac{27}{8}$ 1775, derpaa $\frac{27}{12}$ 1775 med Gunhild Olsdtr. N. Skjefstad, † $\frac{13}{9}$ 1794, og endelig $\frac{8}{4}$ 1796 med Kari Embretsdtr., enke efter Ole Eriksen Sveen under N. Houm.

Kari Olsdtr., f. 1714 og begr. $12/3$ 1766, gift først 1733 med Simon Michelsen, † 1737, og derpaa 1738 med Knut Engebretsen af Diset i Aamot, f. 1690 og begr. $28/5$ 1758, begge gaardbrugere paa Mikkeltuen. Hun efterlod to børn [a og b]:

a. Michel Simonsen, f. 1734 og begr. $18/10$ 1807, gaardbruger paa Mikkeltuen, gift $29/12$ 1768 med Kirsti Hansdtr. S. Opsal, f. 1746 og † $8/2$ 1825. Tre børn voxte op:

1. Sille Michelsdtr., db. $10/9$ 1769 og gift $28/7$ 1812 med Halvor Andersen Svenkerud af Hof.

2. Karen Mathea Michelsdtr., db. $12/3$ 1780.

3. Olia Michelsdtr., db. $8/9$ 1782 og † $11/12$ 1845; gift $13/12$ 1813 med Strømme Gundersen Sveen, gaardbruger paa Mikkeltuen, db. $11/3$ 1781 og † $8/8$ 1859 paa Talhaugen som lægdslem, efter nyt ægteskab $7/5$ 1848 med enken Marthe Pedersdtr. Hagen. Han var søn af Gunder Olsen Sveen.

b. Anne Knutsdtr., f. 1740 og † $28/10$ 1815, gift $10/11$ 1763 med snedker Erik Olsen Melaasmoen paa Tuven, f. 1735 og † $17/1$ 1815.

Mette Knutsdtr. blev som enke efter Ole Bjørnsen [Mikkeltuen] s. 170 gift anden gang 1718 med Svend Eriksen, som havde brugen af en part af Øvre Løken [Mikkeltuen] fra 1718 til 1733 og derefter var husmand paa pladsen Sveen under Svenstuen. En søn:

Ole Svendsen, f. 1719 og begr. $16/8$ 1793, brugte først Kilde og var fra 1761 gaardbruger paa Svenstuen; gift $16/11$ 1752 med Kirsti Hansdtr. Løken, se noten s. 170. En datter:

Marthe Olsdtr., db. $15/10$ 1752 og † $4/3$ 1816, gift $1/6$ 1776 med Ole Olsen af Nedre [Søndre] Løken, s. 156, f. 1749 og † $15/11$ 1810, gaardbruger paa Svenstuen. Fem børn [A–E]:

A. Kari Olsdtr., db. $11/4$ 1779 og gift $29/3$ 1805 med Ole Larsen Nødaasen, Korslund.

B. Kirsti Olsdtr., db. $30/10$ 1785 og gift $1/11$ 1805 med Ole Arnesen Kvernbakken.

C. John Olsen Søberg, f. $1/10$ 1786, se noten s. 113.

D. Olia Olsdtr., db. $9/5$ 1790, gift $8/11$ 1816 med Jørgen Olsen Skjefstad, s. 116.

E. Ole Olsen, ældste søn, db. $21/7$ 1782 og † $14/7$ 1855, gaardbruger paa Svenstuen; gift med Olaus Pedersdtr. Storhof, db. $31/10$ 1784 og † $24/5$ 1872. Fire børn blev gifte [1–4]:

1. Ole Olsen, f. $5/4$ 1804 og † $23/9$ 1888, gaardbruger paa Mikkeltuen, gift $29/12$ 1831 med Karen Johnsdtr. Talhaugen, f. $10/5$ 1799 og † $27/10$ 1876. Af fire børn er en søn Per Olsen udvandret til Minnesota og de øvrige er [a–c]:

a. Ole Olsen f. $15/3$ 1831 og † $19/10$ 1905, gaardbruger paa Mikkeltuen; gift $27/11$ 1856 med Kassi Arnesdtr. Jevnaker, f. $7/7$ 1830. Af deres otte børn er fem udvandret til Amerika og de øvrige er: Charlotte Olsdtr., f. $17/4$ 1870 og gift $2/1$ 1896 med Dyr

- Thorsteinsen Berg, f. $^{10}/_9$ 1871 i Løiten og gaardbruger paa Mikkeltstuen, Peder Olsen, f. $^{8}/_3$ 1866 og bruger paa Søndre Moen, og Oline Olsdr.
- b. John Olsen, f. $^{3}/_9$ 1834, bosat paa Bækkebakken, gift $^{27}/_{11}$ 1856 med Birthe Olsdr. Gulbrandsen Bergerrugsveen, f. $^{9}/_8$ 1833.
- c. Oline Olsdr., f. $^{2}/_9$ 1845, ugift i Christiania.
2. Christopher Olsen, f. $^{1}/_1$ 1814, † $^{12}/_9$ 1897 i Christiania, hvor han var gaardsfuldm. hos Westye Egeberg; gift først $^{9}/_5$ 1848 i Chr.ia med Martine Sophie Hansen, † $^{1}/_7$ 1872, og derpaa $^{22}/_{12}$ 1873 med Serianne Kavli, f. $^{15}/_{11}$ 1828 paa Fanestranden, Molde. To børn: Amalie Dorothea, f. $^{11}/_4$ 1850 i Chr.ia, gift $^{2}/_5$ 1875 med Adressebogens udgiver Axel D. Sabro, † $^{25}/_1$ 1900, og Hans Oluf Løken, f. $^{21}/_5$ 1852 i Chr.ia, hvor bygmester og † 1897.
3. Kassi Olsdr., f. $^{18}/_1$ 1820, gift med og senere fraskilt Hans Uthus.
4. Martinus Olsen, f. $^{20}/_4$ 1824 og † $^{15}/_7$ 1890, gaardbruger paa Svenstuen; gift $^{2}/_2$ 1849 med Oline Eriksdr. Pedersen Ljømo, f. $^{24}/_7$ 1828 og † $^{26}/_{10}$ 1903¹. Sex gifte børn [a–f]:
- a. Oline Marie Martinusdr., f. $^{4}/_{12}$ 1851 og gift $^{23}/_2$ 1877 med Martin Olsen Silkebækken.
- b. Ole M. Løken, f. $^{29}/_7$ 1854, gaardbruger paa Løken Svenstuen og Moen; gift $^{2}/_{11}$ 1887 paa Hamar med Julie Berg, f. $^{28}/_6$ 1866 i Løiten, søster af ovenn. Dyre Berg.
- c. Olia Martinusdr., f. $^{29}/_7$ 1860 og gift $^{27}/_{10}$ 1882 med forpagter paa Kirkenær Carl Riseng, f. $^{21}/_4$ 1859 i Løiten.
- d. Martin M. Løken, f. $^{26}/_6$ 1863, gaardbruger paa Nordre Hvarstad; gift først $^{30}/_6$ 1893 i Stange med Lina Vien, f. $^{15}/_{12}$ 1862 og † $^{13}/_{12}$ 1903, og derpaa $^{19}/_1$ 1908 paa Hamar med Marie Vien, f. $^{6}/_{12}$ 1857 i Stange.
- e. Pauline Mathilde Martinusdr., f. $^{27}/_5$ 1866 og gift $^{29}/_{12}$ 1906 med driftsbestyrer Harald Løken, f. $^{4}/_7$ 1877 paa Toten, søn af August Østby og Karen Beate Reiersdr. Nedre Løken, Perstuen.
- f. Marthe Olava Martinusdr., f. $^{28}/_9$ 1869 og gift $^{1}/_7$ 1898 med gaardbruger Olaus Vik i Ullensaker.

Hansstuen.

Hans Amundsen Løken, leilænding paa en anpart af Øvre Løken, havde sønnen:

Hans Hansen, gaardbruger paa Hansstuen 1702–14, efterlod datteren Ingrid, gift med Ole Johnsen, en datter gift med Morten Mortensen og flg. fem sønner [I–V]:

I. Amund Hansen, var bosat i Christiania 1714.

II. Ole Hansen d. ældre, gift med Gro Johnsdtr. Nedre Skjefstad.

III. Ole Hansen d. yngre, levede 1720.

¹ Ifl. kirkebogen var Martinus Olsen født $^{9}/_4$ 1824 og hustruen Oline Ljømo født $^{21}/_7$ 1828.

IV. Iver Hansen, bygglede pladsen Flobakken og † 1741 efterladende hustruen Anne Olsdr. og en søn Iver Iversen, der «for en be-gaaet malversation var condemneret for livstiden til slaveri paa Kongsvinger fæstning».

V. Hans Hansen, ældste søn, † 1733 som gaardbruger paa Hansstuen, efterlod med Anne Iversdr. døtrene Marit f. 1709 og Birthe født 1722 samt flg. fem børn [A-E]:

A. Ole Hansen, f. 1707, gaardbruger paa Løken Mikkeltstuen, s. 159.

B. Iver Hansen, f. 1710, bygglede Flobakken 1742.

C. Anne Hansdr., f. 1713 og begr. $^{28}/_1$ 1759; gift med Peder Jørgensen Tuven, s. 116.

D. Marthe Hansdr., f. 1719 og † $^{25}/_{11}$ 1750; gift med Erik Ottersen Tuven, s. 108.

E. Otter Hansen, ældste barn, f. 1704 og † $^{6}/_7$ 1769, gaardbruger paa Hansstuen; gift med Inger Olsdr., f. 1694 og † $^{21}/_9$ 1768. Sønnen:

Hans Ottersen, f. 1733 og begr. $^{10}/_{10}$ 1802, gaardbruger paa Hansstuen; gift $^{25}/_{10}$ 1758 med Marthe Embretsdr. Lindberget, f. 1735 og † $^{27}/_2$ 1793. Fire gifte børn [1-4]:

1. Otter Hansen, db. $^{23}/_8$ 1761 og † $^{13}/_{12}$ 1815 som kaarmand paa Hansstuen; gift $^{29}/_{12}$ 1795 med Inger Pedersdr. Løken Kristenstuen.

2. Inger Hansdr., db. $^{26}/_8$ 1759 og begr. $^{21}/_8$ 1802 i Stange; gift $^{12}/_{12}$ 1781 med Andreas Pedersen Hummeldalen, husmand under Vik i Stange.

3. Sille Hansdr., db. $^{20}/_7$ 1766 og begr. $^{24}/_8$ 1809; gift $^{27}/_{12}$ 1799 med Erik Olsen «Skjefstad» paa Teppen, eier af en anpart i Hansstuen og søn af Ole Paulsen Viken s. 169. Han blev gift paany $^{31}/_3$ 1810 med Olia Gundersdr. Hogset af Nødaasen.

4. Embret Hansen, næst ældste barn, db. $^{25}/_9$ 1763 og † $^{16}/_{12}$ 1814, gaardbruger paa Hansstuen; gift $^{19}/_{11}$ 1803 med Anne Olsdr. Skjefstad, der blev gift paany $^{9}/_5$ 1816 med bruger paa Hansstuen Lars Hansen Sandbækken fra Løiten. Embret efterlod børnene:

a. Hans Embretsen, db. $^{2}/_9$ 1804, kom til Rokoskogen i Løiten, hvor gift $^{23}/_{11}$ 1838 med Marthe Embretsdr. Sigstad.

b. Ole Embretsen, f. $^{19}/_4$ 1810, kom til Bækken i Løiten.

c. Gunder Embretsen, f. $^{2}/_{12}$ 1812, først paa Hogset, senere i Løiten.

d. Marthe Embretsdr., næst ældst, f. $^{22}/_9$ 1806 og † $^{27}/_7$ 1871; gift $^{5}/_6$ 1829 med Gunder Olsen Silkebækken, db. $^{8}/_{11}$ 1801 og † $^{31}/_5$ 1869, gaardbruger paa Hansstuen; søn af Ole Olsen Kvern-bækken under Kilde og Kari Gundersdr. Deres sønner:

1. Ole Gundersen, f. $^{23}/_{10}$ 1829 og † $^{27}/_{10}$ 1908, gaardbruger paa Hansstuen; gift med Petronelle Olsdr. Nyhus, f. $^{21}/_{11}$ 1835.

2. Christopher Gundersen, f. $^{6}/_1$ 1838, gaardbruger paa Hansstuen; gift $^{9}/_8$ 1861 med Oline Jensdr. Engmoen, f. $^{21}/_9$ 1834.

Østgaarden.

Halsten Michelsen, f. 1616 og † omkr. 1684, gaardbruger paa Østgaarden fra 1667; efterlod døtrene Maren gift med Ole Engebretsen Hvarstad, Kirsten gift

omkr. 1675 med Peder Amundsen Nedre Løken, Birthe og Ellen Halstensdøtre samt sønnen:

Ole Halstensen, † dechr. 1716 som gaardbruger paa Østgaarden: hans 1ste hustru Anne Knutsdtr. efterlod ved skifte $\frac{9}{8}$ 1690 17 rdl. til en søn Hans, hans 2den hustru Ingrid Andersdtr. efterlod en søn Halsten, og fire børn efterlod han med sin 3die hustru Brynhild Jensdtr., der var f. 1669 paa Grylling i Løiten og † $\frac{17}{4}$ 1752 paa Kvernmoen. Ialt sex børn [I—VI]:

[I. Hans Olsen, f. 1685, se nedenfor.]

II. Halsten Olsen, f. 1690 og begr. $\frac{30}{7}$ 1752, bruger paa Søndre Houm, efterlod ved skifte 1753 ialt 1016 rdl. til enken Kirsten Michelsdtr. og børnene Maren f. 1741, Ole f. 1744 og Inger f. 1750.

III. Michel Olsen, f. 1705 og † 1736 paa Aarnes.

IV. Hans Olsen, d. yngre, f. 1708 og † 1789, gaardbruger paa S. Opsal.

V. Kirsten Olsdtr., f. $\frac{13}{11}$ 1711 og † $\frac{5}{8}$ 1803, gift først med Ole Ravaldsen Kvernmoen og derpaa med Torkild Eriksen Ljømo paa Kvernmoen.

VI. Jens Olsen, f. 1714 og begr. $\frac{1}{7}$ 1764, bruger paa Aarnes.

I. Hans Olsen, ældste søn, f. 1685 og begr. $\frac{28}{2}$ 1773, gaardbruger paa Østgaarden; havde med hustruen Marthe Olsdtr. Skjefstad fig. børn [A—D]:

A. Kari Hansdtr., f. 1720 og † $\frac{9}{12}$ 1765 «48» aar gl. i Vaaler; gift først med Ole Embretsen Skjefstad paa Vaaler og derpaa med Arne Olsen Østby, se s. 107. Hendes søn Embret Olsen, gaardbruger paa Østgaarden, f. 1749 og † $\frac{17}{5}$ 1821, gift $\frac{27}{12}$ 1784 med Marthe Olsdtr. Løken, f. 1750 og † $\frac{20}{10}$ 1829; deres børn var:

1. Ole Embretsen, db. $\frac{8}{10}$ 1786 og † $\frac{14}{10}$ 1817, gift $\frac{8}{11}$ 1816 med Birthe Pedersdtr. Murud — og 2. Olia Embretsdtr., f. $\frac{4}{8}$ 1799 og † $\frac{28}{11}$ 1870, gift $\frac{5}{12}$ 1822 med Thore Gulbrandsen Østjordnet, f. $\frac{20}{7}$ 1785 og † $\frac{21}{8}$ 1875.

B. Ole Hansen, f. 1721 og begr. $\frac{8}{4}$ 1785, gaardbruger paa Østgaarden.

C. Ole Hansen d. yngre, f. 1725 og begr. $\frac{8}{4}$ 1785.

D. Halsten Hansen, næst yngst, f. 1723 og begr. $\frac{29}{6}$ 1788, gaardbruger paa Østgaarden; gift $\frac{8}{11}$ 1752 med Marit Johnsdtr. Vesterhaug, f. 1730 og begr. $\frac{9}{5}$ 1804. Af deres børn var datteren Marthe gift $\frac{27}{8}$ 1781 med Tollef Tollefsen, husmand under Lundstuen, og sønnen:

Hans Halstensen, db. $\frac{10}{12}$ 1752 og † $\frac{1}{4}$ 1816, gaardbruger paa Teppen; gift $\frac{5}{8}$ 1779 med Olea Pedersdtr. Skjefstad; deres børn:

1. Hans Hansen, db. $\frac{10}{12}$ 1780, bruger paa Teppen; gift $\frac{9}{4}$ 1807 med Olia Halstensdtr. Ljømo. — 2. Karen Hansdtr., db. $\frac{4}{1}$ 1784 og gift $\frac{18}{10}$ 1805 med Halvor Eriksen Siljuberget. — 3. Ole Hansen, db. $\frac{14}{1}$ 1787, bruger paa Teppen; gift $\frac{22}{8}$ 1827 med Marthe Eriksdtr. Skjulstad. — 4. Jens Hansen, db. $\frac{25}{11}$ 1792. — 5. John Hansen, db. $\frac{4}{10}$ 1795 og † $\frac{23}{6}$ 1877, bruger paa Teppen [gift først $\frac{29}{4}$ 1820 med Pernille Enersdtr. Søberg, † $\frac{4}{8}$ 1843 og derpaa $\frac{27}{12}$ 1848 med Olia Olsdtr. Kilde. Sønnen Hans Johnsen, f. $\frac{30}{5}$ 1820, blev bruger paa Teppen.] — 6. Torkild Hansen, db. $\frac{11}{2}$ 1798 og † $\frac{4}{1}$ 1868 paa Sæteraasen som kaarmand. — 7. Peder Hansen, db. $\frac{1}{8}$ 1801 — og 8. Amund Hansen db. $\frac{20}{1}$ 1805.

Lille-Hvarstad.

Lille-Hvarstad og [Store] Hvarstad har oprindelig været en gaard: *Hvatsstaðir*, hvori første led er mandsnavnet: Hvatr, der forekommer en enkelt gang i Norge paa 1300-tallet, og sidste led: staðir, hvis betydning her rimeligvis er bosted. Navnet skrives i 1528: Quadstadt, i 1595: Huallstad [!], i 1604: Huadstad, i 1632: [Lille] Hualstadt [!], i 1647: Huardstad, i 1667: Huarstad og i 1723: Hvarstad.

Gaarden Hvarstad nævnes første gang ved aar 1394 i biskop Eysteins jordebog, hvor det anføres at Ulvin præbende tilkom «af Huatstadum j Øystræ dolum j Alfræims hærade øyris þunga af teindu iarne»¹. Og den er den eneste gaard i Elverum, som da for en del tilhørte dette af Oslo domkirkes gods oprettede saakaldte Ulvin præbende, der i den katholske tid tjente geistlige til underhold og efter reformationen blev inddraget under kronen og af denne disponert som personligt beneficium ogsaa for andre embedsmænd, indtil dette jordegods i løbet af 1600-tallet blev bortsolgt til private.

I Oslo kapitelsbog 1595 opføres «Hualstad» med skyld i buløxe² til Ulvin præbende, hvorhos der staar tilføiet, at «Ledeng, som skylder en halff pund malt, wid mand icke huor then ligger, huor forre skall søgis ther effter ath thett kand opspørges». I 1601 og 1618 gjentages det samme, dog er bemærkningen om Ledengen udeladt i sidstnævnte aar³.

Den del af Hvarstad, som disse opgaver gjælder, er det senere Lille-Hvarstad, men naar udskillelsen har foregaaet, kan ikke bestemt afgjøres. Sandsynligvis var det før 1600, da «Lille Quastad eller Ødegaarden» i 1639 nævnes som en fra længere tid tilbage særskilt ødegaard.

Lille-Hvarstads samlede skyld var i hud i øxe. Heraf var i hud bondegods og i øxe tilkom som nævnt Ulvin præbende; bygselen over det hele fulgte saaledes bonden.

Ulvin præbendes sidste indehaver var mag. Ambrosius Rhodius, en sachsisk prestesøn, der i 1637 blev professor i fysik m. m. ved det nys oprettede gymnasium i Christiania. Han søgte ved gjentagne processer, i 1649, 1653 og 1656, at tiltvinge sig landskylden ogsaa af bondeparten i Lille-Hvarstad og synes at have grundet sin ret hertil paa selve ordlyden i «den gamle stiftsbog»⁴,

¹ ɔ: 1 øres vegt af tenformet jern, stangjern. Denne ydelse synes at henpege paa at der i fortiden har været drevet nogen myrjernsindustri i gaardens udmark.

² I buløxe ɔ: skogøxe, her en skyldstørrelse svarende til 1½ skind.

³ Om Ledengen blev det under en proces oplyst ved thinget 16/10 1649 at den laa «ved aalen ved den gaard Ljømo og Otter Iversen Lille-Hvarstad havde i 1640 pantsat den til Michel Strand, som da brugte den. «Lauritz Skjefstad provede at hans far i forinaals tid sagde, denne eng Ødegaards eng er bedre end al den eng, der ligger til Skjefstad».

⁴ «Den gamle stiftsbog» maa have været en dengang eksisterende, men nu ukjendt stiftsjordebog fra før 1595. Ved thinget 20/10 1656 siges den nemlig at være

hvori gaarden Hvarstad var opført under hans præbende. Bonden gjorde paa sin side opmærksom paa at jordebøgerne af 1595 og senere tydelig viste at den skyld, Hvarstad skulde erlægge til præbendet, var «1 øxe af rent jern» og ikke mere, idet der intet stod om gaardens skyld forøvrig. Retten kom til sine tider rent i vildrede. Saaledes udtaler den i 1656 at «efterdi gaarden paa hin tid ikke har skyldet mere udi landskyld [end 1 øxe], formenes det bør bevises, hvorledes det mere er tilkommen» og specielt om Ledengen at denne «skulde skyldte $\frac{1}{2}$ pund tunge, som dog ingen ved af at sige enten at have skyldet eller være annammet ifra Arilds tid». Underrettsdommene, forsaavidt de endnu er bevaret, gaar en gang i favør af Rhodius, en anden gang taber han sagen¹. Slutten paa det hele blev at kronen solgte præbendets eiendom til borgermester i Christiania Nils Lauritzsen, og i det under $\frac{10}{4}$ 1662 til ham udstedte kongeskjøde angives skylden at være 1 hud 1 øxe. Altsaa solgte kronen hele Lille-Hvarstad! At borgermesteren ikke desto mindre kun fik 1 øxes rettighed fremgaar tydelig af de senere jordebøger, hvori bonden Anders Amundsen opføres som eier af 1 hud i Lille-Hvarstad. Dette forhold varede til Nils Lauritzsens død i 1665 og derefter fremdeles under hans arvinger, indtil hans stiftatters ægtefælle raadmand Jacob Dideriksen Roll kom i besiddelse af gaardparten. Paa grundlag af skyldansættelsen i kongeskjødet anlagde nu Roll i 1680 søgmaal mod Anders Amundsen for ubetalt landskyld «af 1 hud 1 øxe paa 17 aars tid», og ved underrettsdom af $\frac{26}{10}$ s. a. blev Anders i henhold til dette skjøde virkelig ogsaa dømt til at betale! Han maa imidlertid have appellert til høiere instans og der faaet dommen underkjendt, for i de følgende aar staar han fremdeles som eier

«paa pergament skreffuen» og at præbendets indtægt af Hvarstad deri opgives til «en øxe aff rennit jernn»; samtidig nævnes derhos stiftsjordebogen af 1595 som en yngre jordebog «wdi huitt bind indbundens». Den førstnævnte kan ikke være identisk med Povl Huittfeldts jordebog af 1576, da denne hverken er paa pergament eller nævner noget om Hvarstad, og heller ikke med biskop Eysteins jordebog af ca. 1395, da denne som ovenfor gjængivet har en anden skyldbeteegnelse for Hvarstad og desuden naturlig vilde været benævnt enten efter biskopen eller efter det bekjendte røde bind, som den allerede dengang havde [«Den røde bog»].

¹ Der er antagelig appellert til høiere instanser, men de her fældede domme er ikke længer bevaret.

af 1 huds odelsgods i Lille-Hvarstad, medens samtidig kun 1 oxen tilkom Jacob Dideriksen Roll til hans død i 1685 og derefter sønnen Lorentz Roll, der var assessor i overretten. Og denne mand bragte sluttelig det evindelige stridsspørgsmaal ud af verden, da han solgte sin ret i Lille-Hvarstad til Anders Amundsen ved skjøde tll. $\frac{4}{3}$ 1696. Hermed var saaledes det gamle præbendegods gaaget over til selveierbonden.

Bondeparten paa 1 huds skyld i Lille-Hvarstad tilhørte i ethvert fald fra omkr. 1600 Otter Olufsen paa Nedre Skjefstad og efter ham sønnen Iver Ottersen og sønnesønnen Otter Iversen Skjefstad, efter hvis død den omkr. 1657 blev solgt af svogeren Siver Berger og medarvinger til Amund Andersen, der selv var af den gamle Otters efterkommere og hvis far Anders Lille-Hvarstad havde været leilænding paa bruget og eiet en anpart i Nedre Skjefstad.

Allerede inden 1664 maa Amund være afgaaet ved døden, da hans mindreaarige søn Anders Amundsen i dette aar opføres som eier af bondeparten og bruger paa hele Lille-Hvarstad med sin nabo Halvor Hvarstad som kurator. Paa denne tid havde gaarden en besætning paa 1 hest og 16 stk. fæ, ud-sæden var 8 td., der tilhørte sætervold paa $\frac{1}{2}$ læs hø i «Ting-aasen», skog til gaardsnytte og sommerbeite i Hvarstad sæter. I 1696 købte Anders som ovenfor nævnt den tidligere præbendeparcelf af assessor Lorentz Roll og eiede fra nu af hele Lille-Hvarstad. Omtrent 12 aar senere gik gaarden over til sønnen Amund Andersen, der i 1703 havde ægtet Haagen Jørgensen Nedre Løkens enke Kirsti Olsdr. Søndre Houm og derved rimeligvis faaet en del arvemidler, som har befordret den velstand, der fra nu af fulgte gaarden. Ligesom tidligere sin far var Amund i lang tid skydsskaffer og dertil gjestgiver i Heradsbygden, men disse bestillinger har dengang neppe indbragt mange dalerne uden netop i markedstiden. Dertil var der altfor mange, som skaffede sig pas paa friskyds, og at denne gratisbefordring var bonden en plage og forargelse fremgaar noksom af de hyppige klager fra de saaledes reisende over at skydsskafferen stak undaf og havde hestene langt borte i udmarken.

Ved det skifte, der $\frac{25}{3}$ 1718 holdtes efter Amunds hustru Kirsti, var der paa gaarden 2 hester, 15 kjør, 3 kviger, 1 liden oxen og 6 kalver, 20 faar med 6 fjorlam, 19 gjeder med 10

kid samt 2 store og 8 smaa svin. 100 rdl. i rede penge og 7 speciedalere og dukater laa paa kistebunden, og 2 sølvbægere med ægteparrets initialer og aarstallet 1711 blev vurdert til 4 rdl. 2 mk. stykket, desuden nævnes et mindre bæger, som var datterens personlige eiendom. Løsøret indbragte 755 rdl., og da gjeld og udgifter kun var paa 56, blev der 699 rdl. i behold foruden jordegodset: Lille-Hvarstad samt rydningspladsen Moen, der blev brugt af Lars Andersen og var paa 1 skinds skyld. Det halve bo blev tilloddet børnene, men da Amund selv afgik ved døden fire aar senere, efterlod han sig dog ved det $\frac{24}{4}$ 1722 afholdte skifte kontanter og løsøre til vel 660 rdl. og børnene fik heraf 561 og dertil hans halvdel i gaarden. Hans hus var vel udstyret ikke mindst med bækedyner og flamske hyend og hvad der dengang var ren luxus: lærredslagen, pudevaar og haandklæder. Besætningen var noget større end i 1718 og adskillig større end efter matriklen af 1723, nemlig: 2 hester, 13 kjør 11 faar og 4 gjeder. Udsæden i 1723 var 1 skp. rug, 1 td. 4 skp. byg, 1 td. blandkorn og 4 td. havre, høavlingen 18 læs og udslaatter paa 2 læs. Der var skog til brændeved, gjærdefang og hustømmer og en sæter med slet havn; ingen husmandsplads. Gaarden var «i sollien letvunden, temmelig god, dog tager skade paa ager og eng af elvens overskyllelse».

Amund efterlod to børn, en datter Kirsti, der blev gift med John Gundersen Bjølset, og sønnen Haagen Amundsen, som ved opnaaet myndighedsalder overtog Lille-Hvarstad til en værdi af 330 rdl. med skjøde fra svogeren thl. $\frac{14}{7}$ 1730. Paa pladsen Moen fik John skjøde thl. $\frac{22}{3}$ 1737. Takket være det lille søskendantal blev saavel Haagen som senere hans søn siddende i rummelige kaar med gaarden i fortrinlig hævd. Han døde i 1743, men enken Kari Berger fik uskiftebevilling og lod først i 1751 boet dele mellem sig og deres to børn. Det udbragtes ialt til 872 rdl., hvoraf de 118 var auktionsbeløbet for bortsolgt løsøre. Besætningen var fremdeles som i 1723.

Sønnen Amund Haagensen udløste søsteren og brugte gaarden til sin hustrus død i 1782. Skjønt endnu ikke 55 aar gammel ønskede han da at træde tilbage til fordel for sin ældste søn og lod boet skifte. Fradraget en del, han forbeholdt sig til personligt brug, blev løsøret solgt ved auktion for 368 rdl., tilgodehavender androg til 190 og Lille-Hvarstad værdsattes til

700 rdl. Herfra gik 440 rdl., der væsentlig var indestaaende værgemidler, saa der ialt blev 818 rdl. i behold til sex børn.

Den ældste søn Haagen Amundsen fik kvitteringsskjøde fra søskenderne thl. $1\frac{1}{2}$ 1783, men afgik ved døden allerede i 1789 efter kun et par aars ægteskab med Kari Jensdatter, en staut og vakker gaardmandsdatter fra Øxset, som medbragte en pyntelig farsarv og dertil havde mere ivente. Hun var da ogsaa stærkt i vinden, for neppe halvaaret efter Haagens død stod hun igjen for alteret med en spræk ungersvend, John Henriksen Nordre Opsal, der som hun var 22 aar gammel. Forinden blev der holdt skifte efter Haagen og det viste sig da at det unge pars hjem paa Lille-Hvarstad havde haft et udstyr, der efter tidens lokale forhold var mere end almindelig flot. Til Haagens personlige garderobe hørte saaledes en kjole, vest og buxer af blaåt klæde med sølvspænder i buxen og ved knæerne; han havde store sølvkospænder og sølvuhr til 14 rdl. Foruden tinfade og tinkar fandtes der stentøis spisestel og thekopper, sølvspiseskeer og et krus med søvllaag til 10 rdl. Af kjøretøier kan nævnes kjærrer med færdeskarm og en kariol til 14 rdl., et i de nationale farver rødt og gult dekoreret sæletøi etc. Paa stalden stod 2 blakke hester à 12 og 15 rdl. og besætningen var forøvrig 11 stk. storfæ, 15 faar, 10 gjeder og 3 svin. Gaarden blev taxert til 1000 rdl. og boet indbragte ialt 1503 rdl. Herfra gik 725 rdl., der væsentlig var søskendernes indestaaende arvemidler, saa der blev 778 rdl. i behold.

Ved kvitteringsskjøde thl. $\frac{5}{2}$ 1790 overtog John Henriksen Opsahl Lille-Hvarstad, men da Haagens eneste barn Kari Haagensdatter havde giftet sig med Augustinus Christophersen Dahl af slegten paa Vesterhaug, satte disse sig i besiddelse af gaarden i 1811, og fra deres bo gik den over til sønnen Hans Martinus Dahl ved auktionsskjøde thl. $\frac{6}{7}$ 1831, efterat pladsen Graverbakken og en sæter i Agaasen var frasolgt i 1821 til prokurator Johan von Aphelen Jarmann paa Kilde.

I de følgende aar blev Lille-Hvarstad stærkt opstykket og ved mange transaktioner tilskjødet en flerhed af kjøbere, indtil Gunder Reiersen Storhof igjen samlede det meste af jordveien bl. a. ved skjøde thl. $2\frac{5}{2}$ 1848, hvorefter gaarden blev kjøbt ved auktion af Otto Søberg paa Storhof. Han overdrog senere sit bud til sønnen Gustav Søberg, der erhvervede auk-

tionsskjøde i 1895, og efter hans død gjorde søstersønnen Otto Svenkerud sin odelsret gjældende og fik skjøde thl. $\frac{1}{4}$ 1905, som meddelt er s. 133. Søbergs bo beholdt dog den tilhørende sæterskog, som saaledes ikke længer følger eiendommen.

Af den ældre bebyggelse paa Lille-Hvarstad gjenstaar nu kun en liden vaaning, opført i 40-aarene af Gunder Reiersen Storhof og i 1906 undermuret og paabygget af Svenkerud. Det gamle fjøs blev i 1888 flyttet til Langengen under Storhof, og de øvrige gamle bygninger solgtes samtidig til biskop Hille, som deraf opførte sit vaaningshus paa Hamar.

Lille-Hvarstad, i senere tid alm. kaldet Ødegaarden, gl. matr.-nr. 58, er nu gaards-nr. 55 med 29 brugsnummere, hvoraf Otto Svenkeruds brugs-nr. 8 har en skyld paa 3 mark 13 øre.

Kort ættetavle vedk. Lille-Hvarstad.

Amund Andersen, gaardbruger omkr. 1660 paa Lille-Hvarstad, hvor hans far havde været leilending. Sønnen:

Anders Amundsen, f. 1642 og † omkr. 1706, gaardbruger paa Lille-Hvarstad; vistnok gift med en datter af Peder Amundsen Nedre Løken. Datteren Inger Andersdr. blev gift med Ole Halstensen Øvre Løken, og sønnen:

Amund Andersen, f. 1670 og † $\frac{23}{4}$ 1722, var gaardbruger paa Lille-Hvarstad; gift $\frac{24}{10}$ 1703 med Haagen Jørgensen Nedre Løkens enke Kirsten Olsdr. Søndre Houm, skifte 1718. To børn [A og B]:
A. Kirsti Amundsdr., f. 1708 og begr. $\frac{7}{4}$ 1787, gift $\frac{2}{4}$ 1727 med John Gundersen Berger paa Bjølset.

B. Haagen Amundsen, ældste barn, f. 1704 og † 1743, gaardbruger paa Lille-Hvarstad; gift 1726 med Kari Gundersdr. Berger, f. $\frac{31}{5}$ 1705 og † $\frac{7}{7}$ 1760. To børn: datteren Kirsti Haagensdr., f. 1742, og sønnen:

Amund Haagensen, f. 1727 og begr. $\frac{10}{6}$ 1797, gaardbruger paa Lille-Hvarstad; gift 1750 med Kari Amundsdr. Ljømo, skifte $\frac{3}{5}$ 1782. Sex børn [1-6]:

1. Birthe Amundsdr., db. $\frac{14}{11}$ 1750 og † $\frac{9}{12}$ 1814, gift først $\frac{2}{7}$ 1773 med Amund Pedersen Grundset og derpaa $\frac{7}{4}$ 1785 med prokurator Frantz Wilhelm Dorph paa Osterhaug.
2. Haagen Amundsen, db. $\frac{19}{8}$ 1753 og begr. $\frac{3}{1}$ 1789, gaardbruger paa Lille-Hvarstad; gift $\frac{26}{10}$ 1786 med Kari Jensdr. Øxset, db. $\frac{15}{2}$ 1767 og begr. $\frac{24}{5}$ 1800 efter nyt ægteskab $\frac{9}{6}$ 1789 med John Henriksen Nordre Opsal. Æt barn:

Kari Haagensdr., db. $\frac{8}{7}$ 1787 og gift $\frac{18}{4}$ 1805 med Augustinus Christophersen Dahl, gaardbruger paa Lille-Hvarstad; se Vesterhaug.

3. Amund Amundsen, db. $\frac{5}{9}$ 1756, gaardbruger paa Øxset.
4. Anne Amundsdr., db. $\frac{13}{5}$ 1759 og † $\frac{2}{7}$ 1827 i Grue, gift først $\frac{13}{10}$ 1780 med Haagen Johnsen Bjølset og derpaa $\frac{21}{2}$ 1788 i Grue med gaardbruger og tømmermerker Arne Ulriksen Kongshaug.
5. Gunder Amundsen, db. $\frac{12}{4}$ 1761 og begr. $\frac{2}{4}$ 1792, bruger paa Viken under Øvre Skjefstad.
6. Marthe Amundsdr., db. $\frac{31}{5}$ 1767 og † $\frac{10}{4}$ 1824; gift $\frac{4}{10}$ 1792 med Knut Knutsen Nødaasen.

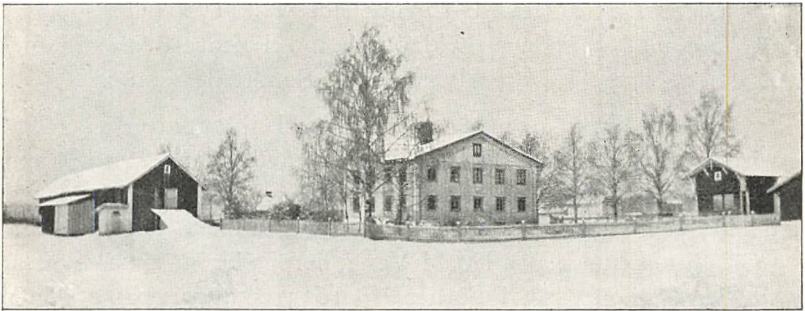
Hvarstad.

Gaarden Hvarstad, hvis navn og skrivemaade er omhandlet foran under Lille-Hvarstad, nævnes sidst paa 1500-tallet som en halvgaard med 3 huders skyld og bestod i ethvert fald fra for 1600 af to brug: Nordre Hvarstad og Søndre Hvarstad.

Nordre Hvarstad med 1 huds skyld tilhørte omkr. 1600 odelsbonden Lauritz Hvarstad, der havde frænder paa Skjefstad og Løken og vel saaledes var udgaet af god og gammel æt i bygden. Hans brug kom imidlertid som pantegods til Peder og Ole Bjørnssønner paa Hoel i Vang, derpaa købte sidstnævntes søn Nils Olsen Lykset i Furnes $\frac{14}{4}$ 1633 en anpart paa 7 skind og denne blev saa atter indløst $\frac{6}{11}$ 1648 af Ole Lauritzsen, en søn af den gamle Lauritz Hvarstad, som endnu var ilive «ved 100 aar gl.» og døde omkr. 1650. Fra Oles enke Guri gik anparten arvelig over til brødrene Harald og Halvor Lauritzsønner og disse indløste under $\frac{1}{5}$ 1669 de resterende 5 skinds pantegods fra ovennævnte Peder Bjørnsen og Svend Olsen Hoel og blev derved eiere af hele Nordre Hvarstad, som siden forblev samlet. Opgaver over besætning m. v. paa denne tid opføres ikke særskilt i matriklen 1667, men meddeles under ét med Søndre Hvarstad.

Ved skifte efter sin mor i 1703 og ved skjøder $\frac{4}{3}$ 1703 og $\frac{12}{7}$ 1719 fik Haralds søn Ole Haraldsen bruget, og ifl. matriklen 1723 bestod paa hans tid besætningen af 1 hest, 8 kjør, 6 faar og 4 gjeder; udsæden var paa 2 fj. rug, 6 skp. byg, 1 td. blandkorn og 3 td. havre og høavlingen 10 læs. Gaarden var «i sollien letvunden, jordarten temmelig god, dog tager temmelig skade af elvflod paa enge og agre»; der tilhørte skog til brænde, gjærdefang og lidt sagtømmer, sæter med god havn og slaatter paa

2 læs hø. Fra 1744 kom bruget en del paa handel, men ved skjøde thl. $\frac{26}{8}$ 1776 tog Oles søn Ole Olsen det tilbage paa odel «med underliggende nye rydnings-husmandsplads, som beboes af Anders Larsen Moen, saavel som 2 vaar- og høstsæterboliger». I 1763 var pladsen Graverbakken og rydningen Grasbæk med 1 skinds skyld bleven frasolgt, hvorved Nordre Hvarstads skyld blev reducert til 11 skind. Som gammel pebersvend afgik Ole ved døden i 1822 og broderen Gunder Olsen fik kjøbekontrakt paa gaarden, men døde allerede i 1823, hvorefter Peder Eriksen Skjefstad, der s. a. ægtede enken, solgte den ved skjøde thl. $\frac{12}{12}$ 1825 til Gunders brorsøn Ole Arnesen Aasen for

Amatorfot. af O. T. Lomo.

Nordre Hvarstad.

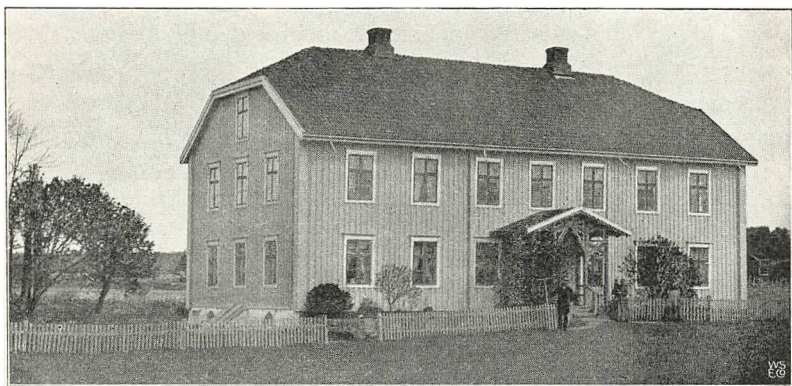
1100 spd. I 1836 kom den under auktionshammeren og skiftede i den følgende tid hurtig eiere, væsentlig udenbygds bønder, indtil Arne Jørgensen Aarnes fik skjøde thl. $\frac{6}{7}$ 1843 for 850 spd.; næste eier var Morten Ottersen af Skavhaugen, der fik tilslaget for 1200 spd. ved auktion $\frac{27}{9}$ 1852. Fra ham blev gaarden solgt ved skjøde thl. $\frac{3}{7}$ 1872 til Oluf Houm og af hans og hustrus dødsbo endelig til Martin M. Løken ved skjøde thl. $\frac{7}{1}$ 1893.

Nordre Hvarstad, gl. matr.-nr. 32, er nu gaards-nr. 56 brugs-nr. 1 med skyld 3 mk. 88 øre. Gaarden kaldes nu almindelig «Lille-Hvarstad» til forskjel fra Søndre Hvarstad, en noget uheldig benævnelse ligeoverfor den s. 174 omhandlede gamle gaard Lille-Hvarstad, der dog nu almindelig kaldes «Ødegaarden».

Søndre Hvarstad med 2 huders skyld blev ved en 6-mandsdom dat. Hof i Solør $\frac{7}{6}$ 1619 tilkjendt Knut Engebretsen

Elset i Vaaler, som hertil havde odels- og aasædesret og saaledes var udgaaet fra gammel æt i Heradsbygden, hvor han bl. a. havde en søster gift med Torkild Ljømo. Han fik for en kort tid pant i Nordre Hvarstad og transporterte dette samt pantsatte yderligere i hud i Søndre Hvarstad til sorenskriveren Hans Carstensen Tanche ^{10/10} 1634. Pantet blev atter indløst ^{13/12} 1640, men gav senere anledning til en proces ved thinget ^{22/7} 1686 mellem de daværende eiere af de to brug.

Efter Knuts død omkr. 1650 gik Søndre Hvarstad over til sønnerne Engebret Knutsen d. ældre og Engebret

Vaaning opført 1832. Søndre Hvarstad, omkr. 1878, seet fra øst.

Knutsen d. yngre, idet dog en anpart paa 6 skind som uindløst pantegods kom til Torkild Ljømo, og da den ældre Engebret døde omkr. 1664 blev gaarden i den følgende tid gjenstand for udlæg og pantsættelser under temmelig indviklede slegtskabsforhold. Saavel Engebrets enke Ragnhild Mortensdatter som Torkild Ljømos giftede sig nemlig paany og de forskjellige kuld børn fik efterhaanden udlæg i jordegodset dels i pant og dels til eie¹.

Paa denne tid opføres i matriklen 1667 Nordre og Søndre Hvarstad uden særskilte opgaver for hvert enkelt brug med tils. en besætning paa 3 hester og 28 stk. fæ og en udsæd af 16 td.;

¹ Ved thinget ^{19/2} 1680 begjærte Ragnhild Mortensdtr. og Engebret d. yngre «nogen forskaansel i de kgl. skatter, idet de vemodigt beklagede at deres gaard Søndre Hvarstad ved en skadelig ildebrand med samt deres ringe formue opbrændte ved St. Michelsdags tider 1678, saa de intet fik reddet uden alene et fæhus og en kornlade».

der var humlehave, skog til gaardsnytte, gilderskog i almenningen og sommerbeite i Hvarstadsæter med volde paa $1\frac{1}{2}$ læs hø.

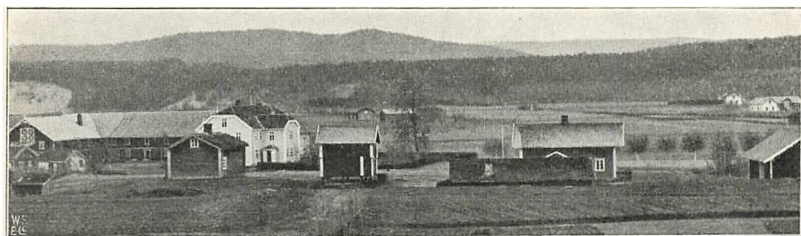
Resultatet af de forskjellige forskyvninger i eiendomsforholdet blev følgende:

Den ene halvdel af gaarden paa 1 huds skyld kom til sorenskriver Liv Borch, og da hans mange viderværdigheder havde medført embedsfortabelse blev hans eiendomme paa kautionisternes forlangende beslaglagt i 1685, hvorefter assessor i overhofretten Anders Simonsen tog dækning for sit ansvar bl. a. i Borchs anpart i Søndre Hvarstad.

Den anden halvdel paa ligeledes 1 huds skyld og med bygsel over hele gaarden indløste Engebret den ældres søn Ole Engebretsen, dels ved transport thl. $\frac{9}{3}$ 1687 og dels ved overenskomst $\frac{31}{7}$ 1694 med Engebret d. yngre. Ole var da forlængst gift med Maren Halstensdr. Øvre Løken og havde søndag den $\frac{22}{11}$ 1680 havt et barn til daaben og i den anledning «holdt gilde og barselgjerd samt og stor samqvem» med adskillige frænder og naboer. Denne ikke urimelige festlighed fik imidlertid et ubehageligt efterspil. «Fordi Ole saaledes medvillig og med fri forsæt havde overtraadt forordningen om sabattens alvorlig holdelse» kom nemlig fogden og satte baade ham og hele selskabet under tiltale for helligdaysbrøde. Skjønt Ole til sin undskyldning «beklaget sig, han havde kun lidt øl havt at traktere med», maa der dog vistnok have vanket nok til at faa dampen op, «eftersom og udi samme anrettede gjestebud haver sig tildraget et slagsmaal» mellem Harald Hvarstad og Ole Halstensen Løken, der var blandt de ærede indbudne. Et saadant lidet opgjør ved denne leilighed af et privat mellemværende skulde just ikke forbedre sagen, og det endte da ogsaa med at verten og Ole Løken blev dømt til bøder efter yderste formue og desuden til at staa aabenbare skrifte i kirken, og gjesterne forøvrig fik hver en bod paa 3 mk. Det skulde de have — «for sin forargelse i menigheden»! Ved Ole Engebretsens død i 1706 blev boet skiftet, og $\frac{2}{3}$ 1715 lod enken ogsaa for sin part afholde skifte, hvorved det oplyses at bruget havde en besætning paa 2 hester, 10 kjør og 8 ungnøt, 5 faar, 16 gjeder og 4 svin. Eiendommens værdi anføres ikke, men løsøret androg ialt til 158 rdl. og herfra kom 39 rdl. i gjeld og udgifter.

Sønnen Peder Olsen overtog efter opnaaet myndighed

faderens halvdel i gaarden med skjøde fra sine to søstre dat. $22/7$ 1717 og thl. $18/7$ 1721, og da han dertil ved skjøde thl. $18/3$ 1720 af assessor Anders Simonsens arvinger købte den anden halvdel, som i sin tid var kommet paa Liv Borchs haand, sad han nu som eier af sine forfædres odelsgaard hele Søndre Hvarstad paa 2 huders skyld. Den beskrives i matriklen 1723 saaledes: i sollien letvunden, jordarten temmelig god, dog tager temmelig skade af elvflod paa enge og ager; besætningen: 2 hester, 14 kjør, 8 faar og 6 gjeder, udsæden: 1 skp. rug, $1\frac{1}{2}$ td. byg, 3 td. blandkorn og $5\frac{1}{2}$ td. havre, og høvlingen 18 læs. Der var skog til brændevad og lidt sagtømmer, sæterslaatter paa 4 læs hø og en husmandsplads med udsæd paa $\frac{1}{2}$ td. blandkorn.

Fot. af I. Lemo.

Smaahusene i forgrunden er Teppen.

I baggrunden til højre:
Løken Kristenstuen
og Mikkeltstuen.

Søndre Hvarstad 1906, seet fra øst.

Ved skiftet $20/10$ 1732 efter Peders første hustru Kirsten Nød-aasen var besætningen noget større og aarets avling opgives samtidig til vel $5\frac{1}{2}$ td. rug, 20 td. byg, 8 td. blandkorn og 16 td. havre; han havde 20 tylvter sagtømmer liggende i lunninger i skogen og bortseet fra det faste gods til en værdi af 225 rdl. blev skiftet opgjort med 359 rdl. i aktiver og 31 i passiver.

I 1748 afgang Peder Olsen ved døden efterladende et meget velforsynt hus og veldrevet gaardsbrug med 3 hester paa stalden, hvoraf den ene kom op i 16 rdl., 13 kjør og 3 ungnøt, 18 faar, 20 gjeder og 1 purke. Boets aktiver androg til 657 rdl., hvoraf de 225 faldt paa odelsgodset og 432 paa løsøret; det maatte imidlertid udrede hans søstres indestaaende arvemidler, der sammen med andre passiver løb op til 417 rdl., saa der blev kun 240 i behold til enken Siri Opsal og ni børn i to kuld. Det første kuld, der bestod af fire døtre, tilskjødede stifmoderen sine arveparter paa tils. 16 skind thl. $28/11$ 1749 for 300 rdl., og

hun overdrog dem atter for 290 rdl. til sin ældste søn Ole Pedersen ved skjøde thl. $15/7$ 1755. Tre aar senere indgik Siri nyt ægteskab, lod derfor atter skifte, og Ole Pedersen indløste da sluttelig resten af gaarden for 140 rdl. ved skjøde fra sine fuldsøskende thl. $15/7$ 1763, saa hele Søndre Hvarstad paa 2 huders skyld derved forblev samlet paa en haand. Værdien blev i 1781, da skifte holdtes ved Oles død, først sat til 800 rdl. «i betragtning af det føderaad, enken havde betinget sig», men da værsonnerne fandt denne taxt altfor lav, blev den skruet op til 900 rdl. og boet androg ialt til 1545 rdl., hvorfra gik 200 rdl. i gjeld til løjtnant Tollef Oppen paa Houm og ellers 378 i reservert løsøre til enken m. v., saa nettobeløbet blev 1167 rdl.

Amatørfot. af Marie Løken.

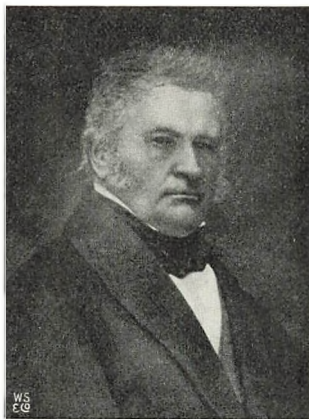
Søndre Hvarstad 1906, seet fra vest.

Sønnen Peder Olsen overtog gaarden for den fastsatte taxt ved skjøde thl. $12/2$ 1782, men døde allerede i 1791 kun 36 aar gl. Enken Olia Gundersdtr. Berger fik uskiftebevilling, men da hun i det følgende aar indgik nyt ægteskab med tømmermerker Hans Hansen Grundset, lod hun forinden skifte ved samfrænder og gav da de to umyndige børn tils. 1000 rdl. «mod at hun beholdt løst og fast og gav børnene hos sig klæder og føde og en sømmelig opdragelse og undervisning i deres sedeligheds kundskab indtil konfirmationen», hvorhos hun skulde svare til boets gjeld. Hans Grundset slog sig saa ned paa Søndre Hvarstad og drev som meget duelig gaardbruger, indtil odelsprætendenten den unge Gunder Pedersen gjorde sin ret gjældende og fik skjøde thl. $30/4$ 1804.

Ved siden af sit jordbrug, som han forøvrig passede meget vel, virkede Gunder som «kursmed» med en betydelig kundekreds, men det ry, han vandt, blegnede rigtignok en del, da han tillige slog sig paa hesteslagteri, et arbejde som holdtes for

«uærligt» dengang, da den taabelige fordom mod anvendelse af hestekjød endnu var urokket. Fra ham kom gaarden ved auktionsskjøde thl. $1\frac{3}{8}$ 1832 til Jens Helgesen Væringsaasen, hvis hensigt dog kun var at beholde sæterskogen. Han lod derfor afholde skyldsætningsforretning $\frac{7}{7}$ 1834, hvorved skogen blev sat til $6\frac{1}{8}$ skind, og solgte saa selve gaardsbruget paa $18\frac{3}{8}$ skind ved skjøde thl. s. d. til Carsten Johannes Bay¹, der $1\frac{1}{3}$ 1827 var bleven prokurator i Hedemarkens amt og havde taget ophold paa Løken i Elverum.

I 1842 frasolgte Bay den tilhørende andel i almenningen til Halvor Eriksen Siljuberget og i 1846 en hjemskogstrækning østenfor «Ljømaaen» til Ole Johnsen Houm, og da han aaret efter udnævntes til foged paa Hedemarken blev hans ældste søn Christian Bay bruger paa Søndre Hvarstad, indtil fogden i 1854 indgik et mageskifte, thl. $\frac{5}{7}$ s. a., hvorved staten erhvervede Søndre Hvarstad til chefsgaard for kompanichefen ved Elverumske kompani af Østerdalske nat. jægerkorps, medens Bay overtog den tidligere chefsgaard Lillehof.

Foged C. J. Bay.

Ved kongeskjøde thl. $\frac{2}{10}$ 1876 købte sluttelig Johan C. Løken [Kristenstuen] gaarden Søndre Hvarstad med davær. skyld 3 dl. 2 ort 18 sk. for 9000 spd.

Hvad bebyggelsen angaar er den 2-etages hovedbygning «med saakaldt italiensk røst af spærreverk $32\frac{1}{4}$ al. lang, $16\frac{1}{4}$ al. bred og 30 hværv høi til jevnvæggen» opført af Bay i 1832. Tømmeret holdt sine 12 al. 8', 9' og $9\frac{1}{2}'$ fuldt maal og blev dengang betalt med 1 spd. pr. tylvt — tømmer, som nu vilde koste

¹ C. J. Bay, f. $\frac{6}{5}$ 1793 i Skieberg og bror af Gjert Andreas Bay paa Skanshagen, blev 1823 exam. juris med «bekvem», $1\frac{1}{3}$ 1827 prokurator og $\frac{6}{12}$ 1847 foged i Hedemarkens fogderi [og magistrat paa Hamar til 1853], fra hvilket embede han tog afsked $\frac{2}{6}$ 1867 og flyttede til sin søn paa Søberg i Elverum, hvor han † $10\frac{1}{6}$ 1875.

Gift $\frac{25}{6}$ 1828 i Elverum med Fredrikke Andrea Bassøe, f. $\frac{27}{10}$ 1806 i Trysil og † $\frac{2}{1}$ 1848; dir. af davær. sogneprest til Trysil, fra 1817 til Elverum

40 à 50 kr. pr. tylvt. Ved brandtaxt 1843 blev den vurderet til 2000 spd. og var saaledes efter hin tids forhold et stort og solid byggerik. I 1906 lod Johan C. Løken udbygge de frem-spring paa façaderne, der sees paa de yngre billeder, efter i 1902 at have opført store og prægtige udhuse.

Søndre Hvarstad, gl. matr.-nr. 32, er nu gaards-nr. 56 brugs-nr. 14 med skyld 9 mk. 23 øre. Hvarstad sæterskog har brugs-nr. 7 med skyld 12 mk. 4 øre og tilhører nu Henrik Opsahl.

Kort ættetavle vedk. Hvarstad.

Ole Haraldsen, gaardbruger paa Nordre Hvarstad, f. 1682 og begr. $^{12}/_3$ 1752, blev gift $^{22}/_{11}$ 1703 formentlig med en datter af Ole Knutsen Helset, da sønnen Ole Olsen kaldes søskendbarn til Peder Michelsen Nedre Løken. Børn [1 og 2]:

1. Ingeborg Olsdr., f. 1715 og begr. $^{30}/_3$ 1806, gift $^{20}/_{11}$ 1760 med Anders Larsen Moen paa Aasen under Hvarstad, f. 1717 og begr. $^{11}/_7$ 1781; uden børn.

2. Ole Olsen, f. 1717 og begr. $^{13}/_{10}$ 1786, gaardbruger paa N. Hvarstad, havde med Ragnhild «Arnesdr.» Sønsterud, «søster af Jens Sørensen Sønsterud i Hof», sex børn, hvoraf Jens og Marthe døde ugifte og de øvrige var:

a. Ole Olsen, f. 1749 og † $^{31}/_{12}$ 1822, gaardbruger paa N. Hvarstad; ugift.

hr. Andreas Bassøe og 2den hustru Christiane Hedvig Rottbøll Krog. Følgende børn voxte op:

1. Christian Andreas Krog Bay, f. $^{10}/_{10}$ 1829, gaardbruger paa Søberg og medeier i Odals verk, hvor han fra $^{14}/_8$ 1879 er bosat; gift $^{3}/_7$ 1869 i Chr.ia med Bodil Marie Jørgine Alette Krohn, f. $^{12}/_4$ 1847 i Laurvik, dtr. af byfoged Peter Anker Krohn og Andrea Leegaard. Af deres 10 børn er Johannes Bay disponent ved Odals verk.
2. Christiane Marie Mathilde Bay, f. $^{5}/_8$ 1831, gift $^{12}/_8$ 1853 paa Hamar med senere sorenskriver paa Toten Johan Christian Ræder Scheel. En datter, Alfild Scheel, er gift med professor Absalon Taranger.
3. Carl Nicolay Bay, f. $^{24}/_8$ 1833, sagfører paa Hamar, † $^{28}/_{12}$ 1885; ugift, meget godgjørende mand.
4. Jens Peter Thaulow Bay, f. $^{22}/_2$ 1835, ugift skibsfører, † $^{21}/_7$ 1881 i Fr.hald.
5. Carsten Fredrik Thorvald Bay, f. $^{1}/_8$ 1836, ritmester, † $^{7}/_6$ 1904 i Chr.ia; ugift.
6. Johanne Elida Dorothea Bay, f. $^{9}/_4$ 1841 og † $^{27}/_{12}$ 1885 i Vinger; gift $^{9}/_5$ 1859 paa Hamar med senere sorenskriver i Vinger og Odalen Jacob Rolsdorph Andersen.
7. Wilhelma Fredrikke Cathrine Bay, f. $^{10}/_{12}$ 1842, bosat i Minneapolis; gift den $^{2}/_{12}$ 1865 paa Hamar med købmand, senere bankchef i Chr.ia Ole Peter Hamborg, f. $^{19}/_2$ 1839 paa Østre Toten og † $^{17}/_7$ 1902 i Dickson i Amerika.

- b. Arne Olsen, db. $^{11}/_8$ 1754 og \dagger $^{3}/_4$ 1819 paa Aasen; gift $^{11}/_4$ 1794 med Oliv Gudmundsdr. Strand. Af deres børn var Ole Arnesen, db. $^{8}/_{10}$ 1797, gaardbruger paa N. Hvarstad.
- c. Inger Olsdr., db. $^{28}/_7$ 1765 og gift $^{12}/_3$ 1789 med enkemand Ole Olsen Kvernmoen.
- d. Gunder Olsen, db. $^{1}/_{11}$ 1769 og \dagger $^{16}/_2$ 1823 som gaardbruger paa N. Hvarstad; gift med Karen Olsdr., der 2den gang $^{3}/_{12}$ 1823 ægtede Peder Eriksen Skjefstad, db. $^{20}/_{11}$ 1796 og søn af Erik Eriksen af N. Opsal s. 116.

Knut Engebretsen Elset af Vaaler, gaardbruger paa Søndre Hvarstad 1619, \dagger omkr. 1650. Sønnen:

Engebret Knutsen d. ældre, f. 1620 og \dagger omkr. 1664, gaardbruger paa S. Hvarstad; gift med Ragnhild Mortensdr. Rogstad [der 2den gang ægtede Halvor Olsen, bruger paa Hvarstad]. Et barn:

Ole Engebretsen, gaardbruger paa S. Hvarstad og eier af anpart i Kilde, \dagger $^{23}/_4$ 1706; efterlod enken Maren Halstensdr. Løken [Østgaarden], der endnu levede 1732, med tre børn [I–III]:

I. Anne Olsdr. Kilde, gift med Helge Kjeldsen Flobakken, der \dagger $^{2}/_6$ 1717 efterladende sønnerne Peder og Ole; se s. 134.

II. Kirsti Olsdr., gift med Anders Hansen Skjefstad, efterlod datteren Ragnhild gift med Embret Christensen Uthus.

III. Peder Olsen, f. 1698 og \dagger $^{28}/_2$ 1748, gaardbruger paa S. Hvarstad; gift først 1721 med Kirsten Knutsdr. Nødaasen, \dagger 1732, og derpaa 1732 med Siri Eriksdr. Nordre Opsal, der 2den gang $^{31}/_3$ 1758 ægtede Amund Eriksen Hagen [Murud]. Otte børn voxte op, fire af hvert ægteskab [A–H]:

A. Kirsten Pedersdr., f. 1722 og \dagger $^{22}/_2$ 1766 i Vaaler; gift $^{20}/_{10}$ 1757 med Einer Oudensen Holstuen under Hol i Vaaler.

B. Maren Pedersdr., f. 1724, gift først $^{14}/_6$ 1753 med Halvor Halvorsen Skjulstad og derpaa $^{11}/_{10}$ 1764 med Ole Olsen Lille-Hvarstad paa Skjulstad.

C. Ingrid Pedersdr., f. 1726 og begr. $^{3}/_8$ 1781, gift først 1750 med Jens Kjeldsen Grøtting og derpaa $^{12}/_{10}$ 1769 med Christen Pedersen Vølestad af Løiten, bruger paa Østre Grøtting.

D. Anne Pedersdr., f. 1728 og gift $^{18}/_{10}$ 1753 med Ole Larsen Grøtting.

E. Kirsti Pedersdr., f. 1735 og begr. $^{22}/_4$ 1798, gift $^{25}/_4$ 1753 med Halvor Embretsen Skavhaugen paa Kulteppen.

F. Hans Pedersen, f. 1737, kom til Sorknes i Grue.

G. Erik Pedersen, f. 1745, blev gift $^{16}/_3$ 1769 med Marthe Eriksdr. Østenheden, S. Osen.

H. Ole Pedersen, ældste søn af 2det gifte, f. 1733 og begr. $^{5}/_1$ 1774, gaardbruger paa S. Hvarstad; gift $^{9}/_1$ 1753 med Olaug Olsdr. Murud, født 1731 og \dagger $^{22}/_2$ 1822. Tre børn blev gifte [1–3]:

1. Marthe Olsdr., db. $^{6}/_1$ 1754 og \dagger $^{4}/_3$ 1819, gift først $^{13}/_{11}$ 1776 med Peder Reiersen Storhof og derpaa $^{1}/_{12}$ 1797 med Peder Pedersen Løken paa Storhof.

2. Olia Oldstr., db. $\frac{3}{2}$ 1760 og gift $\frac{9}{11}$ 1779 med Gunder Eriksen Øvre Løken [Lundstuen].
3. Peder Olsen, næstældst, db. $\frac{11}{1}$ 1756 og begr. $\frac{14}{10}$ 1791, gaardbruger paa S. Hvarstad; gift $\frac{2}{11}$ 1780 med Olia Gundersdr. N. Berger, db. $\frac{2}{9}$ 1759, der 2den gang $\frac{2}{11}$ 1792 ægtede Hans Hansen Grundset. To børn: datteren Maren Pedersdr., f. $\frac{1}{10}$ 1790 og $\frac{18}{10}$ 1862, gift $\frac{28}{12}$ 1813 med Ole Torkildsen Ljømo, og sønnen: Gunder Pedersen, db. $\frac{10}{4}$ 1785 og $\frac{24}{2}$ 1839 paa Kulteppen, gaardbruger paa S. Hvarstad; gift først $\frac{18}{7}$ 1807 med Marthe Oldstr. Knutsen Ljømo, db. $\frac{26}{2}$ 1786 og begr. $\frac{3}{4}$ 1812, og derpaa $\frac{7}{7}$ 1814 med Jøran Jørgensdr. Aarnes, f. $\frac{29}{1}$ 1792 og $\frac{30}{11}$ 1825. To børn blev gifte [a-b]:
- a. Martha Gundersdr., f. $\frac{27}{5}$ 1816 og $\frac{22}{2}$ 1873, gift $\frac{2}{10}$ 1844 med fanejunker Amund Jørgensen Aarnes, der før havde været gift $\frac{16}{5}$ 1826 med Oliane Sørensdtr. Dahl.
- b. Ole Gundersen, f. $\frac{16}{7}$ 1819 og $\frac{20}{5}$ 1848 paa Aarnes og gift med Marthe Baanerud.

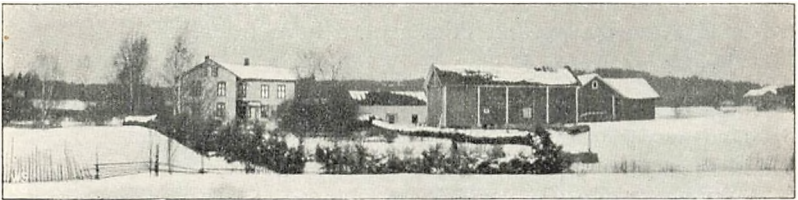
Kilde.

Den nuværende gaard Kilde er udgaet fra Hvarstad. Navnet er det oldnorske: kelda, der betyder kilde og tillige brugtes om brønde og dybe vandpytter. I 1667 nævnes Kilde som en rydningsplads under [Nordre] Hvarstad og brugtes da af husmanden Peder Halvorsen, som her holdt 2 kjør og saaede 3 kv. havre. Sønnen Knut Pedersen blev husmand efter ham. Først omkr. 1715 blev Kilde ophøiet til ødegaard med skyld 3 skind og havde i 1723 en besætning paa 4 kjør, 3 faar og 2 gjeder samt — som den første begyndelse til hestehold — 1 føl. Ud-sæden var 3 skp. byg, 4 skp. blandkorn og 1 td. 2 skp. havre; høavling 5 læs. Gaarden var i «sollien letvunden, jordarten temmelig, dog noget frostlændt»; der var skog til brændeved, gjærdefang, hustømmer samt lidt til sagtømmer, sæter med god havn og slaatter paa 1 læs hø.

Omkr. 1730 købte Peder Knutsen Kilde, en søn af ovenn. husmand, denne ødegaard, som derved udgik fra Hvarstad, men allerede ved skjøde thl. $\frac{14}{3}$ 1735 solgte han den igjen til Peder Olsen paa [Søndre] Hvarstad for 140 rdl. og slog sig senere op til gaardbruger først en tid paa Nedre Skjefstad og senere paa [Nedre] Storhof. Fem aar senere blev Kilde købt ved skjøde thl. $\frac{21}{11}$ 1740 af Amund Torkildsen «Storhof»,

se s. 107, hvis enke Dorthe Olsdatter bragte den til sin 2den ægtefælle Ole Jørgensen Houm. Da Amunds ældste datter Olia i 1791 ægtede Hans Hansen Hogstad, Lille-Nødaasen, indløste han gaarden, men døde allerede i 1793, hvorefter hendes 2den mand Knut Engebretsen Skjulstad overtog og brugte den til 1805. Ved skjøde thl. $\frac{5}{2}$ d. a. solgte han Kilde til prokurator Jarmann.

Johan von Aphelen Jarmann¹, en lensmandssøn fra Vaage, hvor han var født $\frac{9}{11}$ 1776, tog dansk juridisk examen i 1802, blev s. a. beskikket til overretsprokurator og nedsatte sig i Elverum, hvor han senere praktiserede i 23 aar. Da han $\frac{3}{10}$ 1825 ansøgte om Hallingdals sorenskriveri og under $\frac{11}{11}$ ogsaa ind-

Amatorfot. af O. T. Lomo.

Kilde.

stilledes til dette embede, udtalte Justitsdepartementet at han «ved flid, duelighed og retskaffenhed ikke alene havde erhvervet øvrighedens tilfredshed med sit forhold, men derhos i høi grad vundet almuens tillid, hvilket kan sluttes saavel af mængden af de

- ¹ Jarmann blev gift $\frac{15}{4}$ 1803 i Elverum med Anne Maria Ruud, f. $\frac{25}{6}$ 1784 i Vaaler og † $\frac{20}{8}$ 1844 paa Kilde, dtr. af gaardbruger John Gundersen Braskerud og Anne Arnesdtr. Af deres børn var:
 1. Karen Lorentze Jarmann, f. $\frac{10}{6}$ 1805 og † $\frac{17}{6}$ 1882 i Chr.ia; gift $\frac{4}{11}$ 1828 i Elverum med sogneprest til Aamot, senere til Spydeberg Andreas Wulfsberg Dircks.
 2. Jens Christian Bendix Jarmann, f. $\frac{10}{7}$ 1812 og † $\frac{12}{6}$ 1886 i Chr.ia; luldmægtig i Norges Bank og velrenommet diskontør.
 3. Lauritz Jarmann, f. $\frac{20}{6}$ 1823, gaardbruger paa Kilde, og † i Amerika; gift $\frac{2}{10}$ 1847 i Elverum med Olea Sveen, f. $\frac{20}{6}$ 1824 og dtr. af Ole Olsen Sveen og Inger Gundersdtr. Deres datter Anna Marie Jarmann, f. $\frac{15}{6}$ 1851, blev gift $\frac{0}{11}$ 1875 i Amerika med Ole Amundsen Løken, f. $\frac{14}{4}$ 1847, farmer i Wisconsin, søn af Amund Gundersen Kirkeberg s. 156. Se forøvr. St.tavle over Fam. Jarmann.
 4. Johan v. Aphelen Jarmann, f. $\frac{18}{2}$ 1826, kjøbmand paa Hamar, senere bogholder ved Nylands mek. verksted og † $\frac{0}{11}$ 1871 i Chr.ia.

private sager, der har været ham betroet, som deraf at medborgeres valg flere gange havde kaldt ham til distriktets amtsmøde og i 1818 til medlem af det da forsamlede storting». Inden udnævnelsen fandt sted afgik imidlertid Jarman ved døden $^{15}/_{11}$ 1825 paa Kilde og en ny indstilling blev expedert $^{29}/_{11}$, hvorefter den senere raadstuskriver i Christiania Johan Lunde blev udnævnt til sorenskriver i Hallingdal $^{12}/_{12}$ s. a.

Enkefru Jarman og derefter hendes søn Lauritz Jarman blev siddende med Kilde, indtil sidstnævnte efter afholdt skylddelingsforretning solgte sæterskogen i 1846 til Peder Nygaarden og Ole Jørgensen Kvernmoen og derpaa selve gaardsbruget til Gjert Andreas Bay paa Skanshagen; skjøder thl. $^{6}/_{7}$ 1847. Jarman var saa en tid bogtrykker i Christiania, men drog sluttelig $^{11}/_{7}$ 1854 til Amerika og lod ikke senere høre fra sig.

Fra Bay kom Kilde til Anton Arnesen af Aarneslegten ved skjøde thl. $^{15}/_{2}$ 1869 og blev af ham solgt ved skjøde $^{20}/_{8}$ 1906, thl. $^{20}/_{2}$ 1909, til Christian Løken af Løken Lundstuen.

Kilde, gl. matr.-nr. 84, er nu gaards-nr. 58 brugs-nr. 1 med skyld 3 mk. 13 øre.

Houm, Nordre.

Efter selve sin beliggenhed har Houm faaet sit navn, idet det er dannet af: hór [hár], som betyder høi, og: heimr, bosted, og da de med heimr sammensatte navne skriver sig fra før vikingetiden, hvad der jo stemmer godt med at de forekommer yderst sjelden i det forholdsvis sent befolkede Østerdalen, maa Houm saaledes være en af de aller ældste gaarde i Elverum. Fattig som dalen i det hele taget er paa efterretninger om fortids forhold, er det dog først henvend reformationen at gaarden tidligst nævnes og endogsaa da kun med den magre oplysning i et skattemandtal for gjengjerden af Østerdalen i 1528, at Olaf og Sigurd Houm hver betalte $^{1}/_{2}$ lod sølv. Navnet skrives i 1528: Hoyem, i 1604: Houdum, i 1615: Hougumb, i 1646: Houomb, i 1667: Houmb og i 1723: Hoeumb [søndre] og Houmb [nordre].

Saalangt der kan følges tilbage har der været to Houmgaarde: Nordre Houm og Søndre Houm, hvis landskyld synes

at have været noget større før 1640-aarene end den senere var med de nedenfor anførte opgaver.

Nordre Houm, en halvgaard med $2\frac{1}{2}$ huds skyld, tilhørte strax paa 1600-tallet og vistnok ogsaa længere tilbage Kronen, der bortbygslede gaarden til leilændinger, deriblandt i et par perioder til bygdens lensmand, og den nød da tiendefrihed som lensmandsgaard. Ved udgangen af 1500-tallet brugte saaledes lensmand Gudbrand Lauritzsen Nordre Houm — og før ham hans far, thi ved thinget $\frac{20}{3}$ 1678 blev der i anledning af en proces mellem presten Hammer og den daværende lensmand Anders Houm om tømmerhugst i prestebolets sæter Nysæter fremlagt et «profbrev» udstedt af Gudbrand $\frac{1}{11}$ 1600, der gik ud paa at hans far Lauritz «Haudum» havde bedt «förrige sogneprest i Elverum hr. Jacob at han maatte ligge i Nysæter med sit fæ nogen stund til han fik sig anden raad». Det var muligens Gudbrand, der var gift med Iver Ottersen Nedre Skjefstads datter «Taran Houm», som i 1640 var en enke paa omkr. 60 aar og havde sønnen Borger Nordre Houm. Denne Borger blev stevnet til thinget $\frac{30}{3}$ 1639 af sin nabo Amund Søndre Houm «fordi han havde hugget hans kvinde i axlen med en ox, det kvinden fremviste med et stort ar».

Mindre sparsomt flyder kilderne i den fölgende tid. Krigen med Sverige i 1650-aarene tvang kronen til at söge pengelaan hos private rigmænd, der til sikkerhed fik pant i kronens gods. Nordre Houm og en hel del andre eiendomme i Elverum blev saaledes pantsat $\frac{29}{6}$ 1659 til den rige kjøbmand i Christiania Arne Torstensen, og da kronen för efterhaanden at affinde sig med sine kreditorer frembød pantegodset tilsalgs, fik Arne kongeskjode paa Nordre Houm og en hel række större og mindre eiendomme i og udenför Elverum $\frac{12}{6}$ 1663. Hans far Torsten Arnesen, der ligeledes var handelsmand i Christiania, havde i 1620 og 30-aarene eiet en del jordegods i Solör og tilhørte formentlig den formaaende Arneberg'slegt fra Hof, der tæller saa berömmelige navne som søskenderne Anna Colbjørnsdatter paa Norderhov, Hans og Peder Colbjørnsen paa Halden i begyndelsen af 1700-tallet og deres fränder juristerne Jacob Edvard og Christian Colbjørnsen hundrede aar senere.

Ifl. matriklen 1667 havde Nordre Houm paa Arnes tid en besætning paa 2 hester og 20 stk. fæ; til gaarden laa en liden humle-

have, en bækkedkvern, braateland, sommerbeite i Hvarstadberget og skog til gaardsnytte samt «Waastad sætervold» paa 3 læs hø. Ligesom tidligere kronen bortbygslede ogsaa Arne gaarden, og det var atter en lensmand, Anders Olsen, som blev leilænding paa Houm. Efter ham fik Guttorm Olsen Ljømo bygselseddel thl. $\frac{19}{5}$ 1686, og til ham solgte sluttelig Arne gaarden aaret før sin død¹ ved skjøde thl. $\frac{4}{3}$ 1689. Dermed var det gamle krongods gaaet over i bondens eie.

I 1711 pantsatte Guttorm gaarden som brugeligt pant til Tollef Gundersen af Østerhaug og Hans Thoresen af Søndre Houm, hvorefter han tilflyttede Nedre Løken, som s. 139 meddelt, og tre aar senere ved skjøde thl. $\frac{29}{11}$ 1714 overdrog Guttorm hele Nordre Houm til Tollef Gundersen, som i mellemtiden var blevet hans svigersøn. I matriklen 1723 beskrives den saaledes: i sollien letvunden, jordarten temmelig, dog noget lidet tørlændt, med en besætning paa 2 hester, 14 kjør, 10 faar og 10 gjeder, en udsæd af 2 skp. rug, 2 td. byg, 1 td. blandkorn og 5 td. havre samt en høvling paa 18 læs. Der var skog til brændved, gjærdefang, hustømmer og lidt sagtømmer, sæter med god havn og slaatter paa 5 læs hø; endelig «en kvern forhen, mens nu øde», og en eneste husmandsplads med udsæd paa 1 skp. blandkorn. Udgaet fra en velstandsslegt og giftet til gaard og grund, dertil lensmand — hvorfor Nordre Houm dengang var tiendefri — og en dygtig kar spille Tollef tydeligvis en rolle i bygden. Han optræder ikke sjelden som den myndige lensmand, hvis ord har krav paa at høres, og da han efterhvert formaaede at underlægge sig et forholdsvist betydeligt jordegods, er det ikke at undres over at der stod respekt ogsaa af den duelige gaardbruger. Foruden Houm blev Tollef eier af Skanshagen, Kolstad, Tuven og Langengen fra Østerhaug, finnetorpet Risberget i Hof med betydelig og værdifuld skog og dertil havde han hele Nedre Løken fuldgaard i brugeligt pant. Hvor

¹ Arne [ogsaa kaldet Arnt] Torstensen † 1690 i Christiania, hisat $\frac{19}{2}$ i kirken. Han blev gift i Chr.ia $\frac{24}{12}$ 1648 med Maren Nilsdtr., begr. $\frac{1}{11}$ 1713, og havde 12 børn. Sønnen Nils Arntsen var sorenskriver i Østerdalen fra $\frac{4}{7}$ 1685 til sin død i 1686 og datteren Elisabeth Arntsdtr. blev gift $\frac{14}{8}$ 1670 med sogneprest til Skedsmo hr. Bastian Claussen Stabel. — En sønnesøn af Arne, Arnt Torstensen, gjorde i 1725 anstalter til at bruge sin odelsret til farfaderens eiendomme, men opgav det atter af mangel paa pengemidler.

stor formuen var, da han i 1743 afgik ved døden, anføres ikke, men samtlige disse eiendomme blev ved skiftet efter sønnen Ole Tollefsen i 1757 vurdert til 2862 rdl., hvoraf de 1200 faldt paa Risberget og de 900 paa Houm. Efter Tollefs død blev enken Birthe Guttormsdatter siddende i uskifte med sønnen Ole Tollefsen som bestyrer indtil 1750, da hun lod boet dele og Ole «efter venlig og kjærlig overenskomst» overtog alle jordeiendommene mod at udbetale sine svogre Gulbrand Aamot paa Gaarder og Ole Olsen Øvre Skjefstad deres arveparter i rede penge og give moderen føderaad.

Ole Tollefsen fik skjøde thl. $15/7$ 1751. Han blev lensmand efter faderen og var en meget velsituert mand, der allerede i 1744 havde fundet sig beføiet til at kautionere for fogden Jens Juells oppebørslser til et beløb af 200 rdl. — en velvillighed, der nogle aar senere vilde blevet ham en dyr fornøjelse, da Juell blev afsat for kasseangel. Efter kun 5 aars forløb afgik Ole Tollefsen ved døden, lidt over 40 aar gammel i 1755, hvorpaa enken Anne Jørgensdatter fik uskiftebevilling $30/6$ 1756, men kom kort efter i tanker om at gifte sig igjen og lod derfor boet dele $7/9$ s. a. Det oplyses da at hovedbygningen var nedbrændt $25/3$ 1756, antændt af gnister fra en braatebrand, der var lagt for nær huset «men dog saa langt borte som saadanne kvisthobe baade her og andensteds i denne egn sædvanlig pleier». Enken vilde selv bære det herved opstaaede tab, som saaledes ikke skulde afkortes i børnenes arv. Værdien af jordeiendommene blev som allerede ovenfor bemærket sat til 2862 rdl., dertil kom tilgodehavender paa omtr. 1300 rdl. og løsøre til omkr. 1120 rdl., ialt aktiver paa 5283 rdl., hvorfra gik gjeld og udgifter paa tils. 1533, saa der blev 3750 rdl. tilbage. Halvparten af denne nette sum gik til de fire umyndige børn, og 1875 rdl. medbragte enken i sit nye ægteskab med den unge løjtnant Christopher Oppen¹.

¹ Denne norske officersslegt Oppen skriver sig fra gaarden Oppen i Ullensaker, hvor skiløberkaptein Gunder [«Günther»] Knutsen Oppen var f. 1677; han † $8/3$ 1748 i Elverum og havde med 1ste hustru Marthe Trondsdr., f. 1690 i Ullensaker og begr. der $20/3$ 1742, bl. a. sex sønner, der blev officerer. Af disse var generalmajor Knut Oppen og ovennævnte:

Christopher Oppen, f. omkr. 1632 i Ullensaker og † $4/3$ 1780 i Elverum, hvor gift $4/11$ 1756 med lensmand Ole Tollefsen Houms enke Anne Jørgensdr., se s. 201. Han blev skiløbersergeant $30/8$ 1747, elev af den

Nu blev hun «fru Anne» paa Hōum og vandt et velfortjent ry som klog og praktisk husmor, der mesterlig forstod at styre og opdrage sin store børneflokk og senere, da der paa velstand og herlighed fulgte økonomiske vanskeligheder, formaaede at holde modet oppe under mangen gang fortvilede forhold. I 1762 havde nemlig Oppen optaget et laan paa 1100 rdl. for derved at købe kompanichefembedet ved skiløberkorpsets landværn efter major Johan Felber, og denne betydelige gjeld blev en ulidelig byrde for hele familien, da Oppen faa aar efter blev angrebet af en øiensygdøm, den graa stær, der i 1769 nødte ham til at tage afsked og kort efter endte med fuldstændig blindhed. Han bar dog sin skjebne som en helt og sparede ingen møie, hvor det gjaldt omsorgen for børnenes fremtid, og det maa

Nordre Houm, seet fra syd.

tilløies at her laa hans egne som hans stifbørns vel ham lige varmt paa hjertet. De bragte ogsaa sine forældre glæde; alle

mathem. skole i Chr.ia 1751—54, fændrik $\frac{20}{3}$ 1753 og sekondlt. $\frac{1}{11}$ 1755 i 1ste Oplandske inf.reg.; forsat til dettes skiløberkomp. $\frac{1}{2}$ 1758, karakt. premierlt. $\frac{20}{2}$ 1760, kaptein og chef for landværnskomp. $\frac{18}{8}$ 1762 og kvartermester ved skiløberkorpset $\frac{0}{11}$ 1765; afsked 1769. — Fem børn blev gifte:

1. Anne Mathea Oppen, db. $\frac{10}{8}$ 1758 og gift $\frac{17}{10}$ 1781 med davær. prokurator paa Lovberget i Elverum Adam Gottlob Sewerin, exam. juris 1777, \dagger $\frac{14}{10}$ 1803 som overretsprokurator i Kjøbenhavn.
2. Gotthilf Magnus Oppen, db. $\frac{14}{2}$ 1759 og \dagger $\frac{28}{0}$ 1803 paa Houm; skiløberkaptein, se s. 199.
3. Oriens Gottlob Oppen, db. $\frac{20}{3}$ 1761 og \dagger $\frac{21}{2}$ 1820 som major i Kjøbenhavn, hvor enken Adelgunde Stricker \dagger $\frac{7}{4}$ 1853, 75 aar gl.
4. Johan Fredrik Blix Oppen, f. $\frac{15}{2}$ 1766, blev dansk oberst, kammerherre og ridder af Dannebrog, \dagger $\frac{20}{1}$ 1826 i Kjøbenhavn; gift 1820 med guvernør J. P. D. Wisbergs enke Nicoline Antoinette Seehuus, f. 1777 og \dagger $\frac{20}{3}$ 1822.
5. Louise Oppen, db. $\frac{28}{10}$ 1763 og gift $\frac{31}{3}$ 1791 med Knut Arnesen Sorknes, gaardbruger i Grue.

sønnerne blev officerer, en af dem endog oberst og kammerherre hos kongen, og døtrene dygtige husmødre paa en nær, der forblev ugift. Oppen karakteriseres forøvrig som en mand «med videnskaber og temmelig levemaade, men med maadelig anseelse som officer».

Da fru Annes søn af første ægteskab Tollef Olsen, der antog sin stiftars familienavn, som voxen tiltraadte Nordre Houm, flyttede kaptein Oppen til kronens eiendom Siljuberget og døde der i 1780, hvorefter enken med en hovedlod paa 113 $\frac{1}{2}$ rdl. — det var nu alt! — og en pension paa 40 rdl. om aaret senere opholdt sig dels hos sin datter madame Sewerin paa Løvberget og dels hos sønnen paa Houm. Her døde hun i 1784 og efterlod da 183 rdl., saa hun maa have været en god økonom¹.

Tollef Olsen Oppen overtog i 1767 sin fars odelsgaard Nordre Houm og tog i den anledning under ²⁵/₉ s. a. afsked som karakt. sekondløjtnant tilfods efter nogle aars tjeneste som sergeant ved skiløberne og i 1766 at have været artillerikadet i Kjøbenhavn. Da der i sidstnævnte aar skulde oprettes et regimentschirurg-embede ved det søndentjeldske skiløberkorps søgte hans omsorgsfulde og nidkjære stiftar at sikre ham dette: Tollef havde fuldkommen lært latin og endel græsk og kunde strax blive dimittert fra artilleriet og gaa ind paa det kgl. krigshospital for af der værende bedste chirurger at lade sig perfectionere, naar blot embedet i mellemtiden maatte blive staaende vacant for ham! «Og om han udj den til dette embedes devoir henhørende science naar tilbørlig fuldkommenhed inden dette aars udgang, han da maatte forsikre sig om at nyde bemeldte embede her ved korpset». — Saa elskværdigt det end var kunde dette forslag dog ikke antages og oldenburgeren chirurg Anton Wilhelm Fangen, senere velkjendt læge i Christianssand, fik embedet ²¹/₆ 1766.

Som gaardbruger var Tollef Oppen en overmaade duelig mand og som skogspekulant og trælasthandler gjorde han ud-

¹ Det oplyses da at sønnen løjtnant Gotthilf Magnus Oppen til fordel for hende havde anvendt 80 rdl. paa rydning og bygning paa Siljbergsvolden eller Nysæter. Blandt hendes efterladenskaber specificeres endog «den i Løvberget befindtlige sulmad, der var falden efter hendes i havn bortsatte kreatur» og «som bestod i smør, saltost, sødost, skjørost, sødt og surt mysesmør», ialt til henved 6 rdl.

merkede forretninger, noget uvorren i pengeaffærer, men storstilet i sin optræden og i besiddelse af selskabelige talenter. Han blev en matador i bygden som den ikke har haft mange af, en matador med levemaade. Og, som han kunde optræde! I manchetskjorte «med knippels kryds» og hvide silkestrømper, grønne eller sorte fløielsbuxer med sølvspænder ved knæerne, blaa stofs kjole med silkefôr og lyseblaa silkevest. Og ikke var stasen mindre, naar han i fuld uniform viste sig i juleselskabet paa prestegaarden: karmoisinrød kjole med hvid silkevest eller lyserød kjole med guldsnoret silkevest, forgyldt tambaks kaarde ved siden, høie ridestøvler med sølvsporer og guldgallonert hat med to dusker. Der var saamen pragt ved den karl! Og fruene gav ham ikke stort efter, naar hun ankom i sin røde «Grace de Tours» ærmekeabe med fôrverk og store sølvhægter og derunder fremviste en silkedamaskes kjole med løse ærmer.

I stil med disse festlige antræk var ogsaa deres hjem paa Houm. Foruden en solid velstand paa sengklæder, haandklæder og drejls dækketøi med navnede servietter og duge, fandtes her øl- og vinglas og «en stor glaspokal med laag», porcellæns thestel og adskilligt sølvtøi: sukkerbøsse, to sukkerfade, et forgyldt bæger, punschøse, potageske, to dusin the- og spiseskeer osv. Blandt indbo nævnes stole og lænestole med brunt læderbetræk, flere store speil i brune og forgyldte rammer, messingbeslagen dragkiste og «et slagur af Tarald Eriksens i blaa kasse med gyldne lister». I «storstuen» hang der rudede gardiner for vinduerne, «Kongen af Preussen og hans broder», kobberstik og landskabstegninger paa væggene. Husherrens aandelige behov synes at have været af meget kompliceret art, næret som de blev af repræsentanter for de mest forskjellige literaturgrene, ligesaa «Nils Klim» og «Raadmand Tullins samlede skrifter» til «Pigebørns opdragelse» og «Wolfens tanker om menneskers forstands kræfter», fra syngespil og skuespil til «en bibel uden begyndelse og ende».

Af de efter faderen overtagne eiendomme solgte Tollef Oppen en del af Tuven, men købte i 1776 to teiger paa Langengen og i 1777 ikke mindre end 11½ skind i Søndre Houm, og da han i 1789 om eftermiddagen $\frac{1}{2}$ «uformodentlig og hastig» afgik ved døden paa pladsen Hummeldalen i Leiret blev jordegodset ved det dagen efter paabegyndte skifte vurdert saaledes: Nordre

Houm 2000 rdl., Skanshagen 300, Tuven og Langengen 300, de nye teiger 30, anparten i Søndre Houm 520 [i betragtning af de store heftelser og føderaad] og finnetorpet Risberget 3000 rdl. Besætningen var da 22 køer, 6 kviger, 1 ox, 3 smaastude og 2 kaiver, 3 engelske og 26 norske faar, 18 gjeder og 6 svin, 3 gjæs og 2 ænder samt 1 fæhund. Hestene blev solgt uden nærmere opgave. I Tollefs gjemmer laa ikke faa fremmede guld- og sølvmynter, en guldring med tre røde stene og en del anden pretiosa. Som fhv. officer havde han naturligvis pistoler og geværer og dertil et jagtuhr med grøn chagrins kasse, som sønnen skulde arve. Blandt vognremissets inventar kan særlig nævnes en fin slæde med tilhørende sæletøi og fælder, engelske ridesadler og officerssadel med pistolhylster og skabrak. — Hvorvidt Oppen havde haft noget held med sig i lotteri skal være usagt, men at han ialfald spillede i Tyskland sammen med nogle officerer fremgaar af flere i skifteakten citerede breve, hvori kaptein Glad paa Terningen anmoder sin «noble ven» om at lægge ud terminerne for sig.

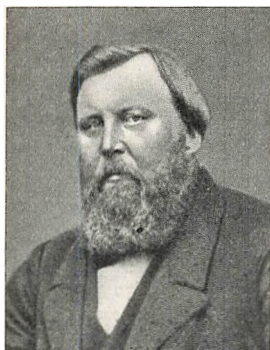
Til begravelsen skulde kun anvendes de drikkevarer, der fandtes i kjælderens: $\frac{1}{2}$ anker hvidvin, $\frac{1}{2}$ anker fransk brændevin samt 29 flasker rødvin «og anden gammel vin».

Boet blev opgjort med 11 468 rdl. i aktiver, hvoraf de 550 indkom i salgssum for Tuven og Langengen, 5820 faldt paa det øvrige jordegods, 1785 paa løsøret og hele 3313 var udestaaende kapitaler. Gjeld og udgifter løb imidlertid op til 6805 rdl., hvoraf størsteparten var indestaaende værgemidler, saa der blev tilslut 4663 rdl. i behold til to umyndige børn, en søn og en datter. Da sønnen allerede i 1790 afgik ved døden, arvede datteren det hele og bragte i 1791 denne kapital ud af bygden ved sit ægteskab med generalskibsmaaler Joachim Ebbell i Arendal, der ved skjøde thl. $\frac{5}{7}$ 1791 solgte Nordre Houm til Tollef Oppens ældste halvbror løjtnant Gotthilf Magnus Oppen¹.

¹ G. M. Oppen, se noten s. 196, blev gift $\frac{24}{2}$ 1792 med Maren Larsdr. Strand, der var db. $\frac{23}{1}$ 1763 og † $\frac{20}{11}$ 1848 efter nyt ægteskab $\frac{10}{5}$ 1806 med klokker Ole Osvold, der † $\frac{24}{6}$ 1808, 67 aar gl., «af en gevext i maven». To børn voxte op:

a. Anne Benedicte Oppen, db. $\frac{25}{5}$ 1795 og † $\frac{4}{5}$ 1827 i Vinger; gift $\frac{10}{11}$ 1823 med gaardbruger Arne Schøyen paa Nordre Houm, se s. 202. Hun havde med Henrik Johnsen Opsahl en uægte datter: Thorine Birgitte,

Den nye eier havde i 1777–80 gennemgaaet krigsskolen i Christiania og var $\frac{26}{7}$ 1780 bleven secondløjtnant à la suite i skiløberkorpset, $\frac{15}{3}$ 1782 virk. secondløjtnant i de nordenfjeldske skiløbere, $\frac{6}{11}$ s. a. forsat til de søndenfjeldske og befordredes her til kaptein $\frac{15}{4}$ 1801.

Peder Pedersen Bronken
og hustru

Thrine Pedersdr. Ruud.

Til kjøbet af Nordre Houm fik han et laan i Kvæsthuskassen paa 800 rdl., men klarte sine forpligtelser og var en duelig gaardbruger, skjønt helbreden alle dage havde været skrøbelig. Det viste sig at være mavekræft, han led af, og efter svære lidelser bukkede han under i 1803. Enken Maren Larsdatter Strand med to børn blev siddende med gaarden og giftede sig igjen i 1806 med klokker Ole Osvold, men blev paany enke i 1808. Ved skjøde dat. $\frac{13}{6}$ 1828 og thl. $\frac{11}{12}$ 1830 solgte hun Houm og Siljubergsvolden til sin svigersøn Arne Halvorsen Schøyen fra Traastad i Vinger, og hendes søn Christopher Oppen, der slegstens militære traditioner tro blev officer, kjøbte i 1829 gaarden Skansbagen, som før er meldt.

Schøyen frasolgte Siljubergsvolden og pladsen Sveen, og i 1837 Hvarstad-sæteren til Henrik Opsahl, men drev gaardsbruget paa Nordre Houm indtil han i 1868 blev sindsforvirret, hvorefter sønnen August Schøyen overtog gaarden ved skjøde thl. $\frac{1}{9}$ s. a. Af ham blev den solgt ved

født $\frac{18}{3}$ 1820, der under sin stiftars navn Schøyen blev gift $\frac{1}{10}$ 1853 med forpagter i Nannestad Fredrik Wilhelm Aarestrup Bay, f. $\frac{10}{12}$ 1826 i Skogn og † 1890 i Chr.ia, hvor ogsaa enken † $\frac{30}{6}$ 1895.

b. Christopher Oppen, db. $\frac{4}{7}$ 1798 og † $\frac{15}{3}$ 1836 for egen haand, løjtnant og gaardbruger paa Skansbagen; efterlod 3880 spd. Gift $\frac{13}{12}$ 1833 i Larvik med Annechen Regine Prebensen, der var f. $\frac{5}{4}$ 1810 i Larvik, hvor hun ogsaa † $\frac{25}{6}$ 1874. Deres eneste barn:

Magnus Gothilf Oppen, født $\frac{4}{6}$ 1835 i Elverum, er konsul og skibsrheder i Larvik, bosat i Tjølling.

skjøde thl. $\frac{3}{4}$ 1877 til Peder Pedersen Bronken, en i kommunens tjeneste adskillig benyttet mand, efter hvis død $\frac{16}{2}$ 1878 enken vedblev brugen, indtil sønnen Thorvald Bronken overtog Nordre Houm ved skjøde thl. $\frac{1}{8}$ 1889.

Hvad bebyggelsen angaar blev den nuværende store hovedbygning opført af fru Anne og kaptein Christopher Oppen efter den ældres brand $\frac{25}{5}$ 1756, og da hendes søn paa en rude i 2den etage har indridset: «Jørgen Bendix Oppen 25 September 1764», maa den være reist inden den dag. Den nuværende drengestue med svalgange er noget ældre og vistnok opført af Tollef Gundersen i hans sidste leveaar, da sønnen Ole Tollefsen har anbragt sine initialer: «O. H. 1744» paa et dørskilt. Udhusene er af nyere dato og delvis restaurert af Th. Bronken.

Nordre Houm, gl. matr.-nr. 26, er nu gaards-nr. 62 brugs-nr. 1 med skyld 15 mk. 77 sk.

Kort ættetavle vedk. Nordre Houm.

Guttorm Olsen af Ljømo, f. 1659, gaardbruger paa N. Houm 1689--1714, senere bruger paa N. Løken, hvor † omkr. 1730. Havde to gifte døtre, hvoraf den ene døde før faderen efterladende en søn Ole Jørgensen og den anden:

Birthe Guttormsdr., f. 1686 og begr. $\frac{2}{2}$ 1763, blev gift med lensmand Tollef Gundersen af Østerhaug, der var f. omkr. 1683 og † 1743, gaardbruger paa N. Houm. Efterlod tre børn [1-3]:

1. Anne Tollefsdr., gift med Gulbrand Jensen Aamot paa Gaarder.
2. Maren Tollefsdr., gift med Ole Olsen Skjefstad paa Vesterhaug.
3. Ole Tollefsen, f. 1715 og † $\frac{12}{9}$ 1755, lensmand og gaardbruger paa N. Houm, gift 1746 med Anne Jørgensdr. Øvre Skjefstad, † $\frac{25}{4}$ 1784 efter nyt ægteskab $\frac{4}{10}$ 1756 med løjtnant Christopher Oppen,

se s. 195. Ole efterlod fire børn [a-d]:

a. Jørgen Bendix Oppen, f. 1749 og † $\frac{2}{2}$ 1796 som kaptein i artilleriet, gift med Charlotte Rümmler, der overlevede ham.

b. Oliane Oldstr., db. $\frac{14}{5}$ 1752 og gift $\frac{7}{4}$ 1776 med Hans Olsen Søndre Strand.

c. Birthe Oldstr., db. $\frac{17}{7}$ 1754 og † $\frac{28}{5}$ 1821; gift $\frac{15}{10}$ 1773 med Torkild Olsen Søndre Ljømo.

d. Tollef Oppen, ældste barn, f. 1747 og † $\frac{19}{2}$ 1780, løjtnant og gaardbruger paa N. Houm; gift $\frac{12}{4}$ 1771 med Kirsti Johnsdtr. Bjølset, f. 1749 og begr. $\frac{14}{6}$ 1776. Efterlod to børn, hvoraf en søn Oluf Oppen, db. $\frac{26}{12}$ 1773, blev begr. $\frac{25}{12}$ 1790, og en datter:

Anne Christine Oppen, db. $\frac{4}{2}$ 1772 og † $\frac{12}{1}$ 1800 i Arendal, blev gift $\frac{8}{5}$ 1791 med generalskibsmaaler, senere toldkasserer i Aren-

dal Joachim Ebbell; af dette og hans tidligere ægteskab med Abigael Marie Geelmuyden er den største del af slekten Ebbell udgaaet.

Arne Schøyen var f. $\frac{25}{5}$ 1800 paa Søndre Traastad i Vinger [søn af gaardbruger s.steds Halvor Botolfsen Schøyen, der skrev sig fra Skøien i Nittedalen, og hustru Karen Mathea Gudmundsdtr.] og † $\frac{3}{9}$ 1868 paa Gaustad asyl, hvor han blev indsat $\frac{18}{7}$ s. a. Før han kom til Houm var han gaardbruger paa Traastad og ægtede efter sin 1ste hustru Anne Benedicte Oppens død [se s. 199] Oline Jørgensdtr. Bakke, en høkerdatter fra Chr.ia, der † $\frac{7}{3}$ 1867, 58 aar gl., paa Houm. Af sidste ægteskab havde han to børn, der blev sindssyge, og af 1ste sønnen:

Halvor August Schøyen, f. $\frac{19}{10}$ 1825 paa Traastad, gaardbruger paa Houm 1868-77 og senere bosat paa Bratli ved Ljan i Ø. Aker, hvor han † $\frac{9}{5}$ 1897.

Arne Schøyens bror, gaardbruger paa Traastad Ole Schøyen havde bl. a. datteren Caroline Mathilde, gift med lensmand Peter Emanuel Nielsen i Elverum.

Houm, Søndre.

Ligesom Nordre Houm var Søndre Houm paa 1600-tallet en halvgaard, men en god del større med en skyld paa 3 huder 5 skind, og medens hin var krongods var det her bonden som eiede jorden med undtagelse af det saakaldte «Stangejordet» paa 1 hud, der med bygselret tillaa Stange prestebol. Gaarden sees før 1580 delt mellem flere, rimeligvis tre, opsidere og i de følgende halvhundrede aar var den til enkelte tider endog stærkt opstykket. I 1615 havde Thord og John Hougum odel til henholdsvis 1 hud og 1 hud 3 skind, samtidig eiede Iver Søndre Hougum 5 skind, og tredive aar senere optræder hele syv parteiere foruden Stange prestebol. Ved denne tid er der dog kun to opsidere og fra 1640-aarene kan gaarden følges i to hovedbrug: «Mellem Houm» og «Søndre Houm», men disse navne paa brugene kommer dog først i helt moderne tid ind i jordebøgerne, skjønt de seet i forbindelse med gaarden Nordre Houm var naturlige betegnelser paa 1600-tallet og almindelig brugt ved thingene, f. ex. $\frac{11}{7}$ 1681.

I matriklen 1667 opføres gaarden Søndre Houm — uden særskilte opgaver for hvert af brugene — med en samlet besætning paa 3 hester og 28 stk. fæ og en udsæd af $11\frac{1}{2}$ td. korn.

Gaarden havde braateland, furuskog og sommerbeite i Agaasen samt to sætervolde «Flataasen og Ougaasen» paa 2 læs hø¹.

Matriklen 1723 indeholder særskilte opgaver for hvert brug, hvorfor de i det følgende skal meddeles under disse.

Mellem Houm med skyld 11 skind bondegods og 6 skind i bygsel af Stange prestebol [halvparten i «Stangejordet»] var i 1640-aarene delt mellem flere eiere, af hvilke Amund Houm havde brorparten paa 7 skind og dermed bygselen over bondegodset, hvorfor han ogsaa sad som opsidder paa hele bruget. I samme forhold fulgte sønnen Anders Amundsen, der i 1664 var en mand paa 54 aar, men saa kommer et nyt og kortvarigt dynasti med Thore

Fot. af I. Lemo.

Mellem Houm

Søndre Houm. Seet fra nord.

Olufsen af slegten paa Øxset. Han pantsatte de 7 skind i 1687 og de gik en tid videre paa transport, men indløstes atter af hans sønner Hans og Ole, der tillige erhvervede de fremmede eieres anparter og derved samlede hele bondegodset, 11 skind, i Mellem Houm paa sine hænder.

Hans Thoresen, som var ældst, eiede de 2 skind og Ole Thoresen de 9 skind, hvorfor Ole blev bruger af det hele ogsaa efterat Hans omkr. 1718 var afgaaet ved døden. Ifl. matriklen 1723 havde bruget ved denne tid en besætning paa 1 hest, 10 kjør, 6 faar og 7 gjeder, en udsæd af 2 fj. rug, 4

¹ I matriklen 1667 er navnene paa gaardens eiere udeglemt, hvorhos der blandt «Engesletter», opføres «et jorde under Søndre Houm beliggende» paa 1 hud, tilhørende «Stange kirke»! I «Bilag til Landkommissionen 1661» opføres «Stangejordet» med $\frac{1}{2}$ hud og i prestens opgave over Stange prestebols indkomster i Titus Bülches mandtal 1664 er Stangejordet ved en slurvefeil helt udeglemt. — At saavel Søndre Houms som Stangejordets skyld er som ovenfor meddelt frengaar imidlertid af jordebøgerne baade før og efter 1667.

skp. byg, $1\frac{1}{2}$ td. blandkorn og 3 td. havre samt en høvling paa 10 læs. Bruget var «i sollien letvunden, jordarten temmelig, dog noget tørlændt» og havde skog til brænde, gjærdefang, hustømmer og lidt sagtømmer, samt slaatter paa 2 læs hø.

I 1720 kom Hans Thoresens ældste søn Thore Hansen, der var voxet op i Vaaler, hvor moderen havde giftet sig paany med Ole Pedersen Braskerud, og gjorde som nærmeste odelsmand krav paa at indløse Ole Thoresens anpart paa 9 skind til den del, han selv havde efter faderen. Ved mindeligt forlig thl. $\frac{13}{3}$ 1721 fik dog Ole lov at blive siddende til faredag 1725, men da skulde han ryddiggjøre mod 182 rdl. 2 mk. i løsning. Da det kom til stykket kunde Thore imidlertid ikke skaffe disse penge paa bordet, men hans yngre bror Ole Hansen rykkede som dernæst odelsberettiget op i hans sted og betalte summen $\frac{12}{12}$ 1724. Det fornødne skjøde blev dog først udstedt af Ole Thoresens arvinger og thl. $\frac{28}{3}$ 1735.

Det var ved laante penge Ole kom sig ind paa Houm og ved pantsættelser søgte han at holde sig oven vande, men det gik ikke og han maatte bekvemme sig til frasalg. Allerede i 1727 solgte han til lensmand Tollef Houm en liden slaat «Stranden ved Ljømoaaen næst ved Tollefs gamle engeslet Risbrukilen», ved skjøde thl. $\frac{28}{3}$ 1735 afhændede han dernæst $4\frac{1}{2}$ skind med brugsret over resten til Jørgen Ravaldsen Kvernmoen for 190 rdl., og før han endnu maatte gaa fra det hele opnaaede han sluttelig et pantelaan paa 60 rdl. hos Tollef Houm i 1742. Et sidste haab om atter at komme til gaarden maa sees i hans pengemangellysning $\frac{16}{7}$ 1753 til fordel for den umyndige søn Erik Olsen.

Til en begyndelse havde Jørgen Ravaldsen og Ole Hansen delt «husene paa den gamle tomt» mellem sig, men samtidig lod Jørgen opføre «alle husene paa den nye tomt» og her havde han flyttet ind, da skiftet holdtes efter hans første hustru i 1739. Hans anpart paa $4\frac{1}{2}$ skind havde da en værdi af 200 rdl. I 1756 fik Jørgen $\frac{1}{3}$ -del i pladsen Riskjernholtet med sin anden hustru Marthe Tollefsdatter, men da hun døde to aar senere «fandt han sig ikke længer bekvem til at forestaa gaardens brug og oplod den derfor med sin ældste søns vilje til sin anden søn Amund Jørgensen». Hele boet androg til 106 rdl. naar gjeld og udgifter paa 69 rdl. var betalt. Amund fik sig efter-

haanden transportert de forskjellige obligationer, Ole Hansen i sin tid havde paaheftet sin andel af bruget, og da hans enke Anne Embretsdatter i 1781 købte den sidste parcel, der udestod, nemlig $1\frac{1}{8}$ skind, af svogeren Ole Jørgensen, blev derved hele Mellem Houm atter samlet. Hun havde ved Amunds død i 1773 faaet uskiftebevilling og blev siddende med eiendommen helt til 1792. Ved det da afholdte skifte blev gaarden sat til 700 rdl. og besætningen opgives til 1 hest, 5 køer og 1 oxe, 5 faar og 11 gjeder¹. Løsøret indbragte 226 rdl. og boet androg ialt til 1035 rdl., hvorfra gik passiver paa 414, saa der blev 621 rdl. tilbage. Inden udlodningen fik Anne sin yngste søn Jørgen umyndiggjort «formedelst hans hang til drukkenskap», og den ældste, Embret Amundsen overtog Mellem Houm for 700 rdl. ved skjøde thl. $\frac{5}{7}$ 1792.

Den nye eier kom til gaarden under vanskelige forhold; hjælpemidlerne var smaa og han kunde ikke sige sig ganske fri for den «hang», hans yngre bror i saa stærk grad led under, særlig da der blev gjestgiveri paa Houm. Økonomien gik fløiten og fra pantsættelse var skridtet ikke langt til frasalg. I 1801 afhændede han saaledes pladsen Melaasberget og en skogstrækning i Flataasen til Ole Torkildsen Kvernmoen, samme aar fulgte parcellen *Østre Houm* efter², og i 1806 gik han sluttelig fra den øvrige eiendom, som ved skjøde thl. $\frac{5}{2}$ 1806 blev overtaget af svigersønnen Ole Jensen Torge, en strævsom og dygtig mand, der fik den tvilsomme fornøielse at redde gaarden ud af et kjendeligt forfald, men hvem det ogsaa efterhaanden lykkedes at bringe tingene paa fode igjen. I 1807 fik Ole kjøbt en anpart af den Søndre Houm tidligere underlagte del af Elve-

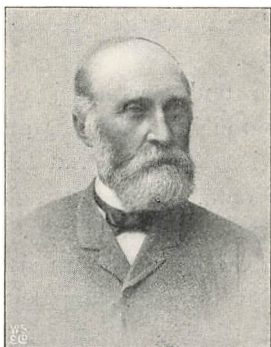
¹ I datidens skiftebreve opføres gjerne kørene med sine navne, men her paa Houm er dette endog tilfældet med gjederne og en af dem hed «Sukkerlade». —

² *Østre Houm* med skyld $\frac{1}{2}$ skind blev udskilt fra Mellem Houm ved skjøde dat. $\frac{6}{11}$ 1801 og thl. $\frac{5}{7}$ 1804 fra Embret Amundsen til Ole Andersens, som her var skyldsskaffer og efter hvis død $\frac{22}{3}$ 1835 eiendommen gik gennem flere eiermænd [bl. a. prokurator P. M. Bugge] indtil den ved skjøde thl. $\frac{23}{11}$ 1871 blev kjøbt for 450 spd. af John Olsen paa Søndre Houm. Hans enke overdrog den i 1892 til sønnen Morten Johnsen, og han solgte den for 1200 kr. ved skjøde thl. $\frac{10}{11}$ 1900 til broderen Ole Johnsen paa Søndre Houm.

Østre Houm, af gl. matr.-nr. 25, løbe-nr. 143, er nu gaards-nr. 63 brugsnr. 20 med skyld 49 øre.

rums almenning, i 1810 gjenerhvervede han pladsen Melaasberget og skogen i Flataasen, i 1816 og 1818 kjøbte han forskjellige skogteige og i 1825 bød han 200 spd.¹ for den Stange prestebol tilliggende anpart i Søndre Houm paa 6 skinds skyld eller $\frac{1}{2}$ -delen af «*Stangejordet*», hvilket bud blev approbert ved høieste resolution af $\frac{2}{9}$ s. a., hvorefter kongeskjøde blev udfærdiget $\frac{18}{10}$ 1825 og thl. $\frac{6}{2}$ 1826. Herved blev hele Mellem Houm med gl. skyld 2 huder bondens eiendom og samlet paa én haand.

Ved skjøde thl. $\frac{11}{12}$ 1833 solgte Ole sin gaard til sønnen Jens Olsen og naboen Ole Johnsen paa Søndre Houm for 1500 spd. og i den følgende tid gik den noget paa handel med

Søren Augustinus Arnesen og hustru Camilla Julsrud.

frasalg af enkelte tilliggelser, indtil Jørgen Arnesen Nordre Hvarstad af Aarnes-slegten kjøbte Mellem Houm for 1050 spd. ved skjøde thl. $\frac{24}{2}$ 1853. Fra denne tid kom den atter i gode hænder under jevn og sikker drift af kyndige gaardbrugere. Ved skjøde thl. $\frac{11}{6}$ 1861 overlod Jørgen eiendommen for 2000 spd. til broderen Søren Augustinus Arnesen, der efterhaanden gjenerhvervede tidligere tilliggelser og dertil underlagde sig en række mindre eiendomme, væsentlig skog, fra de omliggende gaarde. Det hele gik ved skjøde thl. $\frac{20}{9}$ 1901 over til hans søn Jørgen Arnesen og bestod foruden Mellem Houm brugsnr. 1 og 4 af Riskjernholtet brugsnr. 7 og 12, Nedre Løken

¹ I aarlig jordafgift blev dertil at svare 1 td. 2 fj. byg til Stange sogneprestembede og i aarlig kornrente til Oplysningsvæsenets Fond 4 skp. $\frac{3}{8}$ fj. byg.

brugs-nr. 12, 26 og 28, Kvernmoen brugs-nr. 3, Øvre Løken brugs-nr. 20, Lillehof brugs-nr. 10 og Bjølset brugs-nr. 13. Kjøbesummen for den samlede eiendom var 30000 kr., hvoraf de 5000 var taxtbeløbet for avling og besætning med øvrigt løsøre. Halvparten af summen regnedes imidlertid som arv efter faderen, der nogle maaneder senere afgik ved døden, hvorfor skjød det blot kom til at lyde paa kr. 10000 for de faste eiendomme.

Mellem Houm, af gl. matr.-nr. 25, løbe nr. 141, er nu gaardsnr. 63 brugs-nr. 1 med skyld 5 mk. 50 øre og brugs-nr. 4 med skyld 21 øre. Husene er af ny dato; fjøs og laave af 1908.

Søndre Houm med skyld $1\frac{1}{2}$ hud bondegods og 6 skind i bygsel af Stange prestebol [halvparten af «Stangejordet»] var for bondegodsets vedkommende omkr. 1630 delt mellem flere eiere. Rette odelsmænd var imidlertid Ole Engebretsen Sørmerud og hans formentlige svoger Halvor Nielsen Nøtsel, og disse satte sig ogsaa i besiddelse af gaarden, Ole for 5 skind [1] og Halvor for 1 hud 1 skind [2].

[1] Ole levede endnu i 1672 som en 90 aar gammel mand, men havde da forlængst afstaaet sin andel til sønnen Halvor Olsen, af hvem den i 1681 blev solgt til Elverumspresten hr. Christopher Hammer for omsider ved skjøde af $\frac{1}{2}$ 1697, thl. $\frac{17}{11}$ 1700, at blive indløst af ovennævnte Halvor Nøtsets sønnesøn Halvor Nielsen.

[2] Halvor Nøtsel havde i 1636 pantsat sin andel til Jørgen Ottersen i Christiania og senere til den under Nordre Houm nævnte kjøbmand Torsten Arnesen. I 1653 gjorde imidlertid Halvors søn Niels Halvorsen Nøtsel sin løsningsret gjældende og ved underrettsdom af $\frac{22}{4}$ 1653 blev den daværende bruger enken Gjertrud Houm, en datter af Bjørn Vesterhaug, og hendes søn Tollef dømt til at fravige. Niels's bror Engebret Halvorsen «begjærte nu at han maatte flytte til gaarden og bruge den med hans mor, eftersom Niels var en skrøbelig karl. Niels svarede nei, han vilde selv flytte did til hans fars odelsgods, men han var ikke god for at bruge det og pantsatte det for medelst sin fattigdom til Tollef Strand; fik saa kapellanen hr. Claus Borch det i bygsel et aars tid for 80 rdl. og ved hans død løste sorenskriver Liv Borch sine søskende ud — og saa beholdt han det.» Saaledes lyder den historiske beretning, der

blev afgivet for retten i 1706, da der blev spørgsmaal efter rette odelsmand, og den kan fortsættes med at pantegodset efter Liv Borchs fataliteter blev beslaglagt af hans kreditor assessor Anders Simonsen og fra ham kom til svigersønnen tolder Henrik Lachman paa Bragernes for 40 rdl. Paa hans haand befandt det sig i 1706, da Lars Pedersen Sveen, som var gift med den gamle odelseier Niels Halvorsen Nøtsels ældste datter, anlagde odelsøgsmaal og ved dom $\frac{22}{4}$ 1706 blev kjendt berettiget til at indløse pantegodset; kort efter fik han bygselseddel paa den Stange prestebol tilliggende andel paa 6 skind, thl. $\frac{22}{7}$ s. a.

Omtrent samtidig blev Lars ogsaa eier af den anpart, som hans svoger Halvor Nielsen 1697 havde indløst fra hr. Christopher Hammers arvinger, og dermed af hele bondegodset i Søndre Houm, om end kun for en stakket stund. Drevet af den haarde nød solgte han gaarden allerede tre aar efter ved skjøde thl. $\frac{15}{7}$ 1709 til leilænding paa Gaarder Ole Eriksen Filinsø, der dog atter solgte den ved skjøde thl. $\frac{17}{3}$ 1711 til Eigner Olsen Ulsbøl af Vaaler for 299 rdl. Hermed var den igjen kommet tilbage til den gamle æt, for ved thinget $\frac{22}{4}$ 1706 oplyses at Eigner var «ældste broder» til Lars Sveens hustru, og kan dette slegtsskabsforhold end ikke forstaaes bogstavelig, var han dog vel enten hendes halvbror eller svoger.

Eigners brug Søndre Houm med ialt 2 huders skyld var ifl. matriklen 1723 «i sollien letvunden, jordarten temmelig, dog noget tørlændt» med en besætning paa 2 hester, 12 kjør, 8 faar og 8 gjeder og en udsæd af 2 fj. rug, $1\frac{1}{2}$ td. byg, $1\frac{1}{2}$ td. blandkorn og $2\frac{1}{2}$ td. havre; høavling 18 læs. Der tilhørte skog til brænde, gjærdefang, hustømmer og lidt sagtømmer, sæter med god havn og slaatter paa 2 læs hø. Ved denne tid var Eigner og hans hustru allerede «temmelig bedagede» og i 1729 lod de afholde skifte, hvorved 1 hud af jordegodset blev udlagt til deres børn, en søn og tre døtre, medens de forbeholdt sig 6 skind til underhold i alderdommen. [Resten, 6 skind, tilhørte fremdeles Stange prestebol.]

Ved skjøde thl. $\frac{14}{3}$ 1729 udløste sønnen Ole Eignersen to af sine søstre og $\frac{27}{11}$ 1734 fik han den tredjes part, som i mellemtiden var tilfaldt Kronen, fordi hun havde begaaet selvmord. Da begge forældre var afgaaet ved døden noget før

1738 fik Ole ogsaa deres forbeholdte anpart paa 6 skind ved skjøde thl. ²⁸/₁₁ 1738, men var da i bund og grund saa forgjeldet at han s. d. overdrog hele Søndre Houm for 540 rdl. til Gulbrand Aamot paa Gaarder og slog sig ned paa en husmandsplads.

Den nye eier fandt sig i længden ikke tjent med det gennem længere tid vanskjøttede gaardsbrug, men forbeholdt sig et dengang tilliggende og meget lønsomt jordstykke, *Vestre Tingby*, der laa oppe i Hernes og havde en særskilt skyld af 6 skind. Søndre Houm, hvis resterende skyld saaledes blev i hud foruden «Stangejordet», solgte han for 280 rdl. til Ole Embretsen Tuven ved skjøde thl. ¹⁵/₇ 1749. Aaret efter overdrog Ole en halvdel til Ole Jørgensen Mellem Houm, men begge dele blev atter slaet sammen, da den gamle eier Ole Eignersens søn Gunder Olsen¹ satte sig i besiddelse af den fædrene eiendom ved hjælp af laan og pantsættelser, som han dog i længden ikke kunde klare. I 1769 frasolgte han «Knapløkken» paa ¹/₂ skind til sin bror Tollef Olsen og ved skjøde dat. ²⁷/₁₁ 1777 og thl. ¹²/₂ 1779 maatte han overdrage Søndre Houm med daværende skyld i 1¹/₂ skind [foruden Stangejordet] til løjtnant Tollef Oppen paa Nordre Houm. I salget medfulgte en ny opryddet husmandsplads i Melaasberget med sæterbolig og en i Agaasen af Anders Larsen Moen ryddet sætervold, men Gunder skulde vedblive gaarden til udgangen af 1778 «for at kunne betale sin gjeld til sin svoger i Aamot».

I de følgende tyve aar skiftede gaarden ustanselig eiere, flere gange med mindre end et aars mellemrum: fra Oppens

¹ Eigner Olsen Ulshøl af Vaaler, gaardbruger paa Søndre Houm, havde sønnen:

Ole Eignersens, f. 1703 og begr. ³¹/₃ 1765, gaardbruger paa Søndre Houm; gift med Maren Gundersdr. Østerhaug, f. 1700 og begr. ¹⁰/₁₁ 1755. Børn [a-c]:

a. Gunder Olsen, f. 1732 og † ⁹/₁ 1822 i Melaasberget, gaardbruger paa Søndre Houm.

b. Tollef Olsen, f. 1734 og † ¹⁶/₇ 1818 paa Knapløkken; gift ¹⁵/₁₁ 1773 med Inger Isaksdr. Finstad, f. 1728 og begr. ²¹/₁₁ 1813.

c. Siri Oldstr., ældste barn, f. 1727 og begr. ²/₄ 1775; gift med Ole Eriksen Sveen under N. Houm, f. 1724 og begr. ¹⁰/₆ 1782 [gift paany ¹⁰/₁₁ 1778 med Kari Embretsdr. Kyndalen af Vaaler]. Af hans børn var:

Gunder Olsen Sveen, f. 1750, bygdevægter og husmand under N. Houm; gift ²⁷/₁₂ 1780 med Ingeborg Embretsdr., f. 1750. Deres søn var Strømme Gundersen paa Løken Mikkeltstuen s. 171.

bo blev den saaledes solgt til Hans Henrik Gad, der logerte paa Nordre Opsal, for 670 rdl., efter ham fulgte sorenskriver Schultz og saa stansede den op hos Embret Olsen Tuven fra 1783 til 1798, for derefter gennem Anders Olsen Houm, Hans Olsen Kvern-

Efter sortkriststegning.

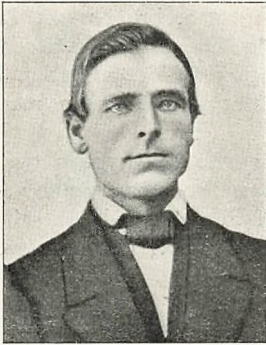
Ole Johnsens hustru
Olea Houm.

bakken og landhandler Ole Kynsberg at havne hos Ole Embretsen Tuven. Under denne vandring var der stundimellem faldt fra nogle smaa parceller, som nu i det væsentlige igjen blev ført tilbage, og der indtraadte omsider stabilere forhold, hvorunder den nye eier med fynd og klem arbeidede paa gaardens opdrift. I 1826 bød Ole 200 spd.¹ for den Stange prestebol tilliggende andel, halve «Stangejordet», paa 6 skinds skyld, hvilket bud blev approbert ved høieste resol. af $10\frac{1}{2}$ 1726, det fornødne skjøde derefter thl. $\frac{5}{7}$ s.:a., og dermed gik Søndre Houm i sin helhed over i bondens eie.

Under betydelig forbedrede forhold overdrog Ole Embretsen gaarden for 400 spd. og føderaad ved skjøde thl. $\frac{12}{6}$ 1832 til sin svigersøn Ole Johnsen af Skanshagen, som flyttede hertil $\frac{20}{10}$ 1831 og fortsatte arbeidet i den følgende menneskealder. Tid efter anden erhvervede Ole en del parceller af Øvre Skjefstad, Søndre Hvarstad, Løken Hansstuen og Østgaarden, Søndre Teppen, Lille Hvarstad og Riskjernholtet -- hvilke samtlige eiendomme ved skjøde thl. $\frac{20}{9}$ 1865 af hans enke blev overdraget til sønnen John Olsen for 5000 spd., hvoraf 1000 spd. faldt paa løsøret. Som foran nævnt kjøbte John i 1871 *Østre Houm* og underlagde sig desuden forskjellige mindre eiendomme, der alt blev solgt af hans enke til sønnen Ole Johnsen og foruden Søndre Houm bestod af følgende: Høversdalen brugs-nr. 4 og 5, Øvre Skjefstad brugs-nr. 20 og 71, Øvre Løken brugs-nr. 16 og 40, Lille Hvarstad brugs-nr. 12, Hvarstad brugs-nr. 16, Teppen brugs-nr. 4, Riskjernholtet brugs-nr. 4 og Holtmoen brugs-nr. 1. Kjøbesummen lød ialt paa 51600 kr. samt føderaad paa 1000 kr. og skjødet blev thl. $\frac{22}{11}$ 1892.

¹ Dertil blev at udrede i aarlig jordafgift til Stange sogneprestembede 1 td. $2\frac{1}{2}$ skp. byg, og i kornrente til Oplysningsvæsenets Fond 5 skp. $\frac{1}{4}$ fj. byg.

Af bebyggelsen paa Søndre Houm er kun føderaadstuen a gammel dato, de øvrige huse er opført af den nuværende eier Ole Johnsen: laave og fjøs i 1896, vaaningen i 1897, bryggerhus og drengestue i 1898; staburet stod før 1897 der, hvor vestkanten af vaaningen nu ligger.

John Olsen Houm og hustru Inger Marthea Hvarstad.

Søndre Houm, af gl. matr.-nr. 25, løbe-nr. 142, er nu gaardsnr. 63 brugsnr. 17 med skyld 4 mk. 63 øre.

Kort ættetavle vedk. Søndre Houm.

Ravald Gulbrandsen Kvernmoen, eier af en anpart i Nedre Løken, efterlod fire børn [I-IV]:

- I. Ole Ravaldsen paa Kvernmoen, skifte $14/5$ 1740, se s. 174.
- II. Ingrid Ravaldsdr., f. 1686 og begr. $15/12$ 1771, gift med Lars Andersen Moen, f. 1684 og begr. $6/10$ 1765; skifte $2/4$ 1766.
- III. Siri Ravaldsdr., f. 1694 og begr. $17/5$ 1772, gift med Hans Halvorsen Reten; uden børn.
- IV. Jørgen Ravaldsen, f. 1697 og begr. $13/6$ 1773, gaardbruger paa Mellem Houm. Gift først med Eli Larsdr., skifte $20/11$ 1739, og derpaa med Marthe Tollesdr. Riskjernholtet, f. 1717 og begr. $18/12$ 1757. Fem børn blev myndige [A-E]:
 - A. Ole Jørgensen, f. 1726 og begr. $14/2$ 1796, bruger paa Mellem Houm, senere paa Aarnes.
 - B. Amund Jørgensen, f. 1730 og begr. $14/7$ 1773, gaardbruger paa Mellem Houm; gift $1/4$ 1761 med Anne Embretsdr. af Søndre Opsal, f. 1732 og begr. $31/10$ 1802. To sønner blev gift [1-2]:
 1. Embret Amundsen, db. $10/10$ 1762, gaardbruger paa Mellem

- Houm; gift $\frac{6}{11}$ 1790 med Marthe Olsdtr., db. $\frac{11}{10}$ 1761 og \dagger $\frac{29}{11}$ 1828, dtr. af husmand Ole Hansen Melaasbroen og Eli Johnsdtr. Deres datter: Anne Embretsdr., db. $\frac{27}{9}$ 1789, blev gift $\frac{7}{6}$ 1806 med gaardbruger paa Mellem Houm Ole Jensen Torge, db. $\frac{21}{5}$ 1780 og \dagger $\frac{24}{11}$ 1849 paa Melaasbroen.
2. Jørgen Amundsen, db. $\frac{23}{8}$ 1767, blev gift $\frac{26}{1}$ 1805 med Marthe Johnsdtr. Melaasbroen.
- C. Tollef Jørgensen, f. 1743 og \dagger $\frac{3}{8}$ 1810, bruger paa Lille-Nødaasen; gift $\frac{21}{6}$ 1771 med Kari Larsdtr. Halvorsen Nødaasen¹.
- D. Ole Jørgensen d. yngre, f. 1745 og \dagger $\frac{26}{2}$ 1808, en tid bruger paa Søndre Houm, senere paa Kilde; gift $\frac{2}{1}$ 1777 med Dorthe Olsdtr., se s. 107.
- E. Otter Jørgensen, f. 1749 og \dagger $\frac{7}{4}$ 1806, nybygger og dagleier, paa pladsen Storbæk i Nordre Skogbygd, som han købte ved kongeskjøde thl. $\frac{5}{2}$ 1802 og blev værdsat til 200 rdl. ved fallitskifte 1806. Gift $\frac{24}{3}$ 1775 med Marthe Svendsdtr. Rismyr, der overlevede ham med otte børn.

Ole Embretsen, f. 1714 og begr. $\frac{20}{3}$ 1790, bruger paa Tuven under Nordre Skjefstad, havde med hustruen Kirsti Pedersdtr. Skjefstadmoen s. 154 børnene [A–B]:

- A. Kirsten Olsdtr. gift først med Haagen Jørgensen Nedre Løken og derpaa med Anders Amundsen Lille-Hvarstad.
- B. Embret Olsen, f. 1745 og \dagger $\frac{20}{2}$ 1822, bruger paa Tuven, ryddede og bebyggede Jevnaker og var 1783–98 gaardbruger paa Søndre Houm. Gift først $\frac{20}{5}$ 1777 med Olia Olsdtr. Øvre Skjefstad s. 107 og derpaa $\frac{15}{11}$ 1799 med Torgun Arnesdtr., f. 1754 og \dagger $\frac{28}{11}$ 1819. Af hans sex børn var sønnen:

Ole Embretsen, f. $\frac{26}{9}$ 1783 og \dagger $\frac{31}{8}$ 1865, gaardbruger paa Søndre Houm; gift $\frac{1}{11}$ 1811 med Sille Pedersdtr. Murud, f. $\frac{7}{5}$ 1789 og \dagger $\frac{10}{5}$ 1869. Deres datter:

Olea Olsdtr., f. $\frac{29}{9}$ 1812 og \dagger $\frac{4}{7}$ 1883, blev gift $\frac{10}{11}$ 1831 med Ole Johnsen Skanshagen, f. $\frac{10}{9}$ 1808 og \dagger $\frac{15}{8}$ 1847, gaardbruger paa Søndre Houm. Sex børn blev gift [1–6]:

¹ Foruden en ugift datter havde de tre sønner [a–c]:

- a. Jørgen Tollefsen, gaardbruger paa Lille-Nødaasen, db. $\frac{9}{3}$ 1777 og \dagger $\frac{20}{6}$ 1866 paa Lille-Aarnes; gift først $\frac{2}{11}$ 1805 med Anne Nielsdtr. Østre Sætre, \dagger $\frac{11}{12}$ 1808, og derpaa $\frac{27}{10}$ 1810 med Marthe Christensdtr. Lille-Aarnes, db. $\frac{18}{11}$ 1781 og \dagger $\frac{17}{2}$ 1863. Tre sønner, hvoraf én gift: Tollef Jørgensen, f. $\frac{17}{5}$ 1820, gaardbruger paa Lille-Aarnes, gift $\frac{28}{12}$ 1846 med Kirsti Torkildsdtr. Olsen Kvernmoen, f. $\frac{25}{4}$ 1822 og \dagger 1899, uden børn.
- b. Lars Tollefsen, db. $\frac{9}{6}$ 1779, deltog i slaget paa Kjøbenhavns ried $\frac{2}{4}$ 1801.
- c. Peder Tollefsen, db. $\frac{2}{12}$ 1781 og \dagger $\frac{20}{1}$ 1855, gaardbruger paa Lille-Nødaasen; gift $\frac{23}{10}$ 1812 med Birthe Johnsdtr. Svanaasen, db. $\frac{20}{1}$ 1792 og \dagger $\frac{25}{4}$ 1861. Fire børn, hvoraf Tollef Pedersen f. 1823 og \dagger $\frac{7}{2}$ 1873 paa Lille-Nødaasen, gift $\frac{10}{7}$ 1850 med Birthe Arnesdtr. Aarnes.

1. Joran Olsdr., f. $19/2$ 1837 og gift $18/7$ 1856 i Aasnes med gaardbruger Kjel Arnesen Glorviken, f. $9/9$ 1819 og \dagger $16/1$ 1895. Sønnen Per Glorvigen er tandlæge paa Hamar.
2. Sille Olsdr., f. $3/8$ 1839 og \dagger $20/10$ 1885 i Aasnes, hvor gift først $22/11$ 1872 med gaardbruger Per Olsen Sjøli, f. $13/7$ 1847 og \dagger $5/10$ 1873, og dernæst $11/2$ 1879 i Aasnes med gaardbruger paa Sjøli Oluf Olsen Berg, f. $4/1$ 1852 i Vaaler.
3. Oluf Olsen, f. $20/7$ 1841 og \dagger $25/1$ 1888, bruger paa en del af Hvarstad; gift $17/11$ 1871 med Oline Gulbrandsdr. Østre Berger, se s. 96. Sønnen Ole Houm er ingeniør i Chr.ia.
4. Olea Olsdr., f. $30/11$ 1843 og gift $30/10$ 1873 i Gjesaasen med gaardbruger Søren Skybak, f. $2/2$ 1842 og \dagger $23/10$ 1902.
5. Embret Olsen Hagen, f. $27/4$ 1846, sergeant, gaardbruger paa Lie i Brandvaal; gift $23/2$ 1872 med Helene Mortensdr., f. $6/2$ 1846 paa Korsbakken, dtr. af Morten Ottersen Skavhaugen paa Nordre Hvarstad.
6. John Olsen, ældste barn, f. $3/9$ 1832 og \dagger $9/5$ 1874, gaardbruger paa Søndre Houm; gift $8/12$ 1864 med Inger Marthea Mortensdr., f. $24/7$ 1841 paa Stenhammer og \dagger $4/12$ 1908; datter af forann. Morten Ottersen Skavhaugen. To børn voxte op:
 - a. Ole Johnsen, f. $8/5$ 1867, gaardbruger paa Søndre Houm; gift $1/2$ 1898 i Chr.ia, Uranienborg, med Anne Schulstad, f. $9/10$ 1869, dtr. af Per Pauli Schulstad og Oline Olsdr. Sætersmoen [Væringsaasen].
 - b. Morten Johnsen, f. $17/4$ 1869; ugift, bosat paa Houm, se s. 205.

Riskjernholtet.

Riskjernholtet, ogsaa kaldet Holtet, blev ryddet ved midten af 1600-tallet og tilhørte Kronen, som ved skjøde af $23/2$, thl. $14/3$ 1666 solgte denne rydningsplads med en skyld af 2 skind til leilændingen Tollef Ottersen. I matriklen 1667 opføres den med en besætning paa 1 hest og 6 stk. fæ, udsæd paa 3 td. korn og «skog til sagtømmer og anden gaardsnytte», hvorhos det tilføies: «kan ryddes og forbedres». Dette blev da ogsaa gjort baade af Tollef og hans søn Otter Tollefsen, der drev eiendommen for sin mor og medarvinger, saa den omkr. 1700 fik en skyld paa 10 skind. Ved skjøde thl. $4/7$ 1701 overtog Otter det hele og brugte eiendommen til han som gammel mand ved skjøde thl. $15/11$ 1723 delte Riskjernholtet mellem sine to sønner: Hans Ottersen med $2/3$ -parter eller $62/3$ skind og Tollef Ottersen med $1/3$ -part eller $31/3$ skind. Derved fremkom

to brug, som begge ifl. matriklen 1723 var: i sollien letvunden, jordarten temmelig, dog noget tør og frostlændt; med skog til brændeved, gjærdefang, hustømmer og lidt til sagtømmer. Samtidig opføres særskilt for hvert brug:

[1.] Hans Ottersen med 1 hest, 8 kjør, 5 faar og 4 gjeder, udsæd: 2 fj. rug, 1½ td. byg, 6 skp. blandkorn og 3 td. havre, høavling 10 læs; sæter med god havn og slaatter paa 2 læs hø.

[2.] Tollef Ottersen med 1 fæl, 4 kjør, 4 faar og 4 gjeder, udsæd: 6 skp. byg, 6 skp. blandkorn og 1½ td. havre, høavling 5 læs; sæter med god havn og slaatter paa 1 læs hø.

Hans Ottersens anpart gik ved skjøde thl. ²⁷/₁₁ 1748 over til sønnen Tollef Hansen, som dertil ved skjøde thl. ²⁷/₁₁ 1754 ogsaa købte farbroderen Tollef Ottersens anpart for 56⅓ rdl., og saaledes blev eneeier af hele Riskjernholtet, 10 skind, der nu forblev samlet i de følgende otti aar. Ved skjøde thl. ¹⁸/₂ 1778 købte sønnen Embret Tollefsen gaarden, derpaa kom den ved skjøde thl. ¹¹/₆ 1808 til hans søn igjen Gunder Embretsen, men da Gunder døde i 1823, kom den atter under faderens styre indtil den i 1827 for en værdi af 1100 spd. blev udlagt til kreditorer og arvinger. Gunders søn Embret Gundersen overtog derefter Riskjernholtet, men frasolgte i 1837 omtrent halvparten af gaarden til Peder Reiersen Storhof og desuden Flataassæteren til Ole Jørgensen Aarnes og Ole Reiersen Storhof.

Riskjernholtet, gl. matr.-nr. 80, løbe-nr. 146, er nu gaardsnr. 66 med 16 brugsnummere.

Kort ættetavle vedk. Riskjernholtet.

Tollef Ottersen, f. 1624 og † omkr. 1689, første selveier paa Riskjernholtet 1666, havde med hustruen Gjertrud Einersdtr., † omkr. 1700, bl. a. sønnerne [I-II]:

I. Einer Tollefsen, gaardbruger paa Østre Sætre, † 1741.
II. Otter Tollefsen, f. 1640 og † omkr. 1725, gaardbruger paa Riskjernholtet. Gift tre gange, sidste gang 1699 med Kirsten Andersdtr. Grøtting, † ²¹/₈ 1720 uden børn; skifte ¹/₁₁ 1720. Af 1ste ægteskab børnene [A-D]:

A. Anne Ottersdtr., enke 1720 efter Strømme Oudensen Aarnes.
B. Gjertrud Ottersdtr., f. 1684 og begr. ²⁶/₁₀ 1760, gift med Hans Oudensen Aarnes † ³/₁₁ 1749.

- C. Tollef Ottersen, f. 1692, bruger paa Riskjernholtet, † $^{31}/_1$ 1756; havde med hustruen Anne Olsdr. Søndre Bjølset, f. 1694 og begr. $^{30}/_7$ 1758, to børn:
1. Marthe Tollefsdr., f. 1717 og begr. $^{18}/_{12}$ 1757, gift med Jørgen Ravaldsen Søndre Houm.
 2. Marit Tollefsdr. f. 1723 og begr. $^{19}/_2$ 1804, gift $^{7}/_2$ 1757 med Erik Johansen Houm, f. 1721 og begr. $^{24}/_5$ 1787, husmand under Riskjernholtet. To børn: Otter og Johanne.
- D. Hans Ottersen, † omkr. 1748, gaardbruger paa Riskjernholtet; havde med hustruen Maren Gudmundsdr. en datter Marit, gift med Knut Haagensen Sjøli i Vaaler, samt sønnerne Gudmund og:
- Tollef Hansen, f. 1713 og begr. $^{15}/_{12}$ 1789, gaardbruger paa Riskjernholtet; gift med Anne Embretsdr., f. 1723 og begr. $^{1}/_4$ 1789. Tre børn [1-3]:
1. Kirsti Tollefsdr., f. 1746 og † $^{27}/_9$ 1776, gift $^{27}/_{12}$ 1766 med Ole Nielsen Pladsen under Gaarder.
 2. Marthe Tollefsdr., db. $^{20}/_6$ 1759 og gift $^{7}/_1$ 1781 med Christen Pedersen Løken [Perstuen] paa Aarnes.
 3. Embret Tollefsen, næstældst, f. 1749 og † $^{6}/_9$ 1827, gaardbruger paa Riskjernholtet; gift $^{21}/_{10}$ 1777 med Ingeborg Knutsdr. Nødaasen, db. $^{19}/_6$ 1757 og $^{22}/_9$ 1827. To børn blev gift [a-b]:
 - a. Kari Embretsdr., db. $^{12}/_{12}$ 1784 og gift $^{22}/_8$ 1807 med Gunder Halvorsen Vesterhaug.
 - b. Gunder Embretsen, db. $^{16}/_7$ 1780 og † $^{15}/_9$ 1823, gaardbruger paa Riskjernholtet; gift $^{29}/_3$ 1811 i Hof med Karen Olsdr.; børn: Embret, Ole, John, Marthe og Inger.

Ljømo.

Gaarden Ljømo har faaet sit navn efter den ikke ubetydelige elv, som her falder i Glommen og nu heder Jømna, men hvis oprindelige navn vel har været: Ljóðma, der maa forklares af: ljóða, at lyde, og saaledes betyder: den lydende. Elvens navn er uforandret overført paa gaarden. Det skrives i 1346: Ljofma [i dativ Liofmo], i 1442 tillige: Liodhma [i dativ Liodhmo], i 1578: Lømme, i 1593: Liømme, i 1604: Liømmou, i 1616: Liøme, i 1667 og 1723: Liømoe. Saavel med hensyn til navn som til sikre historiske data er Ljømo en af de aller ældste gaarde i Elverum, hvor den lige ned i nutiden ogsaa har været den største af landskyld og sædet for ætter, der gennem aarhundreder har hørt til bygdens første.

Allerede for over et halvt aartusinde siden nævnes Ljømo,

idet der er bevaret et skindbrev af 12 oktbr. 1346, hvori meddeles forskjellige edelige prov, som Thore paa Ljømo førte imod bønderne paa Øvreby og Lundeby i Vaaler om de gamle skoggrænser dem imellem¹. Beklageligvis har en ukyndig haand i nyere tid gjort den gamle smukke, men afblegede skrift omtrent helt ulæselig ved feilagtig overskrivning. Den oprindelige sprogform og stedsnavnene er derfor oftere tvilsomme, men skal her gjengives efter en desværre ogsaa forvansket «vidisse», der forøvrig er meddelt s. 218.

Ollum monnum þæim sæin þetta bref sia æder hæyra sender Besse Holason q. g. ok sinæ ek vill yder kunnikt gera, at þæir varo firir mer Þorær a Liofmo ok Audun broder hans vtt vider Syrnu sein þæir kallade vera margdæili sitt, en af annare halfuo Halztein a Lunderbøey ok Olafuer son hans ok Ketill a œfra Bøey a þorsdaghen nesta firir veternefer a attanda are ok xxta rikis mins vyrdulegs herra Magnusær meder gudes miskun Noregs Sya ok Skane konungs, var ek þa j umbode Dags Sigurdær sonær, lett þa fyrnefder Þorer gangha þomanna vitni er sua eita Jorunder Hunendensson ok Besse Arnason, toko þæir þa till bokær meder suorno eidi, at fyrnefder Þorer hafde gertt ollum þæim fimftanata stefno sem uider han atte at gangha skogh ok vthuegh logleggha, ok þa var þæira stefno daghar, gangho þuu manna vitni en sua eita Eiriker Botolfsson ok Rangdit Jonsdoter suoro þau ord fadur sins att herra Sigurder sem fyr let gangha þenna skog till Liœfno þa han atte j Liofmo leet þa herra Sigurder vitna vtt j Syrnu ok or Syrnu ok j Langhatiarn ok or Langha tiarne ok j Medaltiarn or Medal-tiarne ok j Sættras tiarn or Sættras tiarne ok j Sættras bek or Sættras beke ok j Slætavad ok or Slætavade ok j œstre Staupstiarn ok or œstre Staup tiarne ok j Galta tiarn ok or Galta tiarne ok j Staupstiarn ok or Staupstiarne ok j deilis bek ok or deilis beke ok j Skegbrans hyll j Liofmonne. Eftir þat toko þæir till bokar medr suornom eidi Hoghin Bardærson ok Þorbion broder hans ok baro ord fadur sins at j Syrnu sagde han vera skogh till Liofmo, sua hafde ok Eilifuer Alaborgh saght þæim at han var þa . . fær mader en Hakon konunger for vestr ifir haf, ok sagde sik þriatima veret haua i þessare skoghar ganghu sem nu hafum meer genghet. Eftir þat toko þesser men til bokar Eystæin spaker ok Þorlaugher Botolfsson ok baro ord fadur sins at þæir hafdu veret j þessare skoghar ganghu ok j samu margdeilin sein fyr ero nefd til Liofno. Eftir þat toko þæir til bokar meder suornom eidi Jon Sigurdson ok Jfuer Þorbiarna son at Olafuer bonde let ganga ii manna vinni en sua eita Einar sprika ok Narfue a Liofno suoro þæir ord fædra sinna at þæir gengho þenna skogh ok fyrnefd mardæili friallsan till Liofmo hiauerande Jnghulei a œfra Bøey. Ok till sanynda her vm sættu þæir sin jnsigli medr mino jnsigli firir þetta bref sira Þorer prestir a Alueræimi ok Kampe a Biorasætre Jon hafre Jeduarder Nikulas-son, var þetta bref gort a are ok degghi sem fyr seigir.

¹ Skindbrevet beror hos Helge Væringsaasen og findes trykt i *Diplomatarium Norvegicum* V nr. 190. Seglene mangler.

Det lyder i oversættelse saaledes :

«Alle de mænd, som ser eller hører dette brev, sender Besse Holesøn Guds og sin hilsen. Jeg vil Eder kundgjøre at Thore paa Ljømo og Audun hans bror mødte for mig ud-ved Syrma¹, som de sagde at være sit markedele, men paa den anden side [mødte] Halstein paa Lunderby og Olaf hans søn og Ketil paa Øvreby torsdagen næst før vinternætterne i det attende aar af min værdige herre Magnus' regjering, med Guds miskund Norges, Sveriges og Skaanes konge. Jeg var da i ombud for Dag Sigurdssøn. | Da fremførte fornævnte Thore to mand vidne, som saa heder: Jorun Unedensøn og Besse Arnesøn. De tog da til bogen² med svoren ed, at fornævnte Thore havde sat 15-nætters-stevne for alle dem, som eiede [skog] ved siden af ham, til at gaa op skogen og grænserne efter loven, og da var det deres stevnedage. | To mand vidne fremtraadte, som heder saa: Erik Botolfssøn og Ragndid Jonsdatter; de svor de ord efter sin far, at hr. Sigurd — som før lod gaa op denne Ljømo-skog, da han havde [part] i Ljømo — da lod vidne [om grænserne:] ud i Syrma og fra Syrma og til Langetjern og fra Langetjern og til Midttjern og fra Midttjern og til Sætrastjern, fra Sætrastjern og til Sætrasbæk, fra Sætrasbæk og til Slætavad og fra Slætavad og til østre Staupstjern, og fra østre Staupstjern og til Galtetjern, og fra Galtetjern og til Staupstjern, og fra Staupstjern og til Delesbæk, og fra Delesbæk og til Skjægbrandshølen i Ljømo [o: Jømna]. | Efter det tog de til bogen med svoren ed: Hugin Baardssøn og Thorbjørn hans bror, og frembar sin fars ord, at til Syrma sagde han det var Ljømo-skog. Saa havde og Eilif Alaborg³ sagt dem, at han var [ed-]før mand, da Haakon konge fór vest over havet [o: i 1263], og sagde sig tre gange at have været i denne skog-gang, som vi nu har gaaet. | Efter det tog disse mænd til bogen: Eystein Spak og Thorlaug Botolfs-søn og frembar sin fars ord, at de havde været i denne skog-gang og i samme markeder, som før er nævnt, til Ljømo. | Efter det tog de til bogen med svoren ed: Jon Sigurdssøn og Iver Thorbjørnssøn, at Olaf bonde fremførte to mand vidne, som heder

¹ o: Sørma elv, der falder i Glommen paa grænsen til Vaaler.

² o: Messe- eller evangeliebogen.

³ o: Aalborg.

saa: Einar Sprike og Narve paa Ljømo; de svor sine fædres ord at de gik op denne skog og førnævnte markdele som Ljømos lovlige eiendom, i nærvær af Ingulf paa Øvrebø. | Og til sandhed herom satte de sine segl med mit segl for dette brev: Sira Thore prest paa Alvereim [ø: Elverum] og Kampe paa Bjørasetr [ø: Bjølset], Jon Havre, Jedvard Nikolassøn. Dette brev blev gjort aar og dag som før sagt.»

Lagmand paa Oplandene Ravald Nilssøn Frieland, der blev ridder og rigsraad og var gift med en datter af den bekendte ridder og rigsraad Erik Sæmundssøn, udstedte følgende «vidisse» af dette brev under dato 23 marts 1442:

«Thæth see ollom godhom monnom kunnocht them som thetta bref sea æder høra at wi Rafwalder Niclisson laghman a Oplandom, Hans Kønkeson Lotthulfwer Olafson, Hakon oc Andres Kofsasyner Amunder Gunnason Bothulwer Bothulfson oc Østen Endrithson sworne laghretto men kennoms j thesso brefwe at wij hofwim hørth oc seeth ifwerlæsith bref Audhens a Liোধmo medh heilom oc oskaddom jnsighlōm swa ludhande ordh fraa ordhe som her efter sigher. [Her følger saa det s. 216 gjengivne brev med nyere retskrivning]. Oc till sanninda her wm settom wij vor insigle fore thetta transcrifabref som gjort war j for[scrifne] Liøfmo fredaghen nest fore Marie messo j langafastonne anno domini mcdxlii a[n]no.»¹ — a:

«Det være alle gode mænd bekjendt, dem som ser eller hører dette brev, at vi Ravald Niclisson lagmand paa Oplandene, Hans Kønkesøn, Ljotulf Olafssøn, Haakon og Anders Kovesønner, Amund Gunnarssøn, Botolf Botolfssøn og Østen Endridesøn, sworne lagrettemænd, kjendes i dette brev at vi har hørt og seet [og] overlæst Audun paa Ljømos brev med hele og uskadede segl, saa lydende ord for ord som her efter siges. [Her følger saa det s. 217 gjengivne brev]. Og til sandhed herom sætter vi vore segl for dette transskriptbrev, som blev gjort paa forskrevne Ljømo fredagen næst før Mariemesse i langfasten i det Herrens aar 1442.»²

¹ Skindbrevet beror hos Helge Væringsaasen og er trykt i *Diplomatarium Norvegicum* V nr. 710. Seglene mangler.

² Det gamle pergament er oftere fremlagt i retten, bl. a. ved thinget 10/11 1784, da Torkild, Amund og Ole Ljømo lod afholde forbudsforretning «i anledning af at en del af Heradsbygdens bønder gjorde hugst i den skog, Ljømo holdt for eneieerskog, men bønderne for sameie».

Efter at de gamle raadelepunkter fra Sørmeaaen indtil Skjægbrandshølen, som findes i Ljømoaaen» paany var opgaaet, kom-

Den mand, der i 1346 under betegnelsen «Hr. Sigurd» nævnes som den, der havde eiet jord og skog i Ljømo, er ingen ringere end landets rigeste og mægtigste høvding i sin tid, Norges riges raad og ridder Sigurd Haftthorssøn af Sudrheimætten, kong Haakon V's dattersøn. Han var sysselmand paa Søndre Hedemarken og havde før sit ægteskab med drotseten Erling Vidkunssøns datter Ingeborg et par uægte sønner, og den i 1346 nævnte Dag Sigurdssøn formodes at have været en af disse, saa meget mere som fornavnet Dag tidligere forekommer i Sudrheimætten.

De bønder, som samtidig nævnes: Thore med broderen Audun paa Ljømo i 1346 og Narve paa Ljømo i 1442 er visselig stamfædre til den slekt, der den dag idag sidder paa gaarden. Bortset fra en mager oplysning i et skattemandtal af 1528, hvori Amund og Engebret «Leupne» [!] opføres med 12 sk. paa hver, hviler imidlertid gaardens historie i dunkelhed til henved 1600, men da dukker de gamle navne Ouden og Narve atter frem ved siden af Amund og senere kan eierne følges mand efter mand.

Gaarden Ljømo var skatlagt som 2 fuldgaarde med en samlet skyld af 6^{1/2} hud, alt bondegods undtagen 1/2 hud eller 6 skind, der ca. 1640 kom som pantegods til Grue'presten hr. Lauritz Olufsen og senere som eiendom fulgte ham og sønnen, den under Øvre Skjefstad omtalte hr. Ole Lauritzsen Grue, indtil

mer det til forlig: raadelet fra Skjægbrandshølen skal gaa til veien, som Kvernmoens opsiddere nu almindelig bruger at kjøre til kirken, og derfra til en saakaldt lok eller grube, som ligger indeni Ljømojordet udi en lige linie.» Den skog og mark, som laa paa nordsiden af dette saaledes fastsatte raadele skulde tilhøre dem af Heradsbygden, som havde paastaaet sameie med Ljømo og Kvernmoen, og hvad der laa søndenfor skulde tilhøre sidsnævnte gaarde. Desuden skulde Ljømo tilhøre «100 alen omkring samme gaards jorde fra elven paa den nordre kant og indtil raadelelinien, som gaar til skigarden lige imod den saakaldte lok udi Ljømojordet.» Med denne forandring blev det ældgamle raadele forøvrig staaende ved magt. De gamle grænselinier er de samme den dag idag: Langtjernet ved grænsen af Vaaler, «Sætrasbæk» ∴ Sæteraasbækken, Sletvad, «Stauptjern» udtales nu Støfstjern og «Skjægbrandshølen» ∴ Skogbrandshølen, derfra til Jømna og i ret linie til Glommen ved Raagjeita strax søndenfor Barmo.

I Nordre Ljømos jorde findes fremdeles en stor vandfyldt forsænkning, «lok», der om sommeren paa et par huller nær er saa tør, at der slaaes stargræs over det hele. Efter al sandsynlighed er dette en gammel bagevje af Glommen.

sidstnævntes død i 1683, da denne anpart blev kjøbt tilbage af de tre opsidende gaardbrugere med 2 skind paa hver.

Ved thinget $\frac{9}{10}$ 1640 siges det at Ljømo tidligere havde bestaaet dels af 2 og dels af 3 brug: «Nordgaarden», «Mellemgaarden» og «Søndregaarden». I 1620-aarene var der en tid tre brugere, saa to, og fra 1640-aarene er der atter tre brug: *Nordre*-, *Mellem*- og *Søndre Ljømo*. I matriklen 1667 opføres Ljømo med samlet skyld $6\frac{1}{2}$ hud, 42 tønders udsæd, en besætning paa 5 hester og 60 stk. fæ; der tilhørte humlehave, to engeslaatter paa 20 læs hø, 1 sag og 4 aargangs-kverner, god skog, et ringe fiskeri og sommerbeite i Flataasen. Senere paa 1600-tallet opføres «Flataasen, Borgaasen og Nysæter sætervolde» med 10 læs hø. Først i matriklen af 1723 anføres særskilte opgaver for hvert af de tre brug¹.

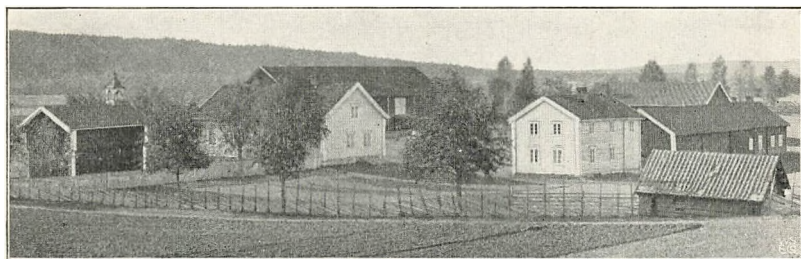
Nordre Ljømo, bondegods med skyld 2 huder 4 skind, tilhørte i 1620-aarene for størstedelen Amund Ljømo, der havde odel til 1 hud. Efter hans død omkr. 1635 fulgte sønnen Ole Amundsen, der gjerne kaldtes «Lille Ole» til forskjel fra sin navnefætter paa Mellem Ljømo, og saa hans søn igjen Amund Olsen, der udløste sine søstres arveparter ved skjøder af $\frac{26}{5}$ 1675 og $\frac{14}{3}$ 1680, thl. $\frac{25}{10}$ 1680. Han tilkøbte af hr. Ole Lauritzen Grue's dødsbo i 1683 en anpart paa 2 skind, der hidtil var brugt under Søndre Ljømo, og efterlod saaledes sin gaard med en skyld paa 2 huder 6 skind til sønnen Ole Amundsen.

Paa Oles tid beskrives Nordre Ljømo i matriklen 1723 saaledes: i sollien letvunden, jordarten temmelig god, dog tager skade af elvbrud paa hans enge og en del af hans akker; skog til brændeved, gjærdefang, hustømmer og noget til sagtømmer, sæter med god havn og slaatter paa 4 læs hø; kvern til husnytte og kan male noget for andre og er aargangs, bestaaende af 2 par stene; sag, hvorpaa kan skjæres til husnytte og noget for andre; 1 husmandsplads uden sæd. Besætningen var samtidig: 2 hester, 16 kjør, 10 faar og 6 gjeder, udsæden: 2 skp. rug, 2 td. byg, 2 td. blandkorn og 6 td. havre; høavlingen 19 læs.

I 1709 havde Ole holdt skifte efter sin første hustru Karen Bjørnsdatter og i 1720 trak han sig tilbage fra aktiv deltagelse

¹ I matriklen 1723 kaldes Ljømo «Sogneprestens hidindtil tiendefrie gaard»! — en anførsel, for hvilken der ikke kan findes nogensomhelst hjemmel.

i gaardsdriften, da han med sin anden ægtefælle fandt at «de nu var aldrende folk, som i denne besværlige tid ikke er god for at forestaa gaardebruget, mindre at erhverve og efterdags lægge sig noget tilbedste». Idet han dog forbeholdt sig omtrent halvdelen af bruget under sin ældste søns bestyrelse, blev boet skiftebehandlet og viste adskillig velstand. Saaledes nævnes ikke mindre end 4 sølvbægre, 5 sølvskeer, rigelige beholdninger af sengeudstyr, gaardsredskab, korn og madvarer. Færdig til aflevering laa 100 tylvter sagtømmer à $1\frac{1}{2}$ rdl. Besætningen var ikke ubetydelig større end ovenfor i 1723 anført, nemlig 3 hester, 16 kjør og 5 ungnøt, 20 faar, 19 gjeder og 7 svin. Løsøret indbragte 1170 rdl., hvorfra gik 367 rdl. i gjeld og udgifter.

Fot. af I. Lemo.

Nordre Ljømo, 1903, seet fra sydost.

Ved thinget $^{21}/_{11}$ 1733 afstod Ole, «gammel og skrøbelig», sin forbeholdne anpart i Nordre Ljømo til sønnen Amund Olsen til brugelighed mod et rummeligt føderaad, og ved skjøde thl. $^{22}/_{11}$ 1734 udløste Amund sine søskende og blev derved eier af hele Nordre Ljømo, som han senere brugte til 1755. I dette aar lod han skifte mellem sine børn og eiendommen blev vurderet til 762 rdl.; besætningen var nu 3 hester, 20 kjør og 5 ungnøt, 12 faar med 7 lam, 25 gjeder og 8 svin. Iberegnet en parcel af gaardpladsen *Kvernmoen* paa $1\frac{1}{2}$ skind, som Amund havde kjøbt i 1741 og ansaaes værd sine 38 rdl., blev boet opgjort med 1279 rdl. i aktiver og 84 i passiver; netto 1195 rdl. Samtidig blev jordegodset udlagt til børnene, men den ældste søn Ole Amundsen udløste sine søskende efter en pris af omtr. $25\frac{1}{2}$ rdl. pr. skind og fik skjøde thl. $^{27}/_{11}$ 1756. Daarlige helbred og manglende skjønn paa fornuftig stel gjorde ham imidlertid snart afhængig af kreditorer, som i 1761 fremtvang auk-

tion over gaarden. Den $26/3$ d. a. blev Nordre Ljømo og Kvernmoen opaabt for 1000 rdl. og strax budt op til 1881 rdl., hvorpaa auktionen blev udsat til dagen efter, og Ole Hansen Knippen «af Aamot sogn» fik da tilslaget for et bud paa 2160 rdl. og skjøde meddelt $20/10$ 1761.

Allerede $23/12$ 1761 solgte imidlertid den nye eier saavel Nordre Ljømo som Kvernmoen til Ole Amundsens yngre brødre Arne og Tollef Amundsønner hver med en halvpart for 1108 rdl., tils. 2216 rdl., og skjøder blev thl. $15/3$ 1762, men ved skjøde af $27/11$ 1764 overtog Arne Amundsen ogsaa sin brors halvdel og paa hans haand blev eiendommen saaledes atter samlet. Der paahvilte den imidlertid nu et laan paa ialt 1400 rdl., som brødrene havde optaget hos Even Olsen Solberg i Løiten, og da disse penge fremdeles stod uafgjort ved det samfrændeskifte, Arne lod afholde efter sin hustrus død i 1779, blev Nordre Ljømo ved dette udlagt til Even. Saavel Kvernmoen som sag- og kvernbruget havde Arne frasolgt i 1761, og boet blev nu opgjort med 1924 rdl. i aktiver, hvoraf de 524 faldt paa løsøret, og 1414 rdl. i gjeld og udgifter, saa der blev 510 rdl. i overskud.

Vaaren 1779 havde Arne overdraget gaardsbruget til sin ældste søn Amund Arnesen, der fik skjøde af Even Solberg thl. $24/8$ 1780; gjelden var dog fremdeles saa betydelig at der ved det samfrændeskifte, Amund i 1786 lod afholde efter sin første hustrus død, kun blev «en ganske ringe del til arv for børnene, men af faderlig kjærlighed vilde Amund desuagtet give sønnen 100 rdl. og datteren 50 og dertil moderens klædekiste og sølvspænder». Formuesforholdet maa senere have bedret sig betydelig, for ved skiftet i 1796 efter Amunds anden hustru fik børnene af dette ægteskab 600 rdl., fordelt paa en søn og to døtre, og da Amund selv afgik ved døden i 1798 var han en meget velstaaende mand. Besætningen var nu 1 hest, 19 kjør, 1 ox og 5 ungnøt, 36 faar, 25 gjeder og 4 svin. Med en rigelig forsyning paa almindeligt indbo og redskab blev løsøret ialt udbragt til 1036 rdl., dertil kom korn, mel og madvarer til 100 og forventet avling 200. Nordre Ljømo blev vurdert til 1900 rdl., udestaaende fordringer løb op til 599 rdl., saa boet i det hele blev opgjort med 3835 rdl. i aktiver. Efter fradrag af 581 i gjeld og udgifter tilfaldt børnene 3254 rdl.

Ved skjøde fra medarvinger thl. $5/2$ 1800 indløste ældste

søn Ole Amundsen den gamle odelsgaard, som han havde overtaget fra ²⁶/₁₁ 1798 og brugte til sin død i 1815, da den ved skiftet blev taget boet til indtægt for 8400 rbdl. s. v. og udlagt til børnene, paa hvis vegne enken og hendes anden ægtefælle Arne Olsen Kvernmoen brugte den, indtil sønnen Amund Olsen kom til skjels aar og alder og tiltraadte gaarden ¹⁴/₄ 1831. Efter ham fulgte sønnen Henrik Amundsen ¹⁴/₁₀ 1871, der solgte Nordre Ljømo i 1879 til I. A. Juel i Drammen. Derved gik gaarden ud af den gamle æt og skiftede i den følgende tid hurtig eiere inden store trælastfirmaer, blev sluttelig kjøbt af Lillestrøm Dampsag & Høvleri, der beholdt den tilhørende skogstrækning, men solgte selve gaardsbruget til Bernt Midtsundstad af Aasnes. Fraskilt Nordre Ljømo er forøvrig Søringen paa Glommens vestside samt Oshagen med enge og et par mindre skogteiger, der nu tilhører den tidligere eier Henrik Amundsen.

Bebyggelsen skriver sig fra sidstforløbne aarhundrede.

Nordre Ljømo, af gl. matr.-nr. 2, løbe-nr. 153, er nu gaards-nr. 72 brugs-nr. 1, der i 1903 havde en skyld af 23 mk. 40 øre.

Amund Olsen Ljømos hustru Olea
Olsdr. Søndre Ljømo.

Mellem Ljømo, bondegods med skyld 2 huder, tilhørte i første halvdel af 1600-tallet brødrene Tollef og Ouden Olsøner dels som odel efter faderen dels som pantegods. Fra Ouden gik gaarden i 1646 over til sønnen Ole Oudensen, der omkr. 1683 ogsaa tilkjøbte 2 skind af den del af Ljømo, der som s. 219 nævnt havde tilhørt Grue-presterne. Derved blev Mellem Ljømos skyld for fremtiden 2 huder 2 skind. Ole var lensmand i Elverum i 1670-aarene og en kjæmpe af en karl. Da han efter sin første hustru Marit Nordre Ljømos død i 1695 fandt at hans 70 aar ikke burde afholde ham fra behagelighederne ved et nyt ægteskab og en dag overraskede sine børn og børnebørn med en ny fæstemø, blev der stor forargelse paa Ljømo. Sønnen

Ouden fik fat paa lensmanden Peder Baanerud og drog gram i hu afsted til presten for at hindre vielse, men der indfandt sig ogsaa den giftelystne brudgom og nu har det formentlig gaaet varmt til mellem de krigsførende magter, for da de forlod prestegaarden havde Ouden en kontrakt i lommen, hvorefter Ljømo-gaarden helt og udelt skulde gaa over til børnene den dag, faderen giftede sig! Tre dage efter holdt Ole bryllup, og Ouden lod kontrakten thinglyse ved første thing, $\frac{6}{12}$ 1695.

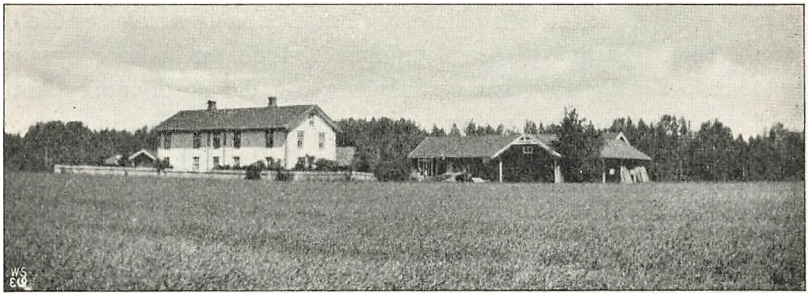
Ved sit ægteskab i 1686 med den rige Jover Storhofs datter Taran kom Ouden Olsen i besiddelse af gaarden Storhof og efter faderen fik han dertil Mellem Ljømo ved skjøde fra sine medarvinger thl. $\frac{4}{3}$ 1701, saa Ouden var en mægtig mand, men neppe noget dydsmønster — at dømme efter hvad der s. 127 er meddelt. Efter Tarans død giftede han sig paany med Anne Thoresdatter og holdt ved hendes død i 1710 for anden gang skifte og delte da ud alt undtagen 1 hud 2 skind i Ljømo, som han forbeholdt sig for resten af sit liv — til 1723, da ogsaa denne del tilfaldt børnene efter en taxt af 70 rdl.

Ældste søn Jover Oudensen indløste sine søskendes anparter i fædrengaarden for ialt 2 huder $\frac{4}{9}$ skinds vedkommende, idet halvbroderen Ole Oudensen vilde beholde den resterende del paa $2\frac{2}{3}$ skind. Foruden hjemmel i et mageskiftebrev thl. $\frac{18}{7}$ 1710 blev behørigे adkomstbreve thl. $\frac{20}{11}$ 1724 og $\frac{24}{11}$ 1731. Medens halvbrødrene eiede gaarden sammen beskrives den i matriklen 1723 hvad jordarten, elvbrud og skogen angaar som Nordre Ljømo, forøvrig var besætningen ialt 2 hester, 14 kjør, 10 faar og 4 gjeder, udsæden $1\frac{1}{2}$ skp. rug, 1 td. byg, 2 td. blandkorn og 6 td. havre og høavlingen 18 læs. Husmandspladsen var fælles med Nordre og Søndre Ljømo. «Paa kvernen kan male for sig selv og noget for andre»; deltager i sagskursel med naboerne. I 1732 afgik Jover ved døden som barnløs enke-mand og hans anpart i Lømo blev ved det i det ffig. aar afholdte skifte vurdert til 213 rdl. Aktiverne løb i det hele op til 1483 rdl., der fradraget en gjeld paa 635 gav 848 rdl. i behold.

Ældste halvbror Ole Oudensen, der som ovenfor nævnt paa forhaand besad $2\frac{2}{3}$ skind, udløste ved skjøde thl. $\frac{9}{7}$ 1734 sine medarvinger efter en pris af 10 rdl. pr. skind og blev saaledes eier af hele Mellem Ljømo med skyld 2 huder 2 skind. Han drev gaarden til sin død i 1750, da den blev sat til en

værdi af 500 rdl., og da nøisomhed og paapasseligt arbeide havde gjort ham til en gjeldfri mand, fik enken og tre døtre 718 rdl. To aar senere fulgte enken ham i graven og i 1760 ogsaa den yngste datter, hvorefter svigersønnen Knut Arnesen af Øxset overtog hele Mellem Ljømo ved skjøder thl. $15/8$ 1753 og $27/11$ 1760.

Skjønt Knut fik gaarden under meget gunstige forhold, varede det dog ikke længe, før han kom i gjeld. En del værgemidler, han fik at styre med, skulde udbetales paa en ubeleilig tid og gjelden voxte, saa han i 1772 optog et laan paa hele 620 rdl. paa Bjølset for at fri det værste fra sig. Byrden blev imidlertid større end bæres kunde, og aaret efter meldte han konkurs. Ljømo vurdertes da til 800 rdl. og havde en besætning paa 1

Amatorfot. af O. T. Lomo.

Mellem Ljømo, 1909, seet fra sydvest. ↘

hest, 5 kjør, 2 oxer og 6 ungnøt, 3 faar og 6 gjeder. Aktiverne lød ialt paa 1010 rdl., men gjelden løb op i 1045, og 35 rdl. blev saaledes udækket. Kreditorerne fik udlæg i jordegodset, men sønnen Arne Knutsen vilde lægge ryggen til og optog kampen med de drøie behøftelser; efter nogle aars forløb gik han dog træt og overdrog gaarden til broderen Ole Knutsen ved skjøde thl. $12/2$ 1783.

Ole fik en del arvemidler med sin hustru Marthe Helset, hvad der kom godt med, og forholdene var adskillig forbedrede, da han i 1807 fik en «forstoppelse i leveren» og afgik ved døden. Ljømo gik nu ved skjøde thl. $26/9$ s. a. over til sønnen Ole Olsen, der dog allerede døde i 1809 og i ugift stand, hvorefter gaarden blev taget boet til indtægt for 4500 rdl. og kom i svogeren Gunder Pedersen Hvarstad og Hans Værliens besiddelse ved skjøde thl. $5/7$ 1810. I den følgende tid gik Ljømo gjen-

nem flere hænder, tildels frasolgt skogteiger og engstykker, og blev saa kjøbt af Erik Pedersen Tuven¹ ved auktionsskjøde thl. $\frac{5}{2}$ 1824.

I 1846 frasolgte Erik sæterskogen i Flataasen til landhandler Christiansen, og s. a. overdrog han gaardsbruget til sønnen Gunder Eriksen, hvis søn igjen Ole Gundersen er nuværende eier.

Indtil 1823 laa husene paa Mellem Ljømo midt indimellem Nordre Ljømo og Søndre Ljømo i en indbyrdes saa generende nærhed at Erik Pedersen fik 200 spd. af naboerne for at flytte bebyggelsen paa Mellem Ljømo undaf. I det anførte aar flyttede han da samtlige sine huse omtr. 400 m. søndenfor Søndre Ljømo, hvor de nu staar, og gaarden er senere alm. kaldt «Sørgaren», medens dens officielle navn i matriklen fremdeles er Mellem Ljømo. Samtidig med flytningen lod de tre naboer ogsaa holde en ordentlig udskiftning af aker og eng, der hidtil var stykket op i smaalapper efter jordarten — muldjord og «skindrivler» : tørre sandhauger — i kaotisk forvirring. Det hele blev nu udjevnet og ordentlige gjærder opsat mellem de tre gaarde.

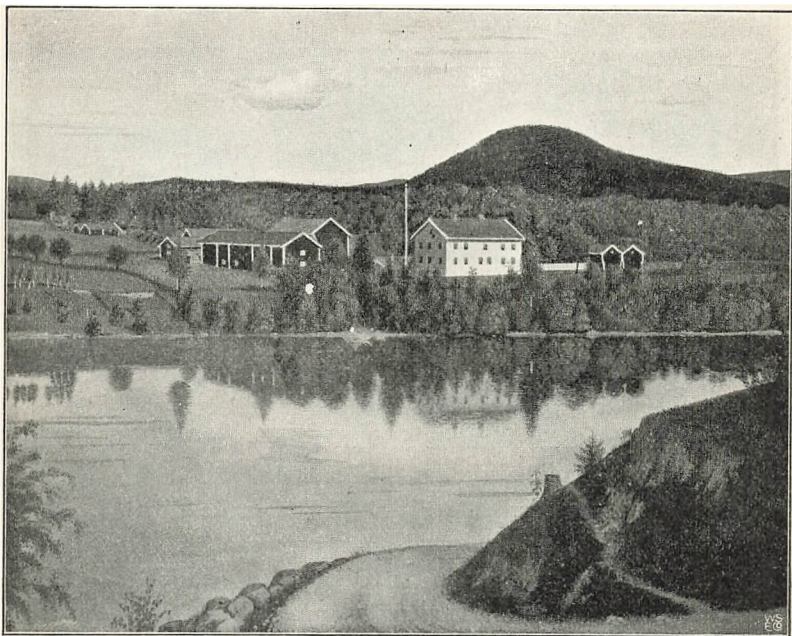
Mellem Ljømo, af gl. matr.-nr. 2, løbe-nr. 154, er nu gaardsnr. 72 brugsnr. 14 med skyld 11 mk. 68 øre.

Søndre Ljømo, bondegods, var oprindeligt $\frac{1}{3}$ af hele Ljømo gaard med en skyld paa 2 huder 2 skind, men heraf kom de 6 skind fra omkr. 1640 til 1683 i Grue-presternes besiddelse, som s. 219 meddelt, hvorfor bondegodset i denne periode havde en skyld paa 1 hud 8 skind.

I sidste halvdel af 1500-tallet eiede Torkel Ljømo størsteparten af Søndre Ljømo, som efter ham tilfaldt børnene, hvoraf Dorthe blev gift til Korsgaarden i Aasnes, Ellen med John Vold i Grue og Olaug Torkelsdatter med Kjøl Braskerud [se Bjølset]. Kjøl var en mægtig mand, der foruden sit fædrene odelsgods paa $1\frac{1}{2}$ hud i Braskerud i Vaaler og i Bjølset 9 skind eiede 3 lispd. i Hveberg i Grue, 2 skind i Stræte i Vaaler samt i Ljømo 1 hud 2 skind, idet han her delvis havde indløst

¹ Erik Tuven er nævnt s. 151. Hans far Peder Eriksen eiede Nygaardstuvén, en gaardplads strax søndenfor Løken-gaardene nær ved Langengene, men da vaarfloppen 1789 fór ilde med husene, flyttede Peder bebyggelsen bort til Nygaardén, gl. matr.-nr. 3, løbe-nr. 145, nu gaardsnr. 65. Nygaardstuvén er nu en eng, der eies af Eriks søn Ener E. Lømo.

sin hustrus medarvinger. Hele dette gods blev ved Kjels død i 1622 skiftet og delt af hans efterlevende sex sønner, Guttorm, Torkei, Iver, Ole, Narve og Haagen, som alle da forlængst var myndige: Torkel Kjelsen fik Bjølset og Ljømo tilfaldt Iver, Narve og Ole Kjels sønner, men efter Torkels og Oles død gjorde den ældste bror, Guttorm paa Braskerud vanskeligheder og det trak op til proces ved thinget $\frac{1}{9}$ 1638, hvor der da synes

Efter maleri af Kristiane Lomo.

Aasen i baggr. er Aarnes-Støpen.

Søndre Ljømo, seet fra vest. 1890.

at være foretaget nogen udjevning, som igjen havde tilfølge en konflikt med naboen paa Nordre Ljømo, der stevnede «de Braskerud-gutter» til thinget $\frac{9}{10}$ 1640, fordi de var gaaet hans bygselraadighed for nær. «Braskerud-gutterne» skjød sig ind under den formelle fejl at deres brorsøn Ole Torkildsen ikke var stevnet, og «med trots og store ord entveg de retten»; de blev paany stevnet til $\frac{25}{2}$ 1641, men holdt sig for krye til i det hele taget at indfinde sig og tog heller dom paa kost og tæring.

Denne Ole Torkildsen, Torkel Kjelsens ældste søn, var da vinteren iforveien kommet hjem igjen efter 6-7 aars op-

hold i Svinesund og havde taget station paa Hvarstad, hvor han havde nær slegt paa mødrene side, og hvorfra han i den nærmeste tid foretog indløsningen af hele bondegodset Søndre Ljømo paa 1 hud 8 skind, som nu atter samlet skulde følge hans æt i ret nedstigende linie til den dag idag. Efter Oles død omkr. 1661 giftede enken sig paany med Michel Olsen Butteberg af Vaaler, som nu fik at styre Ljømo for sine umyndige stiftbørn, indtil den ældste af Oles sønner Torkild Olsen over-

Amatorfot. af O. T. Lomo.

Søndre Ljømo, seet fra sydost. 1909.

tog gaarden omkr. 1679. Efter traditionen skal Torkild have studert til prest og havt Elverums prestekald i udsigt, da han i 1680 ægtede sin stiftfars frænde Sigrid Eriksdatter Hubred af Vang. Nogen student med hans navn findes imidlertid ikke i Kjøbenhavns universitets matrikel i det herhen hørende tidsrum, og hr. Christopher Hammer var paa langt nær saa gammel i presteembedet at der dengang var tanke paa hans efterfølger. Nogen sandhed kan der dog vel være i fortællingen, forsaavidt som Torkild maaske har paabegyndt sine studier med det maal for øie at blive sin hjembygds prest, men atter af en eller anden grund afbrudt dem.

Omkr. 1683 købte Torkild en anpart paa 2 skind af de 6 skind i Ljømo, som Grue-presterne havde eiet, og Søndre Ljømo fik fra nu af en skyld paa 1 hud 10 skind. I 1708 gik eendommen over til hans børn og den ældste søn Erik Torkildsen udløste søskenderne bl. a. ved skjøde thl. ¹⁵/₇ 1709. Matriklen af 1723 beskriver Søndre Ljømo hvad jordart, elvbrud og skog angaar paa samme maade som de andre Ljømo-gaarde; husmandsplads [c: Kvernmoen] sælles med disse og andel i sag og kvern. Forøvrig var besætningen dengang 1 hest og 1 fæl, 13 kjør, 4 faar og 4 gjeder, udsæden 1 skp. rug, 2 td. byg, 1 td. blandkorn og

5 td. havre og høvlingen 14 læs. Ljømo-mændene har altid havt ord for at være gode gaardbrugere, arbejdsomme og vindskibelige, med en prisværdig skræk for bebefelser, og Erik var af dem, der øgede deres ry. Paa sine ældre dage led han under svækket syn, der endte med fuldstændig blindhed, og hans ældste søn havde allerede i mange aar været den styrende, da Erik i 1754 traadte helt tilbage og tog føderaad hos sønnen Ole Eriksen, som ved skjøde thl. $\frac{28}{11}$ s. a. udløste sin eneste bror og medarving Torkild Eriksen Kvernmoen for en pris af 250 rdl. for hans halvpart.

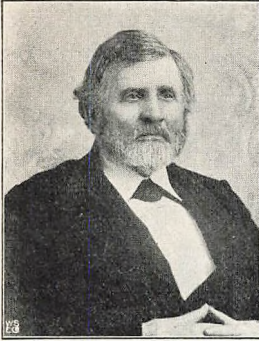
Af skiftet 10 aar senere, i 1763, efter hustruen Marthe Herstads død fremgaar at Ole holdt en besætning, der var adskillig større end i 1723, nemlig 3 hester, 12 kjoer, 2 oxer og 4 kviger, 24 faar, 18 gjeder og 4 svin. Fortegnelsen over eiendelerne viser rummeligere kaar og bedre levemaade end vanlig var. Af sølvtøi var der saaledes to støp og ti skeer, og til hustruens garderobe hørte bl. a. en blaa kaabe til hele 6 rdl., en rød silketrøie, «pandelin med knippels» og «kammerdugs tørklæde». Da gjeld ikke fandtes, blev der med fradrag af omkostninger paa 27 rdl. i behold 1063 rdl. Halvparten af Ljømo blev udlagt til børnene og den anden halvdel fulgte efter i 1772, da Ole «for tiltagende alderdom og sammes medfølgende skrøbelighed» ogsaa lod sit bo dele, væsentlig fordi han følte sig trykket af 732 rdl. i værgemidler, han var bleven paalagt at forvalte, og indestaaende arvemidler for sine børn, tils. 1104 rdl. Aktiverne bestod imidlertid af løsøre for 541 rdl., tilgodehavender for 314, halve Ljømo for 300 etc., tils. 1233 rdl., hvorved der blev 129 rdl. tilovers. Blandt sølvtøi nævnes nu et søvlvaaget krus med forgyldt penge og en sukkerklype.

Ole Torkildsen Ljømos
hustru Maren Pedersdr.
Hvarstad, 1861.

Endnu ikke tyve aar gammel overtog Torkild Olsen gaarden efter forældrene ved skjøde thl. $\frac{24}{8}$ 1773, og i hans lod faldt det at bjerge den ud gennem misvext og savn i krigens og bankerotens aar. Selv blev han baade gammel og træt under kampen mod den haarde nød, men sønnen var endnu for ung for byrden. Neppe var imidlertid 1814 kommet med fred og

rolige forhold, før han lagde øx og spade ned, og i velbjerget stand overtog Ole Torkildsen Søndre Ljømo ved skjøde thl. $14/12$ s. a. og fortsatte under lysere forhold sine fædres dygtige arbeide. I 1823 holdt han med sine naboer paa Nordre- og Mellem Ljømo den store udskiftning af ager og eng, hvorefter hver gaard fik sammenhængende og udjevnedede arealer.

Torkild Lømo, 1905, og
hans hustru

Johanne Svenkerud, 1861.

Ved skjøde thl. $30/9$ 1850 frasolgte Ole sæterskogen i Flataasen til sin svigersøn Mathias Stutterud og ved skjøde thl. $10/12$ 1853 overdrog han Søndre Ljømo med davær. skyld 6 dl. 3 mk. 10 sk. til sin ældste søn Torkild Olsen for 3575 spd., hvoraf 650 for løsøre. Besætningen var i den følgende tid 3 hester, 15 kjør, 13 faar og 2 svin og udsæden: $1/2$ td. rug, $1\frac{1}{2}$ td. byg, 3 td. blandkorn, 3 td. havre, $3/8$ td. erter og 6 td. poteter.

Torkild Lømo — saa skriver familien nu sit navn — var en stilfærdig, overmaade rettænkende mand, der lige op i otti-aarene beholdt baade den legemlige vigør og sine aandsevner, særlig en fænomenal hukommelse, i merkelig grad usvækket. Vaaren 1884 solgte han Ljømo til sin ældste søn Ole Torkildsen for 66 000 kr., hvoraf de 10 000 gjaldt besætning og løsøre, men skjødet blev først thl. $1/3$ 1887.

Paa Ljømo staar en gammel østerdalsstue, hvis indredning dog er noget forandret; gaardens vaaning er formentlig fra 1830-aarene. Der forefindes en del meget gammelt husgeraad og et knippe med gaardbrugernes jernsigneter.

Søndre Ljømo, af gl. matr.-nr. 2, løbe-nr. 155, er nu gaardsnr. 72 brugs-nr. 17 med skyld 19 mk. 94 øre. Gaarden kaldes i daglig tale «Nystuen».

De under Ljømo-gaardene fra gammel tid hørende kvern- og sagbrug er i sin helhed indkjøbt af aktieselskabet «Jømna Brug», som her driver trævarefabrik m. v.

Kort ættetavle vedkommende Ljømo.

Nordre Ljømo.

Amund Ljømo, † omkr. 1635, gaardbruger paa Nordre Ljømo; havde foruden børnene Strømme, Maren og Thora, der blev gift til Øxset, sønnen:

Ole Amundsen, gaardbruger paa N. Ljømo, † omkr. 1664, havde døtrene Berete gift i Aasnes, Anna og Rønnaug gifte til Løken og Marit gift til Mellem Ljømo, samt sønnen:

Amund Olsen, f. 1634, gaardbruger paa N. Ljømo omkr. 1680. Hans søn var:

Ole Amundsen, gaardbruger paa N. Ljømo, † 1734; gift først 1698 med Karen Bjørnsdtr., † 1709, og derpaa med Gunhild Olsdtr., tidligere enke efter Erik Arnesen Grundset. Han efterlod fire børn, alle af 1ste ægteskab [I–IV]:

- I. Christen Olsen, f. 1701 og begr. $12/6$ 1774, gaardbruger paa Øvre Skjefstad; gift med Anne Olsdtr. Øvre Skjefstad. Tre børn: Ole Christensen f. 1734, gaardbruger paa Ø. Skjefstad, Kari Christensdtr. f. 1736, gift med Peder Jørgensen Øvre Skjefstad, og Jens Christensen, f. 1738 og begr. $1/12$ 1793, bruger paa Fossum¹.
- II. Arne Olsen paa Hummeldalen i Leiret, f. 1705 og begr. $7/1$ 1756; hans enke Anne Knutsdtr. Ottersen Hummeldalen blev gift paany $3/2$ 1758 med Jens Olsen Øxset. Et barn: Karen Arnesdtr., db. $13/6$ 1752, arvede 883 rdl. efter sin far.

III. Ole Olsen, f. 1708, kom til Braskerud i Vaaler.

IV. Amund Olsen, ældste barn, f. 1698 og begr. $5/4$ 1765, gaardbruger paa N. Ljømo; gift med Anne Gundersdtr. Østerhaug, f. 1703 og begr. $20/6$ 1760. Sex børn [A–F]:

- A. Ole Amundsen, f. 1724 og † $25/8$ 1767, gaardbruger paa N. Ljømo; gift $22/11$ 1753 med Mari Knutsdtr. Knøsen af Vaaler, med hvem han havde børnene: Kari db. $2/7$ 1757, Amund db. $13/1$ 1764 og Anne db. $30/11$ 1766.
- B. Gunder Amundsen, f. 1727, «faldt op i ilden og forbrændte sig, hvoraf han døde», begr. $19/1$ 1800, tømmermerker paa Nyborg i Leiret. Gift først $17/4$ 1770 med Joran Halvorsdtr. Skjulstad, enke efter løjtnant Peter Bendix Muus, dernæst $7/4$ 1774 med Pernille Olsdtr. Torge og sluttelig $6/4$ 1779 med Gro Nilsdtr. Støen fra

¹ Jens Christensen var først gift $3/6$ 1763 med Marthe Christensdtr. Nødaasen, og derpaa $27/12$ 1771 med Anne Olsdtr. Han overdrog ved skjøde thl. $4/1$ 1792 pladsen Fossum til sin ældste søn Arne Jensen, se s. 156. Arnes søstre: Anne Jensdtr., db. $1/11$ 1768, blev gift $9/6$ 1795 med Morten Halvorsen Hanstad, og Inger Jensdtr., db. $4/4$ 1776, blev gift $20/11$ 1802 med John Gudmundsen Vollum.

- Rendalen, f. 1744 og begr. $^{20}/_{12}$ 1789. Han efterlod kun ét barn: Amund Gundersen Nyborg, db. $^{14}/_{12}$ 1776, skiløber i 1801.
- C. Kari Amundsdr., skifte $^{3}/_{5}$ 1782, blev gift 1750 med Amund Haagensen Lille-Hvarstad.
- D. Tollef Amundsen, f. 1734 og begr. $^{4}/_{6}$ 1791, en tid bruger paa Vollum og Øvre Skjefstad; gift $^{13}/_{11}$ 1766 med Anne Olsdr. Kvernmoen, med hvem børnene Amund, Anne, Olia og Ole.
- E. Amund Amundsen, f. 1734 og begr. $^{18}/_{1}$ 1801, en tid bruger paa Øvre Skjefstad.
- F. Arne Amundsen, tredje søn, f. 1732 og begr. $^{20}/_{4}$ 1786, gaardbruger paa N. Ljømo; gift $^{13}/_{10}$ 1757 med Joran Jørgensdr. Øvre Skjefstad. Foruden en vanfør datter fire børn [1-4]:
1. Anne Arnesdr., db. $^{23}/_{4}$ 1764 og gift $^{6}/_{6}$ 1786 med Ole Torkildsen Kvernmoen.
 2. Jørgen Arnesen, db. $^{15}/_{2}$ 1767, gaardbruger paa Aarnes.
 3. Ole Arnesen, db. $^{19}/_{6}$ 1774 og † $^{25}/_{2}$ 1809 i Vinger, ugift skiløberkorporal.
 4. Amund Arnesen, ældste barn, db. $^{10}/_{9}$ 1758 og † $^{14}/_{5}$ 1798, gaardbruger paa N. Ljømo. Gift først $^{13}/_{10}$ 1778 med Kirsti Jensdr. Tørge, dernæst $^{6}/_{6}$ 1786 med Kirsti Olsdr. Skanshagen og sluttelig $^{11}/_{11}$ 1796 med Birthe Olsdr. Skanshagen. Han efterlod med 2den hustru børnene: Arne, der var ugift sølvsmed, Kirsti og Birthe, og med 1ste hustru to børn [a-b]:
- a. Joran Amundsdr., db. $^{27}/_{5}$ 1781 og † $^{20}/_{1}$ 1817; gift $^{14}/_{8}$ 1801 med John Olsen Skanshagen.
 - b. Ole Amundsen, ældst, db. $^{28}/_{11}$ 1779 og † $^{22}/_{2}$ 1815, gaardbruger paa N. Ljømo; gift $^{10}/_{10}$ 1800 med Marthe Henriksdr. Nordre Opsal, født $^{14}/_{6}$ 1779 og † $^{3}/_{11}$ 1871 efter nyt ægteskab $^{13}/_{10}$ 1815 med Arne Olsen Kvernmoen. Ole efterlod tre børn [1-3]:
1. Inger Olsdr, f. $^{26}/_{8}$ 1804 og † $^{22}/_{5}$ 1849; gift $^{19}/_{9}$ 1825 med Hans Jørgen Hansen Bjølset paa N. Ljømo.
 2. Kirsti Olsdr., f. $^{5}/_{12}$ 1806 og † $^{12}/_{7}$ 1887 paa Elverhøi; gift $^{23}/_{10}$ 1830 med Peder Reiersen Storhof.
 3. Amund Olsen, f. $^{12}/_{4}$ 1813 og † $^{22}/_{9}$ 1872, gaardbruger paa Nordre Ljømo; gift $^{9}/_{8}$ 1834 med Olea Olsdr. Søndre Ljømo, f. $^{24}/_{12}$ 1816 og † den $^{29}/_{1}$ 1899. Børn [a-f]:
- a. Ole Lømo, f. $^{25}/_{11}$ 1834 og † $^{31}/_{7}$ 1867, ugift.
 - b. Mathilde Lømo, f. $^{6}/_{7}$ 1838 og † $^{10}/_{7}$ 1864, gift $^{14}/_{10}$ 1859 med Jens Pedersen Bronken.
 - c. Marianne Lømo, f. $^{8}/_{12}$ 1840 og † $^{11}/_{2}$ 1875 i Veldre, gift $^{21}/_{10}$ 1870 med Mathias Johannesen Bergaust i Veldre, hvor f. $^{11}/_{1}$ 1843.
 - d. Oluf Lømo, f. $^{19}/_{12}$ 1844 og † $^{5}/_{5}$ 1904 som gaardbruger paa Stemsrud i Grue; gift $^{9}/_{7}$ 1880 i Chr.ia med Asta Bjørnseth.
 - e. Augusta Lømo, f. $^{11}/_{7}$ 1846 og † $^{8}/_{10}$ 1876; gift $^{8}/_{2}$ 1873 i Chr.ia med agronom Jon Aas, emigrert til Amerika.
 - f. Henrik Amundsen Lømo, f. $^{7}/_{1}$ 1849, gaardbruger paa N. Ljømo,

- senere bosat paa Oshaug; gift $15/4$ 1887 med Birthe Marie Olufsdtr. Skarderud, f. $25/9$ 1855 i Vaaler. Syv børn.
- g. Thina Lømo, f. $15/7$ 1851 og \dagger $7/4$ 1876, gift $18/10$ 1872 med Emil Julius Lømo paa Sørmerud, f. $25/12$ 1849 og søn af Gunder Eriksen paa Mellem Ljømo s. 226.
- h. Anna Ovidia Lømo, f. $11/1$ 1854 og \dagger ugift $28/10$ 1874.
- i. Nina Lømo, f. $13/2$ 1857.
- j. Ingeborg Ljømo, f. $3/5$ 1859, har fotografisk atelier paa Vestad, hvorfra de fleste gaardbilleder til nærværende bog er levert.

Mellem Ljømo.

Ouden Olsen, gaardbruger paa Mellem Ljømo omkr. 1623-46, havde en datter Dorthe og en søn:

Ole Oudensen, f. 1626 og \dagger omkr. 1700, lensmand og gaardbruger paa Mellem Ljømo; gift først med Marit Olsdtr. Nordre Ljømo, \dagger omkr. 1694, og derpaa $19/11$ 1695 med Berit Thoresdtr., der endnu levede 1733. Foruden en søn «Lille-Torkel» [der var far til Amund Torkildsen Kilde, se s. 107 og 190] og tre døtre, hvoraf Ellen blev gift med Jens Reiersen Torge, havde han sønnen:

Ouden Olsen, gaardbruger paa Mellem Ljømo og Storhof, \dagger 1723; gift først 1686 med Taran Joversdtr. Storhof og derpaa 1700 med Anne Thoresdtr., \dagger 1710. Af første ægteskab var der to børn og af andet fire [I-VI]:

- I. Marit Oudensdtr., gift 1701 med Christen Reiersen Torge paa Storhof.
- II. Jover Oudensen, f. 1687 og \dagger $28/5$ 1732, gaardbruger paa Mellem Ljømo; gift med Borild Olsdtr. Øvre Skjefstad. Uden børn.
- III. Gunhild Oudensdtr., f. 1703 og \dagger 1748, gift 1723 med Gunder Bjørnsen Øxset.
- IV. Rønnaug Oudensdtr., f. 1704, var ugift 1723.

V. Ole Oudensen d. yngre, f. 1708, bosat paa Sørperud 1733.

VI. Ole Oudensen d. ældre, f. 1706 og \dagger $26/2$ 1750, gaardbruger paa Mellem Ljømo; efterlod hustruen Marthe Olsdtr. Sørmerud med tre døtre, hvoraf Guri \dagger 1760, de øvrige var [A-B]:

A. Marthe Olsdtr., f. 1734 og gift $19/11$ 1755 med Ole Olsen Kvernmoen.

B. Anne Olsdtr., f. 1731 og begr. $1/12$ 1799, blev gift 1750 med Knut Arnesen Øxset, f. 1726 og begr. $26/2$ 1803, gaardbruger paa Mellem Ljømo. Af deres tre sønner og tre døtre var [1-3]:

1. Marthe Knutsdtr., db. $7/12$ 1755, gift $9/5$ 1777 med Hans Olsen Aarnes, f. 1730 og begr. $24/5$ 1807.

2. Ole Knutsen, db. $8/10$ 1758 og \dagger $27/8$ 1807, gaardbruger paa Mellem Ljømo; gift $6/1$ 1785 med Marthe Tollefsdtr. Helset, med hvem han havde børnene: Marthe Olsdtr. gift med Gunder Pedersen Hvarstad, Ole Olsen db. $9/8$ 1789 og \dagger $4/10$ 1809 som ugift gaardbruger paa Mellem Ljømo, samt Anne Olsdtr. db. $13/6$ 1798.

3. Arne Olsen, ældste barn, db. $30/7$ 1752, gaardbruger paa Mellem

Ljømo, senere bosat paa Kvernbakken; gift $^{28/12}$ 1755 med Anne Pedersdr. Øvre Skjefstad. Sex gifte børn: Ole Arnesen Kvernbakken gift med Kirsti Olsdr. Ø. Løken Svenstuen, Arne Arnesen paa Jevnaker [skifte 1836], Marthe Arnesdr. gift med smed Reier Olsen af Løken Perstuen, Pernille Arnesdr. gift med Peder Johnsen Kalvadet, Anne Arnesdr. gift først med Hans Hansen og saa med Syver Hansen, begge paa Harebæk, samt Karen Arnesdr. † $^{10/3}$ 1849 som barnløs enke paa Kirkeberg; skifte $^{24/4}$ 1849.

Søndre Ljømo.

Torkel Ljømo, gaardbruger paa Søndre Ljømo omkr. 1570, havde blandt flere døtre: Olaug Torkelsdr., gift med Kjel Braskerud [se Bjølset], der indløste størsteparten i S. Ljømo og † 1622. Kjeld efterlod sex sønner: Guttorm, Iver og Narve, bosatte paa Braskerud i 1640, Ole paa Piksrud i Grue † før 1638, Haagen paa Sjøli i Vaaler † 1640 samt:

Torkel Kjelsen, bruger paa Snarhol i Vaaler, var † forinden 1638 i ægteskab med [Marthe?] en datter af Engebret Elset, gaardbruger paa Sørmerud. Børn [I–II]:

I. Kjel Torkildsen, begr. $^{7/9}$ 1675 i Chr.ia, hvor gift $^{10/11}$ 1661 med Thrine Andersdr.; hun blev gift paany $^{13/3}$ 1679 i Chr.ia med Paul Ibsen, der blev begr. $^{5/10}$ 1694 s.steds. Kjel havde sønnen Torkild, db. $^{8/4}$ 1663 i Chr.ia.

II. Ole Torkildsen, † omkr. 1661 som gaardbruger paa S. Ljømo; hans enke blev gift paany 1663 med Michel Olsen Butteberg, f. 1641 og † omkr. 1712. Oles børn var en datter Siri og sønnerne [A–D]:

A. Ouden Olsen, f. 1653, bruger paa Aarnes.

B. Ole Olsen, f. 1656, gaardbruger paa Sørmerud.

C. Guttorm Olsen, f. 1659, gaardbruger paa Nordre Houm.

D. Torkild Olsen, ældste søn, f. 1651 og † omkr. 1708, gaardbruger paa Søndre Ljømo; havde med hustruen Siri Eriksdr. Hubred af Vang børnene Ole, Marthe og:

Erik Torkildsen, f. 1681 og begr. $^{27/4}$ 1755, gaardbruger paa Søndre Ljømo; gift med Kirsti Gundersdr. Østerhaug, f. 1688 og begr. den $^{14/3}$ 1762. To børn [1–2]:

1. Torkild Eriksen, f. $^{7/2}$ 1723, gaardbruger paa Kvernmoen; se nedenfor s. 235 og s. 250.

2. Ole Eriksen, ældst, f. $^{7/11}$ 1719 og † $^{28/4}$ 1776, gaardbruger paa Søndre Ljømo; gift $^{27/10}$ 1751 med klokkerdatteren Marthe Pedersdr. Herstad [Strand], f. 1723 og begr. $^{5/11}$ 1762. To børn blev gifte: Tollef Olsen, f. $^{7/6}$ 1762 og † $^{4/4}$ 1837, skomager paa Lille-Grindalen og gift $^{20/1}$ 1792 med Birthe Marie Størksdr. Glad, og:

Torkild Olsen, f. $^{21/7}$ 1754 og † $^{26/1}$ 1826, gaardbruger paa S. Ljømo; gift $^{15/10}$ 1773 med Birthe Olsdr. Nordre Houm. Fire børn blev gifte [a–d]:

a. Marthe Torkildsdr., db. $^{24/9}$ 1780 og † $^{23/12}$ 1842; gift $^{16/11}$ 1798 med gaardbruger Ole Gundersen Bjølset.

- b. Kirsti Torkildsdtr., db. $16/2$ 1782 og † $15/12$ 1853; gift $20/5$ 1815 med Hans Olsen Værlien.
- c. Anne Torkildsdtr., db. $3/2$ 1788 og † $31/5$ 1830; gift $4/9$ 1812 med Torkild Olsen Kvernmoen.
- d. Ole Torkildsen, f. $30/11$ 1791 og † $26/11$ 1866, gaardbruger paa Søndre Ljømo; gift $28/12$ 1813 med Maren Pedersdtr. Hvarstad. Otte børn voxte op [*J-Ø*]:
1. Birthe Oldstr., f. $4/8$ 1814 og † $29/12$ 1896 i Eidskogen; gift $19/4$ 1842 med Martin Hansen Gjerdrum fra Brandvaal, † $24/11$ 1865 49 aar gl. paa Sundsvold i Strandbygden.
 2. Olea Oldstr., f. $24/12$ 1816 og † $28/1$ 1899; gift $9/8$ 1834 med Amund Olsen Nordre Ljømo.
 3. Marthe Oldstr., f. $17/4$ 1821 og † 1869 i Vaaler; gift $20/4$ 1843 med Mathias Knutsen Stutterud i Vaaler.
 4. Peder Olsen, f. $12/10$ 1823 og † $19/4$ 1905, gaardbruger paa Søndre Nødaasen; gift $29/12$ 1853 med Johanne Gundersdtr. Nødaasen. Datteren Minda, f. $20/1$ 1859, blev gift $27/8$ 1880 med gaardbruger paa Nødaasen Gudor Husa.
 5. Oluf Olsen, f. $18/8$ 1828 og † $12/1$ 1884 paa Nordre Sæteren; gift $23/10$ 1851 med Ragnhild Embretsdtr. Sæteren.
 6. Magnus Olsen, f. $13/12$ 1831 og gift $31/5$ 1867 med Kari Gundersdtr. Løken Hansstuen.
 7. Johan Fredrik Olsen, f. $23/11$ 1834, guldsmed, bor paa Ljømo.
 8. Torkild Olsen, ældste søn, f. $20/5$ 1819 og † $18/4$ 1906, gaardbruger paa S. Ljømo; gift $13/7$ 1850 i Vaaler med Johanne Svenkerud, f. $10/3$ 1829 i Vaaler og † $27/10$ 1866, dtr. af storthingsmand Christian Halvorsen Svenkerud. Fire børn voxte op [*a-d*]:
 - a. Maren Lømo, f. $22/5$ 1854 og gift $5/5$ 1876 med materialforvalter ved statsbanerne Johan Negaard, Hamar, der † $4/4$ 1889.
 - b. Signe Christiane Lømo, f. $27/9$ 1858 og gift $21/8$ 1908 med missionsprest Ole Amundsen Aarnes.
 - c. Ole Torkildsen Lømo, f. $30/10$ 1860, gaardbruger paa S. Ljømo; gift $30/10$ 1885 med Ragnhild Pedersdtr. Bronken, f. $21/10$ 1863. Sønnen Torkild er f. $22/12$ 1887.
 - d. Kristiane Lømo, f. $24/10$ 1862, paramentsøster i Chr.ia.

Torkild Eriksen Søndre Ljømo, f. $7/2$ 1723 og † $18/2$ 1795, blev som s. 234 nævnt gaardbruger paa Kvernmoen; gift 1740 med Ole Ravaldsen Kvernmoens enke Kirsten Oldstr. Halstensen Øvre Løken, se s. 174 og 211. To sønner [A-B]:

- A. Gunder Torkildsen, f. $14/4$ 1748 og † $25/3$ 1812, gaardbruger paa Øvre Skjefstad; gift $6/10$ 1775 med Kirsti Strømmesdtr. Grøtting [Grundset], f. $19/11$ 1755 og † $31/12$ 1843. Foruden en sindsygt søn Christopher havde de børnene [1-2]:
1. Strømme Gundersen, f. $31/1$ 1789 og † $8/8$ 1859 paa Talhaugen; gift $8/4$ 1817 med Siri Halvorsdtr. Brenden. Uden børn.
2. Torkild Gundersen, ældste søn, f. $11/11$ 1776 og † $30/8$ 1836,

gaardbruger paa Øvre Skjefstad; gift først $^{29}/_{11}$ 1810 med Birthe Strømmesdr. Helset og derpaa $^{29}/_{12}$ 1817 med Johanne Johnsdtr. Hofsløkken, f. $^{15}/_{10}$ 1792 og \dagger $^3/_1$ 1874. To børn voxte op [a-b]:
 a. Kirsten Torkildsdtr., f. $^{25}/_8$ 1811 og \dagger $^{23}/_{11}$ 1887; gift $^{14}/_7$ 1834 med Hans Martinus Dahl, der en kort tid var gaardbruger paa Lille-Hvarstad.

b. Gunder Torkildsen, f. $^7/_7$ 1818 og \dagger $^{30}/_3$ 1901 ugift i «Lisabethstuen» paa Nedre Skjefstad i gode kaar. En mere end almindelig oplyst mand, ivrig avislæser og søgt lovförtolker.

B. Ole Torkildsen, ældste søn, f. 1744 og \dagger $^{14}/_8$ 1824, gaardbruger paa Kvernmoen; gift $^6/_6$ 1786 med Anne Arnesdr. Nordre Ljømo. Tre gifte børn [1-3]:

1. Torkild Olsen, db. $^{26}/_{10}$ 1788 og \dagger $^{17}/_2$ 1834, gaardbruger paa Kvernmoen; gift $^4/_9$ 1812 med Anne Torkildsdtr. Søndre Ljømo. Tre gifte børn [a-c]:

a. Torkild Torkildsen f. $^{15}/_2$ 1817, bruger paa en parcel af S. Houm; gift med Kari Pedersdr. Løken [Perstuen].

b. Anne Birgitte Torkildsdtr., f. $^{23}/_8$ 1820, gift med Peder Syringen.

c. Kirsti Torkildsdtr., f. $^{15}/_{11}$ 1822, gift $^{28}/_{12}$ 1846 med Tollef Jørgensen Lille-Aarnes.

2. Joran Olsdr., db. $^2/_6$ 1793 og \dagger $^{10}/_{13}$ 1835; gift $^{21}/_{10}$ 1814 med Peder Jensen Moen, se s. 118.

3. Arne Olsen, næstældst, db. $^{27}/_2$ 1791 og \dagger $^{13}/_8$ 1838, gaardbruger paa Nordre Ljømo; gift $^{13}/_{10}$ 1815 med Ole Amundsen Nordre Ljømos enke Marthe Henriksdr. Opsal. Fire gifte børn [a-d]:

a. Ole Arnesen Ljømo, f. $^{27}/_3$ 1816 og \dagger $^{19}/_3$ 1888 ved ulykkestilfælde i tömmervælte, Mysholtvælden; overjæger, bosat paa Moskaug. Gift $^{24}/_2$ 1838 med Helene Dorothea Øvergaard af Gaarder, f. $^{23}/_2$ 1815 og \dagger $^{15}/_{12}$ 1898. Af deres fem gifte børn er en søn og to døtre døde i Amerika, de øvrige er fanejunker Hans Øvergaard Ljømo paa Moskaug, f. $^{12}/_4$ 1840 og gift med Kirstine Opsahl, og købmand i Christiania Ove Henrik Ljømo, f. $^{23}/_{12}$ 1860.

b. Anne Arnesdr., f. $^{19}/_6$ 1818 og gift $^1/_6$ 1849 med Johan Pedersen Langberg [Storberget].

c. Henrik Arnesen Ljømo, f. $^{30}/_8$ 1820 og \dagger $^{27}/_{12}$ 1907, overjæger; gift $^{19}/_4$ 1855 med Serine Pedersdr. Bronken. Ti børn

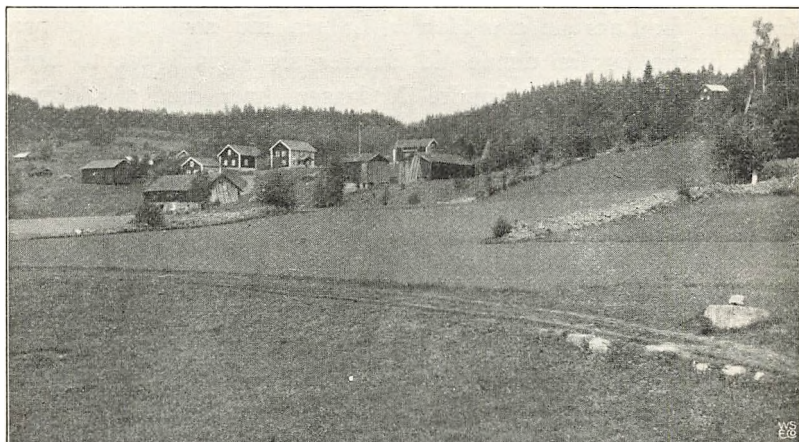
d. Karen Marthea Arnesdr., f. $^{29}/_6$ 1823 og gift $^{15}/_{10}$ 1858 med davær. landhandler Ole Halvorsen paa Myrvold, f. 1816 i Vaaler, hvor \dagger $^7/_8$ 1902 paa Bru.

Nødaasen.

En halv mils vei ret i øst for den foran beskrevne gaard Østerhaug ligger Nødaasen paa skraaningen af en lav aas af samme navn ned mod den ikke ubetydelige elv Jømna, som gjen-nemstrømmer et lidet dalføre omtrent parallelt med Glommen,

hvori den løber ud strax nedenfor Ljømo efter at have gjort nogle krappe sving mod vest.

Nødaasen ligger lunt og høit nok til at Glommens klamme høstdampe ikke naar op. Derfor trives frugttrær deroppe, og før i tiden var aasen rig paa hasseltrær — langt rigere end nu, siger gamle folk, hvorfor det ligger nær at slutte at det er heraf navnet skriver sig, saa meget mere som det udtales «Nøtt'aasen». Professor Rygh har imidlertid for henvend femten aar siden faaet den opgave, at navnet udtales «Nø'taasen» og anser det af den

Fot. af I. Lomo.

I forgrunden bøier veien frem til Lille Nødaasen.

Nødaasen, Nordre og Søndre, seet fra syd.

grund utvilsomt, at det første led kommer af naut α : nøt, fæ, paa samme vis som i gaardnavnet Nøtsel i Hernes. Den af professoren refererte udtale vil dog ingen kjendes ved i Heradsbygden, og hans udlægning staar og falder med den. Navnet har naturligvis oprindeligt været knyttet til selve aasen og er senere overført paa gaarden Nødaasen som den ældste af de bebyggelser, som her blev anlagt. Ryghs udlægning kan saaledes heller ikke tilføres nogen støtte ved den omstændighed at det tilfældigvis var Nøtsel-folkene, som ryddede Nødaasen.

Navnet skrives i 1616: Nødaaßen, i 1624: Nøttaasen, i 1667: Nøedaasen og i 1723: Nødaasen.

Nødaasen, ødegaard med 5 skinds skyld, nævnes første gang i 1605 som en da temmelig nyrøddet plads, brugt af Halvor

Nøtsel, men tilhørende Kronen. Halvor havde odel til 1 hud i Vestre Nøtsel i 1625, men var da fremdeles bygselmand paa Nødaasen og efterfulgtes her af sin søn Lars Halvorsen omkr. 1646.

Ved kongeskjøde af $12/6$ 1663 solgte Kronen Nødaasen til den under Nordre Houm omtalte kjøbmand Arne Torstensen i Christiania. Besætningen var paa denne tid ifl. matriklen 1667 1 hest og 10 stk. fæ og udsæden 4 td. korn; der tilhørte en bækkervern, skog til gaardsnytte og braateland. Lars Halvorsen var fremdeles leilænding, men da gaarden kort efter gik over til Arnes frænde Oluf Torstensen d. ældre af Arneberg-ætten fra Hof, fik Lars sin søn Halvor Larsen ind som bygsler paa en halvpart, og fra denne tid daterer sig egentlig de to brug Nordre Nødaasen og Søndre Nødaasen, hver med $2\frac{1}{2}$ skinds skyld. Oluf døde i Christiania 1677 som en meget velholden borger med adskilligt jordegods, men enken Christence Nielsdatter blev siddende i uskifte og greiede affærerne saa godt som nogen forretningsmand.

Den unge Halvor Larsen paa *Nordre Nødaasen* døde i tidlig alder og hans enke Ragnhild Ellefsdatter blev siddende som bygsler indtil sønnen Lars Halvorsen d. yngre traadte til i 1686, og til ham solgte Christence Nordre Nødaasen ved skjøde thl. $5/6$ 1694 [I].

Da Lars Halvorsen paa *Søndre Nødaasen* i 1684 «indstændig begjærede formedelst høi alderdom og svaghed at maatte afstaa bygselen til sin værsøn Knut Knutsen», indrømmede Christence ham dette under $9/9$ s. a. mod at Knut foruden at svare skatter og landskyld «skulde forsyne sine gamle værforældre med ophold og pleie, hvortil og enken Ragnhild Ellefsdatter, som bruger den anden halvpart i Nødaasen, efter 2 aars forløb skal komme noget til hjælp, om Gud dennem livet længer sparer.»¹ I 1691 afgik Knut ved døden, sønnen Knut Knutsen, alm. kaldet «Store Knut», blev da leilænding $17/12$ s. a.¹, og til ham solgte Christence Søndre Nødaasen ved skjøde thl. $10/3$ 1694 [II].

I 1694 var saaledes hele Nødaasen bleven selveiergaard².

¹ Bygselbreve m. m. hos Gudor Husa paa Nødaasen.

² Ved thinget $25/11$ 1720 lod Oluf Torstensens dattersøn Halvor Johansen Groll i Skien lyse sin pengemangel, da han vilde reservere sig indlæsningen af morfaderens odelsgods i Nødaasen og Aarnes, men det blev ved tanken.

Den beskrives i matriklen 1723 under ét for begge brug saaledes: i sollien tungvunden, jordarten temmelig, dog noget tør-lændt og lidt frostlændt, skog til brændeved, gjærdefang og lidt til sagtømmer, sæter med maadelig havn og slaatter paa 2 læs høj; besætningen var 3 hester, 16 kjør, 12 faar og 12 gjeder, udsæden 2 td. 2 skp. byg og 4 td. blandkorn og høvlingen 27 læs. «En kvern bestaaende af et par stene, hvorpaa kan males til husnytte og noget for andre» tilhørte Søndre Nødaasen alene, forøvrig brugte de to opsiddere hver sin halvdel med bygsel «ligegodt».

At landskylden, 5 skind, har været altfor lav i forhold til gaardens virkelige værdi og formaanighed fremgaar af, at den i

Behyggelse, viet til undergang.

Fot. af I. Lomo.

Lille-Nødaasen, Sveen. Seet fra øst.

1723 blev foreslaaet forhøiet til nær det firedobbelte eller i hud 7 skind, hvad dog ikke blev taget tilfølg.

[I]. *Nordre Nødaasen*. Paa dette brug med $2\frac{1}{2}$ skinds skyld fik som nævnt den tidligere leilænding Lars Halvorsen skjøde thl. $\frac{5}{6}$ 1694. Ved denne tid blev ryddet en plads *Lille-Nødaasen*, som hans yngre søn Jens Larsen fik til eiendom og bebyggede; den kaldes i daglig tale «Sveen» og blev ilagt en skyld paa 1 skind¹. Hans ældste søn derimod, Halvor Larsen, over-

¹ Fra Jens gik Lille-Nødaasen over til sønnen Lars Jensen ved skjøde thl. $\frac{10}{3}$ 1754 og fra ham igjen til svigersønnen Arne Pedersen Bjølset. Den følgende eier Tollef Jørgensen af Ljømo afstod pladsen til cancelliraad Mogens Larsen Monsen i Christiania, hvis arvinger bortfæstede eiendommen, indtil den af generalkrigskommissær Haagen Mathiesen paa

tog Nordre Nødaasen i 1726 og laante 200 rdl. paa Bjølset for at udløse sine medarvinger. Dette blev ham en tung byrde og svigersønnen Christen Pedersen Sørmerud maatte træde til, fik transport paa obligationen i 1744 og overtog eiendommen for ialt 290 rdl. ved skjøde thl. $16/7$ s. a. Skjønt Christen fik skjøde paa odelsretten af sin svoger Lars Halvorsen, thl. $15/9$ 1752, mod at Lars fik nyde og bebo et stykke jord strax ved gaarden, «hvor han havde opsat huse», gik handelen senere om igjen, Lars kom til Nordre Nødaasen og Christen købte en oprindelig fra N. Houm ryddet og udgaet plads *Østmo*¹ af kaptein Christopher Oppen paa Houm for 350 rdl. ved skjøde thl. $21/9$ 1769.

Lars Halvorsen solgte Nordre Nødaasen allerede i 1766 ved skjøde thl. $27/11$, for 400 rdl., til sin svigersøn Peder Embretsen «Opsal», der i 1789 afhændede en anpart paa $1/2$ skind og efter hvis død i 1791 kreditorerne i boet overdrog eiendommen til sønnen Lars Pedersen ved skjøde thl. $5/7$ 1792. Skylden var nu $1\frac{3}{4}$ skind og herfra gik yderligere $1/4$ skind i 1805, hvorpaa bruget med resterende $1\frac{1}{2}$ skind ved skiftet efter Lars og hustru i 1826 for en værdi af 1100 spd. blev tilskjødet sønnen Peder Larsen, thl. $10/6$ s. a. Den nye eier gik imidlertid konkurs og Ole Christensen Løken købte eiendommen ved auktion, men den blev taget tilbage paa odel af Peders bror Hans Larsen, som hertil laante 1200 spd. af assessor Kjonig paa Opsal og fik skjøde thl. $29/9$ 1837. Hans søn igjen Martinus Hansen er nuværende eier.

Stuebygningen paa Nordre Nødaasen blev opført i 1797, men er senere ændret og forbedret.

[II]. *Søndre Nødaasen*. Paa dette brug med $2\frac{1}{2}$ skinds skyld fik, som allerede nævnt, «Store Knut» Knutsen skjøde thl. $10/3$ 1694, og han blev en ivrig rydningsmand, der i betydelig grad

Linderud blev solgt i 1839 til Peder Tollefsen; se forøvr. s. 212. Fra 1888 er Gudor Husa eier af Lille-Nødaasen, og under hans gaard Søndre Nødaasen vil den indgaa: Den gamle bebyggelse staar for fald.

¹ Christen Pedersen solgte *Østmo* i 1778 og gaardpladsen skiftede derefter oftere eier, indtil Engebret Halvorsen købte den i 1795. Fra ham kom den i 1824 til sønnen Hans Engebretsen og i 1831 til Christian Larsen [f. $9/0$ 1805 paa Solberg i Løiten og † $18/5$ 1858], der første gang var gift $18/2$ 1828 med Hans' søster Kari Engebretsdtr. *Østmo*, f. $9/10$ 1808 og † $22/6$ 1834, se s. 170.

lagde nyt land under dyrkning. Blandt andet «ryddede han af raa rod en slaatterydning ved Agaæn, som strømmer midt igjennem den», og afstod efter adskillig trakasserier den nordre del til sin hustrus frænde Hans Iversen Hagen ved thinget $13/3$ 1713. Efter Knuts død i 1722 og enkens i 1725 udløste deres ældste søn Knut Knutsen, som da var grenader, sine medarvinger og fik skjøde paa Nødaasen thl. $23/11$ 1728. Da grenaderen mistede sin første hustru Anne Olsdr. i marts 1737, blev brugt «efter itzige gode tilstand» vurdert til 260 rdl. og havde en besætning paa 2 hester, 7 kjør, 1 ox og 4 kviger, 7 faar og 14 gjeder. Boet blev ialt paa 395 rdl., hvoraf gik 324 rdl. i klatgjeld efter Knuts egen opgave. I virkeligheden var dog hans gjeld større, og efter skiftet aftalte han derfor med sin svoger Ole Olsen Sørmerud, at Ole skulde indløse alle fordringerne ialt paa 560 rdl. mod at overtage og bruge Søndre Nødaasen. Saa blev ogsaa gjort, og efter Knuts død i 1739 udstedte arvingerne og samtlige udlægshavere i eiendommen skjøde til Ole Sørmerud dat. $23/11$ 1740 og thl. $13/3$ 1741.

Efter i 1752 at have lyst sin pengemangel tog Knuts ældste søn, der ligeledes hed Knut Knutsen, den fædrene eiendom tilbage paa odel mod 440 rdl. kontant og fik skjøde thl. $15/3$ 1755. Tre aar senere gjenkjøbte han engeslaatten Agaarydningen for 20 rdl. af Hans Iversen, og støttet af sin hustru Olia Knøsens arvemidler drev han gaarden frem i fortrinlig hævd og endte som velstandsmand i 1790, faa dage efter at have opsat føde-raadskontrakt med sin ældste søn. Boets aktiver lød paa 1463 rdl., gjeld og udgifter paa 344 rdl. Besætningen var nu 2 hester, 11 kjør, 5 ungnøt, 12 faar, 11 gjeder og 2 svin.

For en taxt af 559 rdl. overtog sønnen Knut Knutsen — den 5te af dette navn — Søndre Nødaasen, «hvormed følger den ældste kvern i kvernhuset», ved skjøde thl. $7/2$ 1791. Som skiløber havde han skadet sit høire knæ og «var i det hele af sygelig konstitution», hvorfor han blev strøget af rullerne i 1802, men som gaardmand drev han dog ufortrødent indtil hustruens død i 1825. Ved skifteopgjør blev da brugets jordvei sat til 800, skogen til 400 og husene, iberegnet de paa Kvernpladsen, til 300 spd. Aktiverne androg ialt til 1637 spd., men gjeld og omkostninger løb op til 1093, saa der blev kun 543 spd. i behold. Selv tog Knut kaar hos sine sønner Gunder Knutsen, der

forbeholdt sig Kvernpladsen for 400 spd., og Ole Knutsen, der fik Søndre Nødaasen for 1100 spd., ved skjøder thl. $\frac{5}{2}$ 1827.

Fem aar senere blev eiendommen solgt ved auktion til prokurator Bay paa vegne af Knut Paulsen Vik i Stange, men af ham strax solgt videre ved skjøde thl. $\frac{5}{7}$ 1832 til nævnte Gunder Knutsen, der samtidig afhændede Kvernpladsen til Peder Christensen Løken og i det følgende flere andre parceller. I 1854 overdrog Gunder Søndre Nødaasen til sin svigersøn Peder Olsen Lømo af Søndre Ljømo, hvis svigersøn igjen Gudor Husa er eier siden 1888.

Hovedbygningen paa Nødaasen er opført i 1863, de øvrige huse i 1850- og 60-aarene.

Nødaasen, gl. matr.-nr. 50, er nu gaards-nr. 84 med ialt 32 brugsnummere. Heraf er Nordre Nødaasen [løbe-nr. 172] brugs-nr. 17 med skyld 5 mk. 90 øre, Søndre Nødaasen [løbe-nr. 173] brugs-nr. 19 med skyld 3 mk. 37 øre og det under samme eier hørende Lille-Nødaasen [løbe-nr. 169] brugs-nr. 11 med skyld 2 mk. 28 øre.

Kort ættetavle vedk. Nødaasen.

Halvor Nøtsel, f. omkr. 1570 og † 1646, leilænding paa Nødaasen; havde flere børn, hvoraf:

Lars Halvorsen, f. 1596 og † omkr. 1685, leilænding paa Nødaasen. Han havde foruden en datter gift med Knut Knutsen paa Søndre Nødaasen, se s. 243, sønnen:

Halvor Larsen, f. 1639 og † omkr. 1684 som leilænding paa Nordre Nødaasen; havde med hustruen Ragnhild Ellefsdtr. Søndre Opsal bl. a. sønnen:

Lars Halvorsen, gaardbruger paa Nordre Nødaasen fra 1694 til † 1726. Da han var svoger til Ole Halstensen Løken, var vel hans hustru en datter af Jens Eriksen Grylling i Løiten og hed isaa-fald Else Jensdtr. De havde bl. a. sønnerne [A og B]:

A. Jens Larsen, f. 1696 og begr. $\frac{5}{5}$ 1771, bruger paa Lille-Nødaasen; han havde bl. a. sønnen:

Lars Jensen, f. 1727 og begr. $\frac{7}{5}$ 1797, bruger paa Lille-Nødaasen; gift $\frac{28}{12}$ 1751 med Kari Olsdtr. Lien, f. 1730 og begr. $\frac{24}{7}$ 1808, med hvem flere børn, hvoraf:

1. Sille Larsdtr. db. $\frac{2}{2}$ 1754 og begr. $\frac{14}{8}$ 1814, blev gift $\frac{27}{12}$ 1780 med Østen Pedersen, der $\frac{24}{8}$ 1784 erhvervede en anpart af Nødaasen, alm. kaldt «Østensrud»; deres søn Peder Østensen, db. $\frac{15}{4}$ 1792 og † $\frac{15}{4}$ 1856, fik pladsen efter dem.
2. Jens Larsen, bruger paa Hogstad, ligeledes en anpart af Nødaasen.

3. Malene Larsdr., db. $\frac{3}{10}$ 1756 og gift $\frac{27}{6}$ 1781 med Arne Pedersen «Bjølset» paa Lille-Nødaasen.

B. Halvor Larsen, ældste søn, f. 1694 og begr. $\frac{12}{8}$ 1770, gaardbruger paa N. Nødaasen; gift med Marit Trondsdr. Østre Sætre, f. 1690 og begr. $\frac{23}{5}$ 1756. Af deres mange børn var [1-2]:

1. Ragnhild Halvorsdr., f. 1715 og begr. $\frac{2}{2}$ 1770, gift med Christen Pedersen Sørmørd paa Østmo, f. 1716 og † $\frac{31}{1}$ 1773 efter nyt ægteskab $\frac{1}{12}$ 1771 med Maren Tollefsdr. Houm, s. 107. To gifte børn: a. Peder Christensen, f. 1737 og begr. $\frac{31}{5}$ 1767, gift $\frac{16}{1}$ 1760 med Marthe Olsdr. Øvre Skjefstad. — b. Marthe Christensdr., f. 1742 og gift $\frac{3}{6}$ 1763 med Jens Christensen Fossum, se s. 231.

2. Lars Halvorsen, ældste søn, f. 1731 og begr. $\frac{21}{5}$ 1789, gaardbruger paa N. Nødaasen. Af hans børn var: Lars Larsen, Kari Larsdr. db. $\frac{9}{2}$ 1754 og † $\frac{10}{5}$ 1823, gift med Tollef Jørgensen Risbjergskjærholtet paa Lille-Aernes s. 212, samt:

Anne Larsdr., f. 1741 og gift $\frac{31}{8}$ 1766 med Peder Embretsen Opsal, f. 1735 og begr. $\frac{1}{10}$ 1791, søn af Embret Pedersen Skjefstadmoen s. 95. Af deres børn var:

Lars Pedersen, db. $\frac{20}{3}$ 1768 og † $\frac{14}{3}$ 1825, gaardbruger paa N. Nødaasen; gift $\frac{18}{10}$ 1792 med Malene Hansdr. Olsen Lien, db. $\frac{18}{1}$ 1767 og † $\frac{8}{5}$ 1822. Efterlod syv børn, hvoraf Peder Larsen og:

Hans Larsen, db. $\frac{16}{1}$ 1803 og † $\frac{18}{2}$ 1886, gaardbruger paa N. Nødaasen; gift $\frac{21}{8}$ 1834 med Marthe Marie Jensdr. Embretsen, db. $\frac{17}{1}$ 1808 paa Knøsen i Vaaler og † $\frac{12}{1}$ 1887. Deres søn Martinus Hansen, f. $\frac{10}{10}$ 1835, ugift gaardbruger paa N. Nødaasen.

Knut Knutsen, gift med en datter af forann. Lars Halvorsen Nødaasen, var leilending paa Søndre Nødaasen fra 1684 til † 1691. Sønnen:

Knut Knutsen, «Store-Knut», gaardbruger paa S. Nødaasen fra 1694 til † 1722; havde med hustruen Ingrid Johnsdr. syv børn, hvoraf flg. blev gifte [A-E]:

A. Kirsten Knutsdr. † 1732, gift 1721 med Peder Olsen S. Hvarstad.

B. Marthe Knutsdr., f. 1705 og begr. $\frac{4}{12}$ 1786, gift først 1732 med Hans Gundersen Svanaasen og derpaa 1743 med Embret Jensen Herstad.

C. Michel Knutsen, f. 1706 og † $\frac{12}{12}$ 1748 paa Nødaaskvernen; se s. 134.

D. Lars Knutsen paa Graverbakken, f. 1711.

E. Knut Knutsen, ældste søn, f. 1700 og † 1739, gaardbruger paa Søndre Nødaasen; gift først 1726 med Anne Olsdr. Sørmørd, † $\frac{1}{3}$ 1737, og derpaa 1737 med Maren Embretsdr. Fire børn, hvoraf:

Knut Knutsen, f. 1727 og begr. $\frac{28}{10}$ 1790, gaardbruger paa Søndre Nødaasen; gift $\frac{29}{12}$ 1755 med Olia Pedersdr. Knøsen af Vaaler, f. 1737 og † $\frac{16}{6}$ 1820. Otte børn [1-8]:

1. Ingeborg Knutsdr., db. $\frac{19}{6}$ 1757; gift med Embret Tollefsen Risbjergskjærholtet.; se s. 215.

2. Marthe Knutsdtr., db. $\frac{21}{10}$ 1759; gift $\frac{18}{6}$ 1784 med Jens Thoresen Vestre Sætre.
3. Anne Knutsdtr., db. $\frac{20}{12}$ 1761; gift med Christen Pedersen Løken.
4. Inger Knutsdtr., db. $\frac{22}{1}$ 1764; gift med Ole Olsen Storhof.
5. Pernille Knutsdtr., db. $\frac{22}{1}$ 1769; gift $\frac{26}{10}$ 1798 med Lars Knutsen Haagensmoen af Hof.
6. Siri Knutsdtr., db. $\frac{20}{10}$ 1771; ugift i 1801.
7. Peder Knutsen, f. $\frac{8}{4}$ 1775, gaardbruger paa Vestre Sætre.
8. Knut Knutsen, ældste søn, db. $\frac{22}{7}$ 1766 og † $\frac{2}{12}$ 1847, gaardbruger paa S. Nødaasen; gift $\frac{4}{10}$ 1792 med Marthe Amundsdr. Lille-Hvarstad. Foruden en søn Knut, f. $\frac{28}{6}$ 1793 og † $\frac{11}{3}$ 1826, vanvittig fra sit 26de aar, havde de børnene [a-d]:
 - a. Kari Knutsdtr., f. $\frac{22}{1}$ 1799 og gift med skrædder i Elverum Johan Nikolai Hansen fra Land. Deres dattersøn Karl Karinussen [Tovrud i Grue] købte Korslund af nedenn. Peter Korslund.
 - b. Ole Knutsen, f. $\frac{29}{1}$ 1802 og † $\frac{11}{11}$ 1890, bruger paa Korslund; gift med Marthe Nielsdtr. Ødegaarden [Skjulstad], f. $\frac{11}{6}$ 1814 og † $\frac{20}{4}$ 1889. Æt barn: Peter Korslund, f. $\frac{13}{3}$ 1840, bruger paa Korslund, gift med Lise Hansdtr. N. Nødaasen, f. $\frac{9}{2}$ 1837; uden børn.
 - c. Anne Knutsdtr., f. $\frac{14}{5}$ 1813 og gift med Peder Gundersen Bokke-moen i Grue.
 - d. Gunder Knutsen, ældste søn, f. $\frac{3}{12}$ 1795 og † $\frac{3}{12}$ 1866, gaardbruger paa S. Nødaasen; gift $\frac{17}{2}$ 1826 med Marthe Jensdtr. Sætre, født $\frac{26}{12}$ 1795 og † $\frac{1}{5}$ 1876. Æt barn blev gift:

Johanne Gundersdtr., f. $\frac{22}{4}$ 1831 og † $\frac{10}{1}$ 1891; gift $\frac{29}{12}$ 1853 med Peder Olsen Søndre Ljømo, f. $\frac{12}{10}$ 1823 og † $\frac{19}{4}$ 1905, gaardbruger paa S. Nødaasen. Deres datter er:

Minda Pedersdtr., f. $\frac{20}{1}$ 1859 og gift $\frac{27}{8}$ 1880 med Gudor Husa, gaardbruger paa Søndre- og Lille-Nødaasen, f. $\frac{2}{2}$ 1849, søn af Jens Eriksen Husa [f. $\frac{20}{5}$ 1820 og † $\frac{7}{11}$ 1892] og sønnesøn af Erik Pedersen Tuven paa Mellem Ljømo s. 151 og 226.

Aarnes.

Tre kilometer søndenfor Nødaasen ligger Aarnes, nær ved en bæks udløb i Jømna; deraf skriver sig ogsaa navnet, hvis første led: ár er genitiv af: á, elv. I daglig tale kaldes gaarden «Støpen», formentlig af ordet: stauþ, der i stedsnavne findes brugt om fosser og bratte styrtninger og naturlig er udgaet fra: stúpa, at falde. Her er en fos i nærheden, men dertil ogsaa en aas med brat fald, «Aarnes-Støpen» kaldet, og fra denne er sikkerlig navnet hentet.

Gaardens historie falder temmelig nøiagtig sammen med gaarden Nødaasens. Fra rydningsplads og senere ødegaard paa

3 skind under Kronen, blev den som meget andet gods i bygden først pantsat $\frac{29}{5}$ 1659 og derpaa solgt ved kongeskjøde thl. $\frac{12}{6}$ 1663 til handelsmand Arne Torstensen i Christiania. Fire aar senere opføres den i matriklen 1667 med 4 td. korn i udsæd og 7 kjør paa baasen; der tilhørte sætervold i Bjørnaasen paa $\frac{1}{2}$ læs hø, sommerbeite i Flataasen og som synderlig herlighed en humlehøve. Fra Arne kom Aarnes samtidig med Nødaasen til kjøbmand i Christiania Oluf Torstensen d. ældre, hvis enke Christence Nielsdatter solgte eiendommen ved skjøde thl. $\frac{7}{7}$ 1693 til Ouden Olsen af Mellem Ljømo. Den dag

I baggr. aasen Aarnes Støpen.

Fot. af I. Lumo.

Aarnes. Set fra nordvest.

blev Aarnes selveiergaard efter tidligere at være brugt af Kronens og Torstenssønnernes leilændinger¹.

Ved skiftet efter Ouden udløste sønnerne Strømme Oudensen og hans halvbror Hans Oudensen sine søstre ved skjøde af $\frac{12}{7}$ 1708 og tog hver sin halvdel i gaarden, som i 1710 fik sin landskyld forhøiet til 6 skind. Efter Strømmes død overdrog enken Anne Ottersdatter Riskjernholtet hans halvpart for 47 rdl. ved skjøde thl. $\frac{18}{3}$ 1720 til Hans Oudensen, der saaledes blev eier af hele Aarnes. Efter matriklen af 1723 var gaardens

¹ Hans Aarnes, f. 1598 og odelsmand til Grindalen, var leilænding til sin død omkr. 1675 og efterfulgtes af sønnen Strømme Hansen. Strømmes datter var igjen ovenn. Ouden Olsens 1ste hustru; hans 2den var Marthe Thoresdtr., der † 1735.

besætning dengang 2 hester, 11 køer, 7 faar og 6 gjeder, udsæden 1 skp. rug, 1½ td. byg, 1½ td. blandkorn og 5 td. havre og høavlingen 18 læs. Gaarden var «i baglien for en liden del letvunden, jordarten temmelig, dog noget frostlændt», og havde skog som almindelig til eget behov og sæterslaatter paa 3 læs hø.

Paa denne tid ryddedes en del i Aarnes udmark og gaardpladsen *Lille-Aarnes*¹ og husmandspladsen *Støpen* blev bebygget; samtidig foregik nogle smaasalg frem og tilbage. For pengeforstrækninger tils. 448 rdl. lod Trond Olsen Elset i Vaaler gjøre exekution hos Hans i 1744, og det endte med at Trond fik eiendomsskjøde paa Aarnes thl. ¹²/₇ 1745, med forbehold at Hans skulde nyde brugen af husmandspladsen *Støpen* for sin levetid. Jens Olsen af Øvre Løken [Østgaarden], som havde Hans Oudensens datter Marthe tilægte, fik imidlertid købt gaarden tilbage for 606 rdl. ved skjøde thl. ²⁷/₁₁ 1752, men afhændede samtidig en halvdel til Peder Helgesen Flobakken [s. 134] for 275 rdl., desuden pladsen *Støpen* til Ole Jørgensen Søndre Houm for 180 rdl. og yderlig nogle parceller, saa hans beholdne anpart «Store Aarnes» en tid var stærkt reduceret, men inden sin død i 1764 havde han dog faaet den op i 3 skind.

Aarnes var saaledes nu delt i to halvdele, hver paa 3 skinds skyld:

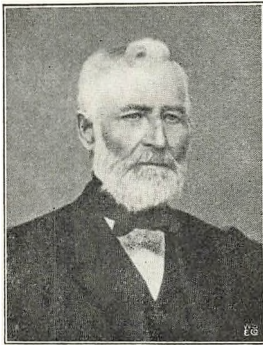
Den ene halvdel indløste Jens Olsens ældste søn Ole Jensen, der var gift med Helge Flobakkens enke Sigrid Christensdatter Storhof. I 1792 frasolgte Ole pladsen *Bakken* paa ¹/₈ skind til dens rydningsmand Amund Olsen for 180 rdl., og ved skjøder thl. ⁸/₂ 1796 og ⁵/₇ 1797 solgte han sæterskogen i Borgaasen for 399 rdl. og brugtet forøvrig, ²/₈ skind, for 799 rdl. til Jørgen Arnesen af Nordre Ljømo.

Den anden halvdel paa 3 skind købte Hans Olsen Torge, der i 1766 havde ægtet Jens Olsens enke Marthe Hansdatter, og brugte eiendommen til 1781, da han ved skjøde thl. ¹²/₂ s. a. solgte den for 299 rdl. til Jens' yngre søn Hans

¹ Lille-Aarnes, blev udskilt med 3 skinds skyld fra Aarnes og købt af Christen Pedersen Nedre Løken [Perstuen], efter hvis død i 1898 gaardpladsen blev brugt paa børnenes vegne af hans brorsøn Reier Olsen Løken, indtil Christens søn Peder Christensen tiltraadte i 1808 for ved skjøde thl. ²⁰/₀ 1810 at sælge eiendommen til sin svoger Jørgen Tollesfen af Lille-Nødaasen. Se s. 212 og 215.

Jensen. Saa blev atter nogle parceller fraskilt, først $\frac{1}{4}$ skind, som Hans overlod sin yngste bror Michel Jensen, dernæst sæterskogen til Ole Torkildsen Kvernmoen og endelig $\frac{1}{4}$ skind, nemlig pladsen *Harebæk*, som Hans forbeholdt sig selv, da han ved skjøde thl. $\frac{5}{7}$ 1792 solgte den resterende del af bruget paa $2\frac{1}{2}$ skind til Jørgen Arnesen af Nordre Ljømo for 690 rdl.

Paa Jørgen Arnesens haand blev saaledes «Store Aarnes» i alt væsentlig atter forenet, med samlet skyld $5\frac{3}{8}$ skind, og hans efterslegt har gaarden senere tilhørt. Efter først at have drevet en liden handel paa Ljømo husmandsplads blev Jørgen tømmermerker for Paul Tofte paa Dovre; vindskibelighed og de fra

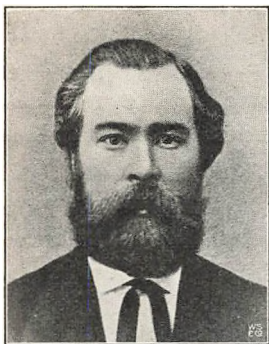

Amund Jørgensen Aarnes og hustru Marthea Gundersdtr. Hvarstad.

karakterens side solide egenskaber, der har kjendetegnet hele denne slegt, skaffede ham megen anseelse og medborgerlig tillid. Selv industrielt interessert foretog han adskillige reiser til Røros for at skaffe bygden gode møllestene, og paa Aarnes drev han med iver paa jordrydning.

Arne Jørgensen efterfulgte faderen paa Aarnes fra 1813 og til 1831, da han solgte gaarden til broderen Amund Jørgensen og senere kjøbte Nordre Hvarstad. Amund blev udeksaminert fra Fredriksstad underofficersskole med udmerkelse i 1821, steg til fanejunker og deltog i udkommanderingen til Skaane i 1848. For sin bygd var han en overmaade virksom mand, der med dygtighed beklædte de fleste tillidsposter i kommunen, valgtes til formandskabets ordfører, valgmand paa distriktsforsamlingen og deltog i sparebankens grundlæggelse m. v. Ved Amunds

død i 1870 overtog sønnen Johan Aarnes eiendommen. Han var ligeledes udgaaet fra underofficersskolen i Fredriksstad, tjenstgjorde i 11 aar som furer ved Østerdalske jægerkorps og var med til Skaane i 1848; i kommunen indehavde han adskillige tillidsposter bl. a. som repræsentant og som tilsynsmand i skole- og fattigvæsenet. I 1876 solgte han Aarnes til sin bror kommandersergeant og tømmermerker Julius Aarnes, flyttede noget senere til Brandvaal og blev her gaardbruger paa Sander.

Julius Aarnes og hustru

Karen Augusta Dahl.

Julius Aarnes, der fra 1866 til 1878 eiede gaarden Lillehof, brugte Aarnes til sin død i 1889, hvorefter hans enke Karen Dahl blev siddende med eiendommen til sin død i 1899, da sønnen Albert Aarnes overtog den.

Da Amund Jørgensen i begyndelsen af 1830-aarene omregulerede alle husene paa Aarnes, blev en meget gammel spærreløftsstue med svær mønestok omgjort til bryggerhus. I 1856 opførte han den nuværende to-etages hovedbygning. Albert Aarnes har ladet bygge nyt fjøs.

Aarnes, gl. matr.-nr. 67, hvorfra forøvrig er udgaaet Kvernbakken, Kjellebakken, Lille-Aarnes og Harebæk, betegnes nu som Store Aarnes, gaards-nr. 75 med 11 brugsnummere, hvoraf Albert Aarnes' brugsnr. 1, alm. kaldet Støpen, har en skyld paa 5 mark 33 øre.

Kort ættetavle vedkommende Aarnes.

Jørgen Arnesen af Nordre Ljømo, db. $15/2$ 1767 og † $22/6$ 1813, gaardbruger paa Aarnes; gift $14/5$ 1790 med Birthe Johnsdtr. Nordre Opsal, db. $18/9$ 1763 og † $10/9$ 1812. Foruden to ugifte sønner, John og Ole, havde de flg. børn [I-V]:

- I. Inger Jørgensdtr., f. $23/6$ 1790 og † $20/11$ 1884; gift $27/12$ 1817 med Ole Gundersen Løken [Lundstuen].
- II. Jøran Jørgensdtr., f. $29/1$ 1792 og † $30/11$ 1825; gift $7/7$ 1814 med Gunder Pedersen Hvarstad.

- III. Arne Jørgensen, f. $14/3$ 1794 og † $3/6$ 1851, gaardbruger paa Aarnes, senere paa Nordre Hvarstad; gift $9/11$ 1821 med Kassi Sørensdtr. Dahl af slekten paa Vesterhaug, f. $11/8$ 1801 og † $28/3$ 1897. Ti børn [A–H]:
- A. Birthe Arnesdtr., f. $11/3$ 1822 og † $15/5$ 1854; gift $10/7$ 1850 med Tollef Pedersen Lille-Nødaasen s. 212.
 - B. Jørgen Arnesen, f. $23/11$ 1823 og † $11/9$ 1861, ugift gaardbruger paa Mellem Houm.
 - C. Anne Kristine Arnesdtr., f. $9/1$ 1826 og gift $27/10$ 1854 med Oluf Hansen Sandbakken, f. $20/9$ 1832.
 - D. Søren Augustinus Arnesen, f. $7/9$ 1828 og † $23/2$ 1902, gaardbruger paa Mellem Houm; gift $1/10$ 1869 i Eidsvold med Camilla Jensdtr. Julsrud, f. $24/4$ 1848 i Eidsvold. Fem børn, hvoraf to voxte op [1–2]:
 1. Jørgen Arnesen, f. $12/1$ 1873, gaardbruger paa Mellem Houm; gift $7/6$ 1905 med Marie Zahl, f. $16/8$ 1883 i Nesne, Helgeland.
 2. Johan August Arnesen, f. $19/8$ 1875, ingeniør, ugift paa Houm.
 - E. Marthe Arnesdtr., f. $19/9$ 1832, ugift.
 - F. Johan Arnesen, f. $30/3$ 1835 og † $4/4$ 1862 i Hamburg, ugift.
 - G. Anton Arnesen, f. $26/7$ 1838, gaardbruger paa Kilde, fra 1897 bosat paa Lillehammer; gift $27/12$ 1872 med Petronelle Augusta Søberg af Storhof. Syv børn, hvoraf pianostemmer i Chr.ia Olaf Arnesen f. $29/4$ 1876, kurvmager paa Lillehammer Alf Arnesen f. $8/4$ 1878, og ingeniør i Chr.ia Arnold Arnesen f. $29/1$ 1880.
 - H. Carsten Arnesen, f. $29/9$ 1845, gaardbruger paa Søberg; gift først $11/6$ 1880 med Pauline Pedersdtr. Bronken og dernæst $9/11$ 1899 med Marie Hansdtr. Kilde, f. $16/8$ 1855 i Aamot. En søn: Carl Ambrosius Arnesen, f. $22/6$ 1881, ugift smed.
- IV. Birthe Jørgensdtr., f. $26/11$ 1798 og † $10/4$ 1834; gift $23/1$ 1829 med Peder Larsen Nødaasen, db. $16/9$ 1798, se s. 243.
- V. Amund Jørgensen Aarnes, f. $22/9$ 1801 og † $25/1$ 1870, fanejunker og gaardbruger paa Aarnes; gift først $16/5$ 1826 med Oliane Sørensdtr. Dahl af slekten paa Vesterhaug og dernæst $2/10$ 1844 med Marthea Gundersdtr. Hvarstad. Af tolv børn blev flg. gifte [A–I]:
- A. Johan Aarnes, f. $17/8$ 1826, furer og gaardbruger paa Aarnes, senere paa Sander i Brandvaal; gift $14/5$ 1884 med Anne Kristine Pedersdtr. Syringen [se s. 236], f. $14/3$ 1852. Fem børn: Inga født $4/11$ 1881, Amund f. $17/9$ 1884, Anne Oleane f. $14/6$ 1887, Peder f. $24/11$ 1889 og Carsten f. $7/3$ 1893.
 - B. Søren Anton Aarnes, f. $20/8$ 1829 og † $4/7$ 1889 som kobberstikker i Chr.ia, hvor gift $9/11$ 1858 med Marianne Bjerregaard, f. $5/10$ 1834 i Chr.ia. Fire i Chr.ia fødte børn, hvoraf tre voxte op: 1. adjunkt i Bergen Alf Ragnvald Emanuel Aarnes, f. $21/8$ 1859 og gift $10/7$ 1892 med Anna Kristine Nielsen Kilde, f. $2/9$ 1863 i Chr.ia. 2. boghandlerfuldmægtig i Chr.ia Olaf Halfdan Aarnes, f. $8/11$ 1862, og 3. Marie Antonette Aarnes, f. $24/8$ 1864.
 - C. Birthe Aarnes, f. $14/10$ 1831 og gift $23/2$ 1852 med auktionarius,

- herredskasserer Joseph August Lindstad paa Taarneborg, senere paa Ø. Skjefstad, f. $\frac{31}{12}$ 1831 i Chr.ia og † $\frac{21}{12}$ 1867. Søn: Carl August Lindstad gaardbruger paa Øvre Skjefstad, f. $\frac{10}{12}$ 1858.
- D. Julius Aarnes, f. $\frac{6}{5}$ 1834 og † $\frac{11}{7}$ 1889, kommandersergeant og gaardbruger paa Aarnes; gift $\frac{23}{10}$ 1866 med Karen Augusta Dahl af Vesterhaug, f. $\frac{5}{4}$ 1841 og † $\frac{12}{2}$ 1899. Fire børn: 1. Birthe Aarnes f. $\frac{23}{9}$ 1867 og gift $\frac{15}{8}$ 1901 med Ole G. Lømo; 2. Albert Aarnes f. $\frac{3}{4}$ 1871, brugseier paa Berger og eier af Aarnes, gift $\frac{3}{10}$ 1899 med Olea Berger; 3. Eli Aarnes, f. $\frac{8}{10}$ 1874 og gift $\frac{23}{10}$ 1896 med kjøbmand i Chr.ia Hans I. Bjørnstad, f. $\frac{23}{7}$ 1861; 4. Johan Aarnes f. $\frac{19}{12}$ 1877, ansat ved Halla aktiebolag, Kotka i Finland, hvor gift $\frac{21}{5}$ 1907 med Mary Pikulinsky, f. $\frac{15}{8}$ 1886.
- E. Augustinus Aarnes, f. $\frac{24}{11}$ 1836 og † $\frac{6}{5}$ 1895 som gaardbruger paa N. Ilsaas i Aamot, hvor gift $\frac{21}{10}$ 1863 med Anne Pedersdtr. Alme, f. $\frac{2}{10}$ 1838 og † $\frac{21}{9}$ 1886. Af fem børn er flg. gifte: Marie Aarnes f. $\frac{24}{5}$ 1866 og gift $\frac{2}{7}$ 1908 med agent Olaf Nilsén Bakke i Sandefjord, Petra Aarnes f. $\frac{11}{1}$ 1873 og gift $\frac{21}{10}$ 1898 med ingeniør Peter Kjendlie i Aamot, Agnes Aarnes f. $\frac{8}{8}$ 1874 og gift $\frac{12}{9}$ 1899 med landhandler Gunnar Helgesen, gaardbruger paa N. Ilsaas.
- F. Oleana Aarnes, f. $\frac{25}{12}$ 1839 og gift $\frac{21}{10}$ 1864 med agronom i Aamot Nils Margretius Danielsen, f. $\frac{8}{10}$ 1836 i Norderhov og † $\frac{3}{4}$ 1889 i Brandvaal som gaardbruger. Sex af deres syv børn antog i 1887 navnet Huus som familienavn.
- G. Juline Marthea Aarnes, f. $\frac{4}{8}$ 1846 og † $\frac{20}{12}$ 1881 i Minneapolis; gift først $\frac{7}{4}$ 1873 med Gulbrand Haagensen, f. $\frac{15}{9}$ 1844 paa Hovelsrud i Nes og † $\frac{27}{2}$ 1877 i Smørviken, og derpaa $\frac{27}{12}$ 1878 med Olaus Haagensen Hovelsrud.
- H. Inger Aarnes, f. $\frac{14}{1}$ 1852 og gift $\frac{19}{11}$ 1875 med Christian Christiansen Østmo paa Kvernbakken, f. $\frac{24}{11}$ 1851.
- I. Ole Aarnes, f. $\frac{17}{1}$ 1857, missionsprest paa Madagascar; gift $\frac{21}{8}$ 1908 med Signe Christiane Lømo [Søndre].

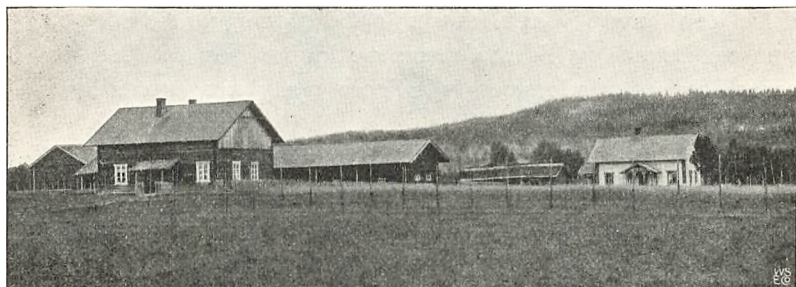
Kvernmoen.

Lidt i sydvest for Aarnes og paa Jømnaas vestside ligger Kvernmoen, oprindeligt en «husplads» under Ljømo, bebygget sidst i 1650-aarene og først omkr. aar 1700 skyldsatt for 3 skind, der var fordelt med 1 skind under hver af de tre Ljømo-gaarde. Ravald Gulbrandsen, hvis efterslegt kom til Søndre Houm, brugte pladsen for Ljømo-mændene sidst paa 1600-tallet; efter ham fulgte to opsidere, hvoraf sønnen Ole Ravaldsen var den ene, og fra denne tid skriver sig «Vestre Kvernmoen» og «Østre Kvernmoen».

I matriklen af 1723 beskrives Kvernmoen saaledes: i sollien

letvunden, jordarten temmelig, dog noget frostlændt; skog til brændeved, gjærdefang og hustømmer, sæter med god havn og slaatter paa i læs hø. Besætningen var 6 køer, 8 faar og 6 gjeeder og udsæden 1 td. byg og 1 td. blandkorn.

Efter Ole Ravaldsens død i 1740 købte Torkild Erikssen Ljømo Østre Kvernmoen ved skjøder thl. $13/3$ 1741 og $15/3$ 1758 og slog sig ned paa eiendommen for at drive den som selvstændigt brug. Han havde det uheld at samtlige huse undtagen laaven, tjøs og badstue gik op i luer $12/4$ 1746, og ny vaaning maatte reises ligesom udhusene ialt væsentlig blev nybygget. Samtidig arbejdede han med rydning i større maale-

Fot. af I. Lømo.

Stuen tilvenstre tilhører Vestre Kvernmoen, alle øvrige huse Østre Kvernmoen.
Kvernmoen. 1906. Seet fra syd.

stok og anvendte adskillig bekostning paa dyrkning af nyland, hvad der igjen trak efter sig en skyldsætningsforretning $4/11$ 1763, hvorved hele Kvernmoen blev sat op i 6 skinds skyld, deraf $1\frac{1}{2}$ skind paa Vestre Kvernmoen og $4\frac{1}{2}$ paa Østre Kvernmoen.

Vestre Kvernmoen kom i 1786 tilbage til en frænde af den tidligere opsidder Ole Ravaldsen, som hed Ole Olsen og hvis søstre Anne var gift med Tollef Amundsen Ljømo paa Øvre Skjefstad og Marthe med organist Hans Jessen. Ole var gift først $19/11$ 1755 med Marthe Olsdatter Ljømo og efter hendes død med Inger Olsdatter Hvarstad, og af Inger blev eiendommen solgt i 1814 til svigersønnen Jørgen Olsen Grundset, hvis søn igjen Ole Jørgensen fik Vestre Kvernmoen i 1836. Ved skylddelinger $8/12$ 1845 og senere er eiendommen efterhaanden bleven opstykket i smaaparcer.

Østre Kvernmoen blev paa mønstergyldig maade drevet

af Torkild Eriksen, indtil denne dygtige og fra alle hold anseede mand i en alder af 71 aar i 1794 overdrog eiendommen til sin søn Ole Torkildsen ved skjøde thl. $\frac{5}{2}$ s. a., og i det følgende aar afgik han ved døden efterladende et par tusinde rigsdaler. Ole havde i 1790 købt en værdifuld skogstrækning i Borgaasen og viste, at han havde gaaet i en god skole; han drev med duelighed og fordel til 1807, da sønnen Torkild Olsen overtog gaarden. De følgende aars dyrtid med pengekrise og myntreduktion bibragte Torkild som saa mangfoldige andre gaardbrugere et knæk, som han senere ikke forvandt. I 1830-aarene frasolgtes en del parceller, og forinden sin død i 1834 havde han seet Kvernmoen udgaa af den gamle Ljømo-slegt, i hvis besiddelse den havde været fra sin første rydning af. Peder Christensen Løken og Storhof-mændene købte størsteparten, og i senere aar er eiendommen yderligere opstykket i parceller paa nedtil 1 øres skyld.

Kvernmoen, gl. matr.-nr. 92, hvoraf Vestre Kvernmoen løbe-nr. 152 og Østre Kvernmoen løbe-nr. 151, er nu gaardsnr. 71 med ialt 59 brugsnummere, hvoraf de 11 tilhører aktieselskabet «Jømna Brug».

Om «Kvernmo-ætten» se ættetavle under Søndre Ljømo.

Sørmerud.

Bygdens sydligste gaard paa Glommens østside lige ved grænsen til Vaaler har sit oprindelige navn: Syrmuruð af elven Syrma, nu skrevet Sørma, ved hvilken den ligger og som kommer fra Sørsaasen, opr. Syrmisáss i Vaaler. Forinden Sørma falder i Glommen, modtager den et kort tilløb fra Sørsaassjøen, der ligger ved aasens sydlige ende og uden tvil oprindelig har hedet: Syrmir efter elven. Sidste led: ruð betyder rydning, og de med dette ord sammensatte navne danner det yngste lag af gaardnavne, der er blevet til nærmest før reformationen.

Sørmerud er vistnok ikke ryddet synderlig lang tid før 1500, og hermed stemmer det meget vel at gaarden efter traditionen er udgaaet fra den nordenfor tilgrænsende storgaard Ljømo, at den først omkr. 1600 nævnes som selvstændig eiendom, «Sormerud», og at den da var Ljømo-folkets odelsjord.

I den under Søndre Ljømo nævnte proces af 1638 anføres, at Olaug Torkelsdatter Ljømo havde havt odel til Sørmerud, men denne gaard var dog ikke blandt de eiendomme, der blev skiftet mellem hendes sønner i 1622. Derimod har den sandsynligvis fulgt en søster af Olaug i ægteskab med Engebret Elset af Vaaler, for denne mand brugte Sørmerud sidst paa 1500-tallet og endnu i 1615 uden personlig odelsret, medens hans børn efter ham i 1620-aarene optræder med «gammel odel». Engebret havde forøvrig selv odel til anparter i Søndre Opsal, Hvarstad, Søndre Houm og til Vestre Tingby i Hernes, saa han er udgaet fra god og gammel rod i Heradsbygden. I 1619 holdt han skifte med sine børn, og det synes som sønnen Ole Engebretsen og værsønnen Torkel Kjelsen Søndre Ljømo kort efter har udløst sine medarvinger og delt Sørmerud, som da var en ødegaard paa $1\frac{1}{2}$ hud, saaledes at de fik 9 skind hver, [I] og [II].

[I]. I 1640-aarene pantsatte Ole sin halvdel til Grue-presten hr. Lauritz Olufsen uden senere at indløse den. Ole eiede en tid en anpart i S. Houm, men endte som leilænding paa Sørmerud, blind og skrøbelig, langt oppe i nitiaars'alderen.

[II]. Torkel overlod en anpart paa 3 skind af sin halvdel til sin medarving Anne Engebretsdatter, men den blev atter kjøbt tilbage «for 20 rdl. i penge og et kjortelklæde» af hans søn og eftermand Ole Torkildsen Ljømo, ved hvis død omkr. 1661 halve Sørmerud gik over til de umyndige børn under deres stiftfar Michel Buttebergs styre. For at faa bygselraadigheden bragt paa det rene anlagde deres farbror Kjeld Torkildsen i Christiania proces i 1661; resultatet heraf kjendes ikke, da vedkommende dombog mangler, men fra den ved thingene $\frac{15}{10}$ og $\frac{16}{11}$ 1661 og $\frac{5}{10}$ 1663 foretagne sagbehandling er de ovenfor meddelte historiske oplysninger væsentlig hentede.

Faa aar efter havde Grue-presten faaet tag i hele Sørmerud, som i den følgende tid blev brugt af hans og hans arvingers leilændinger.

I 1667 opføres Sørmerud i matriklen med en samlet besætning paa 2 hester og 18 stk. fæ og en udsæd af 10 td. korn; der var humlehave, en bækkervejn, «god skog til sagtømmer, noget fiskeri», sommerbeite i Flataasen og dertil Flataasen sætervold og Tingby engesletter paa 3 læs hø.

Efter Grue-presten hr. Ole Lauritzsens død i 1683 lod hans arvinger efterhaanden realisere hans jordegods, og den grundrige assessor i overhofretten Anders Simonsen, der var en mester i vellykkede gaardspekulationer, kom bl. a. i besiddelse af Sørmerud, som han — visselig med god avance — atter solgte til odelsprætendenten Ole Olsen Ljømo, en yngre søn af ovennævnte Ole Torkildsen, ved skjøde thl. $10/3$ 1694. Ganske betegnende for assessorens forretningsskøjn sees der samtidig med skjødet at være thinglyst en obligation, hvorefter Ole forpligtede sig til inden tre aar at levere ham 60 tylvter «langtømmer» med 20 tylvter om aaret.

Efter de ved Ole Olsen og hustrus død henholdsvis i 1707

Amatorfot. af O. T. Lømo.

Sørmerud.

og 1705 afholdte skifter blev deres værsøn Peder Olsen eier af Sørmerud og brugte gaarden i omtrent tyve aar under forøvrig store behestelser. Den beskrives i matriklen 1723 saaledes: «i sollien letvunden, jordarten temmelig god, tager undertiden nogen skade paa ager og eng af elvflod, er og lidt vanbrugt. Skog til brændeved og temmelig til sagtømmer, sæter med god havn og slaatter paa 2 læs hø; kvern for den fjerde part med Øverbys opsiddere af Hof.» Besætningen var samtidig 1 hest, 10 kjør, 4 faar og 5 gjeder, udsæden 2 fj. rug, 6 skp. byg, 1 td. blandkorn og 5 td. havre; høvling 10 læs. Til gaarden hørte en husmandsplads med udsæd paa 2 skp. blandkorn. Under $27/11$ 1726 lod Peder thinglyse en kontrakt dat. $3/3$ 1724, hvorved han overdrager Sørmerud til sin hustrus ældste bror Ole Olsen d. ældre, som hertil gjorde sin odelsret gjældende, mod for sig og hustru at nyde fri brug af husmandspladsen «samt en rydning ved Sormen». Ole laante de fornødne

penge til løsningen, 300 rdl., af sine frænder paa Ljømo og fik kvittering fra sine søskende thl. $\frac{22}{3}$ 1734. Ved hans død i 1761 blev Sørmerud vurdert til 600 rdl. og en halvpart paa $1\frac{1}{2}$ skind i Kolstad, som han havde købt i 1737 af løjtnant Christopher Hals, til 200 rdl. Der stod da en sytten-aars hest paa stalden, 12 kjør og 6 ungnøt, 18 faar og 13 gjeder. Boet blev med 1085 rdl. i aktiver og 27 i udgifter opgjort med 1058 rdl. i behold til otte børn, hvoraf ældste søn Ole Olsen overtog Sørmerud ved skjøder thl. $\frac{27}{11}$ 1761 og $\frac{15}{7}$ 1771. Ved skjøde thl. $\frac{24}{8}$ 1785 overdrog han imidlertid gaarden til sin yngre bror Jens Olsen efter at have opsat kontrakter om skogen og dens brug i 1779 og 1781.

Jens Sørmerud, som samtidig skilte sig ved sin eiendom Kirkenær for 450 rdl., var sergeant ved skiløberne og en driftig kar, der forstod at gjøre sig eiendommens udmerkede skog indbringende. Han afsluttede flere meget fordelagtige tømmerleverancer til trælasthandlere i Christiania, specielt til Jess Anker, der byggede Uranienborg og eiede den senere krigsskolebygning, men endte i vidtløftig gjeld, som dog broderen Bernt Anker velvilligen betalte. Til Jess Anker solgte Jens skogstrækningen Agaasen i 1790 og omtrent samtidig gjorde han en handel paa omtr. 1000 rdl. ved at frasælge den store skog under Elset i Vaaler, hvilken gaard han havde taget paa odel $\frac{29}{10}$ 1789. Endelig købte han skogeiendommen Graaberget i Skogbygden i 1795 og stod midt oppe i betydelige spekulationer, da han i 1796 bukkede under af kræft. Et par dage før sin død solgte han Sørmerud til sin søstersøn Severin Gundersen Bjølset for 10400 rdl., hvoraf de 4000 blev erlagt kontant, 4000 blev staaende i gaarden og 2400 skulde betales til hans kreditor generalauditør Wessels enke Maren Juel «i forsvarlige leverancer af tømmer fra Sørmerud skog efter gangbare priser i 6 paa hinanden følgende aar»; skulde han svigte, havde enken adgang til selv at lade foretage hugsten.

I Jens' bo registrertes 3 hester, 13 kjør, 4 svin, 17 faar og 38 gjeder foruden kalver og lam. Graaberget taxertes til 400 rdl., Elset i Vaaler, der blev solgt ved auktion, til 640 rdl. Boet blev ialt paa 10198 rdl. i aktiver og 7296 i passiver, hvoraf størstedelen var kautionsansvar og endnu uopfyldte «mastesalgskontrakter»; i behold blev saaledes 2902 rdl. Blandt løsøret

kan nævnes «et glasblækhush, et messingblækhush og 18 gaase-
rjær» — det var kontorrekvisiterne dengang, visselig til stærkere
behov for sergeanten end for forretningsmanden.

Severin Gundersen brugte Sørmerud til sin død i 1835, hvor-
efter enken Marthe Hånsdatter Grundset overdrog gaarden ved
skjøde thl. $\frac{30}{100}$ 1841 til sine sønner Hans og Jørgen, hvilken
sidste igjen solgte sin halvdel til nævnte bror Hans Severin-
sen ved skjøde thl. $\frac{11}{12}$ 1844, og det sagdes at han siden som
føderaadsmand paa Sørmerud i over firte aar havde spist op gaar-
den mange gange! Under Hans gik Sørmerud fem aar senere
ud af slegten, da han ved skjøde thl. $\frac{29}{100}$ 1849 solgte den til
Knut Halvorsen Røsen af Gjesaasen¹, og senere gik den stærkt
paa handel: i 1857 til Martinus Bratli og Christian Larsen fra
Bjerke i Eidsvold, allerede s. aar til sidstnævntes svoger land-
maaler Borger Chr. Dahler, og i 1862 til Hans Doknes af
Eidsvold, der var gift med Ingeborg Marie Julsrud, en søster af
Søren Augustinus Arnesens hustru paa Mellem Houm. Doknes
flyttede i 1872 tilbage til sin fødebygd, hvor han senere kjøbte
gaarden Kommesrud, og solgte Sørmerud ved auktionsskjøde thl.
 $\frac{1}{2}$ 1872 til Jens Pedersen Bronken, der ved skjøde af $\frac{17}{100}$ 1873
solgte videre til Emil Julius Gundersen Lømo [s. 226 og 233],
som brugte eiendommen til 1908, da han solgte den til land-
handler A. Grann og flyttede ned til Vaaler. Grann afhæn-
dede endnu i samme aar den Sørmerud tilhørende skog til Ole
Møystad og selve gaarden til Magnus Ulsbøl af Vaaler, der er
tilflyttet stedet.

Sørmerud, gl. matr.-nr. 39, er nu gaards-nr. 73 brugs-nr. 1
med skyld 7 mk. 86 øre; Sørmerud skog har brugs-nr. 4 med
skyld 23 mk. 42 øre. Det er den eneste gaard i Elverum, hvis
postadresse er Vaaler i Solør.

Kort ættetavle vedk. Sørmerud.

Engebret Elset, gaardbruger paa Sørmerud omkr. 1600, lod skifte
1619; hans hustru var rimeligvis en datter af Torkel Søndre Ljømo.
Af deres børn var [I–IV]:

I. Ole Engebretnsen, f. 1582 og † ca. 1675 [siges i folketællingen

¹ Han gik under navnet «Ritmesteren», og der gaar et mundheld efter ham:
«Paa bordet, sagde Knut Røsen, han spillede kort paa næverkonten.» Se s. 260.

1664 da at være 100 aar gl.!), gaardbruger paa Sørmerud, eier af anpart i Søndre Houm. Sønnen: Halvor Olsen, 50 aar i 1664, eiede anpart i Houm-gaardene, bruger paa S. Hvarstad, leilænding paa halve Sørmerud; gift med Ragnhild Mortensdtr., enke efter hans fætter Engebret Knutsen d. ældre paa S. Hvarstad.

- II. Anne Engebretsdr., brugte anpart i Sørmerud i 1620-aarene.
- III. Knut Engebretsen, † omkr. 1650, gaardbruger paa S. Hvarstad; sønner: Engebret Knutsen d. ældre og Engebret Knutsen d. yngre. Se s. 180.
- IV. En datter, [Marthe?] Engebretsdr., gift med Torkel Kjelsen paa Søndre Ljømo s. 234. Deres søn: Ole Torkildsen, gaardbruger paa Søndre Ljømo, havde bl. a. en søn:
- Ole Olsen Ljømo, f. 1656 og † 1707; gaardbruger paa Sørmerud. Efterlod fem børn [A-E]:
- A. En datter gift med Peder Olsen, gaardbruger paa Sørmerud. Deres søn var Christen Pedersen Østmo s. 243.
- B. Marthe Olsdtr., gift med Ole Oudensen Mellem Ljømo.
- C. Anne Olsdtr., gift med Knut Knutsen S. Nødaasen.
- D. Ole Olsen, f. 1704 og begr. $^{11}/_{1}$ 1761, en kort tid gaardbruger paa S. Nødaasen og senere bruger af en plads under samme gaard; efterlod hustruen Marthe Mortensdtr., f. 1710 og begr. $^{13}/_{6}$ 1786, med tre børn: Ole, Morten og Anne.
- E. Ole Olsen d. ældre, f. 1701 og begr. $^{11}/_{1}$ 1761, samme dag som broderen; efterlod hustruen Anne Christensdtr., f. 1703 og begr. $^{4}/_{8}$ 1792 med otte børn [1-8]:
1. Kari Olsdtr., f. 1728 og gift $^{7}/_{10}$ 1754 med Amund Olsen Øverby i Vaaler.
 2. Marthe Olsdtr., f. 1730 og † $^{23}/_{4}$ 1815; gift $^{5}/_{10}$ 1763 med Amund Johnsen Bjølset paa Sørperud.
 3. Ole Olsen, f. 1733 og begr. $^{3}/_{10}$ 1792, gaardbruger paa Sørmerud; ugift.
 4. Christen Olsen, f. 1736 og begr. $^{13}/_{8}$ 1763; ugift.
 5. Ingeborg Olsdtr., f. 1739 og gift $^{2}/_{8}$ 1768 med Otter Olsen Nedre Løken [Søndre].
 6. Jens Olsen, f. 1740 og begr. $^{8}/_{5}$ 1796, sergeant og ugift gaardbruger paa Sørmerud.
 7. Arne Olsen, f. 1747 og † $^{1}/_{11}$ 1788 paa Taarneborg i Leiret; gift $^{27}/_{9}$ 1776 med Kirsti Olsdtr. «Sørmerud», hvem han efterlod med børnene: Ole, Christian og Anne Dorothea.
 8. Olia Olsdtr., næst yngst, f. 1741 og † $^{14}/_{10}$ 1830; gift først $^{19}/_{10}$ 1763 med Gunder Syversen Nordre Bjølset og derpaa $^{11}/_{3}$ 1779 med Jens Johnsen Nordre Bjølset. Af hendes børn var sønnen: Severin Gundersen, db. $^{16}/_{6}$ 1771 og † $^{13}/_{7}$ 1835, gaardbruger paa Sørmerud; gift $^{24}/_{10}$ 1800 med Marthe Hansdtr. Grundset, db. $^{5}/_{4}$ 1772 og † $^{28}/_{2}$ 1855. Af deres børn var [a-c]:
- a. Hans Severinsen, db. $^{21}/_{4}$ 1805, gaardbruger paa Sørmerud, senere paa Amundrud i Vaaler; drog med hustru Karen Christiansdtr.

- Syvderud af Vaaler og børn til Amerika. En søn Severin Hansen, f. $\frac{9}{10}$ 1833, flyttede til Chr.ia i 1851.
- b. Oluf Severinsen, f. $\frac{16}{12}$ 1810, var garver og bruger af en parcel af S. Houm; emigrerte til Amerika med sin familie; gift $\frac{28}{12}$ 1839 med Petronelle Tollefsdr. S. Bjølset, der døde paa overreisen.
- c. Jørgen Severinsen, f. $\frac{18}{6}$ 1813 og † $\frac{1}{12}$ 1886, ugift kaarmand paa Sørmerud.

Bronken.

Bronken, bygdens sydligste bebyggelse paa Glommens vestside, har sit navn efter tverelven Bronka, dannet med endelsen -ka af: brún, der betyder kant, skrænt.

Bronken, bestaaende af Bronkebakken, Bronkepladsen, Bronkesveen m. fl., var oprindeligt smaaplads under den betydelige gaard Bjølset, Søndre og Nordre, og blev for en væsentlig del ryddet sidst paa 1600-tallet af Gudmundssønnerne paa Nordre Bjølset, som her paa heldningen fra Bronkeberget og nedover fladen opførte de husmandsstuer, hvori de endte sine dage i økonomisk og moralsk ruin. Den yngste af dem Mathias Gudmundsen døde omkr. 1740 paa «Øvre Bronkeplads» hos sin søn Ole Mathiesen, der havde forbeholdt sig denne plads, da han efter et ærligt forsøg paa atter at hæve sin æts prestige paa Nordre Bjølset ved kontrakt thl. $\frac{21}{11}$ 1718 maatte overlade den gamle odelsgaard til sin nabo Jens Hals paa Søndre Bjølset. Ole fik da beholde «den Øvre Bronkeplads ved Bronkeelven og broen beliggende som sit odel til evig tid uden afgift samt med frihed at bygge sig sæterstue ved Bjølset gaards sætervold og der at gjøre fornøden rydning til vold, item at rydde et stykke engeland søndenfor Bronkepladsen», hvilken hans far havde ryddet. Samtidig boede Oles bror Erik Mathiesen paa «Nedre Bronken». I matriklen 1723 ligesaalidt som i ældre jordebøger nævnes Bronken ved navn, men maa søges blandt de 4 husmandspladser, der tilhørte Bjølset og som hver havde en udsæd paa $1\frac{1}{2}$ til 2 skp. blandkorn.

Ved skiftet efter Ole i 1749 kom eiendommen til hans søn Strømme Olsen og, efter en del transaktioner frem og tilbage, ved skjøder thl. $\frac{24}{8}$ 1778 til hans søn igjen Ole Strømmesen, hvis kreditorer og arvinger solgte Øvre Bronken m. v. paa 1 skinds skyld for 600 rdl. til sønnen Ole Olsen ved skjøde

thl. $\frac{19}{3}$ 1801. Allerede aaret efter solgte Ole eiendommen ved skjøde thl. $\frac{6}{7}$ 1802 til Jens Halvorsen Løken af Aamot, idet han dog til eget behov forbeholdt sig en anpart «Bronkepladsen nordenfor Bronkeaaen», hvilken plads han senere overdrog til sin svigersøn Seming Pedersen Stai ved skjøde thl. $\frac{10}{6}$ 1828. Fra denne tid blev de smaa Bronkepladser og -sveer¹, der hver havde havt sin lille befolkning af tømmerhuggere og jægere, efterhaanden lappet sammen, og der dannede sig sluttelig to brug: Søndre Bronken [I] og Nordre Bronken [II]:

[I]. «Bronken», alm. kaldet *Søndre Bronken*, løbe-nr. 1, og bestaaende af de søndenfor aaen Bronka liggende pladser, blev

Søndre Bronken.

drevet adskillig op af den nye eier Jens Halvorsen, der $\frac{31}{10}$ 1793 havde ægtet enken efter Jens Olsen Hals paa Aaset i Aamot og nu søgte sig gaard og grund i Elverum, da Hals' søn af

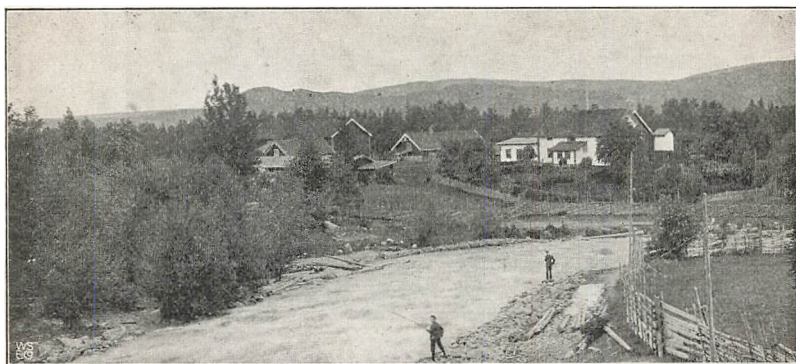
¹ Paa en af dem, «Kojeløkken», boede i 1820-aarene Erik Jensens enke Eli Andersdatter, alm. kaldet «Dal-Eli». Hun stod paa en god fod med de underjordiske, siger sagnet, og eiede en eneste ko, men den var da ogsaa baade stor og gild. Jo ældre hun blev, jo længere laa Eli udover dagen, medens koen stod og rautede og vilde melkes. Bergfolkene tog dette længe med ro, men tilslut brast taalmodigheden, og en dag, da Dal-Eli laa og snorkede og sov helt til middagstider, gik en bergkulle af Bronkeberget og en huldre ned til Kojeløkken og skreg ind gennem dørglytten:

Stat op Eli Bronken og mjølker Di ku!

Mi ku gaar i aasen, Di ku staar paa haasen,
og end søver Du!

— De sidste ord svartes gennem alle berg og hele Bronken skjalv. Siden den dag laa ikke Eli for længe om morgenen! Men huldren havde klemt saa haardt i dørklinken, at merket stod efter, saalænge der var noget igjen af den. —

første ægteskab overtog sin odelsgaard og satte stifmoderen paa porten. — Ved skjøde thl. $18\frac{1}{3}$ 1822 overdrog Jens Halvorsen bruget til sin svigersøn Peder Pedersen, en husmandsgut fra Fetten under Stai i Storelvedalen, der sammen med sin yngre bror, ovennævnte Seming Pedersen, slog sig ned i Heradsbygden for at prøve sin lykke. Det var ikke noget almindeligt folkefærd disse «Stai-gutterne». Store og velvoxne karle var de med kjæmpekræfter og kvikke hoveder. Peder og otte af sexten brødre skal have været i krigstjeneste samtidig i 1814 og god fyldest gjorde de nok for sig, for snarraadige og modige var de,

Nordre Bronken, Bronkebakken.

og kogte blodet engang imellem over og ubændigheden blev vel stor, saa var de dog paa den anden side af godmødligt lynne, som slige kjæmper gjerne er. Fra Peder Bronken gik Søndre Bronken i 1856 over til sønnen Jens Pedersen, der en tid ogsaa eiede Sørmerud, fra ham igjen i 1876 til sønnen Peder Jensen, der i 1898 solgte eiendommen til Knut Kjelsen Knøsen, født $7\frac{1}{10}$ 1853 paa Knøsen i Vaaler¹.

[II]. «Østre og Vestre Bronken», alm. kaldet *Bronkebakken* eller *Nordre Bronken*, løbe-nr. 2 og 3, bestaaende af de nordenfor aaen Bronka liggende pladser. Heraf svarer Østre Bronken

¹ Knut Knøsen er søn af Kjel Olsen Knøsen [f. $17\frac{1}{7}$ 1819 og † $28\frac{1}{12}$ 1871] og hustru Anne Marie Knutsdtr. [f. $20\frac{1}{11}$ 1826 i Gjesaasen og † $15\frac{1}{10}$ 1898], der var datter af gaardbruger Knut Halvorsen Røsen paa Sørmerud [f. $12\frac{1}{7}$ 1803 paa Røsen i Gjesaasen og † $21\frac{1}{7}$ 1884 paa Knøsen] og hustru Olia Olsdtr. [f. 1802 paa Kornstad i Gjesaasen og † 1852].

til Bronkebakken, som Seming Pedersen fik efter sin svigerfar Ole Olsen, og i 1838 købte han Fækjærteigen fra Søndre Bjølset og i 1842 en skogteig fra Nordre Bjølset. Da Semings enke i 1845 ægtede hans brorsøn Peder Pedersen Bronken d. yngre, der senere var gaardbruger paa Nordre Houm, overtog han eiendommen, som i 1846 yderligere tillagdes to store skogteiger fra Nordre Bjølset. Med et samlet skogareal paa ca. 16 000 maal solgte Peder hele gaarden i 1874 for 40 000 spd. til det saakaldte Aasnes-kompani, bestaaende af Syver Isaksætre [Røsen], Arne Løfsgaard, lensmand Martin Gundersen og Lars Kortgaard, og dette afhændede i 1874 en større del af skogen til Aslakrud i Vaaler og selve gaardsbruget med den resterende skog til Westye Egeberg & Co. og Borger Larsen for 23 000 spd. Ved deleforretning af 1880 beholdt Egeberg 6 200 maal skog, medens Larsen blev eier af Nordre Bronken gaard med ca. 4 000 maal og underkøbte senere ca. 5 000 maal, saa skogarealet nu er 9 000 maal. I 1898 solgte Larsens enke denne eiendom for 92 000 kr. til Osterhausgadens Høvleri, Durban Hansen, Gunnar Løfsgaard og Hans Lapstuen, og af dette interessentskab købte brødrene Alv og Kolbein Liberg fra Skanshagen Nordre Bronken for 67 000 kr. i 1905. — Hele bebyggelsen er opført af Seming Pedersen i 1834; den ældre vaaning stod omgivet af stor skog nærmere veien og er nu stuebygning paa Nedre Sandmoen i Vaaler.

Bronken har aldrig haft eget matrikel-nr. eller gaards-nr., men opføres i matriklerne under matr.-nr. og gaards-nr. i Bjølset med de ovenfor anførte løbenummere 1, 2 og 3, nu brugs-nr. 1: Bronken [Søndre], med skyld 8 mk. 25 øre, og brugs-nr. 2: Østre og Vestre Bronken [Nordre Bronken], med skyld 31 mk. 26 øre.

Kort ættetavle vedkommende Bronken.

Peder Johnsen, f. 1747 og begr. $^{20}/_3$ 1814 i Storelvedalen, hvor han var husmand og dreier paa Fetten under Stai, havde med hustruen Siri Olsdtr. bl. a. sønnerne [A-B]:

A. Peder Pedersen, db. $^{4}/_{12}$ 1785 i Storelvedalen og † $^{18}/_8$ 1869, bruger paa Bronken; gift $^{6}/_{10}$ 1819 i Elverum med Ingeborg Jensdtr., db. $^{11}/_2$ 1795 i Aamot og † $^{10}/_{11}$ 1873; dtr. af Jens Halvorsen Løken af Aamot, bruger paa Bronken [† $^{28}/_6$ 1824, 65 aar gl.] og hustru Dorthe Christensdtr. [† $^{9}/_8$ 1850, 88 aar gl.], der tidligere

fra 1791 var enke efter Jens Olsen Hals paa Aaset i Aamot. Peder Bronken havde flg. gifte børn [1-6]:

1. Dorothea Bronken, f. $13/6$ 1825 og † $27/10$ 1901 i Ringsaker; gift $5/1$ 1846 med gaardbruger Knut Olsen Solberg i Løiten, senere paa Tande i Ringsaker.
2. Jens Pedersen Bronken, f. $7/2$ 1827 og † $9/4$ 1875, gaardbruger paa Bronken og en tid eier af Sørmerud; gift $14/10$ 1859 med Mathilde Henriksdtr. Nordre Ljømo. Af deres børn er Peder Jensen f. $3/6$ 1860, bruger paa Bronken, senere paa Løvaasen i Vaaler, gift $12/5$ 1882 i Aasnes med Gustava Eriksdtr. Telle.
3. Serine Bronken, f. $4/12$ 1830, gift $19/4$ 1855 med Henrik Arnesen Lømo, s. 236.
4. Johan Bronken, f. $11/1$ 1833, selveier paa Syringen; gift $14/9$ 1858 med enken Andrea Hansdtr. Hornberg, f. $1/2$ 1828 og † $11/12$ 1890.
5. Juline Bronken, f. $29/1$ 1836 og † $2/7$ 1909 paa reise til Ringsaker; gift $22/10$ 1858 med nedenn. Oluf Semingsen Bronken.
6. Peder Pedersen Bronken d. yngre, ældste søn, f. $13/1$ 1821 og † den $16/2$ 1878, bruger paa Bronken og senere gaardbruger paa Nordre Houm; gift først $22/1$ 1845 med sin farbror Seming Bronkens enke Karen Olsdtr. Bronken og dernæst $5/11$ 1851 i Vaaler med Thrine Ruud, f. $13/5$ 1827 i Vaaler, dtr. af Peder Pedersen Ruud og Ragnhild Tørresdtr. Vestre Eig. Sex børn blev gifte [a-f.]:
 - a. Selma Bronken, f. $22/9$ 1845 og gift $10/1$ 1868 med Halvor Olsen Aslakrud i Vaaler, f. $25/12$ 1839. Af deres børn er Ingeborg Aslakrud, f. $23/9$ 1875, gift $10/9$ 1896 med hoteleier Olaf Haagensen i Leiret.
 - b. Richard Bronken, f. $24/4$ 1852 og † $10/5$ 1890, gaardbruger paa Store Løken i Løiten; gift $3/4$ 1879 i Løiten med Inger Christiansdtr. Enger, f. $18/5$ 1857 i Løiten.
 - c. Pauline Bronken, f. $29/8$ 1854 og † $9/5$ 1889; gift $11/6$ 1880 med Carsten Arnesen paa Søberg af Aarnes-slegten.
 - d. Jonette Bronken, f. $16/2$ 1857 og gift $15/6$ 1883 med gaardbruger Ole Henriksen Skøien i Løiten.
 - e. Thorvald Bronken, f. $16/11$ 1860, gaardbruger paa Houm; gift $1/12$ 1900 i Vaaler med Karen Marthea Johannesdtr. Midtsundstad, født $31/12$ 1875 i Vaaler.
 - f. Ragnhild Bronken, f. $21/10$ 1863 og gift $30/10$ 1885 med Ole Torkildsen Lømo paa S. Lømo.

B. Seming Pedersen, db. $1/2$ 1795 i Storelvedalen, bruger paa Bronken, † $29/8$ 1843. Gift $28/2$ 1825 med Karen Olsdtr. Bronken, f. $19/12$ 1807 og † $16/6$ 1848, dtr. af Ole Olsen Bronkebakken af S. Bjølset og gift 2den gang $22/1$ 1845 med ovenn. Peder Pedersen Bronken d. yngre. Af Semings børn var:

Oluf Semingsen, f. $26/2$ 1829, bruger paa Nordre Haug, gift $22/10$ 1858 med ovenn. Juline Bronken. Deres datter Ingeborg Olufsdtr., f. $13/3$ 1859 og † $3/11$ 1893; gift $2/9$ 1881 med Gunnar Skjerbæk.

Bjølset.

Gaardnavnets første led indeholder rimeligvis et af: bjórr, bæver, dannet navn paa den bæk, som her glider ud i Glommen, paa samme vis som mangfoldige steder rundt om i landet, hvor elvene har faaet navn efter dette dyr, hvad der noksom vidner om bæverens store udbredelse i fortiden. Navnets andet led er: setr, der betyder bosted. Denne sammensætning med setr som sidste led tør vistnok henføres til vikingetiden og tiden nærmest før, ialfald for den største del af de over 900 tilfælde, hvori den forekommer her i landet, særlig omkring Mjøsen og mellem Søndfjord og Nordland. Bjølset hører saaledes til de første bebyggelser i Elverum.

Navnet skrives i 1346: Biorsetr, i 1528: Boelsetther, i 1593: Biøllsedt, i 1599: Biølset, i 1604: Biørsett, i 1667: Biøldsedt og i 1723: Biølset.

Det store skogrige og stærkt kuperte areal fra grænsen mod Vaaler i syd til gaarden Murud i nord og fra Glommen til Løitens herredsgrænse i vest tilhørte oprindelig gaarden Bjølset, hvis bebyggelse ligger nede ved Glommen paa en forholdsvist smal flade, der efterhaanden udvider sig sydover. Gaardene Engmoen og Sørperud, der ligger paa dette omraade nordenfor Bjølset, er saaledes udgaaet fra denne gaard, og det samme er søndenfor tilfældet med Bronken, som allerede foran meddelt. Ligesom Ljømo paa Glommens østside var Bjølset paa vestsiden i den senere middelalder en af dalens betydeligste gaarde med en efter datids forhold stor bebyggelse. Første gang, den nævnes, er i det under Ljømo gjengivne skindbrev af 12 oktbr. 1346, hvori Kampen paa Biorsetr bekræfter nogle edelige prov, som Ljømo-mændene førte om skoggrænserne mellem sig og naboerne i Vaaler. Saa gaar der nær 200 aar uden levnedes efterretninger, indtil Thore paa Boelsetther i et skattemandtal af 1528 for gjengjerdten af Østerdalen opføres med $\frac{1}{2}$ lod sølv. Siden kan gaarden følges mand efter mand først gennem Thores efterslegt, der længe var af de jeveste baade i Elverum og Hof, hvor den bl. a. sad paa Braskerud og Sparby og havde nære frænder paa de fleste storgaarde paa begge sider af Glommen, paa begge sider af herredsgrænsen.

Da færdesveien mellem Solør og Hedemarken, fra Vaaler

til Løiten, gik over tunet paa Bjølset, er det ikke rart at Bjølsetmændenes «magt og rigdom» blev vel kjendt. Sagnet herom lever endnu, og naar det tilføier at søn efter far blev 100 aar og derover, saa viser dette sig ialfald med nogen modification at ligge sandheden nær, saavidt det kan kontrolleres. — Efter omtrent 200 aars forløb havde den gamle Bjølset-æt udspilt sin rolle, dels vanslegtet og dels uddød paa sværdsiden, og nye mænd trængte ind paa dens enemerker. Gaarden blev opstykket for gang paa gang atter at samles og deles, og i løbet af 1800-tallet synes den ligefrem at have været gjenstand for den hidsige spekulations utilgivelige plyndring: skogen fik en glimrende historie, men som gaard tabte Bjølset hurtig sin betydning og den for dum statelige bebyggelse forfaldt totalt. — At følge dens skjebne gennem de skiftende tider frembyder større interesse i lokalhistorisk og økonomisk henseende end nogen anden gaards i bygden, men dette kan her i det følgende kun lade sig gjøre i store træk; detaljernes mængde og vidtløftighed udelukker en mere indgaaende fremstilling.

Thore Bjølset, der nævnes i 1528 og ifølge sagnet blev over 100 aar gammel, maa foruden gods i Solør have eiet hele Bjølset gaard, som efter at Sørperud var udskilt havde en aarlig skyld af 61 skind eller 5 huder 1 skind, thi efter ham blev den delt mellem hans børn, og derved fremstaar «Søndre Bjølset» og «Nordre Bjølset» som to særskilte hovedbrug, der følger hver sin gren af hans efterslegt. Gudmund Thoresen slog sig ned paa Nordre Bjølset og Haagen Thoresen paa Søndre, men dernæst har Kjel Braskerud paa Ljømo rimeligvis ogsaa været en søn af Thore, thi foruden 9 skind i Bjølset eier Kjel samtidig hele 1½ hud odel i Braskerud i Vaaler og en del af Hveberg i Grue, i hvilke selvsamme gaarde Gudmund havde anpart, ja i Hveberg eier de lige meget, 3 lispd. hver. Det er vel muligt at der ogsaa har været flere søskende, og at det netop er udløsningen af disse, der er aarsag til at Gudmund ved sin død i 1599 eiede hele 3 huder i Bjølset.

Søndre Bjølset, bondegods med skyld 3 huder 4 skind. Haagen Thoresen eiede heraf de 2 huder, resten var bror Gudmunds og Kjeld Braskeruds; desuden havde han Stabberud i Løiten, 1 hud. Ved hans død i 1625 — han skal have været

100 aar, hvad der passer meget vel --- tilfaldt sønnerne Thore og Gjetvold Haagenssønner hver sin halvdel paa i hud i Bjølset «med hver sin særdeles bygsel og herlighed», og den tredie og yngste bror fik Stabberud. Thore som ældstemand havde adgang til at udløse Gjetvold, men «fordi Gjetvold ikke ellers havde nogen anden odelsaasæde, og Thore ikke gjerne vilde, at han skulde bygge og bo paa den underliggende ødegaard», opsatte han $\frac{24}{3}$ 1626 en kontrakt, hvorefter Gjetvold «skulde nyde og besidde sin egen arvepart uden nogen forhindring for sig eller arvinger.» Paa denne vis kom brødrene meget vel af det, «thi gaarden med sæd og tilliggende ødegaard, som de siden begge tilsammen har opryddet og dermed gaarden i sig selv meget forbedret, skal vel befindes at være saa stor og vid, at tvende bønder sig derpaa vel kan hjælpe». Og saaledes gik det i bedste forstaaelse i 28 aar, indtil Thore i 1651 afgik ved døden og enken i 1656 «oplod» hans halvdel i Søndre Bjølset til deres søn Haagen Thoresen. Denne unge mand anlagde strax proces for at faa Gjetvold ud — «eneste af misundelse og ond affektion at ville fordrive farbroderen fra sin egen arv og eie, som han med stor bekostning merkelig meget skal have forbedret baade med husbygning saavel som aker og eng at rydde og jordlægge». Skjønt Gjetvold oplyste at kontrakten i 1626 var oprettet paa Grundset thing af sorenskriveren i almuens bivær, fandt sorenskriver Hans Tanche at den dog ikke var rettelig thinglyst og dømte Gjetvold fra gaarden $\frac{25}{6}$ 1655. Det samme gjorde lagmanden Otte Mogensen Gyldenaar $\frac{13}{8}$ 1656, men Gjetvold appellerte videre til Herredagen i 1661, og der blev sagen sluttelig forligt saaledes, at Gjetvold fik beholde «det halve aasæde» for livstid, men saa skulde det gaa tilbage til Haagen mod erstatning for bygning og rydning. Skjebnen vilde imidlertid, at Haagen selv ikke skulde faa nyde frugterne af sit verk. Han døde omkr. 1662, medens Gjetvold overlevede ham til 1670 og blev 88 aar gl.

I matriklen af 1667 anføres ikke særskilte opgaver for Søndre og Nordre Bjølset, men de gives under èt for fuldgaarden Bjølset med 24 td. korn i udsæd, 3 hester og 40 stk. fæ; humlehave, «skog til sagtømmer og anden gaardsnytte» samt en bækkervekn¹.

¹ Opgaverne fra matriklen af 1723 anføres under Nordre Bjølset.

Hele Søndre Bjølset med daværende skyld 3 huder 4 skind gik efter den gamle Gjetvolds død over til Haagen Thoresens arvinger: enken Ragnhild Olsdatter, der kort efter giftede sig paany med Arne Bentsen fra Holstad i Hof, og to døtre, Gunvor og Marthe, der endnu var umyndige, hvorfor stiffaderen styrede gaarden for dem med Gjetvolds søn Gjetvold Gjetvoldsen som leilænding paa den part, hans far havde brugt. Da Gunvor Haagensdatter omkr. 1682 ægtede Ole Hansen, der maa-ske var en Hof-sogning, fik han halve gaarden med hustruen og indløste omkr. 1690 ogsaa den anden halvdel fra hendes søster Marthe med ægtefælle Ole Olsen Flisnes i Hof, og derved blev hele Søndre Bjølset atter samlet — om end kun for en kort tid. Af leverancer, han gjorde de store forretningsmænd i Christiania byskriver Mogens Larsen og dennes svigersøn Tøger Grøn, viser det sig at Ole Hansen drev tømmerhandel i større stil, og han har herved visselig tjent en pen skilling. Ved skiftet efter hustruen $\frac{10}{6}$ 1702 beløb boet sig til den for hin tid betragtelige sum af 963 rdl., hvad der i nuværende værdi svarer til omkr. 32 000 kr., og da skiftet sluttedes efter Ole selv $\frac{20}{4}$ 1708, efterlod han 192 rdl. i penge, hvorhos Søndre Bjølset blev udlagt til børnene, en søn og sex døtre.

[I]. Døtrene Ragnhild og Kirsten fik hver $3\frac{35}{56}$ skind og Gunvor, Maren¹ og Karen hver $5\frac{5}{56}$, tils. $22\frac{29}{56}$ skind, «den saakaldte halve Søndre Bjølset gaard», som disse søstre gjennem Ragnhilds ægtefælle Iver Amundsen paa Amundrud i Hof ved skjøde thl. $\frac{18}{7}$ 1721 solgte til general Hausmanns enke geheime-raadinde Karen Toller, der tilhørte den rigeste og mægtigste

¹ Maren Olsdtr. havde efter sine forældre arvet vel 84 rdl., som hendes formynder Ole Amundsen Ljømo tog til sig, men efter forgjæves at have frembudt dem til thinge til betryggende anbringelse, gav han dem til Erik Olsen Murud, der lige forlegen gav dem til Jover Oudensen Ljømo, af hvem de sluttelig blev levert Tollef Gundersen Houm. Han kunde imidlertid heller ikke faa pengene anbragt og grov dem saa tilsidst ned i jorden! Der havde talenterne ligget i to aars tid «formedelst krigen», da Maren ved thinget $\frac{11}{12}$ 1719 forlangte dem udbetalt med billige renter. — De fire brave mænd, som ikke havde fundet det fornødent at tage nogensomhelst kvittering af hinanden, blev saa dømt til «enhver af dem lige meget» at betale lovlige renter fra skiftet $\frac{20}{4}$ 1708 til aarsdagen 1719 inden 15 dage efter dommens forkyndelse. Det skulde de have «for sit skjødesløse og uforsigtige forhold» — men det fik de i tidens ugunst for sin ærlighed.

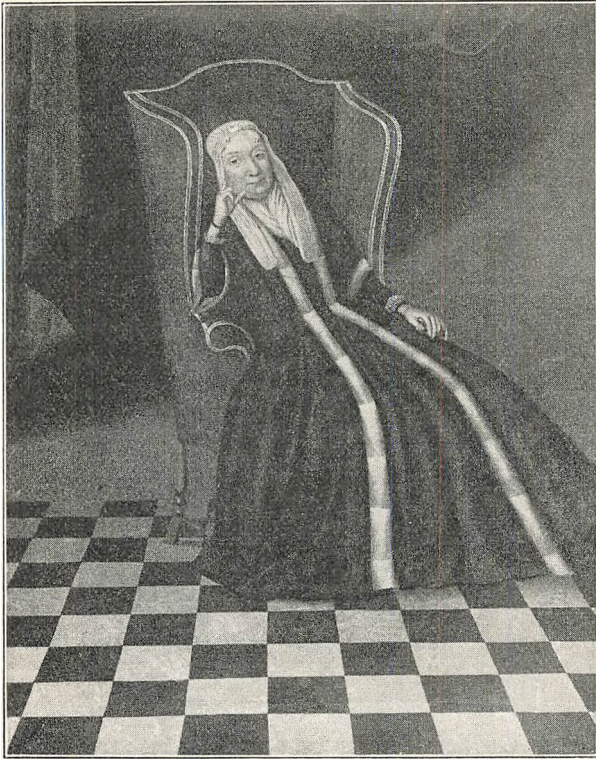
kreds af hovedstadens godsbesiddere og embedsmænd. Gennem kjøbmand Johannes Teiste kom saa denne eiendom tilbage til bygdens folk ved skjøder thl. $24/11$ 1732, hvorved Ole Hansens sønnesøn Haagen Tollefsen købte den ene halvdel paa $11^{29}/112$ skind for 76 rdl., og den anden halvdel, ligeledes paa $11^{29}/112$ skind for 76 rdl., blev købt af Erik og Amund Ljømo, der ved skjøde thl. $16/7$ 1749 atter solgte denne part til John Gundersen Berger.

[II]. Ole Hansens øvrige børn: datteren Anne fik $5^{5}/36$ skind, som hendes ægtefælle Tollef Riskjernholtet i 1726 solgte til Jens Hals af Aamot, og sønnen Tollef Olsen blev udlagt i hud $1^{3}/4$ skind med odel og aasæde til hele Søndre Bjølset¹.

Allerede forinden Ole Hansen havde lukket sine øjne var sønnen Tollef en gjeldbunden mand, idet han som fuldmægtig for hovedstadens trælasthanlere havde indladt sig i forpligtelser, der snart tog veiret fra ham. Største kreditor var — naturligvis, kunde der siges — rigmanden, byskriver Mogens Larsen og da gjelden en vakker dag sprang op i 400 rdl., tog Mogens som forsigtig general dom for sine krav $18/7$ 1711, «men gav dog paa indstændig anmodning, saasom disse besværlige tider ikke tillader Tollef denne kapital straxen at betale», henstand til mai 1713 mod pantsikkerhed i hans part paa i hud $1^{3}/4$ skind i Søndre Bjølset, hele besætningen paa i hest og 2 skydd [o: gamle øg], 15 kjør, 10 kviger og 30 faar samt i alt andet løsøre, thl. $16/7$ 1712. Ved fristens udløb var Tollef imidlertid lige nær, han kunde hverken skaffe penge eller tømmer — sin egen skog havde han forlængst udhugget — og gjelden var yderligere øget til hele 598 rdl. eller omtrent 20000 kr. i nuværende værdi. Mogens lod nu udfærdige en ny forskrivelse med transport til sin søn Erik Mogensen [se under N. Opsal], thl. $24/11$ 1713, hvorved Tollef stiller sin eiendom, med odel og aasæde til hele Søndre Bjølset, til Eriks raadighed som brugeligt pant i 12 aaremaal [o: 36 aar] alene med forbehold af frit husvære for levetiden. Hermed var Tollef færdig med Bjølset. Og samtidig har han lagt svogeren Iver Amundsen hindringer iveien for at bruge sin hustrus part, hvorfor Iver paa thinget $18/7$ 1721 vilde afkjøbe ham

¹ Naar de under [I] og [II] opførte udlæg summeres, bliver den samlede skyld 3 huder $5^{5}/14$ skind eller $1^{5}/14$ skind mere end Ole Hansen fra først af eiede.

odel og aasæde for denne parts vedkommende for at faa den fri, naar aaremaalene var udløbet. Ved denne leilighed har nok Tollef maattet taale drøie bebreidelser, siden han kan præstere saa yderlig flau en undskyldning som at han «ikke alene af vankundighed, mens endog en gang, da han var temmelig drukken,

Maleri paa Bærum.

Karen Toller, f. 1662 og † 1742
gift med general, geheimeraad C. H. Hausmann,

har forseet sig derudi, at han har som det synes i sin enfoldighed udgivet forskrivelsen til Erik Mogensen». — Erik transporterte pantet, thl. $10/7$ 1714, til Jens Hals og traf da det forbehold at ogsaa Tollefs eventuelle enke skulde nyde frit husvære «med tillæg af 1 td. lands sæd mere end tilforn». Han viste sig saaledes som en pyntelig mand. — Jens Hals brugte i det følgende dette pantegods paa 1 hud $1\frac{3}{4}$ skind og kjøbte

dertil i 1725, som ovenfor nævnt, $5\frac{5}{56}$ skind til eiendom af Tollef Riskjernholtet; derved fik han hele den under [II] omhandlede del af Søndre Bjølset i sin besiddelse. Efter sin flytning tilbage til sin fødebygd Aamot høsten 1728 lod Hals sine eiendomme i Elverum realisere og deriblandt ogsaa Bjølset: ved auktionsskjøde thl. $\frac{16}{7}$ 1731 solgte han den ene halvpart, nemlig $2\frac{61}{112}$ skind eiendomsgods og $6\frac{7}{8}$ skind pantegods med odel og aasæde over 1 hud 8 skind, for ialt 450 rdl. til John Gundersen Berger og ved auktionsskjøde thl. $\frac{24}{11}$ 1731 den anden nøiagtig tilsvarende halvpart ligeledes med odel og aasæde over 1 hud 8 skind og for 450 rdl. til Haagen Tollefsen Bjølset.

Sammenholdes nu [I] og [II], bliver resultatet af samtlige transaktioner følgende:

John Gundersen besidder [$11\frac{29}{112} + 2\frac{61}{112} =$] $13\frac{45}{56}$ skind til eiendom og $6\frac{7}{8}$ i pantegods, og da pantet ikke atter indløstes, bliver han eier af tils. 1 hud $8\frac{19}{28}$ skind i Søndre Bjølset. [A.]

Haagen Tollefsen besidder ligeledes [$11\frac{29}{112} + 2\frac{61}{112} =$] $13\frac{45}{56}$ skind til eiendom og $6\frac{7}{8}$ skind i pantegods, og da han selv er nærmeste odels- og løsningsmand til pantet, bliver han eier af tils. 1 hud $8\frac{19}{28}$ skind i Søndre Bjølset. [B.]

[A.] John Gundersen var en efter tidens forhold meget velstaaende mand. Ganske vist bragte hans hustru Kirsti Lille-Hvarstad nogen formue med sig og en del mynt tilfaldt ham ogsaa i arv forøvrig, men hans eget arbejde som forstandig skog-eier og tømmerhandler og heldig anbringelse af kontanterne var det, som bragte det til at mone i kassen. Da han døde i 1751, fik enken bevilling til at sidde i uskifte og i sin tid at skifte ved samfrænder, en behandlingsmaade, der gjerne tilstodes mere fremtrædende personer og ikke var almindelig inden bondestanden. I 1763 lod hun skifte «en del» udestaaende penge mellem deres ti børn, men blev siddende med boet forøvrig. Hvor store summene var, oplyses ikke, men saa ganske smaa kan de ikke have været, for en ugift datter Marthe efterlod sig ved sin død i 1776 — forinden yderligere deling var foretaget — hele 774 rdl. og en i 1779 afdød ugift søn Dominicus 1333 rdl. Først i 1782 bestemte enken sig til at gjøre rent bord og skifte hele boet, og det viste sig da at der udestod i obligationer ikke

mindre end 1922 rdl.; løsøret indbragte 567 rdl. og gaardpladsen *Moen* paa 1 skind skyld, som John dels havde faaet med hustruen og dels kjøbt af svogeren Haagen Hvarstad ved skjøde thl. $\frac{22}{3}$ 1737, blev sat til 300 rdl. Aktiverne lød paa 2884, og da gjeld ikke fandtes, blev der med fradrag af omkostninger 2763 rdl. i behold. Blandt det løsøre, enken forbeholdt sig, var 1 hest, 3 kjør, 4 faar og 1 purke, et engelsk stueuhr, slæde med sæletøi, fælder og puder, «en dobbelt kariol med sæle og puder etc.» ialt for 93 rdl. Jordegodset i Søndre Bjølset havde hun solgt for omtr. 1000 rdl. ved skjøde thl. $\frac{12}{2}$ 1782 til Haagen Johnsen, der var hendes femte søn. Det vil synes besynderlig at fire ældre brødre her skulde lade sig forbigaa, men den ældste, Gunder Johnsen, havde faaet en eiendom i Nordre Hummeldalen i Leiret, hvor han som bygdens formaaende lensmand havde en centralt beliggende bolig, hvorfra han bekvemt kunde indfinde sig, det være som dydens vogter og rettens haandhæver eller til lysteligere stevne som skattet felespiller, i behold til den fuldmagt paa «instrumental-musiquens forretelse i dette og flere sogne», som den kgl. privilegerede madame Marthe Dorothea sal. Heinrich Meyers havde meddelt ham, thl. $\frac{15}{7}$ 1763. — Den anden søn, Amund Johnsen, var forlængst anbragt som gaardbruger paa Sørperud, den tredie, Ole Johnsen, var af moderen besørget umyndiggjort i 1763, da han og hustru Inger Trondsdatter paa Lundeby i Vaaler «var ganske henfaldne til drik og forsømmer deres gaards arbeide og brug», og den fjerde endelig, Anders Johnsen, var svagelig og levede hos sin mor og paa hendes føderaad¹.

Til Haagen Johnsen knyttede moderen sine forhaabninger; han slegtede sin far mest paa og havde i 1780 gjort et

¹ Anders Johnsen havde faaet en parcel paa 4 ort 5 skill., *Bjølsethagen*, løbenr. 5, af Søndre Bjølset, men solgte den ved skjøde thl. $\frac{6}{2}$ 1797 til skiløberløjtnant Ditlev Weyhe, der var gift med lensmand Gunder Bjølsets datter Marthe. I 1801 solgte Weyhe denne eiendom til løjtnant Iver Petersen, hvis enke Maren Grøtting i 1804 atter solgte den til Gunder Jensen Bjølset. Efter exekution hos ham i 1822 kom den til landkræmmer Ole Kynsberg og saa omkr. 1829 til Hans Jørgen Hansen Bjølset, en søn af Hans Grundset paa Søndre Bjølset, hvorpaa først Ole Pedersen Løken og kort efter Peder Olsen Carlstad blev eier ved skjøder thl. $\frac{3}{2}$ 1835.

godt gifte med sin frænde Anne Lille-Hvarstad, men kun fem aar efter at han havde overtaget Søndre Bjølset var hans helbred undergravet af den tærende sygdom, der tidligere havde krævet flere ofre i søskendflokken. Han døde i 1787 og fulgtes faa maaneder senere i graven af sit eneste barn. Enken ægtede i det følgende aar Arne Ulriksen Kongshaug i Grue, som blev siddende med Søndre Bjølset til 1799, da gaarden ved skjøde thl. $\frac{5}{2}$ kom til Lars Olsen Mangnes i Vaaler og fra ham i 1800 til sambygdingen Søren Jensen Sønsterud, af hvem ovennævnte lensmand Gunder Johnsens søn John Gundersen tog den tilbage paa odel for allerede ved skjøde af $\frac{10}{3}$ 1803, thl. $\frac{20}{12}$ 1804, at sælge den til Hans Hansen Grundset paa Søndre Hvarstad for 7990 rdl.

[B.] Haagen Tollefsen havde fra først af meget vanskelig for at greie sig paa sin halvdel af Søndre Bjølset, blottet som han var for kontanter og henvist til pantelaan, hvis indfrielse voldte ham mange bekymringer. Saaledes trak det op til proces med Ljømø'mændene, der var strixe kreditorer og en vakker dag, da Haagen oversad terminen, vilde sætte ham paa porten. Haagen fik dog ved mindeligt forlig ordnet sig i 1749 og sad senere i fred. Ved skjøde thl. $\frac{26}{11}$ 1737 havde han frasolgt pladsen *Engmoen* til husmandssønnen Ole Andersen, og fra denne tid var dette en selvstændig liden gaard, der i 1791 yderligere underlagdes fornøden skog fra Bjølset. — Ved den første hustru Marthe Hals' død i 1750 blev Haagens aktiver sat til 532 rdl., men han havde da endnu en gjeld paa over 300 rdl. at trækkes med. Ved sit følgende ægteskab med Ingrid Johnsdatter, der var enke efter Ole Murud og Jørgen Eriksen Grundset, fik han inidlertid en del midler, der skaffede ham af med den værste gjelden, saa han kunde gaa en blidere skjebne imøde. Træt efter den haarde kamp for tilværelsen valgte han dog snart at overlade gaarden til sin ældste søn og lod i 1758 afholde skifte. Boet blev opgjort med 588 rdl. i aktiver, hvoraf de 400 faldt paa den faste eiendom; gjeld og udgifter var ialt kun 56 rdl., saa der blev 531 rdl. i behold og Haagen fik et rummeligt føderaad, hvori han og hustru forbeholdt sig 4 kjør, 4 faar, 4 gjeder og 1 svin. Gaardens besætning var desuden paa 1 hest à 10 rdl., 4 kjør à 4 rdl., 4 kviger, 2 ungoxer, 3 faar, 5 gjeder og 2 svin. — Ved skjøde thl. $\frac{16}{7}$ 1759 overtog sønnen Jens

Haagensen bruget i Søndre Bjølset for 400 rdl., efter ham fulgte sønnen Haagen Jensen med skjøde thl. $\frac{5}{7}$ 1791, efter at en liden anpart paa $1\frac{1}{2}$ skind, *Braaten*, var overladt den yngre søn Jørgen Jensen, og af Haagen blev eiendommen sluttelig solgt ved skjøde thl. $\frac{5}{2}$ 1793 til Hans Hansen Grundset for 3999 rdl.

Hermed var denne eiendom kommet i hænderne paa en af de driftigste og dristigste skogspekulanter, bygden kan opvise paa 1700'tallet, en mand, der gennem sit personlige og fortrolige bekendtskab til hovedstadens trælasthandlere vel forstod at gribe det gunstige øieblik til et heldigt kup, men mindre brød sig om den rationelle drift med dens langsommere, men sikrere afkastning. I løbet af et halvt aars tid drev han ud «de store dimensioner» i Bjølset skog, og strax det var vel besørget skilte han sig atter af med eiendommen — for nøiagtig samme sum, han selv havde givet, 3999 rdl., ved skjøde thl. $\frac{5}{2}$ 1794. — Det blev saaledes ingen daarlig handel! Kjøberne var Jørgen Arnesen Aarnes og Amund Olsen Engmoen hver for en halvdel, og nu blev skogen et særskilt spekulationsobjekt, løsgjort fra jordbruget.

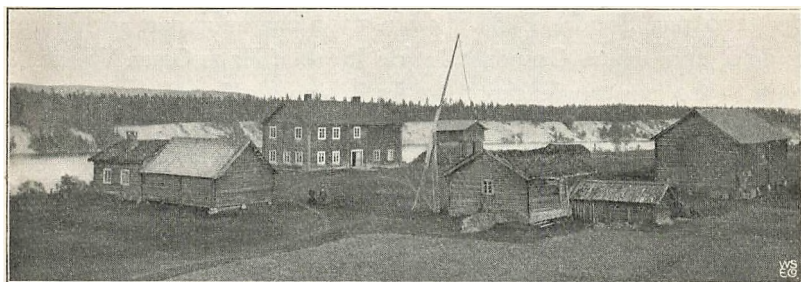
Skogen. Jørgen Aarnes solgte den hans halvdel tilhørende skog for 1649 rdl. ved skjøde thl. $\frac{5}{7}$ 1797 til John Halstensen Berger, der efter foretagen hugst lod den gaa videre i 1802 for samme pris til Søren Dahl paa Nordre Berger og ovennævnte Hans Grundset, og ved skjøde thl. $\frac{20}{12}$ 1805 overtog Grundset'en ogsaa Dahls part for 824 rdl.

Amund Engmoen solgte i 1801 den hans halvdel tilhørende skog tillige med «Mangemandsveen» under Engmoen og «Syringen» for ialt 999 rdl. til Søren Jensen Skybak af Aasnes, der ved skjøde thl. $\frac{26}{10}$ 1806 atter solgte denne eiendom til Hans Grundset for 1500 rdl.

Jordbruget. Ved skjøde thl. $\frac{6}{2}$ 1796 solgte Jørgen Aarnes sin halvdel af bruget uden skog til Amund Engmoen, der ved skjøde thl. $\frac{5}{7}$ 1796 atter solgte saavel denne del som sin egen halvdel, uden skog, til John Halstensen Berger, hvis bror Ole Halstensen derpaa købte bruget ved skjøde thinglyst $\frac{8}{11}$ 1799. Ved auktionsskjøde thinglyst $\frac{3}{7}$ 1803 blev Søren Dahl køber for 951 rdl., efter ham fulgte i 1804 Gunder Olsen Vadet for 999 rdl. og dernæst i 1811 John Pedersen Murud for 1600 rdl., og han solgte denne jordeiendom for 1000 rdl. til Hans Grundset ved skjøde thinglyst $\frac{7}{11}$ 1812.

Paa denne maade var Hans Grundset atter kommet i besiddelse af sin tidligere eiendom i Søndre Bjølset [B] med skog og jordbrug, og da han som s. 271 meddelt i 1804 forud havde kjøbt nabobruget Søndre Bjølset [A], var han saaledes bleven eier af hele gaarden Søndre Bjølset, løbe-nr. 6 med en — efter aftag af nogle parceller — samlet ny matrikelskyld paa 9 dl. 55 skill.

Ved sit ægteskab i 1792 med Peder Olsen Hvarstads enke Ollia Gundersdatter Berger havde han faaet brugen af Søndre Hvarstad, men da stiftsønnen Gunder Pedersen i 1804 overtog denne sin odelsgaard, flyttede Hans Grundset til Søndre Bjølset, hvor han strax gik igang med opførelse af nye bygninger paa samme tomt, hvor

Søndre Bjølset 1890. Vaaningen fra 1805.

John Gundersens huse, «Jo'stuen», hidtil havde ligget, hvorfor denne gamle betegnelse blev hængende ved helt ned i nutiden. Hans Grundset var stort anlagt, og det viste sig ogsaa paa de huse, han byggede sig. Vaaningen, som den sees paa hosstaaende billede, maalte sine 31 alen i længden og 14 i bredden, og endda var den oprindelig kun bestemt til drengestue. Hvordan han saa havde tænkt sig hovedbygningen er ikke let at sige. — Nogen særlig dygtig jordbruger var Hans Grundset ikke; besætningen var paa langt nær saa stor, den kunde været, men «jordveien var dog altid i god stand og ingen havde noget paa den at sige.» Som skogkyndig mand derimod var Hans Grundset fremragende, og da han tillige var en alment interessert, mere end vanlig oplyst bonde med statelig fremtræden, der virkede overmaade fordelagtig, og dertil vel kjendt i distriktet, blev han gjentagende udpegt til tillidshverv. Saaledes valgtes han til bygdens forligelses-

kommissær og sendtes i 1814 som en af amtets repræsentanter paa det overordentlige storting, hvor han bl. a. blev medlem af den deputation, der modtog kong Christian Frederiks tronfragsigelse 10 oktbr. s. a. Gjenvalgt til thinge blev han ikke, og grunden dertil laa vistnok i at pengekrisen i 1813 havde rokket hans økonomiske stilling. I de følgende aar fik han i ethvert fald mange vanskeligheder at kjæmpe med og hans finansielle operationer gled tilsidst ud paa gyngende grund; under idelige bekymringer tabte han sindsligevægten og søgte døden for egen haand i 1822. Boet blev strax taget under skiftebehandling og kunde, takket være en klog og heldig afvikling, sluttet i 1825 med et langt gunstigere resultat end forudset. Medens gjelden androg til 5443 spd., blev aktiverne bragt op til 6338 spd. Heraf faldt de 3200 paa Søndre Bjølset, omtr. 1300 paa en anpart af Søndre Ljømo, som Hans Grundset havde kjøbt af Hans Olsen Værlien, omtr. 1300 paa nogle skogteige fra Ljømo og Hagen og 550 spd. for $\frac{1}{4}$ part af Sjurderud skog i Vaaler. Løsøret var meget righoldigt, specielt paa sengudstyr og redskab; et sølvkrus og nogle sølvskeer er det eneste tegn til luksus ved siden af nogle indrammede billeder med temmelig triste motiver. Et forestillede saaledes Gustav d. 3's ulykkelige maskerade og to andre det franske kongepars henrettelse i 1793. Saa hang naturligvis «Prinds Bernadotte» der. Hvad forøvrig særlig bør merkes er en ikke helt ubetydelig bogsamling, hvoriblandt Videnskabselskabets skrifter.

Efter at Hans Grundsets søn Peder Hansen uden held havde forsøgt sig paa Søndre Bjølset, blev svigersønnen Tollef Bergeren Rogstad eier for nominal sum 925 spd. ved auktionsskjøde thl. $\frac{10}{6}$ 1830, men solgte allerede i 1834 til Jens Helgesen Væringsaasen for 1500 spd. En del af Bronkepladsen var imidlertid fragaaet, men endnu var der dog igjen henved 20000 maal skog og sammenhængende jordvei lige til pladsen Braaten, da Jens efter foretagen hugst solgte selve gaarden, daværende løbe-nr. 6 c med skyld 4 dl. $14\frac{1}{17}$ skill., for 925 spd. til brødrene Amund Amundsen Sørperud og Oluf Engmøen ved skjøde thl. $\frac{7}{2}$ 1837; i 1838 afhændede han dernæst Fækjærteigen til Seming Bronken og i 1846, endelig, den aller væsentligste del af skogen til Peder Bronken og Amund Sørperud for 4000 spd. I den følgende tid blev der stadig væk afholdt delingsforretninger, hvorved Søndre Bjølset hurtig skrumpede ind, ribbet for sine

herligheder. I 1854 blev overjæger Henrik Arnesen Lømo eier for en kjøbesum af 400 spd. — det var nu hele stasen — og brugte gaarden til 1894, da han solgte den til Olaus Amundsen Sørperud, som slog den sammen med en tilstødende parcel fra Nordre Bjølset og fremdeles bruger denne eiendom, men han har afhændet den tilhørende gode skogret til Westye Egeberg & Co. og derhos solgt den gamle, forfaldne af Hans Grundset opførte hovedbygning og lade til nedrivelse; tømmeret er anvendt ved opførelsen af «Hotel Central» i Leiret.

Tilbage af fordums herlighed ligger nu bare et stort, magert jorde uden huse, uden skog og rettigheder, ikke engang til gjærder. Mere reduceret kan vanskelig en eiendom blive.

Nordre Bjølset, bondegods med skyld i hud 9 skind. Som allerede nævnt s. 264 fik Gudmund Thoresen dette brug efter sin far og havde dertil underlagt sig en del af Søndre Bjølset, saa han ialt besad 3 huder i Bjølset'gaarden foruden andet gods, da han i 1599 afgik ved døden, efter sagnet i en alder af henved 100 aar. Det skiftebrev, arvingerne opsatte om jordegodset, er endnu bevaret og lyder saaledes:

Wii Efftter schreffne Ollef Gunmundʒ, Kiell Gunmundsøns baren, Thore Gunmundʒ, Dorde Gunmundsdatter, Gunnill Gunmunddatter, Goron Gumund datter Gunmund Thore søns sønner och dötter och søne baren, kiendes och giøre widerligt for alle wdi dette wort obne bref, at wij wore alle endrecttelig thill sammen paa Biølsett wort faders gods, Kongens lensmand met flere dane mend offuer werendz, och daa gjorde os inbördz en wenlig iorde byde och odells skiffite, som her efftter følger, først at Olef fornē skall haffue 14 skind i Biølsett, Kiells baren 14 skind i Biølset ligendes i Ellffuerim sogen i Østerdallen, Thore fornē 14 skind i Sparby, Dorde fornē ʒ [ɔ: 1/2] hud i Braskere i Walle sogen i Sollør och 1 skind i Biølset, Gunild fornē 7 skind i Biöllset, Goron fornē 4 skind i fornē Spareby i Hoffs sogen i Sollør 3 linspund i Hueberg i Gruffue sogen 2 skind i Asnes sogen i Sollør i Gloruigen ! at det saa wrøgelig hollis skall met alle lotter och lunder, som der thill ligger och liget haffuer, thill windsbörd beder wi fornē Olleff och Thore dese dane mend Gunder Barenrud, Per Garde och Hans Løcken i Ellffuerum sogen, Anders Røne, Per Bednes och Laueres Aslachrud i Sollør dette wort obne breff met os at besegle anno 1599 S. Hans aft[en].¹

¹ De tilkaldte «danemend» er Gunder Baanerud, Peder Gaarder og Hans Løken af Elverum sogn, Anders Røne, Per Beitnes og Lauritz Asladrud af Hof i Solør. — Skiftebrevet er skrevet paa skind og beror i Rigsarkivet. Det er paa bagsiden paategnet at være irettelagt paa Gaarder thingstue 17 febr., 3 april, 21 juli og 2 november 1658. Seglene mangler.

Af skiftebrevet fremgaar at Gudmunds søn Kjel var død før 1599 efterladende flere børn, der blev udlagt 14 skind i Bjølset. Det ene af disse børn, Thore Kjelsen, tilløste sig hele Nordre Bjølset, medens anparten i Søndre Bjølset gik tilbage til hans farbror Haagen Thoresen, som foran meddelt¹. Under $\frac{7}{11}$ 1620 pantsatte Thore 7 skind i Nordre Bjølset til Ole Kjølset i Grue, fra hvem pantet i 1640 blev transporteret til Grue'presten hr. Lauritz Olufsen, og hans efterslegt fulgte denne anpart siden som eiendom helt til 1718. Forøvrig gik Nordre Bjølset ved Thores død omkr. 1634 over til enken Marit og deres to smaa sønner Gunder og Gudmund, og da Marit strax efter giftede sig paany med Thore Olsen Kjølset af Grue, «kom han som fremmed til gaarden» og brugte den til sin død omkr. 1662. Gudmund Thoresen havde imidlertid naaet skjels aar og alder og overtog da en anpart paa $7\frac{2}{5}$ skind, medens foged Steinkuhl fik tag i $6\frac{3}{5}$ skind og 7 skind fremdeles tilhørte Gruepresten. Af sin part solgte derpaa fogden 3 skind til Amund Pedersen Sørperud og resten til Gudmund, som derved blev eier af ialt 11 skind i Nordre Bjølset. Saaledes var forholdet i 1697, da Gudmund ved kontrakt thl. $\frac{14}{11}$ s. a. overlod eiendommen til sin svigersøn Ole Olsen fra Hof prestegjeld, der nu tog sine værforældre paa føderaad «og havde dem i langsommelig tid hos sig til deres død».

Ole «var kommet som fremmed mand til Bjølset» og havde først faaet afslag hos den ene datter, inden han blev gift med den anden, og siden fik han plager nok med familien. Under $\frac{12}{9}$ 1701 indløste han de 3 skind, Amund Sørperud havde i Bjølset, hvorved hans eiendom blev 14 skind, og dermed sad han i fred og ro til 1717. Da begyndte viderværdighederne. Gudmund havde efterladt sig to labaner af sønner, hvoraf den ene, Thore, døde i drukkenskab i Oles hus; den anden, Mathias Gudmundsen, var for en begaaet skjændselsgjerning blevet dømt til at piskes og forvist af fogderiet, men lod efter sig en ulyk-

¹ Thore havde ellers en bror Halsten, der var bosat i Nedenes og i sin tid havde laant Thore 50 rdl. Ved thinget $\frac{16}{10}$ 1652, nær tyve aar efter Thores død, blev der spørgsmaal om disse penge rettelig var tilbagebetalt, og det oplyses da, at hans kone Marit «havde laant et sølvbælte paa Kongsgaarden i Solør for at betale gjelden med», men dette blev ikke godtaget, hvorfor hun fik et laan paa Østerhaug «og lod bæltet tilbage til Kongshaug».

kelig hustru i yderste fattigdom med flere børn, som Ole viste megen godhed. Af disse fandt den vanføre Ole Mathiesen i 1717 for godt at reise krav paa at Ole Olsen skulde ud af gaarden til fordel for ham som rette odels- og aasædesmand. I den sagen kom for retten $^{27/4}$ 1718 afgik imidlertid Ole Olsen ved døden, og det blev da hans enke Marthe Gudmundsdatter og børn, som blev dømt til at fravige. Marthe appellerte imidlertid til lagthinget $^{16/5}$ s. a., og her endte det med et forlig, hvorefter hun fik beholde den anpart paa 3 skind, der tidligere havde tilhørt Amund Sørperud, fornødent husrum og fjøs m. v. Ved mandens død synes baade Marthe og børnene at have tabt det fornødne moralske rygstød; de henfaldt til samme udskielser som hendes brødre og skaffede øvrigheden adskilligt at bestille. Saaledes stevnede Gudmund Kirkeberg hendes søn Ole for retten $^{24/11}$ 1721, fordi han havde stjaalet en ko fra ham paa sæteren, taget den hjem og slagtet den. Huden blev fundet i Marthes væрге i staldskjulet, og paa spørgsmaal om, hvorfra de havde faaet den, svarede Ole meget freidig at han havde kjøbt den paa Totberg i Løiten. Uheldigvis var alle der paa gaarden ubekjendte med en saadan handel og havde aldrig seet hverken kjøberen eller den ko, huden var af! Ole kom naturligvis i kachotten, og skjønt hun tappert søgte at bringe overensstemmelse i sine mange udflugter, kunde moderen ikke fri sig for hæleri. Heller ikke Mathias Gudmundsens hustru Gunhild, der var kommet af godt folk paa Berger, synes ganske at have undgaaet uheldig paavirkning, for ved thinget i 1722 indgav Jens Olsen Sørperud en klage over Gunhild «betræffende nærgaaende ord samt videre uanstændige fagter og gebærde imod ham forøvet»; hun bød imidlertid et par daler og to tønder havre i forlig og forsikrede høit og dyrt om Jens' udmerkede egenskaber, saa alt endte forsaavidt godt og vel.

Ole Mathiesens befatning med Nordre Bjølset blev ikke af lang varighed. Han optog laan paa hele 429 rdl. hos den rige Jens Knutsen Hals paa Søndre Bjølset og her kom han ud for en mand, hvis vane ikke var at lægge fingrene imellem, naar det gjaldt pengesager. Hals fik Bjølset til brugeligt pant i 16 aaremaal thl. $^{21/11}$ 1718, og Ole maatte saaledes lige saa fort ud af gaarden, som han var kommet ind; siden førte han en særdeles

lidet respektabel tilværelse paa Øvre Bronke'pladsen, som Hals lod ham beholde.

Hermed udgik Nordre Bjølset af den gamle æt. Nogen indfrielse af pantet kunde der ikke blive tale om, og Hals var saaledes i virkeligheden eier. Ved auktionsskjøde thl. $19/7$ 1718 købte Jens Hals yderligere de 7 skind i Nordre Bjølset, der hidtil havde tilhørt prestefamilien i Grue, og da han desuden besad hele Søndre Bjølset dels som eiendom og dels i bygsel, havde han paa denne tid raadighed over den samlede Bjølset gaard paa de 3 skind nær, enken Marthe Gudmundsdatter endnu brugte¹, eller ialt 4 huder 10 skind. Denne eiendom beskrives i matriklen af 1723 saaledes: i sollien letvunden, jordarten temmelig god, dog lidet tørlændt, tager og skade paa en del sine akre og enge af elvflod; udsæden var 4 td. byg, 4 td. blandkorn og 10 td. havre, høavlingen 49 læs, besætningen 5 hester og 1 føl, 28 kjør, 20 faar og 12 gjeder. Der var skog til gjærdefang og brændeved, sæter med god havn og slaatter paa 10 læs hø, «2 kverne neppe til husnytte, sag ligeledes til husnytte», 4 husmandspladser med udsæd paa optil 2 skp. blandkorn.

Jens Hals var bror af oberstløjtnant Christopher Hals, der er nævnt under Gaarder, og ældste søn af kaptein Knut Jensen Hals paa gaarden Aaset i Aamot, hvilken eiendom fremdeles er i denne families besiddelse. Han var født omkr. 1681 og kom i tyve aars-alderen som «leilænding» til Lille-Rustad, som faderen dengang eiede, og flyttede herfra i 1714 til Søndre Bjølset for ti aar bagefter at procedere med sin far om erstatning for de paa Lille-Rustad anvendte bekostninger! Processer var hans lyst, og neppe mange af de talrige eiendomshandler, han afsluttede, baade i Elverum og Aamot, endte uden sagsanlæg. For rigtig at kunne boltre sig og formodentlig ogsaa i misnøje med den lokale retshjelp fik han efter ansøgning «konstitution» af stiftamtmanden $1/9$ 1721 paa «at maatte procedere for underretterne i Solør og Østerdalens samt Hedemarkens og Gudbrandsdalens fogderier hvad sager, han af almuen sammesteds kan blive begjæret til, saalænge han sig upaaklageligen efter

¹ Ifl. matriklen 1723 var skogen og beskaffenheden af hendes anpart som gaardens forøvrig; udsæden 1 td. blandkorn, besætningen 2 kjør, 3 faar og 3 gjeder og høavlingen i $1/2$ læs.

loven opfører». Denne tilladelse til at gaa i rette benyttede han siden troligen baade i andres og i egne sager, dog mødte han ikke ofte i Solør, men saa godt som udelukkende i Østerdalen. I 1728 tog han gaarden Aaset i Aamot paa odel og kom i den anledning i forargelige processer med sine brødre, af hvilke dog to, nemlig Aamot'presten hr. Knut Hals og kaptein Nils Hals, fik offentlig attest for «ikke at være trættekjære som de øvrige søskende, men at have baade forstand og naturlig kjærlighed». Endnu i oktbr. 1737 — en maanedes tid før han døde — førte han en aastedssag i Storelvedalen mod Ole Pedersen Koppang, men den oplevede han ikke at se udgangen paa. — Jens Hals havde været en rig mand, men de mangfoldige processer havde kostet ham store penge, og da dødsboet blev opgjort i 1739, var det fallit. Indtægten var 660 rdl. og udgiften 669, men enken paatog sig at tilsvare underskuddet og beholdt Aaset.

Siver Gundersen Berger, en solid og velstaaende mand, fik transport af Hals paa pantet i Nordre Bjølset, tilflyttede gaarden og blev ved auktion $26\frac{1}{2}$ 1731 meddelt eiendomsskjøde, thl. $27\frac{1}{2}$ 1734. Da han i 1745 ved skjøde thl. $22\frac{1}{11}$ tillige købte Marthe Gudmundsdatters anpart paa 3 skind, blev Siver derved eier af hele Nordre Bjølset, løbe-nr. 7 med skyld i hud 9 skind, men skjøde paa odels- og løsningsretten fik først hans enke Ragnhild Olsdatter i 1760, thl. $15\frac{1}{7}$, af Ole Mathiesens søn Strømme Olsen. Siver var da afgaaet ved døden, i 1754, men Ragnhild sad i uskifte til 1761, da boet blev opgjort med 1173 rdl. i aktiver og kun 41 rdl. i passiver. Ragnhild overdrog Nordre Bjølset for 899 rdl. til sin eneste gjenlevende søn Gunder Siversen ved skjøde thl. $15\frac{1}{7}$ 1761. Han døde allerede i 1773, kun 36 aar gl., og da enken Olia Sørmerud i 1779 giftede sig paany med Jens Johnsen Søndre Bjølset, lod hun afholde skifte, hvorved boet med fradrag af gjeld og udgifter paa 465 rdl. gav 1168 rdl. i overskud. Hendes børn var endnu alle smaa, og først et aars tid efter stiftfaderens død i 1792 naaede ældste søn Ole Gundersen fuldmyndig alder. Han udløste sine søskende og drev eiendommen hel og udelt til 1840. Ved skjøder af $3\frac{1}{11}$ d. a., thl. $28\frac{1}{2}$ 1842, solgte han den søndre halvdel, løbe-nr. 7 a., for 900 spd. til sin ældste søn Gunder Olsen og den nordre halvdel, løbe-nr. 7 b., ligeledes for 900 spd., til sin yngste søn Tor-kild Olsen.

Gunder Olsen afhæ- dede en del skogteiger til Bronken'mændene og desuden nogle parceller, Vestre Carlstad og Blomsterengen, hvorpaa han i 1860 solgte omtr. $\frac{3}{4}$ af den tilbageværende del til Ole Christensen Løken og resten, hvorpaa gaardens huse, til Amund Amundsen Sørperud, hvis søn Olaus Amundsen nu eier og bebor samme.

Torkild Olsen solgte ved skjøde thinglyst $\frac{28}{2}$ 1842 sin halvdal, paa «Gravningen» nær, for 1400 spd. til Ole Christensen Løken fra Nedre Løken, der senere slog den sammen med den del, han købte af Gunder Olsens nabobrug, og hele eiendommen gik i 1872 over til hans søn, den nuværende bruger Gudmund Olsen.

Gaarden Bjølset, gl. matr.-nr. 1 med 7 løbenummere, hvoraf Bronken nr. 1, 2 og 3, Braaten nr. 4, Bjølsethagen nr. 5, Søndre Bjølset nr. 6 og Nordre Bjølset nr. 7, er nu gaards-nr. 1 med 64 brugsnummere; heraf falder nr. 1, 2 og 3 paa Bronken.

Kort ættetavle vedkommende Bjølset.

Thore Bjølset, gaardbruger paa Bjølset 1528, blev efter sagnet over 100 aar gl.: af flere børn, hvoriblandt rimeligvis Kjel Braske-
rud paa Ljømo, var sønnerne Gudmund Thoresen gaardbruger paa Nordre Bjølset og:

Haagen Thoresen gaardbruger paa Søndre Bjølset, † 1625, efter sagnet 100 aar gl.; havde en søn paa Stabberud i Løiten og forøvrig [I og II]:

I. Gjetvold Haagensen, f. 1582 og † 1670, bruger paa S. Bjølset; havde med hustruen Ragnhild Strømmesdr. Østerhaug bl. a. børnene: Gjetvold f. 1643, Inger, gift først med Jørgen Amundsen og derpaa med Ole Johnsen, begge paa Nedre Løken, s. 138, samt en datter gift med Ole Andersen Skjefstad s. 106.

II. Thore Haagensen, f. 1578 og † 1651, bruger paa S. Bjølset; havde flere børn, hvoraf sønnen:

Haagen Thoresen, † omkr. 1662, bruger paa S. Bjølset; hans enke Ragnhild Olsdr. Thoresen [Baanerud], ægtede Arne Bentsen Holstad i Hof [deres datter Gunne Arnesdr. blev der gift med Halvor Olsen Løfsgaarden]. Haagen efterlod to døtre, Marthe gift med Ole Olsen Flisnes [Gruset], og:

Gunvor Haagensdr., † 1702 og gift med Ole Hansen, vistnok fra Hof, † 1708 som gaardbruger paa S. Bjølset. Syv børn [A–G]: A. Kirsti Olsdr., f. 1686 og begr. $\frac{13}{4}$ 1766, gift med Anders Jakobsen Engmoen.

B. Gunvor Olsdr., gift med Haagen Knutsen Sjøli i Aasnes, s. 135.

- C. Karen Oldstr., gift med Peder Halvorsen Lundeby i Vaaler.
 D. Anne Oldstr., gift med Tollef Ottersen Riskjærhollet.
 E. Ragnhild Oldstr., gift med Iver Amundsen Amundrud i Vaaler.
 F. Maren Oldstr., blev myndig i 1719.
 G. Tollef Olsen, gaardbruger paa S. Bjølset omkr. 1710, havde flere børn, hvoraf en datter gift med Ole Paulsen Svenneby i Vaaler, Hans Tollefsen husmand under Bjølset, og:

- Haagen Tollefsen, f. 1701 og begr. $17/3$ 1788, gaardbruger paa S. Bjølset; gift først omkr. 1729 med Marthe Jensdr. Hals, se under Rustad, og derpaa $22/6$ 1751 med Ingrid Johnsdtr., f. 1703 og begr. $10/9$ 1780 og tidligere enke efter Ole Eriksen Murud og Jørgen Eriksen Grundset. Med Inger ingen børn, men med Marthe sex [1-6]:
1. Gjertrud Haagensdr. f. 1731 og gift $29/1$ 1754 med Gudmund Eriksen Bronken af N. Bjølset.
 2. Ole Haagensen Hals, f. 1736, sergeant, gift $31/10$ 1766 med Susanne Fredriksdr. Nikolaussen; havde tre børn født i Elverum.
 3. Sophia Haagensdr., f. 1741 og † $30/10$ 1829; gift $28/12$ 1760 med Ole Amundsen Hagen s. 325.
 4. Tollef Haagensen, f. 1743, gift $21/6$ 1764 i Vaaler med Marthe Pedersdr. Svenkerud.
 5. Anne Haagensdr., f. 1750, var paa Auset i Aamot 1758.
 6. Jens Haagensen, ældste søn, f. 1734 og begr. $22/3$ 1812, gaardbruger paa S. Bjølset; gift først $18/1$ 1757 med Olla Halvorsdr., Lundeby af Vaaler, f. 1738 og begr. $30/6$ 1765, og derpaa $25/6$ 1766 med Marthe Jørgensdr. «Bjølset», f. 1744. Fem børn: Marthe db. $13/11$ 1757 og gift med Peter Evensen, Haagen db. $9/3$ 1761, ugift paa Sørmerud, Jens db. $17/3$ 1765, bosat under Bjølset og gift $28/6$ 1793 med Kari Trondsdr. Herstad, Jørgen db. $11/11$ 1770, bruger paa Braaten under Bjølset og gift $17/10$ 1800 med Johanne Oldstr. Skanshagen, samt Bremer Jensen paa Braaten, db. $9/9$ 1787 og gift $27/12$ 1820 med Louise Oldstr. Rustad.

John Gundersen Berger, f. $22/8$ 1692 paa Nordre Berger, gaardbruger paa Søndre Bjølset, begr. $8/5$ 1761; gift $2/4$ 1727 med Kirsti Amundsdr. Lille-Hvarstad. Foruden Marthe og Dominicus, der døde ugifte, og Anders, der levede ugift hos moderen og blev begr. $15/7$ 1798, 57 aar gl., havde de flg. børn [1-7]:

1. Gunder Johnsen, f. 1728 og begr. $21/1$ 1801, lensmand, bosat i Hummeldalen; gift $19/2$ 1760 med Anne Hansdr. Løken [s. 170]. Af deres børn var skomager John Gundersen i Leiret, db. $14/8$ 1762 og † $11/1$ 1819, og Marthe db. $4/10$ 1766 og † $29/2$ 1840, gift $27/5$ 1794 med løjtnant Ditlev Weyhe, begr. $5/5$ 1804, 53 aar gl.
2. Amund Johnsen, f. 1730, gaardbruger paa Sørperud.
3. Birthe Johnsdtr., 1736 og begr. $23/3$ 1800, gift $2/11$ 1758 med Lars Olsen Strand.
4. Ole Johnsen, f. 1739, bruger paa Lundeby i Vaaler, hvor trolov. den $22/10$ 1758 med Gunder Halvorsens enke Inger Trondsdr.

5. Haagen Johnsen, f. 1743 og begr. $^{26}/_2$ 1787, gaardbruger paa Bjølset; gift $^{13}/_{10}$ 1780 med Anne Amundsdr. Lille-Hvarstad. Uden voxne børn.
6. Kirsti Johnsdtr., f. 1749 og begr. $^{14}/_6$ 1776; gift $^{12}/_4$ 1771 med løjtnant Tollef Oppen paa Nordre Houm.
7. Jens Johnsen, f. 1751 og begr. $^4/_4$ 1792, gaardbruger paa Nordre Bjølset; gift $^{11}/_3$ 1779 med Olia Olsdr. Sørmerud. Fire gifte børn:
 - a. Gunder Jensen, db. $^{21}/_{10}$ 1779 og † $^6/_2$ 1852, gift $^2/_9$ 1805 i Vaaler med Marthe Olsdr. Søndre Svenkerud.
 - b. Johanne Jensdr., db. $^{23}/_6$ 1782 og gift $^{15}/_{11}$ 1805 med Ole Olsen Søndre Svenkerud.
 - c. John Jensen, db. $^5/_5$ 1784 og gift $^1/_4$ 1815 med enken Olia Pedersdr. Ljømokvern [Bækkemoen] af Storhof.
 - d. Marthe Jensdr., db. $^{10}/_9$ 1786 og gift $^2/_1$ 1816 med enkemand Ole Arnesen Øverby i Vaaler.

Siver Gundersen Berger, f. $^1/_3$ 1698 paa Nordre Berger, gaardbruger paa Nordre Bjølset, begr. $^{27}/_4$ 1755; gift med Ragnhild Olsdr., f. 1700 i Aamot og begr. $^{20}/_2$ 1769, dtr. af Ole Hansen Sorknes og Kirsti Eriksdr. Fem gifte børn [A–E]:

- A. Birthe Siversdr., f. 1727 og begr. $^{10}/_8$ 1792; gift $^{28}/_{12}$ 1752 med Ole Olsen Hagen.
- B. Kirsti Siversdr., f. 1733 og begr. $^{24}/_4$ 1808; gift $^6/_2$ 1774 med Ole Jensen Aarnes se s. 134 og 246.
- C. Marthe Siversdr., f. 1734 og begr. $^{31}/_5$ 1784; gift først $^{20}/_6$ 1759 med Peder Pedersen Rustad og derpaa $^{25}/_6$ 1767 med Lars Jensen Gallebraaten af Aamot, bruger paa Rustad [Medrustad].
- D. Kari Siversdr., f. $^{13}/_{12}$ 1740 og † $^{26}/_8$ 1781; gift først $^6/_4$ 1764 med Hans Olsen Vesterhaug og derpaa $^9/_11$ 1775 med Ole Pedersen Nedre Løken, bruger paa Vesterhaug, senere paa Berset i Løiten.
- E. Gunder Siversen, næstygst, f. 1737 og begr. $^{25}/_{11}$ 1773, gaardbruger paa Nordre Bjølset. Gift $^{19}/_{10}$ 1763 med Olia Olsdr. Sørmerud, der $^{11}/_3$ 1779 ægtede ovenn. Jens Johnsen af Søndre Bjølset. Tre børn blev gifte [1–3]:
 1. Sille Gundersdr., db. $^{20}/_7$ 1766 og † $^{20}/_6$ 1836; gift $^{22}/_9$ 1791 med landhandler i Leiret Ole Olsen Kynsberg.
 2. Severin Gundersen, db. $^{16}/_6$ 1771, gaardbruger paa Sørmerud.
 3. Ole Gundersen, db. $^{20}/_3$ 1768 og † $^{20}/_4$ 1846, gaardbruger paa N. Bjølset; gift $^{16}/_{11}$ 1798 med Marthe Torkildsdr. Søndre Ljømo. Syv børn blev gifte [a–g]:
 - a. Oleane Olsdr., db. $^{22}/_3$ 1801 og gift $^5/_6$ 1828 med møller og halvmaaneblæser Peder Jensen Kvernstuen.
 - b. Gunder Olsen, db. $^{26}/_{12}$ 1804, bruger paa anpart af N. Bjølset; gift $^{22}/_2$ 1840 med Inger Strømmesdr. Løken Mikkeltstuen, født $^8/_4$ 1816; emigrerte med familien til Wisconsin i 1866.
 - c. Birthe Olsdr., f. $^{20}/_2$ 1807 og gift med Amund Amundsen Sørperud.

- d. Torkild Olsen, f. $\frac{8}{8}$ 1811 og † $\frac{7}{2}$ 1850, en tid bruger paa anpart af N. Bjølset, senere i tjeneste paa Bronken; gift med Inger Halvorsdr. Hagen i S. Skogbygd, f. $\frac{2}{8}$ 1821 og † $\frac{28}{4}$ 1845. Efterlod børnene Olaus, Mathilde og Inger.
- e. Anne Olsdr., f. $\frac{21}{2}$ 1814 og gift med Jens Amundsen Engmoen.
- f. Ragnhild Olsdr., f. $\frac{21}{9}$ 1816 og gift med Oluf Amundsen Engmoen.
- g. Oline Olsdr., f. $\frac{2}{7}$ 1819 og gift $\frac{30}{12}$ 1850 med Strømme Gundersen Blomsterengen.

Sørperud.

Navnet, egentl. Syrpuruð, kommer formentlig af: syrpa i betydning af sølet strækning og: ruð, rydning. I overensstemmelse med hvad der er anført om gaardnavnet Sørmerud er gaarden Sørperud neppe ryddet længe før 1500, sandsynligvis bebygget meget senere og da som en plads under Bjølset. I 1625 var der trætte mellem Sørperud og Nordre Bjølset om grænsegangen paa indmarken, og det synes som Sørperud først da er bleven endelig udskilt fra Bjølset som selvstændig ødegaard. Sagen gjaldt 3 skinds skyld mere eller mindre for Sørperud og den blev bilagt i mindelighed, men kom op igjen i 1639, da Michel Sørperud paastod at have rettelig adkomst til 14 skind, medens Bjølset vilde indskrænke det til 11 skind. Hvordan hjemthingsdommen faldt lader sig vanskelig afgjøre efter de yderlig knappe og utilfredsstillende oplysninger, som er indtaget derom i thingbogen for $\frac{12}{9}$ 1701, da spørgsmaalet om Sørperuds skyld endnu engang blev behandlet, men det endelig resultat blev ialfald at gaarden maatte nøie sig med 11 skind.

I begyndelsen af 1640'aarene eiede og beboede Peder Sørperud gaarden, derefter hans enke Guri Amundsdatter, der var en datter af Amund Pedersen Løken. s. 147. I hendes tid havde Sørperud en besætning paa 3 hester og 14 stk. sæ og en udsæd af 10 td.; god skog til gaardsnytte, humlehave og sommerbeite i Bjølset sæter. Hun synes paa sine gamle dage at have giftet sig igjen med Michel Olsen, for ved det efter ham $\frac{15}{11}$ 1678 afholdte skifte [referert ved thinget $\frac{12}{9}$ 1701] blev hele Sørperud udlagt til «børn og arvinger», og ved skjøde thl. $\frac{8}{12}$ 1680 fik Amund Pedersen overdraget sine søskendes lodder.

Med sin første hustru Rønnaug Knøsen fik Amund en anpart paa 3 skind i Knøsen i Vaaler, der ved hans død i 1716

tilfaldt sønnen Peder Amundsen. Ved skiftet efter Rønnaug i 1712 blev boet paa 154 rdl., det faste gods ikke iberegnet, og ved skiftet efter Amund i 1716 paa 195 rdl., hvorfra gik 184 rdl. i gjeld og udgifter. Størsteparten af Sørperud havde han imidlertid pantsat i 1707 til sr. Mogens Larsen i Christiania for 123 rdl., men hans svigersøn Anders Knutsen Borg [Østmo] i Hof indløste pantet i 1722. Ifl. matriklen 1723 var Sørperud: i baglien for en del letvunden, jordarten temmelig god, tager og undertiden skade paa en del ager af elvens overskyllelse; udsæden var 1 skp. rug, 1 td. byg, 1½ td. blandkorn og 4½ td. havre, høavlingen 10 læs og besætningen 1 hest, 12 kjør, 6 faar og 6 gjeder. Gaarden havde skog som almindelig, til hustømmer

Amatorfot. af O. T. Lemo.

Sørperud, 1909. Seet fra vest.

og lidt til sagtømmer, sæter med god havn og slaatter paa 1 læs hø. Der var desuden kvern til husnytte og en husmandsplads med udsæd paa 2 skp. blandkorn.

Forholdene maa dog tiltrods for gaardens gode tilstand have været vanskelige for Anders, for han saa sig allerede aaret efter nødsaget til at stille Sørperud som brugeligt pant, thl. ^{17/7} 1724, for 200 rdl. til Ingvald Iversen af Glomstad i Aamot, der var gift med Hans Nielsen Møystads enke Karen Gundersdatter Østerhaug og nu tilflyttede eiendommen, idet Anders slog sig ned paa husmandspladsen, som han i 1740 ogsaa fik skjøde paa.

Efter Ingvalds død i 1740 og diverse panttransporter kom Sørperud til hans hustrus søn af første ægteskab Niels Hansen, der ægtede Anne Sophie Olsdatter Torge og nu drev under ligesaa mange vanskeligheder som hans forgjængere, indtil gjelden naaede op til godt og vel 1000 rdl. i 1770. Ved Grundset

marked d. a. indgik han med Amund Johnsen Bjølset en kontrakt, der ogsaa thinglystes $12/9$ næstetter, hvorefter Amund skulde overtage Sørperud til odel og eie mod at betale gjelden og lade Niels og hustru for levetiden bruge husmandspladsen, ifald de vandt den proces, som de nu drev om den. Ved paasketid s. a. flyttede Amund ind paa Sørperud, men Niels blev fremdeles boende og negtede nu at opfylde kontrakten. Ved thinget $30/4$ 1771 blev saa Niels stevnet til at modtage dom i sagen, men da fremstod hans hustru med høitideligt tilsagn om at Amund skulde faa skjøde udstedt; hun fandt derfor videre proces unødigt. Hertil svarte Amund: — «denne kvinde maa have glemt Pauli ord til de Epheser, hvilke hende er forelæste, da hun med sin

Amatorfot. af O. T. Løme.

Sørperud, 1909. Seet fra syd.

mand blev ægteviet, nemlig manden er kvindens hoved» — han fandt sig derfor paa ingen maade betrygget ved hendes tilsagn og begjærte dom. Denne faldt $21/11$ s. a. og fra den dag var Amund Johnsen Bjølset eier af Sørperud. Ved hans død i 1788 blev denne eiendom vurdert til 800 rdl. og en gaardpart af Rogstad i Hernes, Husum [Husa], som han i 1786 havde kjøbt af major Axel Motzfeldt, for 200 rdl. Boets aktiver androg ialt til 1467 rdl., gjeld og udgifter til 628. Enken Marthe Sørmerud fortsatte gaardsdriften, indtil sønnen Christian Amundsen overtog Sørperud for 1000 rdl. ved skjøde thl. $27/9$ 1802, idet dog pladsen Sydengen i 1798 var frasolgt til hans ældre bror Ole Amundsen. Ved sin død i 1815 efterlod Marthe 1802 rdbl., hvoraf de 837 faldt paa løsøret og 472 var halvparten af den kjøbesum, hendes børn Gunder og Oleanne i 1806 havde givet for Husum.

Christian Amundsen fik en del uleilighed med sin ældre bror

om odelsretten og der foregik i den anledning nogle transaktioner frem og tilbage, hvorpaa han solgte Sørperud i 1822 til landhandler Ole Kynsberg. Efter dennes fallit blev eiendommen kjøbt ved auktion i 1832 af Jens Amundsen Engmoen, der dog strax overdrog den til sin ældre bror Amund Amundsen Engmoen ved skjøde thl. $\frac{5}{7}$ 1832; efter ham fulgte først sønnen Olaus Amundsen og derpaa svigersønnen, den nuværende eier Embret Eriksen Bjølset [Tuven].

Indtil 1830'aarene laa bebyggelsen nede ved elven. Amund Engmoen flyttede den og byggede deroppe, hvor den nu ligger.

Sørperud, gl. matr.-nr. 52, løbe-nr. 8, er nu gaards-nr. 2 med 18 brugsnummere, af hvilke nr. 1, Embret Eriksens brug, har en skyld paa 6 mk. 62 øre.

Kort ættetavle vedk. Sørperud.

Amund Pedersen, gaardbruger paa Sørperud, skifte $\frac{22}{6}$ 1716; gift først 1699 i Hof med Rønnaug Arnesdtr., skifte $\frac{30}{4}$ 1712, dtr. af Arne Knutsen Knøsen og Rønnaug Pedersdtr., og derpaa med Anne Larsdtr. Kun børn af første ægteskab: 1. Peder Amundsen paa Knøsen, f. 1701 og skifte $\frac{9}{10}$ 1738. — 2. Maren Amundsdr., f. 1702 og gift med Anders Knutsen Borg i Hof, bruger paa Sørperud. — 3. Rønnaug Amundsdr., f. 1703 og gift med Ole Bergersen Løvaasen i Hof. — 4. Gro Amundsdr., f. 1705, ugift 1738. — 5. Guri Amundsdr., f. 1710 og gift med Arne Arnesen Knøsen.

Amund Johnsen af Søndre Bjølset, f. 1730 og begr. $\frac{23}{8}$ 1788, gaardbruger paa Sørperud; gift $\frac{5}{10}$ 1763 med Marthe Olsdtr. Sørmerud. Fem børn:

1. Ole Amundsen, db. $\frac{8}{1}$ 1767, bruger paa Sydengen; gift $\frac{12}{11}$ 1798 med Marthe Pedersdtr. Nødaasen. Sønnen Amund Olsen db. $\frac{2}{5}$ 1799.
2. Christian Amundsen, db. $\frac{16}{10}$ 1768 og † $\frac{13}{7}$ 1836, gaardbruger paa Sørperud; gift $\frac{31}{10}$ 1800 i Vaaler med Marthe Hansdtr. Sørli, født 1778 og † $\frac{22}{7}$ 1816. To børn: Anne db. $\frac{28}{3}$ 1802 og Hans f. $\frac{2}{9}$ 1814.
3. Oleane Amundsdr., db. $\frac{16}{9}$ 1770 og † $\frac{18}{6}$ 1825 ugift; havde en datter Inger Amundsdr., gift med Christen Torkildsen Rokosveen paa Husum [af Rogstad].
4. Kirsti Amundsdr., db. $\frac{19}{12}$ 1773, blev gift $\frac{21}{10}$ 1796 med Trond Amundsen Knøshaugen i Vaaler.
5. Gunder Amundsen, db. $\frac{16}{2}$ 1777 og begr. $\frac{5}{6}$ 1814, bruger paa Husum; gift $\frac{19}{10}$ 1811 med Inger Jørgensdtr. «Bjølset» og efterlod en søn John, f. $\frac{25}{11}$ 1811.

Engmoen.

Gaarden Engmoen blev udskilt fra Bjølset som selveiergaard i 1737, da Haagen Tollefsen Bjølset solgte den «som den nu

er indhegnet» til Ole Andersen for 140 rdl. Til den dag havde den været husmandsplads under Bjølset, og Oles far Anders Jakobsen blev den sidste husmand; han havde brugt pladsen for 3 rdl. i aarlig afgift fra 1720 og for 4 rdl. fra 1733, i hvilket sidste aar han og alle de andre husmandsfolk under Bjølset blev stevnet til thinget $^{10}/_{12}$ «fordi de syrede og nedhug friske træer til ved og flækkede barken af furuskogen».

Da Ole i 1758 holdt skifte efter sin første hustru havde Engmoen en værdi af 200 rdl. og var gjeldfri. Ved skjøde thl. $^{12}/_{2}$ 1783 overdrog han eiendommen til sin søn Amund Olsen, der i 1791 fik tilkjøbt skogteigen Engmoteigen fra Bjølset, og fra ham gik den i 1827 over til sønnen Amund Amundsen, som i 1835, da han imidlertid havde købt Sørperud, atter solgte til broderen Jens Amundsen. Efter ham fulgte sønnen Anton Jensen, hvis enke nu bruger gaarden.

Engmoen, af gl. matr.-nr. 1 Bjølset, løbe-nr. 11, er nu gaardsnr. 3 brugsnr. 1 med skyld 3 mk. 60 øre.

Kort ættetavle vedk. Engmoen.

Anders Jakobsen, † omkr. 1735 som husmand paa Engmoen, efterlod hustruen Kirsti Olsdr., begr. $^{13}/_{4}$ 1766, 80 aar gl., med flere børn, hvoraf Hans Andersen kom til Amundrud i Vaaler, Kari gift med Isak Ottersen Sveen under Houm, og:

Ole Andersen, f. 1709 og begr. $^{29}/_{8}$ 1788, selveier paa Engmoen; gift først med Dorthe Olsdr. Sorknes [søster af Siver Gundersen Bjølsets hustru], f. 1713 i Aamot og begr. $^{11}/_{9}$ 1757, og derpaa $^{15}/_{4}$ 1760 med Ingrid Michelsdr. Ødegaarden, f. 1722 og begr. $^{1}/_{2}$ 1801. Af hans mange børn var:

Amund Olsen, db. $^{12}/_{5}$ 1763 og † $^{20}/_{4}$ 1847, selveier paa Engmoen; gift først $^{29}/_{10}$ 1789 med Anne Johnsdtr. N. Opsal, db. $^{24}/_{2}$ 1765 og begr. $^{1}/_{10}$ 1797, og derpaa $^{7}/_{10}$ 1800 med Olia Olsdr. Berger, † $^{27}/_{8}$ 1842, 80 aar gl. Af hans børn var [1-5]:

1. Ole Amundsen paa Lille-Engmoen, db. $^{3}/_{10}$ 1790 og † $^{14}/_{8}$ 1868; gift $^{3}/_{11}$ 1821 med Olia Ottersdr. Isaksen Sveen, db. $^{14}/_{4}$ 1793 og † $^{18}/_{7}$ 1845. To børn: Otto og Andrea.
2. John Amundsen paa Tomter, db. $^{26}/_{12}$ 1792 og † $^{1}/_{7}$ 1870 paa Østre Lien; svær violinspiller, ugift.
3. Amund Amundsen paa Sørperud, f. $^{18}/_{5}$ 1801 og † $^{9}/_{8}$ 1887; gift $^{27}/_{12}$ 1831 med Birthe Olsdr. Bjølset, f. $^{20}/_{2}$ 1807 og † $^{1}/_{11}$ 1888. Flg. børn blev gifte: a. Marthe, f. $^{9}/_{6}$ 1844 og gift $^{8}/_{12}$ 1865 med Embret Eriksen Bjølset [Tuven] paa Sørperud, f. $^{4}/_{1}$ 1840, b. Andrea, f. $^{18}/_{11}$ 1842 og gift med John Arnesen Glorvigen af

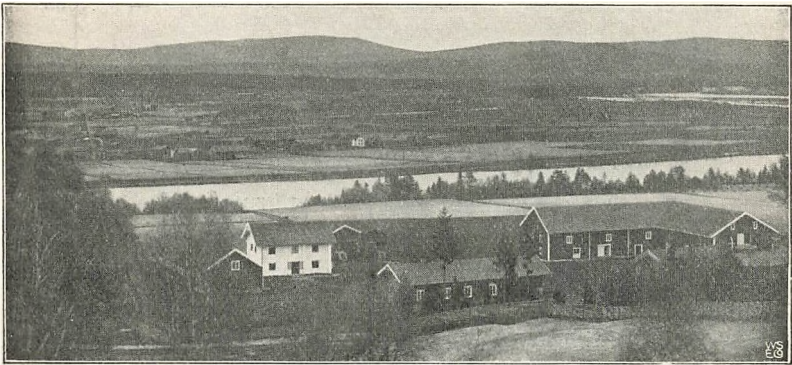
- Aasnes, og c. Olaus Amundsen paa N. Bjølset, f. $\frac{9}{10}$ 1848 og gift $\frac{9}{2}$ 1884 med Karen Halvorsdr. Løfsgaard, f. $\frac{21}{6}$ 1857 i Aasnes.
4. Jens Amundsen, f. $\frac{16}{6}$ 1805 og \dagger $\frac{15}{11}$ 1885, gaardbruger paa Engmoen; gift $\frac{16}{8}$ 1834 med Anne Olsdr. N. Bjølset, f. $\frac{21}{2}$ 1814 og \dagger $\frac{17}{10}$ 1888. Af deres mange børn var: Oline f. $\frac{21}{9}$ 1834 og gift med Christopher Gundersen Løken [Hansstuen], Amund f. $\frac{10}{5}$ 1839 og \dagger $\frac{26}{4}$ 1864, Oluf f. $\frac{4}{1}$ 1846, se s. 152, Anton Jensen, gaardbruger paa Engmoen, f. $\frac{25}{3}$ 1851 og \dagger $\frac{9}{4}$ 1905, gift $\frac{12}{7}$ 1887 med Oliane Gundersdr. S. Ljømo, og Marthe se s. 327.
5. Oluf Amundsen paa Tomter, f. $\frac{11}{1}$ 1809 og og \dagger $\frac{19}{1}$ 1900; gift $\frac{30}{12}$ 1836 med Ragnhild Olsdr. N. Bjølset, f. $\frac{21}{9}$ 1816 og \dagger $\frac{17}{9}$ 1882. Mange børn, hvoraf Anton f. $\frac{27}{10}$ 1837 og Oluf f. $\frac{14}{2}$ 1856.

Murud.

Gaardnavnets første led er maaske dannet af en flertalseiendomsform af ordet: mór, der betyder en mo, sandslette, og sidste led er: ruð, rydning; i oprindelig form skulde det da blive Móaruð. Det skrives i 1593 og 1604: Mourud, i 1627: Moerud, i 1647: Mourud, i 1667: Maarud og i 1723 og senere: Murud.

I henhold til hvad der under Sørmerud er anført om de med ruð sammensatte navne skulde Murud tilhøre det yngste navnelag, der ligger nærmest foran reformationen. Gaarden er sandsynligvis oprindelig udgaaet fra Bjølset, var i 1593 selveiergaard formentlig tilhørende en gren af den paa Øvre Løken hjemmehørende bondeslegt, og havde en aarlig skyld paa 9 skind. Den var saaledes en ødegaard. I 1620'aarene eiede søstre Inger og Olaug Iversdøtre Løken hele Murud; Olaugs ægtefælle Amund Olsen indløste gaarden og brugte den til omkr. 1660, da sønnen Ole Amundsen traadte til og fik skjøde fra sine søskende. I matriklen af 1667 opføres en besætning paa 1 hest og 11 stk. fæ og udsæd af 8 td. korn; der tilhørte en humlehave, skog til sagtømmer «og anden gaardsnytte». Tolv aar senere afgik Ole ved døden og enken Gunhild blev siddende med eiendommen til omkr. 1690, da sønnen Erik Olsen overtog den ene halvpart. Ved hendes død i 1699 fik han ogsaa den anden halvpart ved skjøde fra sine medarvinger thl. $\frac{5}{7}$ 1700. Da Erik i 1712 lod skifte efter sin hustru Olaug Pedersdatter, viser boet solid, jevn velstand, hvad der altid senere har givet gaarden præg under en række af dygtige og forsigtige brugere, som led for

led er udgaaet at den gamle stamme og har holdt en god tradition vedlige. Hvad der fandtes af vævet stof var omtrent alt hjemmegjort, flittige kvinders arbeide; alene hustruens stasplag var kjøbt, og de var ikke mange: «et grønt florets snørliv med røde sarses ærmer», et rødt stammets skjørt og sort fløjelshue var omtrent det hele. Ellers var hun vel udstyret, med sorte handsker og finsko til vinterbrug. Besætningen var dengang 2 gamle hester, 11 kjør, 1 oxer og 5 kviger, 13 faar og 11 gjeder, men det mest værdifulde stykke løsøre var kobberkjedlerne til brændevinsbrænding. Ialt indbragte løsøret 276 rdl., hvorfra gik 9 rdl.

Fot. af I. Lamo.

Paa østsiden af Glommen den brede Heradsbygd.

Murud, seet fra vest.

i hjemmegave bestaaende af 2 kjør, 1 faar og 1 gjed m. v. til en gift datter, samt ellers udgifter paa 29 rdl., saa der blev 328 rdl., igjen, og dertil kom gaardens værdi, som imidlertid ikke anføres.

Efter sin fars død fik ældste søn Ole Eriksen skjøde paa Murud fra medarvingerne thl. ²³/₁₁ 1722, og i matriklen af 1723 beskrives gaarden saaledes: I baglien for en del jordarten temmelig god og letvunden, udsæd 1 skp. rug, 2¹/₂ td. byg 1 td. blandkorn og 5¹/₂ td. havre, høvling 14 læs, besætning 1 hest og 1 føl, 14 kjør, 5 faar og 8 gjeder; der var skog til brændevæd etc., til hustømmer og lidt til sagtømmer, sæter med maadelig havn med slaatter paa 2 læs hø, samt «kvern tilfælles med Guttorm [Nedre] Løken til husnytte»¹. Jevnt og sikkert vedlige-

¹ Ved thinget ²³/₁₁ 1731 blev opsat kontrakt om raadelet mellem Murud og Berger'gaardene contra pladsen Skogen i Løiten, og ved thinget ²⁴/₁₁ 1732 kontrakt om raadelet mellem Murud og Berger'gaardene contra Bjølset og Sørperud.

holdt Ole driften, og et godt vidnesbyrd om økonomisk sandsmaa det vel være, naar han og Ole Søndre Berger slog sig sammen om et jernspet. Hans «halvpart» i dette nyttige instrument figurerer med en værdi af 16 skilling i skiftet efter Oles død i 1743. Heller ikke nu nævnes noget om værdien af Murud, men løsøret løb op til 306 rdl., der med fradrag af gjeld og udgifter paa 79 gav 227 rdl. i behold. Besætningen var 6 kjør mindre end i 1723, men til gjengjeld havde Ole lagt sig til 2 svin og bedre gaardsredskab. At han netop havde faaet sig en ny vadmelsdragt med messingknapper tyder paa at døden har overrasket ham; han blev da heller ikke mere end 48 aar gl.

Peder Olsen Murud.

Sønnen John Olsen overtog Murud for 20 rdl. pr. skind ved skjøde $18\frac{1}{7}$ 1746 og blev en for sin duelighed gennem nær femti aars virksomhed som gaardbruger og for sin grundhæderlige handlemaade mere end vanlig agtet og afholdt mand. Han fungerte i lang tid som kirkelig medhjælper og døde otti aar gammel i 1801. Syv aar tidligere, i 1794, havde han overladt Murud for 1000 rdl. til sin søn Ole Johnsen, men denne «fandt sig

ikke bekvem» til arbeidet og solgte gaarden ved skjøde thl. $5\frac{1}{2}$ 1795 til sin søster Olia og hendes ægtefælle Peder Pedersen, en søn af Peder Helgesen [Flobakken] paa Aarnes. Denne mand havde hidtil boet paa Rokoskogen i Løiten og flyttede nu ned til Murud, som han drev til 1822. Ved skjøde dat. $23\frac{1}{4}$ d. a., men først thl. $10\frac{1}{6}$ 1824, overdrog han eiendommen for 1400 spd. samt føderaad til sønnen Ole Pedersen, der ved skjøde thl. $1\frac{1}{2}$ 1869 solgte den til sin eneste søn Peder Olsen for en kjøbesum af 3700 spd. for det faste gods og 500 for løsøret; ved skjøde af $25\frac{1}{2}$ 1892, thl. $7\frac{1}{7}$ 1894, solgte Peder gaarden Murud samt den ham tilhørende eiendom Rokoberget i Løiten [gaardsnr. 240 brugsnr. 7] til sin søstersøn, den nuværende eier Martin Gundersen for 50000 kr., hvoraf de 5000 for løsøret, samt føderaad af fem-aarligt værd 4000 kr.

Hvad bebyggelsen angaar er den østre vaaning grundmuret i 1792 og i 1872 paatømret og panelt; den vestre vaaning er opført i 1892 og de øvrige huse i 1870 og 1880.

Murud, gl. matr.-nr. 51, er nu gaards-nr. 4 med èt brug, brugs-nr. 1, af skyld 11 mk. 86 øre.

Kort ættetavle vedk. Murud.

Amund Olsen, f. omkr. 1590 og † omkr. 1660, gaardbruger paa Murud; havde med hustruen Olaug Iversdtr. Øvre Løken flere børn, hvoraf: Iver Amundsen [der havde sønnerne: Amund Iversen S. Berger og Jørgen Iversen Opberg, s. 303], Marthe Amundsdr. f. $\frac{20}{1}$ 1639, gift først med Ole Siverson N. Berger og derpaa med Ole Halvorsen N. Berger, samt:

Ole Amundsen, næstyingst, f. 1623 og † 1679, gaardbruger paa Murud; havde med hustruen Gunhild [Eriksdr.], † 1699, flere børn, hvoraf sønnen:

Erik Olsen, f. 1658 og † 1722, gaardbruger paa Murud; gift med Olaug Pedersdr., skifte $\frac{18}{4}$ 1712, vistnok søster af Amund Pedersen Sørperud. Fire efterlevende børn [I–IV]:

I. Ingeborg Eriksdr., gift først omkr. 1710 med Peder Thoresen Nøtsel og derpaa 1714 med Arne Gudmundsen Finstad paa Nøtsel.

II. Maren Eriksdr., f. 1696 og begr. $\frac{10}{10}$ 1752, gift med Ole Olsen Skjefstad s. 116.

III. Amund Eriksen, f. 1701 og begr. $\frac{13}{3}$ 1768, gaardbruger paa Hagen.

IV. Ole Eriksen, ældste søn, f. 1694 og † $\frac{29}{3}$ 1743, gaardbruger paa Murud, gift 1718 med Inger Johnsdtr., f. 1703 og begr. $\frac{10}{9}$ 1780, senere gift med Jørgen Eriksen Grundset og Haagen Tollefsen Bjølset. Tre gifte børn]A–C]:

A. Peder Olsen, f. 1727 og begr. $\frac{17}{4}$ 1805, gaardbruger paa Søberg; gift $\frac{9}{5}$ 1767 med Anne Eriksdr. Grundset, f. 1745 og † $\frac{12}{1}$ 1816. Tre børn voxte op: gaardbruger paa Søberg Erik Pedersen db. $\frac{21}{2}$ 1773, Olia Pedersdr. db. $\frac{5}{2}$ 1775 og Ole Pedersen db. $\frac{8}{3}$ 1778.

B. Olaug Oldstr., f. 1731 og † $\frac{22}{2}$ 1822, gift med Ole Pedersen Hvarstad.

C. John Olsen, ældste søn, f. 1722 og begr. $\frac{15}{11}$ 1801, gaardbruger paa Murud; gift 1749 med Birthe Johnsdtr. Vesterhaug, f. 1722 og † $\frac{24}{9}$ 1812. Tre efterlevende børn: Ole Johnsen, db. $\frac{18}{7}$ 1751 og † $\frac{18}{6}$ 1830, ugift; Johanne Johnsdtr., db. $\frac{18}{12}$ 1768 og † $\frac{13}{7}$ 1807, gift $\frac{11}{11}$ 1790 med Ole Amundsen Øvre Skjefstad s. 108, samt:

Olia Johnsdtr., næstældst, db. $\frac{18}{9}$ 1757 og † $\frac{12}{12}$ 1826; gift $\frac{30}{12}$ 1781 med Peder Pedersen, db. $\frac{4}{2}$ 1759 og † $\frac{12}{9}$ 1841, søn af Peder Helgesen Flobakken paa Aarnes og Siri Christensdr. Storhof. Foruden en [uigt] søn John, db. $\frac{16}{2}$ 1784 i Løiten, havde de fig. børn [1–5]:

1. Peder Pedersen paa Mostuhagen, db. $\frac{10}{2}$ 1782 og † $\frac{27}{2}$ 1861; gift først med Gjertrud Danielsdr., † $\frac{11}{8}$ 1838, 53 aar gl., og derpaa $\frac{1}{6}$ 1841 med Johanne Mortensdr. Mathiesen Bjølset. Børn:

- Sørine f. $\frac{23}{11}$ 1829 og gift $\frac{4}{11}$ 1855 i Løiten med Christopher Sørensen Bækkelund, og Gunder f. $\frac{6}{10}$ 1841 og gift $\frac{18}{5}$ 1862 med Eline Gundersdr. Lindberget.
2. Sille Pedersdr., db. $\frac{3}{5}$ 1789 i Løiten og gift $\frac{1}{11}$ 1811 med Ole Embretsen S. Houm s. 212.
 3. Birthe Pedersdr., db. $\frac{11}{12}$ 1791 i Løiten og gift først $\frac{8}{11}$ 1816 med Ole Embretsen Øvre Løken s. 174 og derpaa $\frac{28}{2}$ 1821 med Henrik Olsen Stensaasen af Løiten.
 4. Amund Pedersen, db. $\frac{3}{3}$ 1799, snedker paa Rosenlund og senere paa Bratvoldeie i Romedal, hvor † $\frac{23}{2}$ 1881; gift $\frac{11}{8}$ 1821 med Anne Christine Finchenhagen, f. $\frac{29}{4}$ 1795 og † $\frac{21}{5}$ 1873 i Romedal, søster af bispinde Gislesen og dtr. af kaptein Niels Finchenhagen i Vang og Elisabeth Juell. Flere børn i Romedal.
 5. Ole Pedersen, næstungst, db. $\frac{1}{3}$ 1795 i Løiten og † $\frac{16}{5}$ 1878, gaardbruger paa Murud; gift $\frac{4}{4}$ 1820 med Marthe Christensdr. Nedre Løken. Sex børn [a-f]:
 - a. Olie Oldstr., f. $\frac{6}{11}$ 1820 og gift $\frac{3}{1}$ 1852 med Jens Olsen Dalen af Løiten.
 - b. Kassi Oldstr., f. $\frac{3}{10}$ 1825 og † $\frac{22}{7}$ 1886; gift $\frac{3}{6}$ 1847 med Gunder Eriksen Lømo, f. $\frac{8}{9}$ 1822 og † $\frac{29}{10}$ 1890, s. 226.
 - c. Marthe Oldstr., f. $\frac{22}{2}$ 1828 og † $\frac{12}{10}$ 1889, ugift. Hendes søn Martin Gundersen, f. $\frac{16}{9}$ 1854, er gaardbruger paa Murud gift $\frac{8}{11}$ 1878 med Marthe Hansdr. Skjærbæk.
 - d. Anne Oldstr., f. $\frac{7}{6}$ 1830, og † $\frac{4}{12}$ 1903, ugift.
 - e. Peder Olsen, f. $\frac{19}{9}$ 1832, ugift gaardbruger paa Murud.
 - f. Oline Oldstr., f. $\frac{18}{12}$ 1834 og gift $\frac{9}{7}$ 1858 med Ole Evensen Grøtting af Rendalen. Deres søn Ole Murud er gift fra Skjærbæk.

Søndre Berger, Søberg.

Søndre Berger, Kirkeberg og Nordre Berger har oprindelig udgjort én gaard. Medens Kirkeberg først blev udskilt sidst paa 1500'tallet, da denne eiendom blev lagt under Elverum prestebol, har Søndre og Nordre Berger sandsynligvis allerede længe før været to særskilte brug. Navnet skrives i 1528: Berge, i 1578: Bergh¹, i 1593: Berg, i 1604: Berghe, i 1607 og 1615: Nord-

¹ Naar professor Rygh i «Norske Gaardnavne» her anfører Povel Huitfeldts jordebog af 1576 som navnkilde, da er dette en uagtsomhed. Den deri nævnte gaard Berge er nemlig Berge i Aamot, der tillaa Elverum prestebol — hvilket frengaar af de senere stiftsjordebøger. Naar professoren derhos tilføier at Berger i 1667 bestod af 3 gaarde, er dette forsaavidt urigtig, som den ene af disse er gaard nr. 149 Østre Berger i Søndre Skogbygd.

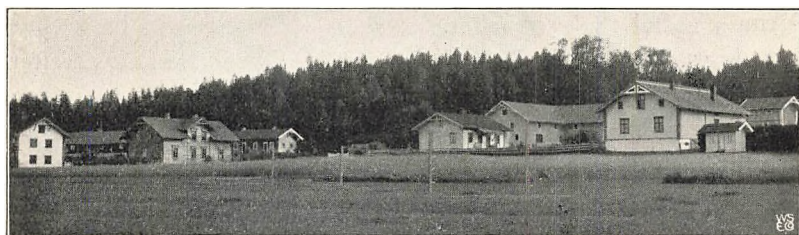
bergh og Sønderbergh, fra 1640'aarene stadig: Berger og Søndre Berger og i 1723: Berger, Søndre og Nordre. De ældste skriveformer fører tilbage til et oprindelig: bergi, der er dativ af ordet berg og forudsætter et forord «á» eller lign., altsaa: «paa berget», og gaardens navn skulde efter dette skrives: Berge, hvilket ogsaa er optaget i den nye matrikel. Den yngre skriveform Berger forudsætter derimod en oprindelig flertalsform: bergar, som her altsaa ikke synes at foreligge, men da gaardens navn gennem 250 aar har været skrevet paa denne vis og fremdeles skrives saaledes, ligesom den fra gaarden udgaaede slegt altid har kaldt sig Berger, er denne form bibeholdt. Nogen reform synes her heller ikke paakrævet, saa længe der ikke foreligger ældre og sikrere vidnesbyrd end de ovennævnte, sproglig seet tvilsomme skattemandtal fra 1500'tallet.

I et skattemandtal af 1528 nævnes «Swend Berge», derefter gaar halvhundrede aar før gaardens navn atter nævnes og da uden nærmere opgaver, men strax paa 1600'tallet sondres der mellem en fuldgaard «Nordbergh» og en halvgaard «Sønderbergh», og senere kan disse gaarde følges hver for sig.

Søndre Berger, en halvgaard med 2 huders skyld, tilhørte ved indgangen til 1600'tallet bønderne paa Storhof og selveieren Thore Sønderbergh, der i 1641 siges 70 aar gl. og hvis mor var Gunhild Gudmundsdatter Bjølset. Thore synes at have haft en ældre bror Gudmund og en yngre bror Morten, der begge var bosatte paa «Sørberg», og gaarden blev i 1640'aarene delt i to lige store parter, hver med 1 huds skyld, mellem Mortens søn Ole Mortensen og Thores arvinger paa Baanerud, hvilke sidste efter flere pantsættelser afhændede 3 skind til Iver Amundsen Murud, som da boede paa Nedre Løken. Saaledes var eiendomsforholdet i 1667, da Søndre Berger ifl. matriklen havde en samlet besætning paa 2 hester og 20 stk. fæ, 10 td. korn i udsæd, «temmelig tømmerskog, ringe eng til gaarden», humlehave samt en bækkekevern. Og siden den tid vedblev Søndre Berger at være delt i to brug, der i de yngre matrikler opføres under navnene: «Søndre Berger eller Søberg» [A] og «Nordre Søberg» [B].

[A] *Søndre Berger* eller *Søberg* [løbe-nr. 13] med skyld 1 hud. Medens Ivers anpart paa 3 skind gik over til hans svo-

ger Ole Siversen Nordre Berger, erhvervede han sig ved skjøde af $25\frac{1}{2}$ 1672 Baanerud'folkets anpart paa 9 skind. I den anledning reiste der sig nogle processer mellem Ivers søn Amund Iversen og nogle af den gamle Thores efterkommere, hvorj de forskjellige parter pukkede paa sin ret. Ved thinget $27/10$ 1682 citeres imidlertid en lagmandsdom, afsagt $11/11$ 1664, «hvorefter de 9 skind gods i Sørberger skulde tilhøre en ved navn Niels Gudmundsen hans slegtlinie, hvilken ældgamle slegtlinie ei nogen af de tvistige parter kunde bevise dennem at paarøre eller vedkomme», hvorfor retten fandt at denne anpart burde følge Amund, «saasom hans far Iver Amudsen Murud skal have været nærmeste odelsbaarne af den slegtlinie, som nu kan mindes at have

Fot. af I. Lomo.

Murud.

1905, seet fra nord.

Søberg.

levet». En søn af den gamle Thore, Gudmund Thoresen, sad som leilænding paa en del af Søberg, og hans søn igjen, Thore Gudmundsen, anlagde derefter odels søgsmaal mod Amund, men tabte ved lagthinget i 1683 og indgik saa et mindeligt forlig, der blev thinglyst. Efterpaa fandt han imidlertid frem en del nye oplysninger i sin favør og begyndte kranglen paany, men ved overhofretten $11/3$ 1685 blev sagen afvist paa grund af det i mellemtiden indgaaede forlig, og siden blev Amund siddende i fred og fik efter svogeren Ole Siversens Nordre Bergers død ogsaa tilbage de 3 skind, denne havde havt. Derved blev Amund Iversen eier af 1 hud eller «halve Søndre Berger», som i matriklen af 1723 beskrives saaledes: I baglien letvunden, jordarten temmelig god; med en besætning paa 1 hest, 10 kjør, 7 faar og 6 gjeder, udsæd af 2 tj. rug, 1 td. 2 skp. byg, $1\frac{1}{2}$ td. blandkorn og $2\frac{1}{2}$ td. havre, høvaling 10 læs. Der var skog til brændeved, gjærdefang, hustømmer og noget til sagtømmer; sæter med

god havn og slaatter paa 2 læs hør, og endelig tilhørte der en bækkekværn «alene til husnytte».

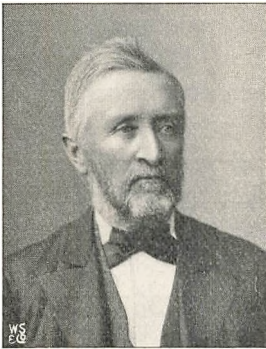
Nogle aar senere forlod Amund det timelige og sønnen Isak Amundsen overtog hans eiendom i Søberg og brugte den til 1751, da han lod afholde skifte. Der stod da 8 køer og 3 kviger paa fjøset, 11 faar og 9 gjeder foruden lam og kid, og løsøret androg til en værdi af 166 rdl. Gjeld og udgifter var 15 rdl. Det faste gods blev ikke taxert, men da sønnen Amund Isaksen «ei var sindet selv at antage gaarden til brug» og ved skjøde thl. $\frac{16}{7}$ 1753 solgte den til sin søstermand Ole Gundersen, fik han 40 rdl. i betaling.

Ved skjøde af $\frac{4}{11}$ 1768 solgte Ole sin eiendom til Peder Olsen Murud, der var en brorsøns sønnesøn af den gamle Iver Amundsen, hvorved Søberg fremdeles blev i ætten. Han trak sig i 1804 tilbage paa føderaad hos sin ældste søn Erik Pedersen, der fik skjøde $\frac{10}{4}$ 1804 efter en pris af 899 rdl., og da Erik $\frac{4}{10}$ 1815 solgte gaarden med en del løsøre til Collett & Søn i Christiania for 9500 rbd., gik den sluttelig ud af den gamle slegt.

Det bekendte handelshus Collett & Søn, hvis daværende indehaver var Otto Collett, drev en overmaade betydelig trælast- og bankierforretning og havde i de glimrende handelsaar 1809 til 1811 tjent store penge og underlagt sig betydelige skogeiendomme, men de følgende aars slette konjunkturer og en grænsløs forvirring i pengevæsenet lammede firmaets virksomhed, og da fiendtlige orlogsmænd i krigens tid blokkerte havnene, stansede trælastudførselen op. Følgen var at Collett & Søn i 1821 maatte overgive sit bo til skifteretten, men da trælastpriserne atter begyndte at stige og stillingen derved kunde rette paa sig, kom det til et arrangement med kreditorerne, hvorefter forretningen blev fortsat. Vanskelighederne lod sig imidlertid saa langt fra overvinde, at firmaet tværtom kom i yderligere pinagtigheder, og det endte paany med skiftebehandling og realisation af de faste eiendomme i 1828 flg. John Henry Pelly, en af firmaets største kreditorer i London, fik auktionsskjøde bl. a. paa Søberg thl. $\frac{11}{12}$ 1830 og solgte atter eiendommen ved skjøde thl. $\frac{6}{7}$ 1835 til den driftige og energiske Gudmund Eriksen fra Bjørnstad i Aamot, der i de sidste nitten aar havde drevet Søberg som bygselmand i henhold til bygselbrev fra Collett & Søn af $\frac{20}{7}$ 1816.

Under samfrændeskiftet i Gudmunds bo i decb. 1840 købte hans søn Otto Søberg — senere gaardbruger paa Storhof — eiendommen for 2000 spd., men solgte den igjen i 1846 til Peder Reiersen Storhof, der atter solgte til Christian Bay ved skjøde thl. $2\frac{1}{2}$ 1863. Bay, hvis slegt er omhandlet under Hvarstad s. 187 fig., drev Søberg i sexten aar, til 1879, da Carsten Arnesen af Aarnes'ætten købte gaarden ved skjøde thl. $2\frac{1}{4}$ s. a.; af ham blev den solgt i 1908 til E. G. Eng fra Solør.

Hvad bebyggelsen paa Søberg angaar, lod Bay paabygge og forhøje vaningen og opførte derhos en mindre stue, der indeholdt to værelser for hans far, fogden Bay, drengestue m. v.

Christian A. K. Bay og hustru Marie f. Krohn. Se s. 188.

Carsten Arnesen har opført den nuværende store udhusbygning med lade, stald og fjos og lod i 1900 vaningen forandre til korsrøstet.

[B] *Nordre Søberg* [løbe-nr. 14 og 15] med skyld i hud. Denne gaardpart blev fra 1620'aarene brugt af forannævnte Thore Søndre Bergers formentlig yngre bror Morten «Sørberg» og efter ham fra 1646 af sønnen Ole Mortensen, der fik skjøde thl. $2\frac{1}{2}$ 1683 paa odels- og aasædesretten af de tre brødre Lauritz snedker, Kjel smed og Christen klokker Erikssønner i Løiten, som saaledes har været nærmere odelsberettiget end han. Til thinget $2\frac{1}{7}$ 1686 blev Ole Mortensen stevnet af sin nabo Amund Iversen Søberg «fordi han brugte mere af Søndre Bergers tilliggende lodder og engesletter, kvernbrug og andet end som hans lod kan vedkomme efter landskyldens maade, som er

i hud». Ole førte da vidner paa at han selv i 40 aars tid havde eiet og brugt sin gaard uantastet og «hans far Morten Olsen og godfar» [3: bedstefar] før ham, «og hvad som paa gaarden er opryddet befindes at være skeet af Ole Mortensen og hans far». Retten foretog aastedsbejæring og fandt, at «Amund kan ved oprydning at de gamle øde liggende akre gjøre sig akre inden- gaards paa hans eiendeler, som rent og stent er delt fra Oles, ligesaa meget som Ole sin part ved gjødning og rydning forbedret haver, ligesom det befandtes, at udi den bæk eller aa, som de tvende paaurgerte kverner er opbygget, flere kverner kan bygges». Ole Mortensen blev derefter tilkjendt at «nyde» sin eiendom som før, men paa grund af den betydelige forbedring, han havde foretaget «med rydning og gjødning» blev skylden forhøiet med 4 skind. Gaardens samlede skyld blev saaledes fra nu af i hud 4 skind.

Ole Mortensen maa vistnok have levet i barnløst ægteskab med Marit Knutsdatter Vesterhaug, for Marit skjænkede Søberg til sin fostersøn og brorsøns søn Ole Hansen¹ af Vesterhaug ved gavebrev thl. $\frac{5}{8}$ 1690. Hendes bror Ole Helset havde raad- det hende til forinden at indhente «hendes næste arvingers sam- tykke», hvad hun formentlig har gjort, for der fulgte ingen van- skeligheder efter. Derimod havde naboen Ole Halvorsen Søberg aaret i forveien forgjæves søgt at komme i besiddelse af gaar- den, og Arne Braskerud havde da mødt i retten $\frac{10}{8}$ 1689 for Marit, «der var en gammel kvinde, som selv ikke er god for at møde».

Ole Hansen holdt ifl. matriklen af 1723 en besætning paa

¹ Ole Hansen efterlod med første hustru Kirsti Nielsdtr. en datter Marit, gift med Peder Pedersen Skjefstadmoen s. 154. Sin anden hustru Olang Olsdtr. efterlod han med fem børn:

1. Kirsti Olsdtr., f. 1701, gift med John Olsen Skanshagen.
2. Gunhild Olsdtr., f. 1703, gift med Ole Mortensen Hagen [Mortenshusa].
3. Ole Olsen, f. 1706, gaardbruger paa S. Berger, senere paa anpart af Hagen og begr. ^o 1780. Havde med Guri Olsdtr. Hagen sex børn, af hvilke Ollia Olsdtr. blev gift $\frac{20}{12}$ 1755 med Ole Olsen Mørkhagen og Gunder Olsen, f. 1740 og begr. $\frac{1}{1}$ 1770, var gaardbruger paa Søberg.
4. Hans Olsen, 22 aar gl. ved skiftet efter faderen i 1731.
5. Niels Olsen, f. 1712, bosat paa Kvernbakken 1766; muligens far til Ole Nielsen, gaardbruger paa Søberg, f. 1750 og begr. $\frac{21}{2}$ 1813, der med hustru Randi Pedersdtr. efterlod døtrene Inger, Pernille og Randi; se s. 113.

1 hest, 10 kjør, 7 faar og 7 gjeder; gaarden var «i baglien letvunden, jordarten temmelig god», med skog til brændeved osv., hustømmer og lidt til sagtømmer, kvern til husnytte, sæter med god havn og slaatter paa $1\frac{1}{2}$ læs hø. Udsæden var da samtidig 1 skp. 2 fj. rug, 1 td. byg, 1 td. blandkorn, $3\frac{1}{2}$ td. havre og høavlingen 10 læs. Ved skiftet efter Ole $\frac{7}{5}$ 1731 var besætningen noget større, specielt paa smaaafæ, og der kommer 1 svin til, men forholdene var ellers de samme og løsøret blev ialt vurderet til 92 rdl. Heraf blev der efter fradrag af gjeld m. v. 62 rdl. tilovers foruden det faste gods i Søberg, som uden værd-sættelse udlagdes til børnene. Den ældste søn Ole Olsen udløste sine søskende efter en pris af 8 rdl. pr. skind ved skjøde thl. $\frac{19}{3}$ 1740 og blev siddende med eiendommen i 24 aar. Sønnen Gunder Olsen overtog den i 1764, men solgte den atter ved skjøde af $\frac{27}{11}$ 1769 til Ole Olsen Nordre Berger for omtr. 500 rdl., og ved skiftet efter denne mand i 1793 fik den en taxt paa 600 rdl., hvad der netop var halvparten af Oles efterladte formue. Enken Marthe Opsal giftede sig s. a. med Mens Johnsen Kirkeberg og disse vedblev brugen af Søberg, indtil hendes ældste søn Ole Olsen d. yngre overtog gaarden ved skjøde thl. $\frac{21}{3}$ 1803 for allerede næste aar ved skjøde thl. $\frac{11}{6}$ 1804 at sælge den til Ole Hansen Møystad [Grundset]. Denne skogkyndige og med et betydelig forretningskjskøn udstyrede mand afhændede selve gaardbruget i Søberg [løbe-nr. 14] til Ole Nielsen, medens han forbeholdt sig den værdifulde sæterskog [løbe-nr. 15].

Ole Nielsen afgik ved døden i 1813 faa dage efter at have faaet skjødet thl. $\frac{5}{2}$, og eiendommen kom efter en del transaktioner i alt væsentlig til hans datter Pernille Olsdatter i ægteskab med John Olsen Løken, derpaa til deres svigersøn Ole Reiersen Storhof, der sluttelig efterfulgtes af sin søn John Olsen Søberg. Om disse eiere se s. 113 og 297 noten.

Sæterskogen blev i 1830 kjøbt af Søren Dahl paa Nordre Berger og Arne Jørgensen Aarnes, gik siden oftere paa handel og er først i senere aar delvis gjænerhvervet af gaardbrugerne. — En loftsbygning paa Søberg bærer mærket: «Anno 1730 O. H. S. B.» c: Ole Hans Søn Berger.

Søndre Berger, gl. matr.-nr. 41, er nu gaards-nr. 5 med 20 brugsnummere, hvoraf brugs-nr. 1 [udgaaet af løbe-nr. 13] alm.

kaldet Søberg har en skyld paa 1 mk. 66 øre og brugs-nr. 8 [udgaaet af løbe-nr. 14] Nordre Søberg en skyld paa 2 mk. 54 øre.

Kirkeberg.

Elverum prestebol var i reformations-aarhundredet beneficert i huds skyld i gaarden Storhof. Mellem aarene 1575 og 1592¹ blev dette beneficium, rimeligvis ved mageskilte, overført paa en fra gaarden Berger [Nordre] udskilt anpart, der siden som særskilt gaard under navnet Kirkeberg vedblev at tilhøre prestebolet lige til 1853 og tjente som enkesæde for presteenkerne i Elverum. Som tilfældet gjerne var ved denne slags handler, erhvervede prestebolet en forøgelse i skyldstørrelsen; Kirkeberg opføres saaledes som halvgaard med 1½ huds skyld.

Ifl. matriklen af 1667 havde Kirkeberg dengang en besætning paa 1 hest og 6 stk. fæ og en udsæd af 5 td. korn; humlehave, skog til husbygning, «men engen er hel ringe». I 1723 er antallet af hester og kjør det samme, men dertil kommer 8 faar og 9 gjeder, og udsæden er nu 1 skp. rug, 1½ td. byg, 1½ td. blandkorn og 4 td. havre; høavlingen 9 læs. Gaarden forøvrig beskrives i matriklen saaledes: i sollien letvunden, jordarten temmelig god, dog noget tørlændt; skog til brænde etc. hustømmer og lidt til sagtømmer, sæter med maadelig havn og slaatter paa 1 læs hø, en husmandsplads paa 1 skp. byg i udsæd. Til gaarden hørte «kvern forhen, mens [for] lang tid siden grunden udbrudt».

Saalænge Kirkeberg var prestebolets eiendom blev den bortbygset, et forhold der varede til 1853. Ved auktionsskjøde af 10/12, thl. 10/12 d. a. købte Otto Gudmundsen Søberg og Jens Helgesen Væringsaasens enke Olla Tollefsdatter hver for en halv del gaarden Kirkeberg [løbe-nr. 16 med skyld 3 dl. 14 sk.], som fra nu af er selveiergaard. Umiddelbart derpaa solgte Otto Søberg til Olla den hans halvdel tilhørende jordvei, men beholdt sin halvpart af gaardens skog. Ved skyldsætningsforretning afhjemlet og thl. 10/12 1853 fik Otto Søbergs tilbageværende eien-

¹ Herved forkortes det s. 125 anførte tidsrum, 1575—1624. At det er prestebolets anpart i Storhof, der blev overført til Kirkeberg, siges udtrykkelig i stiftsjordebøgerne bl. a. for 1644.

dom, «Kirkeberg skog», løbe-nr. 16 a og blev skatlagt for 1 dl. 1 ort 1 sk., og Olias eiendom c: gaardens halve skog og hele jordvei med sæter etc. fik løbe-nr. 16 b og blev skatlagt for 1 dl. 4 ort 13 sk.

I 1862 overdrog Olia gaarden til sin søn Helge Berger, og af ham blev «Langengen» i 1872 frasolgt til Helge Sætersmoen paa Hagen efter at den under $11/9$ 1863 var skatlagt som løbe-nr. 16 c for 8 sk.

Kirkeberg, gl. matr.-nr. 54, er nu gaards-nr. 6 brugs-nr. 2 med skyld 8 mk. 94 øre.

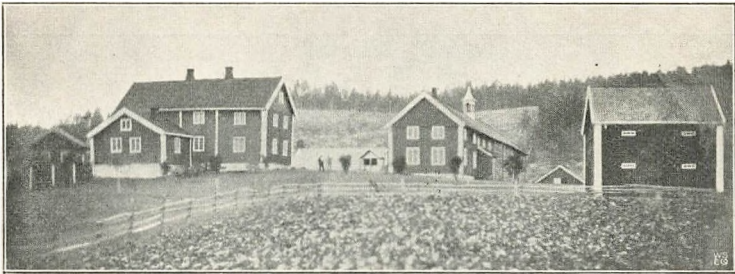
Berger, Nordre Berger.

Under Søndre Berger er det bemærket at gaardene Søndre Berger, Kirkeberg og Nordre Berger oprindelig har udgjort en storgaard og sammesteds redegjøres ogsaa for gaardnavnets skrивmaade til de forskjellige tider.

Allerede før tidsskiftet 1600 var Nordre Berger et særskilt brug, som i sin helhed var opsidderens egen odelsjord. Strax paa 1600'tallet opføres Nordre Berger som en halvgaard med 2 huders skyld, i alt væsentlig tilhørende Gunder Berger, der i 1615 udtrykkelig kaldes Gunder «Nordbergh» og dengang tilige eiede en anpart i Skjefstad. Forinden han endnu omkr. 1634 var fratraadt gaardens brug, fik han pantsat en anpart til Michel Dusgaard i Ringsaker, der samtidig ogsaa havde faaet pant i Søndre Berger, og saaledes var forholdet, da sønnen Siver Gundersen ved nævnte tidspunkt overtog den fædrene eiendom. Ved thinget $20/7$ 1638 oplyses at Siver i 3die led var beslegtet til Ole [Nordre] Ljømo, og dermed er det sagt, at han var udgaaet af god og anseet æt i bygden. Senere anføres det ved flere leiligheder at Berger var hans «ældgamle odelsgods». Sidst i 1650'aarene er Siver død eller ialfald fratraadt til fordel for sin eneste søn Ole Siverson, i hvis tid gaarden ifl. matriklen 1667 havde en besætning paa 2 hester og 19 stk. fæ og en udsæd af 12 td. korn, med skog til gaardsnytte, en bækkverk og som særlig herlighed en humlehave. Hvorledes Ole i 1679 kom op i en blodig batalje paa Storhof mellem nogle soldater og Heradsbønder og herunder fik banesaar er fortalt s. 126. Gaarden blev da med en halvdel eller 1 hud tilloddet de umyn-

dige børn, medens hans enke Marthe Amundsdatter Murud bragte den anden halvdel til sin nye ægtefælle Ole Halvorsen, der i det følgende brugte Nordre Berger, indtil stiftsønnen Gunder Olsen som rette odels- og aasædesmand indløste eiendommen ved skjøde fra sine søskende thl. $\frac{6}{8}$ 1690 og sluttelig ved skjøde fra Ole Halvorsen thl. $\frac{15}{7}$ 1709.

Med sin hustru Birthe Østerhaug fik Gunder en del arve-midler, men neppe saa meget at han dermed kunde grundlægge nogen velstand. Derimod har bonden paa Berger stadig haft lov for at være en til det yderste paapasselig og arbejdsom gaard-bruger og forsigtig skogmand, som forstod at gennemføre streng sparsommelighed i sin enkle og tarvelige husholdning. Og paa

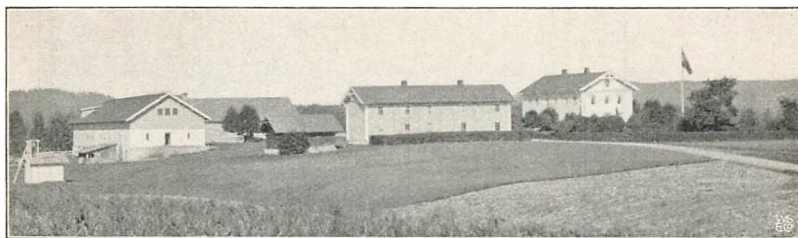
Efter daguerreotypi.

Berger omkr. 1865.

den vis blev velstanden øget af søn efter far og satte det solide præg paa gaarden, som den beholdt, indtil pengekrisen i 1813 og uarene væltede ind med sine mange vanskeligheder. Men det blev forbeholdt en nyere tid at reparere skaden i en grad, hvortil der ikke er mange sidestykker her i landet.

Ved Gunder Olsens død i 1721 fandtes der ikke gjelds-papirer i boet, og enken vilde tilsvare, hvad nogen i tilfælde maatte have at fordrø. Hun udbad sig at datteren maatte faa lige andel i løsøret med sine brødre, og det gik disse strax ind paa. Løsøret værdsattes til 268 rdl. og bestod for besætningens vedkommende af en atten'aars hest til 8 rdl., 14 kjør à 2 til 3 rdl., 2 kviger og 1 oxe, 11 faar, 14 gjeder foruden en god del ungdyr af hvert slags samt 3 svin. Nærmere oplysninger om formuesforholdet gives ikke ved skiftet, da gaarden uden beheftelser udlagdes til enken og børnene efter aftale dem imellem. Paa denne tid beskrives Berger i matriklen af 1723 saaledes: «i bag-

lien for en del tungvunden, jordarten temmelig, dog noget frostlændt for en liden del; skog til brænde, gjærdefang, hustømmer og lidt til sagtømmer», sæter med god havn og slaatter paa 2 læs hø; kvern til husnytte. Udsæden var samtidig 1 skp. rug, $2\frac{1}{2}$ td. byg, $2\frac{1}{2}$ td. blandkorn og $6\frac{1}{4}$ td. havre, høvlingen 19 læs og besætningen 2 hester, 17 kjør, 12 faar og 8 gjeder. Ældste søn Ole Gundersen udløste sine søskende og fik skjøde paa Nordre Berger thl. $26/11$ 1728. Faa aar efter kom han med sine naboer paa Søndre Berger op i en proces med eierne af gaarden Solberg i Løiten om et skogstykke paa herredsgrænsen. Sagen førtes med vekslede held paa hjemthinget $29/5$ 1733 og lagthinget $14/1$ 1735, hvor de omtvistede grænsegange beskrives, og sluttede først ved Overhofretten i 1749 til gunst for Berger'

Fot. af I. Lomo.

Berger. Seet fra syd.

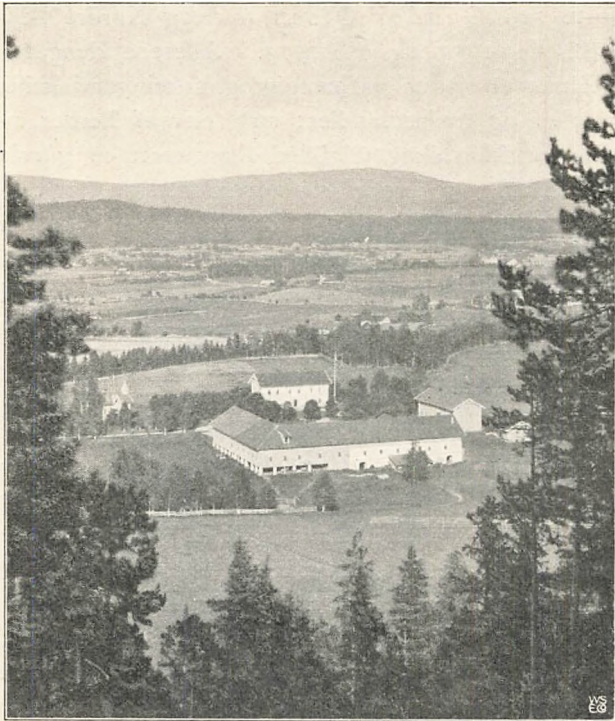
gaardene, men da Ole havde baaret alle omkostninger ved appellerne, fandt eierne af Søndre Berger det billig at han alene fik sig tillagt det omtvistede skogstykke og gav ham fornødent skjøde herpaa thl. $28/11$ 1749. Som tømmermerker for Erik Mogensen i Christiania gjorde Ole Gundersen aarlig sine ture ned til byen, hvor han da samtidig havde nogle tømmerkontrakter at slutte for egen regning. Da han i 1757 drog hjemover efter en saadan tur, blev han syg paa veien og maatte lægge sig ind paa Lille Sundby i Søndre Odalen, hvor han efter et par dages forløb afgik ved døden 4 febr. Liget blev ført til Elverum og her begravet 13de næstefter. Ved dødsboets skiftebehandling $30/3$ s. a. viste det sig at Ole havde været en dygtig husholder. En ikke ubetydelig sum penge, nær 500 rdl., hvoraf en god del var hans hustru Marthe Grundsets arvemidler, havde han anbragt i rentable papirer, besætningen var øget noget siden 1723 og indboet viser større komfort end tidligere paa Berger, saaledes opføres flere $9\frac{1}{2}$ alen

lange dreilsdage, men en luxus som stentøi fandtes dog fremdeles ikke. Nordre Berger blev taxert til 700 rdl. og pladsen *Opberg*¹, som Ole havde kjøbt ved skjøde thl. $15/11$ 1723, til 97 rdl. Ialt androg aktiverne til 1612 rdl., der med fradrag af uafgjorte smaabeløb paa tils. 82 gav 1530 rdl. i behold til enken og fem børn.

Ældste søn Gunder Olsen overtog Nordre Berger ved skjøder thl. $15/8$ 1759 og $16/7$ 1773. Allerede dengang havde Gunder erhvervet sig en uafhængig og indbringende stilling som tømmermerker og trælasthandler; som eier af Berger med dertil hørende fortrinlig skog udviklede han snart en ganske betydelig virksomhed, der kunde konkurrere med de største i dalen, skogkyndig og forretningsdygtig som han i høj grad var. Der blev ogsaa temmelig snart spørgsmaal om eiendommens udvidelse. I 1764 kjøbte han saaledes Vestre Tingby med sin gode akerjord, i 1776 de fra Vesterhaug udgaaede betydelige enger Tuven og Langengen og i 1778 pladsen Tuven med et fra Hvarstad udgaaet engstykke paa Langengen. Da han efter henvend 25 aars ihærdigt og strengt arbeide i skog og mark fandt at burde lægge det over paa yngre skuldre og «i sin alderdom og skrøbelighed» nyde fred og ro under rummeligt kaar og derfor i 1782 lod afholde skifte, viste det sig at han var en formuende, efter tidens forhold endog rig mand. Alene i pantobligationer havde han anbragt over 4500 rdl., deraf 1145 hos Ole Pedersen Vesterhaug og 900 hos Hans Jørgensen Grundset. Indboet var meget righoldigt, men viser langt fra noget tegn til at der er brudt med det traditionelle, enkle og tarvelige husstel paa Berger; saaledes nævnes hverken sølvtøi eller glas, men velstandsmæssigt

¹ *Opberg* blev ryddet omkr. 1658 af Bjørn Mortensen Søndre Berger, der brugte pladsen som «et husnandsstø under S. Berger» til sin død i 1699. Den blev da af S. Bergers eier solgt med en aarlig skyld paa 3 skind ved skjøde $25/1$ 1700 til Bjørns frænde Jørgen Iversen af slegten paa Murud, ved hvis død i 1717 den udlagdes til børnene. Som den ældste af disse overtog Jørgen Jørgensen pladsen ved skjøde thl. $17/3$ 1719, men da Ole Gundersen Nordre Berger holdt sig for nærmest odelsherettiget og i tilfælde vilde føre proces, og Jørgen fandt, at «den nu paa 2 aars tid, siden jeg fik anden leilighed [som bruger paa Øvre Skjefstad] er bleven med høn og korns afførsel vanbrugt, at den ei er værd at koste trætte om», saa «resolverte han mindelig gaarden at afstaa til Ole» for 97 rdl. og udgav skjøde thl. $15/11$ 1723. Siden den tid har *Opberg* underhørt Nordre Berger.

kjøreredskab manglede ikke, og et slaguhr til 26 rdl. var den høieste luxus. Saavidt det kan tælles i udlodningen, stod der 25 kjør paa baasen, faar og gjeder som ved de tidligere anførsler og et par svin. Af det faste gods blev Nordre Berger vurdert til 1250 rdl., Opberg til 60, engene Tuven og Lang-

Fot. af I. Lomo.

I baggrunden Heradsbygden paa Glommens østside.

Berger 1900, seet fra vest.

engen til 340, Vestre Tingby til 150 rdl. — disse eiendomme skulde svigersønnen Søren Dahl overtage for tils. 1800 rdl. efter venlig aftale mellem alle parter — samt pladsen Tuven for 150 rdl. Ialt løb boets aktiver op til 6484 rdl., og da derfra i gjeld og udgifter kun gik 292 rdl., hvoraf de 177 var indestaaende værgemidler, blev Gunders beholdne formue 6192 rdl.

Svigersønnen Søren Dahl af slegten paa Vesterhaug fik skjøde paa disse eiendomme thl. $12\frac{1}{2}$ 1783 og brugte Berger til

1832, i de sidste 20 aar under adskillige vanskeligheder som følge af krisen i aarhundredets begyndelse. For at fri sig fra

en række spredte forpligtelser optog han sluttelig i 1824 et samlet laan paa 1350 spd. hos Halvor Atneosens enke i Storelvedalen mod pant i samtlige faste eiendomme og med svigersønnen Arne Aarnes som selvskyldner'kautionist, men dette blev for svær en byrde at klare og det endte med exekution i 1830, og to aar senere ved skjøde thl. ^{11/12} 1832 solgte Dahl Berger til Jens Helgesen Væringsaasen, som samme aar tilflyttede sin nye eiendom. Personlig var Søren Dahl en gemytlig anlagt, jovial og behagelig mand med en talrig venneskare, men særlig vil han erindres som en vældig Nimrod, der i sit lange liv sendte et utal af elger over i de evige jagtmarker og selv høit oppe i alderdommen ikke lod sig afskrække af de med jagten forbundne strabadser.

Som de fleste medlemmer af sin slegt var Jens Væringsaasen en i fremtrædende grad energisk, fremsynt og spekulativ mand, som under mange eiendomshandler i Elverum, Vaaler og Aarnes grundlagde den formue, der siden ved sønnens storartede foretagsomhed blev bragt op til en af landets største. Denne søn var Helge Berger. Af sin mor, der efter Jens Væringsaasens død i 1850 blev siddende i uskiftet bo til 1862, fik den da 28'aarige Helge skjøde thl. ^{25/11} s. a. paa: Berger med skyld 6 dl. 4 ort 19 sk., Kirkeberg, løbe-nr. 16 b med skyld 1 dl. 4 ort 12 sk., Søberg skog, løbe-nr. 15 d med skyld 1 ort 9 sk., Finstad med Sørjordet, løbe-nr. 211 b med skyld 4 ort 7 sk., Ulvaassæteren, løbe-nr. 213 b med skyld 2 ort

Efter aquarel af Dahls svoger prokurator Ebbesen, kopiert i olie af Jo Piene 1906.

Søren Dahl, 1797.

Jens Væringsaasens hustru
Olia Tollefsdtr. Hagen.

5 sk. m. v. — tilsammen anslagsvis vurdert for 12 000 spd. Her-til kom det meste af løsøret paa Berger, ansat til 2200 kr. Da faderen var død forinden den nye arvelov traadte i virksomhed, tilfaldt Helge som eneste søn $\frac{1}{4}$ 'del af boets samlede arvemid-ler; en $\frac{1}{8}$ 'del tilkom hver af hans to søstre og det halve bo beholdt moderen til sin død i 1891.

Under gunstige handelskonjunkturer kastede Helge Berger sig over skogbedriften, en kraftig mand, som han var, med seig og ubøielig vilje og aldrig bange for at lægge ryggen til, naar han fandt noget værd at arbejde for. I 1871 lod han i forbin-delse med sin fætter Gunder Sætersmoen m. fl. undersøge be-

Helge Berger og hustru Ingeborg Rogstad.

tingelserne for skogdrift i større omfang i distrikterne ved Kym-mene elv i Finland og som resultat heraf stiftedes interessent-skabet «Halla Aktiebolag», der i aarene 1874—76 anlagde sag-brug med arbejderboliger etc. paa Halla holme ved Kotka. Her reiste sig i de følgende aar en betydelig bedrift paa 5 sagbrug med tils. 19 rammer, ligesom selskabet underlagde sig store og værdifulde skogarealer.

I Aasnes kjøbte Helge Berger skogeiendommen Høklingen, i Brandvaal Hofoss og i Sverige var han interessent i flere træ-lastbolag. Han var derhos for $\frac{5}{7}$ 'del eier af Odals verk, med-eier af Sanne og Soli brug i Smaalenene og hovedeier i Hamar jernstøberi og mek. verksted.

Ved siden af denne virksomhed, hvori han gik op med liv og sjæl, fandt Helge Berger ogsaa tid til mange andre, private og

samfundsgavnige gjøremaal. I over 30 aar, fra 1871 til sin død, var han saaledes formand i Elverum Sparebanks direktion, var fra 1880 medlem af direktionen i Oplandske Kreditbank, i flere aar direktionens formand, og i 1881 deltog han i dannelsen af det aktieselskab, der fremdeles eier «Hamar Stiftstidende» og var siden medlem af dette blads direktion.

Helge Bergers usædvanlige arbejdskraft kom ogsaa de kommunale interesser til gode specielt mellem aarene 1865–1883, da han var medlem af formandskabet, og af tillidshverv, han forøvrig indehavde, kan nævnes at han fra 1875 til 1884 fungerede som forligelseskommisær og i perioden 1877–79 af det konservative parti valgtes til storthingssuppleant for Hedemarken; han var senere i en aarrække valgmand og partiets designerte storthingskandidat.

Under en Finlandsreise sommeren 1902 — han aflagde næsten aarlig et besøg ved Halla — brød den tærende sygdom frem, der hurtig skulde nedbryde den hidtil saa kraftige mands helbred. Den $\frac{1}{5}$ 1903 afgik Helge Berger ved døden paa Berger, og dermed var en som forretningsmand i eminent grad udrustet personlighed vandret bort efter et til det yderste virksomt liv.

Hans efterladte formue skal have naaet op blandt landets største. Boets bestyrelse blev overtaget af svigersønnerne Gudor Dahl og Albert Aarnes, og sidstnævnte forestod brugen af Berger, indtil han ved skjøde thl. $\frac{16}{11}$ 1906 købte gaarden.

Alle huse paa Berger blev ombygget af Helge Berger; fjøset blev opført i 1857 og hovedbygningen i 1864.

Berger, [Nordre], gl. matr.nr. 33, er nu gaards-nr. 7 brugsnr. 1 med skyld 30 mk. 97 ore.

Kort ættetavle vedk. Berger.

Siver Gundersen Berger efterfulgte faderen som gaardbruger paa Berger omkr. 1635–60; efterlod med hustruen Gunhild Iversdtr. Ottersen Nedre Skjefstad fire børn: en datter [Birthe?] gift med Hans Hansen Skjefstad s. 116, en datter gift med Anders Lille-Hvarstad [hvis første hustru var en datter af Peder Amundsen Løken s. 180], en datter gift med John Johnsen Skjefstad s. 115, samt sønnen:

Ole Siversen, f. 1632 og $\frac{11}{6}$ 1679, gaardbruger paa Berger; gift med Marthe Amundsdr. Murud, f. $\frac{20}{1}$ 1639 og gift 2den gang med Ole Halvorsen paa Berger. Fire børn blev gifte [I–IV]:

- I. Siri Olsdr., f. $27/11$ 1667 og \dagger $11/2$ 1759, gift med Morten Mortensen Hagen [Mortenshusa].
- II. Gunhild Olsdr., f. $9/11$ 1670 og gift med Mathias Gudmundsen Nordre Bjølset paa Bronkepladsen.
- III. Olaug Olsdr., f. $24/5$ 1676 og begr. $25/4$ 1751; gift med Ole Knutsen Hagen.
- IV. Gunder Olsen, ældste barn, f. $30/9$ 1663 og \dagger $8/3$ 1720, gaardbruger paa Berger; gift $28/12$ 1687 med Birthe Johnsdtr. Østerhaug, født $5/2$ 1665 og \dagger $22/6$ 1734. Efterlod fem børn [A-E]:
- A. John Gundersen, f. $22/8$ 1692; gaardbruger paa Bjølset, s. 281.
- B. Siver Gundersen, f. $1/3$ 1698; gaardbruger paa Bjølset, s. 282.
- C. Hans Gundersen, f. $29/10$ 1701 og \dagger før 1750, var formentlig far til Christen Hansen Hanstad, skifte $7/4$ 1784, Halvor Hanstad og Ole Hansen paa Nyborg, skifte $19/5$ 1761.
- D. Kari Gundersdr., f. $31/5$ 1705 og \dagger $7/7$ 1760, gift med Haagen Amundsen Lille-Hvarstad.
- E. Ole Gundersen, ældste barn, f. $10/3$ 1689 og begr. $13/2$ 1757, gaardbruger paa Berger; gift med Marthe Eriksdr. Grundset, f. $19/7$ 1702 og begr. $10/7$ 1763. Fem børn [1-5]:
1. Gunder Olsen, f. $5/3$ 1722 og begr. $3/2$ 1789, gaardbruger paa Berger; gift $2/12$ 1751 med Maren Johnsdtr. Vesterhaug, f. 1721 og \dagger $13/4$ 1806. Tre gifte børn [a-c]:
- a. Marthe Gundersdr., db. $19/11$ 1752 og \dagger $1/7$ 1799 af lungebyld; gift $10/1$ 1782 med Søren Dahl, se s. 309.
- b. Birthe Gundersdr., db. $21/3$ 1756 og \dagger $10/12$ 1828; gift $30/5$ 1775 med Thor Olsen Grøtting.
- c. Olia Gundersdr., db. $2/9$ 1759 og \dagger $25/1$ 1834; gift først $2/11$ 1780 med Peder Olsen Hvarstad og derpaa $2/11$ 1792 med Hans Hansen Grundset paa Bjølset.
2. Arne Olsen, f. $12/11$ 1731 og \dagger $6/2$ 1802, gaardbruger paa Vesterhaug; gift $17/6$ 1756 med Marthe Olsdr. Vesterhaug, skifte $22/12$ 1767.
3. Birthe Olsdr., f. $16/4$ 1735 og gift $10/6$ 1755 med Tollef Helset.
4. Kirsti Olsdr., f. $26/3$ 1741, gift $8/6$ 1763 med Ole Pedersen Baanerud.
5. Ole Olsen, næstældst, f. $16/10$ 1728 og begr. $20/10$ 1791, gaardbruger paa Søndre Berger; gift $27/12$ 1775 med Marthe Eriksdr. N. Opsal, db. $23/9$ 1753 og \dagger $14/7$ 1818 efter nyt ægteskab $15/11$ 1793 med Mens Johnsen Kirkeberg [af Skjærbæk] paa S. Berger. Ole efterlod fem børn [a-e]:
- a. Marthe Olsdr., db. $12/10$ 1777 og \dagger $22/2$ 1867 i Vardal; gift $21/3$ 1805 i Øier med Ole Monsen Øvre Gjøvik.
- b. Olia Olsdr., db. $8/10$ 1780, gift først $27/3$ 1804 med Haagen Olsen Langgaard i Øier, begr. $28/11$ 1811, og derpaa $5/2$ 1813 i Øier med Lars Knutsen Vetten [fra Furnes] paa Vold i Vang.
- c. Ole Olsen paa Søndre Berger., db. $9/11$ 1783 og begr. $13/6$ 1804.
- d. Anne Olsdr., f. $17/5$ 1787 og \dagger $23/1$ 1853 paa Bleken i Faaberg; gift $24/6$ 1807 med John Torgersen Opsal af Ø. Gausdal.

e. Johanne Olsdr., db. $\frac{25}{9}$ 1791 og gift med Peder Christensen Nedre Løken.

Søren Dahl af slegten paa Vesterhaug, db. $\frac{3}{5}$ 1760 i Vaaler og † $\frac{18}{7}$ 1838, gaardbruger paa Berger; gift først $\frac{10}{1}$ 1782 med Marthe Gundersdr. Berger s. 308 og derpaa $\frac{1}{9}$ 1800 med Anne Johnsdtr. Øxset, db. $\frac{16}{7}$ 1780 og † $\frac{12}{9}$ 1847. Kun børn af 2det ægteskab, hvoraf en eneste søn Christopher Dahl, f. $\frac{26}{5}$ 1820 og † den $\frac{2}{11}$ 1825, og sex gifte døtre [1-6]:

1. Kassi Dahl, f. $\frac{11}{8}$ 1801 og gift med Arne Jørgensen Aarnes.
2. Oliane Dahl, f. $\frac{25}{8}$ 1805 og † $\frac{26}{12}$ 1840; gift med Amund Jørgensen Aarnes.
3. Anne Dahl, db. $\frac{28}{12}$ 1806 og gift med Gjert Andreas Bay s. 78.
4. Maren Dahl, f. $\frac{5}{4}$ 1809 og † $\frac{9}{10}$ 1900; gift $\frac{22}{2}$ 1837 med organist Haagen Olsen Hummeldalsbakken.
5. Johanne Dahl, f. $\frac{17}{7}$ 1813 og gift $\frac{30}{11}$ 1839 med Ole Larsen Moen, søn af Lars Pedersen Nødaasen.
6. Christine Dahl, f. $\frac{9}{7}$ 1817 og gift med Johan Hansen paa Kirkenær, der † 1848 under minering paa Kaholmen.

Jens Helgesen Væringsaasen, f. $\frac{20}{2}$ 1800 og † $\frac{7}{5}$ 1850, gaardbruger paa Berger; gift $\frac{21}{11}$ 1829 med Olie Tolledsdr. Hagen, født $\frac{31}{12}$ 1804 og † $\frac{12}{5}$ 1891. Tre gifte børn [1-3]:

1. Berthe Jensdr., f. $\frac{10}{7}$ 1830 og gift $\frac{2}{11}$ 1853 med fætteren Helge Olsen Sætersmoen paa Hagen.
2. Thea Jensdr., f. $\frac{2}{9}$ 1832 og gift med Henrik Opsahl paa Østerhaug s. 89.
3. Helge Berger, f. $\frac{15}{11}$ 1834 og † $\frac{1}{5}$ 1903, brugseier og gaardbruger paa Berger; gift $\frac{21}{9}$ 1866 med Ingeborg Johansdr. Rogstad, født $\frac{17}{10}$ 1837 og † $\frac{25}{8}$ 1896. To børn døde ugifte, de øvrige [a-d]:
 - a. Ingeborg Berger, f. $\frac{11}{6}$ 1867 og gift $\frac{18}{10}$ 1888 med brugseier Gudor Andreas Dahl af Vesterhaug, f. $\frac{7}{4}$ 1857, bosat paa Bæk.
 - b. Olea Berger, f. $\frac{28}{8}$ 1868 og gift $\frac{3}{10}$ 1899 med brugseier Albert Aarnes paa Berger s. 250.
 - c. Oline Berger, f. $\frac{9}{6}$ 1870 og gift $\frac{1}{11}$ 1891 med sagfører i Chr.ia Henrik Opsahl s. 89.
 - d. Johan Berger, f. $\frac{5}{10}$ 1873, bosat paa Fredheim og gift $\frac{6}{2}$ 1905 med Emma Høiby, f. $\frac{19}{8}$ 1886 paa Skogli, dtr. af Engebret G. Løken.

Skjærbæk.

Skjærbæk eller Skjærbækgaard, som navnet var helt til 1800' tallet, er udgaaet fra Hagen og ligger ved en bæk, der kommer fra Skjærsvjøn. I første led stikker maaske elvenavnet: Skerfa af stammen skarf \circ : nøgen fjeldgrund; sandsynligere er det dog, at første led her kommer af skirr \circ : klar, ren. Navnet skrives i 1706:

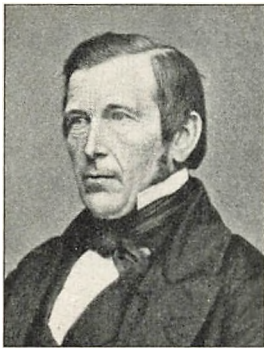
Skierbechgaard og i 1723: Skierbeckgaard, i 1786: Schierbechgaard og i 1805: Schiærbæk.

Ole Johnsen paa Hagen ryddede Skjærbækgaard «af raa rod» i 1680'aarene og opførte huse. Skyldsæt for 2 skind blev pladsen erhvervet af hans hustrus søstersøn Gunder Knutsen Hagen ved adkomstbreve af $\frac{27}{6}$ 1704 og $\frac{18}{7}$ 1710, og da han døde uden børn i 1717 gik den over til den ældre bror Ole Knutsen Hagen. I hans tid var der en besætning paa 6 kjør, 4 faar og 3 gjeder, udsæd af 2 fj. rug, 4 skp. byg, 4 skp. blandkorn og $1\frac{1}{2}$ td. havre. Forøvrig beskrives gaarden i matriklen af 1723 saaledes: I baglien letvunden, jordarten temmelig, dog noget frostlændt; skog til brændevæd og gjærdefang, sæter med maadelig havn og slaatter paa 1 læs hø. Svigersønnen Gunder Johnsen af Vesterhaug drev eiendommen for ham, og da skylden i i 1723 — forøvrig uden følge — foresloges forhøiet til det dobbelte, har han drevet bra. Ved Oles død i 1732 blev Gunder udlagt en arvelod i Skjærbækgaard, og resten købte han af sine medarvinger ved skjøde thl. $\frac{9}{7}$ 1734. Hele gaarden kom ham paa 100 rdl., hvad dengang var en god pris.

Sønnen Ole Gundersen arvede en anpart efter sin mor i 1734 og fik skjøde af sin far og søskende paa det øvrige, ialt fremdeles med 2 skinds skyld, thl. $\frac{15}{3}$ 1706. Ved hans hustrus død i 1785 blev Skjærbækgaard vurdert til 300 rdl. og boets aktiver androg ialt til 500 rdl., men gjelden løb op til 416 og kreditorerne fik følgelig udlæg i gaarden, hvorefter de solgte den ved skjøde thl. $\frac{5}{7}$ 1787 til Oles svigersøn Helge Pedersen af Aamot, som dengang opholdt sig paa Grundset og senere flyttede til Nordre Holm i Nordre Osen. Af ham blev Skjærbækgaard uden beheftelser solgt for 999 rdl. ved skjøde thl. $\frac{20}{12}$ 1798 til Anders Olsen Hovin, der kort i forveien havde ægtet ovennævnte Gunder Johnsens brordatters datter Olia Opsal. Gaarden gik saaledes ikke ud af slegten, og det var «ungt og vakkert folk, som nu satte bo der, begge endnu ikke 25 aar gamle. Men tre børn, som de fik, blev samtidig berøvet dem i en uhyggelig blodgangsepidemi, og dette haarde tab lagde sig i mange aar tungt over forældrene. Olias gamle far, Henrik Olsen Opsal flyttede til dem i 1812 og tilbragte sine sex sidste leveaar i deres hus. Han har sagtens taget adskillig med sig, for endnu findes der løsøre paa Skjærbæk, som bærer sviemerket H. O. S.

Anders Olsen var tømmermerker for Westye Egeberg & Co., en punktlig og nøiagtig mand med godt hjertelag og et lyst syn paa livet. At færdes mellem den glade ungdom var hans lyst og aldrig blev han træt af at spille sin fele for den. Ellers var han en ivrig træplanter, og den svære birk «Storbjørka», som er en seværdighed og en pryd for gaarden, er opelsket af ham. Ved skjøde thl. $\frac{30}{100}$ 1853 solgte han Skjærbæk til Hans Gundersen Øxset med udtrykkelig forbehold at intet af eiendommen maatte sælges uden hans samtykke; i 1863 døde han og fire aar senere hans enke, begge over niti aar gamle.

Hans Øxset var som sin forgjænger punktlig og akkurat — han har saaledes ført en nøiagtig dagbog fra 1841 til 1854 — og

Hans Gundersen og hustru Karen Ørbækdalen.

dertil først og sidst en arbeidets mand, ordknap og viljestærk med bestemte grundsætninger og religiøse interesser. Der stod derfor som en age af ham baade i og udenfor hjemmet. Gaardens opdyrkede areal blev i hans tid fordoblet og afkastningen øget i samme forhold. Efter hans død i 1870 blev enken, Karen Knutsdatter Ørbækdalen siddende med gaarden og bragte den i 1872 til sin anden ægtefælle Engebret Thoresen Nyberget, der i 1882 solgte den til hendes og Hans Øxsets eneste søn, den nuværende eier Gunnar Skjærbæk.

Bebyggelsen paa Skjærbæk er i alt væsentlig opført fra nyt af Anders Olsen. Fra hans tid skriver sig maaske ogsaa flg. inskription paa et bret over døren i bagerstuen:

«Ja, den Frommes huus skal lingne Jacobs huus i velstands flor | al hans Sæd skal Gud! velsigne, den skal blive mægtig stor. | Den oprigtige bestaar naar al verden forgaar | fordi hand som god Rætfærdig, | blive skal sin Skaber værdig.»

Skjærbæk, gl. matr.-nr. 95, er nu gaards nr. 9 brugs-nr. 1, «Skjærbækgaard», med skyld 4 ort 88 øre.

Kort ættetavle vedk. Skjærbæk.

Gunder Johnsen af Vesterhaug, f. 1699 og begr. $13/2$ 1780, gaardbruger paa Skjærbækgaard; gift først med Olaug Olsdr. Hagen, skifte $14/1$ 1734, og derpaa med [Kari?] Mortensdr. Sveen. Efterlod sex børn [1-6]:

1. Gunhild Gundersdr., f. 1722 og begr. $7/11$ 1773, gift med Tor-kild Johnsen Vesterhaug.
2. Hans Gundersen, f. 1727 og \dagger $18/6$ 1783, bruger paa Midtskogen under Grundset; gift $17/10$ 1755 med sin stiftmors søster Guri Mortensdr., enke efter Anders Gudmundsen Tøraasen paa Midtskogen, der var født 1703 og \dagger $23/3$ 1754.
3. Ole Gundersen, f. 1731 og begr. $22/12$ 1811, gaardbruger paa Skjærbækgaard; gift $29/12$ 1760 med Marthe Andersdr. Sæteren, f. 1738 og begr. $3/12$ 1785. Af deres børn var: Marthe Olsdr. db. $10/10$ 1762 og gift $8/5$ 1786 med Helge Pedersen af Aamot, gaardbruger paa Skjærbækgaard, senere paa Nordre Holm i Osen, og Olia Olsdr. db. $11/8$ 1765 og gift $6/8$ 1792 med skoleholder Embret Halvorsen.
4. Olaug Gundersdr., f. 1743 og begr. $26/5$ 1793, gift $11/1$ 1777 med Knut Knutsen Langengen paa pladsen Sagkjernet under Strand.
5. Morten Gundersen, f. 1745 og \dagger $7/12$ 1823 paa Sagkjernet; gift den $18/2$ 1788 med Dordi Halvorsdr. «Østerhaug».
6. John Gundersen, f. 1737 og begr. $11/4$ 1803, leilænding paa Kirkeberg; gift $18/4$ 1766 med Marthe Mensdr. «Hagen», f. 1729 og begr. $16/4$ 1809. Af deres børn var: Olia Johnsdr. db. $5/10$ 1766 og gift $7/1$ 1789 med John Andersen «Berger» paa Kirkeberg, Gunder Johnsen paa Løken db. $19/12$ 1768, se s. 156, og:

Mens Johnsen, db. $14/10$ 1770 og \dagger $3/1$ 1831, gaardbruger paa Søndre Berger [Nordre Søberg]; gift først $15/11$ 1793 med Ole Olsen S. Bergers enke Marthe Eriksdr. Opsal og derpaa $12/7$ 1821 med Karen Arnesdr. Kvernbakken [Ljømo] s. 234. To børn døde ugifte, deraf en søn Ole Menssen, saaret ved Kongsvinger $5/8$ og \dagger $17/8$ 1814.

Hans Gundersen af Øxset, f. $12/8$ 1817 og \dagger $24/4$ 1870, gaardbruger paa Skjærbæk; gift $29/12$ 1853 med Karen Knutsdr. Ørbæk-dalen, f. $27/1$ 1831 og \dagger $10/12$ 1906 efter nyt ægteskab [uden børn] $30/1$ 1872 med Engebet Thoresen Nyberget, f. $26/10$ 1831, gaardbruger paa Skjærbæk, fra 1881 landhandler paa Elverhøi. Fem børn [1-5]:

1. Marthe Hansdr., f. $16/9$ 1854 og gift $8/11$ 1878 med Martin Murud.
2. Oline Augusta Hansdr., f. $10/9$ 1857 og gift $17/1$ 1882 i Chria med bygmester Fredrik Hansen, emigrert 1882 til Fergus Falls, Minnesota.

3. Gunnar Hansen Skjærbæk, f. $16/9$ 1859, gaardbruger paa Skjærbæk, gift først $2/9$ 1881 med Ingeborg Olufsdtr. Bronken og derpaa $26/1$ 1895 med Olea Elseth, f. $16/3$ 1867 paa Øvre Elset i Vaaler, dtr. af Julius Iversen Elseth og Oleane Eriksdt. [f. $27/5$ 1836 paa S. Ljømo].
4. Maria Hansdtr., f. $10/1$ 1862 og gift $13/2$ 1885 med maskinmester paa Aas Martinus Løken [Andersstuen], f. $23/7$ 1863.
5. Karen Hansdtr., f. $12/12$ 1864 og gift $25/1$ 1884 i Chr.ia med Ole Olsen Murud, f. $26/10$ 1860, se s. 292, gaardbruger paa Jønsberg i Løiten, fra 1907 agent.

Hagen.

Hele det areal af akker og eng — med tilhørende betydelige skog, — som nu danner gaarden Hagen, Husa østre og vestre, Mortenshagen, Mørkhagen og Skjærbæk, og hvoraf et billede er indtaget paa følgende side, udgjorde helt til 1700'tallet gaarden Hagen. Navnet, hagi, betyder oprindeligt indhegnet jordstykke, havnegang, og nævnes første gang i et skattemandtal for gjen-gjerden af Østerdalen 1528, da Tordt Hagen opføres med 12 sk.; i 1578 og 1593 skrives: Haggenn, i 1604: Hagenn og i 1667 og 1723: Haugen.

Ved udgangen af 1500'tallet var Hagen en fuldgaard med 2 huder 9 skinds skyld, alt bondegods, men for en væsentlig del tilhørende bønder i Hof og Nes paa Romerike, hvis odel det var og som vel saaledes har haft sin rod i gammel æt i Elverum. Allerede paa denne tid bestod gaarden af to brug, der til daglig kaldtes «Nordre Hagen» og «Vestre Hagen».

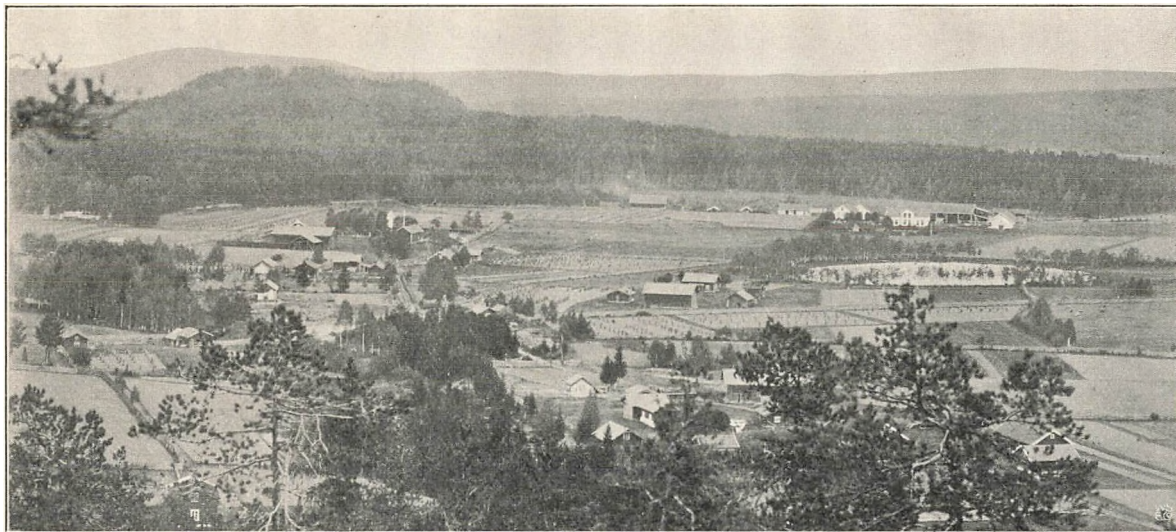
«Nordre Hagen» bestod af de senere eiendomme Østre Hagen med Mortenshusa og Skjærbæk og omhandles nedenfor under [A].

«Vestre Hagen» bestod af de senere eiendomme: Vestre Hagen med Vestre Husa og Østre Husa og omhandles s. 318 under [B].

Mørkhagen rydningsplads tilhørte begge brug i fællesskab.

Da matriklen af 1667 indeholder opgaver for samtlige disse eiendomme under ét for Hagen, uden særskilte opgaver for hvert af de to brug, meddeles de her af praktiske grunde paa forhaand: Udsæd 20 td. korn, besætning 5 hester og 29 stk. fæ, «skrinn akker og frostlændt», to humlehaver, skog til gaardsnytte og to bækkerverner.

[A] *Østre Hagen med Mortenshusa og Skjærbæk*, af skyld 1 hud 3 skind, tilhørte i begyndelsen af 1600'tallet Ole Hagen,

Storbjarka.

Haugsbjerg.

Skjærbæk.

Lillehagen
[af Mortenshusa.]

Bækkeløkken
[af Mortenshusa.]

Mortenshusa.

Hagen.

Hagatjernet.

Mørkhagen.

[nærmest i forgrunden.]

Fot. af I. Lømo.

Vestre Østre
Husa. Husa.
[ligger begge
østenfor
Hagatjernet.]

Hagen'grænden i Heradsbygden.

Seet fra Nefsaasberget søndenfor.

der synes at have været en Hof-sogning eller ialfald at have giftet sig derfra med en frænde af Halvard Alfsen paa Øverby. Sønnen John Olsen fik bruget efter ham omkr. 1645 og drev det i henved femti aar, til omkr. 1692, da overtog hans søn Alf Johnsen Hagen, men døde som ungarl allerede i 1698, hvorefter eiendommen ved det $\frac{5}{11}$ s. a. afholdte skifte blev udlagt til hans ilive værende bror Ole Johnsen og afdøde brødre Morten og Gunder Johnssønners børn. Medens Mortens søn Ole Mortensen ved skjøde thl. $\frac{16}{11}$ 1702 beholdt en anpart paa 3 skinds skyld, som den gang kaldtes «Nedre Hagen», men siden efter ham og sønnen fik navnet *Mortenshusa*¹, indløste Ole Johnsen den øvrige eiendom i Hagen, hvis skyld saaledes fra nu af blev i hud, ved skjøde thl. $\frac{5}{7}$ 1704 og $\frac{25}{11}$ 1706, men omtrent samtidig solgte han den af ham ryddede og bebyggede plads Skjær-bæk, som derved blev udskilt fra Hagen til selveiergaard og nærmere er omskrevet s. 309.

Tilbage af bruget blev saaledes det egentlige Østre Hagen med 1 huds skyld, og paa denne eiendom havde Ole Johnsen i 1718, da han holdt skifte efter sin hustru Ambjørg Reiersdatter, en besætning paa 1 hest og 1 fole, 10 kjør og 7 ungfæ, 13 faar, 17 gjeder og 4 svin. Løsøret androg ialt til 131 rdl., hvorfra gik 23 i passiver, saa forholdene var ikke store, men tilsyneladende jevne og sunde, og Ole havde en god fortjeneste som tømmer-

¹ Mortenshusa havde ifl. matriklen 1723 udsæd paa 2 fj. rug, 1 skp. 2 fj. byg, 2 skp. blandkorn og 1 td. havre, høavling 1 læs; besætningen var samtidig 4 kjør, 6 faar og 6 gjeder, og forøvrig beskrives gaardpladsen hvad jordsmon og skog angaar som hovedbruget; udslaatterne gav 1 læs hø. Efter Mortens død i 1740 overtog sønnen Ole Mortensen eiendommen efter en taxt af 60 rdl., og ved skiftet efter ham i 1773 var værdien 160 rdl. og besætningen 1 gl. hest, 4 kjør og 4 gjeder; boet blev paa 309 rdl. i aktiver og 263 i gjeld og udgifter. Oles tredie søn Hans Olsen fik skjøde paa Mørkhagen thl. $\frac{12}{2}$ 1774 og brugte gaardpladsen til 1807, da den blev overdraget hans søn igjen Ole Hansen, som inidertid døde i 1812, hvorpaa hans gamle far paany overtog eiendommen og solgte den ved skjøde thl. $\frac{8}{6}$ 1812 til sin yngre søn [en af 1814'aarets tapre krigere] Gunder Hansen for 200 rdl. I den følgende tid foregik en del frasalg, hvorefter Mortenshusa af Gunders dødsbo i 1869 blev solgt for 575 spd. til sønnen Hans Gundersen, hvis søn igjen Gunder Hansen er nuværende eier fra 1895.

Mortenshusa, løbe-nr. 21, er nu brugs-nr. 1 med skyld 3 mk. 24 øre. Fra eiendommen er udgaaet brugs-nr. 3 «Lillehagen» og 4 «Bækkeløkken» foruden to skog-brugsnummere.

merker for general Hausmann. Saa meget besynderligere er det at finde en obligation thinglyst ¹⁵/₁₁ 1723, hvorefter Ole pantsætter sin eiendom til den senere gaardbruger paa Bjølset John Gundersen Berger for 256 rdl., «hvilke penge John mig for det meste udi værende krigstid til mine udredsler saavel som subsistense tid efter anden forstrakt haver uden nogen interesse». Og da Ole aaret efter «formedelst et ulykkelig fald og stød» blev senge- liggende og derfor vilde skifte sit bo, kom han med børnene overens om at afstaa Østre Hagen til John Berger for pantegjelden og et kontant udbetalt beløb af 20 rdl. til hver af de tre døtre samt paa betingelse af, at den tjerde datter og hendes ægtefælle Ole Olsen skulde nyde boets halvpart i pladsen *Mørkhagen* paa ¹/₂ skinds skyld og dertil faa bistand til at erhverve den anden halvpart af samme størrelse, der tillaa Vestre Hagen. John Gundersen gik med glæde ind paa disse betingelser og lovede endog «at hjælpe Ole Olsen at oprykke saa meget mere til Mørkhagen af moen, som det kan beløbe sig», ifald Vestre Hagens anpart af pladsen ikke var tilkjøbs for billig pris¹. Ikke før havde John Berger imidlertid ³/₈ 1724 faaet skjøde, før Ole Johnsens brorsønner Ole Gundersen Hagen og Morten Mortensen Hagen indfandt sig og reserverte sig odelsløsning, da de mente, de var «af ældre blodlinie» end farbroderen og at hele kontrakten med John bare var proforma'verk. Hertil kunde de nok have skjellig grund forsaavidt, som Ole Johnsen lod sin svigersøn Ole Olsen Mørkhagen fremdeles pløje og saa og skalte og valte paa Østre Hagen som tidligere, hvorfor John Gundersen sluttelig fandt sig nødsaget til at stevne dem for at faa sin ret

¹ Først ved skjøde thl. ¹⁰ ; 1753 fik Oles søn Ole Olsen skjøde paa denne halvpart af Mørkhagen, som saaledes fra nu af i sin helhed blev selveiergaard med skyld i skind. — I matriklen af 1723 beskrives den saaledes: I sollien[!] letvunden, jordarten sandig, tør og frostlændt; besætning 2 kjør, 5 faar og 5 gjeder, udsæd i skp. blandkorn og i td. havre, høvling i læs, skog til brænde, gjærdefang og hustømmer. sæter med maadelig havn og slaatter paa 2 læs hø.

Navnet, egentl.: Myrkhagi o: den mørke hage, er ganske betegnende, for gaarden har sin plads saa nær indunder det søndenfor liggende Nefsaasberget, at aasen ganske stænger for solen ved vintersolhvervs tider.

Mørkhagen, gl. matr.-nr. 87, er nu gaards-nr. 8 med brugs-nr. 1 «Nordre Mørkhagen» paa 1 mark 11 øres skyld og brugs-nr. 2 «Søndre Mørkhagen» paa 1 mark 14 øres skyld.

anerkjendt. Ved thinget $21/6$ 1725 nægtede Ole Johnsen rent ud at have modtaget nogen penge af John og kom med mange udflugter, men dommen faldt i Johns favør, og han blev foreløbig siddende i fred paa sit brug i Østre Hagen, som i matriklen af 1723 beskrives saaledes: I baglien letvunden, jordarten temmelig god, dog lidt tørlændt; skog til brændeved, gjærdefang og hustømmer og noget til sagtømmer; sæter med god havn og slaatter paa 3 læs hø. Udsæden var samtidig 2 fj. rug, 4 skp. byg, 1 td. blandkorn og $4\frac{1}{2}$ td. havre, høavlingen 19 læs og besætningen 2 hester, 12 kjør, 16 faar og 8 gjeder.

I 1726 gjorde Ole Johnsens ældste svigersøn Ole Hansen Lindberget krav paa at indløse gaarden efter sin svigerfar, og John Berger maatte paa dør. Neppe var imidlertid den nye eier rykket ind, før den gamle odelsprætendent Ole Gundersen, som stadig følger efter med sine protester, anlægger odelsøgsmaal fremdeles med paastand paa at være udgaaet «af en ældre blodlinie». Sagen drives til lagthinget og afgjøres ved dom af $16/9$ 1727 derhen, at Ole Gundersen fik holde sin næse væk, saalænge nogen af Ole Johnsens efterkommere besidder gaarden. Nu vilde Ole Gundersen appellere til Overhofretten, men saa kom Ole Hansen pludselig «i bedre erfaring», at hans modpart saa sandelig var runden af den «ældre blodlinie»! og dermed ilede han med at tilskjøde Ole Gundersen eiendommen, thl. $16/7$ 1728, og parterne blev enige om «ganske at mortificere lagthingsdommen».

I sin glæde over endelig at have naaet sine ønskers maal var Ole Gundersen saa galant at ville bygge sin tidligere kontrapart og hans familie «et sømmeligt stuehus med kove» og tilbehør foruden rimeligt føderaad, og alt artede sig som hyggeligst, da pludselig en yngre svigersøn af den gamle Ole Johnsen optræder paa skuepladsen med et ligesaa ubehageligt som uventet krav. Det var ovennævnte Ole Olsen Mørkhagen, som fandt at en lagthingsdom ikke saaledes uden videre kunde «mortificeres» efter godtfolks behag, hvorfor han maatte kunne benytte sig af den derved hjemlede ret til at indløse Østre Hagen, som Ole Hansen noget forhastet havde givet slip paa. Der blev saa paany proces, og ved lagthingsdom af $23/6$ 1730 kjendtes Ole Mørkhagen berettiget til indløsning for 340 rdl., dog skulde Ole Hansen nyde de fordele, han havde opnaaet ved kontrakten af 1728.

Ole Olsen Mørkhagen sad med Østre Hagen til 1752, da

eiendommen efter nogen transaktion ved skjøde thl. $\frac{15}{3}$ s. a. blev kjøbt for 400 rdl. af Amund Eriksen Murud, en mand, der som prestens medhjælper og kasserer for skolekassen vel har nydt almindelig tillid, men havde vanskelig nok for at klare sine forpligtelser. Ved skiftet efter hans første hustru i 1757 eiet han aktiver til 562 rdl., hvoraf de 400 faldt paa den faste eiendom, men gjelden løb op til 487 rdl., saa overskuddet blev ikke stort. Bedre blev det, da han i 1758 ægtede Siri Eriksdatter Opsal, som efter sin første ægtefælle havde arvet en anpart i Hvarstad og saaledes medbragte nogen velstand, men mere end 161 rdl. fik han dog ikke tilovers, da han i 1760 lod skifte sit bo. Sønnen Ole Amunden overtog Østre Hagen ved skjøde thl. $\frac{15}{3}$ 1765 og sad som bruger i nær tredive aar, til 1794, da han lod sit bo dele. Efter fradrag af udgifter paa 84 rdl. blev der 1516 rdl. i behold og den ældste søn Amund Olsen overtog gaarden med løsøret for tils. 1600 rdl.

I den følgende tid afholdtes en række skylddelingsforretninger som følge af flere frasalg, væsentlig af den tilliggende skog, og Østre Hagens skyld var reduceret til 7 skind, da Amund ved skjøde thl. $\frac{5}{2}$ 1823 solgte eiendommen for 950 spd. til sin nabo paa Vestre Hagen Tollef Olsen, hvorefter begge brug fulgtes og sluttelig blev slaaet sammen til en gaard: Hagen, brugs-nr. 13 med samlet skyld 25 mk. 46 øre. Se videre herom s. 322.

[B] *Vestre Hagen med Vestre Husa og Østre Husa*, af skyld 1 hud 3 skind, fra omkr. aar 1645 af skyld 1 hud 6 skind, tilhørte i begyndelsen af 1600'tallet udenbygds bønder. Reier [alm. kaldet «Repper»] Trondgaard i Hof havde odel til $\frac{1}{2}$ hud og tilflyttede Vestre Hagen, som for denne anparts vedkommende først gik over til sønnen Alf Reiersen paa Trondgaard og efter dennes død i 1639 til hans søn igjen Halvard Alfsen paa Øverby i Hof. — Af den øvrige del i Hagen kom $\frac{1}{2}$ hud som pantegods til Thore Farset i Nes paa Romerike og 3 skind ligeledes som pantegods til «Veum-folket» i Grue. Thores part gik videre til Karen Forkerud paa Eidskogen, der ogsaa tilhørte «Veum-folket», og af hendes arvinger blev den $\frac{1}{2}$ hud omkr. 1633 ved mageskifte overladt nævnte Halvard Alfsens brorsøn Iver Reiersen Kalgaarden i Hof, medens de 3 skind blev overdraget Torsten Clemetsen paa Hagen, der i mellemtiden havde brugt gaardparten.

Under $\frac{9}{8}$ 1639, thl. $\frac{30}{8}$ s. a., indgik Halvard Alfsen paa Øverby et mageskifte med sin brorsøn Iver Reiersen med hustru Gunhild Guttormsdatter, hvorved denne overtog sin $\frac{1}{2}$ 'hud i Hagen til Halvard, der til vederlag gav Iver $\frac{1}{2}$ hud af sit odelsgods i Trondgaard. Paa denne maade blev Halvard eier af 1 hud i Vestre Hagen, og strax derefter stevnede han Torsten Clemetsen til fravigelse af sin lille anpart paa 3 skind. Torsten paabe-raabte sig en mindelig overenskomst af $\frac{7}{10}$ 1633, der var kome- istand paa hans hustru Ambjørg Bjørnsdatter Vesterhaug og søn Clemet Torstensens «bønlig begjær», og hvorefter han skulde forblive paa sin part af Hagen mod at skaffe lige godt gods istedet. Denne del af kontrakten havde Torsten ogsaa senere opfyldt ved at mageskifte en ham tilhørende andel i Rustad i Vinger, og ved underrettsdom af $\frac{17}{10}$ 1639 blev Torstens ret til de 3 skind i Hagen opretholdt.

I 1640 var da eiendomsforholdet dette: Halvard Alfsen eier 1 hud og Torsten Clemetsen eier 3 skind.

Medens Halvards eiendom i 1640'aarene blev delt mellem hans sønner Alf Halvardsen Øverby og Reier Halvardsen Hagen og derpaa atter samlet af sidstnævntes svigersøn og fleraarige bruger paa Hagen Knut Thoresen, der indløste sine med-arvinger ved skjøde thl. $\frac{20}{10}$ 1688, gik det ikke nær saa ligetil med Torstens anpart. Til at begynde med arvede sønnen Cle-met Torstensen den efter ham omkr. 1645, og skylden for-ogedes ved denne tid til 6 skind, men kort efter pantsatte han eiendommen til sorenskriver Hans Carstensen Tanche. Fra ham blev den atter indløst og tilfaldt ved arveskifte $\frac{7}{2}$ 1665 John Johansen paa Nedre Skjefstad, som imidlertid under $\frac{26}{1}$ 1677 dels solgte og dels pantsatte den for 14 rdl. til Ole Siverson Ber-ger. Da saa John ved thinget $\frac{17}{11}$ 1694 vilde indløse den igjen, kom det til forlig mellem ham og Oles arvinger, hvorved disse fik anparten til odel og eie mod et extratillæg af 6 rdl., som de holdt for god betaling, «eftersom der var fast ikke et hus paa tomten, da de fik den». Berger'folket lod opføre almindelig be-byggelse og under navnet *Husparten* solgte de den nogle aar efter til ovennævnte Knut Thoresen, der som meddelt i 1688 havde indløst hovedbruget og saaledes nu blev eier af hele Vestre Hagen med samlet skyld 1 hud 6 skind.

Om Knut er der ikke mange efterretninger, men en af dem

er knyttet til et uhyggeligt slagsmaal paa hø-ljaer mellem ham og husmanden Ole Eriksen, hvorunder Ole fik en del stygge hug i venstre arm og høire «tummeltaa» og vistnok kunde være glad, han kom fra det med livet. Fogden stevnede Knut til thinget $\frac{28}{10}$ 1682, hvor Ole indfandt sig med «en lemster arm» og fremviste sine saar, og idømte ham en velfortjent bod paa 8 ørtuger og 6 mk. sølv. Ved skjøde thl. $\frac{15}{11}$ 1706 overdrog Knut sin ældste søn Ole Knudsen «Husparten» paa 6 skind og i 1709 er han vistnok død, for $\frac{12}{7}$ d. a. fik Ole ogsaa skjøde af sine medarvinger paa hovedbruget Vestre Hagen, thl. $\frac{15}{7}$ 1709.

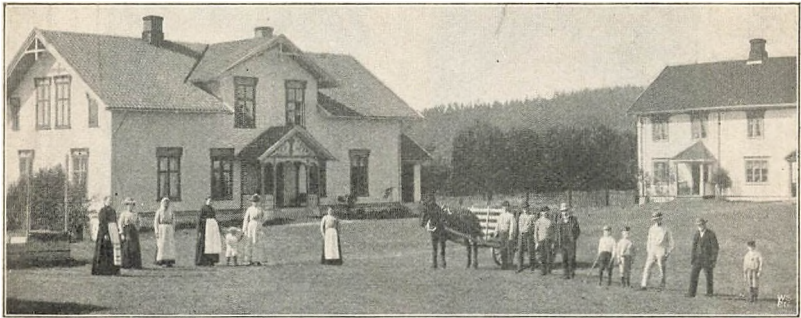
Hele eiendommen beskrives i matriklen af 1723 saaledes: I baglien letvunden, jordarten temmelig god, dog lidt tørlændt, med skog til brænde, gjærdefang, hustømmer og noget til sagtømmer; udsæd 2 skp. rug, 1 td. byg, $1\frac{1}{2}$ td. blandkorn og 5 td. havre, høavling 18 læs og besætning 2 hester, 13 kjør, 10 faar og 10 gjeder. Der tilhørte en husmandsplads med udsæd paa $\frac{1}{2}$ td. blandkorn, kvern «ikkun til husnytte», sæter med god havn og slaatter paa 3 læs hø.

Da Ole Knudsen og hustru Olaug Berger «formedelst tiltrædende aar og alder» i 1732 lod afholde skifte, blev boets gjeld paa 140 rdl. dækket af løsøret og endda blev der 206 rdl. tilovers. Hvad jordegodset angaar gik selve Vestre Hagen med 1 huds skyld over til deres søn Ole Olsen d. ældre ved skjøde thl. $\frac{30}{6}$ 1734 og $\frac{9}{7}$ 1734, medens de foreløbig forbeholdt sig «Husparten» paa 6 skind, «hvori nu sidder tvende mandens søstre som huskvinder og har noget bevilget brug». Efter sin mors død i 1751 fik Ole dernæst ogsaa «Husparten» for en pris af 120 rdl. ved skjøde thl. $\frac{15}{3}$ 1752 og tog sin gamle far paa føderaad.

Dette var sidste gang disse eiendomme blev samlet paa én haand. «Husparten» blev nogle aar senere helt udskilt fra Vestre Hagen, og de to brug skal derfor i det følgende blive behandlet hver for sig.

Vestre Hagen med 1 huds skyld havde ved skiftet efter Ole Olsens første hustru i 1750 en besætning paa 2 hester, 5 kjør og 5 kviger, 3 faar, 12 gjeder og 2 svin foruden en del ungdyr af hvert slag og bruget blev værdsat til 138 rdl. Boet blev i det hele efter fradrag af 137 rdl. i gjeld og udgifter opgjort med 207 rdl. i behold. Hans kaar var saaledes dengang meget beskedne, men forskellige tømmerkontrakter, han i de følgende

aar sluttede med fuldmægtige for trælasthandlerne i Christiania, antyder en stigende velstand. Under $18\frac{1}{3}$ 1765 indgik han en kontrakt med Arne Olsen paa Vesterhaug, hvorefter det stod Arne frit «indtil udgangen af aaret at hugge saa meget sagtømmer eller kjøbmands-trælast, som kunde findes baade af furu og gran i Hagens skog samt at beholde det tømmer og de faldtræer, som var i skogen beliggende, og sælge til hvem, han lystede» mod at betale Ole en sum af 330 rdl. Arne hug, men naboerne i Hagen protesterte mod hans tilegnelse af faldtræerne og lod foretage arrest. Følgen var, at Arne nægtede at betale den omforenede sum, og der blev naturligvis proces. Medens pro-

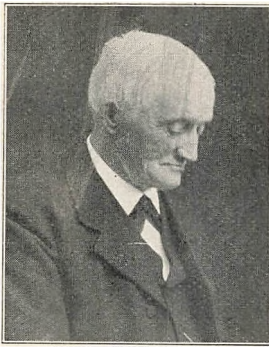
Fot. af I. Lomo.

Hagen. 1900.

kurator Ebbesen førte Arnes sag, procederte den meget benyttede prokurator Knut Olsen for Ole, og det er synd at sige at de var lunkne stridsmænd. «Gud ved», sagde Ebbesen, «hvoreledes en del mennesker kan være ret saa hengiven som denne [Knut Olsen] til at modstaa sandheden! Men det vil gaa med ham til enden ligesom Jannes og Mambres, der imodstod Mosen, fordi de var mennesker af forkrænkeligt sind», hvortil Olsen svarede at Ebbesen «før med opheftende udflugter og fortjente navn af en Don Quixote, og af hans sag vil ikke andet udkomme end at Arne Haug maa gaa af med en lang næse». «Til disse uanstændige expressioner» vilde Ebbesen kun svare, «at man ikke blev sort uden at komme for nær det, som er sværtet, derfor skulde han vel vogte sig for at han ikke blev besmittet». Dette fandt Olsen at være «en næsevis og dumdristig persons tale», hvortil Ebbesen spurgte, «hvad det er for et menneske, der be-

nytter sig af saadanne gluffer og gloser og saaledes træder den høiestes bud under fødder, som byder hvorledes parterne i rettergangen sig haver at forholde». — Efter denne lille prøve vil det vanskelig kunde siges at skydset var af fineste kaliber, men det var tidens maade at procedere paa mellem bygdeprokuratorerne, og det er utrolig, hvordan de kunde fylde thingprotokollerne med ørkesløs og usømmelig snak. Efter stadige, aldeles ubegribelige udsættelser gik denne sag først tildoms $^{23}{/}_{3}$ 1770, og Arne blev da tilpligtet at betale de 330 rdl.

Fra Ole Olsen d. ældre gik Vestre Hagen over til hans ældste søn Ole Olsen d. yngre, der i sit ægteskab med Birthe Sivers-

Helge Sætersmoen og hustru Berthe Berger.

[Fot. af Hilfling Rasmussen vandt guldmedalje paa fotogr. udstilling 1905].

datter Bjølset kun havde et eneste barn, der voxte op, sønnen Tollef Olsen, og han købte eiendommen af sin far for 580 rdl. ved skjøde thl. $^{25}{/}_{8}$ 1783. Han var dengang kun 23 aar gammel, men det gjaldt at redde den gamle odelsgaard fra en konkursauktion, og Tollef fik laane pengene hos den retsindige og hjælpsomme Ole Torkildsen Kvernmoen. Ved sit ægteskab i 1791 med den formuende Gjertrud Gulbrandsdatter Østre Berger fik Tollef midler ihænde, og samme aar kunde han betale sin brave ven og hjælper i nøden laanet tilbage. Paa sine gamle dage købte Tollef, som s. 318 berettet, ogsaa nabobruget Østre Hagen og betalte det med 920 spd. ved skjøde thl. $^{5}{/}_{2}$ 1823. Siden har Østre og Vestre Hagen hørt sammen og blev af Tollefs enke Gjertrud Berger ved skjøde thl. $^{10}{/}_{12}$ 1853 overdraget dattersønnen Helge Olsen Sætersmoen [Væringssaasen],

der i 1887 slog begge eiendomme sammen til et brugsnummer med skyld 25 mk. 46 øre. Under trofast bistand af sin hustru Berthe Jensdatter Berger drev Helge sin gaard frem til et mønsterbrug, hvor orden og vindskibelighed har hersket i en grad, der tør savne sidestykke selv i en dal som Østerdalen. I 1901 overdrog det gamle ægtepar sin gaard til sønnen Ole Jakob Hagen.

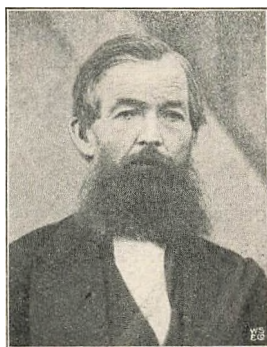
Hvad bebyggelsen angaar er saavel vaaningen som samtlige øvrige rummelige huse opført af Helge Sætersmoen; vaaningen i 1893.

Østre og Vestre Hagen, gl. matr.-nr. 9, er nu gaards-nr. 10 brugs-nr. 13 med skyld 25 mk. 46 øre.

«Husparten» paa 6 skind i Hagen blev af Ole Olsen d. ældre i 1767 delt i to lige store dele og derved fremkom brugene «Vestre Husa» og «Østre Husa».

Vestre Husa med 3 skinds skyld beholdt han til sin død i 1779, og enken Marit Johnsdatter indløste da denne eiendom fra hans kreditorer for 300 rdl. med kvittering thl. $\frac{24}{8}$ 1781 og overdrog den s. d. for 410 rdl. til sin datter Olla og hendes ægtefælle Jens Pedersen Løken, som efter i 1791 ved dom at have fraveget eiendommen til fordel for rette odelsmand Tollef Olsen Hagen, men s. a. atter at have faaet skjøde af ham, vedblev brugen til sin død i 1795. Værdien var da 700 rdl. og boet blev opgjort med 916 rdl. i aktiver og 225 i passiver. Enken bragte i 1795 Vestre Husa til sin anden ægtefælle Gunder Olsen Mørkhagen, fra hvem hun i 1819 blev skilt, og ved hendes død i 1834 lod kreditorerne tage udlæg i eiendommen, hvorpaa de solgte den til Inger Olsdatter Solberg [se s. 113], der udenfor ægteskab havde en datter med nævnte Gunder Olsen. Til denne datter, Oleane Gundersdatter og hendes ægtefælle Jens Eriksen Ljømo overdrog Inger Vestre Husa, løst og fast, for 500 spd. ved skjøde thl. $\frac{6}{7}$ 1846; og de efterfulgtes i 1880 af sønnen Gudor Husa, som i 1888, da han blev gaardbruger paa Nødaasen, solgte Vestre Husa til Helge Sætersmoen paa Hagen.

Den gamle i 1795 af Gunder Olsen opførte stuebygning blev nedrevet i 1874.

Jens Eriksen Ljømo.

Østre Husa med skyld 3 skind solgte Ole Olsen Hagen d. ældre til sin søn Gunder Olsen ved skjøde thl. $\frac{15}{7}$ 1767. Der stod 3 kjør og 5 smaafø paa tjøset, da skifte holdtes efter Gunders hustru Anne Johnsdatter Rustad i 1773 og gaardparten havde da en værdi af 200 rdl. Kreditorerne forlangte auktion over løst og fast og Østre Husa blev købt af Amund Andersen og hustru Marthe Thoresdatter Vesterhaug ved skjøde $\frac{11}{3}$ 1774, og disse drev gaardparten lige til 1807, da først den ene søn Thore og derpaa i 1808 den anden søn Amund overtog den. Ved sidstnævntes død i 1812 solgte faderen Østre Husa til Haagen Olsen af Østre Hagen ved skjøde thl. $\frac{14}{12}$ s. a. Efter ham fulgte sønnen Ole Haagensen i 1851 og derpaa dennes søn igjen Haagen Olsen.

Hagen, gl. matr.-nr. 9, er nu gaards-nr. 10 med ialt 46 brugsnummere, hvoraf: Østre og Vestre Hagen [løbe-nr. 24 og 25] er brugs-nr. 13 med skyld 25 mk. 46 øre, Vestre Husa [løbe-nr. 22] er brugs-nr. 7 med skyld 4 mk. 32 øre, og Østre Husa [løbe-nr. 23] er brugs-nr. 10 med skyld 3 mk. 74 øre. Som før nævnt er derhos Mortenshusa, [løbe-nr. 21] brugs-nr. 1 med skyld 3 mk. 24 øre. Henved tyve brugsnummere udgjøres af større og mindre skogstykker, af hvilke det meste nu tilhører Helge Sætersmoen paa Hagen.

Kort ættetavle vedkommende Hagen.

Alf Reiersen paa Trondgaard i Hof 1600 havde sønnerne Reier Alfsen paa Kalgaarden [hvis søn igjen Iver Reiersen var gaardbruger paa Kalgaarden og gift med Gunhild Guttormsdtr.] og:

Halvard Alfsen paa Øverby i Hof 1639, eiede Vestre Hagen. Med hustruen Anne Engebretsdtr. havde han to sønner: Alf Halvardsen, eier af anpart i Hagen og † før 1670 efterladende en søn Halvard Alfsen Øverby [se s. 345], og:

Reier Halvardsen, gaardbruger paa Hagen 1670, hvis børn var [I-IV]:

- I. Ole Reiersen, † før 1688 i Hof, havde datteren Inger Olsdtr., gift med Morten Olsen i Hof.
- II. Anne Reiersdtr., gift med Berger Olsen i Hof, der i 1711 fik brugen af et jordstykke i Vestre Hagen for livstid.
- III. Ambjørg Reiersdtr., gift med Ole Johnsen paa Østre Hagen, s. 326.
- IV. Marthe Reiersdtr., gift med Knut Thoresen, gaardbruger paa Vestre Hagen 1688 og † omkr. 1709 efterladende to døtre: Gul-

laug Knutsdtr., f. 1685 og begr. $^{22}/_2$ 1761, ugift, og Marthe Knutsdtr., f. 1690 og \dagger $^{20}/_1$ 1754 som enke, samt tre sønner [A-C]:

A. Torsten Knutsen, f. 1687, gaardbruger paa Øvre Skjefstad.

B. Gunder Knutsen, gaardbruger paa Skjærbæk, \dagger 1717 uden børn med hustruen Randi Hansdtr., der var søster af Hans Hansen Skjefstad s. 116.

C. Ole Knutsen, ældste søn, f. 1676 og begr. $^{1}/_1$ 1756, gaardbruger paa V. Hagen; gift med Olaug Olsdtr. Berger s. 308. Efterlod fem børn [1-5]:

1. Olaug Olsdtr., gift med Gunder Johnsen Vesterhaug paa Skjærbæk.

2. Guri Olsdtr., f. 1707 og begr. $^{2}/_7$ 1797, gift med Ole Olsen Søndre Berger s. 297.

3. Anne Olsdtr., f. 1713 og begr. $^{2}/_2$ 1757, gift 1735 med Amund Eriksen Murud, f. 1701 og begr. $^{13}/_3$ 1768, gaardbruger paa Østre Hagen, der 2den gang blev gift $^{31}/_3$ 1758 med Peder Olsen Hvarstads enke Siri Eriksdtr. Opsal¹.

4. Birthe Olsdtr., f. 1721 og gift med Gunder Johnsen Østerhaug.

5. Ole Olsen, næstældst, f. 1706 og \dagger $^{31}/_{12}$ 1779, gaardbruger paa Vestre Hagen; gift først 1730 med Torgun Jensdtr. Torge, skifte $^{20}/_{10}$ 1750, dernæst 1750 med Marthe Mortensdtr. Hagen [Mortenshusa], og endelig $^{28}/_{12}$ 1753 med Marit Johnsdtr., f. 1727 og begr. $^{12}/_3$ 1791. Fem børn voxte op [a-e]:

a. Gunder Olsen, f. 1735, bruger paa Østre Husa; gift $^{19}/_{12}$ 1766 med Anne Johnsdtr. Rustad, f. 1754 og begr. $^{21}/_{11}$ 1773 efterladende sønnen Ole Gundersen, db. $^{11}/_8$ 1771.

b. Eli Olsdtr., f. 1741 og begr. $^{31}/_7$ 1796; gift $^{16}/_1$ 1767 med Morten Olsen Mørkhagen.

c. Jens Olsen, f. 1744, bosat paa Hagen 1781.

d. Olea Olsdtr., db. $^{18}/_4$ 1762 og \dagger $^{25}/_2$ 1834; gift først $^{19}/_{12}$ 1781 med Jens Pedersen Løken [Perstuen], bruger paa Vestre Husa, og derpaa $^{28}/_2$ 1795 med Gunder Olsen Mørkhagen paa Vestre Husa, fra hvem senere skilt. Hendes børn var: 1. Marthe Jensdtr. f. den $^{14}/_{12}$ 1788 og gift $^9/_6$ 1815 med Peder Gudmundsen Holte-

¹ Amund Eriksen Murud efterlod fem børn, af hvilke sønnen:

Ole Amundsen, f. 1737 og begr. $^4/_2$ 1795, bruger paa Ø. Hagen; gift $^{28}/_{12}$ 1760 med Sophia Haagensdtr. Bjølset, hvem han efterlod med fem børn. Af disse var [1 og 2]:

1. Amund Olsen, db. $^9/_4$ 1773, bruger paa Ø. Hagen og gift $^{10}/_{10}$ 1795 med Johanne Olsdtr. Engen.

2. Haagen Olsen, db. $^{27}/_6$ 1779 og \dagger $^5/_6$ 1851, bruger paa Ø. Husa; gift $^{28}/_{11}$ 1812 med Kirsti Amundsdr., db. $^5/_2$ 1786 og \dagger $^{12}/_2$ 1872, dtr. af Amund Andersen paa Ø. Husa og Marthe Thoresdtr. Vesterhaug. Af deres børn var:

Ole Haagensen, f. $^5/_2$ 1815 og \dagger $^{10}/_9$ 1893, bruger paa Ø. Husa; gift $^{28}/_{12}$ 1850 med Marthe Gundersdtr. Holtet, f. $^{11}/_{10}$ 1816 og \dagger $^6/_2$ 1872. Deres søn Haagen Olsen, f. $^{12}/_{10}$ 1852, bruger paa Ø. Husa.

rud i Vaaler. — 2. Olia Jensdr. f. $17\frac{1}{2}$ 1792 og gift $\frac{4}{11}$ 1817 med Erik Pedersen Tuven s. 151 og s. 226. — 3. Johanne Gundersdr. db. $\frac{5}{3}$ 1797 og gift med Jens Pedersen Ijømokvern — og 4. Anne Gundersdr. db. $\frac{19}{3}$ 1803 og gift $\frac{28}{3}$ 1835 med John Gundersen Lusberget.

e. Ole Olsen d. yngre, ældste barn, f. 1731 og begr. $\frac{1}{3}$ 1812, gaardbruger paa Vestre Hagen; gift $\frac{20}{12}$ 1752 med Birthe Siversdr. Bjølset. Efterlod èt barn:

Tollef Olsen, db. $\frac{31}{8}$ 1760 og \dagger $\frac{24}{2}$ 1833, gaardbruger paa Østre og Vestre Hagen; gift $\frac{11}{11}$ 1791 med Gjertrud Gulbrandsdr. Ø. Berger, db. $\frac{4}{2}$ 1770 og \dagger $\frac{17}{5}$ 1857. Tre børn voxte op [1-3]:

1. Gunder Tollefsen, f. $\frac{22}{10}$ 1795 og \dagger $\frac{27}{10}$ 1884, ugift.

2. Anne Tollefsdr., f. $\frac{27}{3}$ 1798 og \dagger $\frac{23}{1}$ 1893; gift $\frac{17}{10}$ 1825 med Ole Helgesen Væringsaasen, gaardbruger paa Sætersmoen. Af deres børn er:

Helge Olsen Sætersmoen, f. $\frac{3}{11}$ 1827, gaardbruger paa Hagen; gift $\frac{1}{11}$ 1853 med Berthe Jensdr. Berger; to gjenlevende børn: Anna Ovidia Hagen f. $\frac{27}{1}$ 1857 og Ole Jakob Hagen f. $\frac{6}{12}$ 1864, ugifte.

3. Olia Tollefsdr., f. $\frac{31}{12}$ 1804 og \dagger $\frac{12}{5}$ 1891; gift $\frac{21}{11}$ 1829 med Jens Helgesen Væringsaasen, gaardbruger paa Berger.

John Olsen, f. 1618, efterfulgte sin far som gaardbruger paa Østre Hagen og efterlod ved sin død omkr. 1694 fire sønner [I-IV]:

I. Ole Johnsen, gaardbruger paa Østre Hagen 1704, \dagger omkr. 1726; efterlod med Ambjørg Reiersdr. Hagen, s. 324, fire døtre [A-D]:

A. Gro Oldstr., gift med Ole Hansen Lindberget; deres ældste datter blev gift med murmester Christian Gottlieb Zimmerman.

B. Marit Oldstr., f. 1684 og begr. $\frac{12}{3}$ 1768; gift med Ole Olsen Mørkhagen¹, f. 1689 og begr. $\frac{12}{2}$ 1758.

C. Gunhild Oldstr., f. 1685 og begr. $\frac{31}{5}$ 1761; gift med Gudmund Olsen Kirkeberg, f. 1679 og begr. $\frac{1}{4}$ 1761.

¹ Deres søn Ole Olsen, f. 1722 og begr. $\frac{3}{6}$ 1809, bruger paa Mørkhagen; gift $\frac{20}{12}$ 1755 med Olia Oldstr. Søndre Berger s. 297, f. 1736 og begr. $\frac{28}{3}$ 1797. Af deres mange børn var [a-b]:

a. Ole Olsen, db. $\frac{4}{6}$ 1757 og begr. $\frac{16}{6}$ 1797, bruger paa Mørkhagen; havde med hustruen Siri Oldstr. \dagger $\frac{5}{3}$ 1835, 82 aar gl., mange børn, hvoraf: 1. Gunder Olsen paa Mørkhagen, db. $\frac{23}{2}$ 1783 og \dagger $\frac{20}{6}$ 1865 paa Haugeise, gift $\frac{8}{11}$ 1806 med Marthe Oldstr. Viken. — 2. Marthe Oldstr. db. $\frac{24}{10}$ 1784 og gift $\frac{2}{11}$ 1816 med Ole Gundersen Vesterhaug. — 3. Olia Oldstr., db. $\frac{20}{3}$ 1788 og gift $\frac{24}{3}$ 1815 med Tollef Pedersen Korsbakken — og 4. Ole Olsen db. $\frac{23}{10}$ 1791 og gift $\frac{27}{12}$ 1830 med Johanne Johansdr. Skjefstad.

b. Gunder Olsen Mørkhagen, bruger paa Vestre Husa, db. $\frac{16}{7}$ 1769 og \dagger den $\frac{5}{6}$ 1839; gift $\frac{28}{2}$ 1795 med og i 1819 fraskilt Olia Oldstr. Vestre Hagen, enke efter Jens Pedersen Løken paa V. Husa; om deres børn se s. 325.

Med Inger Oldstr. [db. $\frac{7}{10}$ 1787 i Løiten og \dagger $\frac{3}{1}$ 1878, dtr. af Ole

D. Anne Olsdtr., var umyndig i 1725.

II. Alf Johnsen, f. 1649 og \dagger ugift 1698, skifte $\frac{5}{11}$ s. a.

III. Gunder Johnsen var \dagger 1710 efterladende sønnen Ole Gundersen, f. 1686 og begr. $\frac{9}{1}$ 1752, der gjentagende procederte om Hagen.

IV. Morten Johnsen, f. 1644 og \dagger før 1715, efterlod sønnen:

Morten Mortensen, bruger paa Mortenshusa af Østre Hagen 1702, skifte $\frac{24}{5}$ 1740; efterlod hustruen Siri Olsdtr. Berger med fire børn [A-D]:

A. Guri Mortensdtr., f. 1700 og begr. $\frac{3}{1}$ 1789, ugift.

B. Marthe Mortensdtr., f. 1706 og begr. $\frac{12}{12}$ 1751; gift 1750 med Ole Olsen paa Vestre Hagen.

C. Birthe Mortensdtr., f. 1713 og begr. $\frac{27}{8}$ 1758.

D. Ole Mortensen, næstældst, f. 1704 og begr. $\frac{2}{5}$ 1773, bruger paa Mortenshusa; gift 1731 med Gunhild Olsdtr. Søndre Berger s. 297, født 1703 og begr. $\frac{18}{2}$ 1781. Fire gifte børn [1-4]:

1. Ole Olsen, f. 1733 og \dagger $\frac{20}{3}$ 1822, skiløber og bosat paa Hagen; gift $\frac{27}{5}$ 1760 med Ingeborg Halvorsdtr. Østre Berger. Deres søn Ole Olsen Stenteppen procederte 1782 om gaardpart i Hagen.

2. Morten Olsen, f. 1740 og begr. $\frac{31}{8}$ 1814, inderst paa Hagen; gift $\frac{16}{1}$ 1767 med Eli Olsdtr. Vestre Hagen.

3. Gunder Olsen, f. 1744 og begr. $\frac{26}{5}$ 1811, husmand paa Østerhaugberget; gift $\frac{4}{12}$ 1780 med Mari Iversdtr. Berger, f. 1749 og begr. $\frac{15}{8}$ 1790. To sønner Ole og John.

4. Hans Olsen, næstyingst, f. 1742 og \dagger $\frac{7}{3}$ 1832, bruger paa Mortenshusa; gift $\frac{1}{11}$ 1777 med Olia Olsdtr. Søndre Houm, \dagger $\frac{25}{2}$ 1834, 70 aar gl. Af deres mange børn var:

Gunder Hansen, db. $\frac{7}{2}$ 1790 og \dagger $\frac{23}{12}$ 1868, bruger paa Mortenshusa; gift $\frac{29}{12}$ 1815 med Anne Johnsdtr. Kirkeberg, db. $\frac{25}{4}$ 1791 og \dagger $\frac{4}{11}$ 1861. Deres søn:

Hans Gundersen, f. $\frac{24}{3}$ 1824 og \dagger $\frac{21}{5}$ 1895, bruger paa Mortenshusa; gift $\frac{6}{4}$ 1858 med Marthe Jensdtr. Amundsen Engmoen, f. $\frac{7}{4}$ 1836 og \dagger $\frac{13}{10}$ 1890. Sønnen: Gunder Hansen, f. $\frac{13}{12}$ 1860, bruger paa Mortenshusa.

Vesterhaug.

Paa et lavt plateau, der strækker sig fra foden af Haugsberget frem til Glommen, ligger den store og velbebyggede gaard

Nielsen Solberg og Randi Pedersdtr.), se s. 113, havde Gunder Olsen udenfor ægteskab datteren:

Oliane Gundersdtr., f. $\frac{8}{11}$ 1819 og \dagger $\frac{20}{8}$ 1872; gift $\frac{23}{12}$ 1843 med Jens Eriksen Lømo [Tuven], bruger paa V. Husa, f. $\frac{20}{5}$ 1820 og \dagger $\frac{7}{11}$ 1892, søn af ovenn. Erik Pedersen Tuven [s. 326] og Olia Jensdtr. Husa. Deres søn Gudor Husa, f. $\frac{2}{2}$ 1849, gaardbruger paa V. Husa, senere paa Nødaasen.

Vesterhaug, hvis situation i det hele taget er temmelig nøiagtig tilsvarende gaarden Østerhaugs ret overfor paa Glommens østside. Flere omstændigheder tyder paa at begge disse gaarde oprindeligt har udgjort en stor eiendom «Haug». Saaledes sad der endnu saa sent som i begyndelsen af 1600'tallet to odelsbrødre paa disse gaarde, og saavel i Østerhaug som Vesterhaug eiet Kronen dengang en betragtelig anpart. At ætten ogsaa var af de ældste og jevreste i dalen fremgaar tydelig nok deraf, at de mest formaaende gaardmandssønner ikke blot i Elverum, men ogsaa i Hof og Aamot beilede til dens døtre.

Om betydningen af navnet Haug er tidligere meddelt under Østerhaug. Jordebogen for Akershus len af 1578 er den første, der nævner «Westerhoff», og paa samme vis skrives navnet i 1593 og 1604; i 1667 heder det: Westerhoug og i 1723: Houg vestre.

Ved overgangen til 1600'tallet var Vesterhaug en fuldgaard paa 4½ huds skyld. Heraf var 1 hud provstigods 3: det senere «Nordre Haug» [A], og 3½ hud bondegods 3: det senere «Mellem Haug» og «Søndre Haug» [B].

Forinden hvert af disse brug behandles for sig, vil det være mest praktisk her at anføre de opgaver, som matriklen 1667 indeholder under et for Vesterhaug: udsæd 25 td. korn, besætning 4 hester og 38 stk. fæ, god eng og fæhavn, humlehave, temmelig skog til sagtømmer samt til anden gaardsnytte, Vestfjeld sætervold paa 2 læs hø, 2 flomkverner.

[A] Provstigodset, svarende til det senere *Nordre Haug*, paa 1 huds skyld var sidst paa 1500'tallet af Kronen bortbygset til odelsbonden paa Vesterhaug, Ole Haug, derpaa til hans søn Bjørn Haug og fra 1634 til dennes søn Knut Haug. Sidstnævnte afstod i 1640 bygselen til Otter Bjørnsen, der var gift med hans farbror Strømme Østerhaugs sønnedatter Birthe Iversdatter og eiede en anpart af bondegodset. Otter fik bygselseddel af kronens forvalter Lauritz Knutsen udstedt ²⁵/₂ s. a., men Knut angrede nok paa den bedrift og anlagde kort efter proces for at faa Otter væk igjen, da han selv som eier af hovedlodden i Vesterhaug tilkom bygselretten. Ved dom af ¹³/₆ 1642 blev ogsaa bygselseddelen kjendt magtesløs, men parterne maa paany være kommet til enighed, for Otter vedblev som bygselmand paa provstigodset saa længe han levede, til 1687.

Ved kongeskjøde af $\frac{7}{12}$ 1665 solgte Kronen provstigodset, Nordre Haug, til oberst ved Smaalenske regiment Otte Skade, der samtidig ogsaa overtog Kronens anpart i Østerhaug som vederlag for pengeforstrækninger i feidetiden. Og af ham blev eiendommen kort efter solgt til sorenskriver i Østerdalen Liv Borch, der tid efter anden havde sine fingre i mangfoldige gaarde, men drev som letsindig og uvederheftig spekulant og tilslut kom galt afsted og blev afsat fra embedet. I 1685 lod sorenskriverens kautionister beslaglægge de eiendomme, han sad inde med, hvorefter assessor i overhofretten Anders Simonson, der ligesom Liv Borch vil findes nævnt flere steder i denne bog, tog dækning for sit ansvar bl. a. i Nordre Haug. Denne mand var født i Jylland 1628 og døde i Christiania 1697 som byens største skatyder, hvorefter hans formue og udstrakte eiendomme tilfaldt tre efterlevende døtre. Den ene af disse, Dorthe Andersdatter, med ægtefælle Henrik Lachman, en tyskfødt adelsmand, der var bleven tolder i Drammen, fik sig bl. a. tilloddet Nordre Haug og bortbygslede eiendommen til gamle Knut Haugs sønnesøn Bjørn Pedersen. Efter tolderens død i 1706 beholdt enken den til 1718, da hun ved skjøde thl. $\frac{18}{7}$ d. a. solgte Nordre Haug til Bjørns søn John Bjørnsen.

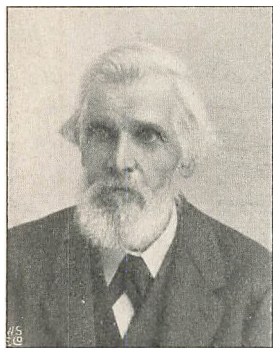
Fra dette aar er Nordre Haug saaledes kommen til den gamle æt paa Vesterhaug som selveiergaard. Ifl. matriklen af 1723 holdt John dengang en besætning paa 1 hest og 1 søl, 8 kjør, 8 faar og 6 gjeder, udsæden var 2 fj. rug, $\frac{1}{2}$ td. byg, 1 td. blandkorn og $2\frac{1}{2}$ td. havre; han avlede 14 læs hø, havde kvern «ikkun til husnytte», husmandsplads i fællesskab med sine naboer paa Mellem og Søndre Haug og sæterslaatter paa 2 læs hø. Opgaverne forøvrig om skogen og jordarten er fælles for hele Vesterhaug og anføres under Søndre Haug.

Først oppe i syvti'aarene fandt John sig for gammel til at drive sit gaardsbrug og i 1752 lod han og hustruen Marthe Torkildsdatter Ljømo boet skifte. Besætningen var nu 7 kjør, 1 ox og 3 kviger, 4 faar, 13 gjeder og 3 svin, og gaardens løsøre forøvrig var solid og godt, men her som paa gaardene søndenfor langt tarveligere end hos bønderne hinsides Glommen. Nordre Haug blev taxert til 480 rdl. og boets aktiver androg ialt til 559 rdl., hvorfra gik 187 i gjeld og udgifter. Sønnen Torkild Johnsen, der var tømmermerker for kammerjunker Wilster, ind-

løste sine søskenders arveparter i Nordre Haug ved skjøde thl. $16/7$ 1753 og brugte eiendommen til sin hustrus død i 1773. Han havde da 1 hest, 10 kjør og 4 kviger, 8 faar og 6 gjeder og huset var meget velforsynt. Halvparten af Nordre Haug eller 6 skind skyld overdrog Torkild for en pris af 250 rdl. til sin svigersøn Halvor Pedersen Indset, medens han selv vedblev brugen af den anden halvdel, og boet blev opgjort med 591 rdl. i overskud efterat gjeld og udgifter paa 57 rdl. var betalt.

Paa denne tid har Torkild vistnok bygget sig en ny vaaning paa Nordre Haug, for tre aar senere, da han ikke længer vilde have med gaardsbrug at bestille og lod skifte i 1776, næv-

nes «nyehuset» ved siden af «den gamle stue», og han har ogsaa skaffet sig en del nyt og flottere udstyr, saaledes opføres nu «et engelsk viserverk med vækker og kasse» til $3\frac{1}{2}$ rdl. og en del finere lintøi, end hans hustru havde havt at raade med. Men saa havde han ogsaa skaffet sig klatgjeld baade her og der, som løb op til 235 rdl. Ved auktion indbragte imidlertid løsøret 298 rdl., tilgodehavender m. v. androg til 110 og desuden indestod svigersønnens kjøbesum for halve brugt 250, saa der blev dog 433 rdl. tilovers, hvortil

Oluf Semingsen Bronken.

kom Torkilds beholdne halvdel af brugt, som svigersønnen Halvor Pedersen Indset ligeledes indløste fra sine medarvinger. Derved blev Halvor eier af hele Nordre Haug med 1 huds skyld, som han brugte til hustruens død i 1807, da denne eiendom blev taget boet til indtægt for 900 rdl. og udlagt til deres umyndige børn, af hvilke sønnen Gunder Halvorsen med væрге overtog eiendommen $6/4$ 1807. Af ham [med kurator] blev den ved skjøde thl. $12/6$ 1845 solgt til sønnen, garver Hans Gundersen, der $19/3$ 1850 mageskiftede Nordre Haug — med undtagelse af den ved gaarden Løken beliggende eng Langengen og akerstykke Tuven — med Gustav Thoresens eiendom Stafsberg i Furnes.

Nordre Haug kom derpaa under auktionshammeren $19/4$ 1852 og blev tilslaaet kjøbmand Svend Gundersen, der ved skjøde thl. $24/2$ 1854 atter solgte til fløtningsinspektør Dines Soot, og han

afhændede Nordre Haug med undtagelse af et kvernbrug, garververksted og bageri til Oluf Semingsen Bronken ved skjøde thl. $24/2$ 1857.

Da Oluf Bronken overtog Nordre Haug, var eiendommen saaledes allerede en del beskaaret og selv foretog han i den følgende tid flere frasalg, der efter afholdte skylddelingsforretninger i 1858 og 1865 reducerede hans anpart til en skyld af 1 dl. 2 ort 2 sk. Denne anpart brugte han ved siden af sin gaard Mellem Haug, indtil han ved skjøde af $24/7$ 1899 solgte begge eiendomme til et konsortium, af hvem Per Dahl paa Søndre Haug overtog dem ved skjøde thl. $18/9$ 1899.

[B] Bondegodset, svarende til det senere *Mellem Haug* og *Søndre Haug*, paa 3 huder 6 skinds skyld tilhørte sidst paa 1500'tallet odelsbonden Ole Haug, der som s. 328 bemærket tillige var Kronens bygselmand paa provstigodset og saaledes brugte hele Vesterhaug. I samme forhold efterfulgtes han af sønnen Bjørn Olsen, efter at denne havde udløst nogle mindre lodder, der var tilfaldt Halvor Nøtsel og Narve Kausvold i Stange, samt sine mange og formaaende søskenders arveparter med undtagelse af broderen Peder Olsen Møystads paa 6 skind. Bjørn besad dertil odelsgods i Grindalen 6 skind, i Eltos i Trysil 15 fisk og i Uleteig i Lesje 9 skind, saa han har sagtens været en af bygdens større matadorer dengang. Ved hans død omkr. 1634 overtog hans eneste søn Knut Bjørnsen eiendommen i Vesterhaug og under ham blev den delt.

«Onsdag strax efter Kyndelsmesse [$2/2$] 1640 blev Knut ved handarband [c: haandslag] forligt med Otter Bjørnsen», der var gift med hans farbror Strømme Olsen Østerhaugs sønnedatter Birthe Iversdatter, «at Knut med sin kvinde og børns samtykke oplod 2 huder for Otter». Heraf repræsenterede bygselen over provstigodset den 1'ne hud, saa selve eiendomsoverdragelsen kun gjaldt 1 huds gods. Da saa Otter flyttede ind og tog fat paa gaardsbruget, paastod Knut at det hele kun var en foreløbig ventilation om sagen og anlagde søgsmaal for at faa ham paa dør igjen. Vidnerne provede imidlertid at Knut utvetydig havde ment at overdrage selve eiendomsretten, og i henhold hertil faldt dommen $22/12$ 1640 i Otters favør. Sagen kom atter fore ved thinget $13/6$ 1642 forsaavidt spørgsmaalet om rette bygselmand til provstigodset angik, og herom er meddelt s. 328. Ved skjøde

thl. 17/9 1642 købte Otter ovennævnte Peder Møystads arvepart paa 6 skind i bondegodset, men overdrog senere, i 1682, halvdelen heraf eller 3 skind til Knuts søn og arvtager Peder Knutsen, saa eiendomsforholdet sluttelig blev dette:

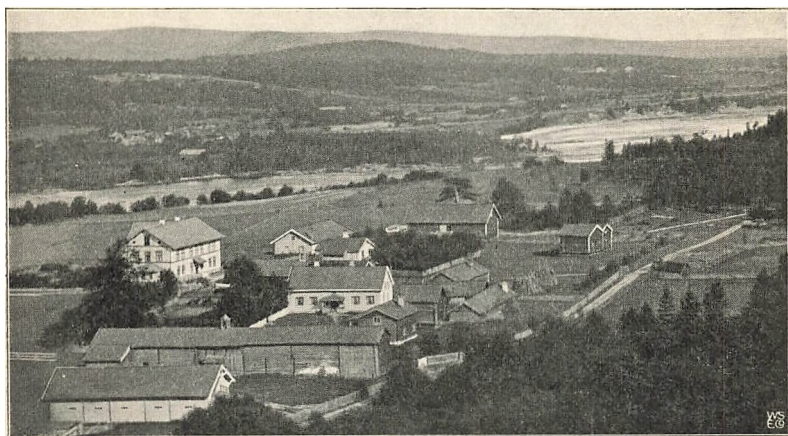
Otter Bjørnsen eier 1 hud 3 skind 3: Mellem Haug, og
Peder Knutsen eier 2 huder 3 skind 3: Søndre Haug.

Mellem Haug paa 1 hud 3 skind var Otter Bjørnsens eiendom helt til 1686, idet han dog fra 1680 overlod brugen til sin ældste søn, og i denne sin lange levetid skaffede han sig adskillige gjenvordigheder, egenmægtig og stridbar som han var, med en ætstolthed, der kunde gaa over alle grænser og endog bragte ham i mistanke for at have ryddet afveien en af sine døtres beilere, som han ikke fandt god nok. Det var en vaardag 1663 at den unge Niels Johansen Løken fandtes drivende i Glommen som lig, gyseligt tilredet med knust kindben og indslaaet venstre tinding, blaat og blodig. Mistanken reiste sig strax og temmelig almindelig mod Otter Haug, og talrige vidner afgav prov om, hvad der i den senere tid havde tildraget sig mellem ham og den omkomne. Saaledes havde Otter tre aar tidligere under et lidet ølkalas hos Siver Berger ladet falde de ord, at «dersom Niels Johansen anstille sig saa med hans datter, som John Johansen [Skjefstad] havde gjort med Sivers datter, og dersom han ikke lader af den gjænge, han har hos hennem, saa skulde han enten slaa hannem ihjel eller hugge hennem ihjel». — I et pintsegilde paa Berger, hvor baade Otter og den forsmaaede svigersøn var gjester, drev Otter sin tallerken i synet paa Niels, «saa blodet gik efter», og en juledag før prækenen fik han siden anledning til at give ham «to slag med en stang eller palmer til blodige saar udi hovedet». For disse bedrifter fik Otter ved thinget 4/7 1663 drøie bøder: «for hvert palmerslag i julefred 8 ørtuger 13 mk. sølv» og «for tallerken-slaget, saa, efterdi Siver Berger dennem i venlighed trakteret og de der samtlig burde fred nyde, at bøde dobbelt eller 4 mk. sølv, samt 3 mk. sølv for helligbrøde».

Flere af folkene paa Haug havde den natten, forbrydelsen var begaaet, hørt mistænkelig støi i Otters stue, skjønt han havde ladet sige at han ikke kom hjem den kveld fra udslatterne sine, og at Niels havde været over paa Haug viste farkosten, som

drev i elven. Indicierne pegte saa stærkt paa ham, at Otter ved sagens behandling paa lagthinget 1663 «høilig eragtes for Niels Johansens banemand mistænkt og suspekt, fordi han efter egen bekjendelse havde undsagt Niels paa livet, dette sit onde forsæt og hadefulde affektion ikke aleneste kontinuert, mens derover udbrudt med hug og slags beegning». — Saafremt Otter ikke inden 10 uger kunde «purgere sig» fra denne mistanke, da at lide efter loven. Til den tid blev der stillet kaution for hans tilstedeværelse.

Sagen er utvilsomt indbragt for høiere instanser, men de herhen

Søndre Haug og Mellem Haug. I baggr. Heradsbygden.

Vesterhaug 1880. Seet fra nordvest.

hørende dombøger er ikke bevaret. Da Otter imidlertid vedblev som gaardbruger paa Mellem Haug, som det synes uden afbrydelse til 1680 og her afgik ved døden sex aar senere i fred og ro, maa han paa en eller anden vis have sluppet helskindet fra det.

Sønnen Iver Ottersen overtog Mellem Haug efter faderen ved skjøde fra sine medarvinger thl. $17/10$ 1681, men allerede i 1689 afgik han ved døden efter i 1685 at have mistet sin hustru Thora Knutsdatter Knøsen, og deres umyndige datter fik ved skiftet $5/6$ 1689 sin farbror Ole Ottersen til formynder og styrer paa Mellem Haug, indtil hun ved sit ægteskab med Alf Halvardsen Lundebj af Hof, der tilhørte ætten paa Hagen, bragte eiendommen til ham. Ifl. matriklen af 1723 havde Alf en be-

sætning paa 1 hest og 1 føl, 9 kjøer, 8 faar og 8 gjeder, ud-sæden og høavlingen var nøiagtig som paa Nordre Haug, lige-saa skogens og jordens beskaffenhed; en husmandsplads havde han fælles med sine naboer.

Efter sin første hustrus død omkr. 1710 havde Alf, der i sine senere aar skrev sig Alf Halvorsen, giftet sig paany med Karen Olsdatter Øvre Skjefstad, og hendes bror Ole Olsen Skjefstad blev den følgende eier og bruger af Mellem Haug, som derpaa af hans enke Maren Houm ved skjøde thl. $16/7$ 1764 blev solgt tilbage til Alfs sønnesøn Halsten Halvorsen paa Væringsaasen for 800 rdl. og føderaad. Da Halstens far Halvor Alfsen imidlertid fik isinde at overdrage sin eindom i Væringsaasen til Halsten, besluttede denne strax at afhænde Mellem Haug, og ved skjøde thl. $27/11$ 1764 blev Arne Olsen Berger eier for en kjøbesum af 1540 rdl. Dette maa have været en stiv pris, for tre aar senere, da Arne lod holde skifte efter sin hustru, kunde taxten ikke drives høiere op end til 1400 rdl. Boet var forøvrig i en meget miserabel forfatning, saa løst og fast kom under auktionshammeren $30/12$ 1767, $3/12$ 1670 og $18/12$ 1771. Løsøret indbragte ialt 609 rdl., tilgodehavender 389 og Mellem Haug 1060 rdl., hvorved de samlede aktiver blev 2058 rdl. Herfra gik en gjeld paa hele 2788 rdl., hvoraf de 800 var indestaaende arvemidler og resten poster paa optil 200 rdl. hos gud og hvermand, saa boet blev fallit paa 730 rdl. Aarsagen til denne misære var total mangel paa økonomisk skjøn og lidet nøieseende forretningsførsel, der viste sig i stadig misligholdte trælastkontrakter.

Ved auktion $18/12$ 1771 fik kreditorerne Anders Petersen paa Grindhagen og Tollef Helset tilslaget paa Mellem Haug for 1060 rdl., men solgte atter eiendommen, efter at have afhændet en skogparcel, ved skjøde $1/2$ 1773 til «nordfløter» Carsten Smith¹, der ved indflydelse af handelshuset Collett & Søn, i hvis tjeneste

¹ Carsten Eriksen Smith, f. omkr. 1740 og † $23/8$ 1800 i Christiania, hvor gift $20/11$ 1772 med Kirsten Nieve, f. omkr. 1744 og † $31/5$ 1818 paa Vesterbaug. Af deres 13 børn, der alle var født i Elverum, døde fire i barne- og ungdomsaarene, Harald druknede i Glommen nat til $18/12$ 1811 og liget gjenfandtes $21/5$ 1815 ved Skjæringen, Adolf omkom ved skibbrud, ugift, Christian blev skibsfører og flyttede til Kjøbenhavn, hvor søsteren Kirstine blev

han havde været fra sin tidlige ungdom, havde modtaget ansættelse som inspektør ved tømmerfløtningen i Glommen fra dens øverste dalføre til Bingens lænse ved Øieren. Smith døde under et ophold i Christiania i 1800, og hans enke Kirsten Nieve solgte Mellem Haug med daværende skyld 11 skind samt boets eiende plads Tobro i Løiten til sin ældste søn Johan Smith ¹⁶/₆ 1808 for tils. 1700 rdl. og føderaad, men da denne som kopist i Rentekammeret i Kjøbenhavn neppe kunde faa personlig brug for eiendommen, solgte han den under ²⁷/₂ 1809 for 3000 rdl. til sin yngre bror Axel Smith, der blev fløtningsinspektør, «nordfløter», efter faderen og her havde en bekvem bopæl og ved sit ægteskab med en datter af provst Gude yderligere knyttedes til bygden. Gjennem firti aars virksomhed erhvervede Smith sig megen og fortjent anseelse, som det ogsaa fremgaar af følgende brev fra sorenskriver Randulf til hans frænde amtmand Heidmann paa Kjonerud i Stange.

Høivelbaarne Hrr. Amtmand Heidmann

Ridder af Sværdordenen! Allerhøistærede Cousin!

Elverums Magasin Bestyrer Nordfløder A. Smidt har anmodet mig at ville leede sin Reises Gjenstand til Allerhøistærede Hrr. Cousin med nogle Linier —

gift med en Schoug og broderen Johan var fuldmægtig i Rentekammeret. De øvrige fire var [a—d]:

- a. Elisabeth Smith, db. ²/₂ 1784 og † ²/₁₀ 1871; gift ¹³/₄ 1818 med Christian Eriksen paa Nedre Skjefstad.
 - b. Helene Smith, db. ¹³/₃ 1785 og † ¹⁵/₁₂ 1845 i Arendal; gift med skibsfører s.steds Ditlev Pentz Smith, en søn af kapellan i Elverum Axel Christian Smith, senere sogneprest først til Trysil og derpaa til Øiestad i Nedenes. Deres søn var bl. a. amtmand Carsten Smith.
 - c. Maren Smith, f. ¹¹/₃ 1789 og † ²⁹/₈ 1871 i Chr.ia; gift ²⁷/₆ 1809 med sogneprest til Elverum Andreas Bassøe, hvis tredie hustru hun var.
 - d. Axel Christian Smith, den ældste af disse søskende, db. ²⁸/₁₂ 1780 og † den ²⁰/₈ 1849, nordfløter; gift ²⁵/₂ 1808 med Helene Margrete Gude, f. ¹⁴/₁₂ 1789 og † ²²/₁₁ 1873 paa Moss, dtr. af provst Hans Gude i Elverum. Foruden en ugift datter Tina, havde de børnene [1—3]:
1. Carsten Smith, f. ²⁸/₂ 1812 og † ¹⁷/₁₁ 1893, købmand paa Moss; gift med Annette Semb.
 2. Johan Theodor Gude Smith, f. ⁰/₃ 1822 og † ¹⁷/₆ 1884 i Moss; politimester i Sarpsborg, ugift.
 3. Alexio Smith, f. ²³/₆ 1827 og † ⁵/₁ 1905 i Chr.ia, hovedkasserer ved Statsbanerne; gift med Emilie Frellsen, dtr. af distriktslæge Peter Frellsen paa Helset.

Nordfløter Axel Smith
og hustru

Helene Margrete f. Gude.

Anledningen er: at Han ønsker — hvis mulig — istæden for H. Kammerraad Maltbe, der er vorden forflyttet til Mandalls Fogderie — sig beskikket til Elverums 1ste Forligelsescommissair; og ihvorvel min Anbefaling i denne uvedkommende Sag vil være Intetsigende, skyldes dog Sandheden den Erklæring: at velbemeldte Hrr. Smidt kjendes for en redelig, retskaffen og virksom Mand, der vist ville af yderste Evne bestrebe sig for Opfyldelsen af Fredsmæglerpligterne, hvis Amtet ville fortro ham denne Post; ligesom jeg heller ikke veed nogen her i Egnen uden for Bondestanden, der er meere frie og uafhængig fra den almindelige Mand end b.te Smidt — som derhos besidder — om just ikke juridiske Kundskaber — saa dog solid god Dømmekraft, følgelig vist ikke ville mod bedre Overbeviisning bringe Nogen i Vildreede ved sine Mæglingsforestillinger. Det være mig derfor tilladt at recomendere denne brave Mand under Amtets bevogne Opmærksomhed i angivne Henseende. Hvornæst Søster Rebekka med mig aflægger for høistværdige Cousin Selv og Cousine hans Familie intineste Hilsener — med tilbedende varigste Velgaaende —

Fra allerærbødigst hengivne Tjener og Fætter
Kirkenær d. 23 Junii 1823. Randulff.

[Skrivelsen beror blandt Rigsarkivets samlinger «Personalia».]

Efter Smiths død i 1849 frasolgte enken «Langengen», særskilt skyldsatt for 16 sk., og derpaa Mellem Haug ved skjøde thl. $\frac{6}{7}$ 1850 til Lauritz Jarmann paa Kilde, der strax ved skjøde thl. s. d. solgte videre til fløtningsinspektør Dines Soot¹, senere eier af Ellinggaard, Strømfoss brug, Brekke brug m. v. Af ham blev Mellem Haug ved skjøde thl. $\frac{24}{2}$ 1857 solgt til Oluf Semingsen Bronken, der som s. 331 meddelt, $\frac{24}{7}$ 1899 afhændede saavel denne eiendom som sin anpart i Nordre Haug

¹ Dines Soot, søn af husmand, senere fløtningsinspektør og den første Frederikshalds-kanals geniale bygmester Engebret Soot, var f. $\frac{29}{10}$ 1818 paa Sotpladsen under S. Mangen i Urskog og † $\frac{8}{5}$ 1887 i Chr.ia, begr. ved Ødemark kirke; gift $\frac{28}{11}$ 1851 i Urskog med Elisabeth Amalie Haneborg, f. s.steds $\frac{10}{5}$ 1827 og † $\frac{31}{5}$ 1904 i Chr.ia.

til et konsortium, af hvilket Per Dahl paa Søndre Haug overtog det hele ved skjøde thl. $18/9$ 1899.

Søndre Haug med skyld 2 huder 3 skind, der altid har været hovedbruget i Vesterhaug og gaardens kjerne, blev brugt af den s. 332 nævnte Peder Knutsen lige til hans høie alderdom, og først i 1684 afstod han eiendommen til sin ældste søn Hans Pedersen, der fik skjøde af sine medarvinger $28/6$ s. a. Som sin oldefar var Hans en meget ætstolt mand, om end i rimeligere grad, og det var ham derfor en drøi tort, da hans femten aar gamle søn Morten ved thinget $9/8$ 1690 blev dømt til at arbejde i to aar ved Eidsvolds jernverk, fordi han havde begaaet leiermaal med sin tremænding Anna Bjørnsdatter og saaledes forgaaet sig mod forbudet mod forbindelser mellem beslegtede i tredie led. Pigen var død i barselseng med en vel-skabt datter, saa hun slap da fra en barbarisk straf, men den arme gutten, «som endnu ikke havde kommunicert», maatte staa skrifte for hele menighedens øine, forinden han kom afsted, og dertil blev han ilagt bøder, som faderen betalte, «da Morten er en fattig mand [!], der bruger en liden rydningsplads og ingen midler har, fordi forældrene endnu lever».

Omkr. aar 1705 overdrog Hans Pedersen sin søn John Hansen at bruge Søndre Haug, som John fik skjøde paa i 1712 og i hans tid ifl. matriklen af 1723 havde en besætning paa 2 hester, 16 kjør, 12 faar og 7 gjeder, udsæd af 1 skp. rug, 1 td. byg, 2 td. 7 skp. blandkorn og 5 td. havre og høavling paa 19 læs. Forøvrig beskrives eiendommen saaledes: I baglien letvunden, jordarten temmelig god, dog tager skade af elvflod; skog til brændeved, gjærdefang, hustømmer og noget til sagtømmer, sæter med god havn og slaatter paa 2 læs hø. Kvern «ikkun til husnytte» og en husmandsplads med udsæd paa 4 skp. blandkorn fælles med Mellem Haug og Søndre Haug. John var en meget selskabelig anlagt mand, som neppe vil findes savnet i de kalaser, der — uden aarsag fra hans side, det være sagt til hans ære — fik et efterspil i retten. Da han i 1733 holdt gravøl efter sin ældgamle værmor, lod han ogsaa beverte, saa det kunde huskes, for det er utvilsomt det, Gunder Johnsen paa Skjærbæk sigter til, naar han ved thinget $23/11$ 1733 som en merkedag nævner «den næste søndag efter det kongelige herskabs reise her igjennem sognet

afvigte sommer, da han efter prædiken var paa Vesterhaug at drikke gravøl»¹. Paa denne tid traadte John tilbage fra aktiv deltagelse i gaardsdriften til fordel for sin søn Ole Johnson, der fik skjøde fra sine søskende thl. $24/11$ 1733, men afgik ved døden før sine forældre i 1742. Ved skiftet $11/4$ d. a. viser boet god velstand paa jevnt og solid bohøve, men stellet var i det hele langt «pauvrere» end paa tilsvarende gaarde østenfor Glommen. Paa stentøi og glas var her yderst knapt og mandens gangklæder var vadmel med messingknapper; sølv fandtes ikke. Der stod 2 hester paa stalden, 14 kjør, 1 ox og 4 kviger, 11 faar og

Fot. af I. Lomo.

Vesterhaug. 1906, seet fra øst.

16 gjeder, og løsøret vurderes ialt til 202 rdl. Hertil kom taxten paa Søndre Haug 1200 rdl.; gjeld og udgifter androg til 75, saa de beholdne aktiver lød paa 1327 rdl.

Den eneste søn, Hans Olsen fik skjøde paa Søndre Haug af sin mor med hendes 2den ægtefælle Thor Arnesen og sine søstre thl. $15/3$ 1762 og brugte eiendommen til sin død i 1774. Kreaturholdet var som før, dog indskrænkede han antallet af gjeder til det halve og holdt istedet 2 svin. Ved skiftet $23/8$ s. a.

¹ Torsdag formiddag 9 juli 1733 ankom kong Christian VI med dronning Sophie Magdalene og hendes mor markgrevinden af Brandenburg til Elverum fra Hof, hvor de havde overnattet hos fogden Christian Juell paa Bjørneby. De besaa fæstningen og spiste frokost paa prestegaarden hos hr. Morten Leigh, hvorefter de samme dags eftermiddag drog videre til Storhamar. Gravøllet har saaledes været fejret $12/1$ 1733.

«befandtes korn og høvling at ville blive maadelig, staar paa roden, ei mere værd end henholdsvis 45 og 25 rdl.» Indbo og udstyr var nu betydelig righoldigere end tidligere og mere komfortabelt; til Hans' garderobe hørte saaledes blaa klædeskjole og gule hjorteskins buxer, og der var velstand paa stentøi, bordkniver og gaffer. Økonomien havde imidlertid neppe været hans stærke side: tjenerne havde løn tilgode for længere tid og gud og hvermand kom med sine krav, saa gjelden løb op til hele 1589 rdl., hvoraf Gunder Olsen Berger alene tilkom de 1000. Da de samlede aktiver, iberegnet værdien af Søndre Haug paa 1300 rdl., udgjorde 1630 rdl., blev overskuddet kun 41 rdl., som skifteretten overlod enken Kari Siversdatter Bjølset «for dermed at hjælpe sig og de umyndige». Kari giftede sig dog snart paany i 1775 med Ole Pedersen Løken, der ved skjøde thl. $12\frac{1}{2}$ 1776 overtog Søndre Haug, som imidlertid var udlagt hovedkreditoren Gunder Berger. Fra nu af kom der bedre orden i affærerne og ved skiftet efter Karis død i 1781 gav boet 654 rdl. i behold efter fradrag af 1287 rdl. i gjeld og udgifter.

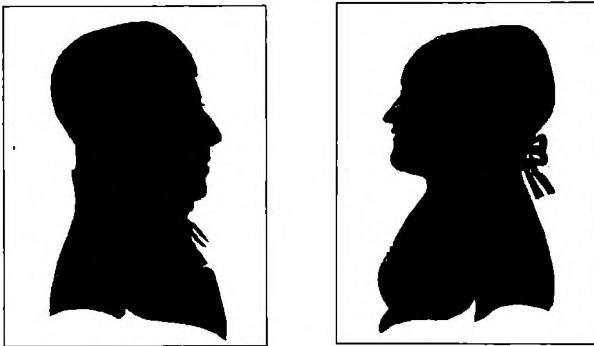

Augustinus Danielsen Dahl
paa Sjurderud i Vaaler,
Christopher og Søren Dahls far.
[Maleri fra 1780. paa Vesterhaug.]

Ved kgl. bevill. blev Hans Olsens ældste søn Ole Hansen sat i myndig stand 1783 og indløste ved skjøde thl. $12\frac{1}{2}$ 1784 Søndre Haug fra sin stiftar, der senere var bosat paa Berset i Løiten. Ole ansaa sig dog snart uformaaende til at drive den fremdeles temmelig stærkt beheftede eiendom og solgte den ved skjøde thl. $5\frac{1}{7}$ 1791 til brødrene Christopher og Søren Dahl for 2500 rdl. og føderaad. Samtidig fraskrev Oles yngre bror Siver Hansen sig sin odels- og aasædesret mod en sum af 599 rdl., «saa som han ikke vilde indløse godset, men forblive ved snedkerprofessionen, som han havde lært».

Ved skjøde thl. $5\frac{1}{7}$ 1792 overdrog Søren Dahl, der var gaardbruger paa Berger, sin halvpart i Søndre Haug til broderen for 1298 rdl., og Christopher Dahl, som tidligere havde eiet Gaarder og derefter Kirkenær, blev saaledes eier af hele Søndre Haug. Samme aar lod han afholde besigtelse over eiendommen,

hvis 16 større og mindre bygninger var temmelig forfaldne. Selve «vinterstuebygningen» blev saaledes kun taxert til 24 rdl., en stald for fire heste til 2 rdl.; lige ilde var det med de 5 smaahuse paa Haugsæteren, med laden paa Fuglehaugsveen, kvernhuset i Kvernbakken og sagbygningen, «hvis tag var næsten forraadnet». Alt maatte rives og nye bygninger opføres. Hertil besad Dahl efter datids forhold meget respektable midler. Ved skiftet paa Gaarder i 1777 efter hans første hustru Kari Pedersdatter Grundset var boet opgjort med 5280 rdl. i formue og 2014 i gjeld, altsaa et overskud paa 3266 rdl. En del heraf havde han ganske

Peer Christophersen Dahl og hustru Anne Møystad.

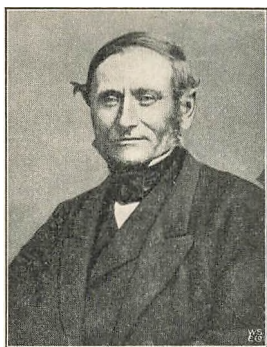
vist nedlagt paa Gaarder, men størstparten var dog fremdeles i behold og havde senere faaet en forøgelse ved hans andet ægteskab med Kari Hansdatter Grundset. Søndre Haug blev ham dog med sine ældre beftelser en saavidt kostbar affære, at han efter nogle aars forløb kom i økonomiske vanskeligheder og gaarden kom under aktionshammeren i 1805. Tilslaget fik Inger Pedersdatter Grundset for 3420 rdl. og skjød det blev thl. $\frac{30}{4}$ 1805.

Denne formuende og ugifte gaardmandsdatter var en søster af Dahls første hustru og havde i 25 aar opholdt sig i hans hus. I 1784 og senere i 1796 havde hun gjort testamentariske dispositioner til fordel for sine søsterbørn og sognets fattige, men tog nu anden bestemmelse og skjænkede alt, hvad hun maatte efterlade, til Dahls søn af andet ægteskab Peer Christophersen Dahl, ved testamente af $\frac{1}{7}$ 1806. Og den følgende

dag afgik hun ved døden. Allerede ved skjøde thl. $\frac{90}{4}$ 1805 havde hun imidlertid overdraget Søndre Haug til Peer Dahl for nominel sum 2596 rdl. og føderaad.

Ved skjøde af $\frac{29}{12}$ 1821, thl. $\frac{4}{4}$ 1823, købte Dahl af Peder Hansen Grundsets enke Maren Halvorsdatter den $\frac{1}{4}$ 'del eller $6\frac{1}{4}$ skinds skyld, hun efter adkomstbreve af 1808 og 1813 eiede i hans gamle ættegaard Sjurderud i Vaaler¹, memlig gaardens største del af skog og mark udengjærdes samt pladsen Fengsrud for en pris af 500 spd. Denne eiendom blev efter Dahls død i det følgende aar atter afhændet.

Peer Dahl maa have nydt en for sin tid særdeles god skole-

Christopher Dahl og hustru Birthe Østre Berger.

gang. Han skrev en udmerket haandskrift og førte en meget god pen; fra hans tid som tømmermerker er fremdeles bevaret regnskaber, der kunde tjene som mønstre paa nøiagtig og smukt arbeide. Orden og punktighed var i det hele fremtrædende træk ved hans karakter og paa Vesterhaug nedlagde Dahl personlig meget og ihærdigt arbeide, skjønt helbreden alle dage havde manet til forsigtighed. Mere end 36 aar havde han heller ikke naaet, da døden rammede ham i 1822. Enken, Anne Møystad, blev siddende tilbage med sex børn, af hvilke sønnen Christopher var den ældste, endnu ikke 15 aar gammel. Det gjaldt at prøve

¹ Peder Hansen Grundset havde ved skjøde thl. $\frac{9}{10}$ 1808 kjøbt gaarden Sjurderud paa 4 huder 2 skinds skyld for 31 000 rdl. samt pladsen Daler for 1000 rdl. og dertil løsøre, hester og fæ for 1000 rdl. af sin søstersøn Augustinus Christophersen Dahl.

«Kart
over Gaardene VESTERHAUG med Skov i HAUGSBERGET, Elverum.
Optaget Vaaren 1886 af Borger Chr. Dahler.»

den største sparsommelighed og holde børnene strengt til arbeide, for endnu var følgerne af den fortvilede pengekrise i 1813 paa langt nær overvundne og det var fremdeles en vanskelig tid for gaardbrugerne, yderlig lave som trælastpriserne var. En del salgs-last, der blev fremdrevet det aar, Dahl døde, indbragte saaledes ved opgjøret paafølgende St. Hans kun $\frac{1}{2}$ dl. pr. tylvt! —

I 1841 overtog Christopher Dahl gaarden Vesterhaug og blev en gennem hele sit liv strævsom og vindskibelig mand. I yngre aar var han tømmerbetinger og merker for et Christiania-firma, men sit væsentlige arbeide nedlagde han paa gaardbruget. Og her var han en mand af den gode, gamle skole: den første paa benene om morgenen og personlig deltagende i alle gaardsarbeider, med trofast hjælp og støtte i alle gjøremaal af sin prægtige hustru Birthe Østre Berger. Med sin helstøbte personlighed, retskafne og noble karakter nød Christopher Dahl uafkortet respekt og anseelse og var ved siden af Henrik Johnsen Opsahl i sin tid en af bygdens mest repræsentative mænd. Dahl var blandt stifterne af Elverum Sparebank og sad i en lang arrække som medlem af kommunestyret.

I 1882 overdrog Dahl Vesterhaug til sin ældste søn Per Dahl, der forøvrig havde drevet eiendommen fra 1876, og flyttede i 1883 til gaarden Lillehof, som han i 1878 havde kjøbt af sin svigersøn Julius Aarnes; her døde han i 1892 og blev begravet fra Vesterhaug.

Da Per Dahl i 1899 tillige kjøbte nabobrugene Nordre Haug og Mellem Haug, som foran meddelt, blev han derved eier af hele gaarden Vesterhaug, bortset fra en liden skogparcel, som i tidens løb var bleven frasolgt.

Den ældste bebyggelse paa Vesterhaug oplyses ved thinget $\frac{24}{4}$ 1672 at være afbrændt af Svenskerne under den store nordiske Syvaarskrig 1563–70. I aarene 1878–80 blev den nuværende store og komfortable hovedbygning opført, der fik sin plads lidt østligere for den tidligere, noget længere tilbage fra hovedveien. I 1905 opførtes den store og prægtige tjos- og ladebygning, der sees afbildet s. 338, og ved den leilighed blev samtlige de huse, der paa billedet s. 333 sees i forgrunden for hovedbygningen og som hidtil havde udgjort bebyggelsen paa Mellem Haug, fuldstændig fjernet.

I 1898 omlagdes hovedveien 3 km. fra Jernbanestationen og sydover til «Stutlete» med granitbro over Terningaaen.

Vesterhaug, gl. matr.-nr. 10, bestaaende af Søndre Haug løbe-nr. 31, Mellem Haug løbe-nr. 32 og Nordre Haug løbe-nr. 33 [hvortil kom løbe-nr. 34 skog fra Haug¹], er nu gaardsnr. 11 med 24 brugsnummere. Af disse er brugs-nr. 1 «Søndre Haug» af skyld 27 mk. 18 øre, brugs-nr. 3 «Mellem Haug» af skyld 6 mk. 3 øre og brugs-nr. 14 «Haug skog» af skyld 7 mk. 8 øre m. fl. Per Dahls eiendomme.

Kort ættetavle vedk. Vesterhaug.

Ole Haug, gaardbruger paa Vesterhaug omkr. 1580 efterlod ifl. oplysn. ved thinget ²⁴/₁ 1640 otte børn, hvoraf Hans Olsen, Peder Olsen paa Møystad, Maren gift til Løset i Aamot, Marit gift til Nabset i Aamot, Else gift i Vaaler og Rønnaug gift med Amund Nordre Ljømo, levede i 1640; de øvrige var [I og II]:

I. Strømme Olsen, gaardbruger paa Østerhaug omkr. 1615 og † før 1640, efterladende døtrene Birthe, Berete, Maren gift til Sørperud, Ragnhild gift med Gjetvold Haagensen Bjølset og Marit gift til Knøsen i Vaaler, samt sønnen:

Iver Strømmesen, † før 1640 paa Østerhaug efterladende to børn: Peder Iversen og Birthe Iversdtr. gift med Otter Bjørnsen paa Mellem Haug².

¹ Under ³/₀ 1772 havde holzførster Tarald Ross Bie paa Kirkenær foretaget «en opgangs- og undersøgelsesforretning af Gaardene Vesterhaugs og Grindalens sameieskog i betragtning af de uleiligheder, som sameiendom i skog og mark i flere begivenheder fører med sig, ligesom og hvor vanskeligt det er for eftertænksomme husholdere at forvalte eiendomme eller herligheder vel, al den stund flere hoveder, som man pleier sige, skal bringes under én hat».

«Sameiet strakte sig paa nordre kant mod de Grundset gaarders eneierker eller alfarveien mellem dette [c: Elverum] og Løiten sogn, paa søndre side mod Hagen-gaardenes eiendeler, i øst mod Glommen elv og i vest mod raadelet mellem Hedemarken og her . . . Inden denne circumference eiede enhver og tilkom enhver lod og andel i proportion af skylden»: Kaptein Christopher Glad og Knut Løgting paa Grindalen for 1 hud, Hans Olsen [Vesterhaug] for 2 huder 3 skind, Torkild Johnsen [Vesterhaug] for 1 hud og Anders Petersen og Tollef Helset [Vesterhaug] for 1 hud 3 skind, — tils. 5¹/₂ eller 11¹/₂ hud, hvorefter strækningen af Bie blev inddelt i 11 teiger, beskrevet og kartlagt.

Forretningen blev derpaa vedtaget og thinglyst ¹²/₂ 1773.

² Otter Bjørnsen, f. 1604 † 1686, gaardbruger paa Mellem Haug, havde med Birthe Iversdtr. Østerhaug børnene [a-c]:

11. Bjørn Olsen, † omkr. 1634 som gaardbruger paa Vesterhaug; efterlod ifl. oplysn. ved thingene $^{21}/_1$ 1640 og $^{11}/_8$ 1649 sex børn [A-F]:

A. Ambjørg Bjørnsdtr., gift med Torsten Clemetsen Hagen.

B. Rønnaug Bjørnsdtr., gift med Oluf Rogstad.

C. Gjertrud Bjørnsdtr., gift til Houm, havde sønnen Tollef.

D. Maren Bjørnsdtr., gift med Otter Olufsen Nedre Skjefstad.

E. Kari Bjørnsdtr., † før 1649, gift til Hagen; børn: Isak, Strømme og Marit.

F. Knut Bjørnsen, † omkr. 1658, gaardbruger paa Vesterhaug; havde mange børn, af hvilke [1-3]:

1. Ole Knutsen, f. 1623, gaardbruger paa Helset.

2. Marit Knutsdtr., vistnok gift med Ole Mortensen S. Berger [Søberg].

3. Peder Knutsen, ældste søn, f. 1622 og † omkr. 1684, gaardbruger paa Søndre Haug. Havde med hustruen Ingeborg [Hansdtr.?] fire børn [a-d]:

a. Ingeborg Pedersdtr., gift til Storhof [med lensmand Halvor Storhof?].

b. Guri Pedersdtr., † 1695, gift først med Iver Grundset og derpaa med Amund Olsen Grundset.

c. Bjørn Pedersen, bygsler paa Nordre Haug, se s. 346.

d. Hans Pedersen, f. 1645 og † omkr. 1712, gaardbruger paa Søndre Haug, havde med Marit Johnsdtr. børnene: Ole Hansen paa Søberg se s. 297, Morten, Peder, Marit og:

John Hansen, f. 1671, gaardbruger paa Søndre Haug, levede endnu 1742 tilligemed hustruen Inger Hansdtr. og tre børn [1-3]:

1. Gunder Johnsen, f. 1699, gaardbruger paa Skjærbæk.

2. Bjørn Johnsen i Leiret, f. 1701 og begr. $^{10}/_{12}$ 1752; gift med Karen Olsdtr. Øvre Skjefstad s. 106. Efterlod en sindssyg søn Ole og datteren Inger Bjørnsdtr., f. $^{3}/_7$ 1744, der blev gift med Henrik Olsen Opsahl.

3. Ole Johnsen, ældste barn, f. 1697 og † $^{4}/_4$ 1742; gaardbruger paa Søndre Berger; gift med Sidsel Olsdtr. Baanerud, der i 1743 ægtede Thor Arnesen, f. 1706 og begr. $^{17}/_{12}$ 1786 [sønnen Arne Thoresen paa Skjefstadmoen, s. 135, og datteren Marthe gift med Amund Andersen Hagen, Ø. Husa s. 325]. To børn blev gifte: datteren Marthe Olsdtr., f. 1734 og † $^{24}/_{11}$ 1767, gift $^{17}/_6$ 1756 med Arne Olsen N. Berger, og sønnen:

a. Ole Ottersen, f. 1646 og † $^{14}/_3$ 1706; lensmand se s. 170.

b. Bjørn Ottersen, f. 1648, gaardbruger paa Øvre Løken [Mikkelstuen].

c. Iver Ottersen, ældste søn, f. 1644 og † 1690, gaardbruger paa Mellem Haug; gift med Thora Knutsdtr. Knøsen, skifte $^{2}/_6$ 1685 og dtr. at Knut Knøsen i Vaaler og Kari Einersdtr. Gjerdrum. Datteren:

Birthe Iversdtr., † omkr. 1710 og gift med Alf Halvarsdens Lundeby, gaardbruger paa Mellem Haug, hvis 2den hustru var Karen Olsdtr. Øvre Skjefstad. — Birthes søn var: Halvor Alfsen, gaardbruger paa Væringsaaen, og vistnok ogsaa Iver Alfsen, der i 1752 var bosat paa Sorknes i Grue.

Hans Olsen, f. 1740 og begr. $\frac{3}{7}$ 1774, gaardbruger paa Søndre Haug; gift $\frac{6}{4}$ 1764 med Kari Siversdtr. Bjølset, der 2den gang, $\frac{3}{11}$ 1775, ægtede Ole Pedersen Nedre Løken paa Søndre Haug [senere med sine to sønner Hans og Peder paa Berset i Løiten]. Fire børn: Ole Hansen, db. $\frac{1}{7}$ 1770 og en kort tid gaardbruger paa Søndre Haug, Sille Hansdtr. gift $\frac{24}{11}$ 1787 med David Nielsen «Rustad», Siver Hansen ugift snedker, skifte $\frac{19}{11}$ 1796, og Olia Hansdtr. ugift i tjeneste paa Østerhaug.

Bjørn Pedersen var som ovenfor anført bygsler paa Nordre Haug og havde flere børn, af hvilke en søn:

John Bjørnsen, f. 1681 og begr. $\frac{27}{1}$ 1765, gaardbruger paa Nordre Haug; havde med hustruen Marthe Torkildsdtr., dtr. af Torkel S. Ljømo og Siri Eriksdtr., ni efterlevende børn [1-9]:

1. Hans Johnsen var 20 aar gl. i 1752.
2. Marthe Johnsdtr. gift med Hans Olsen paa Rønne i Leiret 1750.
3. Ingeborg Johnsdtr. gift med Iver Hansen i Leiret 1750 [Jfr. s. 173].
4. Karen Johnsdtr., gift først med Ole Ottersen Løken og derpaa med Torkild Eriksen paa S. Løken s. 155.
5. Kirsti Johnsdtr., gift med Anders Halvorsen Østre Berger.
6. Maren Johnsdtr., gift med Gunder Olsen N. Berger.
7. Birthe Johnsdtr., gift med John Olsen Murud.
8. Marit Johnsdtr., gift med Halsten Hansen Løken [Østgaarden].
9. Torkild Johnsen, ældste søn, f. 1718 og begr. $\frac{16}{11}$ 1786, gaardbruger paa Nordre Haug; gift 1749 med Gunhild Gundersdtr., f. 1722 og begr. $\frac{7}{11}$ 1773; efterlod fem børn [a-e]:
 - a. Maren Torkildsdtr., f. 1750 og gift $\frac{15}{5}$ 1776 med Halvor Pedersen Indset, gaardbruger paa Nordre Haug.
 - b. Marthe Torkildsdtr., db. $\frac{29}{7}$ 1753 og gift $\frac{16}{11}$ 1775 med Peder Eriksen Tuven [Opsal].
 - c. Olia Torkildsdtr., db. $\frac{19}{4}$ 1756 og gift $\frac{28}{10}$ 1779 med Hans Eriksen Tuven [Opsal].
 - d. Birthe Torkildsdtr., db. $\frac{13}{4}$ 1760 og gift $\frac{28}{12}$ 1784 med Hans Tollefsen Reten.
 - e. Johanne Torkildsdtr., db. $\frac{12}{8}$ 1764 og gift $\frac{27}{8}$ 1787 med Ole Johnsen Vollum.

Daniel Augustinussen Dahl, hvis slekt skal skrive sig fra Dal i Grue, blev gift $\frac{1}{6}$ 1719 i Hof med kapellanen hr. Mads Hammers enke Birgitte Blix, f. 1677, og fik gennem hende den betydelig gaard Sjurderud i Vaaler. Hun var datter af den rige sogneprest til Hof hr. Oluf Thomassen Blix og Birgitte Pedersdtr., der i 1688 ægtede den flg. prest i Hof hr. Niels Tanche, søn af sorenskriveren Hans Carstensen Tanche. Hr. Oluf Blix var søn af raadmand i Fredriksstad Thomas Olufsen Blix og Birgitte Andersdtr., [dtr. af borgermester s.steds Anders Olufsen og Birgitte Rasmusdtr., en borgers datter af Oslo]. — Dahl havde sønnen:

Augustinus Dahl, db. $\frac{8}{12}$ 1720 i Vaaler og der † 1805, gaardbruger paa Sjurderud; gift $\frac{11}{2}$ 1745 i Ullensaker med Karen Christophersdr. Frogner, f. 1721 og † $\frac{26}{11}$ 1776. Af deres mange børn var [I–VII]:

- I. Birthe Marie Dahl, db. $\frac{14}{11}$ 1745 i Vaaler og der gift $\frac{16}{4}$ 1765 med den danskfødte Hans Christian Ebbesen, der efter at have tjenstgjort hos fogden Ruus i Østerdalen fik bestall. $\frac{13}{5}$ 1761 som prokurator; bosat i Hof. Af deres børn er en datter nævnt under Skanshagen og sønnen Hans Christian Ebbesen blev ingenrøfficer, eier af Nabbetorp ved Fredriksstad, og far til mange børn, blandt hvilke lægerne Jørgen og Christian Ebbesen.
- II. Anne Dorthe Dahl, f. 1750 i Vaaler og † $\frac{21}{3}$ 1804 i Christiana; gift $\frac{25}{6}$ 1778 i Vaaler med kjøbmand i Chr.ia Jørgen Tandberg, hvis dattersøn er den under Lillehof omtalte krigskommissær Fredrik Emil Gløersen.
- III. Daniel Dahl, db. $\frac{2}{1}$ 1753 i Vaaler, hvor gaardbruger paa Tøraasen og gift $\frac{18}{10}$ 1775 med Anne Arnesdr. Olsen Tøraasen, db. $\frac{28}{2}$ 1756 i Vaaler.

Sønnen: Augustinus Dahl db. $\frac{16}{9}$ 1781 i Vaaler, hvor gift $\frac{20}{11}$ 1811 med Kari Hansdr. Sjurderud, var far til:

Augustinus Augustinussen Dahl, f. 1812, underofficer, bosat paa Aaset under N. Opsal i Elverum, hvor gift $\frac{17}{4}$ 1837 med Inger Marthea Olsdr. Olsen Storhof, f. $\frac{25}{1}$ 1810. Af deres børn var [A–C]:

- A. Augustinus Dahl, skomager paa Lille-Skanshagen, f. $\frac{10}{5}$ 1835 og † $\frac{18}{7}$ 1870, gift $\frac{15}{5}$ 1868 med Serine Johnsdtr.
- B. Oliane Augusta Dahl, f. $\frac{26}{12}$ 1843 og † $\frac{24}{10}$ 1873, gift $\frac{21}{3}$ 1873 med August Jensen Hanstad.
- C. Inger Mathilde Augusta Dahl, f. $\frac{21}{5}$ 1847 og † $\frac{29}{5}$ 1878, gift $\frac{10}{9}$ 1869 med John Olsen Løken af Ø. Sætre.
- IV. Elisabeth Cathrine Dahl, db. $\frac{20}{4}$ 1754 i Vaaler og † $\frac{17}{11}$ 1843, gift $\frac{16}{4}$ 1779 i Vaaler med tømmmermerker Anders Petersen paa Grindhagen [«Petershagen»] i Elverum, † $\frac{11}{8}$ 1815, 91 aar gl.
- V. Søren Dahl, db. $\frac{3}{5}$ 1760 i Vaaler og † $\frac{18}{7}$ 1838, gaardbruger paa Berger.
- VI. Madsia Dahl, db. $\frac{31}{10}$ 1762 i Vaaler og der gift $\frac{10}{12}$ 1790 med Gunder Knutsen, gaardbruger paa Keiserud i Aasnes.
- VII. Christopher Daniel Dahl, ældste søn, db. $\frac{14}{9}$ 1748 i Vaaler og † $\frac{11}{5}$ 1820, gaardbruger paa Søndre Haug; gift først $\frac{2}{7}$ 1773 med Kari Pedersdr. Grundset, db. $\frac{8}{2}$ 1756 og † $\frac{5}{5}$ 1777, derpaa $\frac{28}{11}$ 1777 med Kari Hansdr. Grundset, db. $\frac{9}{10}$ 1754 og begr. $\frac{8}{7}$ 1795, og tredie gang $\frac{25}{11}$ 1796 med Birthe Olsdr. Sæteren [Skavhaugen], db. $\frac{25}{2}$ 1776. Flg. børn blev gifte [A–G]:
- A. Karen Dahl, db. $\frac{13}{8}$ 1775 og gift $\frac{9}{10}$ 1793 med Peder Olsen Grundset [Finstad].
- B. Kassi Dahl, db. $\frac{4}{5}$ 1777 og gift $\frac{31}{3}$ 1797 med Peder Larsen Gaarder paa Lund i Vaaler.
- C. Augustinus Dahl, f. $\frac{24}{2}$ 1779 og † $\frac{25}{12}$ 1809 i Vaaler, under-

officer, gaardbruger paa Sjurderud; gift $18/4$ 1805 med Kari Haagens-
dtr. Lille-Hvarstad. To børn født i Vaaler: Karen Augusta Dahl,
db. $23/2$ 1806, og Hans Martinus Dahl, f. $18/1$ 1808, og † $21/3$
1888, se s. 236.

D. Hans Dahl, db. $30/6$ 1782 og † $17/1$ 1808 paa Sjurderud; gift
 $10/5$ 1806 i Elverum med løjtnant Iver Petersens enke Maren Thors-
dtr. Grøtting, db. $27/8$ 1780 og † $6/1$ 1808.

E. Karen Dahl, db. $20/9$ 1789 og gift $17/8$ 1811 med Erik Johnsen
Hofsløkken.

F. Ragnhild Dahl, db. $22/9$ 1793, var ugift paa Sørmerud 1812.

G. Peer Christophersen Dahl, yngste søn, db. $12/2$ 1786 og † $13/3$
1822, gaardbruger paa Søndre Haug; gift $25/10$ 1806 med Anne Enoks-
dtr. Møystad, db. $3/8$ 1788 og † $3/5$ 1867. Fire gifte børn [1-4]:

1. Hans Pedersen Dahl, f. $1/11$ 1813 og † $29/12$ 1896, gaardbruger
paa Strand; gift $20/3$ 1841 med Oliane Olsdtr. Grøtting, f. $4/11$
1816 og † $31/3$ 1898. 11 børn, hvoraf to døde som smaa, to
døtre er ugifte, nemlig Anne Dahl f. $27/5$ 1843 og Birthe Dahl f. $12/12$
1844, og de øvrige er [a-g]:

a. Helene Dahl, f. $2/12$ 1841 og gift $28/12$ 1866 med Borger Lar-
sen, f. $31/10$ 1834 og † $10/9$ 1896; bruger paa Bronken.

b. Peder Hansen Dahl, f. $18/7$ 1846, gaardbruger paa Strand; ugift.

c. Oline Dahl, f. $9/6$ 1850 og gift 1890 med Erik Olsen Grøtting,
gaardbruger paa Østre Grøtting

d. Ole Hansen Dahl paa Baanerud, f. $1/9$ 1852 og gift $12/6$ 1883
med Dorothea Nielsen.

e. Hanna Dahl, f. $7/11$ 1854 og gift $8/7$ 1884 med gaardbruger paa
Svanaasen M. P. Sandbæk.

f. Petronelle Dahl, f. $23/9$ 1858 og gift $23/9$ 1880 med Martinus Bre-
vig, gaardbruger paa Ø. Grundset.

g. Agnete Dahl, f. $6/7$ 1861 og gift $3/7$ 1885 med cand. philos.,
gaardbruger paa Holt ved Kongsvinger Nils Høljesen Klonteig.

2. Karen Dahl, f. $4/2$ 1816 og † $3/2$ 1890 i Aamot; gift $16/10$ 1845
med den bekendte Per Hovind paa Sorknes i Aamot, f. $16/4$ 1820
paa Hovin i Elverum og † $13/2$ 1883. Søn af Anders Pedersen
Hovin og Inger Johnsdtr. Opsal.

3. Kassi Dahl, f. $14/8$ 1818 og † $29/4$ 1900 i Løiten, gift $24/2$ 1842
med Hans Olsen Solberg i Løiten, f. $15/5$ 1815 og † $11/3$ 1892.
Efterslegt paa Rogstad i Løiten.

4. Christopher Pedersen Dahl, ældste søn, f. $21/9$ 1807 og † $11/2$ 1892,
gaardbruger paa Søndre Haug; gift $9/2$ 1840 med Birthe Eriksdtr. Østre
Berger, f. $22/3$ 1820 og † $3/12$ 1907. Af deres ni børn er et død
som lidet og tre som ugifte, de øvrige er [a-e]:

a. Karen Augusta Dahl, f. $5/4$ 1841 og gift $23/10$ 1866 med Julius Aarnes.

b. Petronelle Dahl, f. $13/2$ 1848; bosat i Leiret, ugift.

c. Per Dahl, f. $11/10$ 1849, gaardbruger paa Vesterhaug; ugift.

d. Christian Dahl, f. $5/4$ 1851, bosat i Leiret; ugift.

e. Gudor Andreas Dahl, f. $7/4$ 1857, brugseier, bosat paa Bæk; gift
 $18/10$ 1888 med Ingeborg Berger. Æt barn: Borghild Dahl f. $11/8$ 1889.

RETTELSER OG TILFØIELSER.

- Side 43, linie 3 fra neden: 1774, læs: 1674
- » 51, » 11 » oven: Jahrmann, læs: Jarmann
 - » 51, » 21 » oven: velstadsn, læs: velstand
 - » 59, » 5 » neden: Ole Olsen Husa †²²/₁₂ 1905.
 - » 65, » 22 » oven: infælde, læs: indfælde
 - » 67, » 7 » neden: 1657, læs: 1664. John købte af Arne Torstensen, der fik skjøde af Kronen ¹²/₁₁ 1663.
 - » 71, » 20 » oven: ved, læs: med
 - » 72, » 9 » neden: Kolka, læs: Kotka
 - » 87, » 15 » neden: fremtrædenne, læs: fremtrædende
 - » 97, » 5 » oven: Skjeftad, læs: Skjefstad
 - » 103, » 1 » oven: skatlagt, læs: skyldsat
 - » 109, » 3 » oven: ¹²/₁₁, læs: ¹³/₁₀
 - » 110, » 16 » oven: død, læs: fratreden
 - » 117, » 9 » oven: 1774, læs: 1794
 - » 117, » 13 » oven: presten Smiths, læs: nordfløter Smiths
 - » 120, » 16 » neden: legindes, læs: ligendis — Alfuerims, læs: Alfuerimss
 - » 124, » 7 » oven: oversvømmelse, læs: oversvømmelse
 - » 125, » 12 » oven: 1625, læs: 1592
 - » 141, » 13 » oven: vest, læs: øst.
 - » 153, » 3 » oven: Olsahl, læs: Opsahl
 - » 187, » 9 » neden: 8', 9' og 9¹/₂', læs: 8'', 9'' og 9¹/₂'.
 - » 188, » 16 » neden: Fru Bay f. Krohn †²⁴/₁₁ 1909.
 - » 190, » 13 » oven: Martha, læs: Marthea
 - » 257, » 7 » neden: Syversen, læs: Siversen
 - » 262, » 22 » neden: ¹⁰/₁₁ 1896, læs: ¹¹/₁₁ 1896

Med fortløbende paginering fortsættes og tilendebringes gaardhistorien med ættetavler i næste bind, der vil foreligge julen 1910.

S. H. F-G.

PAA VORT FORLAG ER TIDLIGERE UDKOMMET

EN STORBYGD

KULTURSKILDRINGER FRA TOTEN

AF

JENS RAABE

MED BILLEDER OG PORTRÆTTER

KR. 3.50

CAMMERMEYERS BOGHANDEL